

SCI-CONF.COM.UA

**MODERN PROBLEMS OF
SCIENCE, EDUCATION
AND SOCIETY**

**PROCEEDINGS OF V INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
JULY 17-19, 2023**

**KYIV
2023**

MODERN PROBLEMS OF SCIENCE, EDUCATION AND SOCIETY

Proceedings of V International Scientific and Practical Conference

Kyiv, Ukraine

17-19 July 2023

Kyiv, Ukraine

2023

UDC 001.1

The 5th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society” (July 17-19, 2023) SPC “Sci-conf.com.ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 881 p.

ISBN 978-966-8219-87-0

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phauistic composition of Ukraine // Modern problems of science, education and society. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference. SPC “Sci-conf.com.ua”. Kyiv, Ukraine. 2023. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/v-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-modern-problems-of-science-education-and-society-17-19-07-2023-kiyiv-ukrayina-arhiv/>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: kyiv@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua>

©2023 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2023 Authors of the articles

TABLE OF CONTENTS

AGRICULTURAL SCIENCES

1. *Бибик Т. І., Торохтій І. О.* 19
СМОРОДИНА – ОДНА З НАЙЦІННІШИХ ВІТАМІНОНОСНИХ
ЯГІДНИХ КУЛЬТУР

BIOLOGICAL SCIENCES

2. *Воробйов В. Р.* 25
ОСОБЛИВОСТІ РАЦІОНУ СОНЯЧНОГО ОКУНЯ *LEPOMIS
GIBOSSUS* В РІЧКАХ МІСТА КИЄВА
3. *Машкова К. А., Шарамок Т. С.* 28
ГІСТОЛОГІЧНА СТРУКТУРА ЗЯБЕР КАРАСЯ СРІБЛЯСТОГО
РІЧКИ САМАРА ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
4. *Ткаченко Ф. П., Пелих К. В., Маруняк І. С.* 33
ВИДОВИЙ СКЛАД МАКРОФІТІВ ПОНИЗЗЯ
ХАДЖИБЕЙСЬКОГО ЛИМАНУ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ЙОГО
ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ

MEDICAL SCIENCES

5. *Churashko O. I., Sulyma M. I.* 37
MULTI-PURPOSE ROLE OF LACTATE AS A RESEARCH SUBJECT
UNDER SUBCLINICAL HYPOTHYROIDISM
6. *Protsak T. V., Vatsyk M. M., Zabrodska O. S.* 39
FEATURES OF THE MUSCULAR COATER OF THE GALL
BLADDER
7. *Демченко Г. О., Остроухова К. М., Шевченко А. Ю.,
Черепашук О. І., Білогривова Е. І., Скакунов М. О.,
Денисенко К. О., Верховод А. В., Гришко Н. Г., Оруджев Г. Т.* 41
ВІРТУАЛЬНИЙ ДИСЕКТОР ЛЮДИНИ ЯК НАВЧАЛЬНИЙ
ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ АНАТОМІЇ ПОПЕРЕЧНОГО
ПЕРЕРІЗУ
8. *Дзевульська І. В., Маліков О. В.* 43
ВЧЕННЯ ПРО ПРОПОРЦІЇ ЛЮДСЬКОГО ТІЛА В ЕПОХУ
ВІДРОДЖЕННЯ
9. *Драмарецька С. І.* 46
АНАЛІЗ ВІДВІДУВАНЬ ПАЦІЄНТАМИ ПРИВАТНОГО
СТОМАТОЛОГІЧНОГО ЗАКЛАДУ
10. *Єршов В. Ю.* 49
НОВЕ КОМБІНОВАНЕ ГЕЛЬ-ПЛІВКОВЕ ПОКРИТТЯ ДЛЯ
ЛІКУВАННЯ ШКІРНИХ РАН
11. *Єршов В. Ю.* 51
МОРФОФУНКЦІОНАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АТРЕЗІЙ
КИШЕЧНИКА В АСПЕКТІ ЇХ ХІРУРГІЧНОГО ЛІКУВАННЯ

12. **Ковалів М. О.** 54
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ХАРЧУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ
13. **Левін Т. І.** 57
КЛІНІКО-ПСИХОПАТОЛОГІЧНЕ АРАНЖУВАННЯ
ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ У ЛІКАРІВ-ПСИХІАТРІВ, ЯКІ
ПРАЦЮЮТЬ ПІД ЧАС ВІЙНИ
14. **Морока Р. К., Литвиненко П. В., Трач В. В., Тімченко К. С., Положенцев Л. Д., Корчагін В. С., Доценко Ю. С., Скріпова М. О., Згурвач А. Ю., Васянович Д. А., Пастухова А. А.** 60
ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ УЧНЯМИ АНАТОМІЇ, ВПЛИВ
МАЛЮВАННЯ
15. **Перебетюк А. М.** 62
МЕЖІ ПРОЦЕНТИЛЬНОГО РОЗМАХУ РОЗМІРІВ ТИМЧАСОВОЇ
ПОРОЖНИНИ ПРИ ПОСТРІЛАХ З ПІСТОЛЕТІВ ФОРТ 9Р ТА
ФОРТ 17Р РОЗРАХОВАНІ ЗА МЕТОДОМ THE FACKLER'S
WOUND PROFILE METHOD
16. **Рушай А. К., Лисайчук Ю. С., Хомут Ю. Ю.** 67
МІКРОХІРУРГІЧНИЙ НЕВРОЛІЗ ВИБРАНИХ НЕРВІВ В
КОМПЛЕКСІ ЛІКУВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ ПРИ СИНДРОМІ
ДІАБЕТИЧНОЇ СТОПИ
17. **Сулима В. В.** 73
ПЕРСПЕКТИВИ ВИВЧЕННЯ ГЛІМФАТИЧНОЇ ЦИРКУЛЯЦІЇ ЗА
УМОВ НОРМИ ТА НЕЙРОПАТОЛОГІЇ
18. **Трач В. В., Коваль В. Ю., Коновченко Д. Є., Таран О. С., Шаповал Р. О., Белоконов О. О., Ячменьова Е. С., Данько Ю. С., Димніч Л. Ю., Колібабчук Д. В.** 75
ОЦІНКА КОМП'ЮТЕРНОЇ ПРОГРАМИ («ПРЕПАРУВАННЯ») ДЛ
Я ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАНЬ З АНАТОМІЇ
19. **Шаповал А. С., Ніколаєва Ю. В., Лимаренко Д. А., Підгайна П. І., Гнутова Л. В., Шаповал Д. В., Борисова Ю. Д., Марфєнкова С. О., Чернявська М. В., Коваленко Є. В.** 78
ПОШИРЕНІСТЬ ТА АНАТОМІЯ ПАХВОВОЇ ДУГИ ТА ЇЇ
ЗНАЧЕННЯ В ХІРУРГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ
20. **Швед А. В., Гангур І. Ю.** 80
ПЕРЕВАГИ АКТИВАЦІЇ ІРИГАЦІЙНИХ РОЗЧИНІВ
УЛЬТРАЗВУКОМ
21. **Шевчук М. М., Гасюк О.-П. І.** 83
КАНАБІДІОЛ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ТЕРАПЕВТИЧНИЙ ЗАСІБ
22. **Шевчук М. М.** 88
ОСОБЛИВОСТІ МОРФОЛОГІЧНОЇ СТРУКТУРИ ПЕЧІНКИ І
СТАН МІКРОЦИРКУЛЯТОРНОГО РУСЛА ПІСЛЯ 2 ТИЖНІВ
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ЗАСТОСУВАННЯ ОЛІЇ КАНАБІДІОЛУ

PHARMACEUTICAL SCIENCES

23. *Стремоухов О. О., Ожегова О. О.* 95
ПОРІВНЯЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ БЕЗРЕЦЕПТУРНИХ
ПРЕПАРАТІВ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА НІМЕЧЧИНОЮ

CHEMICAL SCIENCES

24. *Shrak A. Ye.* 100
PHASE COMPOSITION AND STRUCTURAL PROPERTIES OF THE
SPINEL CROSS-SECTION OF THE Li – Ni – Mn PSEUDOTERNARY
OXIDE SYSTEM

TECHNICAL SCIENCES

25. *Банніков Д. О.* 106
ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТОВНОЇ ПОБУДОВИ ДИСЦИПЛІНИ
«КОНСТРУКЦІЇ З ІННОВАЦІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ» ДЛЯ
ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТНЬОГО РІВНЯ «МАГІСТР»
26. *Банніков Д. О.* 110
ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТОВНОЇ ПОБУДОВИ ДИСЦИПЛІНИ
«ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ
КОНСТРУКЦІЙ» ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТНЬОГО РІВНЯ «PHD»
27. *Банніков Д. О.* 115
ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТОВНОЇ ПОБУДОВИ ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВИ СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ» ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ
ОСВІТНЬОГО РІВНЯ «БАКАЛАВР»
28. *Ванкевич Д. С.* 119
ОСОБЛИВОСТІ ВИЛУЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ З ІНТЕРНЕТ
МЕСЕНДЖЕРІВ
29. *Галабурда Н. І.* 124
АДАПТАЦІЯ МЕХАНІЗМУ РОЗКРИТТЯ КРИЛ БПЛА ДО
РЕАЛЬНИХ УМОВ ВИКОРИСТАННЯ
30. *Дубовик Т. М., Зелюк С. А.* 127
РОЗРОБКА СКС ТРЦ NEO PLAZA
31. *Задорожня І. М., Чередниченко І. І.* 134
АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ DATA MINING В
СИСТЕМАХ ДІАГНОСТУВАННЯ ТА МОНІТОРИНГУ СТАНУ
ЕЛЕКТРОПРИВОДІВ
32. *Здановський В. Г.* 141
ГЛОБАЛЬНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ ТА СВІТУ І
ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ
33. *Іщенко К. С., Логвина Л. О., Ніколенко Є. В., Соловійова Т. М.* 148
ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ГІРНИЧОТЕХНІЧНИХ УМОВ НА
ХАРАКТЕР РУЙНУВАННЯ МІЦНИХ ГІРСЬКИХ ПОРІД
ЗАРЯДАМИ ЕВР НА КАР'ЄРАХ ТА ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН
НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

34.	<i>Калько А. В., Дубовик Т. М.</i> РОЗРОБКА СКС АВТОСАЛОНУ «VOLKSWAGEN»	155
35.	<i>Коваленко В. О., Рубашка В. П.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ СТІЙКОСТІ БАГАТОСЕКЦІЙНИХ СТЕЛАЖІВ	167
36.	<i>Надточій І. І., Тімов О. О., Журавель О. Г.</i> РОЗРОБЛЕННЯ МЕТОДУ СТВОРЕННЯ ЗОБРАЖЕНЬ У ЦИФРОВОМУ ВИГЛЯДІ, ЩО МІСТЯТЬ ІНФОРМАЦІЮ ПРО КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ, ЯКИЙ ЗАБЕЗПЕЧУЄ ВІДТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО НИХ ІЗ ЗАДАНОЮ ЯКІСТЮ З МІКРОФІЛЬМІВ СТРАХОВОГО ФОНДУ ДОКУМЕНТАЦІЇ	170
37.	<i>Петрук Р. В., Біліченко Ю. О.</i> ЗНИЖЕННЯ ЕВТРОФІКАЦІЇ ТА ЗАБРУДНЕННЯ ВОДОЙМ ЗА ДОПОМОГОЮ <i>EICHNORNIA CRASSIPES</i>	173
38.	<i>Рябченко Г. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНІКИ БЕЗПЕКИ ОБСЛУГОВУЮЧОГО ПЕРСОНАЛУ ХОЛОДИЛЬНИХ УСТАНОВОК	178
39.	<i>Савон О. Є., Шестак Я. І.</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У СЕРЕДНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	183
40.	<i>Чуванова М. П.</i> ДЕМ ПОВЕРХНЯ ТА ПРИНЦИПИ ЇЇ СТВОРЕННЯ ДЛЯ ЦІЛЕЙ КАРТОГРАФІЇ	187
41.	<i>Щербина Є. В.</i> НАПРЯМИ НИЗЬКОВУГЛЕЦЕВОГО РОЗВИТКУ ЕНЕРГЕТИКИ І ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ВІДПОВІДНО ДО ЗАСАД ДЕРЖАВНОЇ КЛІМАТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ	190
PHYSICAL AND MATHEMATICAL SCIENCES		
42.	<i>Комолов В. М., Латинін Ю. М.</i> СФЕРИЧНІ ФУНКЦІЇ ЛЕЖАНДРА: РІВНЯННЯ ЗВ'ЯЗКУ ТА СПІВВІДНОШЕННЯ НА ЇХ ОСНОВІ	199
43.	<i>Мазурок О. О., Дрогоман Д. В., Шкіндер К. С.</i> ПРО ПРЕДСТАВЛЕННЯ ЦІЛОГО ЧИСЛА ЯК СУМИ П'ЯТИ КУБІВ	204
44.	<i>Чернова Г. В.</i> ДО ПИТАННЯ МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ СКЛАДНИХ ХІМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ	207
GEOLOGICAL AND MINERALOGICAL SCIENCES		
45.	<i>Yakymchuk M. A., Korchagin I. M.</i> APPROBATION OF FREQUENCY-RESONANCE METHODS FOR SATELLITE IMAGES PROCESSING AT THE SITE OF A WELL DRILLING WITHIN HYDROCARBON FIELD IN KHARKIV REGION	211

46. *Yakymchuk M. A., Korchagin I. M.* 219
ON THE POSSIBILITY OF DIRECT-PROSPECTING METHODS
APPLICATION FOR DEEP CHANNELS OF VERTICAL
HYDROCARBONS MIGRATION DETECTING AND LOCALIZING

ARCHITECTURE

47. *Мілюкова І. Р.* 229
ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИХ
ТЕХНОЛОГІЙ НА ПРИКЛАДІ УТЕПЛЕННЯ ЖИТЛОВОЇ БУДІВЛІ

ASTRONOMY

48. *Nechyporenko N.* 236
НЕДОСЛІДЖЕНІ КОМПОНЕНТИ ВСЕСВІТУ
49. *Хондогий М. В.* 239
ПРОСТІР

PEDAGOGICAL SCIENCES

50. *Атаманчук В. В., Бартко О. О.* 246
ОПТИМІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З
БАТЬКАМИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ
51. *Березіна І. В.* 253
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО
КОЛЕКТИВУ ТА АДМІНІСТРАЦІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО
ТА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ
52. *Головчанська Т. О., Савельєв О. П.* 257
ІНТЕГРОВАНІЙ УРОК З ХІМІЇ «ХІМІЧНИЙ ЗВ'ЯЗОК І БУДОВА
РЕЧОВИНИ». ЗАХИСТ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЄКТУ
«ЗАСТОСУВАННЯ РІДКИХ КРИСТАЛІВ У ТЕХНІЦІ» 11 КЛАС
(РІВЕНЬ СТАНДАРТУ)
53. *Залізняк А. М.* 263
РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ В РОБОТІ З БАТЬКАМИ ТА ЇХНЯ ГОТОВНІСТЬ ДО
ВИКОНАННЯ ВИХОВНОЇ ФУНКЦІЇ
54. *Ільніцька Т. С.* 270
В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ ДОСЛІДЖЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МЕДСЕСТРИНСТВА У МЕДИЧНИХ
КОЛЕДЖАХ
55. *Кардаш О. Є.* 275
ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У КОНТЕКСТІ STREAM ПІДХОДУ
56. *Кот Н. А., Литвиченко Д. С.* 282
СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЗАСІБ ВИБОРУ ВСТУПНИКАМИ
ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

57.	Коцюруба В. П., Кухнюк О. В., Кухнюк В. В. ПИТАННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ТА ОХОРОНИ ПРАЦІ ПРИ ВИКЛАДАННІ ПРОФЕСІЙНИХ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН	287
58.	Левченко Ф. Г. РЕАЛІЗАЦІЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ ПІДТРИМКИ STEM- ОСВІТИ У МОДЕЛЬНИХ ПРОГРАМАХ ДЛЯ 7-9 КЛАСІВ	292
59.	Машкова К. А., Стоякіна В. А. ФОРМУВАННЯ ШКІЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНOSTІ МЕТОДОМ БІОЛОГІЧНИХ ОНЛАЙН ПРОЕКТІВ ДЛЯ ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ ТРИВОЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ В РЕАЛІЯХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ	299
60.	Пономаренко Г. А. ДИФЕРЕНЦІЙОВАНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	305
61.	Розуменко А. О., Розуменко А. М. ВІЗУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ ЗАСОБАМИ ЗНАКОВО-СИМВОЛЬНОЇ НАОЧНОСТІ	309
62.	Салтикова Т. О. З ДОСВІДУ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАКТИЧНИЙ КУРС ТРЕТЬОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (ІТАЛІЙСЬКОЇ)»	316
63.	Токар І. С., Проха А. Г. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	322
64.	Чекалін І. С., Черниш В. В. ПРОБЛЕМАТИКА СУЧАСНОГО ПІДХОДУ ДО ВИКЛАДАННЯ СТИЛІСТИКИ ПРИ НАВЧАННІ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ	327
65.	Шинкар О. В. ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В ДОНЕЦЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ. ПРОБЛЕМИ І ПЕРЕВАГИ ОЧИМА СТУДЕНТІВ	329
PSYCHOLOGICAL SCIENCES		
66.	Джулай А. І. ОБУМОВЛЕНІСТЬ СПЕЦИФІКИ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ ЇХНІМИ ПРОФЕСІЙНО-ВАЖЛИВИМИ ЯКОСТЯМИ	332
67.	Капустян А. Є., Шинкаренко І. О. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОПИТУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	337

68. *Мельник І. В.* 340
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ НАДАННЯ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ПОСЛУГ
ДЛЯ ЦИВІЛЬНИХ
69. *Моцаренко Г. В.* 344
ВИКОРИСТАННЯ РЕЛІГІЙНИХ ПОЛОЖЕНЬ В ДІЯЛЬНОСТІ
ПСИХОЛОГА СЛУЖБИ ДОВІРИ
70. *Рижкова Н. В.* 352
ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ІНЖЕНЕРНИХ ВІЙСЬК ЗСУ
71. *Сорока О. М.* 356
ПСИХОТЕХНІКИ З РОЗВИТКУ СТРЕСОСТІЙКОЇ ОСОБИСТОСТІ
ДО ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЙ
72. *Холодних І. М.* 361
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ
ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «АСЕРТИВНОСТІ»
73. *Шинкаренко І. О., Каліберда Н. Г.* 367
ВПЛИВ ПСИХОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ПРИЙНЯТТЯ
СУДОВИХ РІШЕНЬ

JOURNALISM

74. *Задорожня А. Г.* 370
ЛІТЕРАТУРНА ЖУРНАЛІСТИКА ПОДОРОЖЕЙ НА СТОРІНКАХ
ВІТЧИЗНЯНИХ ВИДАНЬ
75. *Цугунова Л. П.* 378
МЕТОДИ ТА ФОРМИ ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНІЙ АГРЕСІЇ
РОСІЇ УКРАЇНСЬКИМИ ЖУРНАЛІСТАМИ-МІЖНАРОДНИКАМИ

ART

76. *Костеньов О. Л.* 383
ХОРУСНА, СОЛЬНА ТА МОДАЛЬНА ІМПРОВІЗАЦІЇ У ТВОРЧО-
ВИКОНАВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙЛЗА ДЕВІСА
77. *Курбанов Г. О.* 386
ОСОБЛИВОСТІ ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ЯПОНСЬКОГО ЖАНРУ
КІБЕРПАНК В КІНО ТА ІНШИХ ВИДАХ МИСТЕЦТВА
78. *Цюряк І. О., Грушак І. В.* 391
ДУХОВНА МУЗИКА ЯК ОСОБЛИВИЙ ТИП МУЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ

HISTORICAL SCIENCES

79. *Кузьмінець Н. П.* 396
ПОЧАТОК КОНТРОЛЮ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ЗА
ФОРМУВАННЯМ ПОЛІТИЧНО-КОН'ЮНКТУРНОЇ ЛІТЕРАТУРИ
В УКРАЇНІ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 1920-Х РОКІВ

80. *Набока С. В.* 403
ЕВОЛЮЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ В
ІСТОРІЇ ЛЮДСТВА

CULTUROLOGY

81. *Hynda O., Golyk M., Vyshnevska S.* 410
THE INFLUENCE OF MASS CULTURE ON THE
STANDARDIZATION OF HUMAN NATIONAL CULTURE
82. *Черевач В. В.* 414
ОСНОВНІ РИСИ МОДИ ЯК КУЛЬТУРНОЇ ПРАКТИКИ

LITERATURE

83. *Казанова О. В.* 417
СЕМАНТИЧНЕ НАПОВНЕННЯ ОБРАЗУ СОНЦЯ У ЛІРИЦІ
ПОЕТА-ЕМІГРАНТА ЯРА СЛАВУТИЧА
84. *Назарець В. М., Дузінський І. О.* 423
ЗАСОБИ ХУДОЖНЬОЇ ОБ'ЄКТИВАЦІЇ РОЛЬОВОЇ ЛІРИКИ В
УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ХХ СТОЛІТТЯ
85. *Чжоу Хунвей* 430
ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ СРЕДНЕГО
ПРОФОРМОВАНИЯ В КНР В УСЛОВИЯХ
ПРОДОЛЖАЮЩЕЙСЯ МОДЕРНИЗАЦИИ СИСТЕМЫ
ОБРАЗОВАНИЯ
86. *Чжоу Хунвей* 434
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СХОДСТВ И РАЗЛИЧИЙ СИМВОЛИКИ
ЦВЕТА В РУССКОМ И КИТАЙСКОМ ЯЗЫКАХ ДЛЯ ЦЕЛЕЙ
КРОСС-КУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

POLITICAL SCIENCES

87. *Mokretska M.* 440
KOSOVO INDEPENDENCE AND INTERNATIONAL
RECOGNITION. POLISH APPROACH
88. *Шпанчук І. Р.* 448
МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ
ВІЙНИ

PHILOLOGICAL SCIENCES

89. *Drofyak N.* 455
PRAGMATIC ASPECTS OF COGNITIVE LINGUISTICS
90. *Lacková M.* 459
SEMANTIC PROPERTIES OF WORDS ENDING IN – ING IN
JOURNALISTIC TEXTS

91. *Беззубець Т. Я., Афанасьєва О. М., Виноградова О. Є.* 466
 РОЛЬ ЗАПОЗИЧЕНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ
 НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ І ТЕРМІНОЛОГІЇ, ЗОКРЕМА У
 СФЕРІ СТРАХОВОГО ФОНДУ ДОКУМЕНТАЦІЇ ЯК ЇЇ
 СКЛАДОВОЇ
92. *Джаджжа Б. А., Кикоть В. М.* 469
 СИНОНІМІЯ В ЛЕКСИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЯХ В
 АВТОРСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ УРИВКУ СТАТТІ ДЖЕНІС Л.
 ТЕМПЛТОН ТА ЖАКЛІН С. ЕКЛІС «THE RELATION BETWEEN
 SPIRITUAL DEVELOPMENT AND IDENTITY PROCESSES»
93. *Колєснікова В. О.* 472
 РИСИ ПОСТМОДЕРНІЗМУ В ТВОРАХ ПАВИЧА МИЛОРАДА
94. *Носенко М. С.* 479
 ІДЕЯ НЕЗЛАМНОСТІ У ТВОРІ «СТАРИЙ І МОРЕ» ЕРНЕСТА
 ГЕМІНГВЕЯ
95. *Фабрикїна І. В., Яцюк А. М.* 485
 ЕМОЦІЙНО-ОЦІННИЙ МАТЕРІАЛ ДЕМІНУТИВІВ У ТВОРАХ
 ВОЛОДИМИРА ЛИСА «СТОЛІТТЯ ЯКОВА» ТА «СОЛО ДЛЯ
 СОЛОМІЇ»

PHILOSOPHICAL SCIENCES

96. *Hynda O., Golyk M., Vyshnevskya S.* 491
 PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF THE FORMATION AND
 SEMANTIC LOAD OF HUMAN POTENTIAL IN THE CONTEXT OF
 GLOBALIZATION

ECONOMIC SCIENCES

97. *Gres G., Kotlyk A.* 496
 CHANGES IN ORGANIZATIONAL FUNCTION OF UKRAINIAN
 FIRMS UNDER THE CONDITIONS OF WAR
98. *Iliev Plamen* 500
 HOW TO MANAGE AND SUPERVISE STAFF
99. *Агаєва Гюнай Махмуд Кизи* 508
 ВИДИ ІНТЕРЕСІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В ПРОЦЕСІ
 ТРАНСФОРМАЦІЇ ЇХ ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ
 ВЗАЄМОДІЇ
100. *Барченко К. А.* 512
 ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ТУРИЗМУ В
 УКРАЇНІ
101. *Блеско Н. В.* 517
 УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ
 ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ
 ЕКОНОМІКИ

102.	<i>Глушаченко І. В.</i> ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ ТА КОНТРОЛЬ У СФЕРІ НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ	523
103.	<i>Дзюба Т. В.</i> ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	529
104.	<i>Діченко А. Л.</i> МАРКЕТИНГОВА ТОВАРНА ПОЛІТИКА ЯК ЕЛЕМЕНТ КОМПЛЕКСУ МАРКЕТИНГУ ПІДПРИЄМСТВА	536
105.	<i>Дроздова О. Г.</i> ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ РУХУ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ В АПТЕКАХ	540
106.	<i>Дубиніна В. В., Артюх О. В.</i> АВТОМАТИЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	548
107.	<i>Ковальчук Т. Г., Загарій В. К.</i> ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЙ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ В ГЛОБАЛЬНОМУ БІЗНЕСІ	554
108.	<i>Левченко М. О.</i> ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	562
109.	<i>Лунін О. М.</i> ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ	569
110.	<i>Мазур М. В., Сіренко К. В., Галіцина О. В.</i> ПОРІВНЯЛЬНИЙ СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ЕКОНОМІКИ КРАЇН ЄВРОСОЮЗУ ЗА ВИДАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	572
111.	<i>Маматов Р. І.</i> АНАЛІЗ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ШЛЯХІВ ЗБІЛЬШЕННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ	575
112.	<i>Орищин Т. М.</i> ФІНАНСОВИЙ СТАН ДОМОГОСПОДАРСТВ В ЕКОНОМІЦІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: СВІТОВИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД	580
113.	<i>Подпіснюк Д. С.</i> ЕКСКУРСІЙНІ АВТОБУСНІ ТУРИ ЯК ЧИННИК МІСЬКОГО ТУРИЗМУ	587
114.	<i>Сержук А. В.</i> ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ	595
115.	<i>Сивульська Н. М.</i> ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ	599
116.	<i>Сидорчук А. А.</i> МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ДОМОГОСПОДАРСТВ	606

117. **Сидюк А. В.** 611
ПРОЦЕСНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ У ПУБЛІЧНИХ УСТАНОВАХ ТА ОРГАНІЗАЦІЯХ
118. **Стахурська С.** 618
ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ БРЕНДІНГУ
119. **Сук П. Л.** 621
ВИКОРИСТАННЯ ОБЕРНЕНОГО МЕТОДУ НА ОСНОВІ ДОХОДІВ ВІД ЗВИЧАЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ АМОРТИЗАЦІЇ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ
120. **Сьомченко В. В., Шевченко О. Т.** 629
АНАЛІЗ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ
121. **Табаченко Д. А.** 632
МЕНЕДЖМЕНТ ТУРИЗМУ ЯК СИСТЕМА НАУКОВИХ ЗНАНЬ
122. **Харченко Т. О., Глазирін С. Л.** 638
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕРОБКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ
123. **Чернух Д. В.** 645
ЦИФРОВА КУЛЬТУРА ПІДПРИЄМСТВ: ВИКЛИКИ, ЗАГРОЗИ, ПЕРСПЕКТИВИ
124. **Шевченко Є. А.** 651
ВПЛИВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗМІН В ЕКОНОМІЦІ ЗНАНЬ НА СТРАТЕГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ
125. **Ясіненко Г. Д.** 655
РОЛЬ ТА РИЗИКИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИМ МЕХАНІЗМОМ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

LEGAL SCIENCES

126. **Stupak A. I., Davydova N. V.** 660
RIGHTS OF THE PEOPLE IN THE MIND OF THE EVIL CONFLICT (VIYNI)
127. **Базукін А. С., Плахотний А. П.** 663
АКТУАЛЬНІСТЬ КОРУПЦІЇ В СИЛАХ БЕЗПЕКИ І ОХОРОНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
128. **Батура Д. В., Нагорна О. О.** 666
ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ТРУДОВИХ ПРАВ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС ЗВІЛЬНЕННЯ
129. **Батура Д. В., Логінова М. В.** 669
ТРУДОВИЙ ДОГОВІР ЯК ПІДСТАВА ВИНИКНЕННЯ СЛУЖБОВО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ

130.	<i>Безкровний Є. В., Плахотний А. П.</i>	672
	ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ПІД ЧАС ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ	
131.	<i>Бичок О. М., Телійчук В. Г.</i>	678
	ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇЇ СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ	
132.	<i>Божко М. В.</i>	681
	КЛАСИФІКАЦІЯ ТРЕТІХ ОСІБ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ	
133.	<i>Браунагель М. М., Копилов Е. В.</i>	686
	ВЗАЄМОДІЯ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ В ПРОЦЕСІ ОПЕРАТИВНО РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
134.	<i>Брусенцева М. С., Логінова М. В.</i>	689
	ПОЗОВНА ДАВНІСТЬ	
135.	<i>Ващишин П. В., Логінова М. В.</i>	692
	ДОКАЗИ ТА ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ	
136.	<i>Ващишин П. В., Шинкаренко І. О.</i>	696
	ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ	
137.	<i>Гога І., Федченко В.</i>	700
	ПРОЦЕСУАЛЬНІ ГАРАНТІЇ ПРАВ ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ	
138.	<i>Голубенко Ю. А., Шинкаренко І. О.</i>	704
	ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ З ПОТЕРПІЛИМ НА МІСЦІ ПОДІЇ	
139.	<i>Григорчук М. В.</i>	708
	КОНСТИТУЦІЙНІ ГАРАНТІЇ ПРИНЦИПІВ НАЦІОНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	
140.	<i>Дуняшенко О. О., Царьова І. В.</i>	713
	КРЕАТИВНІ ІНІЦІАТИВИ – ЗАПОРУКА УСПІХУ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ В УКРАЇНІ	
141.	<i>Есаулов Д. А., Шинкаренко І. О.</i>	719
	ОСОБЛИВОСТІ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ	
142.	<i>Заблоцька А., Федченко В.</i>	723
	МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	
143.	<i>Каліберда Н. Г., Логінова М. В.</i>	727
	НАСЛІДКИ НЕВИКОНАННЯ ГРОШОВОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ	
144.	<i>Каліберда Н. Г., Логінова М. В.</i>	730
	ЕЛЕМЕНТИ ПРАВА ВЛАСНОСТІ	

145.	Каліберда Н. Г., Плахотний А. П. ТАКТИКА ПЕРЕСЛІДУВАННЯ «ПО ГАРЯЧИХ СЛІДАХ» ТА ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ, ЯКИХ НЕОБХІДНО ДОТРИМУВАТИСЯ ПІД ЧАС ПЕРЕСЛІДУВАННЯ	733
146.	Кислякова Є. І., Корогод С. В. ВТЕЧА З МІСЦЯ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ АБО З-ПІД ВАРТИ	736
147.	Ковальчук Д., Калашник Д., Чорна А. Г. УМИСЕЛ ТА ЙОГО ВИДИ	739
148.	Корінний С. О., Задніпряна-Корінна М. Ю. ПРАВОВІ ФОРМИ УЧАСТІ ДЕРЖАВИ У ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИНАХ	743
149.	Кучеренко Д. В., Анісімов Д. О. ЩОДО РОЗВИТКУ МОРАЛЬНО-ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ	747
150.	Липка Р. О., Шинкаренко І. ПРОБЛЕМАТИКА МОБІНГУ СЕРЕД ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	751
151.	Литвин О. М., Плахотний А. П. ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	754
152.	Логінова М. В., Северин О. О. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ТА ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ	757
153.	Логінова М. В., Северин О. О. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ	761
154.	Лопатінова В. М., Стрижеус О. С., Копилов Е. В. ЕТАПИ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ	766
155.	Меренич О. С. СТРАТЕГІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: РЕАГУВАННЯ НА КРИЗИ	769
156.	Мислива О. О., Северин О. О., Шапошник М. Ю. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ ЯК ОДНОГО ІЗ ВИДІВ ПРЕВЕНТИВНИХ ЗАХОДІВ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	772
157.	Нечепоренко В. Р., Ділігул А. С. ПРАВОВА ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬ	776
158.	Нечепоренко В. Р., Логінова М. В. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ В ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	780
159.	Нечепоренко В. Р., Логінова М. В. ДОГОВІР ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ	784

160.	<i>Нечепоренко В. Р., Шинкаренко І. О.</i>	788
	ВПЛИВ НЕБЛАГОПОЛУЧНОЇ СІМ'Ї НА РОЗВИТОК ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ ДИТИНИ	
161.	<i>Нянченко Д. О., Плахотний А. П.</i>	792
	СУЧАСНИЙ СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО ПРАВА ТА ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	
162.	<i>Плахотний А. П., Горбенко Д. А.</i>	795
	ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
163.	<i>Плахотний А. П., Киркач Д. А.</i>	800
	ТАКТИКА ДІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПРИ ЗАГРОЗІ ЖИТТЮ	
164.	<i>Плахотний А. П., Киркач Д. А.</i>	803
	ТАКТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ПЕРЕВІРКИ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ	
165.	<i>Плахотний А. П., Смілянець Є. І.</i>	807
	АНАЛІЗ ЗУПИНКИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ	
166.	<i>Плахотний А. П., Смілянець Є. І.</i>	810
	ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ПІД ЧАС ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ	
167.	<i>Рак Н. В., Логінова М. В.</i>	816
	НЕСУДОВІ ФОРМИ ВИРІШЕННЯ ЦИВІЛЬНИХ СПОРІВ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН	
168.	<i>Рак Н. В., Логінова М. В.</i>	819
	ПРАВОЧИНИ ТА ВИЗНАННЯ ПРАВОЧИНІВ НЕДІЙСНИМИ	
169.	<i>Рак Н. В., Плахотний А. П.</i>	822
	ЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТУ ТСП В ПІДГОТОВЦІ КУРСАНТІВ	
170.	<i>Рак Н. В., Шинкаренко І. О.</i>	826
	ОСОБИСТІСТЬ НЕПОВНОЛІТНЬОГО ЗЛОЧИНЦЯ	
171.	<i>Резворович К. Р., Голубенко Ю. А.</i>	829
	ПРАВОВІ ЗАСОБИ ТА СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРИРОДНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА	
172.	<i>Рудь А. А., Борщ Ю. О.</i>	833
	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОBOB'ЯЗКОВОГО СПАДКОВОГО ОТРИМАННЯ	
173.	<i>Савенко А. Б., Плахотний А. П.</i>	837
	ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНІВ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА ЇХ ВЧИНЕННЯ	
174.	<i>Слабких З. А., Телійчук В. Г.</i>	840
	СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	
175.	<i>Собильський Д. Г., Ділігул А. С.</i>	843
	ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА В УКРАЇНІ	

176. **Собильський Д. Г., Логінова М. В.** 847
ПРОБЛЕМИ РЕЧОВО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВА В ПЕРІОД
ВОЄННОГО СТАНУ
177. **Собильський Д. Г., Логінова М. В.** 851
ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО В ЖИТТІ І В МАЙБУТНІЙ ПРОФЕСІЇ
178. **Сорокін Р. О., Телійчук В. Г.** 854
ДО ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ РОЛІ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
179. **Тарнапольська А. В., Шинкаренко І. О.** 857
ДІТИ З СІМЕЙ З ДЕФОРМАЦІЄЮ
180. **Твердохліб Я.** 861
ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО
ПРАВОПОРУШЕННЯ У ВИГЛЯДІ ДОМАШНЬОГО
НАСИЛЬСТВА ВІДПОВІДНО ДО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ
УКРАЇНИ
181. **Ткачова Ю. В., Плахотний А. П.** 863
МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТАКТИКО-
СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ В
УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
182. **Троцький Б. В., Плахотний А. П.** 867
ТАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ)
ДІЙ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ШАХРАЙСТВА В БАНКІВСЬКІЙ
СФЕРІ
183. **Усова Д., Шинкаренко І. О.** 871
АКТУАЛЬНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОЇ СУБКУЛЬТУРИ У
СУЧАСНОМУ СВІТІ
184. **Хода О. С., Плахотний А. П.** 874
ДОДАТКОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ
185. **Чорна А. Г., Миросенко О. О., Онопрієнко О. Ю.** 879
СПЕЦІАЛЬНИЙ СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО
ПРАВОПОРУШЕННЯ

AGRICULTURAL SCIENCES

СМОРОДИНА – ОДНА З НАЙЦІННІШИХ ВІТАМІНОНОСНИХ ЯГІДНИХ КУЛЬТУР

Бибик Тамара Іванівна,
викладач, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії
Торохтій Ірина Олександрівна,
викладач, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії
ВСП «Березоворудський фаховий коледж ПДАУ»
с. Березова Рудка, Лубенський район,
Полтавська область, Україна

Вступ. / Introductions. Професія агронома передбачає широке коло обов'язків, глибокі знання, і високу відповідальність за хліб, за квітучі сади, за збереження землі для майбутніх поколінь. Це фахівці, зелені цехи яких розкинуті просто неба, це технологи-практики, дослідники, універсальні працівники-рослинники. Чорна смородина посідає провідне місце серед ягідних культур за рентабельністю та затребуваністю на ринку. Враховуючи підвищений інтерес до цієї культури, ми пропонуємо звернути увагу на елементарні агротехнічні заходи, які дадуть змогу закласти основи високої урожайності смородинових насаджень.

Насамперед важливим є утримання ґрунту в чистому від бур'янів і розпушеному стані, що забезпечить збереження вологи і поживних речовин та краще засвоєння їх рослинами. За умов якісного і своєчасного обробітку ґрунту знищуються кореневищні та коренепаросткові бур'яни, поліпшується повітряний і температурний режими в зоні розташування кореневої системи і створюються сприятливі умови для життєдіяльності корисних мікроорганізмів.

Мета роботи. / Aim. Смородина – одна з найцінніших вітаміноносних ягідних культур. Вона містить важливі для людини вітаміни, органічні кислоти, цукри, дубильні, ароматичні та інші корисні речовини. Смородина - лідер серед

всіх плодів та ягід за вмістом вітаміну С. Ягоди смородини не тільки споживають у свіжому вигляді. З них варять варення, джеми, зокрема сирі джеми та компоти. З смородини виготовляють соки, вітамінні сиропи, желе та інші смаколики.

У плодах виявлено цінні речовини, які зв'язують радіоактивні речовини і сприяють виведенню їх з організму.

У народній медицині здавна застосовують настої з бруньок і листків як послаблюваний засіб, при захворюваннях сечового міхура, печінки та для стимулювання дії надниркової залози. Ягоди і листки використовують для профілактики й лікування атеросклерозу, гіпертонії, ревматизму, недокрів'я, нирковокам'яної хвороби, кровотеч тощо.

Сушені плоди вживають при проносах, їх використовують при кровотечах ясен, виразці шлунку. Для дієтичного харчування при шлунково-кишкових захворюваннях з ягід готують компоти, відвари, настоянки та соки.

Матеріали та методи./Materials and methods. Смородина, шкідники та хвороби.

Результати та обговорення./Results and discussion. Смородина улюблена для багатьох ягода (рис. 1). Її із задоволенням вживають в їжу в свіжому вигляді, перекручують з цукром, готують з неї желе, компоти, наливки та настоянки, варять варення та джеми. Тому хороший урожай смородини хотілося б отримувати не час від часу, а щороку. Фахівці і просто дачники, які займаються вирощуванням смородини, діляться своїми секретами.

Рис. 1. Ягоди смородини

Смородина (лат. Ribes) – рід рослин родини Агрисові, що включає

близько 150 видів. Сьогодні, мабуть, немає жодного саду, в якому б не ріс кущик-другий цієї запашної, смачної і корисної ягоди.

Якщо раптом ви помітили, що до осені ще далеко, але чомусь у смородини жовтіє листя, агротехніка дотримана і літо не посушливе. Причиною може бути якесь захворювання чи напад шкідників. Якщо у смородини жовтіє листя уздовж основних жилок, значить, рослину вразила *смугаста* або *прожилкова мозаїка*. *Мозаїка* – вірусне захворювання, і воно не лікується заражені рослини потрібно викорчувати і утилізувати, а місце, де вони росли, пролити розчином марганцівки. Але існують засоби, що дозволяють не допустити зараження смородини цим захворюванням. Іноді причиною цього явища стає галова попелиця, що паразитує не тільки на смородині. У першу чергу визначити причину явища.

Плями на листі смородини

Червоне листя на смородині.

Якщо на смородині червоні плями, найпевніше, це симптом присутності червоної *галової попелиці* або грибкового захворювання *антракноз*. Наліт на смородині.

Білий наліт на смородині – ознака американської чи європейської борошнистої роси, а бурий наліт – запущений церкоспороз.

Смородина сохне.

Іноді в кінці цвітіння можна виявити, що смородина засохла – не вся, але кілька гілок. Це може бути смородинна скляниця – метелик із бузково-чорними лусочками на тілі і розмахом крил 2,5 см, який відкладає яйця у тріщинах кори смородини, а білі гусені, що з'явилися з них, виїдають серцевину гілок, від чого і всихає смородина. Від скляниці допомагає обприскування настоями з різким запахом (часнику, пижма, цибулі, хвої, шкірок цитрусових). А найкраще при весняній обрізці – радикальне вирізання уражених та старих гілок.

При інтенсивному ураженні обприскують препаратами, які містять діючу речовину групи імідаклоприд та фосфати.

Але якщо вашій смородині більше п'ятнадцяти років, мабуть, настав час

вжити заходів з омолодження куща – обріжте старі гілки, щоб смородина могла виростити нові, і обробіть зрізи садовим варом.

У середині літа на листі смородини можуть з'явитися червонувато-бурі цятки не більше 1 мм у діаметрі. Виниклі на смородині червоні плями поступово розпливаються, вкриваючи весь лист. Потім листя у нижній частині куща буріє, засихає й опадає, тому що антракноз вражає і черешки листя. Найсильніше ця грибна хвороба проявляється в дощовий сезон. Більшою мірою антракноз вражає червону смородину. Спори захворювання зимують в опалому листі, ось чому так важливо прибирати навесні з-під кущів торішнє листя. Починати боротьбу із хворобою потрібно якомога раніше, для цієї мети здійснюється обробка смородини розчином бордоської рідини з розрахунку 100 г на 10 л води. Повторна обробка проводиться після збору врожаю.

В середині літа на молодому листі з'являється білий пухкий наліт, який потім переходить на ягоди і старе листя, то ви маєте справу з грибним захворюванням – борошнистою россою, або сферотекою. Оскільки хвороби вражають здебільшого ослаблені рослини, гарний догляд зводить ризик захворювання до мінімуму, але якщо хвороба проявилася, обприскайте кущі смородини фітоспоріном або розчином вмісту одного аптечного флакончика п'ятивідсоткового йоду в десяти літрах води. За необхідності процедуру можна повторити за три дні. Якщо ваші маніпуляції виявилися безуспішними, доведеться вдатися до обробки кущів розчином бордоської рідини, хлорокису міді (1 чайна ложка на 5-7 л води) або однопроцентним розчином мідного купоросу.

Смородину можуть вразити два види іржі – бокальчаста і стовпчаста. Бокальчаста іржа виглядає як опуклі бородавки помаранчевого кольору на листі, а стовпчаста – як дрібні помаранчеві точки. Бокальчаста іржа може перенестися на смородину вітром з осоки, що зростає неподалік біля водойми, а стовпчаста може потрапити на смородину із хвойних дерев. Почніть боротьбу з іржами обробкою смородини фітоспоріном, а якщо цей захід не допоможе, обробіть кущі фунгіцидами (одновідсотковою бордоською рідиною,

наприклад). Таких обробок може бути чотири з перервою між ними у 10 днів.

Найчастіше садівникам доводиться мати справу з попелицею. Серед ворогів смородини два види попелиці: листова галова і агрусова пагонова. Присутність галової попелиці проявляється у виникненні на листі смородини темно-червоних або жовтих здуттів – залежно від різновиду галової попелиці, і від цього здається, що у смородини листя пожовкло або почервоніло. З часом листя темніє, засихає і опадає. Галова попелиця на смородині харчується соком її листя, і за один сезон може змінитися сім поколінь цих комах, кожне з яких робить свій руйнівний внесок у знищення вашого саду, бо селиться ця попелиця на будь-яких рослинах. Пагонова попелиця пошкоджує молоді гілки смородини, вони викривляються і перестають рости. Після виявлення шкідників провести обробку розчином актеліка або карбофоса відповідно до інструкції – це найкращі засоби від попелиці на смородині. За необхідності повторіть обробку за тиждень або десять днів.

Метелики-вогнівки з'являються з-під землі під час цвітіння смородини і відкладають яйця в її квітках. Гусені виїдають плоди смородини, обплітаючи їх при цьому павутиною. Якщо метелики вже відклали яйця у квітки, ви навряд чи зможете щось змінити, але не допустити появи вогнівок можна: ранньою весною постеліть навколо кущів смородини руберойд або лінолеум, а краї присипте землею, щоб метелики не змогли з'явитися з ґрунту, де зимували у вигляді лялечок. Зніміть покриття після того, як смородина відцвіте.

На смородині можуть паразитувати два види кліщів – павутинний і смородиновий бруньковий. Павутинний кліщ на смородині проявляє свою присутність появою світлих точок на листі, які поступово перетворюються на знебарвлені ділянки. А за сильного пошкодження листя виглядає мармуровим, засихає й опадає. Бруньковий кліщ на смородині руйнує плоді бруньки, що призводить до зниження врожаю. Боротьба із бруньковим кліщем на смородині починається з організації правильного догляду за рослиною, а для того, щоб смородину не окупував павутинний кліщ, необхідно підвищити вологість повітря на ділянці в особливо посушливий час року. З хімічних препаратів у

боротьбі з обома видами паразитів результативні сірковмісні, такі, як карбофос, фосфамід, колоїдна сірка.

Роботу з кущами смородини починають ранньою весною, поки не прокинулися бруньки і не почався сокорух. У першу чергу слід провести «гарячу» обробку смородини. Для профілактики від шкідників і хвороб та для забезпечення повноцінного розвитку і подальшого рясного плодоношення. Водю температурою 80 °С облити кущі смородини.

Після гарячого душу дуже бажано провести обрізування смородини видалити пошкоджені і послаблені пагони, злегка підрізати кінчики гілок, підмерзлі за зиму, прорідити кущ, якщо ви чомусь не зробили цього восени. При обрізуванні видаліть ті гілки або бруньки, які вразив бруньковий кліщ. Всі обрізки потрібно утилізувати, а зрізи, діаметр яких перевищує 8 мм, потрібно обов'язково обробити садовим варом. Після цього потрібно почистити ділянку зі смородиною від торішнього листя, в якому напевно зимували личинки комах шкідників і збудники захворювань.

Висновки./Conclusions. Для отримання гарного врожаю смородини необхідно:

- варто знайти для неї правильне місце;
- якісний посадковий матеріал;
- своєчасний полив;
- осіння та весняна обрізка кущів;
- підживлення;
- комплексний захист від шкідників та хвороб.

У чорній смородині міститься цілий калейдоскоп вітамінів, необхідних людському організму. Чорна смородина дуже смачна і корисна ягода. Для деяких ця ягода стала додатковим джерелом доходів.

BIOLOGICAL SCIENCES

ОСОБЛИВОСТІ РАЦІОНУ СОНЯЧНОГО ОКУНЯ *LEPOMIS GIBOSSUS* В РІЧКАХ МІСТА КИЄВА

Воробйов Валентин Романович
Аспірант
Інститут гідробіології НАН України

Вступ. Сонячний окунь звичайний *Lepomis gibossus* (Linnaeus, 1758) риба родини Центрархових (*Centrarchidae*) родини Окунеподібних (Perciformes).

Природним ареалом сонячного окуня є прісні аоди східної частини Північної Америки. Прісноводна жила малозграйна риба, яка в нових для себе умовах існування в українських водоймах здатна деякий час витримувати солонувату воду опріснених ділянок лиманів і Чорного моря. [1] В кінці ХІХ століття був завезений акваріумістами. до Франції. З Франції його завезли до Німеччини для розведення в паркових ставках, звідкіля він і потрапив до басейнів річок Рейна, Одера та Дунаю. В 1946 був зареєстрований на території сучасної України – в дельті Дунаю, в лиманах Ялпуг та Кагул. [2] [3]

Промислового значення не має, але є популярним об'єктом любительського рибальства . В іхтіофауні України небезпечним чужорідним інвазивним видом, який натуралізувався та активно розповсюджується. Складає значущу харчову конкуренцію невеликим всеїдним риbam та молоді хижих риб.

Мета роботи. Метою роботи є визначення спектру живлення сонячного окуня в річках міста Києва.

Матеріали та методи. Відлови риб відбувалися на річці Дніпро в районі острова Жукова та Оболонської затоки, на протоці Десенка та річці Віта в літній сезон 2023 р. Відлови проводилися традиційними іхтіологічними методами неводами, поплавковою вудкою. Розмір вибірки складає 44 особини. Хірургічними інструментами проводився розтин риб, вилучання шлунково

кишкових трактів та відокремлення їх від інших органів. Відібрані шлунково-кишкові тракти фіксувалися розчином формаліну. Під час дослідження харчові грудки вилучалися зі шлунково-кишкових трактів за допомогою хірургічного шпателя. Для розділення часточок до харчової грудки додавалася в невеликих кількостях вода. Після описаних дій відбувалося дослідження якісного складу харчової грудки під стеріомікроскопом. Визначення компонентів харчової грудки відбувалося за допомогою визначників.

Результати та обговорення. В результаті дослідження внутрішнього складу шлунково-кишкових трактів сонячного окуня у складі харчових грудок було виявлено 12 харчових компонентів: молодь коропових риб, молодь невизначених риб, личинки комарів-дзвінців Chironomidae, личинки бабок Odonata, личинки волохокрильців Trichoptera, водяний віслик Asellus aquaticus, дощові черви Lumbricidae, мізиди Mysidae, личинки веснянки Plecoptera, личинки одноденки Ephemeroptera, рештки макрофітів, дафнії Daphniidae.

На табл. 1 продемонстровані зустрічальність певних харчових об'єктів та їх середні відсотки їхнього вмісту в харчовій грудці.

Табл. 1

Зустрічальність та середні відсотки вмісту харчових об'єктів в харчовій грудці.

Харчовий об'єкт	Зустрічається у % особин	Середній % вмісту в харчовій грудці
Молодь коропових риб	11,3	59
Молодь невизначених риб	4,5	67,5
Личинки Odonata	25	45,4
Личинки Trichoptera	6,8	46,6
Личинки Plecoptera	6,8	55
Личинки Chironomidae	22,7	55
Личинки Ephemeroptera	4,5	50
Daphniidae	4,5	32,5
Mysidae	9	37,5
Lumbricidae	4,5	67,5
Asellus aquaticus	15,9	43,6
Рештки макрофітів	11,3	36

Частка сонячних окуней з порожніми шлунково-кишковими трактами складає 9%. Найбільшою частотою зустрічаємості серед компонентів відзначаються личинки бабок – 25%, личинки комарів-дзвінців - 22,7% та

водяний віслюк – 15,9%. Найменшою частотою зустрічаємості відрізняються молодь невизначених риб, личинки одноденок Ephemeroptera та дощові черви Lumbricidae – 4,5%. Серед вмісту в харчовій грудці в даній вибірці переважала молодь невизначених риб – 67,5%, дощові черви – 67,5 % та молодь коропових риб – 59%.

Висновки:

1. Шляхом дослідження внутрішнього складу шлунково-кишкових трактів сонячного окуня було виявлено 12 харчових об'єктів: молодь коропових риб, молодь невизначених риб, личинки комарів-дзвінців Chironomidae, личинки Odonata, личинки волохокрильців Trichoptera, водяний віслюк Asellus aquaticus, дощові черви Lumbricidae, мізиди Mysidae, личинки веснянки Plecoptera, личинки одноденки Ephemeroptera, рештки макрофітів, дафнії Daphniidae.

2. Найбільшою частотою зустрічаємості серед компонентів відзначаються личинки бабок– 25%, личинки комарів-лзвінців -22,7% та водяний віслюк – 15,9%.

3. Сонячний окунь є небезпечним чужорідним інвазивним видом, який здатний складати серйозну харчову конкуренцію всеїдним аборигеним видам риб.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА.

1. Мовчан Ю. В. Риби України (визначник-довідник). Київ: Золоті Ворота, 2011. 444с.

2. Афанасьев С. А., Гупало О. А., Мантурова О. В. Расселение и общая биология солнечного окуня *Lepomis gigossus* (Perciformes: Centrarchidae) в водоемах Киева. Гидробиологический журнал. Общая гидробиология. 2017. № 1. Т. 53

3. Берг Л. С. Рыбы пресных вод СССР и сопредельных стран. М.; Л.: Изд-во АН СССР, 1949. - Ч. 3. - С. 927-1382.

ГІСТОЛОГІЧНА СТРУКТУРА ЗЯБЕР КАРАСЯ СРІБЛЯСТОГО РІЧКИ САМАРА ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Машкова Кристина Андріївна

аспірант

Шарамок Тетяна Сергіївна

канд. с-г наук, доцент

Дніпровський національний університет ім. О. Гончара

Вступ. Однією з проблем сучасної гідробіології є вивчення впливу токсикантів на водні екосистеми. Особливо це стосується малих річок, які дедалі більше потерпають не лише від сільськогосподарської діяльності людини, а й від житлово-комунальних стоків, підприємств важкої та видобувної промисловості. Тому досить актуальним є проведення біомоніторингових досліджень впливу навколишнього середовища на організм гідробіонтів, зокрема риб. Так як вони замикають харчовий ланцюг, то вважаються найбільш придатними об'єктами моніторингу стану водойми [2].

Дослідження показують, що велика кількість забруднюючих речовин у воді призводить до дегенеративних змін у гістологічній структурі органів риб [4]. Зокрема зябра, які найбільше контактують з навколишнім середовищем, є особливо чутливим органом-мішенню. Зябровий апарат розглядається як єдина система, що забезпечує процеси іонного обміну і дихання, а також адаптивні процеси на тканинному рівні. За значної концентрації або тривалої дії токсичних речовин можуть розвиватися гістопатології, що знижують життєздатність риб [1].

Вивчення гістологічних змін зябрового апарату риб дозволить не лише оцінити вплив антропогенних факторів на гідробіонтів, а й дасть можливість проведення моніторингу морфо-фізіологічного стану конкретної популяції за умови наявності токсикантів.

Ціль роботи. Дослідити гістологічну структуру та патології зябрового апарату карася сріблястого (*Carassius gibelio*) в умовах р. Самара Дніпропетровської області.

Матеріали та методи. З екологічної точки зору гідрохімічний режим р. Самара є одним з найбільш напружених в області. Для неї характерні високий вміст сульфатів, хлоридів, заліза, а також значний рівень мінералізації. Попередньо проведені дослідження виявили, що концентрація важких металів у водоймі в цілому не перевищувала ГДК, окрім таких показників як вміст кадмію, міді та нікелю [3].

Дослідження проводили в межах трьох дослідних точок з різним характером антропогенного впливу. Зокрема, с. Хащове (сільськогосподарське підприємство), м. Новомосковськ (промисловий та адміністративний районний центр) та с. Новоселівка (умовно чиста ділянка, рекреаційні заклади). Об'єктом дослідження були шестирічні особини карася сріблястого обох статей. Матеріал для дослідження отримували під час проведення науково-дослідних ловів в літньо-осінній період протягом 2019 – 2021 років.

Гістологічні дослідження проводили відповідно до загальноприйнятих методик. Зябра отримували шляхом анатомічного розтину від свіжовиловленої риби. Світлинні гістологічних препаратів робили за допомогою цифрової фотокамери «SciencelabT5005.17M» та електронного мікроскопа «Ulab XY-B2TLED». Вимірювання зразків виконували за допомогою програми «ScienceLabView7». Статистичне обробку отриманих даних здійснювали за допомогою програми «Microsoft Excel 2010».

Результати та обговорення. Завдяки гістопатологічним дослідженням може бути визначено рівень пошкодження тканин риби інфекційними, бактеріальними або токсикологічними агентами. Гістопатологічні спостереження можуть бути використані для раннього виявлення симптомів захворювання, оскільки часто вони не мають клінічних проявів [5].

Близько 30% поглинання кисню з води у карася сріблястого здійснюється завдяки зябрам, тому їх стан є надзвичайно важливим для нормального функціонування організму риби.

Дослідження показало, що зябровий апарат складався з чотирьох пар зябрових дуг, кожна з містила зяброві пелюстки, вкриті багат шаровим

епітелієм. Було визначено довжину та ширину зябрових дуг досліджуваної риби. Достовірної різниці між даними показниками у риби з усіх трьох точок виявлено не було. Проте слід зазначити, що довжина зябрової дуги у карася сріблястого з м. Новомосковськ була найбільшою і перевищувала даний показник у риби з с. Хащове на 1,6% а з с. Новоселівка на 1,13%. Ширина зябрової дуги у карася, виловленого поблизу м. Новомосковськ, також була найбільшою і перевищувала аналогічний показник у риби з с. Хащове та с. Новоселівка, відповідно, на 1,13% та 1,34%.

Довжина ламел зябрового апарату карася сріблястого у с. Хащове була більшою за даний показник у м. Новомосковськ та с. Новоселівка, відповідно, на 7,0% та 16,6%. Різниця була достовірною між показниками особин з м. Новомосковськ та с. Новоселівка і с. Хащове та с. Новоселівка. Достовірної різниці між показниками карася сріблястого з с. Хащове та м. Новомосковськ виявлено не було. Ширина ламел зябрового апарату карася сріблястого була найбільшою у особин, виловлених поблизу с. Хащове. Вона перевищувала аналогічний показник у риби з с. Новоселівка та м. Новомосковськ, відповідно, на 7,6% та 11,8%. Різниця була достовірною між показниками карася сріблястого з уловів поблизу м. Новомосковськ та с. Хащове. Між іншими точками достовірної різниці виявлено не було.

Під час дослідження було виявлено наступні патології у будові зябрових пелюсток: викривлення терміналей ламел, скупчення слизу між ламелами, скручення ниток ламел, гіперплазія епітелію зябрових пелюсток, злиття ламел та некроз. Найбільшу кількість різних типів гістопатологічних змін зябрового апарату було зафіксовано у риби поблизу м. Новомосковськ. Даний показник перевищував аналогічний у с. Хащове на 8,7% та у с. Новоселівка на 28,2%.

Серед патологій найчастіше в усіх дослідних точках спостерігали наявність викривлення терміналей ламел. Скупчення слизу між ламел найчастіше фіксували у риби з с. Хащове. Скручення ниток ламел зустрічалося вкрай рідко, проте найбільша кількість особин карася сріблястого з даною патологією спостерігали поблизу с. Хащове. Гіперплазію епітелію найчастіше

фіксували у риби, отриманої з уловів поблизу м. Новомосковськ. Злиття ламел частіше спостерігали у особин з с. Новоселівка. Некроз зябрових пелюсток також можна віднести до патологій, які фіксувалися поодинокі. Найменша кількість спостерігалася у карася сріблястого з с. Новоселівка.

Висновок. Дослідження показали, що суттєвої різниці між показниками довжини та ширини зябрових дуг у карася сріблястого з різних ділянок досліджуваної водойми не було. Довжина та ширина ламел зябрового апарату була найбільшою у особин поблизу с. Хашове, що може вказувати на більшу потребу в кисні для організму риб з вказаної дослідної точки.

Під час гістологічного дослідження зябрового апарату карася сріблястого було виявлено такі патології як викривлення терміналей ламел, скупчення слизу та гіперплазія епітелію зябрових пелюсток, злиття ламел. Поодинокі фіксували випадки некрозу та скручення ниток ламел. Найчастіше гістопатологічні зміни зябрового апарату спостерігали у риби з уловів поблизу м. Новомосковськ.

Отримані дані дають підстави зробити висновок, що умови існування для карася сріблястого є найбільш сприятливими поблизу с. Новоселівка, а найбільше антропогенне навантаження спостерігається на популяцію поблизу м. Новомосковськ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жиденко А. О., Бібчук К. В., Паперник В. В. Чутливість та стійкість коропових риб до дії гербіцидів (огляд). Гідробіолог. Журн. 2019. № 5. Т. 55 С. 98 – 112
2. Курченко В. О., Шарамок Т. С., Маренков О. М. Гістологічна характеристика зябер та нирок карася сріблястого з Запорізького (Дніпровського) водосховища. Наук. зап. Терноп. нац. пед. ун-ту. Сер. Біол., 2021, Т. 81, № 1–2. С. 53 – 58
3. Машкова К. А., Шарамок Т. С. Аналіз вмісту важких металів у воді та м'язах карася сріблястого (*Carassius gibelio*) річки Самара Дніпропетровської

області. Вісник Сумського аграрного університету. Серія «Агрономія і Біологія», Випуск 2 (48), 2022. С. 124 – 130

4. Mohamed Fatma A. Histopatological Sdudies on Tilapia zillii and Solea vulgaris from Lake Qarum, Egypt. World journal of Fish and Marine Sciences. 2009. 1 (1). P. 29–39.

5. Rosidah, Maria Dewi Yunita, Isni Nurruhwati, Achmad Rizal. Histopathological changes in gold fish (*Carassius auratus* (Linnaeus, 1758)) infected by *Aeromonas hydrophila* bacteria with various densities. World Scientific News 142 (2020) 150 –168

ВИДОВИЙ СКЛАД МАКРОФІТІВ ПОНИЗЗЯ ХАДЖИБЕЙСЬКОГО ЛИМАНУ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ЙОГО ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ

Ткаченко Федір Петрович

д.б.н., професор

Пелих Каріна Володимирівна

Маруняк Ірина Сергіївна

студенти

Одеський національний університет

імені І. І. Мечникова

м. Одеса, Україна

Вступ. Водна рослинність є основою природних екосистем. Це вихідна ланка ланцюга живлення, в якій створюється органічна речовина і продукується кисень (Водоросли..., 1989). Вона здатна існувати в різноманітних екологічних умовах. Для них властиві клітинні та молекулярні механізми адаптації завдяки синтезу біологічно активних сполук (вітамінів, каротиноїдів, фітогормонів та ін.) (Романенко и др., 2017).

Проте масовий розвиток водоростей, перш за все синьозелених та криптофітових (“цвітіння” води), в евтрофних місцезростаннях погіршує якість водного середовища. При цьому ці водорості виділяють токсичні речовини, які є загрозою для здоров’я людини і тварин (Костіков та ін., 2006). В той же час, водна рослинність приймає активну участь у біологічній очистці водойм від різного роду забруднень (Сиренко и др., 1988). Отже водорості і вищі водні рослини виконують у водоймах дуже важливу природну середовищеформуєчу роль.

Об’єктом нашого дослідження був Хаджибейський лиман Чорного моря. Хаджибейський лиман належить до лиманно-гирлового комплексу, для якого характерні відносно велика глибина, значне перевищення довжини над шириною, витягнутість з півночі на південь перпендикулярно береговій лінії моря.

Довжина лиману – 40 км, ширина – від 0,8 до 3,5 км, середня глибина

5,2 м, максимальна – 17 м, площа водозбору – близько 2,7 тис. км², об'єм води становить 750 млн. м³, а площа водної поверхні – близько 116 км² (Гопченко, 2005). Лиман замкнений і не має безпосереднього зв'язку з морем.

Екологічні умови у цій водоймі за останні 100 років значно погіршилися, Природне надходження прісної води у лиман скоротилося до мінімуму через зарегульованість стоку річок штучними водоймами. В той же час у водойму збільшилися об'єми скидання стічних вод м. Одеси.

Це призвело до змін гідрологічного та гідрохімічного режимів (змінився клас вод з «солоних» на «солонуваті»), солоність знизилася з 22 до 5-6 ‰, підвищився рівень води, збільшилася концентрація забруднюючих речовин, зменшилася прозорість води, спостерігаються задухові явища тощо). У лимані також відбулися зміни біологічного різноманіття і його стану (Гопченко та ін., 2012).

Мета роботи. Метою роботи була з'ясування гідрохімічних параметрів водного середовища Хаджибейського лиману і його впливу на видовий склад водоростей-макрофітів та вищих водних рослин.

Матеріали та методи. Відбір проб води в пониззі Хаджибейського лиману було здійснено на початку літа 2023 р. Її гідрохімічні параметри визначали на стандартизованому обладнанні (автоматизовані хроматографи) в лабораторії екологічного моніторингу Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Макрофітобентос досліджували маршрутним методом. Ідентифікацію водоростей та вищих водних рослин здійснювали в лабораторії альгології біологічного факультету ОНУ з використанням бінокулярної лупи «МБС 10» та світлового мікроскопу «Carl Zeiss KF 2 (Germany)» і відомих визначників.

Результати та обговорення. Для з'ясування гідрохімічного фону розвитку водної рослинності були досліджені наступні параметри лиманної води (табл. 1).

**Гідрохімічні показники води Хаджибейського лиману
у пониззі водойми (28.06.23 р.)**

№ п/п	Показники води, одиниці виміру	Значення показника	За ГДК ₁ *	За ГДК ₂ *
1.	pH, од.	8,58	6,50 - 8,50	—
2.	Електропровідність, mS/cm	10,09	—	—
3.	Сульфати, мг/ дм ³	1372,17	—	—
4.	Хлориди, мг/ дм ³	2398,24	350,00	—
5.	Нітриди, мг/дм ³	0,0	3,30	0,07
6.	Нітрати, мг/дм ³	0,66	45,00	40,00
7.	Амоній, мг/дм ³	0	2,00	0,39
8.	Кальцій, мг/дм ³	63,01	—	—
9.	Магній, мг/дм ³	130, 24	—	—
10.	Натрій, мг/дм ³	785,32	200	—
11.	Калій, мг/дм ³	34,37	—	—
12.	Літій, мг/дм ³	0,04	—	—
13.	Стронцій, мг/дм ³	0	—	—
14.	Бром, мг/дм ³	8,21	—	—
15.	Фтор, мг/дм ³	3,87	1,20	0,70
16.	Йод, мг/дм ³	0	—	—
17.	Фосфати, мг/дм ³	0,345	3,50	0,20

Примітка: ГДК₁* (гранично допустима концентрація) – для культурно побутових потреб; ГДК₂* – для рибогосподарського використання.

Таким чином, розвиток водної рослинності у пониззі Хаджибейського лиману весною - на початку літа 2023 р. відбувався за відносно сприятливих гідрохімічних умов. Спостерігалось лише деяке перевищення показників рН (для культурно-побутових потреб) і вмісту фосфатів (для рибогосподарських потреб).

Всього в цей період в пониззі досліджуваної водойми нами було виявлено 9 видів водоростей-макрофітів (*Ectocarpus siliculosus* (Dillw.) Lyngb. (Ochrophyta, Phaeophyceae), *Chaetomorpha linum* (O.F. Müller) Kütz., *Rhizoclonium hieroglyphicum* (C. Agardh) Kütz., *Cladophora glomerata* (L.) Kütz., *Cl. fracta* (O. F. Müller ex Vahl) Kütz., *Ulva flexuosa* Wulfen, *U. Intestinalis* L., *Stigeoclonium tenue* (C. Agardh) Kütz. (Chlorophyta), *Spirogyra decimina* (O. F. Müll.) Kütz. (Charophyta) та 5 видів вищих водних рослин (*Phragmites*

australis (Cav.) Trin. ex Steud., *Typha angustifolia* L., *Myriophyllum spicatum* L., *Potamogeton pectinatus* L., *Ceratophyllum demersum* L. (Magnoliophyta). Ідентифіковні макрофіти відносилися до 4 відділів, 8 порядків, 8 родин та 11 родів. Крім того, на мулистому субстраті лиману досить щільну плівку утворювали гормогонієві синьозелені водорості (*Lyngbya aestuarii* (Mert.) Liebm. і *L. confervoides* C. Agardh). Такий склад водоростей та вищих водних рослин характерний для солонуватих евтрофних водойм.

Висновки. Гідрохімічні параметри води Хаджибейського лиману Чорного моря на початку літа 2023 р. були близькі до норми, але з деяким перевищенням показників рН (для культурно-побутових потреб) і вмісту фосфатів (для рибогосподарських потреб).

У видовому складі водоростей-макрофітів пониззя лиману було виявлено 9 видів (з переважанням мезо- політрофних зелених водоростей). Вищі водні рослини були представлені 5 видами евтрофних місцезростань. Такий склад макрофітобентосу характерний для солонуватих евтрофних водойм.

MEDICAL SCIENCES

MULTI-PURPOSE ROLE OF LACTATE AS A RESEARCH SUBJECT UNDER SUBCLINICAL HYPOTHYROSIS

Chupashko Olesya Ivanivna,

PhD, Assoc. Prof. of Physiology Department
Danylo Halytsky Lviv National Medical University

Sulyma Marta Ivanivna,

PhD, Assoc. Prof. of General,
Physical and Colloidal Chemistry Department
Danylo Halytsky Lviv National Medical University

Introductions. A series of unresolved issues related to thyroid dysfunction primarily require a timely diagnosis of hypothyrosis at the earlier stage to correct thyroid homeostasis, and, respectively, to harmonize the physiological functions. Concerns have been expressed that the latent hypothyroidism has been associated with potentially adverse clinical findings. A lot of efforts are also being made to standardize the new diagnostic criteria based on the presence of new biomarkers, allowing the identification of a preclinical stage of hypothyrosis. Last year's reporting research findings revealed that lactate is an important bridging signaling molecule that significantly coordinates signaling among various cells, organs and tissues.

Aim. To explore potential benefits of lactate changes monitoring for early diagnosis of subclinical hypothyrosis.

Materials and methods. It has been conducted a series of experiments to determine the content of lactate in the blood, myocardial and liver tissues in control and experimental group under condition of latent hypothyrosis.

Results and discussion. Lactate now has taken a great deal of medical interest being considered not only a waste product of hypoxic conditions with numerous unfavourable effects, but also a unique signaling molecule produced regardless of oxygen availability. Lactate blood levels can rise in both normal and clinical

conditions.

According to the collected data, a significant increase in lactic acid content was observed in all studied media under conditions of mild hypothyroid dysfunction. In particular, an increase in the level of lactate was recorded in the blood, which in percentage terms was 43.9 % ($p < 0.05$). The degree of increase in lactic acid content in the liver was almost the same as in the blood, which was increased by 43.2 % ($p < 0.05$). In the myocardial tissue, the concentration of lactate has changed from 2.74 ± 0.25 to 3.58 ± 0.14 mmol/l, which is 30.7 % higher than control values ($p < 0.05$).

Such a metabolic profile indicates a decrease in the potential of aerobic oxidative transformations due to latent thyroid dysfunction, which significantly affects the priority mechanisms of energy production in myocardial and liver cells. Given the exclusive role of aerobic metabolism in these tissues, the prolonged prevalence of anaerobic processes may have a negative impact on the overall metabolic background. Moreover, as it has been mentioned above, the current understanding of lactate is not restricted by being a byproduct of glycolysis, but playing a crucial role in various physiological cellular functions, including a regulatory impact in different aspects of energy and signal transduction. The role of lactate as a functional feedback governor and essential signaling molecule were given due consideration, since it was well-defined in recent research that lactate plays a significant role in a number of physiological and pathological processes, including the regulation of energy metabolism integrity, immunity, tumor development, cardiovascular diseases. Nevertheless the way these changes are perceived and trigger specific adaptive reactions still require further investigation.

Conclusions. Therefore, the evaluation of lactate metabolism can be a good prognostic and therapeutic tool under mild thyroid failure. Although the numerous roles of lactate and its specific signaling pathways in the metabolic crosstalk between the different cells and tissues under latent subclinical hypothyroidism remains to be clarified and provides a direction for future research.

FEATURES OF THE MUSCULAR COATER OF THE GALL BLADDER

Protsak T. V.
Vatcyk M. M.
Zabrodska O. S.
Chernivtsi, Ukraine

The muscular membrane of the bottom of the gallbladder is represented by a thin plate of compactly arranged smooth muscle fibers with a circular direction. It should be noted that in some places this shell looks tortuous. It thickens in some areas and narrows in others. Sometimes there is a slight disintegration of this shell.

When the wall passes from the bottom of the gallbladder to the body, changes in the relief of the inner surface can be observed. In the region of the body of the gallbladder, among the protrusions, bell-shaped ones predominate, having different heights and sizes. Along with this, there are also narrow, but elongated protrusions, in which the vascular elements mentioned above are quite often preserved. This indicates that the processes of bile concentration continue in the mucosa of the body of the gallbladder of the pig, due to the removal of fluid by numerous vascular structures.

Probably, such constrictions are formed as local thickenings of the remysium. Such constrictions, as a rule, are evenly distributed along the muscle bundle. In some parts of the muscle membrane, its splitting into muscle bundles or individual smooth muscle fibers is observed. In such structural elements of the muscular membrane, the perimysial constrictions disappear. The muscular membrane of the body of the gallbladder is characterized by a circular direction of the fibers and looks like a rather wide plate. In some parts of this plate, the tortuosity of the fibers is observed. In general, this plate does not look the same. The outer layer consists of compactly arranged muscle fibers. On the surface of this compact layer, eosinophilic transverse constrictions sometimes appear, apparently preventing the separation of muscle bundles.

When the body of the gallbladder passes into the neck, the structural elements

of the wall change markedly. The relief of the inner surface gradually becomes smoother due to the shortening of the protrusions of the mucosa. They become wide and low. The lamina propria gradually becomes thinner and more compact. For the mucous wall of the bottom of the gallbladder of the pig, some features of its relief are characteristic. In the central part protrusions of different width and height are observed. Among them there are narrow and relatively high protrusions, but the bulk are wide and low, in sections resembling a bell, the base of which is facing the lamina propria. Attention should be paid to the tops of these bell-shaped protrusions. In most low protrusions, it is rounded, and as the height of the protrusion increases, the tip gradually lengthens and forms a rounded narrow peak.

In some places, small lymphatic vessels can be observed, which have a characteristic thin wall and uneven gaps. The peripheral layer of the submuscular membrane, which is in direct contact with the muscular membrane, is represented by a coarse-fibred connective tissue built from thick tortuous collagen fibers or their groups. Thus, if the inner layer of the submuscular membrane, due to thin tortuous connective tissue fibers, as a whole, has the appearance of a fine mesh in sections, then slit-like gaps are formed in the outer layer between the fibers or their bundles

Numerous small vascular elements, both hemomicrocirculatory channels and lymphatic vessels, are observed in this plate. In connection with the thinning of the own plate of the mucous membrane, a thickening of the muscular membrane is noted. In addition to gradual thickening, the muscular membrane takes on a compact appearance.

ВІРТУАЛЬНИЙ ДИСЕКТОР ЛЮДИНИ ЯК НАВЧАЛЬНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ АНАТОМІЇ ПОПЕРЕЧНОГО ПЕРЕРІЗУ

Демченко Ганна Олександрівна
Здобувачка освіти 3 курсу II медичного факультету

Остроухова Катерина Максимівна
Здобувачка освіти 2 курсу II медичного факультету

Шевченко Анастасія Юріївна
Здобувачка освіти 3 курсу II медичного факультету

Черепашук Оксана Ігорівна
Здобувачка освіти 2 курсу II медичного факультету

Білогривова Еліна Ігорівна
Здобувачка освіти 2 курсу II медичного факультету

Скакунов Максим Олексійович
Здобувач освіти 1 курсу II медичного факультету

Денисенко Катерина Олександрівна
Здобувачка освіти 2 курсу III медичного факультету

Верховод Анастасія Валентинівна
Здобувачка освіти 2 курсу III медичного факультету

Гришко Наталія Григорівна
Здобувачка освіти 2 курсу II медичного факультету

Оруджев Гасан Таріельович
Здобувач освіти 2 курсу II медичного факультету
Харківського національного медичного університету
м. Харків, Україна

Вступ: У діагностичній медицині спостерігається постійне та помітне збільшення використання двовимірних (2D) зображень поперечної анатомії. Тому студенти-медики повинні розвивати навички інтерпретації таких зображень на ранніх етапах навчання.

Програмне забезпечення Virtual Human Dissector© (VHD) полегшує таке навчання, дозволяючи користувачам вивчати фактичні зображення двовимірних анатомічних поперечних перерізів і реконструйованих тривимірних (3D) видів одночасно.

Мета: визначити яким чином буде сприяти доброму запам'ятовуванню анатомії за допомогою програмного забезпечення Virtual Human Dissector.

Матеріали та методи: Нами було залучено в дослідження студентів медиків другого курсу. Дослідження було проведено у вигляді двох 20-хвилинних заходів із самостійного навчання з використанням VHD у комп'ютерному наборі та секцій і моделей у препарувальній кімнаті, включно між 3 тестами, що ідентифікують анатомічні структури в поперечному перерізі. Зображення (до, в середині та після сесії).

Результати: Після проведенням нами тестування ми отримали високі результати. Перед початком дослідження ми провели тестування та отримали результат середнього характеру, після проходження першого 20-хвилинного заходу, отримали вже більш позитивний результат. Далше провели другий 20-хвилинний захід, після якого провели тестування та отримали результати, які перевищували перші два. Тобто запам'ятовування було ефективним.

Висновок: Статистичний аналіз виконання тесту виявив значні покращення в кожній групі між тестами до та в середині сесії, а також між тестами в середині та після сесії.

ВЧЕННЯ ПРО ПРОПОРЦІЇ ЛЮДСЬКОГО ТІЛА В ЕПОХУ ВІДРОДЖЕННЯ

Дзевульська Ірина Вікторівна

доктор медичних наук, професор,
завідувач кафедри описової та клінічної анатомії
Національного медичного університету
імені О. О. Богомольця
м. Київ

Маліков Олександр Вячеслаович

кандидат медичних наук, доцент,
доцент кафедри описової та клінічної анатомії
Національного медичного університету
імені О. О. Богомольця
м. Київ

У мистецтві Мікеланджело, одного з найбільших майстрів епохи Відродження, незважаючи на велику роботу з вивчення документів та матеріалів, є ще чимало незрозумілого.

Велике значення у майстерності Мікеланджело мало знання анатомії, яку він вивчав впродовж 12 років, препаруючи людське тіло та користуючись настановами професора анатомії Реальда Коломбо.

Метод Мікеланджело у вивченні пластичної форми тіла та застосування щодо неї анатомічних знань про внутрішню його будову до нас, на жаль, не дійшов. У творчому доробку цього великого майстра ми не знаходимо ні посібників, ні висловлювань на цю тему, ні анатомічних малюнків. За свідченням Вазарі, Мікеланджело «незадовго до смерті спалив чимало своїх малюнків, начерків і паперів, щоб ніхто не бачив його наполегливих праць та дослідів». Повною протилежністю в цьому відношенні є творча спадщина Леонардо да Вінчі, що містить величезний науковий анатомічний матеріал.

Особливою прогалиною є недостатність наших знань про значення цього великого майстра у вивченні пропорцій людського тіла. Неправильне тлумачення висловлювання Мікеланджело, наведеного Вазарі, про те, що

«циркуль в очах, не в руці, бо руки працюють, а око оцінює», призвело до помилкового висновку про те, що нібито Мікеланджело заперечував будь-які виміри людського тіла. Насправді ця фраза говорить про протилежне, а саме про те, яке важливе значення має для художника вимір, що дає можливість визначити пропорції тіла. Вивченням пропорцій Мікеланджело займався, мабуть, під час захоплення анатомією, що тривала близько 12 років. Початок цих робіт треба віднести до 1493-1494 рр., коли Мікеланджело виконував замовлення пріору монастиря С. Спиріто на виготовлення розп'яття в дереві. Йому було надано приміщення у морзі монастирської лікарні та трупи для розтину.

Серед значної кількості малюнків Мікеланджело, що дійшли до нас, вкрай мало присвячено вивченню пропорцій тіла. Усього є 4 аркуші з малюнками:

- Пропорція чоловічої фігури по гравюрі Жіованні Фабрі;
- Пропорції жіночої фігури. Флоренція;
- Пропорції раба. Бібліотека Віндзорського замку;
- Пропорції раба. Флоренція.

В епоху Відродження було вперше висунуто дві нові одиниці виміру, причому основоположником однієї з них був Леонардо да Вінчі (1452-1519), а іншої – Мікеланджело (1475-1564).

Леонардо да Вінчі вперше в історії вчення про пропорції людського тіла застосував поділ усієї фігури на дрібні частини, кожна з яких є одиницею виміру. Він виправив добре відомий «квадрат древніх» Вітрувія, вписавши фігуру з дещо піднятими руками та розставленими ногами в коло, центр якого збігається з розміщенням пупка (коло Леонардо).

Приблизно тих самих схем вчення про пропорції людського тіла дотримувався інший великий майстер тієї епохи – А. Дюрер (1470-1528).

Таким чином, у XV-XVI ст панував принцип будови розмірів тіла, що полягав у поділі його на дрібні частини, які є своєрідними одиницями виміру, модулями.

Прийнявши за одиницю виміру фізіономічну висоту обличчя, Мікеланджело був новатором, який уперше використав цей модуль при розробці системи пропорцій. Цей новий напрямок мав чимало послідовників.

Досить згадати іспанських дослідників і зокрема Жуан де Афр Віллафана (1535-1595), який опублікував у 1585 р роботу з великою кількістю фігур, гравірованих на дереві. Текст написаний частково прозою, частково віршами. У другій частині роботи викладено вчення про пропорції, в якому за модуль приймається фізіономічна висота обличчя.

Іншим послідовником Мікеланджело у вченні про пропорції тіла був іспанський художник і гравер Хризостом Мартінес (1650-1694), який виготовив 20 мідних таблиць. Одна з них демонструє пропорції чоловічого тіла з позначенням м'язів та дитячий скелет. За одиницю виміру Мартінес також приймав фізіономічну висоту обличчя, що вкладається у фігурі 10 разів. Якщо згадати про відомого фізіономіста Лафатера (1741-1801) та інших, які також прийняли систему відносних розмірів тіла, вперше встановлену Мікеланджело, то у всій широті виявиться значення геніального майстра Відродження засновника одного з напрямів вчення про пропорції людського тіла.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Дзевульська І. В., Маліков О. В. Деякі аспекти формування анатомічних знань в епоху Відродження. «Медичний форум». № 22. Львів 2021. С. 17–22.

2. Черкасов В. Г., Дзевульська І. В., Маліков О. В. Анатомічні дослідження в роботах Леонардо да Вінчі. «Український науково–медичний молодіжний журнал». №4 (76), Київ – 2013. С. 46-53.

3. Черкасов В. Г., Дзевульська І. В., Маликов А. В. Развитие анатомо–физиологических знаний Леонардо да Винчи в его работах. *Науковий журнал «Медичний форум»*. № 18 (18). Львів – 2019. С. 17–22.

АНАЛІЗ ВІДВІДУВАНЬ ПАЦІЄНТАМИ ПРИВАТНОГО СТОМАТОЛОГІЧНОГО ЗАКЛАДУ

Драмарецька Світлана Ігорівна,

кандидат медичних наук, доцент,
Донецький національний медичний університет

Вступ. Система охорони здоров'я України, яка мала суттєво переформатуватися в умовах тривалої військової агресії для того, щоб витримати суворі випробування, повинна постійно утримувати певний запас міцності щодо кадрового, матеріально-технічного та медикаментозного забезпечення, логістики, ефективного функціонування закладів охорони здоров'я тощо.

Однак головним чинником у лікувальному процесі, безумовно, залишаються висококваліфіковані медичні кадри, зокрема, лікарі різних спеціальностей, медичні сестри та інші медичні працівники. За останні півтора року, внаслідок значних міграційних зрушень, кадровий склад закладів охорони здоров'я, у тому числі комунальних та приватних закладів стоматологічного профілю, суттєво змінився. Особливо активно міграційні процеси відбувалися у перші місяці військової агресії, у зв'язку з чим деякі приватні заклади охорони здоров'я у містах країни, у тому числі у столиці, повністю припинили свою діяльність.

Згодом вони відновили лікувальний процес, але іноді в обмеженому режимі або за участі нових медичних працівників. Під впливом умов, що склалися в країні, та дії численних факторів, перш за все, соціально економічних та міграційних, змінився певним чином і контингент пацієнтів, які звертаються до приватних закладів охорони здоров'я за стоматологічною допомогою.

У цьому плані було б цікаво проаналізувати деякі аспекти лікувальної діяльності приватних стоматологічних закладів щодо контингенту осіб, яким надано відповідну лікувальну допомогу.

Мета роботи – аналіз окремих показників, що характеризують контингент пацієнтів та надану їм стоматологічну допомогу у приватному закладі охорони здоров'я за місяць роботи.

Матеріали та методи. Було проведено ретроспективний аналіз показників кількості відвідувань пацієнтами однієї приватної стоматологічної клініки, яка розташована у місті Києві за червень 2023 року. Крім зазначеного показника, проаналізували також показники первинних та повторних відвідувань, кількості звернень, залежно від профілю наданої стоматологічної допомоги. У даному закладі протягом 6 робочих днів на тиждень терапевтичний прийом здійснювався усі 6 днів, хірургічний прийом – 5 робочих днів, прийом пацієнтів з ортопедичною патологією – 4 дні, з ортодонтичною – 2 дні, заходи з професійної гігієни порожнини рота здійснювали у 3 робочі дні на тиждень. Отримані відомості наводили у вигляді цифрових значень та відповідних відсотків.

Результати та обговорення. За результатами проведеного аналізу встановлено, що у червні 2023 року у столичному приватному стоматологічному закладі було зареєстровано, загалом, 490 відвідувань пацієнтів, з яких 54 відвідування (11,0% від загальної кількості) були первинними, 436 відвідувань (89,0%) – повторними.

Відповідно до профілю наданої стоматологічної допомоги, 131 відвідування (26,7%) було здійснено до лікарів-стоматологів-терапевтів, трохи більше, зокрема, 126 відвідувань (25,7%) було з приводу хірургічної стоматологічної допомоги, при цьому важливо, що первинних відвідувань до лікарів-стоматологів терапевтичного профілю було майже у 2 рази менше, ніж до їх колег, які надавали хірургічну допомогу, відповідні кількісні показники становили 10 та 18 відвідувань, що складають 7,6% та 14,3% від загального числа відвідувань відповідного профілю. За ортопедичною допомогою, загалом, було 110 відвідувань (22,4% від усієї кількості), з них первинних – 13 (11,8% від числа відвідувань до лікарів стоматологів-ортопедів). Щодо ортодонтичної патології, то для її діагностики та лікування було здійснено 70 відвідувань

(14,3% від усього числа), 13 пацієнтів (18,8% від відвідувань ортодонтичними пацієнтами) були первинними.

Для проведення заходів професійної гігієни порожнини рота пацієнти зверталися 53 рази (10,8% від усієї кількості), первинних пацієнтів було 12 (22,6% від тих, хто звертався за професійною гігієною).

Висновки. До столичного приватного стоматологічного закладу у червні 2023 року найчастіше зверталися за хірургічною стоматологічною допомогою, при цьому найбільша кількість первинних пацієнтів припадає саме на цей різновид стоматологічної допомоги.

НОВЕ КОМБІНОВАНЕ ГЕЛЬ-ПЛІВКОВЕ ПОКРИТТЯ ДЛЯ ЛІКУВАННЯ ШКІРНИХ РАН

Єршов Віктор Юрійович,

к.мед.н., доцент

Національний університет
фізичного виховання і спорту України
м. Київ, Україна

Вступ. Косметичний ефект у лікуванні ран, опіків, трофічних виразок шкіри має суттєвий вплив на якість життя пацієнта. На сьогодні наявні два основні типи покриттів для лікування шкірних ран: біополімерні плівки та гідрогелеві покриття. Пропоновано дослідити вплив нового комбінованого гель-плівкового покриття на процес гоєння ран шкіри в експерименті.

Мета роботи. Дослідити такі показники загоєння шкірних ран під впливом нового гель-плівкового покриття: епітелізація ранової поверхні, розвиток грануляційної тканини в рані, збереження струпа на рановій поверхні, наявність абсцесів у рані.

Матеріали та методи. Пропоноване нове комбіноване хірургічне покриття для лікування ран, опіків, трофічних виразок складається з біополімерного гелю тваринного походження та полімерної плівки. Дослідження покриття було проведене на 25 статевозрілих щурах-самцях масою від 190 до 270 гр. Під наркозом за допомогою мікрохірургічних інструментів в умовах асептики тваринам наносили рани шкіри розміром 15x15 мм в області спини. Тварин було розділено на п'ять груп по п'ять тварин в кожній. На ранові поверхні наносили такі речовини: I група – гель, що заповнює весь дефект, II група – тонкий шар гелю та плівка зверху нього, III група – плівка на дно рани, IV група – альгінатне покриття Sorbalgon (Paul Hartmann AG), V група – гідрогелеве покриття Hydrosorb (Paul Hartmann AG). Тварин евтаназували на сьому добу експерименту. За допомогою звичайних гістологічних методів виготовляли препарати рани та суміжної здорової шкіри, забарвлені гематоксиліном та еозином, а також за Ван-Гізеном.

Результати та обговорення. При світловій мікроскопії препаратів було виявлено таке: у I групі наявна помірна епітелізація при великій товщині грануляційної тканини, у II та III групах плівка збережена у верхніх шарах струпа, струп світлий, має місце інтенсивна епітелізація за невеликої товщини грануляційної тканини, у IV та V групах епітелізація помірна, мають місце підшкірні абсцеси. Виходячи з даних результатів можна стверджувати, що нове комбіноване ранове покриття при використанні плівки або тонкого шару гелю і плівки за умови збереження плівки в струпі має ефект інтенсивної епітелізації за невеликої товщини грануляційної тканини.

Висновки. Нове комбіноване гель-плівкове покриття для лікування шкірних ран може перешкоджати утворенню шрамів та гіпертрофічних рубців, що має косметичний ефект.

МОРФОФУНКЦІОНАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АТРЕЗІЙ КИШЕЧНИКА В АСПЕКТІ ЇХ ХІРУРГІЧНОГО ЛІКУВАННЯ

Єршов Віктор Юрійович,

к.мед.н., доцент

Національний університет
фізичного виховання і спорту України
м. Київ, Україна

Вступ. Проблема хірургічного лікування атрезій кишечника включає такі основні аспекти як оцінка стану преатретичних сегментів, вибір необхідної довжини сегменту, що підлягає резекції, корекція післяопераційних порушень моторики, всмоктування та секреторної активності оперованої кишки. Вивчені дані свідчать про гіпертрофію та дилатацію преатретичного сегменту, потовщення слизової оболонки, зменшення вираженості війок, роз'єднання міжклітинних контактів епітелію, значне потовщення м'язової оболонки, гіпоплазію гангліїв міжм'язового сплетення, потовщення нервових волокон, зменшення їх кількості, гіпоплазію, зниження активності та зменшення кількості кишкових пейсмейкерів. Такі зміни іннервації стінки кишки, за даними авторів, можуть призводити до значних порушень моторики оперованої кишки, зміни слизової оболонки, зокрема епітелію, – до порушення всмоктування та секреції.

Мета роботи. Морфологічний та морфометричний аналіз сегментів атретичної кишки на різних рівнях відносно місця резекції за такими параметрами: стан слизової оболонки, зокрема епітелію, вираженість м'язової оболонки, стан нервових елементів, васкуляризація, супутні патологічні процеси в стінці кишки, формулювання висновків щодо об'єму резекції, виходячи з даних морфології.

Матеріали та методи. Гістологічні препарати сегментів тонкої та товстої кишок за умов атрезії були забарвлені гематоксиліном та еозином, також за Ван-Гізоном та за Нісслем, імпрегновані нітратом срібла за Рассказовою Купріяновим, вивчені з використанням світлової мікроскопії. Морфометричне

дослідження мікропрепаратів проводилося з використанням високочутливої відеокамери з комп'ютерною системою цифрового аналізу та обробки зображень Hitachi SK-214XA1.

Результати та обговорення. У слизовій оболонці вивчених зразків має місце потовщення епітелію, міжклітинні контакти роз'єднані, наявні великі ділянки десквамації епітелію. У таких зразках залози відсутні. Висота ворсинок становить $111,4 \pm 8,6$ мкм проти $287,8 \pm 14,4$ мкм в нормі. Крипти слизової оболонки мають вузький рівний просвіт, їх глибина $107,9 \pm 11,6$ мкм проти $235,2 \pm 13,4$ мкм в нормі.

У м'язовій пластинці слизової оболонки наявні ділянки значного потовщення та дегенерації із заміщенням дефекту пухкою сполучною тканиною. Підслизова основа містить значну кількість фібробластів, добре васкуляризована, у певних зразках виражена лімфоцитарна інфільтрація з ознаками запалення, в одному зразку виявлена лімфоцитома із ознаками злоякісного переродження.

У м'язовій оболонці кишки циркулярний м'язовий шар у порівнянні з поздовжнім зазнає значної гіпертрофії (товщина $351,4$ мкм проти $40,2$ мкм в нормі), наявна гіперплазія гладеньких міоцитів, ділянки фіброзу. Морфометричне дослідження нервових елементів преатретичного сегмента кишки показує збільшення як мінімального та максимального, так і середнього розміру нейронів (мінімальний розмір – $44,35 \pm 6,78$ мкм проти $42,34 \pm 5,56$ мкм в нормі, максимальний розмір – $76,32 \pm 16,67$ мкм проти $60,36 \pm 11,24$ мкм в нормі). Нейрони підслизового та міжм'язового сплетень різко змінені, деякі з них не містять тигроїду.

Морфологічними субстратами, що характеризують стан гіперфункції нервових елементів, є збільшення та зміна форми нейроцитів, потовщення їх відростків та їх варикозитет, значні потовщення на кінцях дендритів, нерівномірне сприйняття солей срібла тілом нейроцита та його відростками. Зростає відсоток дегенеративних форм нейронів ($30,2\%$ проти $10,1\%$ в нормі). Такі ділянки можна вважати неперистальтуючими.

Висновки. Виявлені зміни преатретичного сегменту кишки свідчать про неспроможність його у функціональному плані та необхідність резекції, обсяг якої залежить від вираженості дегенеративних змін та може бути визначений рівнем нормальної гістологічної будови стінки кишки. Подальшого дослідження потребує стан судинного та особливо гемомікроциркуляторного русла стінки кишки, що може уточнити рівень резекції кишки та її спроможність при накладенні анастомозу.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ХАРЧУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Ковалів Марія Омелянівна

к.мед.н., асистент кафедри
загальної гігієни з екологією
Львівський національний медичний
університет імені Данила Галицького
м. Львів, Україна

Вступ. Серед профілактичних заходів зі збереження здоров'я одне з ключових місць належить дотриманню принципів здорового харчування та попередження аліментарно-залежних захворювань серед різних верств населення, у т.ч. дітей і підлітків.

Ціль роботи - аналіз сучасного стану харчування серед української молоді.

Матеріали та методи. Проведено літературний огляд вітчизняних джерел літератури.

Результати та обговорення. Матеріали багатьох досліджень і публікацій з проблеми здорового харчування в Україні показують, що у більшості населення порушений режим харчування, в складі меню майже відсутні перші страви, багато субпродуктів та сухих концентратів швидкого приготування, бутерброди, картопля і мучні вироби. У стравах переважають дешеві продукти з низькою біологічною цінністю, недостатнім є споживання м'ясних, молочних, рибних продуктів, овочів і фруктів. При цьому значний калорійний обсяг наповнюється за рахунок певних харчових пріоритетів – ковбаси, гамбургери, чіпси, фаст-фуди, майонез, соуси, цукерки, тістечка, більшість з яких мають у своєму складі трансжири, емульгатори, стабілізатори, барвники тощо [1, 2].

Найбільш гострою та актуальною проблемою сьогодення залишається харчування дітей шкільного віку та молоді. Висока швидкість росту та інтенсивні процеси обміну речовин у дитячому, підлітковому та юнацькому віці вимагають постійного надходження з їжею достатньої кількості основних харчових речовин, передусім білка, а також екзогенних регуляторів

метаболічних процесів – вітамінів, макро- і мікроелементів [1-4]. Дефіцит їх в організмі супроводжується уповільненням процесів метаболізму, росту та розвитку і слугує фактором ризику розвитку ожиріння, гіперліпідемії, анемії, карієсу, цукрового діабету тощо [1, 3-6]. Доведено, що незбалансованість харчового раціону дітей та молоді значною мірою зумовлюється неправильними харчовими звичками, незалежно від економічного стану сім'ї, і підтримується рекламою «нездорових» продуктів харчування («джанк-фудом»), які дуже популярні серед підлітків [2, 7, 8]. Споживання цього виду продуктів призводить до розвитку т.з. «прихованого голоду», дефіциту нутрієнтів, в першу чергу – мінеральних речовин і вітамінів [2].

Упродовж останнього десятиліття в Україні проведено низку наукових досліджень щодо вивчення захворюваності студентів, зокрема на хвороби, що пов'язані з нераціональним харчуванням [9]. Зокрема, авторами праці [10] проаналізовано показники захворюваності на хвороби органів травлення і виявлено, що загальний рівень захворюваності на патологію органів шлунково-кишкового тракту серед студентів склав 1614,4 на 100 тис., що значно перевищує захворюваність даної патології у загальній популяції старше 18 років (1149,7 на 100 тис.). Серед захворювань органів шлунково-кишкового тракту студенти страждають найчастіше гастритами і дуоденітами. Захворюваність на них становить 477,0 на 100 тис. студентів, що значно перевищує таку серед дорослого населення - 148,3 на 100 тис. населення.

Нераціональне харчування разом з іншими поведінковими чинниками способу життя належить до істотних факторів ризику розвитку неінфекційних захворювань, які все частіше починають зустрічатися у молодому віці [9, 11].

Висновки. Виявлені проблеми щодо харчування підлітків потребують подальшого вивчення і з'ясування факторів ризику, розроблення профілактичних заходів для збереження потенціалу майбутнього здоров'я нації.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гуліч М. П., Петренко О. Д., Любарська Л. С. Компетенції, набуті у шкільному віці, та їхня роль у формуванні харчової поведінки молоді. *Довкілля*

та здоров'я. 2021. 2. 22-27.

2. Ярославська Л. П., Загородній В. В. Проблеми здорового харчування молоді. *Інновації та технології в сфері послуг і харчування*. 2020. 1. 73-81.

3. Тимощук О. В. Особливості раціонального харчування учнівської та студентської молоді в умовах сучасних навчальних закладів. *Прикарпатський вісник НТШ*. 2018. 7-8 (51-52). 112-119.

4. Берзін В. І., Стельмахівська В. П. Гігієнічні аспекти проблеми харчування дітей шкільного віку у сучасних умовах. *Здоров'я суспільства*. 2018. 7, 2. 87-90.

5. Eisenstein E., Coelho K.S., Coelho S. C., Coelho M. A. Nutrition in adolescence *Journal de Pediatria*. 2000. 76 (3). 263-274.

6. Norris S. A., Frongillo E. A., Black M. M. et al. Nutrition in adolescent growth and development. *Lancet*. 2022. 399 (10320). 172-184.

7. Vijayakumaran R. K., Nur Amalina S. Influences of nutrition information on fast food consumption among undergraduates. *Food Research*. 2018. 2 (3). 228-233.

8. Hamulka J., Wadolowska L., Hoffmann M. et al. Effect of an education program on nutrition knowledge, attitudes toward nutrition, diet quality, lifestyle, and body composition in Polish teenagers. The ABC of healthy eating project: design, protocol, and methodology. *Nutrients*. 2018. 10. 1439-1445.

9. Сердюк А. М., Гуліч М. П., Петренко О. Д. та ін. Оцінка обізнаності та усвідомлення студентською молоддю ролі харчування у розвитку неінфекційних захворювань. *Довкілля та здоров'я*. 2019. 2. 27-31.

10. Адамович І. В., Вовк К. В., Літвін О. І. та ін. Аналіз захворюваності хвороб органів травлення у студентській популяції та профілактичні заходи їх подолання. *Актуальні проблеми сучасної медицини*. 2018. 18, 3 (63). 5-9.

11. Сердюк А. М., Гуліч М. П., Петренко О. Д. та ін. Обізнаність та усвідомлення студентською молоддю загрози для здоров'я факторів ризику розвитку неінфекційних захворювань - сучасний стан проблеми. *Медичні перспективи*. 2019. 24, 1. 4-14.

КЛІНІКО-ПСИХОПАТОЛОГІЧНЕ АРАНЖУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ У ЛІКАРІВ-ПСИХІАТРІВ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Левін Тарас Ігоревич

аспірант кафедри загальної, дитячої,
судової психіатрії і наркології

Національний університет охорони здоров'я України
імені П. Л. Шупика

м. Київ, Україна

Вступ. Емоційне вигорання (ЕВ) за Міжнародною класифікацією хвороб відноситься до класифікаційної рубрики “Проблеми, пов’язані з труднощами подолання життєвих ускладнень та управління життям”. Цей розлад описують як «хронічний стрес на робочому місці, з яким працівник своєчасно не впорався». Численні дослідження показали, що медична професія – одна з тих, яка в більшій мірі формує передиспозицію до розвитку феномена ЕВ: серед лікарів ЕВ спостерігається частіше, ніж серед решти населення, наприклад, за останні 5 років ЕВ серед лікарів США зріс з 45 % до 54 %, а серед працюючих американців ЕВ реєструється в 28 % [1, с. 77; 2, с. 14].

Особливу значущість проблема ЕВ та тісно асоційованої з ним професійної дезадаптації (ДА) набуває під час війни, коли зменшується кадровий потенціал лікувальних закладів, зростає навантаження на медичних працівників та додається вплив чинників військового стресу. Робота в сучасних умовах висуває підвищені вимоги до фізичних, психічних та психологічних ресурсів медиків. За умови роботи в умовах повітряних тривог, позмінно, з неможливістю повноцінно спілкуватися з рідними та близькими, медичним працівникам, ти не менш, необхідно дотримуватися всіх протоколів лікування та реанімаційних заходів, екстрено приймати клінічно важливі рішення, дотримуватися принципів медичної етики та деонтології та при цьому неухильно дотримуватися правил безпеки під час роботи в умовах військового стану [1, с. 77; 3, с. 36].

Мета роботи: дослідити клініко-психопатологічне аранжування ЕВ у лікарів-психіатрів, які працюють під час війни.

Матеріали та методи. З дотриманням принципів біомедичної етики на підставі інформованої згоди було обстежено 120 лікарів-психіатрів, які працювали у м. Києві у період з 24.02.2022 р. протягом 2022 р. Комплексне обстеження включало використання клініко-психопатологічного, психодіагностичного й психометричного методів дослідження.

Результати та їх обговорення. У лікарів-психіатрів, що працюють в період війни у м. Києві, був виявлений широкий спектр виразності проявів ЕВ та порушень професійної дезадаптації (ДА) – від їх відсутності до високого рівня. У більшості обстежених (47,5%) ЕВ та ДА відповідали помірному рівню (цей рівень вимагає медико-психологічної допомоги фахівців з реадaptaції). Значною (30,8%) була також питома вага лікарів з низьким рівнем ЕВ та професійної ДА (для таких лікарів може бути рекомендовано проведення консультативної роботи превентивного спрямування). Істотно меншою (21,7%) була частка лікарів з вираженим й високим рівнями ЕВ та ДА (такі лікарі вимагають обов'язкового втручання спеціалістів для застосування невідкладних медико-психологічних заходів, проведення програми з реадaptaції або зміни професійної діяльності).

У лікарів-психіатрів з проявами ЕВ та професійної ДА різного ступеню важкості були виявлені ознаки депресивних і тривожних розладів, при цьому виразність тривожних проявів була вищою, ніж депресивних. У лікарів з окремими проявами ДА депресивні прояви відповідали легкому, а тривожні середньому рівню, тоді як у лікарів з оформленою ДА були виявлені ознаки депресивних розладів близького до середнього рівня, а показники тривоги середнього або високого рівня.

Лікарям-психіатрам з проявами ЕВ й професійної ДА різного ступеню важкості притаманні прояви широкого спектру психопатологічної симптоматики різної інтенсивності й варіативності, провідне місце серед якої займають прояви депресії, тривоги, соматизації та obsесивно-компульсивної

симптоматики. При цьому у лікарів без ознак ДА показники виразності психопатологічної симптоматики відповідають низькому рівню, а у лікарів з проявами ДА – середньому і підвищеному рівню. Найвищі показники виразності психопатологічної симптоматики були виявлені у групі лікарів з оформленою ДА, і значуще нижчі – у групі лікарів з окремими ознаками ДА.

Висновки. Виявлені закономірності повинні враховуватися при розробці лікувальних та профілактичних заходів для даного контингенту респондентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мішиєв В. Д., Левін Т. І. Структурно-динамічний аналіз клініко психопатологічної складової емоційного вигорання й професійної дезадаптації у лікарів-психіатрів під час війни // Український вісник психоневрології. 2023. Т. 31, вип. 1 (114). С. 77-87.

2. Марута Н. О., Чабан О. С. Особливості емоційного вигорання у працівників сфери охорони неврологічного та психічного здоров'я. Український вісник психоневрології. 2021. Том 29, випуск 2 (107) С. 14-20. DOI: <https://doi.org/10.36927/2079-0325-V29-is2-2021-2>

3. Prib H., Beheza L., Markova M., Raievska Y., Lapinska T., Markov A. Psycho-Emotional Burnout of the Personality in the Conditions of War. Journal of Intellectual Disability - Diagnosis and Treatment. 2023 Jan; Vol. 11, 1 (23): 36-46. DOI: 10.6000/2292-2598.2023.11.01.5

ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ УЧНЯМИ АНАТОМІЇ, ВПЛИВ МАЛЮВАННЯ

Морока Ростислав Костянтинович

Здобувач освіти 2 курсу III медичного факультету

Литвиненко Поліна Василівна

Здобувачка освіти 1 курсу I медичного факультету

Трач Вікторія Володимирівна

Здобувачка освіти 1 курсу II медичного факультету

Тімченко Катерина Станіславівна

Здобувачка освіти 2 курсу II медичного факультету

Положенцев Леонід Дмитрович

Здобувач освіти 2 курсу II медичного факультету

Корчагін Володимир Станіславович

Здобувач освіти 2 курсу II медичного факультету

Доценко Юлія Сергіївна

Здобувачка освіти 2 курсу II медичного факультету

Скріпова Марія Олексіївна

Здобувачка освіти 2 курсу II медичного факультету

Згирвач Аліна Юріївна

Здобувачка освіти 2 курсу II медичного факультету

Васянович Дар'я Андріївна

Здобувачка освіти 2 курсу I медичного факультету

Пастухова Анастасія Андріївна

Здобувачка освіти 2 курсу II медичного факультету

Харківського національного медичного університету
м. Харків, Україна

Вступ: Анатомія є важливою складовою медичної освіти. Можна поєднувати різні методи навчання. Анатомія досить складна наука, тому вона потребує не стандартних методів вивчення.

Під анатомією розуміють науку, яка вивчає будову живих істот, тобто розташування та розташування його органів (таких як кістки, м'язи та нутроці) та взаємозв'язок між ними. Будова живих істот ще називають анатомією. Цей термін широко використовується в таких науках, як медицина та біологія.

Слово анатомія походить з грецької мови і складається з прислівника ана (що означає вище) і дієслова томé (що означає розріз або надріз). Поєднання

цих слів утворило термін *anatémnein*, що означає «різати зверху вниз», а також «розсікати». Походження слова анатомія не випадкове, оскільки в основі цієї науки лежить розтин трупів для вивчення. Ті, хто вивчає будь-яку галузь біології, повинні вивчати анатомію своїх об'єктів дослідження, будь то людина або тварина, включаючи рослину.

Але якщо зайти ще глибше в художній світ, то художня анатомія складається з дії відтворити або інтерпретувати малюючи тіло людини. Іншими словами, карикатурист, який робить такий тип ілюстрацій, повинен володіти не тільки художніми прийомами, а й науковими.

Мета: Визначити яким чином буде впливати малювання на запам'ятовування.

Матеріали та методи: Нами було відібрано студентів медичних вузу, другого курсу. Яким було запропоновано намалювати анатомічну область відповідно до та після сеансу розтину, іншим студентам не потрібно було малювати (група контролю). Запам'ятовування оцінювали протягом двох тижнів за допомогою тестів.

Результати: Отже, після закінчення дослідження, ми провели тестування. Та отримали такі результати: група студентів які малювали після розтину обрану ділянку (грудної клітини) давали значно більше правильних відповідей в тестуванні на першому тижні дослідження, так само і на другому тижні, тобто отримана інформація запам'яталася краще та надовго залишилася в пам'яті. В групі де студенти не малювали, відмічалися значно нижчі результати, наприкінці першого тижня результати були майже подібними до першої групи, але після другого тижня рівень запам'ятованості значно знизився, тому результати тестів були не втішними.

Висновок: Оцінки були значно вищими в тестах через 1 і 2 тижнів у групах, яких просили малювати до або після розтину, порівняно з тими, кого не просили малювати. Ми можемо порекомендувати студентам використовувати малювання для кращого запам'ятовування.

**МЕЖІ ПРОЦЕНТИЛЬНОГО РОЗМАХУ РОЗМІРІВ ТИМЧАСОВОЇ
ПОРОЖНИНИ ПРИ ПОСТРІЛАХ З ПІСТОЛЕТІВ ФОРТ 9P ТА ФОРТ
17P РОЗРАХОВАНІ ЗА МЕТОДОМ THE FACKLER'S WOUND
PROFILE METHOD**

Перебетюк Анатолій Миколайович

асистент

Вінницький національний медичний університет

ім. М. І. Пирогова

м. Вінниця, Україна

Анотація: виявлення випадків з наявністю вогнепальних пошкоджень різного ступеня тяжкості у громадян продовжує бути проблемою сучасності та являє собою актуальну проблему для суспільства. Поширення використання так званої зброї нелетальної дії, що використовується правоохоронними органами, різними охоронними структурами та громадянами, при застосуванні призводить до отримання травм у вигляді вогнестрільних ран ступеню тяжкості, навіть до настання летальних наслідків.

Ключові слова: вогнепальна зброя, вогнепальна травма, тимчасова порожнина, імітатор тіла людини, the fackler's wound profile method.

Визначення впливу одягу на розміри тимчасової порожнини є одним з актуальних питань, що турбує не тільки судово-медичних експертів але і хірургів, військових, органи правопорядку. Тимчасова порожнина несе таку ж небезпеку як і постійна порожнина (рановий канал) за рахунок відмирання тканин в зоні її дії [1, с. 57].

Мета дослідження – встановити межі процентильного розмаху розмірів тимчасової порожнини при пострілах з пістолетів Форт 9P та Форт 17P розраховані за методом The fackler's wound profile method.

Желатинові блоки у кількості 120 одиниць виготовлено з 10 % розчину желатину за загальноприйнятою методикою [2, с. 522]. В подальшому блоки

покривалися такими видами одягу як бавовняна тканина, джинсова тканина, шкірозамінник або залишали голими. Після відстрілів з пістолетів Форт 9Р та Форт 17Р виконувалися поперечні відносно ранових каналів зрізи з інтервалом у 1 см. Аналіз розмірів тимчасової порожнини виконано за допомогою методу The fackler's wound profile method [3, с. 5]. Межі процентильного розмаху показників відкладання свинця, заліза, міді та цинку при пострілах у небіологічні імітатори тіла людини з пістолетів Форт 9Р та Форт 17Р визначені в ліцензійному пакеті "Statistica 6.0".

При аналізі зрізів на глибині 1 см (табл. 1) визначається однотипне зменшення розміру тимчасової порожнини при збільшенні дистанції пострілу на всіх експериментальних блоках. Найбільші за розмірами тимчасові порожнини фіксуються при пострілах у непокриті тканинами блоки.

Таблиця 1

Процентильний розмах (25,0th – 75,0th percentl) показників тимчасової порожнини за методом FWPM на глибині зрізу 1 см

Тип блоків	Пістолет	Дистанція пострілу		
		Впритул	25 см	50 см
BB	Форт 9Р	2,5-2,8	2,4-2,4	0,8-0,9
	Форт 17Р	2,3-2,4	2,0-2,1	0,8-1,0
CF	Форт 9Р	1,6-1,9	1,0-1,3	0,7-0,7
	Форт 17Р	1,7-1,9	1,5-1,7	0,8-0,9
DF	Форт 9Р	2,3-2,4	1,5-1,5	1,1-1,3
	Форт 17Р	1,8-2,2	1,3-1,8	0,6-0,9
LF	Форт 9Р	2,4-2,7	1,2-1,5	0,9-1,2
	Форт 17Р	2,0-2,0	1,4-1,6	0,5-0,8

Примітки ту і надалі: BB – голі блоки; CF – блоки вкриті бавовняною тканиною; DF – блоки вкриті джинсовою тканиною; LF – блоки вкриті шкірозамінником.

Дані показників тимчасової порожнини на зрізі 2 см (табл. 2) вказують на незначне зростання розмірів на відміну від розмірів тимчасової порожнини при пострілах впритул. Розміри порожнини на дистанціях 25 та 50 см є майже такими ж та дещо зменшуються.

Таблиця 2

Процентильний розмах (25,0th – 75,0th percentl) показників тимчасової порожнини за методом FWPM на глибині зрізу 2 см

Тип блоків	Пістолет	Дистанція пострілу		
		Впритул	25 см	50 см
BB	Форт 9P	2,9-3,4	2,1-2,2	0,4-0,7
	Форт 17P	2,5-2,7	1,9-2,0	0,6-0,7
CF	Форт 9P	2,4-2,7	1,2-1,3	1,0-1,2
	Форт 17P	2,0-2,8	1,0-1,8	0,5-0,5
DF	Форт 9P	2,7-2,8	0,6-0,9	0,5-1,3
	Форт 17P	2,3-2,6	1,0-1,6	0,4-0,4
LF	Форт 9P	2,9-3,1	1,1-1,3	0,5-1,0
	Форт 17P	1,7-2,0	1,5-1,6	0,4-0,4

На глибині зрізу 3 см (табл. 3) виявлено, що тимчасову порожнину сформовано тільки на дистанції пострілу впритул на всіх групах блоків та при застосуванні пістолету Форт 9P на дистанції пострілу з 25 см. За розмірами тимчасові порожнини збільшені тільки у пістолета Форт 9P, у всіх інших випадках з незначними збільшенням розмірів або таким ж як і на зрізі 2 см.

Таблиця 3

Процентильний розмах (25,0th – 75,0th percentl) показників тимчасової порожнини за методом FWPM на глибині зрізу 3 см

Тип блоків	Пістолет	Дистанція пострілу		
		Впритул	25 см	50 см
BB	Форт 9P	3,7-3,8	0,0-1,8	0,0-0,0
	Форт 17P	2,7-3,6	0,0-0,0	0,0-0,0
CF	Форт 9P	2,5-2,6	0,0-0,0	0,0-0,0
	Форт 17P	2,7-3,0	0,0-0,0	0,0-0,0
DF	Форт 9P	2,9-3,1	0,0-0,0	0,0-0,0
	Форт 17P	1,9-2,1	0,0-0,0	0,0-0,0
LF	Форт 9P	3,0-3,2	0,0-0,0	0,0-0,0
	Форт 17P	0,0-1,1	0,0-0,0	0,0-0,0

На глибині зрізу у 4 см (табл. 4) встановлено зменшення розмірів тимчасової порожнини, особливо у випадках застосування пістолету Форт 17P. На блоках з покриттям джинсовою тканиною та шкірозамінника, порожнина

взагалі не утворювалася.

Таблиця 4

Процентильний розмах (25,0th – 75,0th percentl) показників тимчасової порожнини за методом FWPM на глибині зрізу 4 см

Тип блоків	Пістолет	Дистанція пострілу		
		Впритул	25 см	50 см
BB	Форт 9P	3,1-3,7	0,0-0,0	0,0-0,0
	Форт 17P	2,2-2,7	0,0-0,0	0,0-0,0
CF	Форт 9P	0,0-2,2	0,0-0,0	0,0-0,0
	Форт 17P	1,5-1,8	0,0-0,0	0,0-0,0
DF	Форт 9P	2,0-2,2	0,0-0,0	0,0-0,0
	Форт 17P	0,0-0,0	0,0-0,0	0,0-0,0
LF	Форт 9P	2,2-2,4	0,0-0,0	0,0-0,0
	Форт 17P	0,0-0,0	0,0-0,0	0,0-0,0

На глибині зрізу 5 см (табл. 5) тимчасова порожнина мала місце тільки при пострілах у голі блоки впритул з пістолету Форт 9P.

Таблиця 5

Процентильний розмах (25,0th – 75,0th percentl) показників тимчасової порожнини за методом FWPM на глибині зрізу 5 см

Тип блоків	Пістолет	Дистанція пострілу		
		Впритул	25 см	50 см
BB	Форт 9P	0,0-3,0	0,0-0,0	0,0-0,0
	Форт 17P	0,0-0,0	0,0-0,0	0,0-0,0
CF	Форт 9P	0,0-0,0	0,0-0,0	0,0-0,0
	Форт 17P	0,0-0,0	0,0-0,0	0,0-0,0
DF	Форт 9P	0,0-0,0	0,0-0,0	0,0-0,0
	Форт 17P	0,0-0,0	0,0-0,0	0,0-0,0
LF	Форт 9P	0,0-0,0	0,0-0,0	0,0-0,0
	Форт 17P	0,0-0,0	0,0-0,0	0,0-0,0

Відмінності у розмірах тимчасової порожнини виявлені між різними групами блоків залежно від їх покриття, пістолету і відстані пострілу вказують на необхідність подальшого дослідження ранової балістики пістолетів нелетальної дії. Наші дані чудово узгоджуються з результатами отриманими Гунасом В. І. зі співавторами [4, с. 45] де також виявлено специфічні

особливості показників тимчасової порожнини при пострілах у імітатори торсу людини.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Kusliy YY, Shkolnikov VS, Shevchuk YG, Fomin OO, Zverkhovska VF. Comparison of temporal cavity indicators when firing “FORT 12R” and “AE 790G1” into a non-biological body simulator. Reports of Morphology. 2023 Jun 25;29(2):57-65.
2. Fackler ML, Malinowski JA. The wound profile: a visual method for quantifying gunshot wound components. The Journal of trauma. 1985;25(6):522-9. PMID: 4009751
3. Ragsdale BD, Josselson A. Predicting temporary cavity size from radial fissure measurements in ordnance gelatin. The Journal of trauma. 1988;28(1 Suppl):S5-S9. doi: 10.1097/00005373-198801001-00003
4. Gunas VI, Nepryliuk RH, Khomuk NM, Tovbukh LP, Ryzhak YV. Features of formation of a temporary pulsating cavity at a contact shot from the “FORT-12RM” pistol in the dressed simulator of a human torso. Forensic Medical Examination,(2). 2020:45-52.

**МІКРОХІРУРГІЧНИЙ НЕВРОЛІЗ ВИБРАНИХ НЕРВІВ В КОМПЛЕКСІ
ЛІКУВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ ПРИ СИНДРОМІ ДІАБЕТИЧНОЇ СТОПИ**

Рушай Анатолій Кирилович

Д.м.н., професор

Лисайчук Юрій Сергійович

Д.м.н., професор

Хомут Юлія Юрійовна

аспірант

Кафедра хірургії, анестезіології

та інтенсивної терапії післядипломної освіти

Національного медичного університету

імені О. О. Богомольця, Україна, Київ

Вступ. Лікування трофічних розладів при синдромі діабетичної стопи є складним завданням [1, 2, 3]. Існуючі традиційні методи хірургічного лікування у високому відсотку спостережень дають незадовільні результати [4, 5].

Мета роботи. Покращити результати лікування трофічних язв стопи у хворих на цукровий діабет.

Матеріали і методи. Проліковано 51 хворих. Критеріями відбору хворих були: наявність інсулінозалежного цукрового діабету II типу; наявність трофічної виразки стопи; вік > 18 років. У 13 випадках було проведено невроліз великогомілкового нерва в тарзальному каналі, у 19 – невроліз глибокої гілки малогомілкового нерва на рівні гомілковоступневого суглоба. Невроліз медіального і латерального суральних нервів при формуванні сурального нерва виконано у 6 та 3 випадках. Невроліз всіх 3 нервів було здійснено 8 випадках.

В передопераційному періоді визначали чутливість в автономних зонах іннервації вищезгаданих нервів, в цих же зонах визначали полярографію кисню шкіри та виконували термографію. Вищезгадані методи доповнювали доплерографією артерій кінцівки і в окремих випадках застосовували МРТ зон анатомічних тунелів (6 спостережень). Ці дослідження дозволяли визначити,

які нерви потребують декомпресії та невролізу.

До повідомлення про можливості мікрохірургічного невролізу окремих нервів нижніх кінцівок в анатомічних тунелях нас змусив випадок успішного загоєння нейро-трофічної виразки опорної поверхні п'яти у хворої О., 54 років. 8 років тому оперована з приводу патології дисків поперекового відділу хребта. Трофічна виразка утворилась через три місяці після операції. Виразку лікувала консервативно та неодноразово оперативно без особливого ефекту. 06.03. 2016 року хворій виконаний мікрохірургічний невроліз великогомілкового нерва в тарзальному каналі з пластикою останнього. Через чотири місяці отримали практично повне загоєння виразки п'яти.

Аналізуючи результати хірургічного лікування хворих з нейротрофічними виразками нижніх кінцівок ми прийшли до висновку, що декомпресія окремих нервів може бути ефективною при профілактиці та лікуванні нейротрофічних та гнійно-некротичних уражень тканин нижніх кінцівок та ускладнень цукрового діабету.

Дані про анатомію компартмент - синдромів вивчали з інформації зі спеціальної літератури та з власних анатомічних досліджень шляхом препарувань на не консервованих 8 ампутованих кінцівках з проводу діабетичних гангрен .

Місце оперативного втручання визначалася по локалізації виразки з урахуванням зони відповідальності конкретних нервів [6].

При цьому ми вивчили зони компресії периферичних нервів в окремих анатомічних зонах нижніх кінцівок, а саме:

- Загальний малогомілковий нерв на рівні голівки малогомілкової кістки;
- Поверхневий малогомілковий нерв в дистальній третині гомілки;
- Глибокий малогомілковий нерв на тилі ступні;
- Великомілковий нерв проксимальніше арки m. Soleus;
- Великомілковий нерв у самому тарзальному каналі;
- У самому тарзальному каналі;

- В медіальному плантарному тунелі; д3 в медіальному плантарному тунелі;
- В п'ятковому каналі

В основі патогенезу лежить декілька чинників, а насамперед особливості іннервації та гемодинаміки нижньої кінцівки, глюкоза при недостатності інсуліну трансформується в гідрофільний сорбітол, який призводить до збиткового накопичення води в тканинах епіневрію та структурах, які формують анатомічні тунелі. Це в свою чергу приводить до подвійної компресії невральної тканини, як оболонковими структурами самого нерва так і структурами, що формують тунель. Такими нервами, які потрапляють під подвійну компресію, ми вважаємо є великогомілковий в тарзальному каналі, малогомілковий в верхньому м'язово-перонеальному каналі, ділянка глибокої гілки малогомілкового нерва на рівні гомілково-стопового суглобу та місце злиття медіального та латерального суральних нервів при формуванні сурального нерва. В передопераційному періоді визначали чутливість в автономних зонах іннервації вищезгаданих нервів, в цих же зонах визначали полярографію кисню шкіри та виконували термографію. Вищезгадані методи доповнювали доплерографією артерій кінцівки і в окремих випадках застосовували МРТ зон анатомічних тунелів. Ці дослідження дозволяли визначити, які нерви потребують декомпресії та невролізу. З 32 хворих невроліз великогомілкового нерва в тарзальному каналі виконували у всіх випадках. При цьому виконували пластику тарзального каналу. У 21 випадку вищезгаданий невроліз поєднували з невролізом малогомілкового нерва в м'язово-перонеальному каналі з пластикою останнього. Невроліз глибокої гілки малогомілкового нерва на рівні гомілково-стопового суглобу та медіального та латерального суральних нервів при формуванні сурального нерва виконали відповідно у 11 та 9 випадках. Невроліз усіх чотирьох нервів задіяли у 8 випадках. Безпосередні і особливо віддалені результати продемонстрували високу надійність методики, яка забезпечувала швидке загоєння трофічної виразки та профілактику її виникнення. Прояви нейро - та ангіопатії були

мінімізовані.

Поряд із з малотравматичною хірургічною технікою виділення нерва велике значення в лікуванні нейропатичного болю ми надавали періопераційному знеболюванню. Сучасним підходом у проведенні анестезії під час оперативних втручань є мультимодальне попереднє знеболювання. В останні десятиліття спостерігається чітка тенденція до посилення ролі неопіоїдного компонента в мультимодальній анальгезії, зокрема посилюється роль нестероїдних протизапальних препаратів (НПЗП). Обумовлено це кількома причинами. З одного боку, опіоїдні анальгетики не впливають на периферичні та сегментарні неопіоїдні механізми ноцицепції і не запобігають центральній сенситизації та гіпералгезії. Ось чому загальні анестетики знімають лише відчуття, переживання болю.

З іншого боку, антиноцицептивний захист організму доцільно починати на передопераційному етапі із застосування інгібіторів аллогенів. Тканинне запалення, що має найважливіше значення в механізмах центральної сенситизації, а отже, і у формуванні хронічного нейропатичного болю є показанням для включення в схему лікування післяопераційного болю НПЗП. Протягом тривалого періоду часу НПЗП вважали периферичними анальгетиками, здатними через оборотну блокаду циклооксигенази (ЦОГ) пригнічувати синтез медіаторів запалення, насамперед простагландинів, у тканинах. Потім були отримані докази центральної дії НПЗП.

Синтезувалися молекули з вираженим знеболювальним ефектом уже в мінімальних дозуваннях, які не мали небажаних ефектів, наприклад декскетопрофен (Дексалгін®). Механізм дії декскетопрофену - збалансоване інгібування ЦОГ-1 і ЦОГ-2; інгібування активних форм кисню. Відсутній ризик кумуляції.

Мультимодальне знеболювання передбачає застосування різних за хімічною структурою, механізмом дії та точками прикладання препаратів. Введення Дексалгіну® ми поєднували з інутрішньовенним введенням Інфулгану (розчину парацетамолу). Їхній синергізм дає змогу зменшити

негативний вплив на організм і отримати бажаний ефект у менших дозуваннях. Найбільш повно всім цим вимогам відповідала спинномозкова анестезія, яку і застосовували у хворих з ампутаціями. Від загальноприйнятої методики вона відрізнялася застосуванням нестероїдних протизапальних препаратів (Дексалгін®) і Інфулгану з метою премедикації та знеболювання в перед- і найближчому післяопераційному періоді.

Результати і обговорення. В терміни до 6 місяців трофічні виразки загоєлися в 50% випадків; в 24 % - виразки зменшилися, «піднялися», що дозволило цим постраждалим використовувати кінцівку при ходьбі з використанням ортопедичного взуття В 26% випадках - була проведена висока ампутація на рівні верхньої третини гомілки. Таким чином, отримані результати слід вважати обнадійливими. Ампутації проводилися у хворих з порушеннями і кровопостачання кінцівки (діабетична ангіопатія, атеросклеротичний стеноз артерій кінцівки).

Висновки.

1. Виконання невролізу у хворих з діабетичним виразками ступні було обґрунтованим.
2. Вибір нерва і місця проведення невролізу визначалися у відповідності до локалізації виразки.
3. Виявлена висока ефективність проведення невролізу у комплексному лікуванні виразок при діабетичній стопі.
4. З урахуванням кількості спостережень показано подальше використання запропонованого підходу і подальше вивчення його ефективності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Najafi, B.; Mishra, R. Harnessing Digital Health Technologies to Remotely Manage Diabetic Foot Syndrome: A Narrative Review. 2021. *Medicina*. 57: 377. <https://doi.org/10.3390/medicina57040377>
2. Edmonds M, Manu C, Vas P. The current burden of diabetic foot disease.

2021, Feb 8. J Clin Orthop Trauma. 17:88-93. doi: 10.1016..jcot.2021.01.017.

3. Jalilian M, Ahmadi Sarbarzeh P, Oubari S. Factors Related to Severity of Diabetic Foot Ulcer: A Systematic Review. 2020. Diabetes Metab Syndr Obes.13:1835-1842 <https://doi.org/10.2147/DMSO.S256243>

4. Lysaychuk YU. S., Chetverus R. V., Bondar S. YE., Pavlichenko L. M., Khomut YU. YU., Lisovets V. V. Khirurhichna profilaktyka syndromu diabetychnoyi stopy. 2012. Klinichna endokrynolohiya ta endokrynna khirurhiya. 2 (39):23-25.

5. Lysaychuk YU. S., Chetverus R. V., Honcharuk O. A. Bondar S. YE., Pavlichenko L. N., Lisovets V. V., Bovkun V. N., Khomut YU. YU., K voprosu o kompressyy peryferycheskykh nervov nyzhnykh konechnostey. 2012. Plastychna ta rekonstruktyvna khirurhiya. 1(KHU111):31-35.

6. Shcherbak O. V. Suchasni pidkhody do tsukroznyzhuyuchoyi farmakoterapiyi tsukrovoho diabetu 2 typu: kliniko-farmakolhichnyy narys. 2003. Klinichna endokrynolohiya ta endokrynna khirurhiya. 1-2: 3-7.

7. Halych S. P., Lysaychuk YU. S., Khomut YU. YU, Barna I. E., Kyrimov V. I. Patent na korysnu model' №129797. «Sposib khirurhichnoho likuvannya trofichnoyi vyrazky nyzhn'oyi kintsivky, sprychynenoyu patolohichnoyu kompresiyeyu peryferychnykh nerviv pry tsukrovomu diabete». 2018. Byul. intelektual'noyi vlasnosti. 21 :24.

8. Hanley M. E, Manna B. Hyperbaric Treatment Of Diabetic Foot Ulcer. [Updated 2021 Jul 25]. In: StatPearls [Internet]. Treasure Island (FL): StatPearls Publishing; 2021 Jan-. Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK430783/>

ПЕРСПЕКТИВИ ВИВЧЕННЯ ГЛІМФАТИЧНОЇ ЦИРКУЛЯЦІЇ ЗА УМОВ НОРМИ ТА НЕЙРОПАТОЛОГІЇ

Сулима Віталій Віталійович

Студент

Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького, м. Львів, Україна

Вступ. Сучасні наукові дослідження фокусуються довкола "глімфатичної гіпотези", яка припускає існування специфічної циркуляції рідини, що має важливе значення для екстравазальної елімінації гідрофільних відходів з мозку. Ймовірно, що очищення мозку від потенційно токсичних метаболітів відбувається, головним чином, під час сну, при цьому особливу роль відіграють пери- і парасудинні простори як шляхи відтоку ліквору з паренхіми мозку. Проте дані в літературі все ж залишаються суперечливими і вимагають подальших досліджень для обґрунтування моделі «глімфатичної циркуляції».

Мета роботи. Проаналізувати та систематизувати актуальні наукові джерела за останнє десятиріччя щодо процесів та механізмів функціонування, а також клінічних перспектив оцінки глімфатичної системи дренажу мозку.

Матеріали та методи. Нещодавно опубліковані (за період 2012-2023 р.) клінічні та експериментальні дослідження та випадки.

Результати та обговорення. Згідно з даними провідних наукових лабораторій, концепція «глімфатичної циркуляції», передбачає наявність ефективного механізму утилізації та очищення розчинних білків і метаболітів, який використовує унікальну систему периваскулярних каналів, утворених астрогліальними клітинами, що уможлиблює дренажування мозку від розчинених позаклітинних токсичних субстанцій. Циркуляція бере свій початок у вигляді ліквору, який надходить у паренхіму по периартеріальних просторах. При цьому водні канали типу аквапорину-4 (AQP4) є важливою складовою цієї системи і порушення їх функції пов'язане з низкою нейропатологій.

Отримані за останнє десятиріччя дані свідчать про те, що при старінні

знижується активність глімфатики, відповідно, це може призводити до накопичення неправильно згорнутих і гіперфосфорильованих білків, патологічної агрегації білків β -амілоїду і тау. Таким чином, мозок стає вразливим до розвитку нейродегенеративної патології.

Дані літератури також стверджують, що гостре ушкодження мозку, включаючи черепно-мозкову травму, субарахноїдальний крововилив або інсульт, різко змінюють функцію глімфатики та погіршують конвективний потік рідини. Експериментально підтверджено, що черепно-мозкова травма середньої тяжкості характеризуються тривалим зниженням глімфатичної циркуляції, що збільшує ризик розвитку хронічної травматичної енцефалопатії.

Висновки. Розуміння причин та механізмів порушення функціонування глімфатичної системи, сприятиме прогнозуванню, а також відпрацюванню методів діагностики та лікування важливих нейродегенеративних захворювань і травматичних ушкоджень мозку. Очікується, що майбутні дослідження, виявлять також інші важливі функції конвективних потоків спинномозкової рідини, які поза вилученням продуктів метаболізму, можуть забезпечувати важливий шлях для розподілу електролітів, макромолекул та інших високомолекулярних сполук, що надходять в мозок переважно з системою ліквору.

ОЦІНКА КОМП'ЮТЕРНОЇ ПРОГРАМИ («ПРЕПАРУВАННЯ») ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАНЬ З АНАТОМІЇ

Трач Вікторія Володимирівна
Здобувачка освіти 1 курсу II медичного факультету

Коваль Вікторія Юрївна
Здобувачка освіти 2 курсу I медичного факультету

Коновченко Дарина Євгенівна
Здобувачка освіти 2 курсу III медичного факультету

Таран Олексій Сергійович
Здобувач освіти 1 курсу II медичного факультету

Шаповал Роза Олександрівна
Здобувачка освіти 2 курсу II медичного факультету

Белоконов Олексій Олександрович
Здобувач освіти 2 курсу IV медичного факультету

Ячменьова Еліна Сергіївна
Здобувачка освіти 2 курсу II медичного факультету

Данько Юлія Сергіївна
Здобувачка освіти 2 курсу II медичного факультету

Димніч Лідія Юрївна
Здобувачка освіти 2 курсу I медичного факультету

Колібабчук Дар'я Віталіївна
Здобувачка освіти 2 курсу II медичного факультету
Харківського національного медичного університету
м. Харків, Україна

Вступ:

Викладання анатомії для студентів-медиків продовжує розвиватися. Цифрове медичне зображення може точно продемонструвати анатомію. «Disect» — це комп'ютерна програма, яка маніпулює та реконструює реальні зображення КТ у 3-D.

Мета: Визначити ефективність використання програми «препарування», щоб оцінити знання з анатомії.

Матеріали та методи: Нами було відібрано студентів медичних третього курсу. Яким пропонували використати програму «препарування» для освоєння знань з анатомії шлунково-кишкового тракту.

Клас був інтерактивним, кожен студент мав доступ до комп'ютера, на якому було встановлено програмне забезпечення «disect». Оцінку проводили за допомогою тесту, який включав 20 питань по анатомії шлунково-кишкового тракту. Було 10 запитань для перевірки фактичних знань і ще 10 структур для позначення на КТ. Оцінки можуть варіюватися від 0 до 20. Довільні текстові відповіді, а також усний відгук, отриманий після сеансу тестування, були взяті до уваги.

Результати: Отже, ми проаналізували отримані дані та можемо з упевненістю повідомити що студенти дали позитивний відгук про «disect», більшість учасників виявили, що застосунок простий у використанні, що він хороший для демонстрації анатомії в 3-D і корисний для розуміння КТ.

Студенти, які проходили спеціальний навчальний модуль з анатомії, отримали вищі бали, ніж ті, хто не проходив. Вплив спеціального навчального модуля, який передбачав анатомічне розтин, може призвести до збільшення знань з кількох причин.

Ці студенти проводили препарування та більше вивчали анатомію, ніж ті, хто цього не робив. Крім того, такі студенти можуть бути більш мотивовані вивчати анатомію, можливо, через інтерес або визнання її важливості. Також невідомі думки студентів, які погодилися брати участь, але не склали іспит, а також думки студентів, які відмовилися брати участь.

Останні, наприклад, можуть не цінувати ресурси комп'ютера. Однак, принаймні чверть усіх студентів-медиків повідомили про позитивний досвід використання програми та вважають, що медичні школи повинні продовжувати розвивати її використання.

Висновок: Студенти позитивно оцінили використання комп'ютерної програми для закріплення анатомічних знань. Вони вважали це корисним допоміжним засобом для навчання, незалежно від того, чи використовують його в цілеспрямованому вигляді через надання робочих аркушів, чи в самостійній манері.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. www.disectsystems.com.
2. <https://www.bsmu.edu.ua/blog/1033-innovatsiyni-tehnologii-u-meditcini/>
3. Там М. _ Чи полегшує вивчення анатомії комп'ютерне навчання (CAL)? Огляд літератури . Med Teach 2008

ПОШИРЕНІСТЬ ТА АНАТОМІЯ ПАХОВОЇ ДУГИ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В ХІРУРГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ

Шаповал Анастасія Сергіївна

Здобувачка освіти 2 курсу І медичного факультету

Ніколаєва Юлія Вячеславівна

Здобувачка освіти 2 курсу ІІІ медичного факультету

Лимаренко Дарина Андріївна

Здобувачка освіти 2 курсу ІІ медичного факультету

Підгайна Поліна Ігорівна

Здобувачка освіти 3 курсу ІІ медичного факультету

Гнутова Лада Вячеславівна

Здобувачка освіти 2 курсу ІІ медичного факультету

Шаповал Дарія Володимирівна

Здобувачка освіти 3 курсу ІІІ медичного факультету

Борисова Юлія Дмитрівна

Здобувачка освіти 2 курсу ІІІ медичного факультету

Марфєнкова Софія Олександрівна

Здобувачка освіти 2 курсу ІІ медичного факультету

Чернявська Марія Володимирівна

Здобувачка освіти 2 курсу ІІ медичного факультету

Коваленко Єлизавета Валеріївна

Здобувачка освіти 2 курсу І медичного факультету

Харківського національного медичного університету

м. Харків, Україна

Вступ. Пахвова артерія, є продовженням підключичної артерії в пахову порожнину. Починається на рівні латерального краю І ребра і закінчується на рівні нижнього краю великого грудного м'яза, де перетворюється на плечову артерію. В артерії виділяють три відділи, відповідно однойменним трикутникам передньої стінки пахової області: ключичногрудинний відділ; грудний відділ; підгрудний відділ. Пахвова дуга (ПД) може ускладнити біопсію пахового лімфатичного вузла або операцію з реконструкції молочної залози та може викликати синдром виходу з грудної клітки.

Мета. Наступне дослідження було спрямовано на вивчення поширеності та анатомічних особливостей ПД - м'язового, сухожильного або м'язово

сухожильного ковзання, що виникає з найширшого м'яза спини і закінчується в різних структурах навколо плечового пояса.

Матеріали та методи. Нами були проведені ретельні пошуки в основних електронних базах даних щодо вивчення ПД та його варіацій. Дані про поширеність, морфологію, латеральність, походження, вставку та іннервацію ПД були вилучені та включені в цей метааналіз. Інструмент AQUA використовувався для оцінки потенційного ризику систематичної помилки у рамках включених досліджень.

Результати. Про ПД повідомлялося в 29 дослідженнях (10 222 пахвових западин), і загальна оцінка його поширеності в цьому метааналізі склала 5,3% пахвових западин: одностороннє (61,6%) та двостороннє (38,4%). Вона була переважно м'язовою (55,1% хворих з АА), виходила з найширшого м'яза спини або сухожилля (87,3% хворих з АА), прикріплювалася до великого грудного м'яза або фасції (35,2% хворих з АА). АА) і найчастіше іннервувався торакодорсальним нервом (39,9% хворих на АА).

Висновок. ПД - відносно поширений варіант, тому їм не слід нехтувати. Онкологи та хірурги повинні враховувати цей варіант при діагностиці невідомої пальпованої освіти в пахвовій западині, оскільки дуга може імітувати новоутворення або збільшені лімфатичні вузли.

ПЕРЕВАГИ АКТИВАЦІЇ ІРИГАЦІЙНИХ РОЗЧИНІВ УЛЬТРАЗВУКОМ

Швед А. В.

Науковий керівник

Гангур І. Ю.

Стоматологічний факультет, Ужну

Актуальність теми. Ендодонтія - це розділ терапевтичної стоматології, який вивчає анатомію ендодонта, патології, діагностику та методи лікування системи кореневих каналів зубів. Для успішного ендодонтичного лікування необхідним є повне видалення інфікованої пульпи та розм'якшеного дентину, мікроорганізмів та продуктів їх життєдіяльності. Саме іригаційні розчини забезпечують очищення, дезінфекцію та обробку, видалення всіх органічних та неорганічних залишків, усунення забрудненого шару. Проте зрошення за допомогою ендосприця з канюлею не гарантує отримання бажаного результату.

Однак більш ефективна дія та глибше проникнення у складні анатомічні ділянки кореневого каналу іригантів забезпечується за рахунок їх активації ультразвуковим методом. Ультразвук - це вібраційні хвилі, звукової природи з частотою приблизно 20 000 Гц.

Матеріали дослідження. Відео та фото джерела, наукові праці закордонних стоматологів та переваги різних ультразвукових активаторів описані виробниками.

Доцільність. Способи отримання ультразвуку:

- магніострикційний, який перетворює електромагнітну енергію в механічну та забезпечує еліптичний рух іригантів у кореновому каналі;
- п'єзоелектричний, який генерує більше рухів рідини за секунду ніж попередній.

Дія ультразвукових хвиль на іригант забезпечує виникнення таких фізичних явищ, як акустичний потік (швидкий рух препарату у вихровій формі) та кавітацію (утворення бульбашок пари у рідині).

Види зрошення за допомогою ультразвуку:

- ультразвукове зрошення з використанням ручних ендодонтичних інструментів;
- пасивне ультразвукове зрошення;
- за допомогою технології тиску.

Найефективнішим є пасивне ультразвукове зрошення, яке знищує 94% всіх бактерій кореневого каналу. Доцільним є використання його в техніці періодичного промивання, тобто іригант вводять ендосприцем, а потім активують за допомогою ультразвукового інструменту.

Основні переваги. Під час промивання каналу з ендосприця доведено, що розчин поширюється лише на 1 мм нижче рівня введення голки. Таким чином ефективне очищення в апікальній частині не досягається, особливо в викривлених каналах.

Тоді як швидкісний рух рідини в каналі, який забезпечується ультразвуком дає змогу очистити і продезінфікувати канал на всю його довжину. Нагрівання іригаційного засобу, що забезпечується при роботі ультразвукового активатора в каналі, посилює процес ефективного вимивання всіх залишків та очищення каналцевих розгалуджень.

Для зниження ризику внутрішнього пошкодження каналу та перфорацій на ультразвукових активаторах використовуються тонкі та малі вібраційні файли прямої та вигнутої форми та обмежений час активації.

Прилади оснащені високою ультразвуковою потужністю, що дозволяє скоротити час обробки каналу.

Ультразвукова активація є ефективнішою ніж звукова.

Сучасні активатори оснащені LED підсвічуванням; зручним дизайном у вигляді кутових наконечників; багатофункціональним колірним індикатором, що сигналізує про стан апарату; різноманітними комплектаціями насадок; чохлами для автоклавування; посиленими батареями; ключами з обмеженням зусилля закручування, для виключення помилок; різними рівнями потужності та режимами часу, що регулюються кнопками.

Висновки. До появи ультразвукової активації традиційні підходи промивання з використанням ендодонтичного шприца вважалося найкращим методом введення іригантів. Для досягнення ефективного ендодонтичного лікування необхідне повне очищення системи кореневих каналів та їх розгалужень, яке досягається шляхом безперервної та об'ємної іригації розчинами. Тому сучасна ультразвукова активація засобів для зрошення дає кращі результати в порівнянні з стандартними методами.

КАНАБІДІОЛ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ТЕРАПЕВТИЧНИЙ ЗАСІБ

Шевчук Микола Миколайович

к.мед.н., доцент

Гасюк Олесь-Пилип Ігорович

старший лаборант

Львівський національний медичний
університет імені Данила Галицького

Львів, Україна

Анотація.

Серед багатьох канабіноїдів у рослині коноплі (*Cannabis sativa*) канабідіол (CBD) є сполукою, яка не викликає типових суб'єктивних ефектів марихуани. Мета дослідження: проаналізувати терапевтичну ефективність використання канабідіолу на підставі результатів експериментальних та клінічних наукових досліджень. Матеріали та методи. Нами проведений літературний огляд актуальних наукових джерел та публікацій за останні п'ять років. Для збору релевантних наукових публікацій використані наукові бази даних, такі як PubMed, Google Scholar, Scopus, Cochrane Database of Systematic Reviews. Для забезпечення наукової об'єктивності та надійності отриманих результатів використані стандартизовані протоколи і методики Preferred Reporting Items for Systemic reviews and Meta-Analysis (PRISMA) guidelines. Результати. В даний час CBD схвалений для дітей віком від двох років і старше, які страждають від судомних розладів, таких як синдром Леннокса-Гасто і синдром Драве. Сучасні клінічні дослідження вивчають використання CBD при розладах настрою, при хронічному болю, протизапальних захворюваннях, а також протипухлинні властивості канабіноїду. Також виявлено науковий інтерес завдяки його позитивному впливу і нейропротекторним властивостям при ряді нейродегенеративних захворювань, включаючи бічний аміотрофічний склероз, хворобу Паркінсона, Альцгеймера і Хантінгтона. Висновки. На сьогоднішній день споживчий ринок CBD значно випередив наукові розробки, тому необхідні добре сплановані, належним чином контрольовані клінічні випробування та

лабораторні дослідження, щоб остаточно підтвердити або спростувати терапевтичну корисність CBD для багатьох захворювань і патологічних станів. Використання канабідіолу, при забезпеченні безпеки та ефективності, буде мати значні перспективи для поліпшення якості життя пацієнтів.

Ключові слова: *Cannabis sativa*, канабіноїди, 9-тетрагідроканабінол, канабідіол, лікування, терапевтична ефективність.

Вступ. *Cannabis sativa*, або конопля звичайна, є однорічною трав'янистою рослиною підродини Cannaboideae сімейства Moraceae. Походженням *Cannabis sativa* вважається Західна і Центральна Азія, і рослина з давніх часів культивувалася через її лікувальні властивості. Крім того, коноплі є натуральним текстильним волокном. Відомо, що *Cannabis sativa* містить понад 500 хімічних сполук, з них описано понад 120, які є біологічно активними хімічними молекулами. Найважливішими сполуками канабісу є канабіноїди, з яких психоактивним вважається тетрагідроканабінол (ТСН) та його ізомер дельта 9-тетрагідроканабінол (Δ^9 -ТНС). Крім того, ідентифіковано канабідіол (CBD), канабігерол (CBG), канабінол (CBN), канабіхромен (CBC) та оліветол. Слід зазначити, що на відміну від Δ^9 -ТНС, CBD не має психоактивної дії і не викликає суб'єктивних ефектів канабісу. Канабідіол характеризується знеболювальною і протизапальною дією через опосередковану інгібіцію циклооксигенази та ліпоксигенази [1] Крім того, кілька досліджень підтвердили його анксиолітичні, протиблювотні, антипсихотичні та нейропротекторні антиоксидантні властивості [2, 3, 4].

Мета дослідження. Проаналізувати терапевтичну ефективність використання канабідіолу на підставі результатів експериментальних та клінічних наукових досліджень.

Матеріали і методи. У даному дослідженні був проведений літературний огляд актуальних наукових джерел та публікацій. Для збору релевантних наукових публікацій були використані наукові бази даних, такі як PubMed, Google Scholar, Scopus, Cochrane Database of Systematic Reviews. Для

забезпечення наукової об'єктивності та надійності отриманих результатів були використані стандартизовані протоколи і методики Preferred Reporting Items for Systemic reviews and Meta-Analysis (PRISMA) guidelines. Це дозволило максимально охопити різноманітні джерела, що містять релевантну інформацію про тему дослідження. При виборі джерел був врахований рік публікації (останні 5 років). Пошук наукових джерел був проведений за допомогою ключових слів, що пов'язані з темою дослідження, таких як: «канабідіол», «терапевтичні властивості канабідіолу», «лікування канабідіолом». Комбінації ключових слів використовувалися для отримання більш точних результатів. Джерела були відібрані згідно з встановленими критеріями, а також шляхом перегляду заголовків, анотацій та ключових слів. Пошук здійснювався двома незалежними авторами. Для аналізу було відібрано 135 джерел, які відповідали умовам запиту, з них використано 12, які відповідали критеріям пошуку.

Результати досліджень. В останні роки наукове співтовариство виявило інтерес до хімічної сполуки канабідіолу завдяки його позитивному впливу і нейропротекторним властивостям при ряді нейродегенеративних захворювань, включаючи бічний аміотрофічний склероз, хворобу Паркінсона, Альцгеймера і Хантінгтона [5]. Управління з санітарного нагляду за якістю харчових продуктів та медикаментів в США (FDA) у 2018 році схвалило CBD для лікування пацієнтів із синдромом Драве [6]. В даний час CBD схвалений для дітей віком від двох років і старше, які страждають від судомних розладів, в тому числі синдром Леннокса-Гасто [7]. Сучасні клінічні дослідження вивчають використання CBD при розладах настрою, таких як тривога, контроль хронічного болю, при запальних захворюваннях, а також досліджують протипухлинні властивості [8, 9]. Механізм дії канабідіолу, особливо що стосується протисудомної дії, до кінця не з'ясований. Відомо також, що канабідіол має низьку спорідненість з канабіноїдними рецепторами CB1 і CB2, де він може проявляти себе як антагоніст і як агоніст [10]. Метаболізм CBD відбувається в печінці та кишечнику. Період напіврозпаду CBD після оромукозального спрею становить від 1,4 до 10,9 години, від 2 до 5 днів після

тривалого перорального вживання та 31 годину після паління. CBD досягає максимальної концентрації в плазмі між 0 і 4 годинами [11]. Також була виявлена можливість використання канабідіолу та його аналогів як альтернативного засобу попередження зловживання опіоїдами, гральної залежності та поведінкових залежностей [12].

Висновки. Канабідіол, як терапевтичний засіб, знайшов своє місце в неврології, психіатрії, наркології та паліативній медицині. Разом з тим, не вистачає точних, контрольованих доказів терапевтичної ефективності CBD для багатьох захворювань. На сьогоднішній день споживчий ринок CBD значно випередив науку, тому необхідні добре сплановані, належним чином контрольовані клінічні випробування та лабораторні дослідження, щоб остаточно підтвердити або спростувати терапевтичну корисність CBD для багатьох хворобливих станів. Використання канабідіолу, при забезпеченні безпеки та ефективності, буде мати значні перспективи для поліпшення якості життя пацієнтів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Iffland K, Grotenhermen F. An Update on Safety and Side Effects of Cannabidiol: A Review of Clinical Data and Relevant Animal Studies. *Cannabis Cannabinoid Res.* 2017 Jun 1;2(1):139-154. doi: 10.1089/can.2016.0034.
2. Davies C, Bhattacharyya S. Cannabidiol as a potential treatment for psychosis. *Ther Adv Psychopharmacol.* 2019 Nov 8; 9:2045125319881916. doi: 10.1177/2045125319881916.
3. Li H, Liu Y, Tian D, Tian L, Ju X, Qi L, Wang Y, Liang C. Overview of cannabidiol (CBD) and its analogues: Structures, biological activities, and neuroprotective mechanisms in epilepsy and Alzheimer's disease. *Eur J Med Chem.* 2020 Apr 15; 192:112163. doi: 10.1016/j.ejmech.2020.112163
4. Шевчук М. М., Волос Л.І. Терапевтичний потенціал канабідіолу: найважливіші здобутки на шляху до нової ери. *Медична наука України.* 2023; 19 (2): 132-141. <https://doi.org/10.32345/2664-4738.2.2023.17>

5. Watt G, Karl T. In vivo Evidence for Therapeutic Properties of Cannabidiol (CBD) for Alzheimer's Disease. *Front Pharmacol.* 2017 Feb 3; 8:20. doi: 10.3389/fphar.2017.00020
6. Lattanzi S, Brigo F, Trinko E, Zaccara G, Striano P, Del Giovane C, Silvestrini M. Adjunctive Cannabidiol in Patients with Dravet Syndrome: A Systematic Review and Meta-Analysis of Efficacy and Safety. *CNS Drugs.* 2020 Mar; 34 (3):229-241. doi: 10.1007/s40263-020-00708-6
7. Silvestro S, Mammana S, Cavalli E, Bramanti P & Mazzon E. Use of Cannabidiol in the Treatment of Epilepsy: Efficacy and Security in Clinical Trials. *Molecules* (Basel, Switzerland). 2019; 24(8): 1459. <https://doi.org/10.3390/molecules24081459>
8. Crippa JA, Guimarães FS, Campos AC, Zuardi AW. Translational Investigation of the Therapeutic Potential of Cannabidiol (CBD): Toward a New Age. *Front Immunol.* 2018 Sep 21; 9:2009. doi: 10.3389/fimmu.2018.02009
9. Harris HM, Gul W, ElSohly MA & Sufka KJ. Differential Effects of Cannabidiol and a Novel Cannabidiol Analog on Oxycodone Place Preference and Analgesia in Mice: An Opioid Abuse Deterrent with Analgesic Properties. *Cannabis and cannabinoid research.* 2022; 7(6): 804–13. <https://doi.org/10.1089/can.2021.0050>
10. Gray RA, Whalley BJ. The proposed mechanisms of action of CBD in epilepsy. *Epileptic Disord.* 2020 Jan 1;22(S1):10-15. doi: 10.1684/epd.2020.1135.
11. Millar SA, Stone NL, Yates AS, O'Sullivan SE. A Systematic Review on the Pharmacokinetics of Cannabidiol in Humans. *Front Pharmacol.* 2018 Nov 26; 9:1365. doi: 10.3389/fphar.2018.01365.
12. Pallanti S, Marras A, Makris N. A Research Domain Criteria Approach to Gambling Disorder and Behavioral Addictions: Decision-Making, Response Inhibition, and the Role of Cannabidiol. *Front Psychiatry.* 2021 Sep 17; 12:634418. doi: 10.3389/fpsy.2021.634418

ОСОБЛИВОСТІ МОРФОЛОГІЧНОЇ СТРУКТУРИ ПЕЧІНКИ І СТАН МІКРОЦИРКУЛЯТОРНОГО РУСЛА ПІСЛЯ 2 ТИЖНІВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ЗАСТОСУВАННЯ ОЛІЇ КАНАБІДІОЛУ

Шевчук Микола Миколайович

к.мед.н., доцент

Львівський національний медичний
університет імені Данила Галицького
Львів, Україна

Анотація. Канабідіол є непсихоактивним компонентом *Cannabis sativa* (марихуана), одним із понад 120 фітоканабіноїдів, які ідентифіковані у рослині, і другим за поширеністю компонентом після Δ^9 -тетрагідроканабінолу, основного психоактивного компонента. Канабідіол запропоновано для лікування резистентних епілептичних нападів, пов'язаних із синдромами Драве та Леннокса-Гасто, нервово-психічних розладів, хронічного болю, а також в рекреаційних цілях. Численні результати досліджень продемонстрували неврологічну, серцево-судинну та репродуктивну токсичність після використання канабідіолу особливо у високих дозах. Метою дослідження було вивчити морфологічну структуру і стан мікроциркуляторного русла печінки в експериментальних щурів після двох тижнів застосування олії канабідіолу в якості харчової добавки (3 мг 10%). Результати наших досліджень показали, що при експериментальному використанні олії канабідіолу як харчової добавки впродовж двох тижнів не було виявлено патоморфологічних змін паренхіми печінки та морфологічних ознак порушення мікроциркуляції.

Ключові слова: експериментальні дослідження, олія канабідіолу, печінка, мікроциркуляторне русло, патогістологія.

Вступ. Канабідіол (КБД, CBD) — це фітоканабіноїд, відкритий R. Adams у 1940 році [1], один із 120 ідентифікованих канабіноїдів у рослинах коноплі разом із тетрагідроканабінолом (ТГК) і становить до 40% екстракту рослини [2]. Канабідіол є непсихотропною фітохімічною речовиною і основним

компонентом препарату Epidiolex®, який призначається для лікування резистентних епілептичних нападів, пов'язаних із синдромами Драве та Леннокса-Гасто [3, 4]. Станом на 2019-2021 роки клінічні дослідження CBD включали вивчення і аналіз дії фітоканабіноїду, пов'язані з тривогою, когнітивними розладами, руховими розладами та хронічним болем [5, 6, 7], але недостатньо високоякісних доказів того, що канабідіол ефективний при цих станах [8, 9]. Крім того, численні звіти продемонстрували неврологічну, серцево-судинну та репродуктивну токсичність після використання CBD [10]. Особливе занепокоєння викликає ризик гепатотоксичності, спричиненої CBD [11]. Дослідження на тваринах повідомили про збільшення ваги печінки у макак-резусів і підвищення рівня печінкових ферментів у собак, коли CBD вводили у низьких дозах, як 2 мг/кг маси тіла [12]. В останніх клінічних випробуваннях підвищені печінкові ферменти спостерігалися у 5–20% пацієнтів, які отримували CBD, і кілька пацієнтів були виключені через загрозу фульмінантної печінкової недостатності [13].

Ціль роботи. Визначити морфологічну структуру і стан мікроциркуляторного русла печінки після двох тижнів щоденного застосування олії канабідіолу в якості харчової добавки в експериментальних щурів (3 мг 10%).

Матеріал та методи. Для моделювання впливу олії канабідіолу на печінку, визначення характеру та виразності можливих гістологічних змін печінки на світлооптичному рівні, гемодинаміки на рівні мікрогемоциркуляторного русла нами проведені експериментальні дослідження.

Експериментальні протоколи дослідження були затверджені комітетом з питань біоетики Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (протокол №7 від 29 серпня 2022 року). Експерименти проведені з дотриманням морально-етичних норм у відповідності до положень Європейської конвенції щодо захисту хребетних тварин, яких використовують в експериментальних та інших наукових цілях (Страсбург, 1986), Директиви Ради

Європи 2010/63/EU, Закону України №3447-IV «Про захист тварин від жорсткого поводження».

Експериментальні дослідження виконані на 24 статевозрілих білих щурах-самцях, масою 180-230 г, віком 5-7 місяців на початок експерименту. Всі тварини знаходились в умовах віварію Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького. Експериментальні щури містилися в окремих спеціальних клітках, в опалювальному приміщенні з температурним режимом $20 \pm 1^\circ\text{C}$ і вентиляцією, з 12/12 годинним циклом світло/темрява, мали вільний доступ до корму і води – *ad libitum*. Протягом експерименту велися щоденні спостереження за зовнішнім виглядом, поведінкою, поїданням корму та загальним станом тварин. Основна група склала 18 щурів, яким впродовж 2 тижнів 1 раз на добу в однаковий проміжок часу до основного корму додавали 5 крапель 10% олії канабідіолу, що складало 3 мг. Контрольною групою слугували 6 статевозрілих білих щурів-самців, які були забезпечені водою і кормом без будь-якого обмеження. Забір біологічного матеріалу проводився після евтаназії з використанням диетил ефіру. Зразки печінки фіксували в 10% забуференому формаліні. Далі згідно протоколу проводили зневоднення у спиртах зростаючої концентрації, заливали в парафін за стандартною методикою. З парафінових блоків зі зразками тканини печінки виготовляли гістологічні зрізи товщиною 5 ± 1 мкм, які наносили на предметні скельця зі спеціальним адгезивним покриттям. Депарафінові гістологічні зрізи забарвлювали за стандартною методикою гематоксилін-еозином. Проводили гістохімічні дослідження для виявлення нейтральних ліпідів (судан III), застосовували спеціальні методи забарвлення сполучної тканини (Ван Гізон, трихром за Массоном). Проводили гістологічне дослідження зрізів печінки.

Візуалізацію і мікрофотографування виконували за допомогою світлооптичного мікроскопу Leica DM 2500 (Leica Microsystems GmbH, Німеччина) з цифровою камерою Leica DFC450 C (Німеччина) та програмним забезпеченням Leica Application Suit Version 3.8. Нами проведене морфометричне дослідження центральних вен, судин портального тракту і

синусоїдів. Заміри розмірів просвіту центральних вен (поздовжній, поперечний, діагональний), товщину стінки, діаметр синусоїдів у різних полях зору проводили за допомогою програмного забезпечення Aperio ImageScope v12.3.3 (Leica biosystems, Wetzlar, Німеччина).

Отримані результати обробляли методом варіаційної статистики з використанням програми «Microsoft Excel». Оцінку вірогідності статистичних досліджень проводили за допомогою t-критерію Стьюдента, відмінності між групами вважалися достовірними при значенні $p < 0,05$.

Результати та обговорення. При щоденному (1 раз на добу) додаванні 3 мг 10% олії (5 крапель) канабідіолу до основного корму після 2 тижнів експерименту проведено гістологічні та морфометричні дослідження печінки.

Аналіз гістологічної картини печінки показав, що структура печінкової часточки не змінена. Гепатоцити в балках розташовуються двома рядами. Ядра гепатоцитів чітко контуровані, переважно з одним ядром. Цитоплазма окремих гепатоцитів оксифільна, містить незначні вакуолі. Діагностуються темні гепатоцити невеликими групами біля печінкової артерії.

Печінкова артерія портального тракту часточки овальної форми, у просвіті наявні еритроцитарні агрегати, внутрішня оболонка складається із збереженого ендотелію. Ендотелій, який вистилає стінку печінкової артерії, зв'язаний з незначною кількістю пухкої сполучної тканини. Ядра ендотеліальних клітин плескаті, видовженої форми.

Нами проведено заміри внутрішнього діаметра печінкової артерії і товщини її стінки. Визначали поперечний, поздовжній і діагональний розмір просвіту, а також заміри товщини стінки по периметру у різних місцях. Число і діаметр артерій в тріаді може широко варіювати.

Поздовжній замір діаметра печінкової артерії був найбільшим і склав 61,88 мкм, діагональний – 46,20 мкм, поперечний – 37,63 мкм. Товщина стінки по периметру була нерівномірною і склала в різних місцях від 3,87 мкм до 4,78 мкм. В інших випадках просвіт печінкової артерії у портальних трактах звужений за рахунок набухання ендотелію і лейкостазів. Жовчеві протоки

звичайної будови.

Центральна вена округлої форми, являла собою тонкостінну судину з численними синусоїдальними входами, що відводять синусоїдну кров. Результати проведених нами морфометричних досліджень діаметра центральної вени продемонстрували показники від 87,79 мкм до 90,89 мкм.

Синусоїдні гемокапіляри були звужені у багатьох часточках, хоча деякі були незначно розширені, чітко візуалізувалися клітини Купфера (зірчасті ретикулоендотеліоцити). Морфометричні показники діаметру синусоїдів були від 1,59 мкм до 3,18 мкм. В окремих полях зору візуалізувалися дилатовані синусоїди, які біля порталних трактів нагадували печінкову вену. Просвіт дилатованих синусоїдних капілярів був $7,18 \pm 0,13$ мкм. Крім того, темні гепатоцити, щільними рядами були поряд з пограничною пластинкою тріади.

Висновки. У літературі представлені результати експериментальних досліджень, в яких автори висловлюють занепокоєння через розвиток гепатотоксичності, спричиненої канабідіолом [11]. В останніх клінічних випробуваннях підвищені печінкові ферменти спостерігалися у 5–20% пацієнтів, які отримували канабідіол особливо у високих дозах, і кілька пацієнтів були виключені через загрозу фульмінантної печінкової недостатності [13, 14].

Нами проведене експериментальне дослідження впливу CBD на печінку як харчової добавки. Основна група склала 18 щурів, яким впродовж 2 тижнів 1 раз на добу в однаковий проміжок часу до основного корму додавали 5 крапель (3 мг 10%) олії канабідіолу.

Контрольною групою слугували 6 статевозрілих білих щурів-самців, які були забезпечені водою і кормом без будь-якого обмеження. Наші результати досліджень продемонстрували, що вживання в якості харчової добавки олії CBD не мало токсичного впливу на печінку, не викликало жодних ушкоджень паренхіми.

Гістологічна структура паренхіми печінки і стан мікроциркуляторного русла через 2 тижні після впливу CBD не відрізнялися від контрольної групи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Adams R., Hunt M., Clark JH. Structure of cannabidiol, a product isolated from the marihuana extract of Minnesota wild hemp. *J Am Chem Soc.* 1940; 62:196–200. doi: 10.1021/ja01858a058
2. Campos AC, Moreira FA, Gomes FV, Del Bel EA, Guimarães FS. "Multiple mechanisms involved in the large-spectrum therapeutic potential of cannabidiol in psychiatric disorders". *Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Series B, Biological Sciences (Review)*. 2012; 367 (1607): 3364–78. doi:10.1098/rstb.2011.0389.
3. Carlini EA. Research with marijuana in Brazil. *Rev Bras Psiquiatr.* 2010; 32(Suppl 1): S3–4. doi: 10.1590/S1516-44462010000500002.
4. Zuardi AW. Cannabidiol: from an inactive cannabinoid to a drug with wide spectrum of action. *Rev Bras Psiquiatr.* 2008; 30:271–80. doi: 10.1590/S1516-44462008000300015
5. Cassano T, Villani R, Pace L, Carbone A, Bukke VN, Orkisz S. From Cannabis sativa to cannabidiol: promising therapeutic candidate for the treatment of neurodegenerative diseases. *Front. Pharmacol.* 2020; 11: 124. <https://doi.org/10.3389/fphar.2020.00124>.
6. Breijyeh Z, Jubeh B, Bufo SA, Karaman R, Scrano L. Cannabis: A Toxin-Producing Plant with Potential Therapeutic Uses. *Toxins (Basel)*. 2021. 13(2):117. doi: 10.3390/toxins13020117.
7. Arzimanoglou A., Brandl U., Cross JH, Gil-Nagel A, Lagae L, Landmark CJ. The cannabinoids international expert's panel; collaborators. Epilepsy and cannabidiol: a guide to treatment. *Epileptic. Disord.* 2020; 22: 1–14. <https://doi.org/10.1684/epd.2020.1141>.
8. Black N., Stockings E., Campbell G., Tran LT, Zagic D, Hall WD. "Cannabinoids for the treatment of mental disorders and symptoms of mental disorders: a systematic review and meta-analysis". *The Lancet. Psychiatry.* 2019; 6 (12): 995–1010. doi:10.1016/S2215-0366(19)30401-8.
9. VanDolah HJ, Bauer BA, Mauck KF. "Clinicians' Guide to Cannabidiol

and Hemp Oils". Mayo Clinic Proceedings. 2019; 94 (9): 1840–1851. doi:10.1016/j.mayocp.2019.01.003. PMID 31447137.

10. Carvalho RK, Santos ML, Souza MR, Rocha TL, Guimaraes FS, Anselmo-Franci JA, Mazaro-Costa R. Chronic exposure to cannabidiol induces reproductive toxicity in male Swiss mice. *J. Appl. Toxicol.* 2018; 38:1215–1223. doi: 10.1002/jat.3631.

11. Marx TK, Reddeman R., Clewell AE, Endres JR, Beres E, Vertesi A, Glavits R, Hirka G, Szakonyine IP. An Assessment of the Genotoxicity and Subchronic Toxicity of a Supercritical Fluid Extract of the Aerial Parts of Hemp. *J. Toxicol.* 2018; 2018: 8143582. doi: 10.1155/2018/8143582.

12. Gamble LJ, Boesch JM, Frye CW, Schwark WS, Mann S, Wolfe L, Brown H, Berthelsen ES, Wakshlag JJ. Pharmacokinetics, Safety, and Clinical Efficacy of Cannabidiol Treatment in Osteoarthritic Dogs. *Front. Vet. Sci.* 2018; 5:165. doi: 10.3389/fvets.2018.00165.

13. Devinsky O, Patel AD, Cross JH, Villanueva V, Wirrell EC, Privitera M, Greenwood SM, Roberts C, Checketts D, VanLandingham KE. Effect of Cannabidiol on Drop Seizures in the Lennox-Gastaut Syndrome. *N. Eng. J. Med.* 2018; 378:1888–97. doi: 10.1056/NEJMoa1714631.

14. Thiele EA, Marsh ED, French JA, Mazurkiewicz-Beldzinska M., Benbadis SR, Joshi C., Lyons PD, Taylor A., Roberts C., Sommerville K. Cannabidiol in patients with seizures associated with Lennox-Gastaut syndrome (GWPCARE4): A randomised, double-blind, placebo-controlled phase 3 trial. *Lancet.* 2018; 391:1085–96. doi: 10.1016/S0140-6736(18)30136-3

PHARMACEUTICAL SCIENCES

ПОРІВНЯЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ БЕЗРЕЦЕПТУРНИХ ПРЕПАРАТІВ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА НІМЕЧЧИНОЮ

Стремоухов Олександр Олександрович

к.ф.н., доцент

Ожегова Ольга Олександрівна

Студенти

Київський міжнародний університет

м. Київ, Україна

Вступ. / Introductions. Сучасний медичний та фармацевтичний розвиток ставить перед споживачами безрецептурних препаратів все більші вимоги щодо доступності, ефективності та безпеки лікування. У зв'язку з цим, порівняльне дослідження ринку безрецептурних препаратів стає надзвичайно актуальним завданням. Особливо цікаво порівняти ринки таких країн, як Україна та Німеччина, що відрізняються за багатьма аспектами, включаючи населення, системи охорони здоров'я та фармацевтичну промисловість. Таке дослідження дозволить отримати цінну інформацію щодо структури, доступності, характеристик та популярності безрецептурних препаратів в цих країнах.

Мета роботи. / Aim. Головною метою даного дослідження є проведення порівняльного аналізу ринку безрецептурних препаратів в Україні та Німеччині з метою виявлення схожостей та розбіжностей в їх складі, популярності та доступності. Дослідження спрямоване на забезпечення кращого розуміння характеристик цих ринків, що дозволить споживачам бути краще інформованими при виборі безрецептурних препаратів.

Матеріали та методи./Materials and methods. Для досягнення поставленої мети використовувалися наступні матеріали та методи.

Огляд літератури: Було проведено систематичний огляд наукових статей,

публікацій та інших джерел, що стосуються ринку безрецептурних препаратів в Україні та Німеччині. Це дозволило отримати необхідну теоретичну базу для порівняння та аналізу даних.

Аналіз статистичних даних: Були використані статистичні дані, отримані від національних організацій зі здоров'я та фармацевтичного ринку в Україні та Німеччині. Ці дані дозволили отримати інформацію щодо обсягу ринку, структури, трендів та динаміки безрецептурних препаратів в обох країнах.

Опитування споживачів: Було проведено опитування серед споживачів безрецептурних препаратів в Україні та Німеччині з метою з'ясування їхніх поглядів, уподобань та сприйняття ринку. Це дало змогу отримати важливі відомості про споживацькі звички та очікування, які впливають на популярність та використання безрецептурних препаратів.

Розробка веб-сайту: Було розроблено спеціальний веб-сайт, який дозволяє користувачам порівнювати аналоги безрецептурних препаратів між Україною та Німеччиною. Цей веб-сайт надає інформацію про характеристики, склад, ціни та рейтинги препаратів, а також дозволяє користувачам здійснювати пошук і фільтрування за різними параметрами.

Використання цих матеріалів та методів дослідження дало змогу отримати об'єктивну та комплексну інформацію щодо порівняння ринку безрецептурних препаратів в Україні та Німеччині. Результати цього дослідження дозволять краще зрозуміти особливості та відмінності використання таких препаратів в обох країнах, а також забезпечать користувачам цінну інформацію для прийняття обґрунтованих рішень щодо вибору безрецептурних лікарських засобів.

Результати та обговорення./Results and discussion. Порівняння ринків України та Німеччини виявило певні схожості та відмінності в структурі. Обидва ринки мають широкий асортимент безрецептурних препаратів, але в Німеччині спостерігається більша різноманітність та наявність великих фармацевтичних ланцюгів, які пропонують власні брендovanі препарати. Український ринок, зі свого боку, характеризується більшим впливом місцевих

виробників та незалежних аптечних мереж. Під час аналізу найпопулярніших безрецептурних препаратів в Україні та Німеччині, було виділено 6 груп, поділених по діючій речовині (Таблиця 1), серед яких по 3 українських та по 3 німецький аналоги препарату:

Таблиця 1

Аналіз лікарських препаратів України та Німеччини

№	Торгівельне найменування:	Міжнародне непатентоване найменування:	Форма випуску:	Виробник:	Склад діючих речовин:	Країна Виробник
1	АЦЕТИЛСАЛЦИЛОВА КИСЛОТА-ДАРНИЦЯ	Acetylsalicylic acid	таблетки по 500 мг по 10 таблеток у контурних чарункових упаковках	ПрАТ "Фармацевтична фірма "Дарниця", Україна	1 таблетка містить ацетилсаліцилової кислоти 500 мг;	Україна
2	АЦЕТИЛСАЛЦИЛОВА КИСЛОТА	Acetylsalicylic acid	таблетки по 500 мг, по 10 таблеток у блістері; по 10 таблеток у блістері, по 2 блістери в паці	ПАТ "Галичфарм", Україна ПАТ "Київмедпрепарат", Україн	1 таблетка містить кислоти ацетилсаліцилової 500 мг	Україна
3	АЦЕТИЛСАЛЦИЛОВА КИСЛОТА	Acetylsalicylic acid	таблетки по 0,5 г по 10 таблеток у стрипі; по 1, або по 2, або по 10 блістерів у паці з картону; по 10 таблеток у блістерах або у стрипах	ПАТ "Монфарм", Україна	1 таблетка містить кислоти ацетилсаліцилової 500 мг (0,5 г)	Україна
4	ASS ratiopharm 100 TAH	Acetylsalicylic acid	Таблетки по 100 мг по 50 таблеток у блістері;	ratiopharm GmbH	1 таблетка містить кислоти ацетилсаліцилової 100 мг	Німеччина
5	Beipackzettel von ASPIRIN 500 mg überzogene Tabletten	Acetylsalicylic acid	Таблетки по 500 мг по 8 таблеток у блістері;	Bayer Vital GmbH Geschäftsbereich Selbstmedikation Leverkusen	1 таблетка містить кислоти ацетилсаліцилової 500 мг	Німеччина
6	Beipackzettel von ACETYLSALICYLSÄURE ADGC 500 mg Tabletten	Acetylsalicylic acid	Таблетки по 500 мг по 30 таблеток у блістері;	Zentiva Pharma GmbH Berlin	2 таблетка містить кислоти ацетилсаліцилової 500 мг	Німеччина
7	ЛОПЕРАМІД	Loperamide	таблетки о 2 мг; по 10 таблеток у блістері; по 2 блістери в паці	ПАТ "Київмедпрепарат", Україна ТОВ "МАРІФАРМ", Словенія	1 таблетка містить лопераміду гідрохлориду у перерахуванні на 100 % речовину – 2 мг	Україна
8	ЛОПЕРАМІДУ ГІДРОХЛОРИД	Loperamide	капсули по 2 мг, по 10 капсул у блістері; по 1 або 2 блістери в коробці з картону;	ТОВ "Харківське фармацевтичне підприємство "Здоров'я народу", Україна	1 капсула містить лопераміду гідрохлориду 2 мг	Україна
9	ЛОПЕРАМІД	Loperamide	таблетки по 0,002 г по 10 таблеток у блістері, по 1 або 2, або 50 або 100 блістерів у паці з картону	Приватне акціонерне товариство "Лексін-Харків", Україна ПрАТ "Технолог", Україна	1 таблетка містить лопераміду гідрохлориду 0,002 г	Україна
10	Beipackzettel von LOPEDIUM akut bei akutem Durchfall Hartkapseln	Loperamide	таблетки по 0,002 г по 10 таблеток у блістері	Nexal AG Holzkirchen	Лоперамід гідрохлорид 2 мг на 1 капсулу	Німеччина
11	Beipackzettel von IMODIUM akut lingual Schmelztabletten	Loperamide	Лоперамід гідрохлорид 0,002 г на 1 таблетку 6 таблеток у блістері	Johnson & Johnson GmbH (OTC) Neuss	Лоперамід гідрохлорид 2 мг на 1 таблетку. Лоперамід (1,86 мг на 1 таблетку).	Німеччина
12	Beipackzettel von LOPERAMID akut-1A Pharma Hartkapseln	Loperamide	таблетки по 0,002 г по 10 таблеток у блістері	1A Pharma GmbH Holzkirchen	Лоперамід гідрохлорид 2 мг на 1 капсулу.	Німеччина
13	ІБУПРОФЕН	Ibuprofen	таблетки, вкриті оболонкою, по 200 мг по 10 таблеток у блістерах; по 10 таблеток у блістері;	ПрАТ "Технолог", Україна	1 таблетка, вкрита оболонкою, містить ібупрофену 200 мг	Україна
14	ІБУПРОФЕН	Ibuprofen	таблетки, вкриті плівковою оболонкою, по 200 мг, по 10 таблеток у блістері, по 5 блістерів у паці	Публічне акціонерне товариство "Науково-виробничий центр "Борщагівський хіміко-фармацевтичний завод", Україна	1 таблетка містить 200 мг ібупрофену у перерахуванні на 100 % суху речовину	Україна
15	ІБУПРОФЕН-ДАРНИЦЯ	Ibuprofen	таблетки по 200 мг, по 10 таблеток у контурній чарунковій упаковці	ПрАТ "Фармацевтична фірма "Дарниця", Україна	1 таблетка містить ібупрофену 200 мг	Україна
16	IBUPROFEN AL akut 400 mg Filmtabletten	Ibuprofen	таблетки 400 мг по 20 таблеток у блістері	ALIUD Pharma GmbH	1 таблетка містить ібупрофену 400 мг	Німеччина
17	Beipackzettel von IBUPROFEN axicur 400 mg akut Filmtabletten	Ibuprofen	таблетки 400мг по 10 таблеток у блістері	axicorp Pharma GmbH - Geschäftsbereich OTC (Axicur) Friedrichsdorf	1 таблетка містить ібупрофену 400 мг	Німеччина
18	Beipackzettel von IBUPROFEN AbZ 200 mg Filmtabletten	Ibuprofen	таблетки по 200 мг, по 10 таблеток блістері	AbZ-Pharma GmbH	1 таблетка містить ібупрофену 200 мг	Німеччина
19	ВУГІЛЛЯ АКТИВОВАНЕ	Medicinal charcoal	таблетки по 0,25 г по 10 таблеток у блістерах; по 10 таблеток у блістері, по 3 блістери у паці з картону	ТОВ "ВАЛПАРТІН ФАРМА", Україна	1 таблетка містить вугілля активованого 0,25 г	Україна
20	ВУГІЛЛЯ АКТИВОВАНЕ	Medicinal charcoal	таблетки по 0,25 г по 10 таблеток у блістерах; по 10 таблеток у блістері; по 2 або по 10 блістерів у паці з картону	ПАТ "Хімфармзавод "Червона зірка", Україна	1 таблетка містить: вугілля активоване – 0,25 г	Україна
21	ВУГІЛЛЯ АКТИВОВАНЕ	Medicinal charcoal	таблетки по 250 мг, по 10 таблеток у блістерах; по 10	Публічне акціонерне товариство "Науково-	1 таблетка містить вугілля активованого	Україна

			таблеток у контурних безчарункових упаковках	виробничий центр "Борщівський хіміко-фармацевтичний завод", Україна	250 мг	
22	Beipackzettel von KOHLE Tabletten	Medicinal charcoal	таблетки по 250 мг, по 30 таблеток у блістерах	SNEPLAPHARM Arzneimittel GmbH Greifswald	1 таблетка містить вугілля активованого 250 мг	Німеччина
23	Beipackzettel von KOHLE Compretten Tabletten	Medicinal charcoal	таблетки по 250 мг, по 30 таблеток у блістерах	Klinge Pharma GmbH Holzkirchen	1 таблетка містить вугілля активованого 250 мг	Німеччина
24	Kohle-Tabletten SOS	Medicinal charcoal	таблетки по 250 мг, по 30 таблеток у блістерах	DISTRICON GmbH Am Joseph 15 D-61373 Wehrheim	1 таблетка містить вугілля активованого 250 мг	Німеччина
25	ЦИТРАМОН-М	Acetylsalicylic acid, combinations excl. psycholeptics	таблетки по 6 таблеток у блістері; по 10 таблеток у блістері;	ПАТ "Хімфармзавод "Червона зірка", Україна	1 таблетка містить: кислота ацетилсаліцилова – 240 мг, парацетамол – 180 мг, кофеїн – 30 мг	Україна
26	ЦИТРАМОН-ДАРНИЦЯ	Acetylsalicylic acid, combinations excl. psycholeptics	таблетки, по 6 або по 10 таблеток в упаковках	ПрАТ "Фармацевтична фірма "Дарниця", Україна	1 таблетка містить: ацетилсаліцилової кислоти 240 мг, парацетамолу 180 мг, кофеїну 30 мг	Україна
27	ЦИТРАМОН В	Acetylsalicylic acid, combinations excl. psycholeptics	таблетки по 6 або 10 таблеток у стріпах	ПАТ "Монфарм", Україна	1 таблетка містить кислоти ацетилсаліцилової 240 мг, парацетамолу 180 мг, кофеїну 30 мг	Україна
28	Beipackzettel von THOMAPYRIN CLASSIC Schmerztabletten	Acetylsalicylic acid, combinations excl. psycholeptics	таблетки по 10 таблеток у блістері	A. Nattermann & Cie GmbH Frankfurt am Main	Ацетилсаліцилова кислота 250 мг на 1 таблетку. Парацетамол 200 мг на 1 таблетку. Кофеїн 50 мг на 1 таблетку.	Німеччина
29	InfluASS®-Tabletten	Acetylsalicylic acid, combinations excl. psycholeptics	таблетки по 30 таблеток у блістері	ratiopharm GmbH	250 мг ацетилсаліцилової кислоти. 200 мг парацетамолу. 50 мг безводного кофеїну.	Німеччина
30	NEURALGIN PAC bei Kopfschmerzen und Migräne	Acetylsalicylic acid, combinations excl. psycholeptics	таблетки по 20 таблеток у блістері	Dr. Pflieger Arzneimittel GmbH	1 таблетка містить: 250 мг парацетамолу, 250 мг ацетилсаліцилової кислоти та 65 мг кофеїну.	Німеччина
31	ПАРАЦЕТАМОЛ	Paracetamol	таблетки, вкриті оболонкою, по 500 мг; по 2 або 10 таблеток у блістері, по 70 блістерів у коробці з картоном	ПрАТ "Технолог", Україна	1 таблетка, вкрита оболонкою, містить: парацетамолу 500 мг	Україна
32	ПАРАЦЕТАМОЛ	Paracetamol	капсули по 500 мг, по 10 капсул у блістері; по 1 або по 2 блістери у коробці з картоном	Товариство з обмеженою відповідальністю "Фармацевтична компанія "Здоров'я"	1 капсула містить парацетамолу 500 мг	Україна
33	ПАРАЦЕТАМОЛ-ДАРНИЦЯ	Paracetamol	таблетки по 500 мг, по 10 таблеток у контурній чарунковій упаковці	ПрАТ "Фармацевтична фірма "Дарниця", Україна	1 капсула містить парацетамолу 500 мг	Україна
34	Paracetamol Genericon 500mg	Paracetamol	таблетки по 500 мг, по 10 таблеток	Genericon Pharma Gesellschaft m.b.H.	1 таблетка містить парацетамолу 500 мг	Німеччина
35	Beipackzettel von PARACETAMOL STADA 500 mg Tabletten	Paracetamol	таблетки по 500 мг, по 20 таблеток	STADA Consumer Health Deutschland GmbH Bad Vilbel	1 таблетка містить парацетамолу 500 мг	Німеччина
36	PARACETAMOL 500 mg	Paracetamol	таблетки по 500 мг, по 20 таблеток	NOWEDA Apothekergenossenschaft eG Essen	1 таблетка містить парацетамолу 500 мг	Німеччина

Для відбору цих конкретних препаратів, використані об'єктивні критерії, які включають популярність та широке використання цих препаратів серед споживачів в обох країнах. Популярність препарату визначалася на підставі обсягів продажів та споживання відповідних препаратів у безрецептурній формі. Дані про обсяги продажів та попит були зібрані з фармацевтичних джерел та онлайн-аптек. Для надання користувачам зручного доступу до пошуку аналогів був розроблений та розміщений веб-сайт.

Для наповнення сайту було створено:

- 1 головна сторінка
- 6 сторінок порівняння шести лікарських препаратів

- 36 сторінок з фото та основною інформацією про препарати
- Зі сторінки порівняння (рис. 1) можна переходити на сторінку окремого препарату, де можна прочитати особливості прийому та склад.

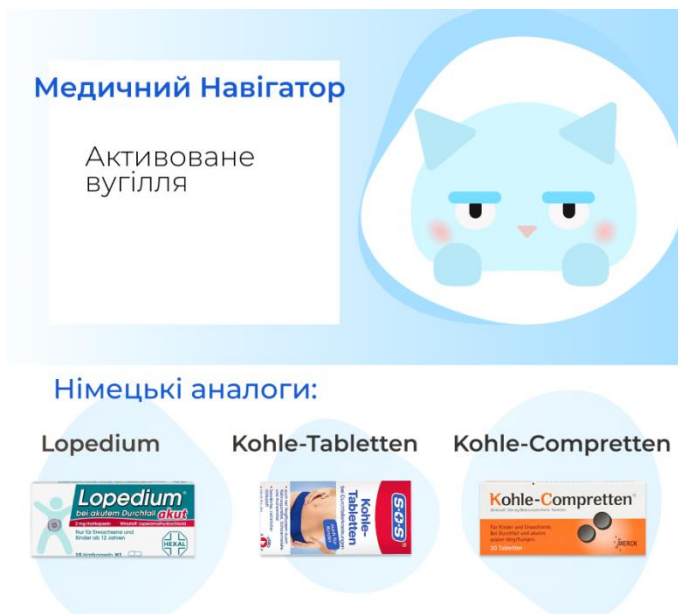

Рис. 1 Сторінка порівняння

Висновки./Conclusions. Порівняльне дослідження ринку безрецептурних препаратів України та Німеччини є важливим завданням з практичної та наукової точок зору. Результати дослідження надають цінну інформацію стосовно доступності, популярності та використання безрецептурних препаратів в обох країнах. Такий порівняльний аналіз дозволяє виявити схожості та розбіжності в ринках, що сприяє кращому розумінню їх характеристик та вибору найбільш підходящих препаратів для самолікування. Створений веб-сайт допомагає споживачам здійснювати обґрунтовані рішення та забезпечує зручний доступ до інформації про безрецептурні препарати.

Отже, це дослідження розширює наші знання про безрецептурні препарати в Україні та Німеччині і надає цінну інформацію для споживачів, лікарів та фармацевтів. Розроблений веб-сайт є цінним інструментом для порівняння аналогів препаратів та вибору найкращого варіанту в залежності від потреб та можливостей кожного користувача.

CHEMICAL SCIENCES

PHASE COMPOSITION AND STRUCTURAL PROPERTIES OF THE SPINEL CROSS-SECTION OF THE Li – Ni – Mn PSEUDOTERNARY OXIDE SYSTEM

Shpak Arsenii Yevhenovych

Ph.D., senior lecturer

National Technical University of Ukraine

Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute

Kyiv, Ukraine

Introduction. Mixed oxides of d-metals are widely used as electro - and photocatalysts, magnetic materials and active components for modern chemical current sources. Therefore, the task of studying the influence of general composition of oxides and synthesis conditions on the structure and phase composition of products is relevant, as they determine the physical and chemical characteristics of such materials.

This claim regards to mixed lithium-containing oxides, which are widely used as cathode materials for lithium-ion batteries. It is well known that structure of such oxides (LiMn_2O_4 , LiNiO_2) during synthesis is completed at 750-800°C, but literature data on the formation of stable phases in Li - Ni - Mn oxide systems refer mainly to single-phase solid solutions. On the other hand, data on the formation of polyphase materials in indicated systems require clarification, as they are few and sometimes contradictory. There are few known works dedicated to the research and use of multiphase cathode materials, which can be synthesized in one stage, avoiding unnecessary technological operations.

Aim. The aim is to identify stable phases, determine limits of their existence in the spinel cross-section of the Li - Ni - Mn pseudoternary oxide system and show changes in their main structural characteristics.

Materials and methods. Lithium carbonate (puriss.) was used and dried for 1.5 hours at 110 °C.

Manganese(II) and nickel(II) nitrates (p.a.) were dissolved in a minimal amount of distilled water with the addition of concentrated nitric acid.

MnSO₄·5H₂O (p.a.) and NiSO₄·7H₂O (puriss.) were used to prepare standard solutions of Mn²⁺ and Ni²⁺. Crystallohydrates ground from a 1 ml of H₂SO₄ (conc.) and heated at 150°C to stopping of evaporation of acid, then heated at 500-550°C for 1 hour. The resulting anhydrous sulfates were cooled to room temperature, weighed, and dissolved in distilled water.

Quantitative analysis of manganese was performed by dissolving Na₄P₂O₇·10H₂O (pur.) in distilled water. The analyzed solution of manganese salt was added to the obtained solution. The pH of the solution was adjusted to 9.5-9.6 with dilute sulfuric acid. The resulting solution was titrated potentiometrically with a 0.1N KMnO₄ solution with platinum and tungsten indicator electrodes. The concentration of the KMnO₄ solution was determined using a standard 0.1 M MnSO₄ solution.

Analysis for nickel was performed as follows: an aqueous solution of sodium ethylenediamine tetraacetate (p.a.) and ammonium chloride buffer solution with pH 10÷11 was added to an analyzed solution of nickel salt or a standard solution of NiSO₄ (9÷60 mg Ni), diluted with distilled water, stirred, and the optical density was measured at 440 and 590 nm. Solutions of all of the above reagents without addition of nickel salt were used as a comparison solution.

The EDTA reverse titration method was used to reduce the time required for the manganese analysis and improve its accuracy. According to this method, a solution of sodium ethylenediamine tetraacetate (p.a.) and hydroxylammonium sulfate (p.a.) was added to the analyzed solution of manganese salt. Ammonium chloride buffer solution with pH ≈ 11 was added to the resulting solution, diluted with distilled water and titrated with 0.1 M MgSO₄ solution in the presence of eriochrome black T.

To obtain LiNi_{2-x}Mn_xO_n oxides (2.0 ≥ x ≥ 0), 50 ml of distilled water was

added to a Li_2CO_3 sample and dissolved with intense stirring by adding 85% formic acid. Solutions of Mn^{2+} and Ni^{2+} nitrates of a certain composition were added to the resulting solution, 85% of formic acid and mixed, evaporated, 85% formic acid was added again, resulting in foaming due to the release of a large amount of gases. The resulting mixture was evaporated to dryness until the smell of formic acid disappeared, grounded and calcined for two hours in air at 800 °C. Resulting oxides were thoroughly mixed and calcined again for an hour.

Mixed oxides were dissolved in concentrated hydrochloric acid in the presence of potassium iodide at room temperature, and then the resulting iodine was titrated with a standard solution of sodium thiosulfate. A blank run was performed to take into account the amount of iodine released by air oxygen.

Formed oxides were dissolved in concentrated hydrochloric acid and selectively analyzed for manganese and nickel. It was found that their composition coincides with the nominal one within the error of determination. X-ray phase analysis was performed at room temperature using an X-ray diffractometer DRON-4-07 (CuK_α radiation, Ni-filter), SiO_2 (2θ standard) and Al_2O_3 (intensity standard) were used as external standards. The database of the Joint Committee on Powder Diffraction Standards (JCPDS) was used to interpret the phase composition.

Results and discussion. According to the results of XRD analysis, samples of $\text{LiNi}_{2-x}\text{Mn}_x\text{O}_n$ ($1.5 \leq x \leq 2$) composition are monophasic and have a normal spinel structure by forming solid substitution solutions $\text{LiNi}_{0.5}\text{Mn}_{1.5}\text{O}_4 - \text{LiMn}_2\text{O}_4$. As nickel content decreases, the spinel lattice constant increases from 8.174(5) to 8.231(7) Å (Fig. 1).

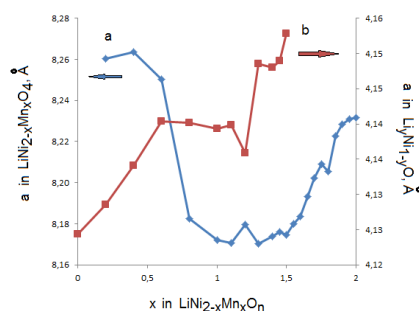

Fig. 1 Dependence of the lattice constant of spinel (a) and $\text{Li}_y\text{Ni}_{1-y}\text{O}$ phase (b) on the total composition of $\text{LiNi}_{2-x}\text{Mn}_x\text{O}_n$ system

When the composition of $\text{LiNi}_{0.45}\text{Mn}_{1.55}\text{O}_4$ is reached, cubic $\text{Li}_y\text{Ni}_{1-y}\text{O}$ and lithium carbonate are additionally formed. The relative content of the $\text{Li}_y\text{Ni}_{1-y}\text{O}$ phase increases, and the spinel $\text{LiNi}_{0.5}\text{Mn}_{1.5}\text{O}_4$ decreases with a further increase in total nickel content in a wide range of composition at $0 \leq x \leq 1.45$. The lattice constant of $\text{Li}_y\text{Ni}_{1-y}\text{O}$ decreases with increasing total nickel content.

The dependence of the lattice parameter of $\text{LiNi}_{2-x}\text{Mn}_x\text{O}_4$ spinel on x is non-monotonic (Fig. 1). In the region of homogeneity $1.5 \leq x \leq 2$, the lattice constant of the spinel phase decreases, which is caused by a decrease in the average radius of Mn cations due to an increase in their average oxidation state. When the limit of homogeneity of spinel is reached, the lattice constant of $\text{LiNi}_{2-x}\text{Mn}_x\text{O}_4$, for which the maximum degree of substitution of Mn by Ni has already been attained, remains practically constant within the composition $1 \leq x \leq 1.45$. Therefore, we can conclude that three phases coexist in this range: spinel $\text{LiNi}_{0.5}\text{Mn}_{1.5}\text{O}_4$, $\text{Li}_y\text{Ni}_{1-y}\text{O}$ and Li_2CO_3 . The spinel lattice parameter increases again when the nickel content increases ($0 \leq x \leq 0.8$). It can be assumed that this is due to a decrease in the average degree of oxidation of manganese atoms during the formation of solid solutions $\text{Li}[\text{Ni}_{0.5}\text{Mn}_{1.5}]\text{O}_4 - \text{Mn}^{+3}[\text{Ni}^{+2}\text{Mn}^{+3}]\text{O}_4$ with spinel structure, although the exact data on the cationic distribution in this system are not available in the literature, and its detailed establishment was not included in the list of tasks of this work.

This division of the composition range into three areas is partially confirmed by the results of the oxygen analysis (Fig. 2). In the homogeneity region, the oxygen content is almost constant and not much lower than expected. As the degree of substitution of Mn for Ni increases, the average degree of manganese oxidation state increases, which leads to a decrease in the lattice constant of spinel phase in the homogeneity region. As the nickel content increases (the first area of heterogeneity), the oxygen content should decrease, which is observed when $0.6 \leq x \leq 1.45$. Within the composition range of $0 \leq x \leq 0.6$ (the second area of heterogeneity), there is a slight increase in the oxygen content compared to the expected one. Such deviations can be caused by the formation of mixed oxides with the rock salt structure – $\text{Li}_x\text{Ni}_{1-x}\text{O}$ or Ni_6MnO_8 and non-stoichiometricity of solid solutions $\text{Li}[\text{Mn}_{1.5}\text{Ni}_{0.5}]\text{O}_4$

Mn[NiMn]O₄. A preference should be given to the first factor, since there are positive deviations of the oxygen content from the calculated one.

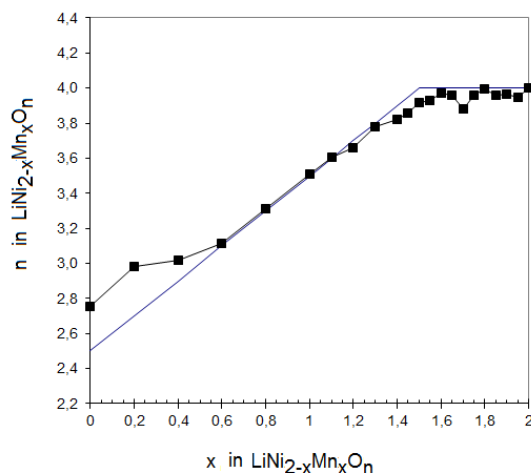

Рис. 2 Oxygen content in the LiMn_{2-x}Ni_xO_n cross-section

Conclusions. When manganese is replaced by nickel in LiMn₂O₄, solid substitution solutions LiMn₂O₄ - LiNi_{0.5}Mn_{1.5}O₄ are formed with the preservation of the spinel structure. In the case of increasing the nickel content ($0 \leq x \leq 1.45$), spinel, Li_xNi_{1-x}O phase with the rock salt structure and lithium carbonate coexist in the system.

A new method for the synthesis of mixed Li - Ni - Mn oxides was proposed by the co-decomposition of formates of these metals at 800 °C in an air atmosphere. Advantages of this method are obtaining products with a sufficiently high degree of homogeneity and the absence of noticeable interaction of the reaction mixture with the crucible material. Revealed dependencies between the phase and general chemical composition of oxides in the pseudoternary Li - Ni - Mn - (O₂) system provide a theoretical basis for the development of new cathode materials for lithium-ion batteries.

REFERENCES

1. Zhang B. Effect of annealing treatment on electrochemical property of LiNi_{0.5}Mn_{1.5}O₄ spinel / B. Zhang, Z.-X. Wang, H.-J. Guo // Transactions of Nonferrous Metals Society of China. — 2007. — V. 17, № 2. — P. 287—290.

2. Park D. H. Influence of nickel content on the chemical bonding character of $\text{LiMn}_{2-x}\text{Ni}_x\text{O}_4$ spinel oxides / D. H. Park, S. T. Lim, S.-J. Hwang, J.-H. Choy, J. H. Choi, J. Choo // *Journal of Power Sources*. — 2006. — V. 159, № 2. P. 1346-1352.

3. Sun Q. Synthesis and electrochemical performance of 5V spinel $\text{LiNi}_{0,5}\text{Mn}_{1,5}\text{O}_4$ prepared by solid-state reaction / Q. Sun, X.-H. Li, Z.-X. Wang, Y. Ji // *Transactions of Nonferrous Metals Society of China*. — 2009. — V. 19, № 1. P. 176—181.

4. Perentzis G. Synthesis and electrochemical study of Li-Mn-Ni-O cathodes for lithium battery applications / G. Perentzis, E. Horopanitis, I. Samaras, S. Kokkou, L. Papadimitriou // *Journal of Solid State Electrochemistry*. — 2003. — V. 8, № 1. P. 51—54.

5. Zhong Q. Synthesis and electrochemistry of $\text{LiNi}_x\text{Mn}_{2-x}\text{O}_4$ / Q. Zhong, A. Bonakdarpour, M. Zhang, Y. Gao, J. R. Dahn // *Journal of the Electrochemical Society*. — 1997. — V. 144, № 1. — P. 205—213.

TECHNICAL SCIENCES

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТОВОЇ ПОБУДОВИ ДИСЦИПЛІНИ «КОНСТРУКЦІЇ З ІННОВАЦІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ» ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТНЬОГО РІВНЯ «МАГІСТР»

Банніков Дмитро Олегович
д. т. н., професор
професор кафедри «Будівельне виробництво та геодезія»
Українського державного університету науки і технологій

Вступ. / Introductions. Зважаючи на доволі суттєву автономність в Україні, надану вищим навчальним закладам в частині формування та побудови освітньо-професійних програм (ОПП) для різних освітніх рівнів, а також значну роль при цьому гарантів, багато ОПП містять низку спеціалізованих освітніх компонент, що дозволяють випускати таких фахівців, які б подальшому підвищували імідж відповідного навчального закладу, в якому була отримана освіта. Тому в ОПП намагаються включати не тільки освітні компоненти, які б мали широку спрямованість, але й такі, що мають доволі суттєву новизну та, по можливості, відповідають останнім досягненням в науці та відповідних фахових галузях. До таких освітніх компонент в ОПП другого магістерського освітнього рівня, розробленої і впровадженої в Українському державному університеті науки і технологій, відноситься дисципліна «Конструкції з інноваційних матеріалів», що викладається для студентів спеціальності 192 «Будівництво та цивільна інженерія» спеціалізації «Промислове і цивільне будівництво».

Мета роботи. / Aim. Метою даної роботи є представлення наявної інформації стосовно змістовного наповнення, структури та особливостей викладання дисципліни «Конструкції з інноваційних матеріалів» для студентів освітнього рівня «магістр» спеціалізації «Промислове і цивільне будівництво».

Матеріали та методи. / Materials and methods. Дисципліна «Конструкції з інноваційних матеріалів» є своєрідною «правоприємницею» дисципліни «Конструкції з дерева та пластмас», яка на протязі більш, ніж 20 років викладалась для студентів 1-го курсу освітнього рівня «магістр» цієї ж спеціальності (а до 2013 р. викладалась для студентів 5-го курсу освітньої кваліфікації «спеціаліст»). Тому дисципліна «Конструкції з інноваційних матеріалів» являє собою більш розширений та вдосконалений варіант, який включає в себе змістовно нові навчальні теми двох основних напрямків:

1) присвячені використанню новітніх будівельних матеріалів для проектування та створення будівельних конструкцій – скло, сучасні полімерні матеріали, сучасні деревно-пластикові композитні матеріали тощо;

2) присвячені новим видам будівельних конструкцій, що з'явилися та продовжують розвиватись завдяки в тому числі новітнім будівельним матеріалам, – «дома на деревах», сітчасті оболонки, скляні фасадні системи тощо.

Також додатковим поштовхом для оновлення дисципліни «Конструкції з інноваційних матеріалів» було впровадження в проектну практику в Україні нового нормативного стандарту ДБН В.2.6-161:2017 [1]. Він окреслив основні перспективні напрямки розвитку даної галузі в будівництві взагалі та надав низку новітніх трендів в проектуванні даного виду конструкцій зокрема. Проте наявні певні ускладнення із використанням цього стандарту [2, 3], однак це суттєво не впливає на загальну ситуацію.

Результати та обговорення. / Results and discussion. Зважаючи на накопичений досвід у викладанні дисципліни «Конструкції з дерева та пластмас» для викладання дисципліни «Конструкції з інноваційних матеріалів» був обраний наступний формат – 32 години лекційних занять та 16 годин лабораторних занять з семестровим контролем у вигляді екзамену. При цьому лабораторні роботи якісно доповнюють лекційний матеріал, сприяючи його кращому засвоєнню [4]. Змістова побудова занять представлена в таблицях 1 і 2.

**Змістове наповнення лекційних занять
дисципліни «Конструкції з інноваційних матеріалів»**

Тема і зміст заняття	Кількість аудиторних годин
1	2
Тема 1. Деревина як конструктивний матеріал.	
1. Деревина як конструктивний матеріал. Переваги та недоліки деревини. Відомості з історії використання дерев'яних конструкцій. Сировинна база використання деревини.	2
2. Властивості деревини. Будова деревини. Вади деревини і її якість. Фізичні властивості деревини.	2
3. Характеристики деревини. Вплив вологості і температури на якість деревини. Нормування характеристик деревини. Сортамент деревини.	2
4. Захист дерев'яних конструкцій. Захист від біологічних ушкоджень і зволоження. Захист від загоряння. Захист від корозії.	2
Тема 2. Розрахунок дерев'яних елементів.	
5. Розрахунок центрально-навантажених елементів. Центрально розтягнутий елемент. Центрально стиснутий елемент.	2
6. Розрахунок інших видів елементів. Згинальний елемент. Позацентрово-навантажений елемент. Елемент під дією кручення та коливань.	2
Тема 3. З'єднання дерев'яних елементів.	
7. Контактні з'єднання. Загальна характеристика з'єднань. Лобовий упор. Лобова врубка.	2
8. Неконтактні з'єднання. Нагельне з'єднання. Клейове з'єднання.	2
Тема 4. Синтетичні матеріали та скло для будівельних конструкцій.	
9. Види конструкційних пластмас. Переваги і недоліки пластмас. Склад і структура пластмас. Основні види конструкційних пластмас.	2
10. Властивості конструкційних пластмас. Властивості конструкційних пластмас. Особливості розрахунку елементів з конструкційних пластмас. З'єднання елементів з конструкційних пластмас.	2
11. Скло для будівельних конструкцій. Застосування скла в будівництві. Склад скла та виробу з нього. Фізико-механічні властивості скла. Особливості розрахунку елементів зі скла.	2
Тема 5. Розрахунок плоских та просторових конструкцій.	
12. Плоскі конструкції покриттів. Клеєфанерні плити покриття. Клеєні балки покриття. Плоскі арки. Плоскі рами.	2
13. Ферми покрівлі. Види дерев'яних ферм. Металодерев'яна сегментна ферма. Металодерев'яна великопанельна ферма. Ферми на лобових врубках.	2
14. Купола і склепіння. Купола. Склепіння.	2
15. Складки і гіпари. Складки. Гіпари.	2
16. Пневматичні покриття. Пневматичні оболонки. Основні техніко-економічні показники.	2

**Змістове наповнення лабораторних занять
дисципліни «Конструкції з інноваційних матеріалів»**

Тема заняття	Кількість аудиторних годин
Лабораторна робота № 1. Лобова врубка.	6
Лабораторна робота № 2. Клейове з'єднання.	2
Лабораторна робота № 3. З'єднання на пластинчастих нагелях.	4
Лабораторна робота № 4. З'єднання на циліндричних нагелях (цвяхах).	4

Висновки. / Conclusions. Таким чином, дисципліна «Конструкції з інноваційних матеріалів» містить тематику занять, присвячену використанню новітніх будівельних матеріалів для проектування та створення будівельних конструкцій, а також тематику, присвячену новим видам будівельних конструкцій, що з'явилися та продовжують розвиватись завдяки в тому числі новітнім будівельним матеріалам.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. ДБН В.2.6-161:2017. Дерев'яні конструкції. Основні положення. Чинний від 2018-02-01. Київ : Мінрегіонбуд та ЖКГ України, 2017. 111 с.
2. Bannikov D. O. Outlooks of using DBN В.2.6-161:2017 «Wooden Structures» in design practice. *Вісник ДНУЗТ: Наука та прогрес транспорту*. Дніпро: вид-во ДНУЗТ. 2019. Вип. 1 (79). С. 167-174.
3. Банніков Д. О. Особливості застосування ДБН В.2.6-161:2017 «Дерев'яні конструкції». *Проблеми та перспективи розвитку залізничного транспорту* : матеріали 78 Міжнар. наук.-практ. конф. 17-18 травня 2018 р. Дніпро, 2018. С. 208-209.
4. Банніков Д. О. Конструкції з дерева та пластмас : методичні рекомендації до виконання лабораторних робіт. Дніпро : ДНУЗТ, 2020. 40 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТОВНОЇ ПОБУДОВИ ДИСЦИПЛІНИ
«ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНСТРУКЦІЙ»
ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТНЬОГО РІВНЯ «PHD»

Банніков Дмитро Олегович
д. т. н., професор
професор кафедри «Будівельне виробництво та геодезія»
Українського державного університету науки і технологій

Вступ. / Introductions. Підготовка здобувачів за третім освітньо науковим рівнем (рівень «PhD») займає особливе місце в освітньому процесі вищої школи. Така підготовка на тепер як для першого і другого освітніх рівнів («бакалавр» і «магістр», відповідно) також здійснюється за спеціально розробленими освітньо-науковими програмами (ОНП). Вони містять такі освітні компоненти, які спрямовані на доволі вузьку фахову підготовку здобувачів. При цьому на перший план висувається специфіка тієї спеціальності, для якої ведеться підготовка. Однією з таких освітніх компонент відповідно до ОНП, розробленої і впровадженої в Українському державному університеті науки і технологій, відноситься дисципліна «Експериментальні методи дослідження конструкцій», що викладається для студентів спеціальності 192 «Будівництво та цивільна інженерія» на 1-му курсі навчання в аспірантурі.

Мета роботи. / Aim. Метою даної роботи є представлення наявної інформації стосовно змістовного наповнення, структури та особливостей викладання дисципліни «Експериментальні методи дослідження конструкцій» для студентів освітнього рівня «PhD».

Матеріали та методи. / Materials and methods. Основною ідеєю включення дисципліни «Експериментальні методи дослідження конструкцій» в ОНП є потреба в наявності освітньої компоненти, яка б сприяла практичній підготовці здобувачів. Під час навчання в аспірантурі здобувачі опановують низку дисциплін теоретичного спрямування, тому дана дисципліна забезпечує

практичну підготовку. Також вона сприяє тому, що здобувачі в залежності від передбачуваної теми своїх дисертаційних досліджень можуть «для себе» акцентувати увагу на тій чи іншій частині дисципліни. Такий підхід, як показує досвід викладання дисципліни, виявляється доволі ефективним та полегшує роботи здобувачів над експериментальною частиною своїх дисертаційних досліджень. При побудові дисципліни автор використовував свій власний досвід, викладений в роботах [1-10].

Результати та обговорення. / Results and discussion. Зважаючи на вищевикладене дисципліна «Експериментальні методи дослідження конструкцій» структурно складається з 36 годин лекційних занять та 36 годин практичних занять з семестровим контролем у вигляді диференційованого заліку. Змістовна побудова занять представлена в таблицях 1 і 2.

Таблиця 1

**Змістовне наповнення лекційних занять
дисципліни «Експериментальні методи дослідження конструкцій»**

Тема і зміст заняття	Кількість аудиторних годин
1	2
Тема 1. Методологія експериментальних досліджень.	
1. Мета та задачі експериментальних досліджень. Сутність експерименту. Класифікація експериментів.	2
2. Принципи експериментальних досліджень. Фактори експерименту. Етапи підготовки експерименту. Класична методика планування експерименту.	2
3. Нормативні підходи до експериментальних досліджень. Математичне планування експерименту. Повні факторні плани. Нормативна база України щодо експериментальних досліджень.	2
Тема 2. Основи теорії планування експериментальних досліджень.	
4. Рандомізація і послідовний експеримент. Поняття про рандомізацію і послідовний експеримент. Імовірнісно-статистичні методи. Метод Монте-Карло.	2
5. Простір незалежних змінних і редукція інформації. Регресионий аналіз. Критерій Фішера. Критерій Пірсона. Критерії Романовського і Колмагорова.	2
6. Розсіяння і його методи. Мінливість навантажень і впливів. Мінливість несучої здатності конструкцій. Основні положення імовірнісного методу. Нормативний рівень безпеки.	2
7. Оптимізаційні методи простору незалежних змінних. Класифікація задач математичного програмування. Методи оптимізації в експериментальних дослідженнях.	2
Тема 3. Засоби вимірів в будівельній справі.	
8. Фізичні засоби вимірів.	2

Класифікація засобів вимірювань. Вимірювальні прилади. Механічні засоби вимірювань.	
9. Інформаційно-обчислювальні засоби вимірів. Схеми вимірювальних систем. Аналогові та цифрові вимірювальні системи.	2
Тема 4. Види експериментальних досліджень в будівництві. 10. Статичні дослідження конструкцій. Напруження та деформації в конструкціях. Визначення тимчасових напружень та деформацій. Визначення залишкових напружень та деформацій. Особливості роботи з оптичнопрозорими матеріалами.	2
11. Динамічні дослідження конструкцій. Класичні методи динамічних досліджень. Сучасні підходи до динамічних досліджень. Практичне застосування новітніх методів досліджень.	2
12. Натурні дослідження конструкцій. Зміст натурних досліджень. Промислові натурні дослідження. Методологія натурних випробувань.	2
13. Лабораторні дослідження конструкцій. Види лабораторних досліджень. Випробування твердості. Випробування на ударну в'язкість. Додаткові види випробувань. Механічні випробування бетону.	2
14. Модельні дослідження конструкцій. Сутність методу моделювання. Функції та етапи побудови моделей. Види моделей та їх класифікація. Основи теорії подібності.	2
15. Обстеження конструкцій. Мета і задачі обстеження. Оцінка технічного стану. Діагностика технічного стану.	2
16. Дослідження аварійних ситуацій та відмов конструкцій. Паспортизація технічного стану. Нагляд і контроль за станом конструкцій. Оцінка і ліквідація пошкоджень в залізобетонних і кам'яних конструкціях. Уточнення характеристик сталі.	2
Тема 5. Оцінка та аналіз результатів експериментальних досліджень. 17. Обробка та аналіз результатів експериментальних досліджень. Похибки вимірювань. Уникнення "грубих" результатів. Обробка отриманих результатів.	2
18. Звіт за результатами експериментальних досліджень. Поняття про науковий звіт. Структура і склад звіту. Публікація і впровадження отриманих результатів досліджень.	2

Таблиця 2

**Змістове наповнення практичних занять
дисципліни «Конструкції з інноваційних матеріалів»**

Тема заняття	Кількість аудиторних годин
1	2
1. Робота з нормативною літературою України з питань сучасних підходів до експериментальних досліджень в будівництві.	2
2. Робота з нормативною літературою Європи з питань сучасних підходів до експериментальних досліджень в будівництві.	2
3. Робота з нормативною літературою Америки та Азії з питань сучасних підходів до експериментальних досліджень в будівництві.	2
4. Приклади практичної реалізації основних концепцій рандомізації і послідовного експерименту.	2
5. Приклади практичної реалізації основних концепцій оптимального використання простору незалежних змінних і редукції інформації.	2
6. Опрацювання методів досліджень, заснованих на вивченні розсіяння.	2
7. Опрацювання методів досліджень, заснованих на оптимальному використанні простору незалежних змінних.	2

8. Робота з фізичними засобами вимірів.	2
9. Робота з інформаційно-обчислювальними засобами вимірів.	2
5. Приклади практичної реалізації основних концепцій оптимального використання простору незалежних змінних і редукції інформації.	2
6. Опрацювання методів досліджень, заснованих на вивченні розсіяння.	2
7. Опрацювання методів досліджень, заснованих на оптимальному використанні простору незалежних змінних.	2
8. Робота з фізичними засобами вимірів.	2
9. Робота з інформаційно-обчислювальними засобами вимірів.	2
5. Приклади практичної реалізації основних концепцій оптимального використання простору незалежних змінних і редукції інформації.	2
16. Аналіз аварійної ситуації конструкції.	2
17. Обробка та аналіз результатів експериментальних досліджень.	2
18. Підготовка звіту за експериментальними дослідженнями та надання рекомендацій.	2

Висновки. / Conclusions. Таким чином, дисципліна «Експериментальні методи дослідження конструкцій» побудована максимально широко, виходячи з наукових потреб всіх потенційних здобувачів, які можуть отримувати освіту за спеціальністю 192 «Будівництво та цивільна інженерія». При цьому дисципліна забезпечує ґрунтовну фахову підготовку для розробки та написання практичної частини дисертаційних досліджень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Банников Д. О., Казакевич М. И. Оценка технического состояния стальных бункеров транспортной эстакады с применением МКЭ. *Автомобільні дороги та дорожнє будівництво*. Київ: Укр. трансп. ун-т, 2000. № 59. С. 1-3.
2. Банников Д. О. Модельные исследования статического поведения сыпучей среды в емкостных конструкциях. «Расчет и проектирование пространственных большепролетных конструкций : тез. докладов коллоквиумов». Київ, 2007. С. 47-50.
3. Банников Д. О. Експериментальні дослідження динамічних властивостей сталевих ємнісних конструкцій для сипучих вантажів. *Підйомно-транспортна техніка*. 2008. № 4. С. 79-88.
4. Банников Д. О. Исследование угла укладки зерен сыпучего материала на модели емкости. *Вісник ДНУЗТ*. Дніпропетровськ: вид-во ДНУЗТ. 2008. Вип. 22. С. 94-100.
5. Банников Д. О. Планирование и проведение исследований по

експериментальному изучению сыпучих материалов в емкостных конструкциях. *Строительство, материаловедение, машиностроение, серия: Инновационные технологии жизненного цикла объектов жилищно-гражданского, промышленного и транспортного назначения*. Днепропетровск: изд-во ПГАСА. 2008. Вип. 47. С. 40-52.

6. Банніков Д. О. Експериментальні дослідження тиску сипучого матеріалу в сталевих ємнісних конструкціях. *Металеві конструкції: сьогодення та перспективи розвитку* : зб. доповідей ІХ Укр. науково-техніч. конф. Київ. 2008. С. 62-63.

7. Банніков Д. О. Експериментальні дослідження статичної поведінки сипучого середовища в ємнісній конструкції. *Вісник ДНУЗТ*. Дніпропетровськ: вид-во ДНУЗТ. 2009. Вип. 26. С. 103-111.

8. Марченко Т. В., Банніков Д. О. Експериментальні дослідження форм втрати стійкості тонкостінних елементів. *Строительство, материаловедение, машиностроение, серия: Инновационные технологии жизненного цикла объектов жилищно-гражданского, промышленного и транспортного назначения*. Днепропетровск: изд-во ПГАСА. 2009. Вип. 50. С. 368-372.

9. Качуренко В. В., Банніков Д. О. Планування та проведення досліджень з експериментального вивчення дії сипучих матеріалів на гофровані стінки ємнісних конструкцій. *Вісник ОДАБА*. Одеса: Зовнішрекламсервіс. 2016. Вип. 61. С. 154-162.

10. Kachurenko V. V., Bannikov D. O. Experimental study of horizontal pressure distribution on corrugated steel silo walls. *Наука та прогрес транспорту : вісник ДНУЗТ*. – Дніпропетровськ: вид-во ДНУЗТ. 2016. Вип. 4 (64). С. 151-160.

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТОВНОЇ ПОБУДОВИ ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВИ СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ»
ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТНЬОГО РІВНЯ «БАКАЛАВР»

Банніков Дмитро Олегович
д. т. н., професор
професор кафедри «Будівельне виробництво та геодезія»
Українського державного університету науки і технологій

Вступ. / Introduction. За своєю сутністю дисципліна «Основи системного аналізу» є доволі багатогранною. Її змістовне наповнення багато в чому залежить від цілої низки факторів. До них належать фаховий профіль та специфіка того вищого навчального закладу, в якому викладається дисципліна; фаховий профіль та специфіка тієї кафедри, яка веде підготовку здобувачів; освітній рівень підготовки здобувачів, для якого ведеться викладання дисципліни (бакалаврський або магістерський); загальний перелік та обсяг освітніх компонент в освітньо-професійній програмі, а також фахова специфіка тієї спеціальності, для якої викладається дисципліна.

Мета роботи. / Aim. Метою даної роботи є узагальнення та представлення наявної інформації стосовно змістовного наповнення, структури та особливостей викладання дисципліни «Основи системного аналізу» для студентів освітнього рівня «бакалавр» спеціалізації «Промислове і цивільне будівництво».

Матеріали та методи. / Materials and methods. По-перше слід відмітити, що в практиці викладання варіюються назви цієї дисципліни – «Системний аналіз», «Вступ до системного аналізу», «Теорія систем і системний аналіз» [1], «Основи теорії систем і системного аналізу» [2] тощо. Однак автором була обрана, на його думку, найбільш вдала назва – «Основи системного аналізу» [3, 4], яка підкреслює, що дана дисципліна змістовно не претендує на повноту охоплення і представлення всього масиву інформації щодо сучасних системних уявлень з метою не перевантажувати студента.

По-друге, як показує досвід, на тепер в різних вищих навчальних закладах існує доволі багато варіацій змістовної побудови дисципліни «Основи системного аналізу». Вони передбачають як різну кількість аудиторних годин, різну форму аудиторних занять, так і різне наповнення й сутність індивідуальних завдань. Найбільш поширеними є варіанти викладання цієї дисципліни в форматі 16 або 32 аудиторні години лекційних занять та, відповідно, 16 або 32 години аудиторних лабораторних занять. Така побудова курсу дозволяє уникнути додаткових індивідуальних завдань для студентів за рахунок необхідності підготовки звіту за лабораторними роботами. Проте змістовне наповнення лабораторних робіт відрізняється доволі суттєво в залежності від фахової спеціальності – починаючи від тематики класифікації різних систем і закінчуючи елементами програмування та розробки сайтів. Фактично, подібне наповнення залежить від кваліфікації та наукових інтересів того викладача, якому доручено вести даний курс для студентів. Такий підхід виправдовується сучасною автономією вищих навчальних закладів.

Автором протягом певного періоду часу проводилось викладання цієї дисципліни для студентів спеціальності 192 «Будівництво та цивільна інженерія» спеціалізації «Промислове і цивільне будівництво». Оскільки специфіка даної спеціальності та спеціалізації передбачає орієнтацію на проектування та створення будівельних конструкцій, то основною ідеєю, закладеною в курс «Основи системного аналізу» була – надати студентам базових знань та навичок роботи із системами, в першу чергу будівельної орієнтації, такими як різні види будівельних об'єктів, різні види проектних-конструкторських і організаційно-технологічних установ, будівельних майданчиків тощо.

При цьому в практичній частині курсу запланований замість лабораторних робіт семінарський практикум. Він передбачає підготовку студентом реферату на одну з узгоджених тем з подальшою доповіддю перед студентською аудиторією, її обговоренням і оцінюванням. Така форма практичної частини була обрана виходячи із міркувань покращення засвоєння

саме лекційного матеріалу, оскільки лабораторні роботи недостатньо сприятимуть цьому.

Результати та обговорення. / Results and discussion. Дана дисципліна викладалась для студентів 4-го курсу бакалаврського освітнього рівня, тому її змістовне наповнення передбачало наявність фахової тематики з будівництва, оскільки на цьому етапі підготовки студенти вже мають доволі значний обсяг фахової інформації. На тепер ця дисципліна запланована для студентів 1-го курсу, які тільки починають накопичувати фахові знання й навички. Тому змістова побудова дисципліни «Основи системного аналізу» буда дещо змінна в сторону акцентування уваги на більш загальній та системній методології, наданню студентам в значному ступені світоглядних принципів та знань (Таблиця 1). Структурно був обраний формати дисципліни із 16 годин лекційних занять і 16 годин практичних занять з семестровим контролем у вигляді диференційованого заліку.

Таблиця 1

**Змістовне наповнення лекційних занять дисципліни
«Основи системного аналізу»**

Тема і зміст заняття	Кількість аудиторних годин
1	2
Тема 1. Системні уявлення в практичній діяльності людини. 1. Роль системних уявлень в практичній діяльності людини. Попередні зауваження. Роль системних уявлень в практичній діяльності. Системність – загальна властивість матерії.	2
2. Розвиток системних уявлень. Історичні віхи розвитку системних уявлень. Формування системного аналізу як окремої науки.	2
3. Система: визначення, структура, класифікація. Визначення системи. Поняття, що характеризують структуру і функціонування систем. Класифікація систем.	2
4. Моделі і моделювання. Широке тлумачення поняття моделі. Моделювання - невід'ємний етап усякої цілеспрямованої діяльності. Моделі систем.	2
Тема 2. Етапи системних досліджень. 5. Компоненти системних досліджень. Загальний алгоритм проведення системного аналізу. Формування проблеми. Виявлення цілей. Формування критеріїв. Генерування альтернатив.	2
6. Вибір (прийняття рішення). Різноманіття задач вибору. Разовий індивідуальний вибір.	2
7. Вибір (прийняття рішення) – продовження. Груповий вибір. Вибір і відбір.	2
8. Заключні етапи системного аналізу. Декомпозиція і агрегування. Спостереження і експерименти над досліджуваною системою. Реалізація результатів аналізу. Заключні зауваження.	2

Висновки. / Conclusions. Таким чином, дисципліна «Основи системного аналізу», побудована для студентів початкових курсів освітнього ступеня «бакалавр», має акцентуватись на більш загальній та світоглядній тематиці, незважаючи на фаховий напрямок спеціалізації. При цьому доцільною є форма практичної частини курсу у вигляді реферативних доповідей студентів на практичних заняттях із подальшим їх обговорюванням та оцінюванням.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Чорней Н. Б., Чорней Р. К. Теорія систем і системний аналіз : навч. посіб. Київ : МАУП, 2005. 256 с.
2. Сорока К. О. Основи теорії систем і системного аналізу : навч. посіб. Харків : ХНАМГ, 2004. 291 с.
3. Швець С. В., Швець У. С. Основи системного аналізу : навч. посіб. Суми : СДУ, 2017. 126 с.
4. Банніков Д. О. Вступ до системного аналізу : консп. лекцій. Дніпропетровськ : ДПТ, 2001. 54 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИЛУЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ З ІНТЕРНЕТ МЕСЕНДЖЕРІВ

Ванкевич Дмитро Сергійович

Старший судовий експерт
відділ судової експертизи №1, (м. Кривий Ріг)
Дніпропетровський НДЕКС МВС
м. Кривий Ріг, Україна

Вступ. / Introductions.

Довготривала гібридна та пряма військова агресія російської федерації проти України, серед іншого, викрила фундаментальні проблеми інформаційної політики та вразливість інформаційних та інших систем до зовнішнього та внутрішнього втручання, координація та поширення якого відбувається із використанням сучасних технологій, в тому числі й агентурними зв'язками, за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення призначеного для обміну миттєвими повідомленнями, використовуючи можливості глобальної мережі Інтернет (Інтернет месенджерів), такого як: «Telegram», «Viber», «WhatsApp», «Skype» та інші. Це призводить до необхідності отримання інформації з них в межах проведення слідчих дій та судових експертиз, для збору доказової бази стосовно підготовки, планування або участі конкретних осіб у правопорушенні.

Мета роботи. / Aim.

Метою даної статті є надання загального розуміння перешкод, що можуть виникнути при спробі вилучення інформації з Інтернет месенджерів, під час проведення слідчих дій, та своєчасне надання рекомендації, виконання яких може допомогти у подоланні цих перешкод.

При спробі вилучення інформації з Інтернет месенджерів, вони можуть мати різні шаблони поведінки, закладені у їх основі. Але, є й особливості їх функціонування, які їх об'єднують та мають безпосередній вплив на можливість отримання необхідної інформації у межах проведення слідчих дій та судових комп'ютерно-технічних експертиз, що необхідно враховувати під

час їх проведення.

Загальною властивістю, для переважної більшості Інтернет месенджерів, яку першочергово, необхідно взяти до уваги – це використання хмарних технологій у збереженні, доставці та керуванні повідомленнями, що впливає у можливості віддаленої зміни збереженої історії обміну повідомленнями, без прямого доступу до комп'ютерної або мобільної техніки, що досліджується, з використанням інших пристроїв, що мають підключення до мережі Інтернет та авторизовані у відповідних програмних продуктах.

Інше, що впливає з попереднього твердження – хмарні сервіси (сервери, канали зв'язку та бази даних) відповідних Інтернет месенджерів, для сталого, надійного та безпечного функціонування їхніх мереж - розосереджені географічно та функціонально. Тож, оскільки вказані сервери можуть знаходитись у юрисдикціях, відмінних, від досяжних для правоохоронних органів України це обумовлює неможливість отримання доступу до них та проведення судової експертизи з метою отримання необхідної інформації.

Також, згідно із заявами представників розробників переважної більшості Інтернет месенджерів, таких як «Signal», «Viber», «WhatsApp», «секретні чати» від «Telegram» та інші - їх об'єднує наявність функції «наскрізного шифрування» («end-to-end» - англ.) повідомлень абонентів. Це означає, що від початку обміну повідомленнями, абоненти обмінюються між собою власними «відкритими» («публічними») криптографічними ключами, залишаючи в себе на пристрої, «закриті» («приватні») ключи для дешифрування, а самі повідомлення, під час подальшого обміну - шифруються за допомогою відкритого ключа іншого абонента. Така процедура забезпечує конфіденційність та безпеку спілкування від технічних засобів перехвату, та додатково унеможливорює вилучення історії обміну повідомленнями з відповідних серверів Інтернет месенджерів, оскільки інформація, яка зберігається на них - перебуває у зашифрованому стані [1] [2] [3] [4].

Ще однією загальною властивістю Інтернет месенджерів, є те, що на переважній більшості мобільних пристроїв, під керування операційними

системами «Android» або «iOS», вони зберігають синхронізовану історію обміну повідомленнями у спеціальному логічному розділі накопичувача (так званий розділ – «userdata»), захищеному програмно від зовнішнього не санкціонованого доступу, що нерідко призводить до необхідності використання руйнівних методів дослідження, які не дають гарантії отримання бажаного результату та, з високою долею вірогідності призводять до порушення працездатності пристроїв, що досліджуються [5].

Інші властивості Інтернет месенджерів можуть різнитися як між собою, так і між різними версіями одного й того ж програмного продукту. Наприклад, такі Інтернет месенджери як «Telegram», «WhatsApp» або «Skype» (нова версія) та деякі інші, історію обміну повідомленнями не зберігають на персональних комп'ютерах, на яких вони встановлені. Остання історія завантажується з відповідних хмарних сервісів при завантаженні та авторизації користувача у системі, або при перегортанні відповідних історій повідомлень до несинхронізованих частин, що унеможливорює пошук та вилучення історії обміну повідомленнями у таких Інтернет месенджерах, під час проведення комп'ютерно-технічної експертизи, оскільки необхідна інформація не зберігається на досліджуваних об'єктах. У той час як інші Інтернет месенджери, такі як «Viber» або «Skype» (попередні, але все ще актуальні версії), встановлені на персональній комп'ютерній техніці – зберігають синхронізовану частину історії обміну повідомленнями на пристроях, на яких вони встановлені, у майже відкритому вигляді, у спеціальних службових файлах формату бази даних «SQLite».

Також, слід пам'ятати, що серед користувачів набуває поширення криптографічні засоби захисту інформації, такі як «BitLocker» (вбудована система шифрування накопичувача інформації в ОС сімейства «Windows» версії від 10 та новіше), «LUKS» (Linux-подібні ОС), «FileVault» («MacOS»), «TrueCrypt», вбудовані криптографічні засоби у операційних системах «Android» та «iOS», та інші, що дозволяють шифрувати як окремі логічні розділи так і весь вміст накопичувача інформації пристрою з подальшою

роботою з ними в «прозорому» режимі, коли користувачу доступна можливість працювати з пристроєм як зі звичайним, оскільки усі процеси шифрування/дешифрування відбуваються у фоновому режимі «на льоту», з використанням ключів, що зберігається у спеціальному криптопроцесорі вбудованому в материнську плату, оперативній пам'яті, або зовнішньому USB-ключі [6] [7].

Висновки./Conclusions.

Зважаючи на вище викладене, якщо перед початком відповідної слідчої дії є розуміння, що інформація, яка має значення для подальшого розслідування, може міститись серед повідомлень Інтернет месенджерів, то слід дотримуватись деяких рекомендації, які допоможуть забезпечити повноту отримання необхідної інформації, а саме:

- залучити для проведення слідчої дії спеціаліста в галузі комп'ютерної техніки та програмних продуктів.
- під час проведення слідчої дії, першочергово, необхідно припинити взаємодію учасників огляду з їх персональними пристроями та, за можливістю перевести їх до «режиму польоту», або будь-якими іншими методами завадити їх з'єднанню з глобальною мережею Інтернет. Але - не вимикати, та, за можливості – вимкнути автоматичне блокування пристроїв під час «простою».
- встановити наявність шифрування накопичувачів інформації у налаштуваннях відповідних операційних систем або накопичувачів. Та якщо, наявність шифрування накопичувачів інформації – підтверджена, але пристрої завантажені та працюють – зробити та вилучити знімок вмісту оперативної пам'яті пристрою, оскільки там можуть знаходитись ключі для розшифрування.
- отримати коди/паролі доступу від пристроїв та встановити наявність USB-ключів (якщо вони є).
- якщо надалось можливим отримати розблокований пристрій з встановленими Інтернет месенджерами, або паролі доступу до них - оглянути та зафіксувати вміст Інтернет месенджерів «на місці», поки пристрій увімкнений та розблокований.

Оскільки, обставини проведення слідчих дій можуть різнитись, необхідно враховувати, що вказані рекомендації не є вичерпними й обов'язковими до виконання, але вони допоможуть забезпечити ширші можливості з поповнення доказової бази в межах кримінального провадження та, за необхідності проведення експертизи - забезпечать експерта в галузі комп'ютерної техніки та програмних продуктів, супровідною інформацією, необхідною для проведення дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інтернет ресурс «WhatsApp», сторінка «Найбільш поширені питання». Розділ «Конфіденційність». Пункт «Про наскрізне шифрування», адреса сторінки – «<https://faq.whatsapp.com/820124435853543/>».
2. Інтернет ресурс «Viber». Розділ «Безпека». Пункт «Більше, ніж просто шифрування», адреса сторінки – «<https://www.viber.com/ua/security/>».
3. Інтернет ресурс «Telegram». Розділ «API». Пункт «End-to-End Encryption, Secret Chats», адреса сторінки – «<https://core.telegram.org/api/end-to-end>».
4. Інтернет ресурс «Telegram». Розділ «FAQ». Пункт «Secret Chats», адреса сторінки – «<https://telegram.org/faq#secret-chats>».
5. Інтернет ресурс «Fundamentals of Linux Administration», сторінка «Extract Android Userdata Partition for Recovery and Forensics». Параграфи «2. Userdata and Other Partitions.» та «3. Getting to the Raw Data» адреса сторінки «<https://www.root101.net/extract-android-userdata-partition-recovery-and-forensics>».
6. Інтернет ресурс «Microsoft Learn». Розділ «Documentation». Шлях: «Operating system security», «Encryption and data protection», «BitLocker», адреса сторінки – «<https://learn.microsoft.com/en-us/windows/security/information-protection/bitlocker/bitlocker-overview>».
7. Інтернет ресурс «GitLab». Сторінка розробника «cryptsetup». Адреса сторінки – «<https://gitlab.com/cryptsetup/cryptsetup/blob/master/README.md>».

АДАПТАЦІЯ МЕХАНІЗМУ РОЗКРИТТЯ КРИЛ БПЛА ДО РЕАЛЬНИХ УМОВ ВИКОРИСТАННЯ

Галабурда Наталія Іллівна

старший викладач

НТУУ Київський політехнічний інститут

імені Ігоря Сікорського

м. Київ, Україна

Вступ/Introductions. В сучасній авіації актуальним є використання безпілотних літальних апаратів (БПЛА). Застосування таких апаратів за останній час значно розширило свій спектр, починаючи з виконання гуманітарних, геодезичних та інших технічних функцій і закінчуючи військовими як розвідувальними, так і бойовими операціями.

Проте при цьому існує ряд технічних проблем у використанні, пов'язаних з конструкцією крил, які можуть бути як фіксованими розкритими, так і такими, що розкладаються під час запуску апарата. Нерухомі крила мають постійну форму і конфігурацію, що забезпечує стабільність польоту, простоту виготовлення та експлуатації. З іншого боку, розкладні крила пропонують більш гнучкий підхід до конструкції, з можливістю змінювати форму та кут атаки для оптимізації характеристик польоту та завдань. Однак обидва варіанта крил мають свої переваги та недоліки. Використання БПЛА з фіксованими крилами обмежує їх потенціал у складних ситуаціях, при високій швидкості та маневреності.

Оскільки форма і кут атаки крила залишаються постійними, їх можливості обмежені. Це може бути проблемою для розв'язання деяких завдань, таких як розвідка, використання низьких швидкостей або польоти у важкодоступних районах.

З іншого боку, БПЛА з механізмами розкриття крил дають змогу полегшеного транспортування апарату до місця старту або наземного базування. Враховувати тільки потрібно збільшення маси апарата, оскільки такий механізм складається з великої кількості деталей.

Мета роботи./Aim. Задача створення і подальшої адаптації до реальних вимог використання механізму розкриття крил БПЛА була викликана необхідністю створення нових примірників апаратів такої серії. За основу був взятий патент [1]. Механізм повороту крила, виконаний з можливістю повороту обох крил одночасно навколо однієї осі повороту транспортного засобу, містить маточину, два крила, приводний механізм і стопор.

Маточина розташована вздовж єдиної осі повороту. Крила з'єднані з можливістю обертання з вузлом маточини, при цьому в кожному крилі утворено циліндричний отвір, через який і позиціонується вузол маточини. Приводний механізм розташований принаймні частково всередині внутрішньої області втулки для забезпечення можливості повороту крил у протилежних напрямках обертання навколо єдиної осі повороту між складеним і розгорнутим положеннями. Стопор, розташований або на маточині, або на крилах, призначений для запобігання обертанню їх навколо осі за межами діапазону обертання.

Кожне крило містить зубчасту поверхню, що входить у зачеплення із шестірнею вузла повертання. Це зачеплення і забезпечує поворот крил у протилежному напрямі навколо однієї осі повороту.

В цьому механізмі розмір зубчастих коліс і їх кінематичні параметри залежать від багатьох факторів, основними з яких є матеріал, з якого виготовлені зубчасті колеса, потужність і кінематика привода і габарити самого літального апарата. При розгляді варіантів підбору матеріалу були розглянуті легована сталь 40Х як така, що має високі міцнісні характеристики (межа текучості $\sigma_T = 275-300$ МПа, межа міцності $\sigma_B = 470-530$ МПа за умов термообробки «нормалізація»), і сплав В95.

Останній теж має високі міцнісні характеристики (межа текучості $\sigma_T = 375-400$ МПа, межа міцності $\sigma_B = 490-510$ МПа). Відмінність у густині, а, відповідно, і в питомій вазі, однозначно зробила застосування матеріалу В95 переважним (для сталі густина 7820 кг/м^3 , а для сплава В95 – 2850 кг/м^3).

Наступне обмеження було пов'язане з тим, що розмір висоти маточини по

суті дорівнює загальній сумі відносної товщини обох коренів крила, тобто в кожному реальному випадку слід враховувати виконавчі розміри апарата. При конструюванні виникає потреба кожного разу адаптувати заданий механізм до реальних розмірів безпілотної літаючої машини та його хорди крила. Розрахунки зубчастої частини механізму проводяться з урахуванням контактних напружень і напружень згину. З проектувальних розрахунків визначаються геометричні параметри пар із внутрішнім і зовнішнім зачепленнями. Перевірочні розрахунки за зазначеними напруженнями вказують на великий запас міцності, оскільки призначення апарата не припускає значних термінів використання.

Висновок. /Conclusions. Механізм розкриття крил БПЛА, зазначений в патенті [1], дає реальну змогу його використання як для літальних апаратів, так і в інших видах транспорту. Під час застосування даного пристрою виникає потреба в адаптуванні до умов використання, що не поменшує важливості розробки, а тільки поширює сферу її застосування.

ПОСИЛАННЯ. / REFERENCE.

1. United States Patent. Patent No.: US 8,089,034 B2 Hammerquist . Date of Patent: Jan. 3, 9 2012
2. Mechanism for folding, sweeping and locking vehicle wings about a single pivot, US 8,089,034 B2, Inventor: Robert E. Hammerquist, Brooklyn, NY 2008/0093501 A1 4, 2008 Miller et al. (US), ITT Manufacturing Enterprises, Inc., Wilmington, DE (US)

РОЗРОБКА СКС ТРЦ NEO PLAZA

Дубовик Тетяна Миколаївна

старший викл. кафедри СКС

Зелюк Сергій Андрійович

Студент

Український державний хіміко-технологічний університет

м. Дніпро, Україна

Вступ. Основна мета FDDI – це забезпечити високу пропускну здатність і надійність передачі даних у великих мережах. Він використовує подвійне кільце (Dual Ring) топологію, що дозволяє резервувати шлях передачі даних у разі виникнення несправності на одному з кілець. Це забезпечує високий рівень доступності та надійності мережі.

Спеціалізовані комп'ютерні системи (СКС) є невід'ємною частиною сучасного технологічного прогресу. Вони розробляються для вирішення конкретних завдань і відповідно до особливих вимог різних галузей. СКС використовують у медицині, авіації, фінансах, промисловості та інших сферах для підвищення продуктивності, ефективності та надійності. Завдяки своїй спеціалізації, СКС дозволяють досягти кращої обробки даних, точності та швидкості виконання завдань, що є критичним у вимогливих галузях. Вони оптимізовані для конкретних застосувань і мають спеціально розроблене програмне забезпечення та апаратне забезпечення. Спеціалізовані комп'ютерні системи – сучасні технологічні рішення, що використовуються для вирішення конкретних завдань та відповідають спеціальним вимогам.

Однією з основних переваг спеціалізованих комп'ютерних систем є їх здатність забезпечити високу продуктивність та ефективність у виконанні специфічних завдань. Вони оптимізовані під конкретну сферу існування, що дозволяє збільшити максимальну продуктивність, швидкість та точність обробки даних. Іншою важливою характеристикою спеціалізованих комп'ютерних систем є їх надійність та стабільність. Вони розробляються за спеціальним замовленням та стандартом. Спеціалізовані комп'ютерні системи

(СКС) є особливим видом комп'ютерних систем, які розробляються для вирішення конкретних завдань та задоволення специфічних потреб.

Іншим додатком є системи автоматизації промислового виробництва. Вони включають спеціальне санкціонування та програмний захист, а також дозволяють керувати та контролюють виробничі процеси. Ці системи забезпечують оптимізацію виробничих операцій, знижують витрату та покращують якість продукції.

Мета роботи. На підставі існуючих приладів, методик і топологій розробити функціонуючу спеціалізовану комп'ютерну систему для ТРЦ Neo Plaza.

Матеріали і методи. Представлена розробка СКС ТРЦ Neo Plaza, яка включає в себе 2 поверхи, перший та другий поверх має 1200м², перший поверх має такі параметри: 1 кімната 225м², 2 кімната 150м², 3 і 4 кімната 200м², сервер 70м², коридор 845м².

На першому і другому поверсі знаходяться офіс менеджера, кабінет директора, виставочні зали з меблями. В кожному магазині знаходиться по одному ноутбуку Lenovo ThinkPad, по одному сканеру ІКС-3209 USB. В серверній знаходиться одна камера відео стеження TP-LINK Таро С200, один сервер Dell PowerEdge R240, один комутатор Cisco 48 10/100 and 2 1000BASE-SX, один ПК монітор Samsung Odyssey G7 та системний блок ARTLINE X36 v15. На весь поверх стоїть 3 роутери Asus 4G-AX56 AX1800.

Сервери призначені для запуску однієї або декількох служб для задоволення потреб користувачів інших комп'ютерів у мережі. Залежно від обчислювальних послуг, які він надає, це може бути сервер бази даних, файловий сервер, поштовий сервер, принтер-сервер, веб-сервер, ігровий сервер або якийсь інший сервер. У контексті архітектури клієнт-сервер, сервер - це комп'ютерна програма, яка обслуговує запити інших програм - «клієнтів». Таким чином, сервер виконує певні обчислювальні завдання від імені «клієнта». Сервери часто надають базові послуги через мережу окремим користувачам у великій організації, або звичайним користувачам в Інтернеті.

Мережеві сервери - це комп'ютери, призначені для обробки запитів і передачі даних на інші (клієнтські) комп'ютери через локальну мережу або Інтернет. Зазвичай мережеві сервери мають додаткову пам'ять і пропускну здатність, щоб впоратися з навантаженням від клієнтських сервісів.

В якості сервера використовується сервер Dell PowerEdge R240 (рис.1).

Рисунок 1 – Сервер Dell PowerEdge R240

Рисунок 2 - ноутбук Lenovo ThinkPad L13

В якості робочих місць використовується ноутбук Lenovo ThinkPad L13, наведено на (рис. 2).

Комутатор – це пристрій, для з'єднання декількох ділянок комп'ютерної мережі (рис. 3). Цей пристрій є багатопортовим мостом між комп'ютерами в мережі. Комутатор характеризується здатністю надсилати пакети конкретним одержувачам, тим самим оптимізуючи продуктивність мережі, зменшуючи навантаження і підвищуючи безпеку. Завдяки своїй здатності «мислити», комутатори прийшли на заміну хабам і активно використовуються в мережах.

Рисунок 3 - Комутатор Cisco 48 10/100 and 2 1000BASE-SX

Для безпечного та швидкого доступу до корпоративної мережі і виходу в Інтернет буде використовуватися маршрутизатор фірми Ubiquiti ER-12 (рис. 4).

Рисунок 4 - Маршрутизатор Ubiquiti ER-12

Комп'ютер складається з двох рівних частин: апаратного та програмного забезпечення. Програмне забезпечення, на відміну від апаратного забезпечення, можна вважати взаємозамінною частиною комп'ютера.

Windows Server 2016 (емблема на малюнку 5) — це серверна операційна система Microsoft. Вона належить до сімейства операційних систем Windows NT і розробляється паралельно з Windows 10. Перша версія (Technical Preview) була випущена 1 жовтня 2014 року разом із першою версією System Center. Фінальна версія сервера була запланована на 26 вересня 2016 року, тобто він не вийде з клієнтською операційною системою Windows 10, як у трьох останніх версіях операційних систем.

Рисунок 5 – Логотип серверної ОС

Основні вимоги для інсталяції Windows 10 такі ж, як і для Windows 8.1. Пристрої під керуванням Windows 8.1 RTM не підтримуються. Windows 10 працює на всіх сучасних гаджетах (смартфон, планшет, комп'ютер, ноутбук, телевізор і приставка). Windows Phone не супроводжує цю операційну систему, натомість вона представила Windows 10 зі спрощеним інтерфейсом для мобільних пристроїв (Windows Mobile). Якщо користувач підключає клавіатуру та монітор до мобільного пристрою, операційна система пропонує перейти на повноцінну модель використання операційної системи (функціонал Continuum).

Якщо пристрій підключено до Інтернету і користувач підключив комп'ютер або пристрій, незнайомий з операційною системою, Windows сама шукає відповідний драйвер.

Дизайн Windows 10 базується на принципах дизайну під назвою Metro, які характеризуються однотонними прямокутними кольорами, великими шрифтами, схематичними значками та плавними переходами.

Результати і обговорення. Представлена схема на (рис 6-7, 9-10) розробка СКС ТРЦ Neo Plaza, яка включає в себе 2 поверхи, перший та другий поверх має 1200м², перший поверх має такі параметри: 1 кімната 225м², 2 кімната 150м², 3 і 4 кімната 200м², сервер 70м², коридор 845м².

На першому і другому поверсі знаходяться офіс менеджера, кабінет директора, виставочні зали з меблями. В кожному магазині знаходиться по одному ноутбуку Lenovo ThinkPad, по одному сканеру ІКС-3209 USB. В серверній знаходиться одна камера відео стеження TP-LINK Таро С200, один сервер Dell PowerEdge R240, один комутатор Cisco 48 10/100 and 2 1000BASE-SX, один ПК монітор Samsung Odyssey G7 та системний блок ARTLINE X36 v15. На весь поверх стоїть 3 роутери Asus 4G-AX56 AX1800.

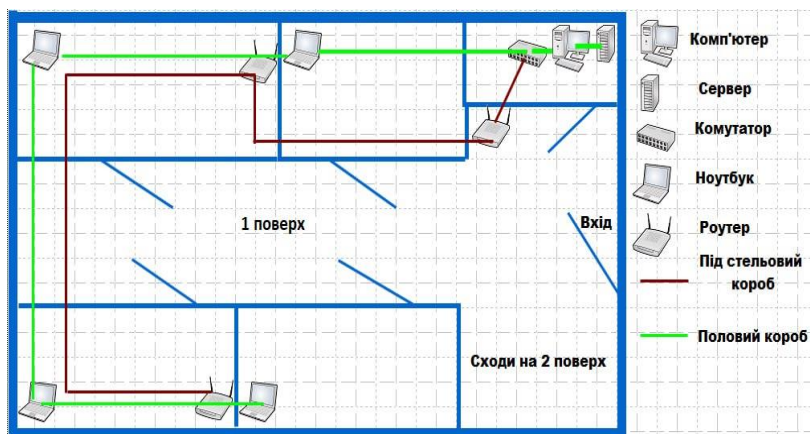

Рисунок 6 – Схема СКС мережі та пристроїв першого поверху

В усьому ТРЦ по відео стеженню знаходиться 34 камери, в кожному магазині знаходиться по 2 камери відео спостереження, в серверній 1, в коридорі на першому поверсі знаходяться 8 відео камер, а на другому поверсі 7 камер для системи відео спостереження.

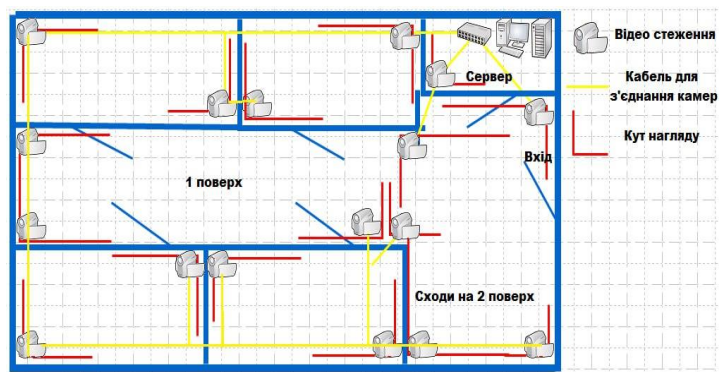

Рисунок 7 – Система відео нагляду першого поверху

На рисунку 8 наведена схема підключення камер до ПК

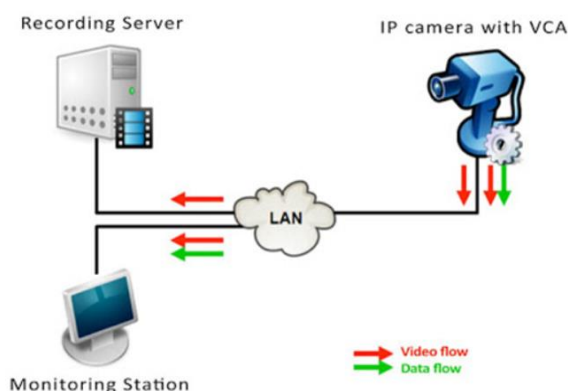

Рисунок 8 - Схема підключення камери до ПК

Другий поверх має такі об'єми по квадратурі: перша кімната 225м², 2 кімната 150м², 3 і 4 кімната 200м², 5 кімната 90м², коридор 865м².

На другому поверсі знаходяться 5 ноутбуків Lenovo ThinkPad, 4 роутери Asus 4G-AX56 AX1800, 1 сервер для роздачі інтернету Ubiquiti ER-12, 1 кінопроектор EPSON EB-G7905U, 1 відео стіна Samsung VM55T-E, на рисунку 3.5-3.6 наведено схема СКС мережі та пристроїв другого поверху та система камер спостереження.

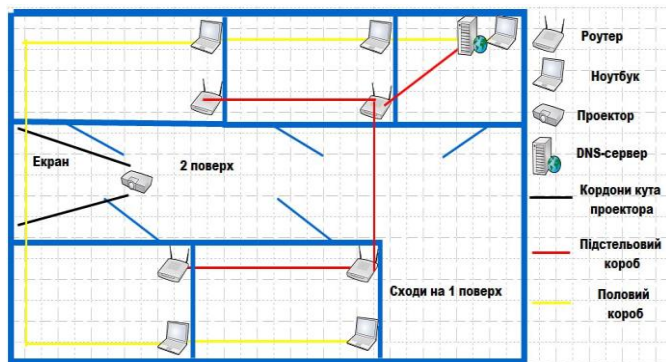

Рисунок 9 – Схема СКС мережі та пристроїв другого поверху

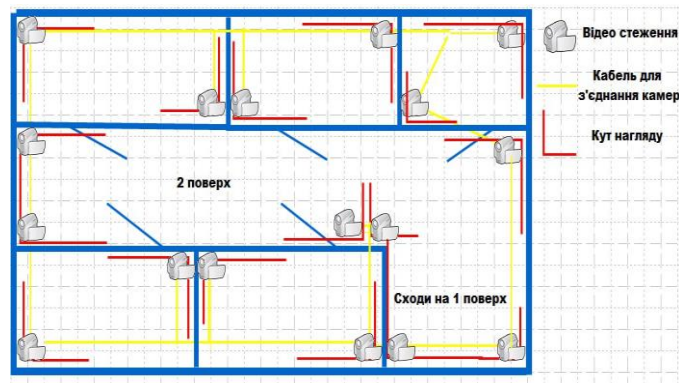

Рисунок 10 – Система відео нагляду другого поверху

Для спеціалізованої комп'ютерної системи було розроблено сайт Neo Plaza в якому було зосереджено: базу постачальників, приміщення для зберігання фурнітури та меблів. Меблі які є в наявності можна замовити з інших місць України. Можна зробити на замовлення свою власну фурнітуру, обрати потрібні розміри, характеристики, колір, дизайн.

Сайт захищений такою: SSL-сертифікатом.

Сертифікат SSL забезпечує конфіденційність інформації та дозволяє змінювати автентичність сайту. Це особливо важливо для бездротового переможного часу відкритих. Банківські картки, імена користувачів, паролі та інші особисті дані, захищені сертифікатом SSL, прикріплюються в очах інших.

Висновки. Провів аналіз подібних розробок, визначився з комплектуючими, апаратною частиною та програмним забезпеченням.

Спроектував 2 поверхи на 9 різних офісів та магазинів. Розробив схеми на яких розміщено комп'ютерну мережу для відео нагляду, яка забезпечена захистом інформації. Уся периферія та компоненти мережі підключені і протестовані. Розроблено сайт на мові HTML. Сайт має велику базу меблів, постачальників, клієнтів, та має захист інформації.

Розроблено сайт на мові HTML, в нього входить номери директора, менеджерів, логистів, поставників, гаряча лінія, розділи для кухні, спальні, ванній кімнаті, роздягальні, для двору, усі речі що пов'язані з меблями все є на сайті.

АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ DATA MINING В СИСТЕМАХ ДІАГНОСТУВАННЯ ТА МОНІТОРИНГУ СТАНУ ЕЛЕКТРОПРИВОДІВ

Задорожня Інна Миколаївна,

к. т. н., доцентка,

Чередниченко Ігор Ігорович,

студент,

Донбаська державна машинобудівна академія,

м. Краматорськ, Україна

Вступ. Глобальним світовим технологічним трендом сьогодення, який стрімко поширюється на всі сфери діяльності, є цифровізація, що справляє істотний вплив на рівень життя населення, на зміни способу мислення менеджменту і сучасного бізнесу, пришвидшує впровадження інновацій у промисловості, трансформує виробництво загалом, спрямовуючи зусилля на підвищення його ефективності.

Зокрема, до базових цифрових технологій, які вже активно використовуються в енергетичних галузях та практичне впровадження яких у формі окремих цифрових додатків реально вплинуло на ефективність виробництва, відносяться: Big Data («Великі дані»), включно з системою Data Mining, нейротехнології та штучний інтелект, Blockchain (системи розподіленого реєстру), квантові технології надшвидких обчислень, 3D (адитивні технології виробництва), промисловий Інтернет або ІоТ, що функціонує у середовищі 5G, робототехніка і сенсорні компоненти, смарт-датчики та смартлічильники.

Технології Data Mining активно використовуються для розв'язання різних виробничих завдань: комплексний системний аналіз виробничих ситуацій та прогноз їх розвитку (короткостроковий і довгостроковий), вироблення варіантів оптимізаційних рішень, прогнозування якості виробу залежно від деяких параметрів технологічного процесу, виявлення прихованих тенденцій і закономірностей розвитку виробничих процесів та їх прогнозування, виявлення прихованих факторів впливу, виявлення та ідентифікація раніше невідомих

взаємозв'язків між виробничими параметрами і факторами впливу, аналіз середовища взаємодії виробничих процесів і прогнозування, вироблення оптимізаційних рекомендацій з управління виробничими процесами, візуалізація результатів аналізу, підготовка попередніх звітів і проєктів допустимих рішень з оцінками достовірності та ефективності можливих реалізацій.

Промислове виробництво має ідеальні умови для застосування технологій Data Mining, що обумовлено природою технологічного процесу, який має бути відтворюваним і контрольованим. Найважливішим напрямком підвищення техніко-економічної ефективності, екологічної безпеки та надійності функціонування технологічних процесів в енергетичному секторі України є оснащення локальних об'єктів сучасним електротехнічним обладнанням та глибока інтеграція їх в системи автоматизованого управління виробництв.

Ціль роботи. В умовах України, коли підвищення енергоефективності, енерго- та ресурсозбереження стає стратегічною лінією розвитку економіки і на найближчу та подальшу перспективу, вкрай важливою є задача підвищення надійності електроприводів технологічних машин і достовірної оцінки залишкового ресурсу продовження терміну їх служби [1], що актуалізує питання пошуку дієвих підходів з розробки та експлуатації ефективних систем діагностування та моніторингу стану електромеханічного устаткування на основі інноваційних цифрових технологій.

Матеріали та методи. Критерієм надійної експлуатації складних технологічних систем, зокрема, електромеханічних, є своєчасна діагностика їх дефектів з оцінкою ризику відмов елементів таких систем задовго до виникнення аварійної ситуації, що дозволяє здійснювати система функціонального контролю безпосередньо у процесі експлуатації електропривода. На практиці одним із заходів, вжитих у цьому напрямку, є регламентація переходу від обслуговування за фактом виходу електропривода з ладу (Reactive Maintenance) до обслуговування за регламентом (Preventive Maintenance), проте найбільш дієвим підходом вважається обслуговування за

фактичним станом (Predictive Maintenance) ніж усунування результатів несвоєчасно виявлених несправностей, наслідком чого є фінансові втрати [2, 3].

Необхідно зазначити, що основним елементом електромеханічної системи є електродвигун, що в процесі експлуатації знаходиться під впливом різних негативних факторів, тому діагностична система контролю різних параметрів електродвигунів повинна здійснювати виявлення несправностей на ранніх етапах їх виникнення та розвитку.

Питанню діагностики стану електродвигунів присвячено значну кількість вітчизняних та зарубіжних досліджень. Використовується безліч підходів: аналіз вібрацій, поля, енергобалансу, струмів, напруг статора та ін.

Системи діагностики несправностей на основі аналізу розподілу поля мають високу інформативність і цінні в лабораторних умовах, проте їх практичне використання обмежене в виду складності виміру поля.

Перспективним є метод енергодіагностики, що ґрунтується на аналізі рівнянь енергобалансу миттєвих потужностей у всіх елементах конструкції електродвигуна, але цей підхід потребує подальшої теоретичної розробки.

Інформативним підходом до діагностики електродвигунів є використання показників, пов'язаних з миттєвими значеннями струмів статора. Для відбудови від перешкод від джерела живлення часто фіксуються також фазні напруги.

В основі методу покладено положення, що будь-яка зміна в роботі двигуна відбивається на величині, симетрії або гармонійний склад струмів статора. Таким чином, аналізуючи зміни в миттєвих значеннях струмів можна визначити наявність, зокрема, виткових замикань, і рівень їх розвитку [4].

Перелічені системи діагностики не забезпечують повного контролю несправностей, тому є потреба їх подальшого удосконалення.

В даний час при експлуатації технологічних машин в основному прийнята «жорстка» стратегія технічного обслуговування електроприводів, яка використовує лише апріорну інформацію. Водночас більш перспективними та оптимальними є «гнучкі» стратегії управління технічним станом потенційно небезпечних об'єктів, засновані на аналізі та оцінці фактичного технічного

стану об'єктів з використанням діагностичних даних, прогнозуванні його зміни в процесі експлуатації, оцінки залишкового ресурсу, коригування параметрів програми підтримки та функціонування в процесі експлуатації, про що в рамках планово-попереджувальної системи технічного обслуговування також свідчить багаторічний досвід експлуатації двигунів.

Важливим етапом є прогнозування технічного стану електродвигуна за допомогою найсучасніших засобів діагностування, що реалізується за різними методиками та дозволяє ідентифікувати сукупності параметрів деякої системи, пов'язаної з діагностуванням окремих його елементів і вузлів як електричного, так і механічного характеру. Невизначеність інформації є при цьому обмежувальним фактором, що стає причиною розпливчастості інформації та параметрів, що її визначають, тому потрібно збирати інформації якомога більше, скільки дозволяють технічні прилади та засоби діагностики. Ідеальним варіантом діагностики можна вважати такий, коли вона здійснюється без зупинки виробничого механізму або агрегату і тим самим мінімізується перестій в роботі обладнання, що потребує відповідного науково-методичного апарату, що дозволяє за результатами реальної оцінки (достовірною діагностичної інформації про існування передумов до аварійним ситуаціям) приймати своєчасні рішення щодо попередження можливих надзвичайних ситуацій на основі прогнозування динаміки зміни небезпеки об'єкта та вживання адекватних компенсаційних заходів.

Результати та обговорення. В цьому контексті для обслуговування електрообладнання за фактичним станом, яке нерозривно пов'язане з розвитком систем моніторингу, та вирішення завдань функціонального контролю електроприводів особливу увагу приділяють використанню методів інтелектуального аналізу даних [5-7], ефективність яких кожного року підвищується завдяки технологіям Data Mining та Big Data.

Сьогодні триває розробка та удосконалення систем автоматизованої інтелектуальної діагностики, зокрема, непогані результати демонструє система, яка шляхом оцінки мікроколивань електромагнітного поля двигуна дозволяє

отримати великий масив даних в процесі його функціонування, які після відповідної обробки та профілювання дають змогу визначити та оцінити можливі дефекти й порушення електричної та механічної частин машини на ранніх стадіях, коли їх виявлення іншими методами ще неможливо [8]. Проте запровадження подібних систем не є швидким процесом та вимагає відповідних зусиль, як технічних, так і економічних. Також використовуються системи на основі технології Data Mining, що дозволяють здійснювати діагностику промислових електродвигунів та генераторів за спектром споживаного струму та запобігання аваріям, що є результативним, проте вимагає ретельної роботи з інформацією в процесі профілювання отриманих від обладнання даних.

Якщо аналізувати використання технології Big Data, можна зауважити, що в даний час для забезпечення процесів обробки та аналізу активно застосовуються рішення на основі моделі розподілених обчислень Map Reduce, що дозволяє забезпечити паралельну обробку даних та збільшити швидкість їх обробки для винесення рішень з діагностики. Існують також мобільні системи прогнозування подій, яка об'єднує просторово-часові дані, що за рахунок великої здатності до узагальнення може бути легко перенесена до інших областей. У разі виявлення механічних несправностей, якщо несправність можна передбачити заздалегідь, це значно скоротить втрати підприємств.

Висновки. Застосування технології інтелектуального аналізу даних для виявлення несправностей обладнання технологічних машин за останні роки набуло популярності, проте цей процес не є швидким, оскільки в реальному виробничому середовищі виникає безліч проблем із якістю даних. Крім того, велика кількість досліджень проводиться на основі наявних даних. Аналіз готових даних може призвести до вироблення досить точних правил експлуатації обладнання, але обсяг даних повинен постійно накопичуватися та доповнюватися, що вимагає отримання даних у реальному часі для відображення останніх змін стану обладнання, а це завдання досить нетривіальне.

Загалом концепція моніторингу стану електрообладнання на основі

технології Data Mining дозволить в перспективі виключити позапланові зупинки, скоротити час ремонтів, замінити під час ремонту обладнання виключно несправні комплектуючі, запобігти повторній появі виявлених несправностей, що в цілому забезпечить ефективність виробництва на основі оперативно та вчасно прийнятих управлінських рішень, що в майбутньому дозволить напрацювати базу даних для побудови моделей прогнозування залишкового ресурсу широкого класу електроприводів і створення дієвої стратегії продовження терміну їх служби.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сидоренко В. Н. Мониторинг мощных электроприводов на основе технологии Data Mining / В. Н. Сидоренко, А. П. Черный // Електротехнічні та комп'ютерні системи. – 2011. – № 3. – С. 414–416.
2. Зимовець В. І., Марищенко О. І., Чирва А. С. Система функціонального контролю привода шахтної підйімальної установки, здатна навчатися. Журнал інженерних наук. Суми, 2016. Т. 3. № 2. С. Н15–Н19.
3. Автоматизація ППР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://smart-eam.com/ua/news/planovo-predupreditelnaja-sistema-obslyzhivaniya/>
4. Diagnosis of Stator Winding Inter-Turn Shorts in Induction Motors Fed by PWM-Inverter Drive Systems Using a Time-Series Data Mining Technique ChiaChou Yeh, Student Member, IEEE, Richard J. Povinelli, Senior Member, IEEE, Behrooz Mirafzal, Student Member, IEEE, and Nabeel A. O. Demerdash, Fellow, IEEE / 2004 International Conference on Power System Technology – POWERCON 2004 Singapore, 21-24 November 2004.
5. Титко О. І. Спосіб електромагнітної діагностики стану підшипників електричних машин / О. І. Титко, М. С. Гуторова // Праці Інституту електродинаміки Національної академії наук України. – 2011. – № 28. С. 61–62.
6. Szymański Z. Intelligent, energy saving power supply and control system of hoisting mine machine with compact and hybrid drive system. Archives of mining sciences. 2018. Vol. 60, No. 1, P. 239–251.

7. Довбиш А. С. Основи проектування інтелектуальних систем / А. С. Довбиш. – Суми : СумДУ, 2009. – 171 с.

8. L. Ye. Study on sustainable development strategy of electric power in China in 2020 // Electric Power. – 2003– Vol. 36 (No. 10). – pp. 1–7.

ГЛОБАЛЬНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ ТА СВІТУ І ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Здановський В. Г.
дтн, професор
професор Київського національного
університету будівництва та архітектури

Вступ У сучасних умовах науково-технічної революції взаємодія природи та суспільства стала надзвичайно складною, подекуди сягає критичних ситуацій. Вона визначена наперед зростаючим техногенним навантаженням на довкілля із-за зростаючих темпів підвищення температури планети, прогресуючого зростання чисельності населення, високих темпів розвитку виробництва, величезних масштабів споживання природних ресурсів, накопичення побутових та технологічних відходів у багатьох надмірних обсягах країнах світу тощо.

Ціль роботи Антропогенні зміни зачіпають практично усі екосистеми планети, газовий склад атмосфери, надходження сонячної радіації та енергетичний баланс Землі. Порушення природного балансу сягає масштабів, які можуть мати непередбачувані наслідки, здатні поставити під загрозу само існування людства.

Одним з найбільш загрозливих на даний час є значне підвищення температури атмосфери та поверхні Землі, відоме як парниковий ефект.

Метою роботи є поглиблений аналіз світових екологічних проблем та шляхи їх подолання.

Матеріали та результати їх обговорення

Екологія паливо-енергетичного комплексу (ПЕК). Відомо, що енергетика, автотранспорт і металургія створюють 85 % всього об'єму забруднень атмосфери, водних та земельних ресурсів. Надзвичайно висока питома енергозатратність економіки роблять ПЕК основним складником екологічного неблагополуччя країни. Україна споживає біля 1,5 % світового

об'єму енергії, маючи менше 0,7 % населення планети. ВВП на одиницю спожитої енергії у 2010 р. було нижчим, ніж у Польщі у 2,5 рази, у США - в 3, а в Японії – у 4,5 рази.

Паливо-енергетичний баланс на найближчі 10 років повинен базуватися на поєднанні екологічних та народно-господарських завдань та їх комплексного вирішення, основними з яких є:

- енергетична безпека за умови мінімізації та диверсифікації імпортозалежності, особливо нафти і нафтопродуктів, природного газу та ядерного палива;
- розвиток власного нафтогазовидобування та інших енергоресурсів;
- використання світового досвіду розвитку нових напрямів енергетики – вітро-, біо-, сонячної тощо;
- розробка та реалізація новітніх методів та засобів енергозбереження в усіх енергетичних установках - від комунальної та промислової енергетики до потужних енергоблоків;
- децентралізація енерговиробництва за рахунок локальних станцій невеликої потужності;
- розвиток та впровадження технологій одержання біогазу і моторних палив з промислової сировини та побутових відходів;
- використання у будіндустрії попело-жужелевих відходів, закриття та рекультивація відвалів твердих відходів вугільних ТЕС, а також териконів шахт.

Спільно з реалізацією інших проєктів по забезпеченню моторним паливом (біопаливо, у т. ч. біодизель, водневе паливо, скраплений газ) та переходу на електромобілі викид парникових газів (ПГ) може бути зведений до мінімуму.

Парниковий ефект та глобальні кліматичні проблеми. Однією з першочергових екологічно значимих проблем, пов'язаних з одного боку з викидами, особливо ПЕК, і, як наслідок, – з кліматичними змінами на планеті, що вимагають комплексного вирішення, є масштабне забруднення атмосфери

викидами парникових газів.

Екологічна криза, викликана непродуманими антропогенними діями, носить глобальний характер. В його основі як нищення природних екосистем, наприклад хижацька вирубка лісів, так і глобальне потепління, викликане ростом викиду парникових газів, а також утворення «озонових дір». Наслідки глобального потепління дуже значні і екологічно несприятливі. Прискореними темпами тануть льодовики та снігові вершини гір. Зростає рівень світового океану, що є одним з катастрофічних явищ. є загроза затоплення значної площі низинних берегових ділянок, де проживає понад 60 % населення планети.

Зміни клімату погано впливають на сільськогосподарське виробництво. За прогнозами екологів та кліматологів через 30-40 років південна Україна стане зоною напівпустинь.

Один з найвідоміших учених-екологів Д. Медоуз вважає, що 60 % глобальних змін клімату розпочнуться вже через 4-5 років, а світова криза через 12-15 років. Вже на початку нового століття зафіксовано понад 100 масштабних природних катаклізмів – у 3 рази більше, ніж у 70-х роках 20 ст. Щорічне спалювання 10 млрд т умовного палива та горючих речовин сприяє виділенню в атмосферу понад 30 млрд т двоокису вуглецю, завдяки чому його концентрація порівняно з 1978 р. збільшується на 42 %. Сучасна економіка щорічно вивільняє у довкілля 4×10^{16} –тому степені ккал тепла. Завдяки цьому процес наближення екокатастрофи відбувається прискореними темпами.

38 державами був прийнятий документ під назвою Кіотський протокол, яким було рекомендовано скоротити викиди двоокису вуглецю у 2012 р. на 5 % порівняно з базовим 1990 роком. У подальшому рівень викидів парникових газів у багатьох країнах продовжував знижуватися, що стимулювалося платою за суттєве зменшення викидів. Програмою ООН виробництво електрики на базі альтернативних жерел у 2050 р. має диференційовано вирости до 10-ти разів.

Аналіз розвитку кліматичних змін в останнє десятиліття вказує на недостатню ефективність запропонованих заходів скорочення викидів, що регулюються як Кіотським так і Монреальським протоколом.

Викиди парникових газів досягли історичного максимуму, погрожуючи підштовхнути світ до безпрецедентного рівня глобального потепління,

Зараз можна викидати у земну атмосферу не більше 250 млрд тонн вуглекислого газу протягом року, щоб уникнути його накопичення в атмосфері, яке призведе до підвищення температури на 1,5°C, що є критичної межею парникового ефекту.

Таким чином, відміченим алгоритмам подальшого розвитку і існування земної цивілізації притамані, з більшою чи меншою вірогідністю, елементи самознищення.

Методи та засоби обмеження утворення та складування промислових і твердих побутових відходів (ТПВ). Ще однією дуже болючою для екології і для всієї економіки та суспільства України і ряду інших країн, хоча і в меншій мірі, ніж у нас, є безсистемне та стихійне засмічення території відходами та сміттям.

Україна належить до країн з найвищими обсягами утворення та накопичення відходів. Щорічно їх утворюється 700- понад 25 млрд 720 млн т відходів. За оцінками фахівців, кількість накопичених відходів становить понад 50 млрд т, у т. ч. 2,6 млрд т є високотоксичними. В розрахунку на 1 кв. км площі країни це становить 40 тис. т.

Для системи поводження з відходами характерними є:

- недосконалість законодавчої та нормативно-технічної бази;
- відсутність фінансових ресурсів для розв'язання проблем поводження з відходами, низька інвестиційна привабливість;
- відсутність потужностей перероблення та утилізації відходів;
- критичний стан місць захоронення відходів;
- наявність великої кількості несанкціонованих звалищ.

Для зниження та запобігання негативній дії виробництва та зменшення впливу накопичення відходів на довкілля усі природозахисні заходи, методи та витрати на їх здійснення розділяються на три групи:

1. Щодо зменшення/запобігання утворенню шкідливих викидів.

2. Заходи, що зменшують/запобігають поступленню відходів у довкілля.

3. Зменшення/запобігання шкідливої дії відходів виробництва та господарської діяльності на суспільство, природу та людину.

Основні положення щодо розв'язання проблем у сфері поводження з відходами кінцевого споживання продукції в Україні викладено у Концепції управління відходами, Директивах «Про відходи» тощо, які встановлюють вимоги, щодо дотримання принципу «забрудник платить», принципу розширеної відповідальності виробника; впровадження заходів щодо розв'язання проблеми поводження з відходами та їх запобігання, повторного використання відходів.

Одним із питань реформи Закону України про відходи є Директива 2008/98/ЄС, яка у значній мірі сприяла покращенню поводження з відходами у країнах Євросоюзу. Над цим питанням тривалий час працює громадськість, фахівці та учені-екологи і законодавці України, однак суттєвих зрушень поки що не відмічено.

Боротьба з відходами має як спільні так і відмінні риси для промислових відходів і ТПВ. Тому, у рамках спільного їх розгляду, специфічні проблеми та відмінності викладено окремо.

Методи та засоби обмеження утворення та складування промислових відходів. Промислові відходи нагромаджуються у вигляді шламосховищ, відвалів, полігонів, териконів та різного роду звалищ. Площа, зайнята ними перевищує 160 тис. га. Внаслідок значного розвитку гірничовидобувної галузі переважають відходи, що виникають при розробці родовищ (75 % загального обсягу). З урахуванням сучасного технологічного рівня переробки реальну цінність становлять 410-430 млн т. Утилізується менше 10 % промислових відходів, що практично не впливає на поліпшення стану довкілля. Це пов'язано з тим, що переробляються в основному великотоннажні гірничопромислові відходи, малотоксичні та нейтральні. У результаті відбувається забруднення довкілля відходами, серед яких важкі метали. Вони та їхні сполуки надзвичайно токсичні, отруюють атмосферу, т гідросферу і ґрунт.

Переробна промисловість відходів характеризується скиданням неочищених стічних вод на непристосованих відкритих майданчиках. Основними забруднювачами є поверхнево-активні речовини (ПАВ), хімреактиви, що застосовуються у технологічних процесах, мінеральні кислоти, відходи паливо-мастильних матеріалів тощо. З викидами транспорту у довкілля потрапляють оксиди азоту і вуглецю, а також низка інших токсинів.

Однак до цього часу не має жодного заводу з переробки токсичних промислових відходів, не має організованої належним чином системи збирання, зберігання та видалення токсичних відходів, відсутні техніка та обладнання для сортування та переробки відходів будівництва.

Високий рівень утворення промислових відходів та низькі показники їх використання призвели до неконтрольованого нагромадження величезних обсягів відходів, що є джерелом забруднення довкілля.

Методи та засоби обмеження утворення та складування твердих побутових відходів (ТПВ). Щорічно на планеті утворюється мільярди т ТПВ. Промислово розвинені країни виробляють десятки млн т ТПВ, так, наприклад, Німеччина - 25 млн т. Оскільки Україна є однією з країн, де використання ТПВ є дуже низьким, а накопичення їх значно перевищує європейські показники, комплекс проблем з ТПВ є справжньою бідою національного масштабу. Щорічний обсяг утворення ТПВ в Україні становить 52 млн куб. метрів або 15 млн т, які захороняються на 6,7 тис. сміттєзвалищ та полігонів площею понад 60 тис га. Внаслідок життєдіяльності одного мешканця в Україні за рік утворюється одна тонна відходів, що удвічі більше, ніж у Європі. Обсяги їх переробки, компостування та утилізації менше однієї третини від загальної кількості, решта складається, що створює не тільки перевантаження полігонів зберігання, але й шкідливе забруднення як самого полігону, так і довкілля.

Наскільки недосконалою в наших умовах є боротьба з перевантаженням місць складування ТПВ може свідчити й таке. Замість впровадження технологій утилізації та переробки (компостування) відходів і застосування установок для одержання та використання біогазу на звалищах все ще

виникають пожежі.

Для України створення системи роздільного збирання, перевезення, захоронення, оброблення, утилізації, знешкодження та видалення ТПВ є надзвичайно актуальною проблемою, яка не вирішується десятиліттями. з відходами тягне за собою накладення штрафу. Але, на відміну від зарубіжної практики, штрафи за порушення вимог поводження з відходами є мізерними, не має системи невідворотньої відповідальності за скоєне. Крім того, необхідним є створення та обов'язкове впровадження апробованих у світовій практиці засобів та технологій всього циклу поводження з відходами, включаючи стимулювання населення до процесу роздільного збирання та попереднього сортування відходів.

Вимоги щодо поводження з відходами встановлено ст. 33-35 Закону України «Про відходи». Правовий нігілізм в Україні став настільки всеосяжним, що суб'єкти права власності, місцеві і контролюючі органи звертають мало уваги на дотримання Законів. Ще одним аспектом багатогранної роботи щодо ліквідації кризового стану з відходами є безумовне, повне і постійне виконання та дотримання законодавства щодо об'єктів поводження з ТПВ, які у переважній більшості у занедбаному стані та є розсадником антисанітарії, екологічного лиха та протестів з боку місцевого населення. Необхідно докорінно змінити відношення щодо фінансування та матеріально-технічного забезпечення об'єктів складування та зберігання і переробки ТПВ, яке є незадовільним, створивши умови для їх зацікавленості у переробці ТПВ на корисну та ходову продукцію.

Висновки. Людство переживає небезпечний період цивілізаційного розвитку із-за надзвичайно складних екологічних проблем, природних і техногенних явищ загрозливого характеру, які ведуть до екологічної катастрофи. Їх аналіз та оцінки, направлені на консолідовані дії міжнародної спільноти, і зокрема України, повинні бути реалізовані швидко і масштабно заради спасіння людства і нашої планети.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ГІРНИЧОТЕХНІЧНИХ УМОВ НА ХАРАКТЕР РУЙНУВАННЯ МІЦНИХ ГІРСЬКИХ ПОРІД ЗАРЯДАМИ ЕВР НА КАР'ЄРАХ ТА ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Іщенко Костянтин Степанович,
д.т.н., старший науковий співробітник,
Логвина Людмила Олександрівна,
Молодший науковий співробітник,
Ніколенко Євген Вікторович,
Молодший науковий співробітник,
Соловйова Тетяна Миколаївна,
Інженер,
Інститут геотехнічної механіки
ім. М. С. Полякова НАН України,
Відділ геомеханічних основ
технологій відкритої розробки родовищ,
м. Дніпро, Україна

Вступ./Introduction.

Світові тенденції розвитку ринку вибухових послуг та, зокрема, ринку промислових вибухових речовин показали, що найбільш безпечним, екологічно чистим та економічно ефективним типом вибухових речовин є емульсійні вибухові речовини (ЕВР).

Збільшення частки ЕВР у балансі використання промислових вибухових речовин на залізорудних кар'єрах Кривбасу, кар'єрах будівельних та нерудних корисних копалин, та й загалом по галузі, явно свідчать як про рівень загальної безпеки, так і про рівень та ефективність ведення підривних робіт.

Аналіз стану проблеми/ Analysis will become a problem.

Сучасні емульсійні вибухові речовини (ЕВР), основний компонент яких є аміачна селітра (матриця), збалансовані по кисню. Тобто кисневий баланс цих вибухових речовин дорівнює (або майже дорівнює) нулю. Тому під час їх перетворення при вибуху продукти детонації фактично не містять шкідливих (отруйних) газів (в основному окислів азоту) і складаються переважно з

вуглекислого газу. Але деякі гірничо-геологічні умови можуть вплинути як на характер дроблення порід на контакті «ВР-гірська порода», так і на зміну кисневого балансу (КБ) емульсійної ВР в бік збільшення або зменшення абсолютної величини КБ, що в свою чергу може призвести до зміни складу газів, які утворюються під час детонації емульсійної вибухової речовини, розташованій у вибуховій свердловині.

До гірничо-геологічних умов, що можуть вплинути на характер руйнування полімінеральної гірської породи та процеси газовиділення під час вибуху, відносяться фізико-механічні властивості породи (міцність), щільно пов'язані з її мінералогічним складом і мікроструктурою окремих породоутворюючих мінералів, тріщинуватість гірського масиву, що руйнується, і гідрогеологічний режим ґрунтових вод, який для кар'єрів зазвичай характеризується водневим показником (РН води) і, обводненістю (тобто проточністю та рівнем води в свердловині).

Метою/Aim даного дослідження є встановлення закономірностей впливу гірничотехнічних умов на характер руйнування міцних гірських порід і забруднення навколишнього природного середовища при використанні емульсійних вибухових речовин на кар'єрах.

Матеріали та методи./Materials and methods. В процесі роботи розглядалися матеріали досліджень впливу фізико-механічних властивостей (міцності) та структурних особливостей гірських порід, що руйнуються з використанням існуючих методів та засобів зменшення об'ємів викиду шкідливих газів і пилу в атмосферу кар'єру під час вибуху зарядів емульсійних вибухових речовин (ЕВР), впровадження яких сприятиме покращення стану екосистеми в гірничовидобувних регіонах України.

Результати та обговорення./Results and discussion. Під час вибуху свердловинних зарядів різних типів вибухових речовин (ВР), в тому числі й емульсійних (ЕВР), з гирла свердловин в атмосферу вилітають газоподібні продукти в суміші з матеріалом набивки і найдрібнішими частинками зруйнованої на контакті «ВР-гірська порода». При цьому формується двох- чи

трьохфазний потік, що є основним джерелом створення пилогазової хмари (ПГХ), яка забруднює атмосферу кар'єру і прилеглу до його територію [1].

Процес формування ПГХ складається з двох етапів, які не зв'язані між собою у часі.

Перший етап це створення певної кількості найдрібніших частинок породи на контакті «ВР-гірська порода», як було відмічено вище. Об'єм найдрібніших (пилоподібних) частинок зруйнованої породи залежить від потужності вибухової речовини, що використовується для руйнування скельного масиву, а також від фізико-механічних і мікроструктурних (мінералогічний склад, щільність дефектів будови породоутворюючих мінералів) особливостей гірської породи [2-4].

Другий етап винос в атмосферу найдрібніших частинок зруйнованої породи продуктами детонації ВР, що розширюються. Тверда фаза пилогазового потоку складається з найдрібніших частинок з зони, що контактує з ВР, матеріалом забивки свердловини, а також з дрібних частинок породи бурового шламу, котрий знаходиться біля свердловини і залучається у повітря за рахунок інжекції.

До гірничотехнічних умов, що впливають на процес формування і параметри (об'єм, висота підйому) ПГХ під час руйнування міцних порід сучасними вибуховими речовинами, а це, на даний час є емульсійними вибуховими речовинами (ЕВР), відносяться такі найбільш вагомні фактори.

Діаметр свердловинного заряду. Дослідженням, виконаними в ІГТМ НАН України, встановлена залежність максимальної висоти підйому пилогазової хмари для зарядів діаметром від 105 до 320 мм. Залежність описуються наступним рівнянням [1]. Методом швидкісної кінозйомки було визначено, що для діаметрів свердловинних зарядів 105, 220, 250 і 320 мм максимальна висота підйому пилогазової хмари в середньому відповідно дорівнює 105 мм - 11 м, 220 мм - 64 м, 250 мм - 88 м і 320 мм - 115 м.

В цілому ж максимально висота підйому ПГХ H_{\max} апроксимується залежністю.

$$H_{\max} = 1160d_{\text{св}}^2,$$

де $d_{\text{св}}$ - діаметр свердловинного заряду ВР, мм.

Встановлено, також, що зі збільшенням діаметра свердловинного заряду, при інших рівних умовах, загальна кількість газів вибуху, що потрапляють у повітря, суттєво зростає (табл. 1).

Таблиця 1

Параметри викиду газів вибуху під час підривання свердловинного заряду різних діаметрів

Діаметр заряду, мм	Довжина заряду, м	Об'єм газів вибуху, м ³	Кількість газів, що вилетіли через набивку, м ³
105	4	24	0,97
220	12	304,5	21,32
250	12	518,4	35,80
320	12	777,6	78,24

Таким чином, як свідчать дані табл. 1, збільшення діаметру свердловинних зарядів постійного перерізу може призвести до негативного ефекту з точки зору охорони навколишнього середовища.

Питомі витрати вибухової речовини. Об'єм пилогазової хмари залежить від кількості ВР, що підривається. Встановлено [1], що з підвищенням питомої витрати ВР інтенсивність викиду пилу зростає (рис. 1). Це явище пояснюється як підвищенням концентрації ВР в масиві, що руйнується, так і зменшенням розмірів сітки свердловин і, відповідно, збільшенням об'єму продуктів переподрібнення.

Розмір сітки вибухових свердловин. Доведено, що фактичний об'єм ПГХ апроксимується лінійною залежністю між площею сітки свердловин S і, власно, об'ємом V ПГХ [5]. Тобто, чим більше площа сітки вибухових свердловин, тим більший об'єм пилогазової хмари, що формується під час масового промислового вибуху (рис. 2).

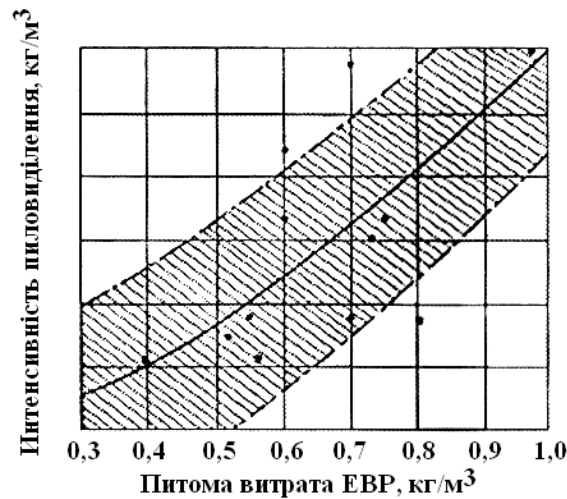

Рис. 1. Залежність інтенсивності утворення пилу від питомих витрат емульсійної ВР. Пунктирними кривими обмежена зона, в межах якої входить більша частина вихідних показників

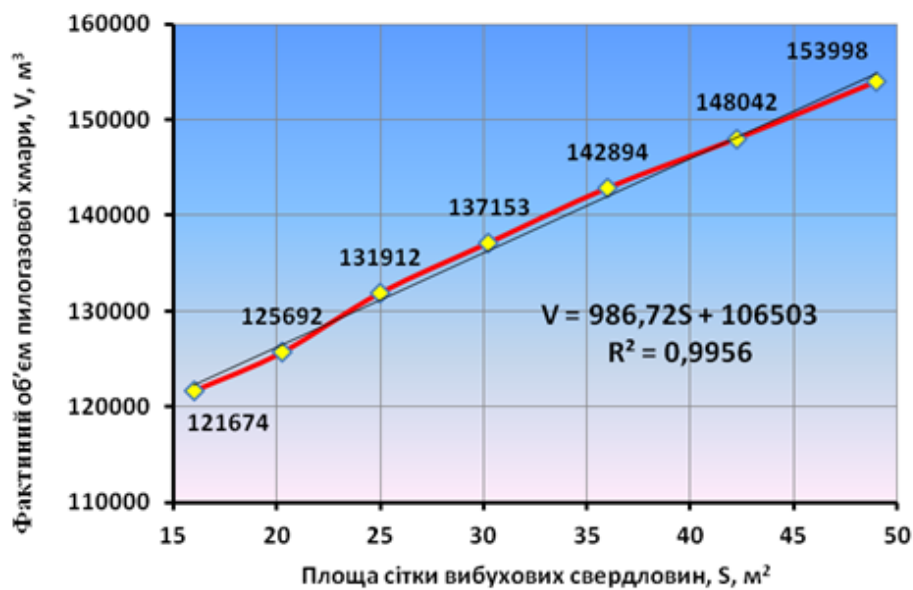

Рис. 2. Залежність фактичного об'єму пилогазової хмари від площі сітки вибухових свердловин при відбійці залізистих кварцитів

Слід зазначити, що розрахункові значення об'єму ПГХ з урахуванням різної сітки свердловин [5], не враховують анізотропію порід, що руйнуються вибухом. Сітка свердловин для анізотропних порід, якими є переважна більшість міцних гірських порід магматичного (граніти, діорити, сієніти, гранодіорити тощо) і метаморфічного (залізисті кварцити, роговики, сланці тощо) походження [6-7], повинна бути прямокутною, причому співвідношення

сторін прямокутника (довжина і ширина) дорівнює коефіцієнту анізотропії, що визначається по співвідношенню осей воронки вирви, створеною вибухом одиничного шпурового заряду ВР.

Вважаємо, що застосування прямокутної сітки вибухових свердловин може вплинути як на об'єм ПГХ, так і на вихід найдрібніших (пилоподібних) фракцій під час масових промислових вибухів в кар'єрах. Але це ствердження потребує подальших досліджень в полігонних умовах.

Висновки/Conclusions.

Встановлені особливості руйнування і газовиділення при використанні високобризантних емульсійних вибухових речовин (ЕВР) за різними гірничо геологічними і гірничотехнічними умовами.

Вперше встановлено, що на процеси виділення шкідливих газів та утворення дрібнодисперсного пилу при руйнуванні залізистих кварцитів і гранітів високобризантними емульсійними вибуховими речовинами (ЕВР) основний вплив надають незбалансованість ЕВР по кисню, що призводить до підвищеного виділення в атмосферу кар'єрів і гірничих виробок токсичних газів вибуху, наявність агресивних ґрунтових вод з кислотою реакцією та сульфідів (пірит, піротин та ін.), що викликають гідроліз ЕВР у свердловині з утворенням шкідливих газів при детонації, а також площа сітки вибухових свердловин, мінеральний склад і мікроструктура зерен породоутворюючих мінералів, що впливає на питомий вихід пилу під час використання ЕВР для руйнування міцних скельних порід енергією вибуху.

Запатентовані нові ефективні конструкції свердловинних і шпурових зарядів ЕВР засновані на різноградієнтному і різноспрямованому динамічному навантаженні на гірський масив, що руйнується.

При цьому зменшується об'єм дрібнодисперсних частинок на контакті «ВР-порода» та змінюється гранулометричний склад у бік великих частинок, що сприяє осіданню і в результаті зменшенню їх концентрації в пилогазовій хмарі, яка утворюється при вибуховому руйнуванні гірських порід.

ЛІТЕРАТУРА/REFERENCES:

1. Ефремов Э. И., Бересневич П. В., Петренко В. Д. [и др.]. Проблемы экологии массовых взрывов в карьерах. Днепропетровск: Січ, 1996. 179 с.
2. Ефремов Э. И., Петренко В. Д., Кратковский И. Л., Шевченко С. В. О влиянии фракционного состава кварцсодержащих пород на содержание силикозоопасной пыли в продуктах их разрушения. Докл. АН Украины. 1993. № 5. С.45–49.
3. Петренко В. Д., Кратковский И. Л., Логвина Л. А. Влияние микроструктуры магнетитовых кварцитов на результаты взрывного разрушения. Повышение эффективности разрушения горных пород. Сб. науч. тр. ИГТМ АН УССР. Киев: Наук. думка, 1991. С.72–76.
4. Ефремов Э. И., Кратковский И. Л., Ищенко К. С. Влияние интенсивности динамического нагружения на фракционно-минералогический состав продуктов разрушения горных пород. Материалы IX Международной научно-технической конференции «Разработка, использовании и экологическая безопасность современных гранулированных и эмульсионных взрывчатых веществ». Кременчуг: КрНУ, 2013. С.53–55.
5. Тыщук В. Ю. Котов Ю. Т., Родионенко В. Н. Аналитические и экспериментальные исследования по разработке способов пылеподавления при массовых взрывах в карьерах. УСИВ. 2013. № 3. С. 12–15.
6. Ефремов, Э. И. Влияние свойств ВВ на размеры зоны переизмельчения при разрушении твердых сред / Э. И. Ефремов, А. В. Пономарев, В. А. Никифорова // Наук. вісник Національної гірничої академії України. 2000. № 1. – С. 24–26 с.
7. Петренко В. Д., Кратковский И. Л. Влияние особенностей внутреннего строения интрузивных пород на выбор способов их взрывного разрушения. Вісник КДПУ. Кременчуг, 2006. Ч. 2, Випуск 2/(37). С. 59–62.

РОЗРОБКА СКС АВТОСАЛОНУ «VOLKSWAGEN»

Калько Артем Валентинович,

Студент

Дубовик Тетяна Миколаївна,

старший викл. кафедри СКС

Український державний хіміко-технологічний університет

м. Дніпро, Україна

Вступ. Найважливішою умовою підвищення конкурентоспроможності компанії є впровадження сучасних інформаційних технологій. З метою підвищення якості своїх послуг компанії активно впроваджують корпоративні інформаційні системи. За допомогою існуючих універсальних комп'ютерних систем можна розв'язувати багато задач наукового, виробничо-технічного та іншого характеру.

Volkswagen входить до трійки найбільших німецьким автомобільних компаній за обсягом продажів автомобілів. Компанія розпочала свою діяльність з виробництва «автомобілів для людей». Сьогодні це всесвітньо відомий гігант з мільярдним капіталом і лідируючими позиціями на європейському ринку.

Розробка спеціалізованих комп'ютерних систем може підвищити ефективність роботи підприємства. Це збільшує прибуток, покращить якість роботи співробітників і дозволяє різним відділам компанії ефективно взаємодіяти як в межах одного автосалону, так і між торговими точками. Розроблений проект враховує специфіку організації торгівлі. В дипломній роботі йдеться про розробку спеціалізованої комп'ютерної системи в автосалоні Volkswagen.

Мета роботи. На підставі існуючих приладів, методик і топологій розробити функціонуючу спеціалізовану комп'ютерну систему для автосалону «Volkswagen».

Матеріали і методи. Спроектowana мережа повинна об'єднати філію автосалону Volkswagen, яку планується відкрити у місті Новомосковськ з «Автоцентр-Україна» офіційним дилером Volkswagen, який розташований за

адресою м. Дніпро, вул. Набережна Перемоги, буд. 22.

Вибір концепції побудови конкретної корпоративної мережі визначається низкою факторів, таких як затребувані інформаційні послуги, обсяг трафіку, що передається, та існуюча інфраструктура.

Однак існують і загальні вимоги до корпоративної мережі. Корпоративна мережа повинна бути побудована на перевірених технологіях з такими якостями, як масштабованість, гнучкість, мультисервісність і, найголовніше, надійність.

Для того, щоб сформувати інформаційно-комунікаційну систему, яка буде спроектована, в офісній будівлі необхідно встановити наступне обладнання:

- сервер;
- робочі станції;
- комутатори.

Сервери призначені для запуску однієї або декількох служб для задоволення потреб користувачів інших комп'ютерів у мережі. Залежно від обчислювальних послуг, які він надає, це може бути сервер бази даних, файловий сервер, поштовий сервер, принтер-сервер, веб-сервер, ігровий сервер або якийсь інший сервер.

У контексті архітектури клієнт-сервер, сервер - це комп'ютерна програма, яка обслуговує запити інших програм - «клієнтів». Таким чином, сервер виконує певні обчислювальні завдання від імені «клієнта». Сервери часто надають базові послуги через мережу окремим користувачам у великій організації, або звичайним користувачам в Інтернеті.

Мережеві сервери - це комп'ютери, призначені для обробки запитів і передачі даних на інші (клієнтські) комп'ютери через локальну мережу або Інтернет.

Зазвичай мережеві сервери мають додаткову пам'ять і пропускну здатність, щоб впоратися з навантаженням від клієнтських сервісів. В якості сервера використовується ПК з процесором Intel Core i7 4770 (рис.1).

Рис. 1. Монітор Fujitsu-Siemens та системний блок Intel Core i7 4770

В якості робочих станцій використовується комп'ютер з процесором Intel Core i3 8100.

Комутатор – це пристрій, для з'єднання декількох ділянок комп'ютерної мережі (рис. 2). Цей пристрій є багатопортовим мостом між комп'ютерами в мережі. Комутатор характеризується здатністю надсилати пакети конкретним одержувачам, тим самим оптимізуючи продуктивність мережі, зменшуючи навантаження і підвищуючи безпеку. Завдяки своїй здатності «мислити», комутатори прийшли на заміну хабам і активно використовуються в мережах.

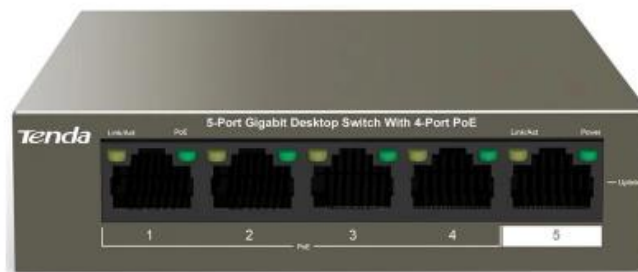

Рис. 2. Комутатор Tenda TEG1105P-4-63W

Для побудови мережі необхідна вита пара Cat 5e UTP cable (рис. 3). Кабель «вита пара» – це тип телекомунікаційного кабелю, що складається з однієї або декількох пар ізольованих провідників, скручених між собою і покритих пластиковою оболонкою.

Скручення провідників здійснюється для збільшення ступеня зв'язку між однією парою провідників і для подальшого зниження електромагнітних перешкод від зовнішніх джерел.

Рис. 3. Витя пара Cat 5e UTP cable

Для безпечного та швидкого доступу до корпоративної мережі і виходу в Інтернет буде використовуватися маршрутизатор фірми TP-LINK (рис. 4).

Рис. 4. Маршрутизатор TP-link TL-ER6120

Кожен відділ компанії має бути забезпечений багатофункціональним пристроєм для друку, ксерокопіювання та сканування документів (рис. 5).

Рис. 5. БФП Canon i-SENSIS MF3010

Камери відеоспостереження встановлені в кожній кімнаті автосалону для забезпечення безпеки та спостереження за персоналом та клієнтами.

DH-IPC-HFW2431SP-S-S2 (2.8 MM) є лідером серед камер відеоспостереження (рис. 6). Ця камера підходить для широкого спектру застосувань, включаючи офіси, приватні будинки, квартири і підприємства. Інноваційний сенсор забезпечує відмінну якість зображення і високу

деталізацію. Камера оснащена об'єктивом 2,8 мм з фокусною відстанню 102 градуси. ІЧ-підсвічування камери дозволяє вести спостереження вночі на відстані до 30 м.

Рис. 6. Камера відеоспостереження DH-IPC-HFW2431SP-S-S2

Камери спостереження типу «риб'яче око» - це пристрої для моніторингу територій різного призначення, оснащені ширококутним об'єктивом, який може розпізнавати до восьми стандартних моделей (рис. 7).

Завдяки 180-градусному полю огляду цих моделей можна повністю уникнути сліпих зон, що значно підвищує рівень безпеки в автосалонах. Оскільки все в приміщеннях знаходиться під контролем об'єктива, зловмисники та недобросовісні співробітники не можуть залишитися непоміченими. Жодна інша камера не пропонує таких можливостей.

Рис. 7. IP-камера ATIS AND-14MVFIR

Фіскальні касові апарати – це пристрої, призначені для реєстрації платіжних операцій на касах роздрібною торгівлі. Він працює тільки в комп'ютеризованій касовій системі.

Для підключення до бухгалтерського програмного забезпечення (наприклад 1С) необхідно використовувати відповідний драйвер. Datecs FP-T88 розроблений спеціально для роздрібних магазинів і мереж (рис. 8).

Рис. 8. Фіскальний реєстратор Datecsc FP-T88

Комп'ютер складається з двох рівних частин: апаратного та програмного забезпечення. Програмне забезпечення, на відміну від апаратного забезпечення, можна вважати взаємозамінною частиною комп'ютера.

Операційна система Microsoft Windows Embedded Compact широко використовується для створення пристроїв побутової та промислової електроніки, систем масового обслуговування та автоматизації процесів, мультимедійних та інших додатків. Її основними особливостями є підтримка промислових архітектур процесорів, можливість виконувати завдання в режимі реального часу і модульність, що дозволяє будувати компактний образ цільової системи (до декількох сотень кілобайт в найменшій конфігурації).

Windows 10 – це основний випуск операційної системи Windows NT від компанії Microsoft.

Результати і обговорення. Комп'ютерна мережа автосалону Volkswagen побудована за топологією «зірка». Один центральний комп'ютер (сервера) з'єднаний з іншими периферійними комп'ютерами (рис. 9). Інформація з периферійних комп'ютерів передається лише на центральний комп'ютер, який, у свою чергу, передає її на один або кілька периферійних комп'ютерів.

Переваги топології зірка:

- порушення з'єднання в якомусь сегменті не перериває роботу локальної мережі;
- при підключені великої кількості комп'ютерів немає зниження продуктивності;
- безпека інформації забезпечується на рівні сервера.

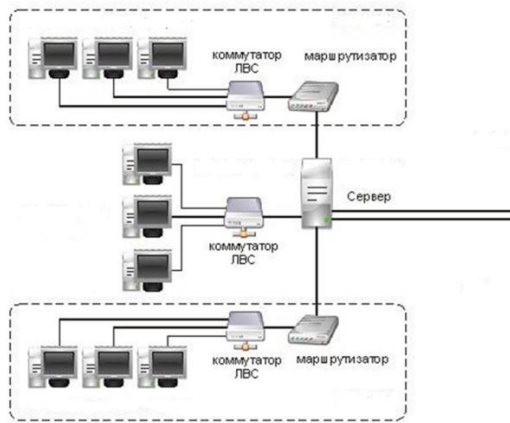

Рис. 9. Комп'ютерна мережа автосалону Volkswagen

Кожен комп'ютер має бути підключений до локальної мережі. Співробітник автосалону, залежно від обов'язків, що виконуються, повинен мати доступ тільки до певного набору даних – принцип вертикальної структури підприємства. Такий підхід до організації локальної мережі можна організувати лише за допомогою виділеного сервера. Сервер забезпечує вихід в Інтернет та організацію локальної мережі. Як файл-сервер, він дозволяє доступ комп'ютерів до необхідних файлів і даних, дозволяє розмежувати права та обов'язки локальних користувачів, забезпечити безпечний доступ до даних. Ще одна важлива функція сервера – це централізоване управління локальною мережею. У приміщенні серверної згідно з обраним обладнанням встановлюється одна відкрита 19'' телекомунікаційна шафа (стійка) висотою 42U, в якій розміщуються:

- мережевий комутатор Tenda TEG1105P-4-63W;
- сервер;
- маршрутизатор TP-link TL-ER6120.

Для комутації шафа укомплектовується патч-кордами довжиною 0,5, 1 та 1,5 метра. Залежно від кабелю змінюються такі характеристики мережі, як максимальна довжина кабелю та максимальна кількість робочих станцій, що підключаються до кабелю. Для передачі даних між робочими станціями використано виту пару Cat 5e UTP cable, для обтиску витих пар використано конектори RJ45. Одним роз'ємом кабель підключається до хаба, іншим – до

мережної плати. Конектори RJ45 дуже компактні, мають пластмасовий корпус і вісім мініатюрних майданчиків.

Пропускна спроможність локальної мережі 100 Мб/с.

Роутер з'єднує всі компоненти мережі та надає доступ до інтернету. Для мережі було обрано роутер з 9 портами Ethernet/FastEthernet і одним оптичним портом для зв'язку по оптичному волокну.

В автосалоні буде встановлено систему відеоспостереження. В її склад входять камери відеоспостереження, підключені до двох комп'ютерів, в яких встановлено плати, призначені для обробки відеоданих. Виходячи із плану приміщення автосалону необхідно встановити 6 камер усередині автосалону і одну вуличну камеру для спостереження за автостоянкою. В приміщенні автосалону камери встановлено так, щоб уникнути сліпих зон (рис. 10).

Рис. 10. Схема розміщення камер відеоспостереження автосалону Volkswagen.

З метою спостереження за автостоянкою встановлено вуличну камеру відеоспостереження. Нерідко таким камерам доводиться працювати при підвищеній вологості, низьких температурах, в умовах поганого освітлення та низької видимості. Головний критерій вибору вуличної камери - це її чутливість. В автосалоні передбачена цілодобова робота вуличної камери, яка також включає в себе і нічне спостереження. Було прийняте рішення вибрати камеру з чутливістю 0,01 Лк.

Для організації системи відеоспостереження необхідна наявність реєструючого пристрою, який прийматиме відеосигнал із камер відеоспостереження. Відеосервери на базі комп'ютера значно ефективніші відеореєстраторів. На відміну від готових відеореєстраторів, у відеосервері на базі ПК можливе збільшення кількості каналів. Також відеосервери на базі ПК мають гнучку конфігурацію і відкриту архітектуру, що дозволяє нарощувати і змінювати параметри системи по мірі необхідності. Крім того, на базі відеосервера можливо створити інтегровану систему безпеки – відеоконтроль, аудіоконтроль, охорону території, контроль телефонних переговорів, протипожежну безпеку, контроль доступу до приміщення.

В якості програми для відеоспостереження використано програму Хеота. Це програма для відеоспостереження і будь яких задач роботи з камерами. Хеота відрізняється простим зрозумілим інтерфейсом, гнучкими налаштуваннями «під ключ», «живою» підтримкою клієнтів та широким набором функцій, у тому числі відеоаналітики та професійних можливостей:

- розпізнавання автомобільних номерів, осіб, емоцій, віку, статі людей;
- розпізнавання типів об'єктів та звуків;
- детекція захисних масок, касок, залишених або зниклих предметів, саботажу, натовпу, перетину ліній, тощо.

У програмі також є: поверхові плани, організація систем контролю доступу, інтеграція з касами, безкоштовний ребрендинг, організація власного хмарного сервісу, підтримка систем «розумний дім», необмежена кількість серверів – лише понад 100 різних функцій, від найпростіших до корпоративного рівня.

Програма Хеота здатна працювати з різними IP-камерами та веб-камерами, є підтримка WIFI-камери. Програма має вбудований детектор руху, тому ніхто не пройде повз неї непоміченим.

Також є можливість вести циклічний запис і потім переглядати весь архів. Можна налаштувати Хеота так, щоб при різних подіях на пошту надсилалися повідомлення із зображенням отриманим з камери та описом.

Жодне підприємство не обходиться без спеціалізованих комп'ютерних систем. У сучасному світі велику популярність здобули internet сайти за допомогою яких підприємці розвивають свій бізнес, ведуть різного роду облік, на просувають свій товар. Створення сайту автосалону надає можливість підвищити ефективність взаємодії між співробітниками автосалону та ймовірними клієнтами, надаючи необхідну інформацію з будь-якого зручного місця, та в будь-який час не відвідуючи сам автосалон.

Інформація, що зберігається в інтернеті, знаходиться на комп'ютерах, які називаються веб-серверами, на яких встановлено спеціальне програмне забезпечення, що дозволяє користувачам отримувати потрібну інформацію. Більшість цих даних зберігається у вигляді веб-сторінок, які в Інтернеті мають адресу та ім'я. Щоб переглянути веб-сайт, необхідно встановити програмне забезпечення, яке називається браузером. Це програмне забезпечення відображає правдиву частину інформації у вікні за адресою, вказаною в "адресному рядку" робочого вікна.

Кожен веб-сайт складається з взаємопов'язаних веб-сторінок. Кожна така сторінка - це текстовий файл з розширенням *.html, що містить інформацію та набір спеціальних команд, які називаються HTML-кодом, для відображення певної інформації в браузері. Веб-сторінки не містять графіки, відео- та аудіоінформації, але містять посилання на файли, що містяться в HTML-коді.

Бази даних використовуються для представлення інформації в певній предметній області. Іншими словами, це тип кешу, який існує в межах предметної області проектування і має форму бази даних. Він визначає, яка інформація зберігається і обробляється в базі даних.

Конструктор ідеально підходить для створення корпоративних порталів, односторінкових сайтів і візиток.

Для створення сайту обрано мову гіпертекстової розмітки HTML.

HTML - це мова гіпертекстової розмітки з єдиними правилами верстки та оформлення, що містить набір структурних елементів (тегів). HTML описує зміст представлення логічних частин документа (заголовків, абзаців, списків

тощо) і дозволяє створювати веб-сторінки різної складності.

Мова включає в себе засоби структурування та форматування сторінок незалежно від носія зображення. Сторінки, структуровані гіпертекстом, виглядають однаково на різних пристроях (крос-платформна мова).

Браузери отримують HTML - документи з серверів через HTTP/HTTPS або відкривають їх з локального диска і інтерпретують код в інтерфейс, який відображається на екрані монітора. Елементи HTML є будівельними блоками сторінок HTML. За допомогою конструкцій HTML, зображення та інші об'єкти, такі як інтерактивні форми, можуть бути вбудовані у візуалізовану сторінку. HTML надає засоби для створення структурованих документів, позначаючи структурну семантику тексту, наприклад заголовки, абзаци, списки, посилання, цитати та інші елементи. Елементи HTML окреслені тегами, написаними з використанням кутових дужок. Теги на кшталт `` чи `<input/>` безпосередньо виводять вміст на сторінку. Інші теги, такі як `<p>`, оточують текст і надають інформацію про нього, а також можуть включати інші теги як під елементи. Браузери не показують теги HTML, але використовують їх для інтерпретації вмісту сторінки.

У HTML можна вбудовувати програми, написані на скринтових мовах, таких як JavaScript, які можуть впливати на поведінку і зміст веб-сторінок. Включення CSS визначає вигляд і компоновання вмісту. World Wide Web Consortium (W3C), який супроводжує стандарти HTML та CSS, заохочує використання CSS над явним презентаційним HTML.

HTML впроваджує засоби для:

- створення структурованого документа шляхом позначення структурного складу тексту: заголовки, абзаци, списки, таблиці, цитати та інше;
- отримання інформації зі Всесвітньої мережі через гіперпосилання;
- створення інтерактивних форм;
- включення зображень, звуку, відео, та інших об'єктів до тексту.

Сайт складається із таких пунктів:

- головна сторінка: про нас; контакти;

- модельний ряд;
- сервіс та аксесуари.

Висновки. На сьогоднішній день розробка та впровадження комп'ютерних систем є одним з найбільш цікавих і важливих завдань в області комп'ютерних технологій, потреба в яких зростає з кожним днем і є найсильнішим аргументом в конкурентній боротьбі, що ведеться на світовому ринку. Під час написання дипломної роботи я дізнався про історію, розвиток, принцип організації автомобільної корпорації Volkswagen, було проведено діагностику мережі, та апаратного забезпечення.

У роботі описані основні принципи побудови локальної мережі, надані характеристики обладнання, яке використовувалося для побудови спеціалізованої комп'ютерної мережі. Для забезпечення охорони автосалону було спроектовано систему відеонагляду, обрано програмне забезпечення та вирішене питання безпеки мережі.

Створена мережа для філії автосалону Volkswagen забезпечує доступ до головного офісу, який знаходиться в іншому місті.

Дослідження показало, що останніми роками продаж автомобілів все більше переноситься в інтернет. Діяльність автодилерів розширилася завдяки впровадженню веб-ресурсів, які широко використовуються як покупцями, так і продавцями автомобілів та запчастин. Для того, щоб автодилери могли працювати більш ефективно, було створено веб-сайт, який збирає та аналізує інформацію і вносить пропозиції, щоб допомогти клієнтам приймати кращі рішення при виборі автомобілів та запчастин. Таким чином, спроектована комп'ютерна мережа для автосалону Volkswagen дасть новий внесок в розвиток автомобільної компанії, яка у зв'язку із технічним удосконаленням стане більш конкурентно спроможною, та отримає великі шанси вийти в лідери торгівельного ринку.

ДОСЛІДЖЕННЯ СТІЙКОСТІ БАГАТОСЕКЦІЙНИХ СТЕЛАЖІВ

Коваленко Валентин Олександрович,

к.т.н., професор

Рубашка Володимир Петрович,

к.т.н., доцент

Національний технічний університет
"Харківський політехнічний інститут",
м. Харків

Вступ. Складність дослідження стелажних конструкцій полягає у тому, що вони за розмірами можуть досягати значних величин. Наприклад, звичайним є стелажі у зонах зберігання сучасних складських комплексах довжиною більш ніж 50 м, що становить майже 25 секцій.

У свою чергу, кожна секція стелажу складається з вертикальних тонкостінних стійок відкритого поперечного перерізу з великою кількістю перфораційних отворів. Ці отвори використовуються для зв'язку стійок з іншими елементами секції – балками та розкосами, які за допомогою болтових з'єднань та з'єднань «зачепом» об'єднуються в єдину пружну систему. Таким чином металоконструкція сучасного стелажу має багато особливостей які необхідно враховувати при аналізі як напруженого стану так і стійкості всієї конструкції

Сучасні системи проектування дозволяють максимально врахувати всі конструктивні особливості таких систем. Скінченно-елементні моделі точно описують як оболонкові так і балочні елементи стелажу, а також особливості їх взаємозв'язків. Однак на перший план виходить проблема розмірності скінченно-елементної моделі. Якщо аналіз стійкості однієї секції стелажу не викликає серйозних труднощів, то щодо реальних багатосекційних стелажів виникає питання – скільки необхідно враховувати секцій стелажу в розрахунковій схемі щоб отримати достовірний результат? Особливої актуальності відповідь це питання набуває під час використання сучасних САПР: проводити аналіз розрахункової схеми з 20...25 секцій з використанням

ресурсних комп'ютерних систем чи залучити спеціальні методи аналізу (наприклад, метод супер елементів), які мають обмеження в найбільш поширених у нашій країні САПР?

Мета роботи. Дослідження впливу кількості секцій стелажу в розрахунковій схемі на величини коефіцієнта стійкості стелажної системи в цілому.

Матеріали та методи. Для розробки розрахункової схеми металоконструкції стелажу застосовано метод 3-D моделювання. У якості середовища моделювання та аналізу стійкості обрано САПР SOLIDWORKS.

Результати та обговорення. В роботі розроблено та обґрунтовано розрахункову схему секції палетного збірно-розбірного стелажу. Приклад такої розрахункової схеми секції стелажу наведено на рис. 1.

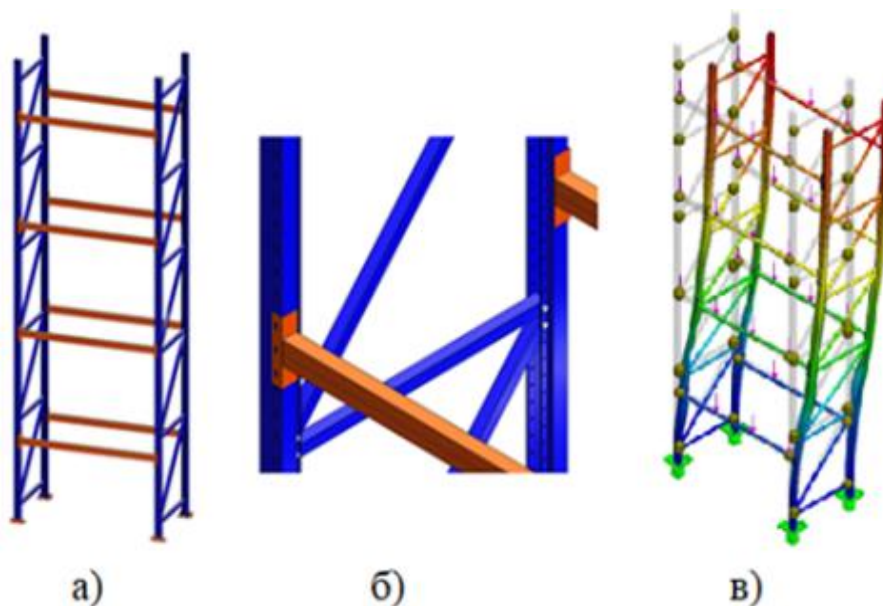

Рис. 1 - Комбінована розрахункова схема секції стелажу
а) геометрична модель б) моделювання роз'ємних з'єднань
в) розрахункова схема

Дана схема застосовувалася для аналізу стійкості стелажу. Вона враховує конструктивні особливості складових елементів стелажу та особливостей роз'ємних з'єднань пружних елементів. Крім цього, скінченно-елементна модель має розмірність, яка з одного боку забезпечує прийнятну точність

розрахунків, а з іншого - дозволяє її використовувати як вихідну для побудови моделей багатосекційних стелажів і не вимагатиме під час розрахунків значних комп'ютерних ресурсів.

На основі розробленої розрахункової схеми були побудовані розрахункові схеми для аналізу стійкості трьох різних стелажів, що відрізняються кількістю ярусів зберігання, кількістю вантажів у комірках, характеристиками поперечних перерізів стійок, балок, розкосів. Для кожного стелажу в розрахунковій схемі варіювалося число секцій від 1 до 6.

Результати розрахунків коефіцієнта стійкості кожного стелажу в залежності від кількості секцій у розрахунковій схемі представлені на рис. 2.

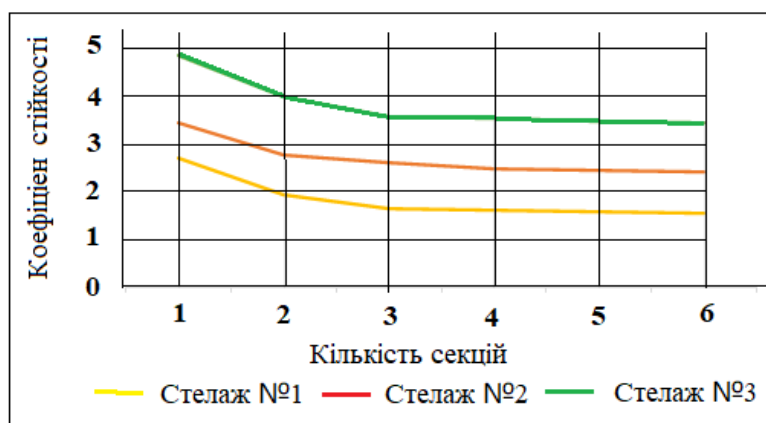

Рис. 2 - Залежність коефіцієнта стійкості від кількості секцій стелажу

Висновок. З наведених графіків випливає, що для стелажів різних розмірів і параметрів конструкцій збільшення числа секцій понад 4-х не призводить до суттєвого уточнення коефіцієнта стійкості. Тому достатньо враховувати 4-5 секцій у розрахунковій схемі для отримання достовірного результату, який можна перенести на багатосекційний стелаж.

**РОЗРОБЛЕННЯ МЕТОДУ СТВОРЕННЯ ЗОБРАЖЕНЬ У ЦИФРОВОМУ
ВИГЛЯДІ, ЩО МІСТЯТЬ ІНФОРМАЦІЮ ПРО КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ,
ЯКИЙ ЗАБЕЗПЕЧУЄ ВІДТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО НИХ ІЗ
ЗАДАНОЮ ЯКІСТЮ З МІКРОФІЛЬМІВ СТРАХОВОГО
ФОНДУ ДОКУМЕНТАЦІЇ**

Надточій Ірина Іванівна,
молодший науковий співробітник
Науково-дослідний проектно-конструкторський
та технологічний інститут мікрографії, м. Харків, Україна
Тімов Олексій Олександрович,
молодший науковий співробітник
Науково-дослідний проектно-конструкторський
та технологічний інститут мікрографії, м. Харків, Україна
Журавель Олександр Георгійович,
молодший науковий співробітник
Науково-дослідний проектно-конструкторський
та технологічний інститут мікрографії, м. Харків, Україна

Вступ./Introduction. На цей час існує проблема щодо надійного довгострокового збереження повної інформативності стосовно культурних цінностей.

Проведений попередній аналіз світового досвіду щодо оцифрування культурних цінностей дозволив встановити, що на цей час існує безліч наукових та навчальних публікацій щодо техніки фотознімання/ оцифрування предметів, але відсутні загальні вимоги щодо процесу оцифрування та отримання повної інформативності стосовно культурних цінностей з метою створення страхового фонду.

Ціль роботи./Aim. Розроблений метод дозволить організувати надійне довгострокове збереження інформації стосовно культурних цінностей.

Також це розширить можливості центральних органів виконавчої влади у сфері страхового фонду документації України (далі – СФД) та культури в частині надійного довгострокового зберігання та відновлення із заданою якістю

цифрових копій культурних цінностей із застосуванням технологій мікрофільмування СФД.

Матеріали та методи./Materials and methods. Суть розробленого методу полягає у зведенні в єдиний технологічний процес дій щодо:

- визначення і оцифрування атрибутів;
- виготовлення і зберігання мікрофільмів СФД з інформацією про культурні цінності
- відновлення інформації про культурні цінності з мікрофільмів СФД із заданою якістю.

Суттєвим є те, що операції з визначення атрибутів, які необхідно візуалізувати та оцифрувати, мають виконуватися не лише фахівцями державної системи СФД, але й кваліфікованими фахівцями-практиками відповідної спеціалізації (архівісти, працівники музеїв та бібліотек, археологи, архітектори, історики, мистецтвознавці тощо).

Саме залучення таких фахівців дозволить сформувати пакет даних, який містить:

- зображення атрибутів, що відповідають вимогам для мікрофільмування;
- службову інформацію (дані щодо обладнання та атрибутів) та забезпечить збереження та відновлення цифрової і аналогової інформації про культурні цінності з мікрографічної плівки із заданою якістю.

Задана якість визначається замовником та експертом з атрибутів

Наприклад: колір, точність передачі та кількість відтінків, передача дрібних деталей (мазки на картинах або фактура обкладинки книги).

Результати та обговорення./Results and discussion. Апробацію розробленого методу було проведено при оцифруванні астрономічних фотоматеріалів фахівцями астрономічної обсерваторії Київського національного університета імені Тараса Шевченка (експертами з атрибуції), також було проведено атрибутування наданого до НДІ мікрографії, матеріалу та задано вимоги до його оцифрування.

A same:

- визначено області інтересів;
- мінімальну деталізацію дрібних деталей;
- діапазон яскравості;
- кількість кадрів у серії на кожний об'єкт;
- відсутність будь-яких геометричних викривлень.

Висновки./Conclusions. За цими даними було проведено оцифрування наданого матеріалу. Результати повністю задовільнили замовника. Таким чином, було проведено апробацію першої частини розробленої методики. Це також підтвердило можливість оцифрування матеріалів аналогічних типу з інших областей.

Значущість результатів роботи щодо розроблення методу полягає у створенні наукового підґрунтя для розроблення технології та нормативно методичної бази, яка дозволить створювати зображення у цифровому вигляді, що містять інформацію про культурні цінності, та відтворювати інформацію для замовника із заданою якістю з мікрофільмів СФД.

ЗНИЖЕННЯ ЕВТРОФІКАЦІЇ ТА ЗАБРУДНЕННЯ ВОДОЙМ ЗА ДОПОМОГОЮ EICHORNIA CRASSIPES

Петрук Роман Васильович

д.т.н., професор

Біліченко Юлія Олегівна

аспірант

Вінницький національний технічний університет

м. Вінниця, Україна

Вступ. Проблема евтрофікації водних об'єктів нашої держави набуває все більшої актуальності в останні роки. Рівень і концентрація фотосинтезуючих організмів у водних об'єктах зростає, що підтверджується щорічним зацвітанням річок, ставків та озер, особливо в літні місяці. У Вінницькій області найбільша кількість ставків у Україні – це понад 5 тисяч, що зумовлює значну зарегульованість та повільний стік води. Як наслідок цього спостерігається посилення процесів евтрофікації водойм, при яких вода стає як «кисіль» непридатна для розвитку водної флори і фауни.

Способів вирішення цієї екологічної проблеми є низка, зокрема, покращення водотоку за рахунок покращення аерації та зменшення кількості гребель, пошук способів зменшення надходження поживних на одноклітинних водоростей речовин та ін [1]. Проте всі вони мають певні недоліки і є досить складними в реалізації.

Одним із способів зниження кількості біогенних елементів у воді є розвиток і ріст вищої водної рослинності, якими є водорості. Яскравим представником таких рослин є Ейхорнія, або як іноді ще цей вид називають водний гіацинт. Даний вид поширений у теплих субтропічних країнах та не пристосований для умов лісостепу України. Проте сприятливі умови для цього виду можна створити та використати його властивості для очищення води.

Мета роботи. Метою роботи є дослідження можливості використання водного гіацинту для зниження евтрофікації водних об'єктів басейну річки Південний Буг для подальшої розробки дієвих механізмів протидії явищам

евтрофікації чи зменшення його впливу.

Матеріали та методи. Для експериментального дослідження властивостей ейхорнії по зниженню евтрофікації водойм було використано два ставки земель рекреаційного призначення в межах Селищенецької сільської ради Літинського району Вінницької області. Ставки відносяться до басейну річки Згар. Ставок А – з значним вмістом вищих водних рослин та прозорою водою, ставок Б – великий рибогосподарський ставок зі значною концентрацією завислих частинок, зокрема, частинок фітопланктону.

Дослідження біохімічних параметрів оцінювалось окремо для обох ставків в лабораторіях хімії на кафедрах хімії Вінницького державного педагогічного університету та кафедрі екології, хімії та технології захисту довкілля Вінницького національного технічного університету у відповідності до вимог чинних нормативно-правових документів.

Для досліджень використовували такі методики:

– Методика екологічної оцінки якості поверхневих вод за відповідними категоріями. В. Д. Романенко, В. М. Жукинський, О. П. Оксіук, та ін 1998.

– КНД 211.1.4.010-94 Екологічна оцінка якості поверхневих вод суші та естуаріїв України.

За критеріями мінералізації, іонного та сольового складу проби води у обох ставках відносяться до I класу (прісні, олігогалинні води).

Аналіз за трофо-сапробіологічними (еколого-санітарними) критеріями проводився за такими групами показників:

1) гідрофізичні – завислі речовини, прозорість (ставок А – I клас, 1 категорія; ставок Б – III клас, 4 категорія);

2) гідрохімічні – концентрація іонів водню, азоту амонійного, азоту нітритного, азоту нітратного, фосфору фосфатів, розчиненого кисню; перманганатна та біхроматна окислюваність, біохімічне споживання кисню (ставок А – V клас, 7 категорія; ставок Б – V клас, 7 категорія), причому при нормі для V класу 7 категорії азоту нітратного $2,50 \text{ мгN/дм}^3$ виміряні значення

складають 28,6..28,8 мгN/дм³, фосфор фосфатів при нормі 0,3 мгP/дм³ виміряні значення складають 0,66.. 0,95 мгP/дм³.

3) гідробіологічні – біомаса фітопланктону, індекс самоочищення – само забруднення (ставок А – II клас, 2 категорія; ставок Б – IV клас, 6 категорія);

4) біоіндикація сапробності – індекси сапробності за системами Пантле-Вукка і Гуднайта-Уітлея (ставок А – II клас, 2 категорія; ставок Б – II клас, 3 категорія).

Аналіз за критеріями вмісту специфічних речовин токсичної та радіаційної дії, а також за рівнем токсичності перевищень гранично допустимих рівнів не виявив.

Таким чином, основною проблемою для досліджуваних водних об'єктів є перевищення гранично допустимих рівнів вмісту біогенних речовин.

Виявлення факторів забруднення вод в дослідних ставках

В ставку А культивувалася ейхорнія звичайна (*crassipes*), а у ставку Б культивовані рослини були відсутні. В наступній таблиці наведені дані якості вод з різними показниками у двох ставках. Дослідження якості вод здійснювалось після тримісячної культивації рослин впродовж травня-липня.

Таблиця 1

Екологічна класифікація якості поверхневих вод суші та естуаріїв за трофо-сапробіологічними (еколого-санітарними) критеріями

Клас якості вод	Ставок А	Ставок Б
Категорія якості вод		
Показники		
Гідрофізичні		
Завислі речовини мг/дм ³	<5 (I, 1)	20 (III, 4)
Прозорість, м	>1,50 (I, 1)	0,50 (III, 4)
Гідрохімічні		
pH	7,1 (I, 1)	7,6 (II, 2)
Азот амонійний, мг N/дм ³	0,088 (I, 1)	0,091 (I, 1)
Азот нітритний, мг N/дм ³	0,05 (III, 5)	0,15 (V, 7)
Азот нітратний, мг N/дм ³	28,6 (V, 7)	28,8 (V, 7)
фосфор фосфатів, мг P/дм ³	0,66 (V, 7)	0,95 (V, 7)
Розчинений кисень, мг O ₂ /дм ³	8 (II, 2)	6,7 (III, 4)
% насичення	-	-
Перманганатна окислюваність, мг O ₂ /л	-	-
Біхроматна окислюваність, мг O ₂ /дм ³	-	-
БСК ₅ , мг O ₂ /дм ³	0,91 (I, 1)	2,6 (III, 4)
Гідробіологічні		
Біомаса фітопланктону, мг/дм ³	0,6 (II, 2)	12 (IV, 6)
Індекс самоочищення -самозабруднення (A/R)	0,9 (II, 2)	0,6 (III, 4)

Результати та обговорення. Як видно з таблиці в ставку А значно вища якість вод за такими показниками: завислі речовини, прозорість, БСК5, Біомаса фітопланктону, Індекс самоочищення- самозабруднення.

Також спостерігаються позитивні незначні відмінності за показниками: рН, азот нітритний, розчинений кисень.

Майже відсутні відмінності за такими показниками: азот амонійний, азот нітратний, фосфор фосфатів, індекс сапробності за Пантле-Букком.

Висновки. З вищенаведеного аналізу можна зробити висновок, що водний гіацинт спроможний очищати воду, проте очищення незначне, причому показники вмісту фосфатів та азоту майже не змінюються. Основна здатність гіацинту в даному випадку змінювати візуальну чистоту води, прозорість та вміст завислих речовин.

Практичне застосування методу очищення поверхневих вод за допомогою водного гіацинту можливе за певних умов, проте масове використання цього методу майже не можливе через свою складність у зимовому зберіганні рослин та детальним контролем температурних умов.

Найбільш перспективне використання даного методу можливе для приватних невеликих водойм, ставків, для відпочинкових рекреаційних комплексів, для власників присадибних ставків. За таких умов можливе використання водного гіацинту та його ефективне зберігання і застосування впродовж року.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Петрук Р. В., Біліченко Ю. О., Кравець Н. М. Аналіз загроз евтрофікації води середньої ділянки басейну річки Південний Буг /Роман Васильович Петрук, Юлія Олегівна Біліченко, Наталія Михайлівна Кравець/ Науково-технічний журнал «Сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві» – Вінниця, №2, 2022. – С.181-186. [<https://stmkvb.vntu.edu.ua/index.php/stmkvb/article/view/778>]
2. Афанасьєв С. О. Васильчук Т. О., Летицька О. М., Білоус О. П.

Оцінка екологічного стану річки Південний Буг у відповідності до вимог Водної Рамкової Директиви ЄС. – К.: НВП Інтерсервіс, 2012. – 28с.

3. Шарило Ю., Деренко О. Хлорела – органічний метод очищення рибогосподарських водойм. Сайт Управління Державного агентства рибного господарства у м. Києві та Київській області. 17.01.2020. URL: https://kv.darg.gov.ua/_hlorela_organichnij_metod_0_0_0_1099_1.html

4. Водний фонд України: Штучні водойми — водосховища і ставки: Довідник / За ред. В. К. Хільчевського, В. В. Гребеня. — К.: Інтерпрес, 2014. 164 с. - ISBN 978-965-098-2

5. Barrett S.C.H. 1980a. Sexual reproduction in *Eichhornia crassipes* (water Hyacinth)..Fertility of clones from diverse regions. *Journal of Applied Ecology* 17:101-112.

[https://www.researchgate.net/publication/301684125_Purification_Effects_of_Water_Hyacinth_Eichhornia_crassipes_on_Domestic_Sewage]

6. Ogunlade, Y. 1992. Notes on Utilization of Water Hyacinth (*Eichhornia crassipes*) as a means of pollution Control. Department Of Chemistry, Adeyemi College of Education, Ondo, Ondo State, Nigeria. Pp. 79-84

7. Malik A. Environmental challenge vis a vis opportunity: the case of water hyacinth. *Environ Int*[Internet]. 2007, 33(1):122-38. <https://doi.org/10.1016/j.envint.2006.08.004>

8. Василюк, Т. П. and Vasyliuk, T. P. (2013) Акумуляція та розподіл важких металів у фітомасі гідробіонтів виду *eichhornia crassipes* (mart.) solms при біоочищенні сільськогосподарських стічних вод. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування (1(61)). pp. 67-73. <http://ep3.nuwm.edu.ua/1187/>

ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНІКИ БЕЗПЕКИ ОБСЛУГОВУЮЧОГО ПЕРСОНАЛУ ХОЛОДИЛЬНИХ УСТАНОВОК

Рябченко Галина Валеріївна

викладач вищої категорії, методист
ВСП «Технологічно-економічний фаховий
коледж Білоцерківського НАУ»
м. Біла Церква, Україна

Вступ Холодильні установки призначені для підтримання певної температури в холодильних камерах. У зв'язку з наявністю в холодильних установках холодильних агентів – аміаку або хладонів, які знаходяться під великим тиском і мають небезпечні властивості, експлуатація їх вимагає суворого дотримання техніки безпеки і технічних умов.

Мета роботи Розглянути особливості роботи обслуговуючого персоналу холодильних установок. Використати даний матеріал для підготовки фахових молодших бакалаврів за освітньою програмою «Монтаж і обслуговування холодильно-компресорних машин і установок», виконання курсових та дипломних проєктів з навчальної дисципліни «Холодильно-компресорні машини і установки».

Матеріали та методи Для вивчення проблеми були розглянуті інструкції, розпорядження, накази служб охорони праці переробних підприємств міста Біла Церква. Використані методи аналізу, дослідження, узагальнення.

Результати та обговорення Викладачі фахової передвищої освіти спрямовують свою роботу на формування та розвиток освітньої кваліфікації випускників так, щоб вони були готові до виконання типових спеціалізованих завдань у певній галузі професійної діяльності, пов'язаних з виконанням виробничих завдань підвищеної складності та здійсненням обмежених управлінських функцій. Тобто, випускники фахових коледжів повинні бути готові до вирішення виробничих ситуацій, бути і керівниками і виконавцями. Для підготовки такого спеціаліста необхідно пояснити студенту специфіку майбутньої роботи, для холодильщиків - про роботу в цехах з підвищеною

небезпекою. Робота підвищеної небезпеки — робота в умовах впливу шкідливих та небезпечних виробничих чинників або така, де є потреба у професійному доборі, чи пов'язана з обслуговуванням, управлінням, застосуванням технічних засобів праці або технологічних процесів, що характеризуються підвищеним ступенем ризику виникнення аварій, пожеж, загрози життю, заподіяння шкоди здоров'ю, майну, довкіллю (пп. 1.4 Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці, затвердженого наказом Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 № 15). На підприємствах для запобігання аваріям в аміачних і хладонових холодильних установках використовуються арматура, запобіжні клапани, контрольно-вимірювальні прилади і засоби автоматичного захисту.

У холодильних установках запірні вентиля на трубопроводах і апаратах неагрегатних машин, окрім основних запірних вентилів компресорів, повинні бути запломбовані у відкритому положенні. У місцях, де арматура і трубопроводи можуть бути пошкоджені транспортними засобами або вантажами, встановлюються металеві захисні огорожі. У кожухотрубних апаратах і ресиверах є оглядові віконця для візуального контролю рівня рідини.

У холодильних установках для спостереження за робочим тиском нагнітання, всмоктування, в системі мастила і в картері використовуються манометри і мановакууметри. На нагнітальних магістралях встановлюють зворотні клапани для запобігання зворотному рухові холодильного агента в разі зупинки компресорів. Необхідно звернути увагу на те, що компресори холодильних установок повинні мати пружинний запобіжний клапан, що сполучає порожнини нагнітання і всмоктування з перевищенням допустимої різниці тиску. Посудини, апарати і технологічне устаткування з безпосереднім охолодженням, що містить рідкий холодильний агент, а також деякі компресори забезпечені пружинними клапанами, що скидають його пару в атмосферу. У аміачних холодильних установках запобіжні клапани повинні бути відрегульовані на початок відкриття: 1,2 МПа – на стороні всмоктування і 1,8 МПа – на стороні нагнітання. Замість пружинного запобіжного клапана

компресор може мати чавунну запобіжну пластинку, що розривається за різниці тиску не більше 1,6 МПа. Випуск пари аміаку в атмосферу через запобіжні клапани повинен проводитися по трубі, що виводиться на 1 м вище «конька» даху найвищої будівлі в радіусі 50 м, але не менше 6 м від рівня території і не менше 3 м від майданчиків обслуговування в радіусі 15 м. Діаметр відповідної труби повинен бути не меншим за діаметр запобіжного клапана. Випуск пари хладона в атмосферу здійснюється по трубі, гирло якої має бути віднесене не менше, ніж на 2 м від вікон, дверей і повітроприймальних отворів систем вентиляції і кондиціонування повітря і розташоване на рівні 5 м від землі. Запобіжні клапани компресорів перевіряють не рідше одного разу на рік, запобіжні клапани на апаратах (посудинах) – не рідше одного разу на шість місяців. Циліндри компресорів аміачних холодильних установок мають кришку безпеки. На нагнітаючому і всмоктуючому трубопроводах кожного компресора встановлені гільзи для термометрів, захист яких від механічних пошкоджень забезпечується за допомогою спеціальних кожухів. Холодильні установки оснащені приладами автоматичного захисту, що зупиняють компресори у разі небезпечних режимів роботи.

Захист від підвищеного тиску нагнітання під час пуску компресора з закритим запірним вентиляем, за неприпустимо високого тиску конденсації забезпечується за допомогою реле високого тиску (РТ). Автоматичний контроль рівня холодильного агента в апаратах здійснюється за допомогою реле рівня (РР). Для захисту від припинення подачі води в охолоджуючу сорочку компресора, а в установках з кожухотрубними випаровувачами – від припинення руху розсолу, використовується реле потоку (РП). Захист від підвищеної температури нагнітання досягається відключенням компресора за допомогою реле температури (РТ). Для контролю тиску в системі мастила застосовують реле контролю мастила РКМ (реле різниці тиску мастила). За неприпустимо низького тиску мастила реле відключає компресор.

Обов'язково спрацьовування приладів захисту повинне дублюватися звуковим сигналом в машинному (апаратному) відділенні.

При підготовці фахівців звертаємо увагу на те, що у аміачних холодильних установках справність захисних реле рівня перевіряється один раз на 10 днів, справність інших приладів захисної автоматики – один раз на місяць. У хладонових холодильних установках з періодичним обслуговуванням прилади автоматичного захисту перевіряють не рідше одного разу на три місяці, в інших – не рідше одного разу на місяць.

У агрегованих хладонових холодильних установках передбачено тепловий захист обмотки статора електродвигуна, вбудованого в компресор.

Так як переробні підприємства мають різні графіки роботи, то за нецілодобового обслуговування автоматизованих аміачних холодильних установок у приміщеннях машинних і конденсаторних відділень обов'язкова установка індикаторів витоку аміаку і сигналізаторів аварійної концентрації його в повітрі. Індикатори дають попереджувальний сигнал в приміщення, в якому постійно чергує персонал, і включають вентиляцію за концентрації аміаку в повітрі понад 500 мг/м^3 (0,07 %). Якщо вміст аміаку в повітрі досягає 1500 мг/м^3 (0,21 %) – сигналізатори аварійної концентрації вимикають електроживлення холодильної установки і одночасно включають витяжну й аварійну вентиляцію, світлозвукову сигналізацію і сирену, а також застережне табло над входом в машинне відділення, яке сповіщає про загазованість приміщення. За цілодобового обслуговування холодильної установки індикатори витоку і сигналізатори аварійної концентрації пари аміаку можна не встановлювати в приміщеннях. Витоки аміаку, наявність його в розсолі або циркуляційній воді визначають за допомогою індикаторного паперу (фільтрувальним папером, обробленим розчином фенолроту і висушеного на повітрі). На більшості підприємств для виявлення аміаку в повітрі використовують газоаналізатори інфрачервоного поглинання типу ГП, в розсолі та циркуляційній воді – реактив Несслера. Місця витоку хладона в холодильних установках визначають шляхом обмилування з'єднань, а також за допомогою електронного витокошукача L-780A або регульованого електронного витокошукача 790A, що мають чутливість 3 г/рік. Для інформації

повідомляємо студентам про метод виявлення мікробитоків холодильних агентів і мастил (чутливість 7 г/рік) за яскравим свіченням під дією випромінювання ультрафіолетової лампи, доданих до них флуоресцентних компонентів. Але на досліджуваних підприємствах цей метод не використовується.

Обслуговуючий персонал аміачних холодильних установок забезпечують засобами індивідуального захисту (фільтруючі протигази типу КД, ізолюючі дихальні апарати стислого повітря типу АСВ або ізолюючі протигази типу ІІ, гумові рукавички і чоботи, захисні окуляри) та медикаментами для надання першої долікарської допомоги. На кожному підприємстві повинно бути не менше трьох костюмів Л-1 або захисних костюмів КІХ-4 для проведення аварійних робіт в загазованих аміаком приміщеннях. Протигази марки КД і апарати типу АСВ зберігають в шафах зовні машинного (апаратного) відділення, поряд з вхідними дверима, протигази КД – в машинному (апаратному) відділенні, біля входу, а також в коридорі, прилеглому до холодильних камер з безпосереднім охолодженням, і у виробничих цехах, де встановлено технологічне устаткування з безпосереднім охолодженням. У приміщенні, де знаходиться хладонова холодильна установка, необхідно мати фільтруючі протигази, не менше двох пар гумових рукавичок, захисні окуляри і рукавиці, а також аптечку. На випадок аварійного витoku хладона з системи в машинне відділення зберігають у шафі не менше двох ізолюючих дихальних апаратів типу АСВ або ізолюючих протигазів типу ІІ.

Висновки. Для підготовки спеціалістів з обслуговування холодильних установок необхідно звертати увагу на особливості цієї роботи, на охорону праці в цехах з підвищеною небезпекою, на техніку безпеки при виконанні службових обов'язків. Даний матеріал може допомогти в організації роботи по підвищенню рівня охорони праці, запобіганню виробничому травматизму, наданні організаційно-методичної допомоги викладачам, керівникам курсового, дипломного проєктування.

УДК 004.9:373018.43.5

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У СЕРЕДНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Савон Олексій Євгенійович

аспірант кафедри
інженерії програмного забезпечення та кібербезпеки
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

Шестак Ярослав Іванович

аспірант, старший викладач кафедри
інженерії програмного забезпечення та кібербезпеки
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

Анотація: В даному матеріалі розглянуто питання сучасних тенденцій застосування інформаційних технологій у шкільному освітньому процесі на прикладі кількох навчальних платформ для дистанційного навчання; проведений огляд їх можливостей для учасників навчального процесу, переваг та недоліків.

Ключові слова: середній навчальний заклад, школа, система управління навчанням, навчальна платформа, дистанційне навчання, домашнє завдання, особистий кабінет.

У зв'язку з карантинними обмеженнями пандемії COVID-19 у 2020 році та війни з 2022 року в Україні, відбулися кардинальні зміни у суспільному та політичному житті нашої держави. Вони спричинили за собою докорінні перетворення в різних соціальних сферах, люди стали менше спілкуватися наживо, віддаючи перевагу спілкуванню онлайн. Не стала виключенням і освітня система середніх навчальних закладів – вже четвертий рік навчальний процес у багатьох школах триває дистанційно, незважаючи на повернення більшості закладів до очного формату навчання.

За останні кілька років були розроблені інноваційні технології навчання, завдяки яким при форс-мажорних обставинах освітній процес продовжувався у всіх формах. Серед технологій, які належать до цих інновацій, є й технології дистанційного навчання. Їх класифікують за способом надання учням навчального матеріалу за допомогою мережі Інтернет та отримання від них зворотного результату. Дані інформаційні технології дають учням можливість отримувати доступ до навчальних ресурсів, а для педагогів – формувати відповідні методичні, програмні, організаційні засоби ефективного управління навчальним процесом незалежно від того, де знаходяться учні або навчальний персонал – на робочому місці, вдома або в будь-якій точці нашої планети [1].

Для забезпечення дистанційного навчання у школах, широко використовуються спеціальні навчальні платформи. Вони мають свої переваги над іншими засобами зв'язку між вчителями та школярами, зокрема месенджерами. Останнім часом, з розвитком мобільних пристроїв, коли смартфон є майже у кожного громадянина, набирають популярності й мобільні додатки даних платформ.

«Human Школа» – це сучасна українська система управління навчанням, що об'єднує всіх учасників освітнього процесу на єдиній цифровій платформі, чий можливості широкі – від простого домашнього завдання, яке не потрібно запитувати в шкільному чаті в будь-якому месенджері, до комунікації зі школою, вчителями, ознайомлення зі шкільним життям (фотогалереї, анонси шкільних подій, інформація про факультативи і т. д.) [2]. Однією з головних переваг «Human Школа» є якісно зроблений електронний журнал успішності. У ньому педагогам зручно зберігати відомості про діяльність учнів, особливо у випадку втрати звичайного паперового журналу. Але серед недоліків сервісу користувачі відмічають деякі проблеми з веб-сайтом та мобільним додатком, коли через недостатню швидкість Інтернету відкриття завдання або відправка зробленої роботи може тривати довго. Будь-які зміни, зроблені вчителем, можливі лише з дозволу адміністратора та є цілодобова підтримка 24/7 розробниками, спілкування у чаті або телефоном та у месенджерах.

Безкоштовна платформа для автоматичної перевірки домашніх завдань «JustClass» з'явилася нещодавно, на початку 2023 року, але вже починає набувати популярності у ряді навчальних закладів. База порталу складає близько 1500 вправ, з яких вчитель обирає завдання і надсилає учням згенероване посилання на нього. Інтерактивні вправи можуть містити файли мультимедіа, тому для користування потрібен швидкісний Інтернет [3]. Оцінки зберігаються в особистому кабінеті вчителя й учнів. Серед переваг сервісу відмічають реєстрацію учня через телефонний номер його батьків – це зроблено для забезпечення додаткового захисту даних, оскільки учень є неповнолітнім. Крім того, це дасть змогу батькам відновити доступ до особистого кабінету у випадку форс-мажору, а також отримувати корисну для дітей інформацію. Але портал «JustClass» на даний момент недосконалий і його найбільшим недоліком вчителі-користувачі виявили відсутність можливості додавання власних навчальних матеріалів, а існуючі шаблони не задовольняють їх потреби у повній мірі.

Національна освітня платформа «Всеосвіта» – один з найбільш популярних веб-ресурсів для дистанційного навчання в Україні, який об'єднує більше 1,5 млн користувачів по всій Україні. На даному порталі вчителі можуть проводити семінари, вебінари, конференції онлайн, проходити курси підвищення кваліфікації, створювати навчальний матеріал, вести онлайн-журнал оцінок учнів у особистому кабінеті і т. д. Для учнів на «Всеосвіті», крім виконання домашніх завдань, доступні також підготовка до ЗНО, онлайн-олімпіади, численні онлайн-конкурси на будь-яку тематику. Одна з головних особливостей порталу – конструктор тестів, який дозволяє як складати свої проходження, так і проводити тестування на базі тестів колег. Також перевагою платформи «Всеосвіта» є те, що вчитель має змогу слідкувати за проходженням тесту онлайн: передивлятися, хто з учнів на яке питання відповів правильно або неправильно, скільки часу було витрачено на проходження тесту тощо. Даний портал, на відміну від безкоштовної платформи «JustClass», працює за системою Paywall – це означає, що ряд

послуг на сайті (тренажер підготовки до ЗНО, частина тестів, дитячих конкурсів тощо) платний.

Висновок. Застосування та інтеграція сучасних інформаційних технологій у систему середніх навчальних закладів активно сприяє її модернізації та вдосконаленню. Проте, варто зазначити, що платформи для дистанційної освіти не повинні повністю замінити традиційне очне навчання, хоч вони і мають свої переваги над ним (в електронних журналах вкрай складно підмінити оцінки, онлайн-тести можна налаштувати так, щоб учень не списував, не ділився правильними відповідями з іншими тощо). Процес їх поєднання має бути ретельно спланованим та вирішувати питання нормативного регулювання дистанційного навчання з використанням відповідних технологій.

Таким чином, одна з головних задач сучасної освіти – це пошук, створення, правильне застосування освітніх інновацій та покращення якості існуючих онлайн-платформ, які стали невід’ємною складовою сучасного навчального процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ягупов В. В., Петренко Л. М., Кравець С. Г. Дистанційне навчання в системі професійно-технічної освіти : монографія / за ред. В. В. Ягупова. Житомир : Полісся, 2019. 234 с.

2. Зезуль І. В. Використання системи Нитай школа в освітньому процесі / І. В. Зезуль, В. В. Подолянчук, І. С. Мінтій // Матеріали XIV Всеукраїнської науково-практичної WEB конференції аспірантів, студентів та молодих вчених «Комп’ютерні інтелектуальні системи та мережі» (23-25 березня 2021 р.). Кривий Ріг, 2021. – С. 144-147.

3. Безкоштовна платформа для автоматичної перевірки домашніх завдань Just Class [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://educationpakhomova.blogspot.com/2023/02/just-class.html>.

DEM ПОВЕРХНЯ ТА ПРИНЦИПИ ЇЇ СТВОРЕННЯ ДЛЯ ЦІЛЕЙ КАРТОГРАФІЇ

Чуванова Марія Павлівна

Студентка

Національний університет

біоресурсів та природокористування України

м. Київ, Україна

Вступ. У сучасному світі, де цифрові технології займають все більш важливе місце в нашому повсякденному житті, картографія також перетворюється на сферу, що швидко розвивається та вдосконалюється. Одним з ключових елементів, що лежить в основі нових картографічних досягнень, є цифрова модель місцевості. Вона стала необхідним інструментом для збирання, аналізу та візуалізації географічних даних, використовуючи високоточні геопросторові технології.

Ціль роботи. Стаття розкриє значення DEM у сучасній картографії та її використання для створення високоякісних карт та візуалізації географічної інформації. Також висвітлено види цифрових моделей та принципи створення DEM.

Матеріали та методи. Використано метод аналізу наукових статей, дисертацій, книг та інші джерел, що стосуються цифрових моделей місцевості та принципів їх створення для картографічних цілей.

Результати та обговорення. DEM поверхня (Digital Elevation Model) є числовим представленням земної поверхні, яке використовується в картографії для відтворення рельєфу та висотних характеристик територій. Вона надає детальну інформацію про висоту кожної точки на поверхні Землі, що дозволяє виконувати різні аналізи та моделювання. [1]

Одним з ключових принципів створення DEM є використання супутникових даних, лазерного сканування та аерофотознімків. Супутникові дані, такі як знімки високої роздільної здатності, надають можливість отримати географічну інформацію про рельєф території. Лазерне сканування,

використовуючи принцип лазерного відстанемірування, дозволяє точно виміряти висоту точок на земній поверхні. Аерофотознімки надають зображення з високою деталізацією, що допомагає визначити контури та структуру рельєфу.

Іншим важливим принципом є обробка та аналіз отриманих даних. Цей процес включає фільтрацію, інтерполяцію та моделювання. Фільтрація використовується для видалення шуму та помилок з отриманих даних, що забезпечує більш точну репрезентацію рельєфу. Інтерполяція використовується для заповнення пропусків у даних та створення гладких поверхонь. Моделювання дозволяє створювати різні варіанти ДЕМ поверхні на основі доступних даних, що допомагає в аналізі та прогнозуванні рельєфних характеристик.

Серед різновидів моделей слід зазначити такі:

- ЦИФРОВА МОДЕЛЬ СИТУАЦІЇ (цифровая модель ситуации; digital model of situation; digitales Model n der Situation f) частковий випадок цифрової моделі місцевості, на якій не зображується рельєф, а тільки контури реально існуючих споруд, вулиць, ліній електро передач тощо (складається переважно для промислових і міських територій);

- ЦИФРОВА МОДЕЛЬ СПЕЦІАЛЬНА (цифровая модель специальная; special digital model; spezielles digitales Model n) — цифрова модель, яку будують за принципами побудови цифрової моделі рельєфу, але в знаменниках точок відображують не аплікати точок, а інші (спеціальні) показники як реальної, так і уявної чи прихованої топографічної поверхні. Положення характерних точок визначаються їх плановими координатами X, Y, а в знаменнику залежно від зображуваного об'єкта записують або дані опробувань, або будь-які інші обчислені показники (глибина залягання покладу, тріщинуватість масиву, продуктивність пласта, вміст корисного компонента, добуток показників й ін.). Ц.м.с. може бути результатом математичних дій, виконаних із кількома топографічними поверхнями. [2]

ДЕМ поверхня забезпечує картографічним спеціалістам важливу основу

для створення карт та геопросторових аналізів. Вона дозволяє візуалізувати рельєф, встановлювати розташування висотних точок, проводити аналіз поверхневих характеристик та створювати різні моделі, що допомагають в рішеннях землеустрою, інженерії та природоохоронних заходів. Однак, Бутенко Є. В. В своїй науковій праці зауважив, що на етапі створення поверхні, горизонталі, отримані на підставі хмари точок, виходять досить неточними. Більш того, створюється багато дрібних замкнених горизонталей. Помилки, при побудові поверхні, виникають досить часто і в програмі Civil 3D. Однак існує можливість виправлення даних помилок автоматично. [3]

Також Євген Володимирович у своїй роботі під назвою «Формування цифрової моделі рельєфу за матеріалами аерофотозйомки в програмному засобі Civil3D» на окремих прикладах чітко пояснює, що усунути помилки досить складно та надає варіант вирішення даної проблеми – побудову точок COGO.

Висновки. Отже, DEM поверхня та принципи її створення відіграють важливу роль у картографії, забезпечуючи якісну та деталізовану інформацію про рельєф територій та допомагаючи в прийнятті рішень у різних галузях, пов'язаних з геопросторовим аналізом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цифрова модель місцевості URL:
https://uk.wikipedia.org/wiki/Цифрова_модель_місцевості
2. Цифрова модель рельєфу: опис, типи, види, побудова URL:
<https://hi-news.pp.ua/kompyuteri/16128-cifrova-model-relyefu-opis-tipi-vidi-pobudova.html>
3. Формування цифрової моделі рельєфу за матеріалами аерофотозйомки в програмному засобі Civil3D/ Є. В. Бутенко, К.В. Боровик, А.Р. Герин, Б.А. Губкін URL:
<http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Zemleustriy/article/view/14102/12996>
4. Аналіз рельєфу. Цифрові моделі рельєфу (ЦМР) та їх побудова URL: https://geoknigi.com/book_view.php?id=619

НАПРЯМИ НИЗЬКОВУГЛЕЦЕВОГО РОЗВИТКУ ЕНЕРГЕТИКИ І ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ВІДПОВІДНО ДО ЗАСАД ДЕРЖАВНОЇ КЛІМАТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Щербина Євген Васильович,

канд. техн. наук, ст. наук. співр.

Інститут загальної енергетики НАН України,

м. Київ, Україна

Вступ. Декарбонізація економіки і її перехід на шлях низьковуглецевого розвитку є важливою складовою державної політики. У грудні 2015 року була прийнята нова глобальна кліматична Паризька Угода [1] до Рамкової конвенції ООН зі зміни клімату щодо зменшення викидів парникових газів (ПГ) в атмосферу. Верховна Рада України ратифікувала Паризьку Угоду у липні 2016 року, що накладає на Україну нові зобов'язання зі скорочення викидів ПГ і впливає на економіку країни і особливо на розвиток її енергетичного сектора, як основного джерела викидів парникових газів. У листопаді 2018 року Європейська Комісія представила довгострокову концепцію переходу ЄС до кліматично нейтрального розвитку до 2050 року «Європейська Зелена Угода» [2], що істотно пришвидшило енергетичні трансформації у країнах ЄС. Враховуючи євроінтеграційні наміри України, в останній час на державному рівні прийнято ряд документів, спрямованих на посилення кліматичних цілей і розробку заходів для їх досягнення. У березні 2021 року Кабінет Міністрів України затвердив Національну економічну стратегію на період до 2030 року [3], в якій визначено заходи щодо декарбонізації різних галузей економіки на найближче десятиліття і вперше офіційно визначено довгострокову мету країни досягнення кліматичної нейтральності до 2060 року. Однією зі стратегічних цілей в галузі енергетики є підвищення енергоефективності економіки та забезпечення екологічності енергетичного сектору шляхом досягнення чистої генерації енергії. У липні 2021 року Кабінет Міністрів України схвалив Оновлений національно визначений внесок (НВВ2) до Паризької Угоди [4], в

якому нова кліматична ціль України передбачає скорочення викидів ПГ до 2030р. до рівня 35% порівняно з 1990р. У липні 2022 року українським урядом був представлений План відновлення України [5] (ПВУ), що відображає основні напрями відновлення зруйнованої внаслідок російської агресії економіки у найближчі 10 років на принципах зеленого енергетичного переходу.

Метою даної роботи є дослідження показників низьковуглецевого розвитку енергетичного сектора і економіки України на найближче десятиліття відповідно до останніх документів держави у сфері зміни клімату.

Матеріали та методи. Національна рада з відновлення України, створена для подолання наслідків російсько-української війни, розробила план повоєнного відновлення, який був представлений українським урядом на міжнародній конференції в Лугано у липні 2022 року. План передбачає не просто відновлення знищених чи зруйнованих війною об'єктів, економічних процесів та природніх екосистем, а кардинальну трансформацію держави у нову європейську країну на принципах зеленої економіки. Серед 15 національних програм представлених у Плані особливе місце займає програма № 4 «Енергетична незалежність та Зелений Курс», що базується на матеріалах робочої групи «Енергетична безпека» [6]. Програма потребує близько 130 млрд доларів США і передбачає заходи для трьох часових періодів.

Перший етап - це термінові заходи на друге півріччя 2022 року направлені на забезпечення і накопичення енергоресурсів та швидке відновлення пошкоджених енергетичних об'єктів.

Другий етап - середньострокова програма «Посилення стійкості інтегрованої енергосистеми» у найближчі 3 роки передбачає:

- розширення міжсистемних зв'язків з ENTSO-E до 6 ГВт;
- забезпечення постачання і зберігання природного газу для ЄС та України;
- розширення нафтопереробних потужностей після закінчення війни;
- будівництво інфраструктури постачання нафтопродуктів з ЄС та

безпечних сховищ;

- модернізацію газотранспортної системи та газорозподільчих мереж;
- відбудову пошкоджених енергетичних об'єктів.

Третя довгострокова частина розрахована на 2024 – 2032 роки, потребує 114 млрд доларів США і передбачає розвиток безвуглецевої енергетики (ядерної і ВДЕ), збільшення виробництва газу та біопалива, формування і розвиток водневої енергетики. Її реалізація потребує виконання наступних проектів:

- будівництво 5-10 ГВт ВДЕ;
- будівництво 3,5 ГВт нових ГЕС та ГАЕС;
- підвищення потужності атомної генерації;
- будівництво 1,5–2 ГВт високо-маневрених пікових потужностей на заміну вугільної генерації та 0.7-1 ГВт систем накопичування енергії;
- будівництво близько 15 ГВт електролізерів;
- будівництво понад 30 ГВт ВДЕ для виробництва водню;
- розвиток водневої інфраструктури;
- локалізація виробництва обладнання для ВДЕ (вітрові вежі, трансформатори, кабелі, електролізери, літій-іонні акумулятори та ін.);
- розвиток виробництва біопалива з агропродукції та відходів;
- збільшення видобутку газу, розробка нетрадиційних газових родовищ;
- створення неповного циклу ядерного виробництва;
- будівництво розумних мереж (smart grid).

У забезпеченні сталого розвитку України у відповідності з Зеленою Угодою ЄС важлива роль також належить програмі №3 ПВУ «Відбудова чистого та захищеного середовища», проекти якої забезпечать кліматичну нейтральність, екологічну безпеку, екомодернізацію промислових підприємств, збалансоване використання природних ресурсів та ефективне державне управління екологією за рахунок впровадження системи торгівлі квотами на викиди ПГ та удосконалення системи моніторингу, звітності і верифікації викидів парникових газів.

План відновлення України є продовженням концепції низьковуглецевої економіки закладеної у Національній економічній стратегії на період до 2030 р., що визначає орієнтири, принципи та цінності в економічній політиці для інноваційного економічного зростання, серед яких важливе місце займає декарбонізація економіки і її енергетичного сектора. Серед стратегічних цілей для напрямку «Енергетика» разом з високим рівнем безпеки та інтеграцією в європейський ринок, модернізацією енергосистеми, значна увага приділяється підвищенню енергоефективності економіки та чистій генерації енергії, що передбачає [3]:

- зменшення вуглецевого сліду паливно-енергетичного комплексу;
- залучення 10 млрд. доларів США інвестицій у розвиток ВДЕ;
- скорочення вугільної генерації енергії;
- формування частки генерації з відновлювальних джерел енергії у загальному виробництві електроенергії на рівні 25 відсотків;
- збільшення утилізації відходів паливно-енергетичного комплексу.

Розвитком моделі низьковуглецевої економіки стало затвердження українським урядом 30 липня 2021 року Оновленого національно визначеного внеску України до Паризької Угоди [7], згідно з яким актуальна кліматична мета країни – скорочення до 2030 року викидів парникових газів до рівня 35% порівняно з обсягами 1990 року і досягнення кліматичної нейтральності не пізніше 2060 року. Формування Оновленого національно визначеного внеску України базується на основі економіко-математичного моделювання сценаріїв розвитку усіх секторів економіки з перспективою на період до 2050 року з метою включення довгострокової цілі декарбонізації. Моделювання здійснювалось за допомогою моделі TIMES-Україна [8], спеціалізованої моделі балансу мас для сектору «Відходи», секторальних моделей для сільського і лісового господарств і динамічної моделі загальної рівноваги економіки України. Модель TIMES-Україна є оптимізаційною і використовується для оцінки обсягів використання енергії і палива у різних секторах, обсягів викидів ПГ і витрат. Детальний опис процесу моделювання, секторальних цілей щодо

скорочення викидів, адаптації до зміни клімату та необхідного обсягу інвестицій і фінансового забезпечення для реалізації кліматичних цілей наведено в Аналітичному огляді Оновленого НВВ [9].

Сценарій «НВВ2» передбачає зменшення викидів ПГ у 2030 році на 6.6% порівняно з поточним рівнем 2019 року і досягнення кліматичної цілі скорочення викидів у 2030 році на 65% порівняно з показниками базового 1990 року. На рис. 1 [7] графічно відображені загальні фактичні викиди ПГ з врахуванням сектору «Землекористування, зміни у землекористуванні та лісове господарство» (ЗЗЗЛГ) у період з 1990 року до 2020 року (у відсотках до обсягу викидів у 1990 році) і прогнозовані обсяги викидів до 2050 року для сценаріїв «Бізнес як звичайно» та «НВВ2».

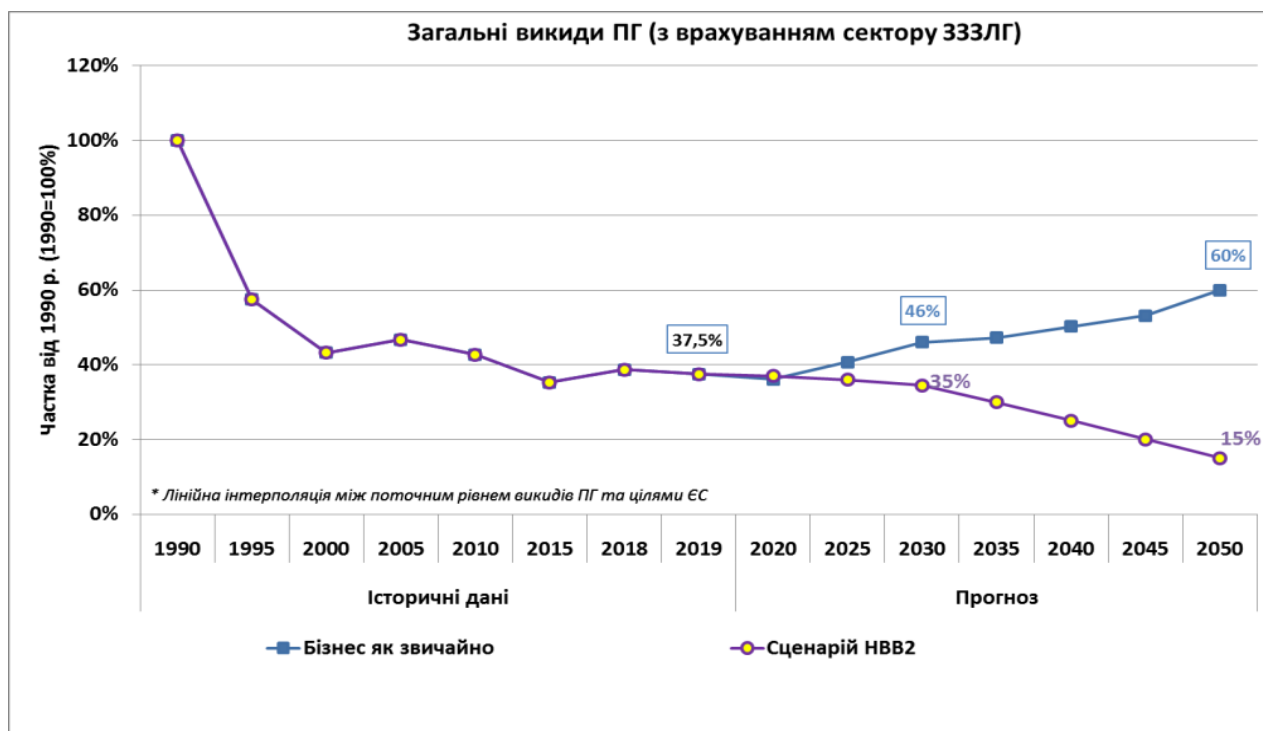

Рис. 1. Загальні викиди ПГ для сценаріїв «Бізнес як звичайно» і «НВВ2» на період до 2050 року [7]

Результати та обговорення. Секторально обсяги і динаміка викидів парникових газів значно відрізняються. Зменшення викидів ПГ до 2030р. у порівнянні з обсягами викидів поточного на момент розробки НВВ2 2019р. прогнозується у секторах «Виробництво енергії і тепла», «Будівлі» і «Постачання енергоресурсів». У землекористуванні і лісовому господарстві, а

також у секторі відходів плануються незначні зменшення викидів. В той же час в секторах «Транспорт», «Промисловість» і «Сільське господарство» передбачається збільшення викидів у 2030р. у порівнянні з 2019р. Показники секторальних викидів парникових газів у 2030 році згідно Оновленого НВВ і їх порівняння з показниками базового 1990 року згідно з Національним кадастром антропогенних викидів із джерел та абсорбції поглиначами парникових газів в Україні за 1990-2019 роки [10] представлені у табл. 1. У секторі ЗЗЗЛГ НВВ2 прогнозує поглинання викидів ПГ у 2030 році на рівні 5.2 млн тон CO₂-екв. Загальні викиди ПГ у 2030 році мають скласти 313.7 млн тон CO₂-екв. без урахування сектору ЗЗЗЛГ і 308.5 млн тон CO₂-екв. з його урахуванням, що відповідає скороченню на 65% від загальних викидів у 1990р. (884.2 млн тон CO₂-екв.) з урахуванням сектору ЗЗЗЛГ.

Таблиця 1

**Викиди ПГ у різних секторах економіки у базовому 1990 р. і у 2030 р.
згідно НВВ2**

Сектори економіки	Викиди парникових газів, млн тон CO ₂ -екв.		
	1990 р.	2030 р.	2030 р. у % до 1990 р.
Виробництво енергії і тепла	272.7	68.1	25.0
Будівлі	102.0	19.8	19.4
Транспорт	111.8	40.2	36.0
Постачання енергоресурсів	127.5	40.0	31.4
Промисловість	229.2	89.5	39.0
Сільське господарство	86.8	44.5	51.2
Відходи	12.4	11.6	93.5

Аналіз табл. 1 показує, що низьковуглецевий розвиток економіки безпосередньо залежить від декарбонізації енергетичної галузі, скорочення викидів ПГ під час видобутку, обробки, транспортуванні та зберіганні викопного палива і термомодернізації будівель. Ці сектори забезпечать скорочення викидів ПГ до 2030 року нижче середнього показника для економіки в цілому. Враховуючи економічне зростання прогнозується збільшення обсягів споживання електроенергії до 2030р. на 30%. Виробництво електроенергії має бути збільшено зі 156.5 ТВт·год (2021р.) до 190 ТВт·год. НВВ2 прогнозує заміну старих вугільних ТЕС відновлювальними джерелами

енергії. Відповідно до результатів моделювання сценарій «НВВ2» передбачає у 2030 році в структурі виробництва електроенергії 90 ТВт·год ядерної генерації, близько 60 ТВт·год генерації ВДЕ, 25 ТВт·год генерації вугільних ТЕС і решту за рахунок газової генерації і промислових виробників. Для цього виробництво електроенергії з ВДЕ повинно значно збільшитись у найближче десятиліття. Відповідно до Національної економічної стратегії України [3], частка ВДЕ у загальному виробництві електроенергії має зрости до 25% до 2030 року. Таким чином у 2030 році можна досягти рівня близько 80% безвуглецевої генерації електроенергії (АЕС, ВДЕ, ГЕС та ГАЕС).

Висновки. За останній час на державному рівні прийнято ряд важливих документів у сфері зміни клімату, що мають пришвидшити «зелений» енергетичний перехід. Згідно з Національною економічною стратегією на період до 2030 року одна з головних цілей в енергетиці – досягнення чистої генерації енергії за рахунок зростання частки ВДЕ до 2030 року до рівня 25 відсотків і скорочення вугільної генерації. В Оновленому національно визначеному внеску України до Паризької Угоди задекларована нова кліматична ціль – скорочення до 2030 року викидів парникових газів до рівня 35 відсотків порівняно з обсягами 1990 року. Найбільший потенціал скорочення прогнозується при виробництві енергії і тепла, постачанні енергоресурсів і в секторі «Будівлі». План відновлення України після етапу відбудови передбачає етап кардинальної модернізації на принципах зеленої економіки. В енергетичному секторі програма ПВУ «Енергетична незалежність та Зелений курс» націлена на підвищення енергоефективності та розвиток ВДЕ і низьковуглецевої генерації.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Paris Agreement. United Nation Framework Convention on Climate Change. FCCC/CP/2015/L.9/Rev.1.
URL:<https://unfccc.int/resource/docs/2015/cop21/eng/l09r01.pdf> (дата звернення: 20.02.2023).

2. The European Green Deal. European Commission: Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Brussels, 11.12.2019. COM (2019) 640 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN> (дата звернення: 1.03.2023).

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179 «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179> (дата звернення: 2.03.2023).

4. Про схвалення Оновленого національно визначеного внеску України до Паризької угоди. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.07.2021 № 868-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/868-2021-p#Text> (дата звернення: 22.02.2023).

5. План відновлення України. Національна рада з відновлення. Липень 2022. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c19ac16c921fc712205f03_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_UKR.pdf (дата звернення: 27.02.2023).

6. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Енергетична безпека». Національна рада з відновлення України від наслідків війни. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/energy-security.pdf> (дата звернення: 28.02.2023).

7. Оновлений національно визначений внесок України до Паризької угоди. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. 2021. URL: https://unfccc.int/sites/default/files/NDC/2022-06/Ukraine%20NDC_July%2031.pdf (дата звернення: 22.02.2023).

8. Подолець Р.З. Стратегічне планування у паливно-енергетичному комплексі на базі моделі «TIMES-Україна»: наук. доп. Р.З. Подолець, О.А. Дячук. НАН України; Інститут економіки та прогнозування. Київ, 2011. 150 с.

9. Аналітичний огляд Оновленого національно визначеного внеску України до Паризької угоди. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України.

URL:https://mepr.gov.ua/files/images/2021/29042021/Analytical%20Report_%20Project_EN.PDF (дата звернення: 7.12.2022).

10. Ukraine's Greenhouse Gas Inventory, Annual National Inventory Report for Submission under the United Nations Framework Convention on Climate Change and the Kyoto Protocol 1990–2019. URL: <https://unfccc.int/ghg-inventories-annex-i-parties/2021> (дата звернення: 2.02.2023).

PHYSICAL AND MATHEMATICAL SCIENCES

СФЕРИЧНІ ФУНКЦІЇ ЛЕЖАНДРА: РІВНЯННЯ ЗВ'ЯЗКУ ТА СПІВВІДНОШЕННЯ НА ЇХ ОСНОВІ

Комолов В'ячеслав Михайлович

викладач

Українська інженерно-педагогічна академія

Латинін Юрій Михайлович

канд. фіз – мат наук, доцент

Національний технічний університет

Харківський політехнічний інститут

Анотація./Annotation. Досліджені рівняння зв'язку сферичних функцій Лежандра. Отримані: 1) – співвідношення, що об'єднує ці рівняння; 2)-формули щодо деяких граничних і асимптотичних випадків.

Ключові слова./Key words. Сферичні функції Лежандра, рівняння зв'язку, асимптотичне наближення.

Введення./Introduction. Об'єктом дослідження авторів робіт [1-3] були рівняння зв'язку, що мають місце в теорії циліндричних функцій, функціях Ангера-Вебера та приєднаних функціях Лежандра (Ферерса). В останньому випадку інтервал зміни дійсного аргументу функції знаходиться у межах $-1 < x < 1$.

На підґрунті об'єднання рівнянь зв'язку для кожного з раніше розглянутих випадків існують чи вводяться комплексні функції:

1. Ханкеля $H_{\nu}^1(x), H_{\nu}^2(x)$;

2. $J_{\pm\nu}(x) + iE_{\pm\nu}(x)$, де $J_{\pm\nu}(x)$ – функція Ангера та $E_{\pm\nu}(x)$ - відповідно Вебера;

$$3. W_v^\mu(\pm x) = \frac{2}{\pi} Q_v^\mu(\pm x) + i \cdot P_v^\mu(\pm x), \text{ де } \frac{2}{\pi} Q_v^\mu(\pm x) \text{ та } P_v^\mu(\pm x) -$$

приєднані функції Лежандра першого та другого роду (v – ступень, а μ порядок функції). У згаданих вище публікаціях опісля перетворення рівнянь зв'язку був отриманий ряд нових співвідношень.

Якщо $\mu = 0$ та v – не є цілим числом, то у загальній теорії функцій Лежандра прийнято писати $P_v^0(z) = P_v(z)$ и $Q_v^0(z) = Q_v(z)$ Часто ці величини називають сферичними функціями Лежандра.

Ціль роботи./Aim. На підґрунті методики, що була використана у вивченні рівнянь зв'язку вищезазначених функцій, отримати та дослідити подібні співвідношення щодо сферичних функцій Лежандра при виконанні умов: $x \geq 1$ та $\mu=0, v \neq 0; v \neq \pm 1; v \neq \pm 2 \dots$.

Результати й обговорення./Results and discussion. В роботі [4] наведено функціональне співвідношення:

$$Q_v(x) = \frac{\pi}{2 \sin(v\pi)} [P_v(x) \cos(\pi v) - P_v(-x)], x > 1. (1)$$

Це співвідношення можна використати в якості 1-го рівняння зв'язку. У випадку, коли $\mu=0$, диференціальне рівняння Лежандра

$$(1 - z^2) \frac{d^2 w}{dz^2} - 2z \frac{dw}{dz} + [v(v + 1)]w = 0$$

залишається незмінним, якщо замінити z на $-z$ і відповідно x на $-x$ в (1).

Тоді:

$$Q_v(-x) = \frac{\pi}{2 \sin(v\pi)} [P_v(-x) \cos(\pi v) - P_v(x)], (2)$$

На підставі перетворень (1) та (2) було отримане співвідношення:

$$Q_v(-x) = -Q_v(x) \cdot \cos(\pi v) - \frac{\pi}{2} P_v(x) \cdot \sin(v\pi). (3)$$

Надалі це співвідношення (3) будемо розглядати як друге рівняння зв'язку. Таким чином, у теорії функцій Лежандра також мається два рівняння зв'язку (2) та (3), які розглядаються лише при обмеженнях, коли: $x > 1; v \neq 0; \pm 1; \pm 2 \dots$

Опісля перетворень (1) можна представити у наступному вигляді:

$$P_\nu(-x) = \text{Im} \left\{ \left[\frac{2}{2\pi} Q_\nu(x) + iP_\nu(x) \right] \cdot e^{-i\nu\pi} \right\}. \quad (4)$$

Аналогічно (3) також перетворюється до вигляду:

$$-\frac{2}{\pi} Q_\nu(-x) = \text{Re} \left\{ \left[\frac{2}{\pi} Q_\nu(x) + iP_\nu(x) \right] \cdot e^{-i\nu\pi} \right\}. \quad (5)$$

Рівняння зв'язку (1) та (3) перетвореннями можуть бути зведені до співвідношення, що містить функцію:

$$W_\nu(x) = \frac{2}{\pi} Q_\nu(x) + iP_\nu(x), \quad (6)$$

$$[-W_\nu(-x)]^\bullet = W_\nu(x) \cdot e^{-i\nu\pi}. \quad (7)$$

З (7) витікають дві рівності:

$$|W_\nu(-x)| = |W_\nu(x)|; \text{ та } \arctg \frac{P_\nu(-x)}{\frac{2}{\pi} Q_\nu(-x)} + \arctg \frac{P_\nu(x)}{\frac{2}{\pi} Q_\nu(x)} = \nu\pi. \quad (8)$$

Також:

$$|W_\nu(x)| = \left| \frac{2}{\pi} \cdot Q_\nu(x) \right| \cdot \frac{\sqrt{[P_\nu(x)]^2 + [P_\nu(-x)]^2 - 2P_\nu(-x) \cdot P_\nu(x) \cdot \cos(\nu\pi)}}{|P_\nu(x) \cos(\nu\pi) - P_\nu(-x)|}, \quad (9)$$

$$\text{Arg} W_\nu(x) = \arctg \left(\frac{P_\nu(x)}{\frac{2}{\pi} Q_\nu(x)} \right) = \arctg \left[\frac{P_\nu(x) \cdot \sin(\nu\pi)}{|P_\nu(x) \cos(\nu\pi) - P_\nu(-x)|} \right]. \quad (10)$$

Застосувавши узагальнену теорему тангенсів [5] до (2) та (3) і зробивши наступні прості перетворення, отримаємо два співвідношення:

$$\frac{P_\nu(x)}{\frac{2}{\pi} Q_\nu(x)} = \text{tg} \left\{ \frac{\nu\pi}{2} + \arctg \left[\frac{P_\nu(x) + P_\nu(-x)}{P_\nu(x) - P_\nu(-x)} \cdot \text{tg} \frac{\nu\pi}{2} \right] \right\}; \quad (11)$$

$$\frac{P_\nu(x)}{\frac{2}{\pi} Q_\nu(x)} = -\text{tg}^{-1} \left\{ \frac{\nu\pi}{2} + \arctg \left[\frac{Q_\nu(x) - Q(-x)}{Q_\nu(x) + Q(-x)} \cdot \text{tg} \frac{\nu\pi}{2} \right] \right\}. \quad (12)$$

Враховуючи (11), отримаємо:

$$\text{Arg} W_\nu(x) = \frac{\nu\pi}{2} + \arctg \left[\frac{P_\nu(x) + P_\nu(-x)}{P_\nu(x) - P_\nu(-x)} \cdot \text{tg} \frac{\nu\pi}{2} \right]; \quad (13)$$

$$|W_\nu(x)| = 2 \frac{\sqrt{P_\nu(x) \cdot P_\nu(-x)}}{|\sin(\nu\pi)|} \times \left| \text{sh} \left(\ln \sqrt{\frac{P_\nu(x)}{P_\nu(-x)}} + i \frac{\pi\nu}{2} \right) \right|; \quad (14)$$

$$|W_\nu(x)| = 2 \frac{\sqrt{|P_\nu(x)| \cdot |P_\nu(-x)|}}{|\sin(\nu\pi)|} \times \left| \text{ch} \left(\ln \sqrt{\frac{|P_\nu(x)|}{|P_\nu(-x)|}} + i \frac{\pi\nu}{2} \right) \right|, \quad (15)$$

де співвідношення (14) відповідає випадку, коли $P_\nu(x)$ та $P_\nu(-x)$ мають співпадаючі знаки, а (15) – коли вони є протилежними.

Якщо $x > 1$ і відповідно $x = \text{ch} \alpha$ ($\alpha > 0$), тоді [6]:

$$Q_\nu(ch\alpha) = \sqrt{\pi} \cdot \frac{\Gamma(\nu+1)}{\Gamma(\nu+3/2)} \cdot e^{-(\nu+1)\alpha} \cdot F_1 = \pi \cdot e^{-(\nu+1)\alpha} \cdot A_1 \cdot F_1. \quad (16)$$

Таке розкладання є справедливим стосовно будь-яких $\nu \neq -1, -2, \dots$, довільних $x > 1$.

Аналогічно [6]:

$$\begin{aligned} P_\nu(ch\alpha) &= \frac{1}{\sqrt{\pi}} \cdot \frac{\Gamma(\nu+1)}{\Gamma(\nu+3/2)} \cdot tg(\pi\nu) \cdot e^{-(\nu+1)\alpha} \cdot F_1 + \frac{1}{\sqrt{\pi}} \cdot \frac{\Gamma(\nu+1/2)}{\Gamma(\nu+1)} \cdot e^{\nu\alpha} \cdot F_2 = \\ &= tg(\pi\nu) \cdot e^{-(\nu+1)\alpha} \cdot A_1 \cdot F_1 + e^{\nu\alpha} A_2 \cdot F_2. \end{aligned} \quad (17)$$

Подання у такому форматі функції $P_\nu(ch\alpha)$ є справедливим, якщо $\nu \neq \pm 1/2; \pm 1/3; \dots$ та $x > 1$.

В (16) та (17) F_1, F_2 – гіпергеометрична функція, $\Gamma(y)$ - гама функція, $F_1 \equiv F(\nu+1, 1/2; \nu+3/2; e^{-2\alpha}); F_2 \equiv F(-\nu, 1/2; 1/2 - \nu; e^{-2\alpha});$

$$A_1 = \frac{1}{\sqrt{\pi}} \cdot \frac{\Gamma(\nu+1)}{\Gamma(\nu+3/2)}; A_2 = \frac{1}{\sqrt{\pi}} \cdot \frac{\Gamma(\nu+1/2)}{\Gamma(\nu+1)}.$$

Тоді:

$$W_\nu(ch\alpha) = [2 + i \cdot tg(\nu\pi)] \cdot e^{-(\nu+1)\alpha} \cdot A_1 \cdot F_1 + i \cdot e^{\alpha\nu} \cdot A_2 \cdot F_2; \quad (18)$$

$$\frac{P_\nu(ch\alpha)}{\frac{2}{\pi} \cdot Q_\nu} = \frac{1}{2} \cdot \left[tg(\pi\nu) + e^{(2\nu+1)\alpha} \cdot \frac{A_2}{A_1} \cdot \frac{F_2}{F_1} \right]. \quad (19)$$

Маємо асимптотичне представлення сферичних функцій Лежандра першого та другого роду [6], якщо $x > 1$ и $|\nu| \rightarrow \infty$:

$$P_\nu(ch\alpha) = \frac{e^{(\nu+\frac{1}{2})\alpha}}{(2\pi \cdot \nu \cdot sh\alpha)^{1/2}} \cdot [1 + O(|\nu|^{-1})];$$

$$Q_\nu(ch\alpha) = \frac{(\pi)^{1/2} \cdot e^{-(\nu+\frac{1}{2})\alpha}}{(2 \cdot \nu \cdot sh\alpha)^{1/2}} \cdot [1 + O(|\nu|^{-1})], \quad |\arg \nu| \leq \pi/2.$$

У цьому випадку:

$$W_\nu(ch\alpha) = \frac{2 e^{-(\nu+1/2)\alpha} + i \cdot e^{(\nu+1/2)\alpha}}{(2\pi \cdot \nu \cdot sh\alpha)^{1/2}}; \quad \frac{P_\nu(ch\alpha)}{\frac{2}{\pi} \cdot Q_\nu(ch\alpha)} = \frac{1}{2} \cdot e^{(2\nu+1)\alpha}. \quad (20)$$

Висновки./Conclusions. Згідно методики, що була описана та використана у роботах [1-3], представлені рівняння зв'язку сферичних функцій Лежандра. На їх підґрунті утворені величини: $W_\nu(x) = \frac{2}{\pi} Q_\nu(x) + i \cdot P_\nu(x); |W_\nu(x)|; Arg W_\nu(x)$, де $W_\nu(x)$ – комплексна функція, що об'єднує обидва рівняння зв'язку. Для цих величин отримані вирази формул, коли:

a) $x > 1$ і б) $|v| \rightarrow \infty$.

ЛІТЕРАТУРА/REFERENCES

1. Комолов В. М., Латынин Ю. М. Построение комплексной функции $W_v^\mu(x)$ на основе функций Лежандра. Materials of the XVII - International research and practice conference «Modern european science-2021». Sheffield, 30 June, vol. 3, Science and Education LTD. P. 62 - 66.
2. Комолов В. М., Латынин Ю. М. Функции Ангера-Вебера: уравнения связи и соотношения на их основе. Materials of the XVII - International research and practice conference «Перспективные вопросы мировой науки -2022», София, «Бял-град-БГ ОДД», vol 6. P.71-75
3. Комолов В. М., Латынин Ю. М. Цилиндрические функции: уравнения связи и соотношения на их основе Materials of the XVIII International research and practice conference «Наука и образование -2022», Praga, «Education and Science», vol 6, P. 30 - 35.
4. Градштейн И. С., Рыжик И. М. Таблицы интегралов, сумм, рядов и произведений М.: Гос. изд-во физ-мат литературы, 1963. – 1100 с.
5. Комолов В. М., Латынин Ю. М. Обобщенная формула тангенсов: примеры применения. Materials of the X1 International research and practice conference “Наука и цивилизация-2015”, vol 23, Mathematics. Sheffield, Science and Education LTD. 2015, P.24 - 30.
6. Лебедев Н. Н. Специальные функции и их приложения.- М.-Л.:Гос. издательство физ-мат литературы, 1963. – 360 с.

ПРО ПРЕДСТАВЛЕННЯ ЦІЛОГО ЧИСЛА ЯК СУМИ П'ЯТИ КУБІВ

Мазурок Олексій Олегович,
кандидат фізико-математичних наук, доцент
Дрогоман Діана Віталіївна,
Шкіндер Катерина Сергіївна,
студентки
Київський фаховий коледж прикладних наук
м. Київ, Україна

Вступ. Той факт, що *кожне натуральне число є сумою чотирьох квадратів*, було доведено Лагранжем у 1770 році. Коротко це твердження можна записати у вигляді: $N = \square + \square + \square + \square$. Нам також відомо доведення елементарними методами того факту, що кожне натуральне число n є алгебраїчною сумою трьох квадратів і, зокрема, може бути представлене у вигляді: $n = x^2 + y^2 - z^2$, де x, y, z – деякі натуральні числа. Причому самих таких представлень для кожного натурального n існує нескінченно багато.

Мета роботи. Мета даного дослідження – довести, що кожне натуральне число можна представити у вигляді *суми п'яти кубів цілих чисел* [1, с. 34].

Результати та обговорення.

Лема 1. Довільне ціле число, яке кратне 6, можна представити у вигляді суми чотирьох кубів цілих чисел.

Доведення. Твердження леми випливає, зокрема, з тотожності:

$$6t = (t+1)^3 + (t-1)^3 + (-t)^3 + (-t)^3, \quad (1)$$

в якій t – довільне ціле число. **Лему доведено.**

Лема 2. Нехай k, r і m – довільні цілі числа; тоді число $6k + r - (6m + r)^3$ ділиться на 6.

Доведення. Легко бачити, що

$$\begin{aligned} &= 6 \cdot (k - 6^2 m^3 - 3 \cdot 6 m^2 \cdot r - 3 \cdot m \cdot r^2) + r - r^3 = \\ 6k + r - (6m + r)^3 &= 6k + r - 6^3 m^3 - 3 \cdot 6^2 m^2 \cdot r - 3 \cdot 6m \cdot r^2 - r^3 = \end{aligned}$$

$$= 6 \cdot (k - 6^2 m^3 - 3 \cdot 6m^2 \cdot r - 3 \cdot m \cdot r^2) - (r - 1) \cdot r \cdot (r + 1),$$

а останній доданок, як добуток трьох послідовних цілих чисел, очевидно ділиться на 6.

Таким чином, для довільних $k \in Z$, $r \in Z$ і $m \in Z$ має місце рівність $6k + r - (6m + r)^3 = 6t$, в якій t – деяке ціле число. **Лему доведено.**

Зауваження: результат (2) можна записати у формі:

$$6k + r = (6m + r)^3 + 6t \quad (2')$$

Теорема. Кожне ціле число може бути представлене у вигляді суми п'яти кубів цілих чисел нескінченним числом способів.

Доведення. Кожне ціле число n може бути представлене у вигляді:

$$n = 6k + r, \text{ де } k \text{ – деяке ціле число, а } r = 0, 1, 2, 3, 4, 5. \quad (3)$$

Скориставшись послідовно результатами (3), (2') і (1), отримуємо:

$$n = 6k + r = (6m + r)^3 + 6t = (6m + r)^3 + (t + 1)^3 + (t - 1)^3 + (-t)^3 + (-t)^3,$$

тобто отримуємо потрібне представлення:

$$n = (6m + r)^3 + (t + 1)^3 + (t - 1)^3 + (-t)^3 + (-t)^3, \quad (4)$$

де r , t і m – деякі цілі числа.

В силу довільності вибору цілого числа m представлень виду (4) існує нескінченно багато. **Теорему доведено.**

Зауваження: висловлено припущення (перевірене для всіх натуральних чисел, що не перевищують 1000), що кожне ціле число може бути представлене у вигляді суми чотирьох кубів цілих чисел нескінченним числом способів [2, с. 121-123].

Висновки. Застосування отриманого результату продемонструємо на прикладі.

Приклад. Представити число 2 у вигляді суми п'яти кубів цілих чисел трьома різними способами.

Розв'язання. Ясно, що $n = 2 = 6 \cdot 0 + 2$, звідки $k = 0$, $r = 2$.

Скориставшись результатом (2'), знайдемо формулу для визначення

числа t :

$$t = \frac{6k + r - (6m + r)^3}{6} = \frac{n - (6m + r)^3}{6}. \quad (2'')$$

1) Нехай $m = -1$, тоді згідно (2'') маємо: $t = \frac{2 - (-6 + 2)^3}{6} = 11$; і згідно (4)

отримуємо: $2 = (-4)^3 + 12^3 + 10^3 + (-11)^3 + (-11)^3$.

2) Нехай $m = 0$, тоді згідно (2'') маємо: $t = \frac{2 - (0 + 2)^3}{6} = -1$; і згідно (4)

отримуємо: $2 = 2^3 + 0^3 + (-2)^3 + 1^3 + 1^3$.

3) Нехай $m = 1$, тоді згідно (2'') маємо: $t = \frac{2 - (6 + 2)^3}{6} = -85$; і згідно (4)

отримуємо: $2 = 8^3 + (-84)^3 + (-86)^3 + 85^3 + 85^3$.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. В. Серпинский. 250 задач по элементарной теории чисел. — М.: Просвещение, 1968. — 168 с.
2. Małowski, A. "Sur quelques problèmes concernant les sommes de quatre cubes." Acta Arithmetica 5.2 (1959): pp. 121-123.

ДО ПИТАННЯ МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ СКЛАДНИХ ХІМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Чернова Ганна Вікторівна

к. пед. н., доцент, доцент закладу вищої освіти
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна

Вступ. У сучасному науковому світі важливого значення надається математичному моделюванню різних природних процесів та явищ навколишнього світу. Інтерес викликає такий напрям, як хімічна кінетика, яка вивчає хід хімічних реакцій, механізми їх протікання в часі, дозволяє аналізувати та прогнозувати хімічні процеси. Актуальність цього напрямку не викликає сумніву, оскільки у багатьох випадках хімічні технології описуються математичними апаратами, зокрема з використанням диференціальних рівнянь. Так, практична значущість математичного моделювання в хімії полягає у встановленні зв'язку між основними компонентами процесу та можливістю прогнозування їх подальших змін з плином часу.

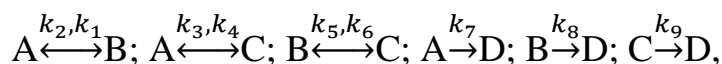
У роботах сучасних дослідників у галузі математичного моделювання в хімії (Амініхах Х. [1], Бермудес А. [2], Каваллотті К. [3], Мороз А. [4] та ін.) велика увага приділяється хімічній кінетиці – науці про швидкості та механізми хімічних реакцій. Швидкість хімічної реакції показує наскільки швидко збільшується кількість продуктів реакції та зменшується кількість вихідних речовин (реагентів). При цьому швидкість хімічної реакції зазвичай визначається як похідна від концентрації продуктів за часом.

Ціль роботи. дослідити систему кінетичних рівнянь для послідовної хімічної реакції першого порядку та визначити вид відповідних кінетичних кривих за допомогою розв'язання лінійної системи однорідних диференціальних рівнянь.

Матеріали та методи. У процесі дослідження було використано теоретичні та математичні методи дослідження для вивчення та визначення

кінетичних кривих для послідовної хімічної реакції першого порядку з використанням апарату розв'язку диференціальних рівнянь.

Результати та обговорення. Розглянемо послідовну хімічну реакцію першого роду на прикладі реакції каталітичного окисного дегідрування бутенів у дивініл, яка задається наступними стехеометричними рівняннями:

де А - бутен-1; В – трансбутен; С – цисбутен; D – дивініл, а $k_i, i = 1, \dots, 9$ константи швидкості реакцій.

Кінетика реакції виглядатиме як система лінійних однорідних диференціальних рівнянь:

$$\begin{cases} \frac{dC_A(t)}{dt} = -(k_2 + k_3 + k_7)C_A + k_1C_B + k_4C_C, \\ \frac{dC_B(t)}{dt} = -(k_1 + k_5 + k_8)C_B + k_2C_A + k_6C_C, \\ \frac{dC_C(t)}{dt} = -(k_4 + k_6 + k_9)C_C + k_5C_B + k_3C_A, \\ \frac{dC_D(t)}{dt} = k_7C_A + k_8C_B + k_9C_C, \end{cases}$$

де $k_i, i = 1, \dots, 9$ - константи швидкостей псевдомолекулярних реакцій; C_A, C_B, C_C, C_D - концентрації відповідних реагентів у газовій фазі, t – час.

Нехай константи швидкостей реакцій мають вигляд:

$$k_1 = k_2 = 1; k_3 = 0,5; k_4 = k_5 = 1; k_6 = 0,5; k_7 = k_8 = 1; k_9 = 0,5,$$

тоді

$$\begin{cases} \frac{dC_A}{dt} = -2,5C_A + C_B + C_C, \\ \frac{dC_B}{dt} = C_A - 3C_B + 0,5C_C, \\ \frac{dC_C}{dt} = 0,5C_A + C_B - 2C_C, \\ \frac{dC_D}{dt} = C_A + C_B + 0,5C_C. \end{cases}$$

Задамо такі початкові умови для концентрацій відповідних хімічних речовин:

$$\begin{cases} C_A(0) = 0,1 \\ C_B(0) = 0,2 \\ C_C(0) = 0,3 \\ C_D(0) = 0. \end{cases}$$

Використовуючи метод Ейлера, будемо шукати розв'язок системи у вигляді $y(t) = C_1 \cdot C_A(t) + C_2 \cdot C_B(t) + C_3 \cdot C_C(t)$, де $C_A = \lambda e^{rt}$, $C_B = \mu e^{rt}$, $C_C = \nu e^{rt}$, а $\lambda, \mu, \nu, r, C_1, C_2, C_3$ - константи.

Тоді відповідні рівняння кінетичних кривих для послідовної реакції першого порядку з урахуванням заданих початкових умов будуть мати вид:

$$\begin{cases} C_A(t) = 0,2316e^{-0,8132t} - 0,0638e^{-3,6835t} - 0,0679e^{-3,0035t}, \\ C_B(t) = 0,1589e^{-0,8132t} + 0,1419e^{-3,6835t} - 0,1009e^{-3,0035t}, \\ C_C(t) = 0,2318e^{-0,8132t} - 0,0664e^{-3,6835t} + 0,1346e^{-3,0035t}, \\ C_D(t) = -0,6227e^{-0,8132t} - 0,0122e^{-3,6835t} + 0,0338e^{-3,0035t} + 0,6011. \end{cases}$$

Графічне представлення отриманих кінетичних кривих наведено на рис. 1:

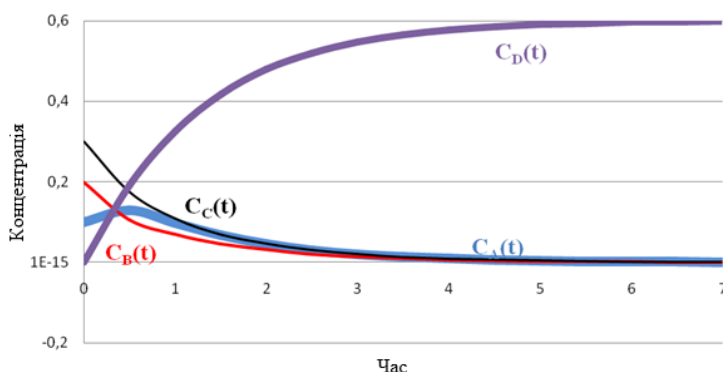

Рис. 1. Кінетичні криві залежності концентрації від часу для речовин А, В, С, D при послідовній реакції першого порядку

Висновки. Таким чином, широке застосування математичних методів для розв'язання багатьох хімічних задач дозволяє вивчати механізми проходження хімічних реакцій, зокрема відстежувати зв'язок між змінами концентрацій хімічних речовин з часом. Так, в роботі за допомогою розв'язання системи лінійних однорідних диференціальних рівнянь було досліджено систему кінетичних рівнянь для послідовної хімічної реакції першого порядку та визначено вид відповідних кінетичних кривих.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Aminikhah H. "An analytical approximation to the solution of chemical kinetics system". *Journal of King Saud University - Science*. 2011. Vol. 23 (2), pp. 167-170. doi: 10.1016/j.jksus.2010.07.003.
2. Bermúdez A., García-García L. M. "Mathematical modeling in chemistry. Application to water quality problems". *Applied Numerical Mathematics*. 2012. Vol. 62 (4), pp. 305-327. doi: 10.1016/j.apnum.2011.05.002.
3. Cavallotti C. "Automation of chemical kinetics: Status and challenges". *Proceedings of the Combustion Institute*. 2023. Vol. 39 (1), pp. 11-28. doi: 10.1016/j.proci.2022.06.002.
4. Мороз А. С., Луцевич Д. Д., Яворська Л. П. Медична хімія. Видання друге. Вінниця : НОВА КНИГА, 2008. 776 с.

GEOLOGICAL AND MINERALOGICAL SCIENCES

APPROBATION OF FREQUENCY-RESONANCE METHODS FOR SATELLITE IMAGES PROCESSING AT THE SITE OF A WELL DRILLING WITHIN HYDROCARBON FIELD IN KHARKIV REGION

Yakymchuk Mykola Andriyovych,

doctor of physics and mathematics, professor,

Institute of Applied Problems of Ecology,
Geophysics and Geochemistry, Kyiv, Ukraine,

Korchagin Ignat Mykolayovych,

doctor of physics and mathematics, professor,

Institute of Geophysics, NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Introduction. Mobile and direct-prospecting technology of satellite images and photographs frequency resonance processing and decoding [2] in 2019-2022 passed a large-scale approbation in order to demonstrate its efficiency, informativeness and expediency of practical application during various geological and geophysical problems solving. During the mobile direct-prospecting methods approbation, a survey of local areas was repeatedly carried out, where prospecting and exploration wells were drilled (they were in the process of drilling or were being prepared for drilling). The results of this kind of demonstration research have been published in articles and conference proceedings [3, 4]. Approbation of the direct prospecting frequency-resonance technology was also carried out at the site of a well drilling within hydrocarbon field in Kharkiv region in 2019.

Research methods. Experimental reconnaissance studies are carried out using low-cost direct-prospecting technology, including modified methods of frequency resonance processing and decoding of satellite images and photographs, vertical electric-resonance sounding (scanning) of the cross-section and the method of

integral assessment of the prospects for oil and gas (ore) potential of large prospecting blocks and local areas [2]. The individual components of the technology used are developed on the principles of the “substance” paradigm of geophysical research, the essence of which is the search for a specific (required in each case) substance. The developed methods are based on the standing electric waves, discovered by Nikola Tesla in 1899 in the deep horizons of the Earth. In modified versions of the methods of frequency-resonance processing of satellite images and photographs, as well as vertical sounding (scanning) of the cross-section, existing databases (sets, collections) of sedimentary, metamorphic and igneous rocks (<http://rockref.vsegei.ru/petro/>), minerals and chemical elements are used. The peculiarities and potentialities of the methods used, as well as the technique of instrumental measurements carrying out, are described in more detail in [2-8].

In the process of performing experimental studies of a reconnaissance or detailed nature (carrying out instrumental measurements!) within the blocks and areas of the survey, the following sequence of procedures (graphs) for processing an individual satellite image (or its local fragment) is used.

1. The procedure for fixing responses (signals) from the surface at the frequencies of the following set of substances: oil, condensate, gas, amber, methane oxidizing bacteria, oil shale, gas hydrates, ice, coal, anthracite, hydrogen, living (deep) water, dead water, diamonds, potassium magnesium salt, sodium chloride salt.

2. Graph of registration of responses from the groups of sedimentary, metamorphic and igneous rocks that make up the cross-section.

3. Procedure for determining the presence in survey area of deep channels (volcanoes), filled with various groups of rocks; assessment of depths of the roots of volcanoes location.

5. Graph for determining groups of rocks (or individual samples of groups), from which signals are recorded at frequencies of oil, condensate, gas and water (deep, live).

6. The procedure for recording responses of oil, condensate, gas and phosphorus at the surface (depth) of 57 km - the boundary of the synthesis of

hydrocarbons and amber in deep channels (volcanoes), filled with certain groups of rocks.

7. Graph of signals registration from water (deep, live) on the surfaces of 11, 46, 57, 68 km - the predicted boundaries of water synthesis in volcanoes of a certain type.

8. The procedure for scanning a cross-section with different steps from the surface up to 15 km to determine the depth intervals, within which responses are recorded at the resonant frequencies of oil, condensate, and gas. Refinement of the depths of location of the most promising for hydrocarbons intervals of cross-section during additional scanning with a finer step.

9. Graph for assessing the depth of the upper boundary (edge) of basalts, as well as the depths of the beginning of fixing responses at the resonant frequencies of hydrogen and living (healing) water from basalts. It is implemented in case of fixing responses from the 6th group of igneous rocks (basalts) on the surveyed area.

10. Procedure for determining the depths of occurrence of the upper edge of kimberlites, as well as the depth interval within which responses at diamond frequencies are recorded. It is implemented when establishing the presence of signals from the 11th group of igneous rocks (kimberlites) in the survey area.

Results of the well drilling site surveying. Information about the preparation for the well No. 11 drilling at the Myrolyubovsky field in the Kharkiv region was given in the document on the website [1]. In order to test the direct-prospecting technology of satellite images frequency-resonance processing, experimental works of a reconnaissance nature were carried out on the drilling site. A satellite image of the well location area is presented in Fig. 1. An image of the local drilling site (a small fragment of the image in Fig. 1) is shown in Fig. 2. At the initial stage of experimental work, frequency-resonance processing of the satellite image in Fig. 2 was conducted. In the process of conducting instrumental measurements using this image (Fig. 2), responses (signals) at resonant frequencies of gas were recorded from surface. Signals of oil, condensate, amber, oil shale are not received.

Responses of the 7th (intensive), 8th, 9th, and 10th groups of magmatic rocks

were recorded from the surface. There were no responses of sedimentary rocks.

By scanning cross-section from the surface with steps of 1 m, 5 m and 10 m, signals of the 7th group of igneous (ultramafic) rocks were traced from 160 m to 10 km. Deeper, by recording responses on various surfaces (20, 50, 150, 195, 196, 197 km), the root of the channel (volcano), filled with ultramafic rocks, was determined at a depth of 217 km (the layer of the plastic state of the rocks).

During frequency-resonance processing of the entire image in Fig. 1 from the surface, responses were obtained at the resonance frequencies of oil, condensate, gas (intensive), amber, oil shale, shale breccia, coal (very weak), anthracite, hydrogen (intensive), water, "dead" water (intensive), potassium-magnesium salts; signals are not obtained of gas hydrates, ice, brown coal, and salt (sodium chloride).

Fig. 1. Satellite image of the area with Mirolubovskaya-11 well drilling site. The marker indicates the well position.

Fig. 2. Satellite image of the Mirolubovskaya-11 well drilling site.

Additionally, as an experiment, signals of blue amber were obtained from the surface. Responses of this mineral were recorded from the upper part of cross-section on the surfaces of 7 km, 1 km, 500 m, 400 m; on the surface 300 m from the upper part of cross-section, no responses from blue amber were obtained.

Within the survey area in Fig. 1 the responses of 1, 2, 3 (of weak intensity), 4, 5, 6, and 8 groups of sedimentary rocks, as well as of 6, 7, 8, 9, and 10 groups of igneous rocks were obtained. By fixation of responses at various depths the roots of the channel (volcano), filled with 1-6 groups of sedimentary rocks, was determined

on the surface of 217 km. The root of the volcano, filled with the 7th group of igneous rocks, is located at a depth of 470 km. The lower limit of the 6th group of igneous rocks (basalts) is determined at a depth of 95 km. Signals of oil, condensate, gas and amber were recorded on the surfaces of 47 and 57 km.

On the local site of the well location (Fig. 2), by the cross-section scanning from the surface with a step of 1 m, gas responses were recorded within two intervals: 1) 2425-2540 m; 2) 2970-3028 m (tracked up to 4 km). At the surface of 4000 m, gas responses from the lower part of cross-section were not obtained.

Refinement of the first interval (2425-2540 m) by scanning from 2425 m with a step of 10 cm: 1) 2467-2477 m; 2) 2527-2532 m.

Further refinement of the obtained intervals with a scanning step of 1 cm.

From 2467 m, 1 cm step: 1) 2468-2469 m; 2) 2474-2475 m.

From 2527 m, 1 cm step: 1) 2530-2531 m.

Refinement of the second interval (2970-3028 m) by scanning from 2970 m with a step of 10 cm: 1) 2982-3004 m.

Further refinement of the obtained interval with a scanning step of 1 cm.

From 2982 m, 1 cm step: 1) 2984-2985 m; 2) 2987-2988 m (85 cm); 3) 2994.8-2995.8 m; 4) 2999.6-3000.6 m.

Refinement of the last interval with a step of 1 mm.

From 2999.6 m, 1 mm step: 1) 2999.76-2999.94 m; 2) 3000.27-3000.44 m.

Notes. When carrying out experiments on the surveyed area, a limited set of procedures for satellite images frequency-resonance processing was performed.

Some comments and conclusions. The thesis presents the materials (results of instrumental measurements), obtained during experimental studies for the purpose of additional testing, as well as improving the methodological technique of mobile direct-prospecting methods using during solving various geological problems. Some comments on the submitted materials can be formulated as follows. The experimental studies carried out in the surveying area are of reconnaissance character. A limited number of “search” operations was performed at survey site.

The results of experimental works presented in this thesis, as well as in other

published articles [2-8], performed using the developed measuring equipment, are additional arguments in favor of the “volcanic” model of the formation of various structural elements and the external appearance of the Earth, as well as deposits of combustible and ore minerals (including hydrogen and water).

The results of the experimental studies, performed in various regions, allow us to state the following with sufficient justification.

1. Within deep channels (volcanoes), filled with sedimentary rocks of 1-6 groups, signals (responses) are almost always recorded at resonant frequencies of hydrocarbons. In very many cases, responses at the resonant frequencies of amber are also recorded in the circuits of such channels.

2. In volcanoes, filled with the 7th group of sedimentary rocks (carbonates, limestones), signals at the frequencies of oil, condensate and gas are also almost always recorded. However, responses from amber are not recorded in these volcanoes.

3. In volcanic complexes, filled with sedimentary rocks of the 8th group (dolomites), 9th group (marls) and 10th group (siliceous rocks), responses at the frequencies of oil, condensate and gas have never been registered!

4. In the surveyed areas, within which signals of HC were recorded, the existence of a boundary at 57 km was confirmed, in the area of which oil, condensate, gas and amber are synthesized from hydrogen and carbon migrating from below.

5. Additional materials have been obtained, indicating the synthesis of water at a depth of 68 and 69 km in volcanic complexes of a certain type.

6. To detect local areas of possible accumulation of hydrocarbons within large blocks, it is necessary to carry out detailed area surveys.

Within the areas and blocks, promising for the hydrocarbon’s discovery, identified at the stage of an integral assessment of their oil and gas potential, detailed studies can be carried out using frequency-resonance methods of satellite images processing. Detailed studies allow:

a) detect and localize within blocks and sections local anomalous zones of fixing responses (signals) at resonant frequencies of oil, condensate, gas;

b) within the limits of the mapped anomalous zones, using the technique of vertical scanning of cross-section, determine (and refine using a finer scanning step) the response intervals depths at the resonant frequencies of oil, gas and condensate;

c) within the intervals of responses at the frequencies of hydrocarbons, determine the types of reservoir rocks;

d) establish what types of rocks are seals for the detected intervals of responses at the resonant frequencies of oil, condensate and gas;

e) determine the types of oil and condensate from which signals (responses) are recorded in the intervals of cross-section (in frequency-resonance methods 117 oil samples and 15 gas condensate samples are traditionally used).

In conclusion, we note once again that the results of frequency-resonance processing of satellite images of local areas for drilling exploration wells on the shelf and onshore in various regions of the world quite convincingly indicate the feasibility of the developed methods (in combination with traditionally used ones) using to select the optimal locations for prospecting and exploration wells. The super operational method for the integral assessment of the prospects for oil and gas potential and ore content provides an opportunity to significantly speed up and optimize the exploration process for combustible and ore minerals. The proven mobile technology of satellite images and photographs frequency-resonance processing is recommended for use on the territory of Ukraine (as well as in other regions of the world) in order to preliminary assess the prospects for oil and gas potential and ore content of poorly explored and unexplored prospecting blocks and local areas.

REFERENCES

1. "GEO ALLIANCE" group of companies has started preparations for drilling a well on Myrolyubivska area. <https://geo-alliance.com.ua/uk/grupa-kompanij-geo-alyans-rozpochala-pidgotovku-do-burinnya-sverdlovyny-na-myrolyubivskij-ploshhi/> (in Ukrainian)

2. Yakymchuk N. A., Korchagin I. N., Bakhmutov V. G., Solovjev V. D. Geophysical investigation in the Ukrainian marine Antarctic expedition of 2018:

mobile measuring equipment, innovative direct-prospecting methods, new results. *Geoinformatika*, 2019, no. 1, pp. 5-27 (in Russian).

3. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. Technology of frequency-resonance processing of remote sensing data: results of practical approbation during mineral searching in various regions of the globe. Part I. *Geoinformatika*, 2019, no. 3, pp. 29-51; Part II. *Geoinformatika*. 2019. no. 4, pp. 30-58; Part III. *Geoinformatika*. 2020. no. 1, pp. 19-41; Part IV. *Geoinformatika*. 2020. no. 3, pp. 29-62; Part V. *Geoinformatika*. 2021. no. 3-4, pp. 51-88 (in Russian).

4. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. Approbation of direct-prospecting technology of frequency-resonance processing of satellite images and photo images at known hydrocarbon deposits in different regions. *Geoinformatika*, 2020, no. 2, pp. 3-38 (in Russian).

5. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. Direct-prospecting technology of frequency-resonant processing of satellite images and photos images: results of use for determining areas of gas and hydrogen migration to the surface and in the atmosphere. *Geoinformatika*, 2020, no. 3, pp. 3-28 (in Russian).

6. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. New evidence in favor of the abiogenic genesis of hydrocarbons from the results of the testing of direct-prospecting methods in various regions of the world. Reports of the National Academy of Sciences of Ukraine. 2020. № 9. P. 55-62. <https://doi.org/10.15407/dopovidi2020.09.055> (in Ukrainian).

7. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. Depth structure features of large zones of hydrogen degassing in various regions of the earth by results of frequency-resonance processing of satellite and photos images. *Geoinformatika*, 2021, no. 1-2, pp. 3-42 (in Russian).

8. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. On the prospects of the technology of remote sensing data frequency-resonance processing using when conducting profiles geoelectric and seismic studies. *Geoinformatika*. 2021. no. 3-4, pp. 18-50 (in Russian).

**ON THE POSSIBILITY OF DIRECT-PROSPECTING METHODS
APPLICATION FOR DEEP CHANNELS OF VERTICAL HYDROCARBONS
MIGRATION DETECTING AND LOCALIZING**

Yakymchuk Mykola Andriyovych,
doctor of physics and mathematics, professor,
Institute of Applied Problems of Ecology,
Geophysics and Geochemistry, Kyiv, Ukraine,

Korchagin Ignat Mykolayovych,
doctor of physics and mathematics, professor,
Institute of Geophysics, NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Introduction. Recently, studies have been purposefully carried out in order to assess the prospects for oil and gas potential of the deep horizons of cross-section and to detect and localize deep channels for replenishing deposits. Within oil and gas fields that are in the final stages of development, studies of this nature are especially relevant. This report presents some results of reconnaissance studies in this direction using low-cost direct-prospecting methods [4] within hydrocarbon deposits in various regions of the world (Pripyat trough, Dnieper-Donetsk depression, Gulf of Mexico).

Research methods. Experimental studies were carried out using the technology of integral assessment of the prospects for oil and gas potential of large prospecting blocks and local areas, which includes the methods of satellite images and photographs frequency-resonance processing, as well as vertical sounding (scanning) of cross-section in order to determine the depths and thicknesses of productive horizons, as well as sedimentary and igneous rocks, present in cross section. The features of the technology used, as well as the results of its testing and practical application, are described in articles and conference proceedings, including [4–10].

Drilling site for well No. 2 on Severo-Omelkovshchinskoye field. A photograph of an oil sample at the well drilling site is shown in Fig. 1. The image shows the interval of cross-section from which oil was obtained: 2661-2692 m. The report [2] also indicates that the bottom of the well is located at a depth of 2954 m.

During the research, frequency-resonance processing of a photograph fragment of the drilling site, indicated in Fig. 1 by rectangle on the right, was performed.

At the initial stage of the work, measurements were carried out using the resonant frequencies of an oil sample from the field (Fig. 1).

By scanning the cross-section from 2650 m, with a step of 1 cm, the responses at frequencies of oil sample in Fig. 1 were registered from following intervals: 1) 2661.25-2664.85 m; 2) 2665.89-2669 m; 3) 2673-2677 m; 4) 2685-(intense)-2693 m.

Fig. 1. Photograph of an oil sample at the drilling site of well No. 2 at Severo-Omelkovschinskoye field [2].

Fig. 2. Photograph of the drilling rig location at Izbynskoye oil field [2].

The results obtained show that the survey interval of 2661-2692 m consists of four separate layers - this is not a continuous layer.

During further of cross-section scanning in the depth interval of 3-7 km with a step of 1 cm responses at the frequencies of oil sample from the well were received in 5 continuous layers with a thickness of 264 m, 5.44 m, 13 m, 4 m and 308 m.

Additional scanning of cross-section at great depths of 7-18 km with a step of 5 m three intervals (not layers) of responses with a thickness of 1560 m, 1555 m and 3890 m were recorded.

On the surface of 2161 m, the responses from the upper part of cross-section at the frequencies of the oil sample in Fig. 1 were missing. Signals from this sample were registered on the surface of 57 km.

At the final stage of experiments, a certain volume of measurements was made

using a standard set of hydrocarbon samples, as well as sedimentary and igneous rocks. At the surface of 2161 m, responses from the used set of oil, condensate (weak) and gas (weak) samples were obtained from the upper part of cross-section.

From the lower part of cross-section at surface of 2161 m, responses were obtained of a set of oil, condensate and gas samples (weak). There were no responses from amber here.

On the surface, there were no responses from oil shale, argillic breccia, gas hydrates, hydrogen, water, salt, potassium-magnesium salt, and also of igneous rocks. Signals of the 7th group of sedimentary rocks (limestones) were recorded.

By fixing the responses at different depths (50, 450, 550, 470 km), the root of the channel (volcano), filled with limestones, was determined at a depth of 470 km.

The report [2] also contains a photograph of a core sample from well No. 2 of the Severo-Omelkovschinskoye field. The results of frequency-resonance processing of the core image are as follows.

1. At the resonant frequencies of the core from the well, signals from the depth interval of 2500-3000 m were recorded.

2. During frequency-resonance processing of core photograph, responses were recorded at resonant frequencies of oil. Signals of condensate and gas are not received.

3. Signals were also recorded from the core at the frequencies of the 7th group of sedimentary rocks (limestones), and there were no responses at the frequencies of the 8th group (dolomites).

4. When fixing the responses from the core at the frequencies of individual limestone samples (24 samples), signals were received only from two - stromatolitic and oolitic limestones.

A well at the Izbynskoye oil field. The report [2] shows a photograph of the drilling rig location (Fig. 2) at the Izbynskoye field, where oil was discovered at a depth of 4400 m, the flow rate was 150 tons per day.

During processing a fragment of this image (a rectangle in Fig. 2) no responses of an oil sample (Fig. 1) from well No. 2 of the Severo-Omelkovschinskoye field

were recorded [2]. Signals of oil samples No. 92-96 from the used database were registered.

When processing the image from surface, responses of oil, 8, 9 and 10 groups of sedimentary rocks, as well as 7th group of igneous (ultramafic) rocks were recorded.

By recording responses of ultramafic rocks at various depths, the root of the channel (volcano) of these rocks was determined at a depth of 723 km, and the upper edge was fixed by scanning at a depth of 4857.90 m.

On the surface of 57 km, responses from oil were recorded.

During scanning cross-section from the surface, step 50 cm, responses of oil were recorded in the intervals: 1) 4434-(step 10 cm)-4524 m; 2) 4628-4676 m. In the third interval, by scanning with different steps, the responses at oil frequencies were recorded without interruptions in the interval 4862-57040 m.

In interval 4434-4524.64 m, responses at oil frequencies were obtained from siliceous marl with glauconite (9th group of sedimentary rocks), in interval 4628-4676.85 m - of oolitic dolomite (8th group), and in third interval - of ultramafic rocks.

Area of emergency well in Gulf of Mexico. In connection with the discovery of a channel (volcano) of ultramafic rocks, through which oil deposits can be recharged at the Izbynskoye field, it became expedient to survey areas of emergency wells using direct-prospecting methods. In this regard, at the first stage of work of this nature, a relatively large block was surveyed in the area of emergency well in Gulf of Mexico.

A satellite image of survey block in this region is shown in Fig. 3. The well position (coordinates 28°44'18"N, 88°22'02"W) is shown on image with a marker. The numbers next to the rectangles in Fig. 3 shows the sequence of frequency resonance processing of individual fragments of the image, outlined by rectangular contours.

Fragment 1 (well location area). When processing the image from the surface, responses were recorded at the resonant frequencies of oil, condensate, gas, dead

water, lonsdaleite, potassium-magnesium salt, sedimentary rocks of the 8th (dolomites) and 9th (marls) groups, as well as 7 and 8 groups of igneous rocks.

By fixing the responses at different depths with subsequent scanning of cross section with different steps, signals of the 7th group of igneous (ultramafic) rocks were recorded in the depth interval of 6230 m - 723 km.

On the surface of 57 km, responses were obtained of oil, condensate, gas, lonsdaleite, and potassium-magnesium salt. We also note that signals of potassium magnesium salt and dead water were also recorded at the boundary of 59 km - the surface of synthesis of these substances. At the surface of water (deep) synthesis 69 km, no responses from water were recorded.

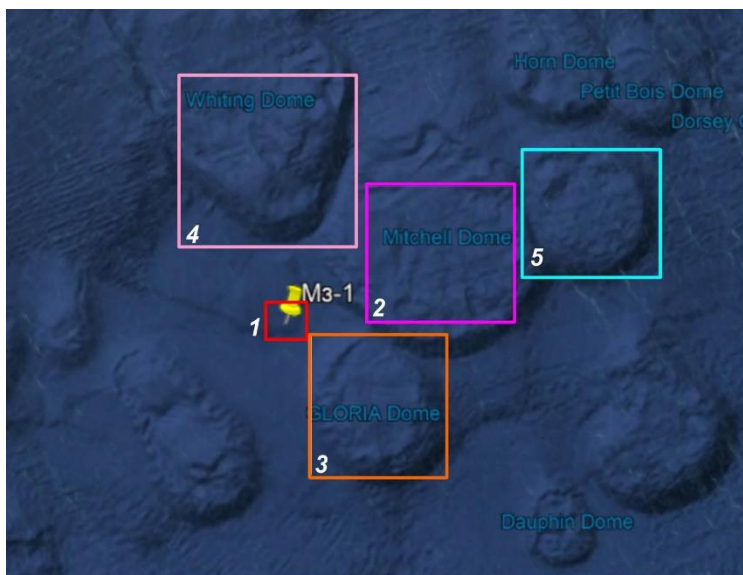

Fig. 3. Satellite image of an area with emergency well in the Gulf of Mexico. The well position is marked with a marker. Rectangular contours show local fragments of frequency-resonance processing separately.

By fixing responses at various depths and scanning section (50 cm step), responses of dolomites were recorded in the range of 2150-4245 m, and of marls - 4250-6230 m. Within interval 2150-4245 m, signals were obtained from two samples of dolomites - oolitic and stromatolite, and from interval 4250-6230 m - of one marls sample - siliceous with glauconite. These samples are present in the base of sedimentary and igneous rocks.

By scanning the interval 4250-6230 m with a step of 10 cm, responses of oil from marls were obtained from the following intervals: 1) 4280-4322 m; 2) 4347-(intensive signal)-4706 m; 3) 4992-(intensive signal)-5635 m.

By scanning the interval 2150-4245 m with a step of 10 cm, responses of oil

from dolomites were obtained from the intervals: 1) 2175-2196 m; 2) 2290-2330 m; 3) 2385-2460 m; step 50 cm, 4) 2700-2733 m, 5) 3190-3223 m; 6) 3545-3566 m. Very weak signals from the condensate were also received in this interval, and there were no responses from the gas.

From the entire interval of 4245-6250 m, intense responses were obtained at the frequencies of oil and gas from marls, as well as signals from condensate of low intensity. And from the interval of location of ultramafic rocks 6280 m - 723 km, the intensive responses of oil, condensate and gas were recorded.

Let us pay attention to the fact that in the depth range of 4322-4347 m, no responses were received of oil, condensate and gas from marls, and there was also no signal from marls. During additional measurements from this interval responses were obtained of three samples of 7th group of sedimentary rocks (limestones): 1) porous, 2) siliceous spicule, and 3) with funky texture.

Fragment 2 (Mitchell dome). When processing the image, signals of oil, condensate, gas, water, salt and igneous rocks were not registered. Responses were received only from the 8th group of sedimentary rocks (dolomites). By fixing the responses at different depths, the root of the dolomite volcano was determined at a depth of 470 km. By scanning cross-section from 1 km, step 50 cm, the upper boundary of the dolomites was determined at a depth of 1275 m.

Fragment 3 (Gloria dome). During image processing from the surface, no responses of hydrocarbons, hydrogen, water, salt, and igneous rocks were recorded. Signals were received only from dead water and the 9th group of sedimentary rocks (marls). By fixing the responses at different depths (50, 150, 450, 550, 650, 722, 723 km), the root of the volcano, filled with marls, was determined at a depth of 723 km.

Fragment 4 (Whiting dome). When image processing from surface, signals of oil, condensate, gas, dead water and the 7th group of sedimentary rocks (limestones) were recorded. There were no responses of amber, hydrogen, water (deep) and salt. By fixing the responses at different depths (7, 50, 150, 450, 550, 722, 723, 724 km), the root of the volcano, filled with limestones, was determined at a depth of 723 km.

Responses of oil, condensate and gas were received on the surface of 57 km.

Fragment 5 (dome without a name). During processing the image from the surface, responses of hydrogen, water (deep), potassium-magnesium salt and the 6th group of igneous rocks (basalts) were recorded. There were no signals of HC, dead water, amber, salt, and sedimentary rocks.

By fixing the responses at different depths (50, 150, 94, 98, 97, 95 km) and subsequent scanning of the section from 95 km, with a step of 1 m, the lower boundary of the basalts was established at a depth of 95.340 km. The upper edge of the basalts was determined by scanning at a depth of 1650 m.

On the surface of 69 km, signals from water (deep) were received.

In the interval 95.340-195 km, signals were recorded of the 11th group of igneous rocks (kimberlites). Responses at the diamonds frequencies from kimberlites were not obtained. On the surface of 1800 m, signals of water (deep) were registered. Responses of hydrogen were recorded in the intervals of 1.65–90 km and 69–90 km.

The whole image. During frequency-resonance processing of the entire image in Fig. 3 from the surface, responses of 1-10 groups of sedimentary and 1, 6 (weak), 7, 8, 9, 11, 12, 13 groups of igneous rocks were recorded.

By fixing the responses of various groups of rocks at different depths, the presence and depths of location of the volcanoes roots, filled with the following rocks, were established within survey area: 1) sedimentary rocks 1-6 of groups 470 km; 2) limestone - 723 km; 3) dolomites - 723 km; 4) marls - 723 km; 5) siliceous rocks - 723 km; 6) ultramafic rocks - 723 km; 7) kimberlites - 723 km; 8) granites 996 km; 9) basalts - 95 km. Signals of diamonds, lonsdaleites, and potassium-magnesium salt were also registered.

Depleted gas fields in Ukraine. The site [1] provides information on the depletion of five large gas fields in Ukraine (Zapadno-Krestishchenskoye, Shebelinskoye, Yablunovskoye, Efremovskoye and Melekhovskoye). In this regard, the problem of assessing the prospects for detecting HC accumulations in the deep horizons of cross-section within these deposits has become topical. In this direction, frequency-resonance processing was conducted of a photograph of Shebelinka-888 well location, as well as satellite images of areas in which four other fields are

located: Lohvitskoye (Yablunovskoye), Pervomayskoye (Efremovskoye), Novovodolazskoye (Melekhovskoye) and Krasnogradskoye (West-Kreshchitinskoe).

As a result of the reconnaissance work carried out within all surveyed areas, responses (including intense ones) were obtained at resonant frequencies of gas from the deep horizons of the section. Let us add to the above that the cross-section was scanned up to 15 km.

In addition, the research found the following. A volcano of ultramafic rocks with a root at a depth of 723 km was discovered in the Pervomaisky region. During scanning cross-section in this area, the responses at the frequencies of gas from ultramafic rocks were recorded in the interval 5237 m - 57.030 km!

In the Novovodolazsky region, the presence of a granite volcano with a root at a depth of 996 km was established. When scanning cross-section, responses of gas from granites began to be recorded here from 5720 m and were traced up to 15 km! No further scanning was performed.

A granite volcano was also discovered in the Krasnogradsky region, but with a root at a depth of 470 km. When scanning cross-section, signals of gas from granites were recorded from the following intervals: 1) 4304-4347 m; 2) 4986-(5350-intensive)-6358 m; 3) 12100-16100 m (up to 16200 m traced).

Some comments and conclusions. The following can be added to the above results of instrumental measurements.

Additional facts (evidence) have been obtained in favor of deep (abiogenic) synthesis of hydrocarbons in the framework of the processes of hydrogen degassing of the Earth [3].

The existence of a 57 km boundary has been confirmed, in the area of which conditions are created for the synthesis of oil, condensate and gas in volcanic complexes, filled with rocks of a certain type (a synthesis reactor is being formed).

The results of work also show that in some cases, conditions for hydrocarbons synthesis can be created in volcanic structures filled with granites and ultramafic rocks. Within all surveyed areas, responses (including intense ones) were obtained at the resonant frequencies of gas condensate and gas from deep horizons of cross

section. It should be noted that the scanning of cross-section was carried out in many cases up to 15 km.

Experiments have established that cross-section scanning with a step of 1 cm can be used to identify individual productive layers. The procedure for cross-section scanning with small steps (no more than 1 cm) can also be used to detect and localize missed deposits of gas, condensate and oil in the upper horizons of cross-section.

REFERENCES

1. Ukraine's largest gas fields are depleted. <https://korrespondent.net/business/companies/4188034-krupneishye-mestorozhdeniya-haza-ukrayny-ystoscheny> (in Russian).

2. REPORTAGE: Each well has its own character: how Belarusian oilmen work at new fields. <https://www.belta.by/economics/view/reportazh-u-kazhdoj-skvazhiny-harakter-svoj-kak-belorusskie-neftjaniki-rabotajut-na-novyh-392237-2020> (in Russian).

3. Shestopalov V. M., Lukin A. E., Zgonik V. A., Makarenko A. N., Larin N. V., Boguslavsky A. S. Essays on Earth's degassing. Kiev, BADATA-Intek Service. 2018. 632 p. (in Russian).

4. Yakymchuk N. A., Korchagin I. N., Bakhmutov V. G., Solovjev V. D. Geophysical investigation in the Ukrainian marine Antarctic expedition of 2018: mobile measuring equipment, innovative direct-prospecting methods, new results. *Geoinformatika*, 2019, no. 1, pp. 5-27 (in Russian).

5. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. Technology of frequency-resonance processing of remote sensing data: results of practical approbation during mineral searching in various regions of the globe. Part I. *Geoinformatika*, 2019, no. 3, pp. 29-51; Part II. *Geoinformatika*. 2019. no. 4, pp. 30-58; Part III. *Geoinformatika*. 2020. no. 1, pp. 19-41; Part IV. *Geoinformatika*. 2020. no. 3, pp. 29-62; Part V. *Geoinformatika*. 2021. no. 3-4, pp. 51-88 (in Russian).

6. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. Application of mobile frequency-resonance methods of satellite images and photo images processing for hydrogen

accumulations searching. *Geoinformatika*, 2019, no. 3, pp. 19-28 (in Russian).

7. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. Direct-prospecting technology of frequency-resonant processing of satellite images and photos images: results of use for determining areas of gas and hydrogen migration to the surface and in the atmosphere. *Geoinformatika*, 2020, no. 3, pp. 3-28 (in Russian).

8. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. Direct-prospecting technology of frequency-resonance processing of satellite images and photo images: potential opportunities and prospects of application for natural hydrogen accumulations searching. *Geoinformatika*, 2020, no. 4, pp. 3-41 (in Russian)

9. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. Depth structure features of large zones of hydrogen degassing in various regions of the earth by results of frequency-resonance processing of satellite and photos images. *Geoinformatika*, 2021, no. 1-2, pp. 3-42 (in Russian).

10. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. On the prospects of the technology of remote sensing data frequency-resonance processing using when conducting profiles geoelectric and seismic studies. *Geoinformatika*. 2021. no. 3-4, pp. 18-50 (in Russian).

ARCHITECTURE

УДК 628.89+697.953

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПРИКЛАДІ УТЕПЛЕННЯ ЖИТЛОВОЇ БУДІВЛІ

Мілюкова Ірина Раїфівна
завідувач кафедри, доцент кафедри
Будівництва та цивільної інженерії
ORCID: 0000-0003-3920-3270

Вступ: Дана робота є перекладом та передруком частини статі автора, що було опубліковано на російськомовному ресурсі наукових статей, який на цей момент є ворожим, обмежує доступ наукової спільноти до своєї інформації за регіональними та політичними ознаками. Відповідно, для надання вільного доступу до науково-технічної інформації та можливості посилання на дану роботу, автор вважає за доцільне повторне викладення результатів праці із одночасним їх доопрацюванням та актуалізацією.

Термомодернізація будівель житлового та цивільного призначення це ефективний інструмент регулювання споживання енергоресурсів. Теоретично обґрунтоване та одержане на практиці зниження витрат на енергоносії певною мірою компенсує вартість заходів щодо утеплення будівель. Це усталена практика, що має державне регулювання на рівні вимог до термічного опору огорожувальних конструкцій. Також заходи з енергоефективні набули широкого поширення при термомодернізації існуючого житлового фонду як інструмент зниження витрат на опалення та кондиціонування приміщень. Однак кінцевий споживач даної послуги не завжди поінформований про можливі побічні ефекти зниження температури теплоносія в системах опалення, оскільки результат може мати неочевидні на перший погляд недоліки. Негативні ефекти виявляються, як правило, після першого опалювального

сезону. У роботі наведено приклади деяких із них. Обговорюється локальне підвищення вологості внутрішніх поверхонь огорожувальних конструкцій, що згодом супроводжується грибковими ураженнями. Аналізуються можливі причини виникнення цих проявів та способи їх ліквідації.

Мета роботи: виявлення факторів, що призводять до місцевого зволоження внутрішніх конструктивних елементів будівлі. Обґрунтування недостатності параметрів вологості повітря та точки роси для прогнозування конденсації вологи на поверхнях. Аналіз взаємозв'язку зволоження огорожувальних конструкцій із термомодернізацією будівлі.

Матеріали та методи: Для досягнення мети роботи застосовувалися експериментальні та теоретичні методи дослідження. Основним загальнонауковим методом було спостереження за процесами зволоження конструкцій будівлі. На підставі результатів спостережень та даних про об'єкт за попередні періоди проведено порівняння умов функціонування будівлі та аналіз причин проблеми. Методом прямих вимірювань визначено параметри мікроклімату приміщень: вологість та температура повітря. Формальним методом визначено температуру внутрішніх поверхонь огорожувальних конструкцій і відповідну температуру точки роси.

Результати та обговорення: У роботі обговорюється зафіксований випадок появи локальних вогнищ грибкового ураження огорожуючих конструкцій у житлових приміщеннях протягом першого опалювального періоду після проведення утеплення фасаду будівлі.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я поширеність алергічних захворювань опосередкованих імуноглобуліном Е (до них належать астма, екзема, ринокон'юнктивіт, анафілаксія) становить понад 20%. За оцінками, у 2019 році астма вразила 262 мільйони людей та спричинила 455 тис. смертей [1]. Поширеність астми у дітей сягає 15%, у 80% з них вона має алергічну природу. В Україні не існує державно врегульованих норм вмісту спор грибів у повітрі житлових приміщень. Медична наукова спільнота під час обговорення питань алергій керується рекомендаціями ВООЗ та вважає

максимальною граничною концентрацією не більше 500 КУО на 1 м³ повітря [2]. При збільшенні вмісту спостерігається стійка сенсibiliзація у людей та розвиток приступів бронхіальної астми. Грунтуючись на такому підході, в [3] показана пряма кореляція між загальним грибковим обсіменінням повітряного середовища приміщень і зростанням алергічної захворюваності, наявністю у мешканців клінічно підтверджених діагнозів бронхіальної астми. За даними [3] проживання у приміщеннях з перевищенням порогової концентрації спор грибів протягом року викликало алергічні захворювання у 73,3 % випадків, захворювання на бронхіальну астму у 30 % випадків.

Умовою існування плісняви у приміщенні є оптимальний для її розвитку тепловологісний режим, який може бути створений внаслідок термомодернізації будівлі. Оптимальні умови перебування людини у приміщенні регулюються параметрами мікроклімату, до яких нормативно відноситься температура, відносна вологість і швидкість руху повітря, температура поверхонь приміщення, інтенсивність теплового опромінення. Паралельно застосовуються санітарно-гігієнічні вимоги до якості повітряного середовища – гранично допустимі концентрації хімічних та біологічних речовин. Під цим розуміються такі концентрації даних речовин, що не чинять негативного впливу на здоров'я людини. Але дотримання оптимальних параметрів мікроклімату приміщення не завжди забезпечує санітарну гігієну щодо плісняви, оскільки фізичні вимоги до будівель (конденсація, пліснява тощо) регуляторно не нормуються, а гігієнічні норми визначають критерії комфортності [4].

Дані для аналізу збиралися на об'єкті – одноповерхова одноквартирна житлова будівля – протягом 2018–2019 р.р. У будівлі було проведено двоетапну термомодернізацію зовнішніх огорожуючих конструкцій плитами пінополістирольними (у 2011 році перший шар теплоізоляції із оштукатурюванням і фарбуванням та у 2018 р. монтаж додаткового шару; більш докладно цей процес та його ефективність висвітлено у інших роботах). Цими заходами на об'єкті було досягнуто збільшення внутрішньої температури

повітря при зменшенні температури теплоносія у системі опалення.

Паралельно з цим результатом у житлових приміщеннях будівлі (спальні, вітальня) з'явилося запотівання склопакетів у нічний період, чого не спостерігалось раніше (рис. 1). У будівлі встановлено енергозберігаючі двокамерні склопакети з інертним газовим заповненням та і-склом, опір теплопередачі $0,7 \text{ м}^2 \cdot \text{К}/\text{Вт}$. До кінця опалювального періоду було виявлено осередки грибкових уражень стін у цих приміщеннях будівлі. Більш ретельне обстеження виявило локальне зволоження деяких зон огорожувальних конструкцій: стіни на рівні підлоги, кутів верхньої частини кімнати (рис. 2).

Рис. 1. Конденсат на склопакетах (температура зовнішнього повітря $-1 \text{ }^\circ\text{C}$)

Рис. 2. Осередки грибкового ураження конструкцій будівлі

Шляхом обстеження було виключено варіанти протікання води, капілярного підсосу та замочування фундаментів. За таких умов можливі причини даних явищ прийнято шукати у недостатній вентиляції, підвищеній вологості в приміщенні, температурі поверхні нижче за точку роси.

Вентиляція у будівлі природна в житлових приміщеннях і комбінована в приміщеннях, що вимагають видалення забруднень повітря (санвузол, кухня). Після проведення першого етапу термомодернізації та до виконання другого вихідних характеристик вентиляції в будівлі було достатньо для запобігання небажаній конденсації у житлових приміщеннях. Тому зроблено висновок про слабкий вплив даного параметру на виникнення проблеми в даному будинку.

Відносна вологість повітря в житлових приміщеннях коливалася в межах 40–50%, що вписується в норми для підвищених оптимальних умов мікроклімату (категорія I, згідно [4]). При вимірах на підвіконнях вологість піднімалася до 50-60 %, що обумовлюється зниженням температури повітря у цій частині кімнати до 17 °С. Цей інтервал відповідає нормам оптимальних умов мікроклімату (категорія II).

У кожному випадку вологість була менше 100 % (стан насиченої пари), що не має приводити до конденсації води з повітря внаслідок нестабільного термодинамічного стану системи. Навіть при вологості 40% спостерігалось зволоження стінових матеріалів та склопакетів, особливо привертає увагу локальний характер даного явища.

Температура поверхні матеріалів має визначальне значення, оскільки спостережуваний процес зволоження є по суті конденсацією парів води з повітря. Класичні уявлення щодо конденсації пов'язані з поняттям теплосвоєння матеріалів та точки роси, тобто температури, при якій на поверхні відбувається фазовий перехід води з газоподібного в рідкий стан. Оцінимо фактичну температуру поверхонь огорожуючих конструкцій розрахунковим методом. Перепад температури на поверхні визначається опором теплопередачі конструкції та температурою зовнішнього та внутрішнього повітря. Температура внутрішньої поверхні визначається за

формулою 1:

$$t_{\text{вп}} = t_{\text{в}} - \frac{t_{\text{в}} - t_{\text{н}}}{R \cdot a_{\text{в}}} \quad (1)$$

де $t_{\text{в}}$ – температура повітря всередині приміщення, °С;

$t_{\text{н}}$ – температура зовнішнього повітря, °С;

R – опір теплопередачі, м²·К/Вт;

$a_{\text{в}}$ – коефіцієнт тепловіддачі внутрішньої поверхні конструкції, для зовнішніх стін дорівнює 8,7 Вт/(м²·К), для вікон – 8 Вт/(м²·К).

Опір теплопередачі багатошарової конструкції визначається за формулою 2:

$$R = \frac{1}{a_{\text{в}}} + \sum_i R_i + \frac{1}{a_{\text{н}}} \quad (2)$$

де R_i – опір теплопередачі i -го шару матеріалу конструкції, м²·К/Вт.

Визначається за формулою 3;

$a_{\text{н}}$ – коефіцієнт тепловіддачі зовнішньої поверхні конструкції, для зовнішніх стін та вікон дорівнює 23 Вт/(м²·К);

$$R_i = \frac{\delta_i}{\lambda_i} \quad (3)$$

де δ_i – товщина i -го шару матеріалу конструкції, м;

λ_i – теплопровідність матеріалу i -го шару конструкції у розрахункових умовах експлуатації, Вт/(м·К).

Для зовнішньої стіни цієї будівлі, що складається з колодязної кладки з силікатної цегли сумарною товщиною 250 мм, утеплювача з пінополістиролу сумарною товщиною 130 мм, цементно-піщаної штукатурки і дрібнозернистого бетону сумарною товщиною 30 мм розрахунковий опір теплопередачі становить 3,5 м²·К/Вт. Розрахункова температура внутрішньої поверхні стіни при середній температурі зовнішнього повітря за період що аналізується –1 °С (див. рис. 1) становить 19,3 °С. Точка роси для температури внутрішнього повітря 20 °С і вологості 50 % дорівнює 9,3 °С.

Аналогічно для склопакета розрахункова температура внутрішньої

поверхні становитиме 13,8 °С, точка роси для температури внутрішнього повітря на підвіконні 17 °С і вологості 60 % дорівнює 9,2 °С. Отримані дані свідчать, що температура внутрішніх поверхонь значно перевищує точку роси (у 1,5–2 рази). Більше того, щоб за цих умов відбувалася конденсація води, відносна вологість повітря мала б становити 90-95%, що не відповідає дійсності.

Висновки: Класичні уявлення про процеси зволоження конструктивних елементів будівель пов'язані з адсорбцією вологи та її конденсацією з повітря. Це спостерігається при досягненні системою стану насичення (вологість повітря 100%, конденсація відбувається рівномірно по всьому об'єму) при зниженні температури до точки роси. На прикладі даного житлового будинку показано, що описані вище фактори не є винятковими: конденсація можлива при менших відносних вологостях і температурах, що перевищують точку роси.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Global burden of 369 diseases and injuries in 204 countries and territories, 1990–2019: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2019. *Lancet*. 2020;396(10258):1204-22/
2. WHO. Indoor air quality: biological contaminants. Report on a WHO meeting. Copenhagen: WHO Regional publication. 1990. №31. P. 1–67.
3. Губернский Ю. Д., Беляева Н. Н., Калинина Н. В., Мельникова А. И., Чуприна О. В. К вопросу распространения и проблемы гигиенического нормирования грибкового загрязнения воздушной среды жилых и общественных зданий // Гигиена и санитария. — 2013. — №5.— С. 98-104.
4. EN 15251:2007 Indoor environmental input parameters for design and assessment of energy performance of buildings addressing indoor air quality, thermal environment, lighting and acoustics.

ASTRONOMY

НЕДОСЛІДЖЕНІ КОМПОНЕНТИ ВСЕСВІТУ

Nechyporenko Nataliia

first year student

Dnipro Chemical-Technical University

У сучасній астрономії існує безліч проблем та викликів, з якими все частіше стикаються вчені. Темна матерія та темна енергія являють собою дві загадкові компоненти Всесвіту, які впливають на її структуру та розвиток.

Темна матерія — це гіпотетична форма матерії, яка взаємодіє з електромагнітним випромінюванням, але не випромінює світло. Вона не може бути виявлена прямими спостереженнями, тому її існування може бути встановлене лише шляхом вивчення її гравітаційного впливу на видиму матерію та космічну структуру. Докази існування темної матерії ґрунтуються на спостереженнях галактик, гравітаційній взаємодії скупчень галактик та формуванні великомасштабної структури Всесвіту. Розподіл видимої матерії не пояснює гравітаційні ефекти, що спостерігаються, тому передбачається, що значна частина маси у Всесвіті існує у формі темної матерії.

Темна матерія є ключовим фактором у формуванні галактик та їх скупчень, тому що її гравітаційний вплив сприяє стиску газів та пилу, що в кінцевому підсумку призводить до утворення зірок та галактик. Однак, хоча темна матерія відіграє важливу роль у динаміці Всесвіту, її точна природа залишається невідомою.

Темна енергія — це форма енергії, яка заповнює всю просторову область Всесвіту та має негативний тиск. Вона є причиною прискореного розширення Всесвіту. Докази існування темної енергії ґрунтуються на спостереженнях віддалених нових вибухів та аналізі космічного мікрохвильового фону.

Темна енергія становить велику частку енергії всього Всесвіту, але

природа цієї енергії залишається загадкою. Деякі теорії пропонують, що темна енергія може бути пов'язана з квантовими флуктуаціями порожнечі або з космічною постійною, яка є постійною щільністю енергії в просторі.

Значимість темної матерії та енергії полягає в тому, що вони впливають на формування структури Всесвіту та її подальший розвиток. Розуміння цих загадкових компонентів є одним із головних завдань у сучасній астрономії та фізиці. Наукове співробітництво продовжує дослідження та розробляє нові методи та експерименти для розкриття природи темної матерії та енергії.

Одним з найважливіших питань зараз є: Що буде якщо темна матерія та світла (звичайна) матерія зіткнуться?

При зіткненні темної матерії та світлої матерії очікується, що відбудеться взаємодія лише на рівні гравітації у рамках загальної теорії відносності Ейнштейна. Однак у зв'язку з тим, що ми поки що не маємо повного розуміння властивостей темної матерії, неможливо точно передбачити результати такого зіткнення.

Існує кілька методів та підходів, які використовуються для вивчення темної матерії та енергії.

На існування темної матерії вказують ефекти гравітаційного лінзування. Згідно з теорією відносності, маса деформує простір-час, у результаті чого шлях світла поруч з масивними об'єктами викривляється, і це можна відслідковувати. Таким чином, за допомогою гравітаційного лінзування можна визначити розподіл темної матерії у скупченнях галактик. Зокрема, вимірюючи ступінь викривлення зображення галактики, що лежить за скупченням, яке виконує роль гравітаційної лінзи, можна виміряти його повну масу, яка буде відрізнятися від маси видимої матерії.

Доказом існування темної матерії також слугують дослідження реліктового випромінювання. Це перше світло Всесвіту, що змогло розповсюдитися у ньому, коли він розширився і його первинна гаряча плазма почала остигати. Його фотони реєструються у мікрохвильовому діапазоні. Вивчаючи цього, дослідники визначили, що середня кривизна Всесвіту

дорівнює нулю, тобто паралельні прямі у ньому не перетинаються. Потім дослідники підраховали середню густину видимої речовини Всесвіту і виявилось, що її недостатньо для того, щоб кривизна була нульовою. Ці розбіжності у масі виправляє темна матерія.

Дослідження темної матерії та темної енергії має величезне значення у сучасній астрофізиці та космології.

1. Розуміння структури та еволюції Всесвіту:

Темна матерія та енергія становлять більшу частину Всесвіту , і їхня присутність впливає на формування структури Всесвіту на великомасштабному рівні. Дослідження цих компонентів дозволяє нам краще зрозуміти процеси формування галактик.

2. Розвиток нових технологій:

Дослідження темної матерії та енергії стимулює розробку нових технологій та методів, які можуть застосовуватись в інших галузях науки. Наприклад, розробка більш чутливих детекторів та телескопів для вивчення темної матерії може призвести до створення нових інструментів для медицини.

Всі ці аспекти роблять дослідження темної матерії та темної енергії важливими завданнями для наукової спільноти. Це відкриває нові горизонти пізнання і може призвести до фундаментальних відкриттів, які перетворять наше розуміння Всесвіту.

ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА:

1. “Dark Matter and the Dinosaurs”-2015, Lisa Randall
2. <https://science.nasa.gov/astrophysics/focus-areas/what-is-dark-energy>
3. <https://nauka.ua/card/shcho-take-temna-materiya-i-temna-energiya-yak-yih-fiksuyut-zvidki-mi-znayemo-shcho-voni-isnuyut>
4. <https://www.britannica.com/science/dark-matter>
5. <https://focus.ua/technologies/510848-temnaya-materiya-eto-informaciya-uchenye-vydvynuli-novuyu-teoriyu-i-znayut-kak-ee-proverit>

ПРОСТІР

Хондогий Микола Васильович,
ФОП, освіта вища, астроном-аматор,
м. Ніжин, Україна

Вступ. Офіційна наука не дає точного і однозначного визначення, що таке простір, тому в тезі я виклав свій погляд на проблему простору і будову Всесвіту.

Мета роботи. Визначення терміну “простір” і опис будови Всесвіту.

Матеріали та методи. В основу роботи покладені останні відкриття в області астрономії, а також альтернативні теорії, які розкривають проблеми космогонії.

Результати та обговорення. Однозначного визначення простору у офіційної науки немає. Якщо простір є тільки вмістилищем для матерії і він не матеріальний, то можна визначити, що він ніщо. Якщо чогось не існує, то його не можна ні виміряти, ні викривити, ні розширити. Якщо будь-що можна виміряти, то воно повинно складатися з чогось матеріального. Ніщо не може існувати без нічого і складатися з нічого. Вимірюючи відстані до об’єктів, ми вимірюємо простір. Якщо простір вимірюється, то він з чогось складається і має матеріальну основу. Те, що ми його не відчуваємо, не означає, що його не існує. Тому треба дати чітке і однозначне визначення простору: Простір матеріальний і складається з матерії простору. Це треба прийняти за аксіому.

Виникають питання: Що таке матерія простору? З чого вона складається? Як утворюється простір? Чи перетворюється матерія простору у видиму матерію і які її властивості? Чи взаємодіє з видимою матерією? Яка її роль у будові Всесвіту?

Ми знаємо, що вся видима матерія має властивість стягуватися. Субатомні частинки стягуються і утворюють атоми, атоми — молекули, молекули речовину, з речовини складаються всі об’єкти Всесвіту. На всіх рівнях працює одна єдина сила стягування, вона і надає видимій матерії тих чи

інших властивостей. Наука розділяє цю силу на різні види: гравітацію, сильні і слабкі ядерні сили, електромагнітні сили, але за дією вони описують одну силу стягування, яка тримає матерію у тому стані, в якому ми її бачимо. Сила стягування на різних рівнях по різному проявляється, а також залежить від енергії наданій тій чи іншій матерії. Якщо розігрівати речовину, сила стягування стає слабшою. Тверде тіло стає рідким, газоподібним, плазмою. Руїнуються зв'язки в атомах і матерія перетворюється на субатомну речовину у вигляді нейтронних зірок. Але на макрорівні сила стягування стає ще потужнішою (сила гравітації чорних дір). За таких умов у зірках не може відбуватися ядерних реакцій і не можуть створюватися важки елементи.

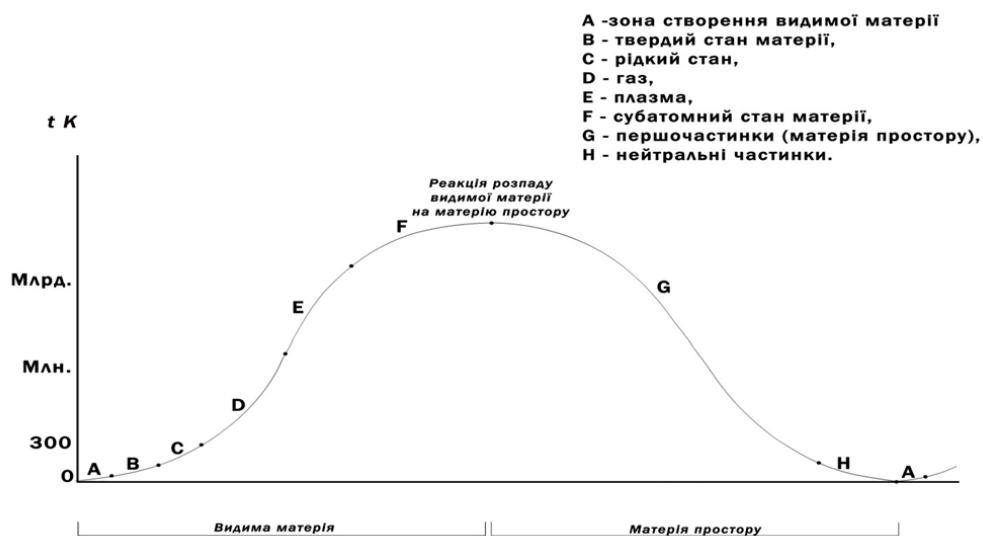

Схема № 1

На схемі № 1 показана залежність стану матерії від температури і точка реакції розпаду видимої матерії на матерію простору.

У зірках відбувається реакція розпаду видимої матерії на субатомні частинки, останні розпадаються на першочастинки. З цих першочастинок і складається матерія простору.

Першочастинки настільки малі, що не мають розміру(?). Вони майже без перешкод проходять крізь видиму матерію, наповнюють її, набувають сили розштовхування і створюють простір. Сила розштовхування урівноважується силою стягування і ці дві сили пов'язані між собою. Якщо сила розштовхування

збільшується або зменшується, пропорційно змінюється і сила стягування.

Реакція розпаду видимої матерії відбувається у зірках за наявності високої температури і тиску, а також при високих швидкостях зіткнення частинок. Після реакції розпаду першочастинки отримують надзвичайно потужну енергію, але вони зникають з нашого поля зору і їхня енергія не проявляється у спостережуваному нами видимому просторі.

Навколо масивних об'єктів утворюються просторові бульбашки. Наближаючись до масивного тіла простір збільшується. Такий неоднорідний простір не можна втиснути у стандартну модель тривимірного простору.

Простір багатовимірний. Скільки саме вимірів у просторі мабуть не можна порахувати, тому що в кожній системі будуть свої виміри в залежності від кількості пов'язаних між собою небесних тіл, їх взаємного розташування, розмірів їх просторових бульбашок, швидкості руху, траєкторій, накладання просторових бульбашок одна на одну...

Якщо в зірках створюється простір, чи достатньо його, щоб створити міжзоряний і міжгалактичний простір? Враховуючи кількість видимої матерії у спостережуваному нами Всесвіті по відношенню до простору, зорі не спроможні утворити таку кількість простору. Очевидно, основний Вселенський простір утворюється в іншому місці. Якби матерія простору утворювалася тільки в зорях, між зоряними системами були б невеликі відстані і ми бачили б нагромадження гігантських зірок, які б затуляли все небо. Звідки береться такий величезний простір? Відповідь може бути одна. У Всесвіті існує надмасивна Вселенська чорна діра (ВЧД), яка знаходиться в центрі Всесвіту. Вона і створює основний Вселенський простір.

Де знаходиться Вселенська чорна діра (ВЧД)?

Розглянемо Велику порожнечу Войда Волопаса. Астрономи зафіксували джерело "гравітаційних хвиль" в сузір'ї Волопаса, яке буцімто виходить з галактики SDSS J1430+2303.

"Активний центр галактики SDSS J1430+2303 поводить дивно: це може свідчити про те, що дуже скоро в ньому відбудеться унікальна подія — злиття

пари надмасивних чорних дір. Галактика SDSS J1430+2303 знаходиться на відстані близько 1,1 мільярда світлових років в **сузір'ї Волопаса**. Анатолій Шевченко 02.09.2022 <https://cikavosti.com/renthenivski-sposterezhennia-pidtverdyly-shvydke-zlyttia-nadmasyvnykh-chornykh-dir-u-dalekiy-halakytsi/>

Чи можна виміряти просторові (“гравітаційні”) хвилі на відстані 1,1 мільярда світлових років? Давайте подивимося на нашу галактику. В центрі її знаходиться галактична чорна діра на відстані 26 тисяч світлових років від нас. Навколо діри рухаються зірки з неймовірно великою швидкістю, які створюють просторові (“гравітаційні”) хвилі.

Чому ми їх не можемо виміряти? Мабуть сили гравітації недостатньо, щоб подолати таку відстань. Якщо ми не можемо виявити “гравітаційні” хвилі на такій мізерній відстані, то на відстані 1,1 млрд. років тим більше. Але якщо припустити, що у Вайді Волопаса знаходиться Вселенська чорна діра, маса якої може перевищувати масу всієї видимої матерії Всесвіту, то просторові (“гравітаційні”) хвилі виміряти реально. Тому можна ствердити, що в глибинах порожнечі і знаходиться ВЧД. Виявити її візуально неможливо, тому що ВЧД не має акреційного диску, бо має справу тільки з чорними дірами. Навколо ВЧД знаходиться зона чорних дір. ЧД утворилися шляхом повного поглинання галактик. ВЧД поглинає чорні діри і створюються просторові (“гравітаційні”) хвилі, які ми і спостерігаємо.

Чи не дивно, що джерело “гравітаційних” хвиль знаходиться у сузір'ї Волопаса? Просторові хвилі виникають в результаті швидкого руху чорних дір разом з їх просторовими бульбашками. Саме просторові бульбашки і створюють просторові хвилі. Рух просторових бульбашок тисне на простір і створює хвилі подібні хвилям на воді. Просторові хвилі рухаються зі значно більшою швидкістю, ніж світло. Тому не можна визначити, які об'єкти їх створюють, але напрям звідки йдуть хвилі можна визначити, бо вони не викривляються, як світло. У випадку з вище описаною подією зі злиттям чорних дір у галактиці J1430+2303 можна стверджувати, що джерело просторових хвиль знаходиться у Великій порожнечі Вайда Волопаса і це Вселенська чорна діра.

Якщо провести лінію між Великою порожнечою Войда Волопаса і Великим Атрактором, то наша галактика буде на цій осі. Дивний збіг і що він означає?

“Великий Атрактор (Великий центр тяжіння) — гравітаційна аномалія, розташована в міжгалактичному просторі на відстані приблизно 250 млн світлових років у сузір'ї Косинця.” (Вікіпедія). Спочатку треба розібратися, як рухається світло в просторі? Ми знаємо, що світло викривляється в сторону масивних об'єктів (гравітаційне лінзування, фотонне кільце). Таким чином світло рухається навколо ВЧД не по прямій, а викривляється в сторону ВЧД. Тому Великий Атрактор — це ілюзія, яка виникає коли світло від великої кількості галактик на краю Всесвіту заломлюється в сторону ВЧД і ми бачимо їх як велике скупчення. Див. Схему №2:

В якому б місці Всесвіту ми не знаходилися, ми будемо спостерігати одну й ту саму картину: на одній осі в протилежних місцях від нас буде Велика порожнеча і Великий Атрактор. Це і є радіус Всесвіту.

Чорні діри невидимі, тому що навколо ЧД утворюється величезна просторова бульбашка. Світло викривляється в сторону масивного тіла і встигає у величезному просторі завернути на 180 градусів. Просторових бульбашок ми не бачимо, бо сприймаємо простір однорідним тривимірним. Експериментально можна виявити просторові бульбашки, вимірюючи рух космічних станцій біля масивних об'єктів таких як Сонце, Юпітер. Аналізуючи рух Вояджерів біля Юпітера можна стверджувати, що Юпітер має просторову бульбашку, яка впливала на дивний рух космічних станцій.

У просторі Всесвіту прямих ліній не існує. ВЧД викривляє світло навколо себе. Крім того, світло викривляється всіма масивними об'єктами. Все, що ми спостерігаємо на небесній сфері — це ілюзія. Ми бачимо об'єкти там звідки світло прийшло до нас, насправді вони можуть знаходитися зовсім у інших місцях. Світло може рухатися по колу навколо ВЧД (фотонне кільце) і ми будемо спостерігати одні й ті ж самі галактики багато разів до нескінченності. Світло від далеких галактик може викривлятися під дією інших об'єктів у

будь-які сторони і ми будемо бачити ті самі галактики у різних місцях Всесвіту і на різних відстанях.

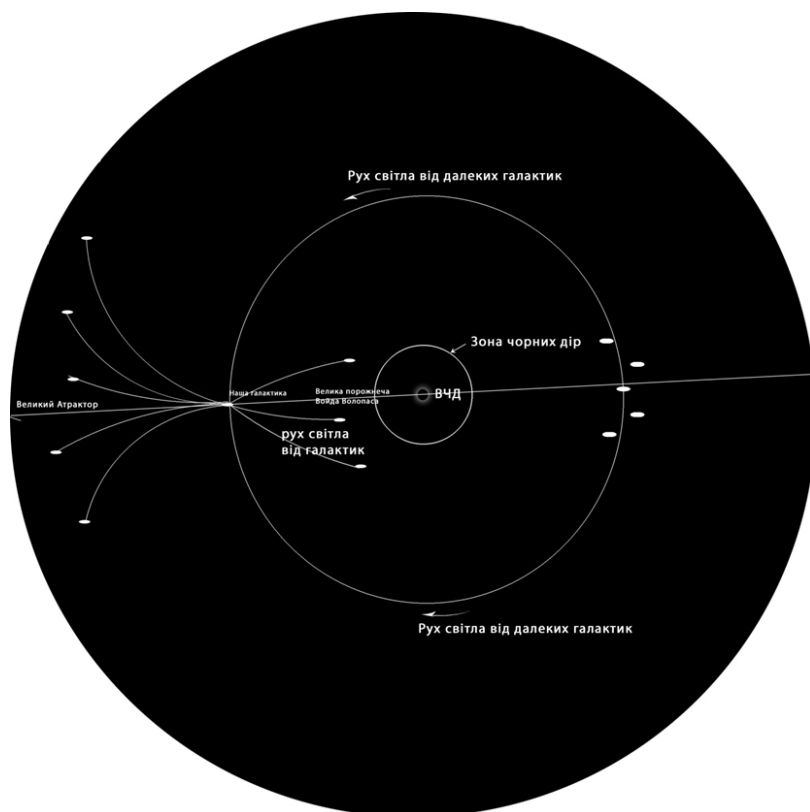

Схема № 2

При викривленні світла виникає ефект червоного зміщення, чим більше викривляється світло, тим більший ефект. Це пов'язано не тільки з відстанню до галактик. Найменший ефект червоного зсуву буде спостерігатися у галактик, які знаходяться на радіусі Всесвіту, найбільший - у галактик, які знаходяться ближче до ВЧД і кут викривлення буде більший. Таким чином Всесвіт не розширюється і має, приблизно, форму кулі.

ВЧД створює простір, біля ВЧД простір набуває величезних розмірів, а віддаляючись до країв Всесвіту, простір зменшується. Створюється Вселенська просторова бульбашка. Матерія простору, рухаючись від центру до краю, втрачає енергію, слабшає сила розштовхування і зменшується простір. На краю Всесвіту першочастинки майже зупиняються втративши енергію і силу розштовхування і набувають сили стягування. Таким чином починає утворюватися видима матерія шляхом об'єднання першочастинок.

Висновки.

Аксиома: Простір матеріальний і складається з матерії простору. Вона створюється в результаті реакції розпаду видимої матерії на першочастинки в масивних тілах, які мають достатньо гаряче ядро для створення реакції розпаду видимої матерії на матерію простору. Матерія простору має високу енергію і силу розштовхування, майже не взаємодіє з видимою матерією. Простір неоднорідний і багатовимірний.

В центрі Всесвіту знаходиться Всесвітня чорна діра, яка створює основний Всесвітній простір. В центрі Всесвіту простір має величезні розміри, а на краю простір майже не існує. Ззовні Всесвіт виглядає маленькою кулькою, можливо не більше атому:).

Докладніше з теорією можна ознайомитися у книзі “Ілюзія Всесвіту” автор Микола Хондогий.

Посилання: <https://www.facebook.com/groups/1050810492566605>

PEDAGOGICAL SCIENCES

ОПТИМІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З БАТЬКАМИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Атаманчук Вікторія Володимирівна

Бартко Ольга Орестівна

здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
ім. Тараса Шевченка
м. Кременець, Україна

Вступ. Для забезпечення сприятливих умов життя і виховання дитини, формування основ повноцінної, гармонійної особистості необхідні зміцнення і розвиток взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї. Досвід свідчить, що модернізація дошкільної освіти не може лишити родину стороннім спостерігачем змін, що відбуваються у першій ланці освіти. На часі актуальне оновлення стратегії й тактики взаємодії педагогів з батьками, зміни її векторів та акцентів, осучаснення предмета розмов, розширення спектру життєво важливих проблем, надання взаєминам більшої щирості, відвертості, конструктивності, звільнення від надмірної формалізованості. Об'єднання зусиль близьких дорослих допоможе створити широкий розвивальний простір, сприятливий для повноцінного буття дитини, розкриття нею своїх сутнісних сил, становлення як активного суб'єкта індивідуальної та колективної діяльності.

Дослідники дошкільного дитинства І. Балицька, І. Бех, О. Доманюк, О. Кононко, І. Кондратець, Т. Поніманська, Т. Піроженко та ін. наголошують, що родина і заклад дошкільної освіти, виконуючи своєрідні освітньо пізнавальні та виховні функції, не можуть замінити один одного і повинні взаємодіяти задля повноцінного розвитку особистості дошкільника.

Про взаємозв'язок суспільного й сімейного виховання наголошується у низці нормативно-правових документів, зокрема Законі України «Про дошкільну освіту», Державному стандарті дошкільної освіти, чинних програмах розвитку та виховання дітей.

У Листі Міністерства освіти і науки України «Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022-2023 навчальному році наголошено, що «налагодження комунікації з усіма учасниками освітнього процесу – одне з пріоритетних завдань закладу під час дії правового режиму воєнного стану. Враховуючи вікові особливості дітей дошкільного віку, ключовою передумовою налагодження ефективного та дієвого освітнього процесу є партнерська взаємодія між батьками та педагогічним колективом» [8].

Ціль роботи – систематизувати форми взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї, обґрунтувати їх актуальність.

Матеріали та методи. Під час написання наукової роботи було використано такі методи як аналіз наукових джерел, синтез, систематизація та узагальнення науково-методичного матеріалу.

Результати та обговорення. Вихователь та батьки діють в інтересах дитини, створюють для неї належні умови. Від того, наскільки ці взаємини будуть узгоджені, залежить успіх формування особистості в цілому. Тобто, батьки та інші члени родини мають перестати бути пасивними, виступати в ролі експертів чи спостерігачів і почати діяти з вихователями й дітьми на засадах партнерства з правом ініціативи, активної дії, самоконтролю [6].

Сучасні заклади дошкільної освіти стають відкритими для дітей, батьків і громадськості. Успішність взаємодії ЗДО та батьків буде ефективним, якщо реалізовуватиметься за такими принципами: спрямованість і адресованість, оперативний зворотний зв'язок, індивідуалізація педагогічного впливу [1].

У електронному порадику для директора ЗДО «Як створити внутрішню систему забезпечення якості освіти» [9] наголошено, що ефективність організації освітнього процесу залежить від педагогіки партнерства. «Щоб

сформувати атмосферу довіри потрібно, зокрема налагодити комунікацію між учасниками освітнього процесу. Таке спілкування може мати різні формати, але всіх їх об'єднують такі риси: повага до іншої людини, конструктивність, відкритість, неформальність» [9].

Узагальнивши думки науковців (О. Доманюк [4], І. Кондратець [5], Т. Піроженко, О. Хартман [7]) можемо згрупувати форми роботи з батьками таким чином: колективні, групові, індивідуальні, наочно-інформаційні.

Колективні форми роботи проводяться з усіма батьками групи або закладу загалом. Це групові та загальні батьківські збори, батьківські конференції, вечори запитань і відповідей, тематичні зустрічі за «круглим столом» з дискусійних проблем, засідання батьківського комітету, заняття тренінги, спільні свята і розваги, виставки колективних робіт батьків і дітей, дні відкритих дверей, школа для батьків; сімейні (домашні) педради, які проводять у батьків вдома, засідання батьківського комітету, діяльність групи батьків порадників, перегляд ранків тощо.

Дієвими є групові форми взаємодії з батьками – консультації, практикуми, клуби взаємодопомоги, школа молодих батьків, гуртки за інтересами, вечори запитань та відповідей, зустрічі з цікавими людьми вчителями, лікарями, психологами, юристами.

Доцільно звернутись до класифікації І. Кондратець, яка з-поміж групових форм роботи виокремлює дефіле родинного досвіду, плебейки, естафети батьківських здивувань, родинний бенефіс, ранкові й вечірні години «Із рук в руки», Дні самоврядування, педагогічні чаювання, рефлексійні кола, школи, клуби, студії, гуртки, родинні віча тощо. Вони ґрунтуються на традиційних формах і допомагають батькам побачити світ з позиції дитини, вчать відноситись до неї, як до рівної перемогти власний авторитаризм, допомагають радіти особистісному росту своєї дитини, будувати довірчі взаємини з нею [7].

Найчастіше у ЗДО реалізуються індивідуальні форми роботи, які охоплюють вступне анкетування, співбесіди, попередні візити батьків з дітьми до закладу дошкільної освіти, індивідуальні бесіди і консультації (у ранкові і

вечірні години), відвідування дітей вдома, залучення батьків до організаційно господарської допомоги вихователю, телефонний зв'язок, комунікація в соцмережах та ін.

Ефективними вважаються й наочно-інформаційні (наочно-письмові) форми взаємодії ЗДО та сім'ї: батьківські куточки, тематичні стенди, виставки дитячих робіт, ширми, дошка оголошень, інформаційні листи, анкетування, скринька пропозицій, індивідуальні зошити, родинні газети, педагогічна бібліотека, реклама книг, публікацій у періодиці, в системі Інтернет з проблем сімейного виховання, запрошення, вітання тощо.

На сьогодні практиками напрацьовано чимало творчих форм роботи закладу дошкільної освіти з родиною: сімейні проекти, батьківська кімната, куточок «Для допитливих дітей та дбайливих батьків», «буккросинг» (постійно діючі групові центри психолого-педагогічної літератури, що створюють комфортні умови для реалізації інформаційної та просвітницької взаємодії ЗДО та родин), «батьківська скринька» (дає можливість батькам у зручний для них час вносити пропозиції щодо поліпшення освітнього процесу, ініціювати обговорення проблемних питань, як діяльності закладу освіти, так і розвитку своєї дитини). Варто засвідчити результативність активних та інтерактивних форм взаємодії, що відповідають сучасним запитам батьків і зацікавлюють їх: дискусії, ділові ігри; психологічні ігри та вправи, націлені на зняття емоційної напруги, на об'єднання колективу батьків та вихователів; обговорення проблемних питань, батьківські інтенсиви тощо.

Заслуговує на увагу впровадження дистанційних форм спілкування з батьками, особливо в дні, коли дитина з тих чи тих причин відсутня в закладі (за допомогою спілкування та викладання матеріалу під час онлайн семінарів, майстер-класів, обговорення і представлення практичних матеріалів на онлайн платформах, розміщення відео занять). Можливе застосування мобільних додатків Messenger, Viber, Facebook у межах робочого часу [6].

В останні роки набула популярності онлайн-взаємодія з родинами вихованців. За рекомендацією Міністерства освіти і науки кожен ЗДО

розробляє свій сайт, де організовує взаємодію всіх учасників освітнього процесу, створює віртуальну бібліотеку, особливий «банк освітніх ресурсів», безперервно оновлює і поповнює інформаційний контент сайту, використовує ресурси онлайн-освіти тощо [9].

Слід зазначити, що передбачувану ефективність забезпечує раціональне поєднання різних форм роботи. Як свідчить досвід, у роботі з батьками слід уникати готових оцінних суджень про виховання, допомагати їм у виробленні вміння особисто спостерігати за власною дитиною, відкривати в ній нові якості й риси.

У Листі Міністерства освіти і науки України «Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022-2023 навчальному році підкреслено, що «форма організації освітнього процесу у ЗДО залежить від безпекової ситуації у кожному регіоні, тому комунікація з батьками має здійснюватися з урахуванням локації дітей (удома, у бомбосховищі, в умовах зовнішньої або внутрішньої міграції, у закладі дошкільної освіти, з батьками, вихователями, опікунами, волонтерами тощо) і орієнтуватися на виконання різних завдань, як-от: інформування сімей, що евакуйовані з небезпечних територій і можуть долучитися до освітнього процесу за місцем тимчасового проживання; надання інформації щодо можливості використання приватних освітніх платформ із безкоштовним доступом до освітніх послуг з метою залучення дітей до освітнього процесу; сприяння тимчасовому долученню дітей до освітнього процесу в ЗДО в зарубіжних країнах на період воєнних дій» [8].

Задля забезпечення ефективності комунікації з батьками, вихователями й усіма задіяними в освітньому процесі, рекомендовано обрати оптимальні для виконання кожного конкретного завдання канали комунікації. У складних умовах корисними можуть бути сервіси та інструменти комунікації в онлайн режимі, а саме: розміщення на сайті ЗДО рекомендацій для батьків, створення спільнот із батьками, вихователями, психологами, тощо в соціальних мережах та з використанням електронних платформ GoogleMeet, Zoom, Classroom, Microsoft Teams з метою надання інформаційно-освітніх та психолого

педагогічних послуг тощо.

Доцільно залучати до роботи не окремих, а всіх представників сім'ї, інших родичів, які мають стосунок до виховання дитини, а також налагодити дружні взаємини з іншими сім'ями, які небадьуже ставляться до розвитку і виховання своїх дітей [3].

Висновки. Сьогодні важливо узгодити позиції та очікування педагогів і батьків, гуманізувати їх взаємодію, налаштуватися на необхідність професійного та особистісного самовдосконалення. Разом з тим, потребують оновлення зміст та форми роботи з сім'єю. Це стосується, насамперед, об'єднання зусиль задля формування в дітей реалістичної картини світу та базових особистісних рис, образу «Я», соціалізації дошкільника, розвитку його компетентностей за різними освітніми напрямками. Тільки при взаєморозумінні між педагогами та батьками можливе створення умов, які допомагають особистісному становленню та соціальному розвитку дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балицька І. М. Психолого-педагогічні аспекти взаємодії вихователя дошкільного закладу з батьками вихованців. URL: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v4/i16/4.pdf> (дата звернення: 25. 06. 2023).
2. Бех І. Педагогічно-сімейна спільнота: Партнерство заради дитини. *Дошкільне виховання*. 2020. №10. С. 3.
3. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження / упор.: О. Г. Косенчук, І. М. Новик, О. А. Венгловська, Л. В. Куземко. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 240 с.
4. Доманюк О. М. Взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї у формуванні особистості дитини передшкільного віку. *Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір»*. Луцьк, 2020. С.15–17.
5. Кондратець І. Взаємодія з батьками: формування цінностей у дітей

засобом художньої літератури. *Молодий вчений*. 2021. №2. С.181–185.

6. Новий формат взаємодії з батьками. URL : <https://vseosvita.ua/library/novij-format-vzaemodii-z-batkami-63353.html> (дата звернення: 02.07.23р.)

7. Піроженко Т. О., Хартман О. Ю. Виховуємо дитину – зростаємо як батьки: навч.-метод. посібн. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 168 с.

8. Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022-2023 навчальному році: Лист Міністерства освіти і науки України №1/8504-22 від 27 липня 2022 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-okremi-pitannya-diyalnosti-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-u-20222023-navchalnomu-roci> (дата звернення: 02.07.23р.)

9. Як створити внутрішню систему забезпечення якості освіти: електронний poradnik для директора ЗДО. <https://ezavdnz.mcfr.ua/book?bid=38817> (дата звернення: 05.07.23р.)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕКТИВУ ТА АДМІНІСТРАЦІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО ТА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Березіна Ірина Володимирівна
заступник директора з навчально-виховної роботи
комунальний заклад
Харківський ліцей № 12 Харківської міської ради
Україна

Стрімкий розвиток інформаційних технологій, зростання ролі та значення інформації в сучасному світі та як наслідок цифровізація суспільства, спричинили зміни в інформаційному розвитку науки, освіти, соціального життя, сфер виробництва. Кожен день людина переробляє величезну кількість інформації, саме тому інформаційні технології мають сьогодні пріоритетне значення в усіх сферах людської життєдіяльності.

Цифрові технології спочатку використовувались виключно для активізації освітнього процесу, його візуалізації, згодом їх можливості все більше зростали, внаслідок чого введено дистанційну форму навчання та навчання з використанням дистанційних технологій, паперові підручники наповнилися інтерактивним контентом, з'явилися нові форми взаємодії усіх учасників освітнього процесу, в тому числі педагогічного колективу та адміністрації закладу освіти (чати в месенджерах, відеоконференції замість звичайних зборів, листування електронною поштою). Вимогою часу для створення єдиної команди однодумців закладу освіти є прозора комунікація, яка забезпечує відкритий простір для обговорення наявних проблем та питань. Новітні цифрові сервіси дають можливість для спільної та прозорої роботи педагогів при плануванні та прийнятті рішень з урахуванням думок та пропозицій усього колективу, наприклад, під час проведення педагогічних рад та нарад, особливо в умовах дистанційного та змішаного навчання.

До сервісів, що дають можливість такої взаємодії можна віднести Flinga, IdeaBoardz (онлайн дошки) та Mentimeter (сервіс для миттєвих опитувань), що

дозволяють почути думку кожного, розглянути актуальні питання з різних боків, ознайомитись з ідеями та пропозиціями всіх учасників обговорення та провести онлайн голосування.

Flinga - це інструмент, який дозволяє легко створювати онлайн середовища для спільної роботи та проведення мозкового штурму. Адміністратор, що реєструється та створює необхідне середовище-питання для сумісного обговорення. Одна із переваг інтернет-додатка в тому, що учителі не потребують реєстрації у сервісі, встановлювання мобільного додатка, а безпосередньо заходять в створене середовище за QR-кодом або посиланням, який надає адміністратор. Інтерфейс інтуїтивно зрозумілий. На дошці можуть робити записи як адміністратор, так і користувачі, а також відзначати записи інших за допомогою вподобайки. Записи мають вигляд карток різної форми (кола, чотирикутника, особи або тексту), що дає можливість створення інтелект карт. Учителі можуть працювати в декількох режимах: редагувати свої або всі записи, ставити вподобайки.

Є можливість експорту записів в Excel таблицю. Flinga має два режими: мозковий штурм та онлайн-дошку, внаслідок чого його можна використати для: збору питань, ідей, пропозицій під час наради; голосування за допомогою вподобайки (наприклад, під час вибору профільного предмета в старших класах, платформи для дистанційного навчання тощо), спільний мозковий штурм для пошуку ідей по конкретному питанню, підбивання підсумків наради.

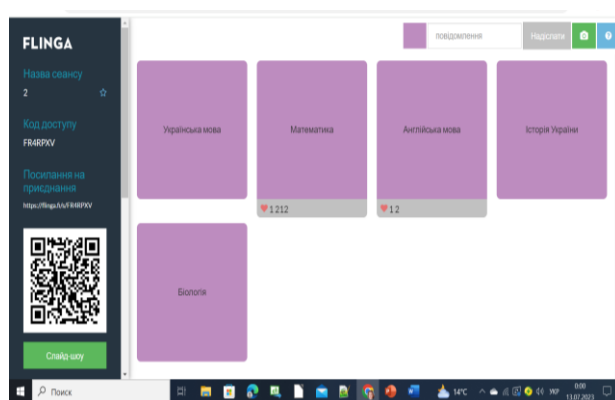

Рис. 1 Використання сервісу Flinga

IdeaBoardz – це онлайн дошка, за допомогою якої адміністрація разом з

колективом в реальному часі може зробити SWOT-аналіз роботи закладу, знайти переваги та недоліки з актуального питання, залучати колег до роботи в групах, щоб генерувати ідеї для подальшого обговорення, провести голосування. IdeaBoardz має 5 варіантів представлення інформації: Ретроспектива, Ретроспектива Злата рибка, Шість капелюхів мислення, Todos, Плюси та мінуси. Інформація на дошці розміщується у вигляді кольорових листочків-наліпок. Голосування за потрібну наліпку відбувається виставленням вподобайок. Інформацію з дошки можна завантажити у pdf або Excel вигляді.

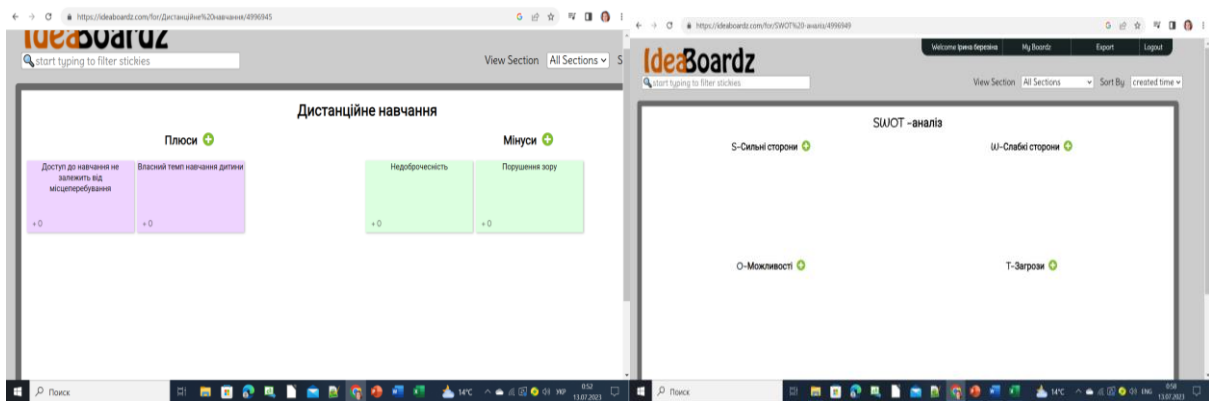

Рис. 2 Використання сервісу IdeaBoardz

Після обговорення нагальних питань для якісної візуалізації висновків або як рефлексію зручно використати Mentimeter. Mentimeter – це сервіс для створення та проведення миттєвих опитувань в аудиторії. Для опитування учителям не обов’язково реєструватись, можна зайти за посиланням, за кодом доступу або QR-кодом.

Адміністратор може створювати необмежену кількість опитувань та обирати їх вигляд: хмару тег, вікторину, просто кількість голосів, процентне співвідношення, графік. Є можливість створювати текстові слайди, куди вбудовувати відео, зображення чи посилання.

Всі перелічені сервіси є не персоніфікованими, що є як перевагою (педагоги відповідають більш розкуто, бо знають, що за неправильну відповідь ніхто не дорікатиме, вільно висловлюють свою думку), так і недоліком (неможливо побачити, хто не відповів взагалі).

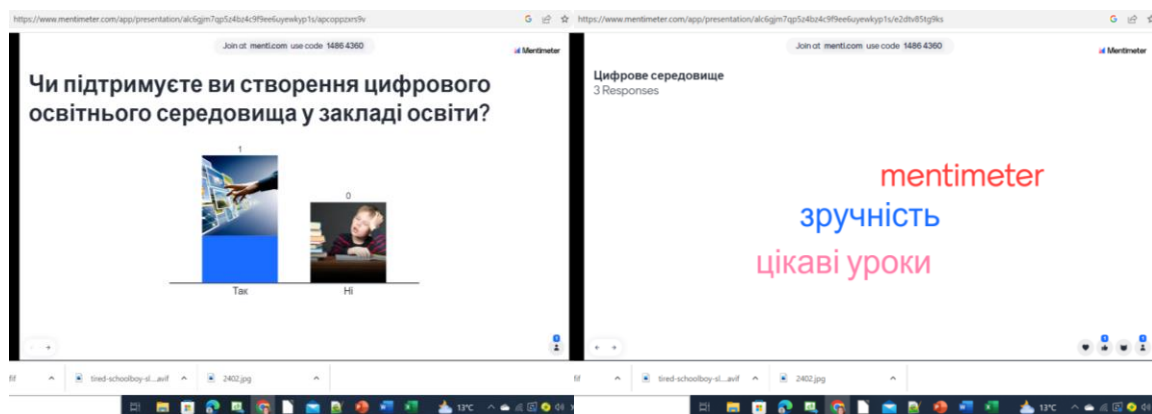

Рис. 3 Використання сервісу Mentimeter

Отже, з використанням цифрових сервісів Flinga, IdeaBoardz, та Mentimeter прийняття спільних рішень стає швидким та демократичним. Зазначені вище цифрові інструменти стали неодмінним доповненням в організації комунікативної взаємодії педагогів та адміністрації закладу освіти, особливо в умовах дистанційного та змішаного навчання, та безумовно сприяють спілкуванню та співпраці в колективі і найголовніше підвищують інформаційно-цифрову компетентність педагогів, що підвищує якість освітньої діяльності і як наслідок якість освіти.

ІНТЕГРОВАНІЙ УРОК З ХІМІЇ «ХІМІЧНИЙ ЗВ'ЯЗОК І БУДОВА РЕЧОВИНИ». ЗАХИСТ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЄКТУ «ЗАСТОСУВАННЯ РІДКИХ КРИСТАЛІВ У ТЕХНІЦІ» 11 КЛАС (РІВЕНЬ СТАНДАРТУ)

Головчанська Тетяна Олександрівна,
вчителька хімії,
Шандриголівська загальноосвітня школа
I-III ступенів Лиманської міської ради Донецької області,
Савельєв Олексій Павлович,
вчитель математики та інформатики,
Варварівський ліцей Мартинівської сільської ради
Полтавського району Полтавської області

Вступ Єдність знання поглиблює систематизацію понять. Н. Бор

Сучасні психологічні та дидактичні дослідження підтверджують важливість питання активізації навчального процесу, де навчання виступало б як спільна діяльність учителя та учнів.

Розв'язання поставленої задачі – завдання інтегрованих уроків з елементами проєктної діяльності, що передбачають навчальний процес за умови активної взаємодії всіх учнів у ході уроку в малих групах, де відбувається розподіл ролей, чітке виконання обов'язків учасників.

Інтегровані уроки покликані викликати у здобувачів освіти інтерес до теми уроку шляхом цікавих форм і прийомів роботи. Такі уроки мають значні переваги над звичайною подачею матеріалу: світ, що оточує дитину, пізнається нею як єдине ціле; активне пізнання оточуючого світу, розвиток логічного мислення, комунікативних здібностей; розвиток мови, формування умінь порівнювати, робити висновки; зниження перевантаженості учня; використання значних резервів окремих предметів у їх поєднанні, забезпечення глибини та взаємоперетворення різних навчальних тем; знання з однієї галузі наук ґрунтується на знаннях з іншої; самореалізація, самовираження, розвиток творчості вчителя та учнів.

Інтеграція – одна з найперспективніших інновацій. Диференціація і

інтеграція навчання – необхідні умови розкриття творчої індивідуальності особистості учня та вчителя в контексті сучасної освіти.

Мета цього уроку: узагальнити знання з теми «Хімічний зв'язок і будова речовини», повторити типи зв'язку, види кристалічних ґраток, взаємозв'язок між будовою речовин і їх властивостями; навчити здобувачів освіти передбачати властивості речовин в залежності від типу зв'язку; поглибити знання учнів про використання кристалів у техніці; розвивати увагу, логічне та нестандартне мислення; розвивати навички роботи в мережі Інтернет; виховувати інтерес до пізнання навколишнього світу, уміння працювати в групі, дотримуватися толерантності.

Мета:

навчальна: узагальнити знання з теми «Хімічний зв'язок і будова речовини», повторити типи зв'язку, види кристалічних ґраток, взаємозв'язок між будовою речовин і їх властивостями; вміти передбачати властивості речовин в залежності від типу зв'язку;

розвивальна: продовжувати формувати вміння працювати в групі, вчити захищати власну думку, наводити аргументи, застосовувати набуті знання в нестандартних ситуаціях, удосконалювати навички проєктної діяльності, вміння підбирати, оцінювати та обробляти інформацію;

виховна: виховувати інтерес до пізнання навколишнього світу, потребу всебічного самовдосконалення.

Тип уроку: узагальнення та коригування знань.

Обладнання: Періодична система хімічних елементів Д. І. Менделєєва, таблиця «Типи хімічних зв'язків», персональні комп'ютери, смартфони, цифровий фотоапарат, планшет, відео або презентації виконані учнями.

Ключові компетентності: спілкування державною мовою, основні компетентності у природничих науках і технологіях, уміння вчитися упродовж життя, інформаційно – цифрова, ініціативність і підприємливість, соціальна та громадянська компетентність.

Очікувані результати:

У процесі уроку учні зможуть:

- Узагальнити основний теоретичний матеріал теми;
- Удосконалити свої вміння та навички щодо роботи з Періодичною системою хімічних елементів;
- Удосконалити вміння аналізу, синтезу, прогнозування;
- Удосконалити свої вміння та навички роботи з сучасними гаджетами;
- Розвивати техніку обчислення;
- Удосконалити роботу в групі.

Інтеграція з предметами: інформатика, фізика.

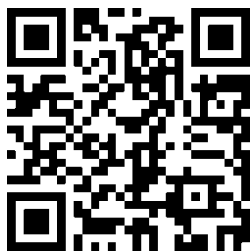
I. Організацій етап. Оголошення теми та мети уроку.

II. Мотивація навчальної діяльності.

Наприкінці уроку кожний з вас, любі діти, побачить, яку кількість інформації ви вже можете отримати лише з однієї формули, застосовуючи набуті знання. Виконуючи практичні завдання з використанням гаджетів, застосуєте свої теоретичні знання з хімії, фізики та інформатики на практиці.

III. Актуалізація знань.

Розв'язати кросворд «Хімічний зв'язок і будова речовини» (на платформі <https://learningapps.org>) за посиланням: <https://learningapps.org/display?v=p6k0djktc21> або за QR – кодом:

1. Тип кристалічних ґраток, у вузлах яких містяться атоми (атомні).
2. Майже всі тверді речовини складаються з упорядковано розміщених частинок, які називаються... (кристал).
3. Усе те, з чого складається фізичне тіло (речовина).
4. Тип кристалічних ґраток, у вузлах яких містяться йони (йонні).
5. Тривимірне зображення порядку розміщення йонів, атомів, молекул у кристалі називається кристалічні... (ґратки).

6. Тип кристалічних ґраток, у вузлах яких містяться молекули (молекулярні).

7. Тверді речовини, які не мають чіткого порядку розташування структурних частинок (аморфні)

8. Яка кристалічна ґратка характерна для алмазу (атомна).

9. Зв'язок між атомам Гідрогену, що зв'язаний з сильно електронегативним атомом і має частково позитивний заряд, й іншим електронегативним атомом цієї чи іншої молекули називається (водневий)

10. Здатність атома притягувати до себе спільну електронну пару називається (електронегативність)

11. Яку кристалічну ґратку має кухоння сіль? (йонна)

12. Яку кристалічну ґратку має у твердому стані йод? (молекулярна)

IV. Узагальнення та коригування знань.

1. Робота в групах.

Учні об'єднуються у чотири групи за порами року. Перед учасниками груп – картки з завданнями:

1. Скласти формулу сполуки.
2. Визначити тип хімічного зв'язку.
3. Визначити тип кристалічної ґратки.
4. Визначити відносну молекулярну масу речовини.
5. Визначити масові частки елементів у сполуці.
6. Спрогнозувати фізичні властивості речовини.
7. Спрогнозувати можливі галузі застосування.

Завдання для груп:

«**Зима**»: речовина складається з атомів хімічних елементів з протонними числами 11 та 17.

«**Весна**»: речовина складається з атомів хімічних елементів з протонними числами 19 та 17.

«**Літо**»: речовина складається з атомів хімічних елементів з протонними числами 1 та 17.

«Осінь»: речовина складається з атомів хімічних елементів з протонними числами 20 та 8.

2. Робота над міні – проєктом «Застосування рідких кристалів у техніці» (з використанням матеріалів мережі Інтернет) та захист навчального проєкту за планом:

- 1) Сучасні монітори;
- 2) Використання кристалів у планшетах;
- 3) Використання кристалів у виробництві процесорів.

3. Практичне завдання (з використанням гаджетів).

Учні працюють в парах.

Завдання для пар:

1. Визначити кількість пікселів у монітора.
2. Визначити кількість пікселів у екрана смартфона.
3. Визначити кількість мега пікселів у камері смартфона.
4. Визначити кількість мега пікселів у камері фотоапарата.
5. Визначити частоту та кількість процесорів у персонального комп'ютера.
6. Визначити частоту та кількість процесорів у власному смартфоні.

4. Розв'язок практичної задачі (колективна робота)

Перед вами на моніторі світлина монітора, на якому теж світлина монітора і так далі. Розрахуйте, будь ласка, кількість зображених моніторів на основній світлинці, використовуючи розподільну здатність фотокамери, якою зроблено цей знімок. Примітка: вважати, що останній найменший монітор – це один піксель.

V. Домашнє завдання.

Повторити §5 - 7. Виконати завдання 1 - 12, с.46 – 47 [1, с. 46-47].

VI. Підбиття підсумків уроку, оцінювання діяльності учнів, висновки.

Слово вчителя.

Шановні учні! Урок пройшов цікаво і продуктивно. Ви ще раз

переконалися, що хімія – це наука, яка допомагає розуміти та пояснити те, що відбувається навколо нас. Знає не той, хто переказує, а той, хто використовує на практиці. У нашому світі немає нічого особливого, нічого складного, немає ніякого чаклунства, є тільки хімія. Людина знайде своє місце в житті, якщо навчиться всьому, що необхідно для реалізації життєвих планів.

Дякую за співпрацю!

Висновки

Даний урок сприяє активізації пізнавальної та самостійної діяльності учнів, формує вміння працювати у групах, порівнювати та узагальнювати; підвищує інтерес учнів до вивчення предмету.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Хімія: Підручник для 11 класів закладів загальної середньої освіти / О. Г. Ярошенко. – К.: УОВЦ «Оріон», 2019, 208 с.

РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В РОБОТІ З БАТЬКАМИ ТА ЇХНЯ ГОТОВНІСТЬ ДО ВИКОНАННЯ ВИХОВНОЇ ФУНКЦІЇ

Залізняк Алла Миколаївна

канд. пед. н., доц.

доцент кафедри дошкільної освіти

Уманський державний педагогічний університет

імені Павла Тичини,

м. Умань, Україна

Вступ./Introduction. Сучасна педагогічна наука виходить з положень про те, що назріла необхідність пошуку нових підходів до взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї. Сутність нових підходів полягає в залученні батьків у єдиний педагогічний процес морального розвитку дитини. Обов'язкове продовження суспільного морального виховання у домашніх умовах і навпаки.

Ціль роботи./Aim. Розкрити роль організаційної діяльності дошкільного навчального закладу в роботі з батьками та готовність батьків до виконання виховної функції.

Матеріали та методи./Materials and methods. В роботі був використаний метод літературного огляду.

Результати та обговорення./Results and discussion. Успіх взаємодії сім'ї та закладу дошкільної освіти, її позитивний вплив на моральне виховання дитини значною мірою залежить від взаємин, які складаються між педагогами і батьками. Адже контакт вихователів і батьків – крок до взаєморозуміння, до набуття довіри, обміну моральними цінностями, засвоєння педагогічного досвіду, знань, які вихователі і батьки передають один одному. Байдужість або зневага хоча б однієї з сторін негативно позначається на функціонуванні складових педагогічного трикутника «батьки – дитина – вихователі», гальмуватимуть належний моральний розвиток і формування дитячої особистості.

За тлумаченням філософського енциклопедичного словника «взаємодія

філософська категорія, яка відображає особливий тип відношення між об'єктами, при якому кожний з об'єктів діє (впливає) на інші об'єкти, приводячи їх до зміни, і водночас зазнає дії (впливу) з боку кожного з цих об'єктів, що, в свою чергу, зумовлює зміну його стану» [1, с. 77].

Взаємодія дошкільного навчального закладу з батьками передбачає розв'язання таких завдань:

- виховання моральних почуттів у дітей;
- розвиток навичок і звичок моральної поведінки старшого дошкільника;
- формування моральної свідомості у дітей;
- утвердження моральних цінностей дошкільників у сім'ї та в дошкільному навчальному закладі;
- надання допомоги батькам у сімейному моральному вихованні;
- підвищення рівня виховних умінь батьків;
- підвищення рівня педагогічної культури батьків;
- залучення сім'ї у спільну з дошкільним навчальним закладом виховну діяльність з проблем морального виховання.

У виховній діяльності з старшими дошкільниками дорослим слід керуватися такими принципами:

- любові і вимогливості до дітей;
- розумної відповідальності і самоконтролю;
- батьківського управління без надмірного тиску на особистість дитини;
- реальних вимог до себе;
- справедливих рішень.

Для забезпечення високої ефективності морального виховання старших дошкільників, майбутній вихователь повинен відповідати таким вимогам:

- мати високий рівень педагогічної культури;
- бути зразком моральної поведінки;
- вільно володіти необхідними знаннями з проблем морального виховання;

– володіти уміннями, що забезпечать успіх його діяльності з морального виховання старших дошкільників та їхніх батьків.

Вихователь закладу дошкільної освіти має:

- забезпечувати єдність і погодженість виховних впливів на дитину;
- формувати у батьків педагогічно доцільну виховну позицію;
- створювати умови для морального виховання дітей.

Зміст роботи вихователя з батьками з проблем морального виховання включає:

- вивчення сім'ї дошкільника;
- правильний вибір методів і форм роботи з батьками;
- педагогічну просвіту серед батьків;
- залучення батьків до вирішення конкретних питань морального спрямування.

Принципи роботи вихователя з батьками:

- звернення до почуття батьківської любові, повага до цього почуття;
- вести співробітництво з батьками на виокремлення в дитині кращих моральних якостей характеру;
- повага до особистості батька і матері, їх трудової діяльності;
- підтримка авторитету батьків у сім'ї;
- недопустимість надмірного спілкування з батьками.
- Майбутнім вихователям варто знати типові варіанти ставлення батьків до вихователів:

– батьки погоджуються з вимогами вихователя, прагнуть виконати їх, але не знають як;

– батьки погоджуються з вимогами вихователя, але продовжують виховувати дітей по-своєму;

– батьки ідуть відкрито на конфлікт з вихователем.

Зауважимо, що за характером готовності до морального виховання дітей батьків можна поділити на такі групи:

1) педагогічно підготовлені батьки до морального виховання дітей

старшого дошкільного віку; вони готові виховувати своїх власних дітей, взаємодіяти з вихователями;

2) батьки частково готові до морального виховання старшого дошкільника; вони усвідомлюють значущість співробітництва дошкільного навчального закладу з сім'єю;

3) батьки педагогічно безпорадні, не готові до виховання власних дітей, володіють елементарними знаннями з психолого-педагогічних дисциплін; відсутня мотивація до взаємодії з вихователями.

У визначенні поняття готовності дослідники йдуть різними шляхами: одні акцентують увагу на його структурних складових, інші – на його сутності. Хоча і ті, і інші сходяться на тому, що воно складне та інтегроване за своїм змістом.

У науковій літературі існує декілька підходів у визначенні структурних складових готовності:

1) готовність як сукупність знань, умінь, навичок (Н. В. Кузьміна, Л. В. Кондрашова, В. О. Моляко, В. О. Сластьонін, О. І. Щербаков);

2) готовність як функціональний стан (Н. Н. Букіна, Ф. О. Генев, О. Г. Ковальов, Л. М. Лавров, М. Д. Левітов, А. Ф. Ліненко);

3) готовність як складне особистісне утворення (М. І. Дяченко, Л. О. Кандибович, Ю. З. Гільбух);

4) готовність як синтез властивостей особистості (В. О. Крутецький).

Стосовно готовності батьків до виконання виховної функції важливою умовою є сукупність вищевказаних ознак. На стан готовності батьків та якість виконання ними виховної функції впливають конкретні умови, в яких функціонує сім'я, і завдання, зокрема морального виховання, які стоять перед батьками як вихователями.

В переліку цих умов особливе місце належить:

- стану здоров'я і фізичному самопочуттю батьків;
- особистому досвіду;
- самооцінці власної підготовки з проблем морального виховання старшого дошкільника;

- умінню регулювати рівень свого стану готовності;
- умінню критично оцінювати результати своєї виховної діяльності тощо.

Отже, готовність батьків до морального виховання дітей структурно передбачає:

- позитивне ставлення до дитини і різних видів її діяльності, пов'язаних із доглядом і моральним вихованням;
- адекватні до педагогічних вимог здібності та особистісні якості;
- необхідні знання, уміння, навички з проблем морального виховання дітей;
- потреби, спонуки, інтереси та їх втілення у практичну діяльність з морального виховання дитини у сім'ї.

Зазначимо, що особистість – цілісність вроджених і набутих психічних властивостей, що характеризують індивіда, роблять його унікальним. Темперамент людини належить до вроджених властивостей, а характер – до набутих. Відмінності в темпераментах не мають етичного значення, відмінності в характері засвідчують рівень моральної вихованості. Темперамент людини незмінний, а характер формується особистими переживаннями, риси характеру зумовлюють поведінку. Характер виконує функцію відбору ідей та цінностей.

Підкреслимо, що характер дитини – це зліпок із рис характеру батьків. Він формується і розвивається у відповідь на їхній характер. Спостерігаючи за поведінкою батьків, дитина вчиться творити добро, виявляти любов і симпатію до інших людей, вчиться бути працьовитою і скромною, чесною і справедливою, щедрою, ввічливою, витриманою, принциповою. Батьки є першими вихователями людського співжиття, адже пристосовуючись до умов сім'ї, дитина набуває характеру, який у подальшому житті дасть змогу їй пристосуватися до суспільного життя.

Темперамент і характер утворюють комплекс неповторних особистісних якостей, у комбінації яких завжди є домінуючі риси і морального розвитку, що робить кожную особистість унікальною.

У цілеспрямованій взаємодії батька і дитини, чи матері і дитини утворюється інтегрована єдність особистісних якостей суб'єктів взаємодії. Саме це відбувається у виховному процесі сімейного морального виховання, яке передбачає готовність батьків до виконання виховних функцій морального розвитку дитини.

Спілкування, взаємодія вихователів і батьків з одного боку та дорослих і дітей з іншого, – це особливий світ, яскравий та багатогранний. Зусилля вихователів мають бути спрямовані на допомогу батькам у вирішенні різноманітних ситуацій та проблем, в яких діє, чи перебуває дитина.

Керуючись науковими доробками вчених з питань морального виховання та результатами наших спостережень, вважаємо за доцільне надавати батькам конкретні поради:

- не думайте, що дитина ще дуже мала, виховання починається з колиски;
- помилку виправляйте не гнівами та криками, а поясненнями та прикладами;
- думки та ідеї прищеплюються переконаннями;
- сімейні чвари дуже турбують та нервують дитину;
- не робіть вигляду, що не помічаєте її пустощів;
- зайва суворість так само шкодить, як і надмірна доброзичливість;
- діти надають більшого значення вашим вчинкам, аніж словам;
- в присутності дітей ніколи не критикуйте інших;
- ніколи не принижуйте дитину;
- якщо дали слово, то маєте його дотриматися;
- будьте другом своїй дитині, дайте їй зрозуміти, що цінуєте її;
- ні в якому разі не обманюйте дітей, бо дитина зрозумівши, що ви їй кажете неправду, сприйматиме це як норму і часто робитиме це саме;
- враховуйте, коли можна вимагати виконання обов'язкового розпорядження, щоб не викликати труднощів, конфліктів;
- привчайте складати іграшки, одягатись, використовуючи ігрові

прийоми.

Висновки./Conclusions. Таким чином, готовність до морального виховання дитини – це інтегрована єдність особистісних якостей та умов їхньої реалізації у виховному процесі. Але виховний процес – процес двосторонній, тому що його учасниками є і батьки, і діти. А тому є всі підстави визначити готовність батьків до морального виховання дитини як інтегровану єдність особистісних моральних якостей і батьків, і дітей та умов їхньої реалізації у виховному процесі.

Вихователі повинні вміти встановлювати контакт з батьками незалежно від того, як останні будуть до них ставитися і як вони готові до морального виховання власних дітей. Необхідно проймається настроями, потребами, уподобаннями сім'ї, де росте вихованець, щоб кожний контакт був насичений турботою педагога про дитину, про формування у неї цілісних якостей, повагою до сім'ї, а батьки відчули, що у дошкільному навчальному закладі про їхню дитину вболівають, про неї піклуються.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Філософський енциклопедичний словник / наук. ред. Л. В. Озадовська. Н. П. Поліщук. Київ: Абрикос. 2002. 742 с.

В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МЕДСЕСТРИНСТВА У МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖАХ

Ільніцька Тетяна Сергіївна

викладачка

Вінницького медичного фахового коледжу
аспірантка кафедри інноваційних та інформаційних технологій
в освіті Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського, Україна

Вступ. / Introductions. В умовах реформування сучасної вітчизняної системи освіти відбувається постійний пошук не лише ефективних форм, а й методів підготовки висококваліфікованих фахівців для різних галузей. Особливо це стосується підготовки медичних працівників, основне завдання яких полягає у збереженні та покращенні здоров'я нації. Значна увага приділяється підготовці майбутніх фахівців медсестринства, оскільки без адекватних послуг, що базуються на вдосконаленій передвищій фаховій освіті, неможливо забезпечити розвиток соціокультурного розвитку суспільства з метою збереження і підтримки здоров'я. У сучасній педагогічній науці проблема професійної підготовки майбутніх фахівців медсестринства в умовах цифровізації освіти набуває актуальності.

Мета роботи. / Aim. Аналіз результатів експериментальної перевірки ефективності спеціально створених педагогічних умов для підготовки майбутніх фахівців із медсестринства в умовах цифровізації освіти в медичних коледжах.

Матеріали та методи./Materials and methods. використовувались для дослідження такі методи: теоретичні, емпіричні, статистичні. Встановлено, що підготовка майбутніх фахівців сестринської справи до професійної діяльності в період теоретичного навчання і практики розкриває процес взаємодії викладача і студента.

Контрольний етап експериментального дослідження передбачав вивчення змін у рівнях мотивації і компетентності здобувачів освіти до майбутньої професійної діяльності. У педагогічному експерименті взяли участь 156 студентів галузі знань 22 охорона здоров'я, спеціальності 223 «Медсестринство». Організація експериментальних (ЕГ1 і ЕГ2) і контрольних (КГ1 і КГ2) груп відповідала розподілу на академічні групи. На основі встановлених компонентів готовності фахівців із медсестринства до професійної діяльності (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, технологічний, особистісний) визначено критерії (мотиваційний, операційно-діяльнісний, когнітивно-інформаційний, рефлексивно-результативний), показники та рівні їхньої готовності до професійної діяльності. У процесі дослідження нами встановлено зміст поняття «цифровізація освіти», який ми потрактуємо, спираючись на визначення, що «цифровізація освіти – це процес переведення змісту освіти в усіх її формах (графічній, текстовій, звуковій) у цифровий формат, зрозумілий сучасним гаджетам (комп'ютерам, планшетах, смартфонах тощо). Це дозволяє відцифрованому змісту (контенту) легко «транспортуватися» будь-яким каналом електронної комунікації [1, с. 9]. Для опрацювання одержаних даних використовувались методи описової та порівняльної статистики з використанням програми STATISTICA 6,0.

Мета полягає в підготовці компетентного фахівця сестринської справи, який володіє необхідним рівнем володіння і застосування інформаційних технологій, здатний до свідомого особистісного і професійного розвитку, самовдосконалення і самореалізації в професійній діяльності. Зміст підготовки залежить від декількох компонентів: базового змісту навчальних дисциплін і предметів за вибором; нарощування особистісного й індивідуального ресурсу; розширення бачення освітніх, соціальних і професійних перспектив тощо. В процесі підготовки здобувачів до професійної діяльності в умовах цифровізації освіти використовувались різні технології і засоби: технологія створення індивідуальної освітньої траєкторії, що дає студенту можливість проектування і реалізації професійно-орієнтаційних завдань; методика взаємодії студентів і

викладача в мережі інтернет; комплекс індивідуальних навчальних завдань для забезпечення самостійної роботи студентів у період теоретичного навчання і виробничих практик; комплекс лабораторно-практичних робіт.

З метою наукового обґрунтування, об'єктивності та достовірності результатів дослідження, одержаних у процесі експериментальної роботи, ми піддали їх обробці методами математичної статистики. Кількісна оцінка результатів експериментальної роботи здійснювалась методом співвідношення, тобто за відсотковим співвідношенням студентів, які перебували на різних рівнях творчої самореалізації на початку експерименту та в процесі роботи. Оцінка ефективності педагогічних умов щодо якісного зростання готовності майбутніх фахівців із медсестринства до професійної діяльності здійснювалась нами за допомогою критерію однорідності Пірсона χ^2 . Результати обрахувань наведені в таблиці 1

Таблиця 1

Обрахування критерію χ^2 КГ1 та ЕГ1

	Контрольна група до початку експерименту		Експериментальна група до початку експерименту		Контрольна група після завершення експерименту		Експериментальна група після завершення експерименту	
	КГ1	КГ2	ЕГ1	ЕГ2	КГ1	КГ2	ЕГ1	ЕГ2
Контрольна група до початку експерименту	0	0	1,25	0,99	2,39	2,12	4,64	1,72
Експериментальна група до початку експерименту	1,25	0,99	0	0	0,13	2,95	5,76	4,81
Контрольна група після завершення експерименту	2,39	2,12	0,13	2,95	0	0	6,66	6,87
Експериментальна група після завершення експерименту	4,64	1,72	5,76	4,81	6,66	6,87	0	0

У таблиці містяться емпіричні значення критерію χ^2 для порівнюваних груп у відповідних комірках. Жирним шрифтом виокремлені результати порівняння характеристик експериментальної та контрольної групи до початку і після закінчення експерименту. Отже, початкові стани експериментальної і контрольної груп співпадають, а кінцеві – відрізняються. Відповідно,

достовірність різниці характеристик експериментальної і контрольної груп після завершення експерименту склала 95%, що відповідає вимогам статистичних досліджень.

Порівнюючи результати контрольних та експериментальних груп, виявили зростання рівня професійної компетентності та вплив педагогічних умов на процес навчання. З метою перевірки ефективності першої педагогічної умови нами визначено рівень мотивації до професійної діяльності у майбутніх фахівців із медсестринства за методикою К. Замфір, що описана у відповідній праці [2, с. 156]. В основу пропонованої методики покладена концепція про внутрішню і зовнішню мотивацію. Мотивація та успіх належать до позитивної мотивації, за якої індивід, починаючи справу, прагне досягти чогось конструктивного та позитивного. В основі активності особистості покладена надія на успіх і потреба в його досягненні. Це зазвичай упевнені в собі, в своїх силах особистості, відповідальні, ініціативні та активні. Вони відрізняються наполегливістю в досягненні мети, цілеспрямовані [3, с. 60].

Результати та обговорення./Results and discussion. Педагогічний експеримент проводився в період з 2020-2023 рр. у декілька етапів. Результати констатувального етапу виявили недостатній рівень сформованої готовності студентів до професійної діяльності. Відповідно констатовано необхідність внесення деяких змін у процес професійної підготовки в умовах цифровізації освіти для поліпшення її ефективності й якості. Експериментальна перевірка впровадження педагогічних умов професійної підготовки майбутніх фахівців медсестринства в умовах цифровізації освіти медичних коледжів за проаналізованими діагностичними методиками, а також результати анкетування студентів і викладачів підтвердили їхню ефективність. Кількість респондентів у ЕГ із високим рівнем зросла на 16,53%, а кількість із середнім рівнем не змінилася. У студентів КГ помічено незначні зміни.

Шляхом використання на теоретичному та практичному етапах навчання цифрових технологій помітно змінилась роль викладача, який став виконувати роль координатора, фасилітатора в освітньому процесі. Зміни, що відбулися в

КГ та ЕГ на всіх етапах формувального етапу експерименту, було перевірено за допомогою методів математичної статистики. Статистичні методи підтвердили ефективність впровадження запропонованих у дослідженні педагогічних умов і розробленої моделі.

Висновки./Conclusions. У результаті розроблена й описана методика підготовки студентів, майбутніх фахівців сестринської справи до використання цифрових технологій в процесі теоретичної підготовки, яка зумовлена специфікою діяльності в галузі медицини. Зокрема, схарактеризовано зміст дисциплін: «Інформатика», «Основи медичної інформатики», «Медсестринство в педіатрії», «Медсестринство в ендокринології», «Основи біологічної фізики та медична апаратура»; описано зміст електронних посібників та розробка завдань практичного спрямування, подані алгоритми розв'язання відповідних завдань тощо. Проведені дослідження продемонстрували, що підготовка майбутніх фахівців медсестринства до професійної діяльності в умовах цифровізації освіти значно підвищується, якщо використовувати комплекс сформульованих педагогічних умов.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Опущко Н. Р. Від цифровізації економіки до дигіталізації навчання. *Трудова підготовка в сучасній школі*. 2020. №3. с. 8–12.
2. Кокун О. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С., Копаниця О. В., Малхазов О. Р. Збірник методик для діагностики психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності у складі миротворчих підрозділів: Методичний посібник. Київ. 2011. С.156-159.
3. Сірак І. П. Результати експериментального дослідження формування готовності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія*. 2017. Випуск 51. С. 59-63.

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У КОНТЕКСТІ STREAM ПІДХОДУ

Кардаш Олена Євгеніївна

здобувачка освіти другого (магістерського) освітнього рівня
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка
м. Полтава, Україна

Вступ. Модернізація змісту, підходів і методів, яка спостерігається сьогодні у системі освіти, дозволяє реалізовувати завдання щодо розвитку творчого потенціалу дітей, зокрема щодо формування продуктивного мислення, розвитку креативних здібностей здобувачів дошкільної освіти, розвитку їхньої допитливості.

Потреба в нових враженнях, постійне прагнення спостерігати й досліджувати є найважливішими рисами дитячої поведінки, а вона в свою чергу перше джерело одержання уявлень про природу і світ в цілому. Саме у процесі дослідницької діяльності в здобувачів дошкільної освіти збагачується пам'ять, активізуються розумові процеси, оскільки постійно виникає необхідність здійснювати операції аналізу, синтезу, порівняння, класифікації, узагальнення. Така діяльність є ефективним засобом розумового, фізичного, валеологічного, естетичного, статевого, екологічного, морального та трудового, виховання. Крім того, даний вид діяльності сприяє всебічному розвитку дитини й формуванню її особистісних рис, що цілком реалізовує основні завдання дошкільної освіти.

Сьогодні STREAM-освіта є новим інтеграційним підходом до розвитку, освіти дітей дошкільного віку. Він поєднує завдання, пов'язані з формуванням у дітей наукових уявлень про навколишній світ; ознайомленням здобувачів дошкільної освіти з сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями; розвитком у них умінь експериментувати, конструювати; розвитком здібності здобувачів дошкільної освіти до точних та гуманітарних наук; навчанням дітей дошкільного віку основ грамоти, опрацювання змісту тексту, математики, а

також різних видів мистецтва.

Доцільність звернення до обраної проблеми підтверджується положеннями законів України «Про освіту» (2017 р.), «Про дошкільну освіту» (2001 р.), «Про інноваційну діяльність» (2002 р.), «Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку» (2020 р.), Концепції «Нова українська школа» (2016 р.), «Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти)» (2020 р.), «Базового компонента дошкільної освіти» (2021 р.), освітніх програмам дошкільної освіти «Дитина» (2020 р.), «Впевнений старт» (2017 р.) тощо.

За провадження в освітній процес дослідницької діяльності висловлювалися Я. Коменський, І. Песталоцці, Ж.Ж. Руссо та інші педагоги, які виступали за використання активних методів навчання.

У ряді досліджень сучасних учених і практиків (Д. Годовікова, М. Лисіна, С. Новосолова, О. Поддьяков) звертається увага на організацію експериментування. М. Поддьяков підкреслює, що експериментування пронизує всі сфери дитячого життя, всі види дитячої діяльності, у тому числі й ігрову.

Ці питання привертати увагу таких науковців як М. Головань, Т. Мієр, О. Міхно, С. Омельчуа, О. Савенкова, А. Хуторський, Б. Розеншайн, М. Ваймер та інші. У цих публікаціях розкриваються не лише роль дослідницької діяльності в освітньому процесі, а й змістова сутність і структура дослідницької компетентності.

Аспекти впровадження STEM-освіти як основи STREAM-освіти, досліджуються науковцями О. Бутурліною, Д. Васильєвою, С. Кириленко, Л. Клименком, О. Кузьменком, В. Мачуським, Н. Морзе, І. Пархоменком та інші. Зарубіжний досвід упровадження STEM-освіти описано у дослідженнях вчених як D. Langdon, J. Schwab, B. Means, N. Morel, A. House, A. Nicolas та інші.

Мета – вивчити особливості формування дослідницької компетентності старших дошкільників у контексті STREAM підходу.

Матеріали та методи. Для вирішення поставлених завдань застосовувалися такі методи дослідження як аналіз наукової літератури з метою визначення стану розробленості проблеми дослідження; аналіз та узагальнення досвіду роботи науковців та практиків з метою вивчення і порівняння різних поглядів на обрану проблему; синтез, систематизація, порівняння і узагальнення з метою уточнення базових понять дослідження.

Результати та обговорення. Серед провідних мотивів, які відображають спрямованість здобувача дошкільної освіти на дослідницьку діяльність, виділяють допитливість та інтерес до вирішення пошукової проблеми. Серед особистісних якостей, які сприяють його успішній дослідницькій діяльності, працелюбність, цілеспрямованість і наполегливість.

Розвиток сучасних здобувачів дошкільної освіти як особистостей передбачає максимальну реалізацію активності, ініціативи, самостійності, особистої точки зору, здатності реалізувати свої власні потреби та інтереси. Для того, щоб здобувачі дошкільної освіти виявляли творчу активність, дослідницькі уміння, необхідно насамперед з довірою ставитися до їх природної схильності діяти на власний розсуд, сприймати життєві враження, покладаючись на власний досвід.

Реалізація дослідницьких умінь за Г. Ващенко передбачає створення умов, що поєднують принципи індивідуальності і варіативності. Чим різноманітнішим буде середовище закладу дошкільної освіти, тим легше буде дитині проявляти самостійність, критичність, творчу активність. Урахування індивідуальних інтересів і переваг, довірчі форми спілкування зі здобувачами дошкільної освіти, надання йому можливості вільного вибору, відсутність жорсткої регламентації буття сприяють розвитку креативності як базової якості особистості.

Основні етапи дослідницького процесу: поява у дитини дошкільного віку відчуття неясності чогось (поява проблеми); виникнення ряду запитань до дорослого, однолітків, самої себе; виділення значущих для успішного розв'язання проблеми елементів, диференціація головного та другорядного;

усвідомлення проблеми; формулювання гіпотези; пошук і знаходження рішення.

Класифікація завдань для формування дослідницьких умінь: завдання, спрямовані на розвиток перцептивної сфери та довільної уваги; розвиток наочно-образного мислення; на виконання основних логічних дій, розвиток розумових операцій та формування понятійного апарату; розвиток розумових операцій аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, визначення закономірностей; на розвиток дрібної моторики руки, зорових і моторних координацій та довільної уваги; розвиток зв'язного мовлення.

Традиційна система освіти, що має передати здобувачу дошкільної освіти лише певну суму знань, умінь, навиків, виявляється неспроможною в сучасній світовій ситуації, що склалася. Теоретичні та енциклопедичні знання, які довгий час були головною метою освітнього процесу, повинні стати засобом розвитку нової особи здобувача дошкільної освіти. Сучасне замовлення суспільства орієнтоване на випускника закладу освіти, який не лише отримає за час перебування в закладі дошкільної освіти певні компетентності, але і навчиться ними користуватися.

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що підготовка дітей до шкільного навчання повинна відповідати вимогам та критеріям оцінки вікової зрілості дитини. Така підготовка передбачає фізичний, емоційний, пізнавальний і особистісний розвиток дитини, готовність до взаємодії з навколишнім світом, розвиток специфічних видів діяльності дітей, які є фундаментальними для дошкільного дитинства.

Одною із таких педагогічних технологій в сучасному освітньому процесі визначено STEM-освіту (природничі науки, технологія, інжиніринг, математика). Це освітній напрям посилення природничо-наукового компоненту з обов'язковим та безперервним використанням інноваційних технологій в ЗДО. Це освітня методика, яка вміщує в собі вказані напрями, але вони вивчаються не окремо, а у комплексі (інтегровано) і з практичною спрямованістю застосування отриманих знань у професійній діяльності.

До основних чотирьох дисциплін додано мистецтво. Це, передусім, пов'язано з потребою людини у задоволенні від користування. Саме творчий аспект, вміння творити, виявляти власне ставлення до оточуючого світу виділяє людину з поміж природного та технологічного навколишнього середовища. Відповідно, і система освіти, почала розвивати цей аспект. До суто технічної концепції STEM долучили творчий аспект розвитку особистості.

К. Крутій, зазначає, що STREAM-освіта є інтегрованим підходом у формуванні уявлень та вмінь дітей в галузях природничих наук, читання та письма, технологій та інженерії, а також мистецтва, математики; цей напрям освіти фокусує увагу на вивченні точних наук, формує культуру інженерного мислення з дитячого віку.

Такої ж думки дотримується і науковиця О. Маричева, яка зазначає, що напрям STREAM-освіти поєднує в собі завдання з формування в дітей дошкільного віку загальних наукових уявлень про навколишній світ; знайомство з інформаційно-комунікаційними технологіями; навчання дослідженням, експериментуванням, конструюванню; розвиток основних навичок опрацювання змісту тексту, навчання грамоти, основ математики, провідним також являється робота у різних видах мистецтва. Тобто передбачає тісний взаємозв'язок у розвитку здібностей здобувачів дошкільної освіти точних і гуманітарних наук.

Метою дошкільної освіти визначено забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, творчих, інтелектуальних здібностей шляхом навчання, виховання, соціалізації, формування необхідних життєвих навичок. Дуже важливу роль відіграє рівень готовності дитини старшого дошкільного віку перейти до системного шкільного навчання, тому проблема підготовки, визначення рівнів, компонентів готовності дитини до навчання активно вивчається й удосконалюється.

Вихователі старших вікових груп дітей дошкільного віку та учителі початкової школи, використовуючи технологію STREAM, в першу чергу, мають орієнтувати сучасний освітній процес на формування навичок

дослідницької діяльності, що передбачає уміння використовувати або конструювати прості пристрої для спостереження різноманітних явищ, отримання та аналізу простих даних, у процесі спостереження.

Засобами для здійснення STREAM-навчання можуть бути: конструктори, мозаїки, пазли; робото-технічні системи; моделі, вимірювальні комплекси та датчики; стенди-музеї, лепбуки тощо; лабораторні прилади; електронні пристрої; саморобні макети, стенди, схеми, інструкції тощо.

Використання різноманітних засобів надає змогу здійснювати дослідницьку діяльність; реалізовувати завдання моделювання різноманітних процесів і явищ; усвідомлено формувати якісно нові трансдисциплінарні уміння й навички з дошкільного віку.

Важливо забезпечити такі педагогічні умови застосування STREAM-освіти, як відповідність методів та засобів STREAM-освіти віковим особливостям дітей старшого дошкільного віку; систематична безперервна мотивація дітей старшого дошкільного віку до здійснення навчальної діяльності та розвитку засобами STREAM-освіти; створення відповідного розвивального середовища в освітньому процесі закладу дошкільної освіти спрямованого на підготовку майбутнього здобувача загальної середньої освіти; педагогічна освіченість вихователів з методикою підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання методами STREAM-освіти.

У сучасній освіті триває новий етап у науковому дослідженні, впровадженні та удосконаленні сучасних освітніх технологій підготовки майбутніх поколінь методами STEM-освіти. Спираючись на ці твердження, можемо зазначити, що STREAM-освіта – це новий інтеграційний підхід до освітнього процесу, спрямований на формування особистості, становлення і розвиток її духовної сутності в єдності з оволодінням науковими знаннями та вміннями з метою формування культури наукового, інженерного мислення. Серед переваг STREAM-освіти зазначимо наступні: навчання проводиться за темами, а не за предметами, в результаті чого здобувач освіти бачить зв'язок між науками, навчання стає насправді системним; використання знань на

практиці, у повсякденному житті; розвиток критичного мислення й уміння розв'язувати проблеми; надання впевненості у власних силах; комунікація і командна робота; розвиток інтересу до технічних дисциплін; креативні й інноваційні підходи до проектної та дизайнерської діяльності; підготовка дитини до технологічних інновацій у житті.

Висновки. Особливо актуально у закладах дошкільної освіти так організувати діяльність дітей, щоб через дослідницьку діяльність, відкриття, розв'язання проблемних завдань, різноманітні дії з об'єктами природи діти одночасно оволодівали новими знаннями, вміннями та навичками. Усі компоненти STREAM спрямовано на всебічне глибоке дослідження світу, розвиток мислення і мовлення, сенсорної сфери, навчання дитини використовувати знання у повсякденні. Цей напрям підготовки має починатися з дошкільного віку, вже зараз потрібно впроваджувати програми зі STREAM-освіти.

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЗАСІБ ВИБОРУ ВСТУПНИКАМИ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Кот Надія Андріївна,

к.пед.н., доцент

Литвиченко Дарина Сергіївна,

ст. викладач

Бердянський державний педагогічний університет
м. Запоріжжя, Україна

Вступ. Питання професійного самовизначення молоді нині є актуальним напрямком освітньої політики кожного вищого навчального закладу.

Особливо воно загострюється в період вступної компанії, коли абітурієнти, зареєструвавшись в різних закладах вищої освіти, роблять остаточний вибір. Кожний навчальний заклад максимально рекламує свої освітні послуги, надає консультативну допомогу, знайомить зі змістом освітньо-професійних програм, подає інформацію про шляхи набуття компетенцій, які будуть сформовані у майбутнього професіонала, розкриває можливості працевлаштування. Але ця робота не завжди дає очікувані результати, адже цільова аудиторія з кожним роком стає більш вимогливою: вступники є більш поінформованими щодо питань вибору навчального закладу, не завжди згодні йти на будь-який контакт. Саме тому необхідно приділяти максимальну увагу просуванню закладу вищої освіти на ринку освітніх послуг.

Мета роботи – надати короткий опис досвіду застосування соціальних мереж як засобу профорієнтаційної роботи на факультеті дошкільної, спеціальної та соціальної освіти (ФДССО) Бердянського державного педагогічного університету (БДПУ) в період онлайн організації навчального процесу, викликаного пандемією Covid-19 та війною з Росією.

Матеріали і методи. Активна робота над систематизацією уявлень про можливості використання соціальних мереж розпочалася в 2019 році з оголошенням пандемії Covid-19. На основі аналізу наукових джерел, узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду та результатів щорічного

опитування студентів 1 курсу різних спеціальностей факультету, яке проводиться викладачами предметної комісії практичної психології кафедри практичної психології та логопедії (результати зафіксовано в протоколах вченої ради ФДССО), були визначені основні форми профорієнтаційної роботи та місце соціальних мереж в даному процесі.

Результати і обговорення. Науковці, які розробляють проблему профорієнтаційної роботи, зазначають, що традиційні способи залучення абітурієнтів за рахунок візитів викладачів до шкіл, розповсюдження друкованої реклами, Дні відкритих дверей не дають значного результату, втрачають свою ефективність [1, 2, 3].

Соціальні мережі вважаються багатьма дослідниками тим інструментом, який дозволяє об'єднати людей за інтересами, генерувати власний контент. Опитування першокурсників факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти БДПУ, яке щорічно проводиться з метою визначення ефективності впливу профорієнтаційної роботи, показало, що саме соцмережі є найбільш популярним інтернет ресурсом серед випускників шкіл: 100% відсотків абітурієнтів зареєстровані й активно розміщують та «постять» інформацію в таких соціальних мережі як Instagram, (57%) – Facebook, (33%) – Twitter; меседжери Telegram і Viber використовують 100% опитаних, така ж кількість регулярно переглядає соцмедійний застосунок TikTok, а 25% розміщує там відеороліки.

В залежності від місця проживання (місто, село) користувачі тратять на соціальні мережі від 30 до 44% всього часу, проведеного в Інтернеті.

Результати опитування показують також, що 53,4% респондентів отримало інформацію про ЗВО та факультет саме з соціальних мереж.

Таким чином, соціальні мережі можна розглядати як ефективний засіб профорієнтаційної роботи, що передбачає згуртування певного контингенту користувачів в інтернет-спільноти й вступ з ними в комунікацію. Тому останні роки, особливо під час пандемії Covid-19 та в період окупації Бердянська російськими загарбниками й переміщення навчального закладу до м. Запоріжжя

саме вони найбільш активно використовуються в профорієнтаційній роботі. що дозволяє не тільки привернути увагу до освітнього закладу, а й збільшити кількість вступників та підвищити їх якісний рівень. Найбільш уживаними є консультативний та впливальный напрямки роботи.

Консультативна робота допомагає абітурієнту визначитися з персональним професійно-освітнім вибором. Досвід профорієнтаційної роботи показує, що у певної кількості вступників стостерігається дефіцит самостійності в професійному самовизначені, про що свідчать відповіді на запропоновану першокурсникам анкету: «батьки рекомендували» (28,6%); «тут сестра (подруга) навчається» (12,8%); «заходила декілька разів в дитячий садочок, мені там сподобалося» (6,4%); «кажуть, що логопеди – затребувана професія, без роботи не залишуся» (18,3%) та інше. Крім того, певна частина випускників (11,5%) сприймають вищу освіту як самоціль («закінчу, а там видно буде»), а не як спосіб засвоїти обрану професію.

Цей напрямок передбачає здійснення особистісно-орієнтованого підходу до майбутнього абітурієнта, тобто вирішує завдання його професійної активізації, а саме: пробудити, розвинути та підтримати його власну мотивацію в процесі професійного самовизначення. Тому консультант, спираючись на власний досвід і застосовуючи певні інструменти (приклади з життя, інформацію про можливості професійного і особистісного зростання, про досягнення випускників) допомагає абітурієнту визначитися з освітньо-професійною програмою, залучити до факультетських соціальних мереж, певних активностей, які відбуваються у весняно-літній період в університеті та на факультеті. Цей вид профорієнтації дає можливість досягнути певного балансу між індивідуальним інтересом вступника та потребами ринку праці регіону (нестача педагогічних фахівців освітньої ланки: вихователів закладів дошкільної освіти, логопедів, корекційних педагогів та психологів).

Консультативна робота відбувається під час щотижневих, анонсованих в соцмережах zoom-конференцій та індивідуального консультування в телефонному режимі (для вступників з окупованих територій через меседжери

Telegram і Viber).

Так званий впливальный напрямок профорієнтаційної роботи дозволяє акцентувати увагу вступників на певних моментах життя та діяльності факультету, в першу чергу, студентського життя (студентське самоврядування, дозвілля, різноманітні акції, майстер-класи, конкурси та ін.). Цю форму роботи здійснюють безпосередньо студенти. Так, за ініціативи студради в Telegram було створено групу «Ambassador FDSSO», метою роботи якої є забезпечення брендингу факультету та спеціальностей, створення, розвиток і підтримка постійного добровільного зв'язку зі стратегічно важливою групою вступників.

В Амбасадорі діють чотири групи студентів. Група «Операція «Профорієнтація» займається безпосередньо створенням рекламних буклетів, постерів, чек-листів та розповсюдженням їх в соціальних групах регіону, організацією zoom-зустрічей («День відкритого ZOOM-вікна») з деканом факультету, з відповідальним секретарем приймальної комісії, завідувачами кафедр. Ця група також готує Пам'ятки першокурсникам («Поради бувалих»), які будуть розсилатися всім, хто вступив на спеціальності факультету, а також листи до шкіл й батьків з подяками щодо підготовки до вступу та підтримки вибору університету.

Медіа-група веде сторінку факультету в Instagram, створює презентації, які покроково ілюструють процес реєстрації в Єдиній державній електронній базі з питань освіти, написання мотиваційних листів, монтує відеороліки про студентське життя, створює меми та наліпки для Telegram.

Однак ми намагаємося як можна дальше відійти від прямої реклами, тому робота наступних двох групи – це непрямий вплив на професійний вибір вступника. Так, «Event-група» анонсує і залучає абітурієнтів до розважальних заходів, які проводяться онлайн в університеті і на факультеті: професійні тижні, культурно-мистецькі толоки, різноманітні конкурси, відкриті лекції викладачів університету на актуальну тематику, онлайн-табори та ін.), а в групі «Телефон довіри» відбувається обговорення зі вступниками актуальних для них тем. Крім того за цим телефоном можна звернутися до будь-якого амбасадорця

від першокурсника до випускника і задати «гаряче питання».

Висновки. Соціальні мережі нині – це технології і методи, які дозволяють користувачам ділитися та обмінюватися власними думками й контентом. З кожним роком зростає їх доля у профорієнтаційній роботі з абітурієнтами. Досвід застосування соціальних мереж дозволяє зробити висновок про ефективність інтернет-взаємодії студент – вступник, оскільки вже другий рік поспіль в анкетах першокурсників зацікавленість студентським життям займає лідируючі позиції у прийнятті кінцевого рішення щодо обрання закладу вищої освіти та факультету.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кочубей Т. Д., Міщенко М. С. Сучасні підходи до проблеми профорієнтаційної роботи. *Габітус*. 2021. Випуск 26. С. 85-88.
2. Савчук Т. О., Паламаренко Л. О. Використання соцмереж для профорієнтації. URL:<http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10889/712.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
3. Черушева Г. Б., Синяков А. В. Актуальні проблеми профорієнтаційної роботи закладів вищої освіти: соціально-економічний контекст. *Статистика України*. 2020. № 2-3. С. 107-116.

ПИТАННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ТА ОХОРОНИ ПРАЦІ ПРИ ВИКЛАДАННІ ПРОФЕСІЙНИХ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Коцюрба Володимир Полікарпович,
кандидат медичних наук, завідувач кафедри терапевтичних
дисциплін,
Кухнюк Оксана Володимирівна,
доктор філософії, завідувачка кафедри фармацевтичних дисциплін,
Черкаська медична академія
м. Черкаси, Україна,
Кухнюк Володимир Васильович,
викладач,
Черкаське вище професійне училище
будівельних технологій
м. Черкаси, Україна

Вступ. Створення безпечних умов праці та збереження здоров'я працівників є головним і найважливішим завданням для економічного розвитку держави.

У створенні відповідних умов праці, які відповідають сучасним нормам і вимогам, важливе значення має рівень підготовки фахівців з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності.

Освітня компонента «Безпека життєдіяльності людини та охорона праці в галузі» належить до циклу дисциплін професійної підготовки, що закладає основи дотримання здобувачами освіти вимог охорони праці при проходженні виробничої практики з клінічної фармації та фармацевтичної опіки, переддипломної практики; передбачає міжпредметну інтеграцію з дисциплінами професійного циклу (біологія з основами генетики, гігієна у фармації та екологія, мікробіологія з основами імунології, небезпечні інфекційні хвороби, біологічна хімія, токсикологічна хімія, аптечна технологія ліків, основи виробництва косметологічних засобів, перша домедична допомога); формує сприйняття важливості цих питань та їх пріоритетності по відношенню до результатів праці у професійній діяльності майбутнього фахівця

фармацевтичної галузі.

У центрі уваги навчальної дисципліни перебуває система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, лікувально-профілактичних, гігієнічних і реабілітаційних заходів.

Ціль роботи. Визначити основні групи чинників, що зумовлюють особливості умов праці фармацевтичних працівників, їх вплив на здоров'я та виникнення професійних захворювань.

Матеріали та методи. Проаналізовано наукові джерела, вивчено інтернет-ресурси. Проведено аналіз, синтез, порівняння, узагальнення та систематизацію інформації, опитування та анкетування здобувачів освіти.

Результати та обговорення. На фармацевтичних підприємствах умови праці визначаються технологією виробничого процесу та санітарно гігієнічними нормами, які формують виробниче середовище.

До фізичних чинників виробничого середовища належать: шум, вібрація, температура, вологість та швидкість руху повітря, освітлення, ультрафіолетове та інфрачервоне випромінювання.

До хімічних чинників відносять пил і хімічні речовини.

До біологічних - мікроорганізми та ін. Доведено, що кожен з цих факторів за відсутності необхідних засобів захисту негативно впливає на стан і здоров'я працівника галузі.

Розділяють небезпечні та шкідливі чинники, пов'язані з професійною діяльністю. До небезпечних чинників відносять такі, що здатні за певних умов спричинити гострі порушення у стані здоров'я і навіть призводити до летальних наслідків. А шкідливими чинниками є такі, що негативно впливають на працездатність людини або сприяють виникнення професійних захворювань з патологіями [3].

Аналіз літературних джерел показав, найбільш характерними виявилися професійні васкуліти від впливу протипухлинних антибіотиків та цитостатиків, а також розповсюджені петехіальні висипи, поряд з уртикарними й везикульозними елементами.

У працівників фармацевтичної промисловості при постійному контакті з грибками можуть розвиватися дисбактеріоз, кандидамікоз шкіри і слизових оболонок, вісцеральний кандидоз.

Тривалий контакт з різними лікарськими речовинами може призвести до підвищеної чутливості й алергічних реакцій. Окрім того спостерігаються і шкірні дерматити, екземи, кропивниці та ін. [4].

Зміни з боку внутрішніх органів виражаються в астмоїдних бронхітах і бронхіальній астмі, хронічних колітах, міокардитах і ін. Патологія нервової системи вегето-судинною дистонією та сенсорною поліневралгією. Можливі порушення імунітету, що спричиняють розвиток дисбактеріозу і збільшення інфекційної захворюваності. [4, 5].

Для профілактики професійних захворювань існують такі основні заходи: токсиколого-гігієнічна оцінка хімічних речовин та їх гігієнічне нормування, впровадження безперервних новітніх технологій, застосування дистанційного керування механізмами, використання пневмотранспорту, регулярне проведення інструктажу робітників з техніки безпеки і промислової санітарії та ін. [4, 5].

За статистикою понад 50% нещасних випадків у виробничій і побутовій сферах призводить людський фактор [1].

Доведено, що рівень виробничого травматизму на підприємствах галузі, негативний вплив різноманітних чинників на здоров'я і працездатність працівників фармацевтичної галузі, зумовлені невідповідністю психофункціонального стану особи і складності чи інтенсивності виконуваної роботи, що супроводжується виникненням і прогресуванням нервово-емоційної напруженості та втоми, виникненням синдрому емоційного вигоряння, стресом тощо [2].

Одним із шляхів вирішення цієї важливої проблеми є вивчення майбутніми працівниками фармацевтичної галузі дисципліни «Безпека життєдіяльності людини та охорона праці в галузі».

Метою викладання навчальної дисципліни є створення безпечних умов

праці при роботі в закладах фармацевтичної галузі, зокрема: аптеках, базах, складах, фармацевтичних підприємствах з виробництва ліків та підготовка фахівців, які у своїй практичній діяльності здатні організувати роботу і керувати виробництвом так, щоб запобігти нещасним випадкам, професійним захворюванням та аваріям на виробництві [3].

Здобувачі освіти отримують більше інформації про методи і засоби захисту працівників фармацевтичних підприємств від впливу шкідливих та небезпечних факторів, про охорону і безпеку життєдіяльності на фармацевтичних виробництвах, аптеках, складах готової продукції, про способи утилізації фармацевтичних відходів, про безпеки на фармацевтичних підприємствах при роботі з устаткуванням, приладами, хімічними реактивами.

Під час вивчення дисципліни здобувачі освіти мають можливість прийняти участь у тренінгах з розвитку навичок з основ охорони праці та безпеки життєдіяльності, у семінарах, вебінарах, тематичних дискусіях, у ділових іграх, у створенні студентських наукових проєктів, у студентських регіональних, всеукраїнських і міжнародних наукових конференціях.

Висновки. Охорона життя, збереження здоров'я, рівень захворюваності фармацевтичних працівників зумовлені впливом природних і виробничих факторів. У своїй процесійній діяльності працівники фармацевтичної галузі повинні відповідати за власне життя і здоров'я, виконуючи вимоги техніки безпеки, а керівники установ – за життя, здоров'я і безпеку своїх підлеглих, забезпечуючи безпечні умови праці та безпеки життєдіяльності.

Набуті знання, уміння та компетенції дозволять зберегти життя та здоров'я працівників аптек і фармацевтичних установ, а також звичайних громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кочін І. В. Охорона праці та безпекажиттєдіяльності населення при надзвичайних ситуаціях: Навчальний посібник / І. В. Кочін, Г. О. Черняков, П. І. Сидоренко та ін.; за ред. проф. І. В. Кочіна.– К.: Здоров'я, 2005. – 432 с.

2. І. В. Кочін, О. М. Акулова, П. І. Сидоренко та інші. Проблеми охорони праці, безпеки життєдіяльності та стану здоров'я медичних і фармацевтичних працівників . Режим доступу:

file:///C:/Users/hp/Documents/Статті%20і%20тези%20%20до%20конференцій/2022%20-%202023/2023-2024/Конференції/zmj_1205_120-124.pdf

3. Охорона праці у фармації. Навчальний посібник. Режим доступу: [http://www.toxchem.zp.ua/assets/download/ucheb_posobie/ohrana.truda/Охорона%20праці%20в%20фармації%20\(Заочно%20форм\).pdf](http://www.toxchem.zp.ua/assets/download/ucheb_posobie/ohrana.truda/Охорона%20праці%20в%20фармації%20(Заочно%20форм).pdf) . 15.07.23.

4. Професійні захворювання працівників фармацевтичних підприємств. Режим доступу: <https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/25303/1/Clew%2C%20Yevtushenko.pdf>

5. Соколова М. П. (2015), Особливості професійної захворюваності хімічного генезу серед працюючих в Україні. Український журнал з проблем медицини праці, № 3(44), С. 10-17.

РЕАЛІЗАЦІЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ ПІДТРИМКИ STEM-ОСВІТИ У МОДЕЛЬНИХ ПРОГРАМАХ ДЛЯ 7-9 КЛАСІВ

Левченко Фессалоніка Григорівна,

к.пед.н., доцент
провідний науковий співробітник
відділу STEM-освіти
Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

Вступ. Інноваційний розвиток як один із актуальних в освіті у XXI сторіччі покликаний розв'язувати завдання, що диктуються сьогоденням. Такий підхід стосується усіх освітніх напрямків і, зокрема, природничо-математичного, що отримав назву STEM-орієнтованого підходу до навчання. STEM-освіта – це низка чи послідовність курсів або програм навчання, яка готує учнів до успішного працевлаштування, до освіти після школи або для того й іншого, вимагає різних і більш технічно складних навичок, зокрема із застосуванням математичних знань і наукових понять [1].

Світова спільнота визнає, що такий підхід в освіті надає дитині можливості жити у реальному швидкоплинному світі, який постійно змінюється, а також навчає вмінням реагувати на ці зміни, мислити критично та розвивати власні творчі задатки і практично їх використовувати. Учні, які навчаються за таким підходом, у майбутньому стають лідерами соціуму, легко адаптуються та знаходять своє місце в житті.

Це напрям в освіті, при якому в навчальних програмах посилюється природничо-науковий компонент у поєднанні з інноваційними технологіями [2].

Мета роботи. Розглянути існуючі шляхи реалізації науково-методичної підтримки STEM-освіти через розробку модельних програм для учнів середньої ланки закладів загальної середньої освіти.

Матеріали і методи роботи. Досягненню мети сприяло використання таких методів: теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення отриманої інформації)

та емпіричні (власні спостереження за освітнім процесом).

Результати і обговорення. STEM-освіта в Україні визначається як категорія, яка визначає відповідний педагогічний процес (технологію) формування і розвиток розумово-пізнавальних і творчих якостей молоді, рівень яких визначає конкурентну спроможність на сучасному ринку праці та здійснюється через міждисциплінарний підхід у побудові навчальних програм закладів освіти різного рівня [3].

Ситуація, що сьогодні склалася довкола впровадження STEM-освіти в заклади загальної середньої освіти України, вимагає розробки і відповідного використання комплексу науково-методичного забезпечення, що включає освітню програму, модельні програми, методичні посібники для вчителів, методичні рекомендації, тощо.

Щоб здійснювати науково-методичну підтримку STEM-освіти необхідно розробити інтегровані навчальні програми для всіх типів закладів освіти, відповідно до яких буде здійснюватися викладання спеціальних, елективних курсів, факультативів, організовуватися робота різних гуртків науково технічних, з робототехніки, інженерії, природничих та аграрних дисциплін, сучасних наукових напрямів, новітніх технологій з урахуванням кращого національного та міжнародного досвіду.

В чинному законодавстві зазначено, що модельною навчальною програмою є документ, що визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів, зміст навчального предмета (інтегрованого курсу) та види навчальної діяльності учнів, рекомендований для використання в освітньому процесі в порядку, визначеному законодавством [4]. Розроблення модельної навчальної програм здійснюється авторським колективом для окремо предмета або ж інтегрованого курсу. Структурно модельна програма містить наскрізні очікувані результати навчання із освітніх галузей, складників STEM, які формуються незалежно від змісту навчання та рубрики «Очікувані результати навчання», де описано результати навчання виходячи із «Пропонованого змісту навчального матеріалу». Цих результатів

мають досягти учні, які навчатимуться за цією програмою; відповідно до запропонованих та окреслених видів діяльності, які може використати вчитель на уроках або поза ними, щоб допомогти учням досягти визначених програмою результатів.

Результати навчання в модельній програмі прописуються відповідно до державного стандарту. Саме тому модельна програма є одним з основних освітніх документів, що надає учителю можливість створити освітнє середовище для учнів, щоб досягти вимог стандарту. Тобто структурно модельна програма надає модель реалізації певного предмета або інтегрованих курсів, яку вчитель беручи за основу створює власну навчальну програму.

Щодо НУШ, то в цьому випадку модельна програма виступає путівником, який прокладає шлях до реалізації вимог державного стандарту. У зв'язку з цим для досягнення мети базової освіти необхідне використання вчителем запропонованих його увазі модельних програм з предмету чи інтегрованого курсу. Так як державним стандартом визначено, що метою базовою освіти є, відповідно, розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їхньої соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу, що на сьогодні відображено у інноваційному STEM-підході в освітньому процесі.

Згідно STEM-підходу, який інтегрує знання з природничої, математичної, технологічної галузей, взяті окремо чотири предмети визначаються наступним чином. По-перше, наука є визначенням природного світу, у тому числі законів природи, пов'язаних з фізикою, хімією, біологією, а також оперуванням або застосуванням фактів, принципів, концепцій, пов'язаних з цими дисциплінами. По-друге, технологія включає в себе всю систему людей і організацій, знань, процесів і пристроїв, які входять до створення та функціонування

технологічних артефактів, а також самі артефакти, тобто продукти технологічної діяльності. По-третє, інжиніринг є сукупністю знань про дизайн та створення продуктів і способу вирішення проблеми. Інжиніринг використовує поняття науки та математики, а також технологічні процеси та інструменти. По-четверте, математика вивчає закономірності і взаємозв'язки між величинами, цифрами та формами. Математика включає теоретичну математику і прикладну математику [1; 2].

Найбільш поширеною формою організації навчального процесу у закладах загальної середньої освіти відповідно до STEM-підходу є проєктна діяльність. Цей вид діяльності створює можливості для учнів розв'язувати життєво значущі проблеми, досягати кінцевого результату в процесі цілепокладання, планування і здійснення проєкту. Навчаючись за проєктним методом учні засвоюють практичні і теоретичні знання, а також формують життєві компетенції.

Отже, проєктна діяльність обрана провідним видом діяльності у STEM-підході. Укладаючи модельну програму інтегрованого курсу STEM саме проєктна діяльність була взята за основу.

Наводимо приклад STEM-проєкту для учнів 7-9 класів закладів загальної середньої освіти, який вміщений у модельній програмі.

Назва проєкту: *Повітряний змій*

Очікувані (навчальні) результати.

ТЕО визначає самостійно послідовність технологічних операцій, індивідуальний план реалізації проєктованого вироб; *обґрунтовує* добір матеріалів, розраховує їх кількість; *ефективно застосовує технології* обробки деревини, полімерних матеріалів у процесі виготовлення виробу; *розробляє* проєкт власного виробу з використанням технології конструювання та реалізує його.

МАО *шукає* підходи та визначає власний спосіб виконання проєкту

ІФО *застосовує* різні стратегії пошуку, збору інформації для виконання проєкту; *обґрунтовує* вибір програмного забезпечення для побудови креслення

виробу.

ПРО виготовлює елементи моделі з деревини враховуючи її властивості; розрізняє природні матеріали для проектування.

Термін виконання: 4 години

Проблема, що буде вирішуватись: виготовлення найпростішого літального апарату, винахідництво.

Проектування. Етапи проектування: Постановка проблеми. Вибір теми й обґрунтування завдань проекту. Робота з інформаційними джерелами. Аналіз і систематизація інформації. Створення банку ідей. Розробка технологічної карти. Добір матеріалів, обладнання, інструментів. Організація робочого місця. Виготовлення виробу. Економічне обґрунтування. Маркетингове дослідження. Компонування портфолію проекту.

У ході виконання проекту учні ознайомляться з технологіями конструювання плоскої моделі повітряного змія, типами повітряних зміїв, матеріалами для конструювання плоскої моделі повітряного змія, історією розвитку моделювання повітряних зміїв, сферою застосування моделей повітряних зміїв. Виготовлення креслення моделі на папері або за допомогою комп'ютерної програми.

Матеріально-технічна база. Природні матеріали – рейки (прямі палички бамбука, верби, липи, сосни або просто віконні штапики), волосінь.

Штучні матеріали – поліетиленовий пакет, мотузка, скотч, клей.

Кінцевий продукт: виріб – модель повітряного змія.

Міждисциплінарність: Природничі. Природне поширення порід дерев по регіонам України. Властивості деревини. Яким чином ці властивості впливають на процес конструювання плоскої моделі повітряного змія.

Хімія. Хімічні властивості полімерів.

Фізика. Фізичні властивості польоту. Принципи польоту плоскої моделі повітряного змія.

Математика. Математичні розрахунки для виконання креслення плоскої моделі повітряного змія. Точність замірів у процесі конструювання

моделі.

Історія. Історія виникнення і розвитку найпростіших літальних апаратів (повітряних зміїв).

Література. Легенди про повітряних зміїв.

Професії. Конструктор літальних апаратів, інженер-технолог, інженер-механік, інженер з експлуатації повітряних суден, інженер-механік (випробувач).

Таким чином представлений приклад проєктної діяльності демонструє яким чином у процесі виконання практичного завдання учні досягають результатів навчання, які внесені до державного стандарту, відбувається інтеграція між навчальними предметами і темами, які вивчаються у 7 класі.

Висновки. Отже, STEM-підхід має ряд переваг над іншими підходами в освіті, зокрема, такі як: центральне місце за STEM методикою займає практичне завдання чи проблема, а учням необхідно знайти шляхи вирішення проблеми не теоретичним шляхом, а користуючись методом спроб і помилок; урок організований за STEM-підходом розкриває творчий простір світогляду учнів, де вони не лише реалізують свої потреби, а й готуються до дорослого життя у соціумі, роблячи усвідомлений вибір майбутньої професійної діяльності; більше автономності дій і самостійного вирішення навчального завдання, що в результаті призводить до об'єктивно оцінювання учнів; на STEM-уроках вирішується багато завдань: вивчення теоретичного матеріалу, закріплення знань за допомогою можливостей практичного застосування різноманітних завдань, які викликають інтерес у учнів і створює умови до формування життєвих компетентностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про актуальність запровадження STEM-навчання в Україні: [Електронний ресурс]. - URL: <https://elenakornienko.blogspot.com/2016/02/stem.html> (дата звернення: 14.07.2023).

2. Шулікін Д. STEM-освіта / Д. Шулікін // Освіта України. - URL: <http://iteach.com.ua/news/mass-media/?pid=2621> (дата звернення: 14.07.2023).
3. Проект Концепції STEM – освіти в Україні[Електронний ресурс]. URL: mk-kor.at.ua/STEM/STEM_2017.pdf (дата звернення: 14.07.2023).
4. Державний стандарт базової середньої освіти // Середня освіта. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-rovnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 14.07.2023).

ФОРМУВАННЯ ШКІЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНOSTI МЕТОДОМ БІОЛОГІЧНИХ ОНЛАЙН ПРОЕКТІВ ДЛЯ ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ ТРИВОЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ В РЕАЛІЯХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Машкова Кристина Андріївна

вчитель біології

Гімназія № 1 м. Новомосковська

Стоякіна Вікторія Аркадіївна

вчитель біології

КЗО «СЗШ №132» ДМР,

м. Дніпро

Вступ. Сьогодні на території нашої держави точаться бойові дії. Відомо, що під час військових конфліктів однією з найбільш вразливих та незахищених категорій населення є діти та підлітки, тому обов'язком вчителів є допомогти їм у подоланні тривожності, повернення віри у світле майбутнє. Велику роль у цьому відіграє формування згуртованості класу шляхом залучення до колективних творчих справ під час навчання та виховної роботи з біології, оскільки спілкування з природою, навіть в онлайн-форматі, повертає гармонію та душевний спокій, відволікає від жаху війни.

Рівень тривожності в умовах політичного, економічного та соціального стресу, викликаного збройною агресією, є одним із визначальних чинників у становленні особистості дитини. На думку дослідників, особливу увагу тривожність привертає тому, що суттєво впливає на усі сфери життєдіяльності: навчання, спілкування у школі та за її межами, на здоров'я та загальний рівень психологічного благополуччя [4].

Психологічні дослідження свідчать, що війна має довготривалі наслідки не лише для дорослих, а й для підлітків. Вони частіше, ніж їх однолітки без досвіду перебування у зоні військового конфлікту, страждають від тривожних розладів, посттравматичного стресу, дисоціативних та поведінкових розладів (агресія, асоціальна і злочинна поведінка, схильність до насильства), депресії, а також більш схильні до зловживання алкоголем і наркотичними засобами [3].

Останні психологічні дослідження показують, що діти мають величезний потенціал життєстійкості, що дозволяє їм вирости та стати повноцінними індивідами незважаючи на отримані психологічні травми. Дослідники визначили кілька важливих для цього захисних механізмів, найважливішими серед яких є ефективні стратегії подолання труднощів, формування згуртованості, позитивна система переконань, створення ситуації успіху, здорові сімейні стосунки та дружба [2]. Обов'язком школи у сучасних реаліях є максимальне забезпечення виконання цих умов під час роботи з дітьми.

Ціль роботи. Метою даної роботи було дослідити можливість формування шкільної згуртованості методом біологічних онлайн-проектів для створення ситуації успіху і зниження рівня тривожності учнів середнього шкільного віку в умовах збройного конфлікту в державі.

Матеріали та методи. Дослідження проводилися на базі Гімназії № 1 міста Новомосковськ в умовах онлайн навчання у період 2021 – 2023 років.

Для визначення рівня тривожності використовували методику Спілбергера – Ханіна. Методика є інформативним способом самооцінки рівня тривожності у даний момент (реактивна тривожність, як стан) і особистісної тривожності (як стійка характеристика людини) [1]. Учням під час класної години пропонувалося пройти онлайн тестування за допомогою Гугл форми. Результати обраховували за допомогою програми Excel.

Після визначення рівня тривожності по кожному учню, згідно з отриманими результатами було сформовано робочі групи. Групи формувалися із розрахунку – 1 – 2 дитини з низьким рівнем тривожності, 1 – 2 дитини із середнім рівнем і 2 дитини з високим рівнем тривожності. Кожній групі пропонувалося обрати для себе тему довготривалого біологічного проекту та його тип. Окрім цього передбачалося виконання групами короткострокових біологічних проектів під час проведення онлайн-уроків.

На завершення навчального року, окрім основного проекту, кожна група отримала завдання на випередження для створення біологічного проекту для всього класу. Для довгострокових проектів з кожною групою було опрацьовано

план виконання роботи, її структуру, макет та розроблено план захисту.

До втілення короткострокових проектів залучалися кожна група почергово в якості творчої групи, що підвищувало навички самоврядування та згуртованості, а також давало можливість створити ситуацію успіху та відчуття значущості.

При проведенні онлайн-уроків враховувалися всі норми техніки безпеки під час повітряної тривоги та виконувалися рекомендації МОН щодо проведення виховної роботи з дітьми під час воєнних дій. Після завершення дослідження було проведено повторне тестування для визначення рівня тривожності учнів.

Результати та обговорення. Відповідно до поставлених задач було проведено попереднє тестування на визначення рівня тривожності. Аналізуючи результати дослідження було виявлено, що рівень ситуативної тривожності був низьким у 6,6%, середнім у 33,3% і високим у 60,1% дітей. Рівень особистісної тривожності був низьким у 6,6%, середнім у 26,6% і високим у 66,8% дітей. Загальний рівень тривожності також був найбільшим у високій ланці і складав 56,8%. Кількість дітей з низьким та середнім рівнем склала, відповідно, 6,6% та 36,6%.

Відомо, що групова робота ефективно впливає на формування почуття згуртованості як окремих мікрогруп так і класу в цілому [5].

Для того, щоб допомогти дітям адаптуватися до нових реалій та знизити рівень тривожності їм було запропоновано взяти участь в біологічних онлайн проектах.

В якості довгострокових проектів дітьми розроблялися такі теми, як:

1. Природнича настільна гра «Зоосвіт»
2. Онлайн журнал «GreenWorld», тематика «Тваринний світ України»
3. Постер «Рослини Червоної книги України» в Дніпропетровській області
4. Онлайн-квест «Екосистеми та їх значення»
5. Онлайн журнал «GreenWorld», тематика «Заповідні території»

України»

Для короткострокових проектів пропонувалися такі теми:

1. Будуємо модель екосистеми разом
2. Світ Коралових рифів – міфи та факти
3. Загадкові тварини степу
4. Ідеальна тварина для мене це...
5. Детективна агенція «Шалена бджілка»

Проекти виконувалися під час уроків за допомогою програм Padlet, LearningApps, Mentimeter, Jamboard. Кожен містив елементи арттерапії. В останньому проекті використовували технологію сторітейлінг.

В якості загального проекту для класу було обрано створення відеоролику про тварин Червоної книги Дніпропетровщини. Діти самостійно обробили список рідкісних та зникаючих тварин за областями, виокремили тих, що відносяться до нашого регіону. Створили у чаті класу опитування зі списком тварин, щоб визначити хто яку собі обирає. Потім для обраної тварини знайшли світлину і опис. Редакційна колегія, яку поміж собою обрали діти, підсумувала зібрану інформацію і написала текст. Монтаж відеоролику та його озвучування проводили також самостійно.

Після реалізації серії проектів було проведено повторне тестування дітей для виявлення рівня тривожності.

Аналіз результатів показав, що рівень ситуативної тривожності був низьким у 10%, середнім у 56,6% і високим у 33,4% дітей. Рівень особистісної тривожності був низьким у 16,6%, середнім у 63,3% і високим у 20,1% дітей. Загальний рівень тривожності також був найбільшим у середній ланці і складав 59,9%. Кількість дітей з високим та низьким рівнем склала, відповідно, 26,8% та 13,3%.

Звичайно, не можна казати, що зниження рівня тривожності учнів – це здобуток лише використання проектних онлайн технологій. Даний результат є сумою зусиль батьків, школи та соціальної ситуації загалом. Але ефективність біологічних онлайн проектів у напрямку побудови толерантного, соціально

позитивного середовища та згуртованості класу є безперечною.

Висновок. На думку українських та закордонних дослідників, формування шкільної згуртованості є надзвичайно важливим, особливо в умовах збройного конфлікту. Одним із методів реалізації цієї концепції є використання методу біологічних проєктів. Особливо важливим це є в умовах онлайн навчання, коли рівень соціальної активності знижується і діти поволі відчувають дефіцит у прямому спілкуванні з однолітками.

Використання методу довгострокових та короткострокових біологічних проєктів в умовах онлайн показало, що рівень згуртованості класу поступово підвищувався а рівень тривожності знижувався. Так, кількість дітей з високим рівнем тривожності впала на 30%. Кількість дітей з середнім та низьким рівнем тривожності збільшилася відповідно на 23,3% та 6,7%.

Вважаю ефективним використання методу біологічних проєктів як системної пролонгованої технології в умовах онлайн навчання для підвищення соціальної активності, згуртованості здобувачів освіти та зниження їх тривожності в умовах воєнного стану.

Метод біологічних онлайн проєктів також можна використовувати для розвитку основних компетенцій, впровадження міждисциплінарних паралелей та спонукання дітей до пошукової діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Спілберг Ханін. Визначення рівня тривожності (методика Спілбергера-Ханіна). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://fondeco.ru/uk/spilberg-hanin-opredelenie-urovnya-trevozhnosti-metodika/>
2. Fernando, C and Michel Ferrari. Handbook of Resilience in Children of War // New York, Heidelberg, Dordrecht, London: Springer. 2003.
3. Joshi and O'Donnell. Impact of War on Children's Mental Health. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://warchildhood.org/impact-of-war-on-childrens-mental-health/>
4. Phillips B.N. School stress and anxiety: Theory, research, and intervention.

// Creative Education. New York: Human Science Press. Vol.1 No.3, December 27, 2010

5. Александрос Лордосу, Ерве Морін, Костас Фанті, Оксана Лемішка, Александер Гесту, Марія Симео, Марія Контоюліс, Елеана Гаджиміна. Доказовий аналіз психосоціальної адаптивності підлітків у зоні конфлікту та роль системи освіти як захисного середовища. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.unicef.org/ukraine/media/1656/file/SchoolConnectedness_UKR.pdf

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Пономаренко Галина Анатоліївна

вчитель англійської мови

Шандриголівської ЗОШ І-ІІІ ступенів

Лиманського району Донецької області, Україна

Вступ./Introductions. Учнівська спільнота стала в наш час більш розмаїтою. Українські вчителі розуміють дуже чітко потреби дітей в освітньому інклюзивному середовищі. Традиційні підходи в організації навчання для дітей такої категорії вже не працюють. Учителі працюють в багатоманітних класах і мають задовольняти потреби всіх учнів і тут на допомогу приходить диференціація. Вона виникає з огляду на відмінності між учнями, способу їх навчання, компетентності та індивідуальні інтереси.

Диференціація(лат.differentia-відмінність)в освіті- процес та результат створення відмінностей між частинами освітньої системи(підсистем).

Диференціація-це гнучкий спосіб активно коригувати методи навчання, враховуючи освітні потреби, здатності та можливості кожного учня чи учениці, щоб досягти успіху у навчанні. Завдання вчителя на першому етапі-це діагностування рівня знань дітей. Тут буде в пригоді постійний зворотній зв'язок та спостереження. В такому класі не працює одна вправа на всіх. Диференціація орієнтована на кожну дитину. Ми маємо звертати увагу на різні інструменти навчання та оцінювання. Навчання повинно бути справедливим та гнучким, а також залучати всю учнівську спільноту і бути під силу кожному здобувачу освіти. В такому випадку результати у навчанні стають вищими. Цей підхід визнає, що всі учні різні.

Завдання вчителя –забезпечити ефективне навчання для кожного учня, шукати ефективні шляхи, щоб учні отримали глибокі знання, застосовувати різні навчальні стратегії. Навчальна атмосфера має відповідати потребам учнів. Навчальні шаблони треба переробляти під потреби школярів. Діти та вчителі

спільно планують, визначають цілі, відстежують прогрес, аналізують успіхи та невдачі, намагаються покращити результат.

Ціль роботи./Aim. Аналіз змісту поняття «диференціація» у навчальному інклюзивному середовищі та можливостей його використання у вивченні англійської мови для досягнення найкращого результату.

Матеріали та методи./Materials and methods. Диференціація результатів навчання допомагає учням продемонструвати результати свого навчання. Метод «Хрестики - нулики» пропонує учням вибрати, що буде результатом їхнього навчання. Діти будуть розуміти, що треба буде зробити, щоб продемонструвати результати їх навчання. Учням пропонується таблиця з 9 зонами. Всі варіанти мають відповідати основним поняттям або навичкам. Є 3 варіанти для застосування цього методу, що утворюють горизонтальну, вертикальну або діагональну лінію. Учні обирають по одному результату діяльності з кожного рядка або з кожної колонки.

Ще одна практика ,яка дає змогу диференціювати результати навчання це RAFT. Це -роль, адресат, форма, тема. Треба вибрати для себе роль і в цій ролі написати або зобразити для когось тобто для адресата в будь-якій формі,наприклад ,у формі короткого повідомлення на обрану тему. Цю технологію можна використовувати для формування понять,занурення у твір,розуміння персонажа,розгляду професій та вивчення особливостей стосунків між людьми. При використанні цього методу учні вчатья аналізувати можливі дії при обставинах,проявляти творче мислення. Наступний цікавий метод-це кубик Блума. Це метод дає змогу швидко перевірити,як школярі опанували тему. Для цього використовують спеціальний кубик на гранях якого написано 6 опорних слів -запитань. Пошук відповідей примушує учнів замислитись та побачити те, що вони вивчають з іншого боку. «Кубик Блума» — ефективна й цікава методика, яка варта нашої уваги! Її використання не потребує складного і довготривалого етапу підготовки, водночас дає змогу комплексно перевірити знання учнів в ігровій формі. У кубика є шість блоків, відповідно, шість опорних запитань.

Назви. Блок під цією назвою передбачає питання репродуктивного рівня. Вони дуже прості. Якщо випадає сторона з цією назвою, учням пропонують назвати імена головних героїв, певний переклад тощо. Приклади запитань: «Назви головних героїв цього твору» та інше.

Чому. У даному блоці питання мають бути на з'ясування причинно наслідкових зв'язків. Учням потрібно пояснити своє розуміння певних процесів, подій, явищ. Приклади запитань: «Why English is spoken all over the world?» та інше.

Поясни. Питання в цьому блоці мають спонукати учнів висловлювати власне ставлення до предмета обговорення. Вчителі можуть ставити уточнювальні запитання, які допомагають дитині розглянути проблему з різних боків. Щоб уточнити відповіді учнів потрібно використовувати такі питання «Як ти ставишся до...», «Ти справді вважаєш, що...».

Запропонуй. Тут учень має вигадати задачу, дібрати слово, використати аналогічну формулу, написання якої відповідає певному правилу. Тут ставлять питання щодо ідей застосування отриманих знань чи знайти альтернативні шляхи розв'язання певної проблеми, використання яких могло б мати інші наслідки. Наприклад, «Подумай, де і як можна у повсякденному житті використати знання англійської мови?» тощо.

Придумай. Цей блок відрізняє цілковита творчість, пов'язана з вигаданням та припущеннями. Наприклад, тут можна поставити такі питання: «Вигадай продовження цієї історії», «Уяви, якби ти був президентом?» та інші.

Поділисьь. Блок пов'язаний з обговоренням якихось емоцій, переживань та ставлення учня до предмета обговорення.

Дуже цікавим є метод *storytelling*, за допомоги якого учень вчиться формулювати свої думки та розповідати про себе. Використання вчителем такої методики - гарний привід для дитини описати свої почуття, вчинки або ж проаналізувати власні дії, оцінити наслідки та зробити висновки на майбутнє.

“Сторітелінг успішно використовують у бізнесі для просування брендів

та товарів на ринку. В 2006 році ця технологія була визнана бізнес ідеєю року. Молодші школярі люблять слухати та розповідати про себе історії.

Результати та обговорення./Results and discussion. Немає єдиної формули для впровадження диференційного підходу у навчанні. Але є розумінні того, що вчителю потрібно чітко усвідомлювати кінцеву мету і результат, а також планувати свої дії для їх досягнення. Учителям важливо розуміти, у який спосіб учні навчаються, намагатися забезпечити якісний освітній процес, постійно самим удосконалюватися та розвиватися. Важливо пам'ятати про наповнення уроку. Воно залежить від двох чинників: державні вимоги та інтереси і здібності здобувачів. Диференційоване навчання повинно бути орієнтоване на учнів.

Отже, ми маємо змінювати тактику уроків, відмовитися від зосередження на змісті, будувати процес навчання навколо результатів навчання дитини, умінь і навичок, впроваджувати особистісно орієнтований підхід. Оцінювання це невід'ємна складова диференційного навчання. Ефективність процесу залежить від регулярного моніторингу прогресу учнів. Потрібно говорити не про оцінку, а про оцінювання як процес. Невиконання завдання-це сигнал для вчителя, що учень потребує допомоги і необхідно звернути більше уваги на його освітні проблеми.

Висновки./Conclusions. Отже, існує багато методів, якщо вчитель вирішить практикувати методи диференційованого навчання. Диференційовані завдання долають рутинність традиційного одностороннього підходу до підготовки уроків і розширюють можливість врахування індивідуальних особливостей кожного учня. Вчитель повинен пам'ятати, що високий рівень уроку забезпечується раціональним використанням кожної хвилини, правильною постановою перед учнями теми, навчальної та виховної мети, конкретних задач уроку, що можливо при правильному виборі його типу. Диференційоване викладання розглядається як концептуальний підхід і практична технологія специфічної організації навчального процесу.

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ ЗАСОБАМИ ЗНАКОВО-СИМВОЛЬНОЇ НАОЧНОСТІ

Розуменко Анжела Оурелянівна

кандидат педагогічних наук, доцент
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна

Розуменко Анатолій Михайлович

кандидат фізико-математичних наук, доцент
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна

Вступ. Вивчення курсу вищої математики у багатьох студентів нематематичних спеціальностей закладів вищої освіти традиційно викликає значні утруднення. Це зумовлено цілим рядом причин, як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. Однією з причин ми вважаємо той факт, що кількість годин на вивчення курсу вищої математики студентами нематематичних спеціальностей дуже обмежена. Разом з тим, відповідно до навчальної програми курсу традиційно планується знайомство студентів з елементами лінійної алгебри, векторної алгебри, аналітичної геометрії, диференціального та інтегрального числення, теорії ймовірностей та математичної статистики. Названі теми містять достатньо великий обсяг навчального матеріалу. Ми вважаємо, що одним із можливих шляхів покращення результативності навчання студентів нематематичних спеціальностей курсу вищої математики є інтенсифікація процесу засвоєння знань. Сьогодні все більшої популярності набуває педагогічна технологія візуалізації навчальної інформації, яка сприяє інтенсифікації навчального процесу.

Мета роботи. Обґрунтувати доцільність і ефективність використання засобів знаково-символічної наочності при візуалізації навчального матеріалу з вищої математики.

Матеріали та методи. У ході підготовки статті були використані такі методи дослідження: порівняльний аналіз теоретичних положень, розкритих у

науковій та навчально-методичній літературі; спостереження за математичною підготовкою студентів нематематичних спеціальностей; бесіди із студентами; узагальнення педагогічного досвіду з викладання математичних дисциплін.

Результати та обговорення.

Сучасна наука і освіта розвиваються в умовах стрімкої інформатизації суспільства. Майбутній фахівець, що навчається у закладі вищої освіти має опрацювати дуже великий обсяг інформації, яка постійно накопичується і досить швидко оновлюється. Методисти приходять до висновку про необхідність зміни традиційних методів навчання, їх удосконалення та доповнення новими методичними прийомами та засобами відповідно до специфіки навчальних предметів. Курс вищої математики має свої особливості. Навчальний матеріал з вищої математики відповідає змісту математичної науки і має високий рівень абстрагування, що зумовлює значні утруднення при його засвоєнні, особливо у студентів нематематичних спеціальностей (більшість абітурієнтів свідомо вибирали напрямок підготовки, де математика не є основним навчальним предметом). Тому викладачі університетів знаходяться у постійному пошуку освітніх технологій, методичних прийомів і засобів, які можуть забезпечити якісну математичну підготовку майбутніх фахівців.

Однією з таких технологій є технологія візуалізації навчальної інформації.

Ця технологія ґрунтується на висновках дослідників про те, що обсяг інформації, яку людина отримує за допомогою зору, набагато перевищує обсяг інформації, отриманої іншими органами. Візуалізація даних — це використання природних навичок людини для підвищення ефективності обробки даних і організації. Візуалізація допомагає працювати із складною інформацією та покращує її запам'ятовування.

Виокремлюють три види візуалізації: наукову візуалізацію, візуалізацію інформації та візуальну аналітику [1].

Наукову візуалізацію розглядають як дослідницький і прикладний напрямок у науці, який зосереджується на візуалізації тривимірних явищ з

метою графічної ілюстрації наукових даних, що дозволяє ученим зрозуміти та пояснити певні закономірності .

Візуалізація інформації – це дослідження інтерактивних візуальних представлень абстрактних даних для покращення пізнання людиною різних явищ. Абстрактні дані включають як цифрові, так і нецифрові дані, такі як географічна інформація та текст. Такі графічні елементи, як гістограми, графіки, блок-схеми та діаграми є засобами візуалізації інформації.

Візуальна аналітика — це нова галузь, яка розвивається разом із розвитком наукової візуалізації та візуалізації інформації, з акцентуванням на аспекті аналітичних міркувань.

Освітняни вважають, що Інформаційна насиченість освітнього середовища значним обсягом інформації вимагає особливого представлення навчального матеріалу студентам із орієнтацією не на кількість, а на якість. Тому доцільним є впровадження у навчальний процес саме технології візуалізації навчальної інформації, в основу якої покладено різні ефективні способи обробки та представлення інформації у графічному вигляді, з можливим використанням мультимедійних технологій [2].

Ми поділяємо думку дослідників, які вважають, що використовувати візуалізацію в навчальному процесі можна на будь-якому етапі: під час викладання лекції з використанням мультимедійного супроводження, виконання практичних, індивідуальних завдань, самостійної роботи у вигляді системно структурованої схеми матеріалу, оформлення опорного конспекту за обраною темою, що дозволяє активізувати у студента здатність мислити складними просторовими образами.

Розрізняють дві функції візуалізації: ілюстративну і когнітивну [3]. Ілюстративна функція дозволяє втілити у відносно адекватному візуальному оформленні лише те, що уже відомо, тобто те, що вже існує. Когнітивна ж функція полягає у тому, щоб за допомогою деякого зображення одержати нове, сприяти інтелектуальному процесу одержання нового знання.

На нашу думку, використання технології візуалізації навчального

матеріалу дозволяє інтенсифікувати процес засвоєння знань. Науковці виокремлюють наступні завдання, які можуть бути вирішені при застосуванні технології інтенсифікації навчального процесу [4]:

- 1) підвищення інформаційної насиченості навчального процесу за рахунок компактного й концентрованого подання навчального матеріалу;
- 2) зменшення витрати часу та енергії на його сприйняття й розуміння;
- 3) підтримка високого темпу навчання;
- 4) раціональна організація навчальної діяльності за допомогою використання спеціально розроблених візуальних засобів.

Власний досвід викладання дозволяє зробити висновок про ефективність візуалізації навчального матеріалу з вищої математики на етапі узагальнення і систематизації знань з використанням засобів знаково-символьної наочності, а саме узагальнюючих схем та систематизуючих таблиць.

У дидактиці розглядають узагальнення знань як прийом розумової та навчальної діяльності. Дидактичний зміст узагальнення полягає у виділенні суттєвих ознак, характеристик, формуванні понять, формулюванні законів, виділення ідей навчального предмета.

Результатом узагальнення певного рівня знань є їх систематизація. Тому, зазвичай, в дидактиці та методиці ці два процеси пов'язують і розглядають разом. Узагальнення та систематизація знань є ефективним засобом поглиблення, універсалізації, впорядкування, розуміння та запам'ятовування знань.

У результаті психологічного підходу до питання про роль наочності в навчанні було зроблено висновок про те, що наочність в процесі засвоєння знань виконує дві основні функції. Перша спрямована на розширення чуттєвого досвіду, друга – на розкриття суті процесів і явищ, що вивчаються.

Знаково-символьна наочність реалізує другу функцію.

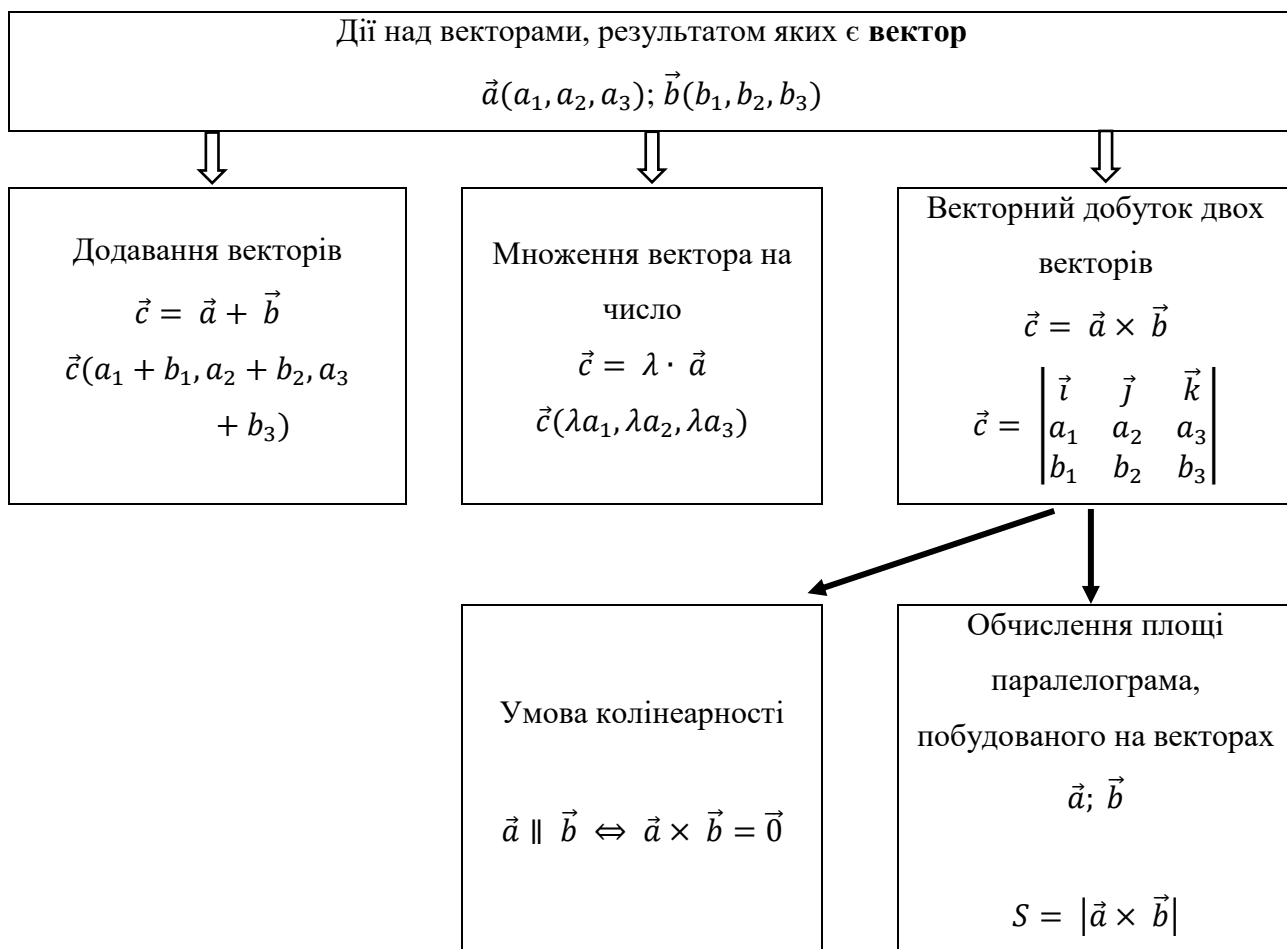
Під знаково-символьною наочністю розуміють таку наочність, яка відображає структуру і функцію процесу заміщення, кодування інформації, моделює абстрактні залежності за своїм зовнішнім виглядом і конкретним

особливостям через умовно-символьну форму.

Ефективність використання саме цього виду наочності при навчанні студентів курсу вищої математики зумовлена високим рівнем абстракції математичних понять.

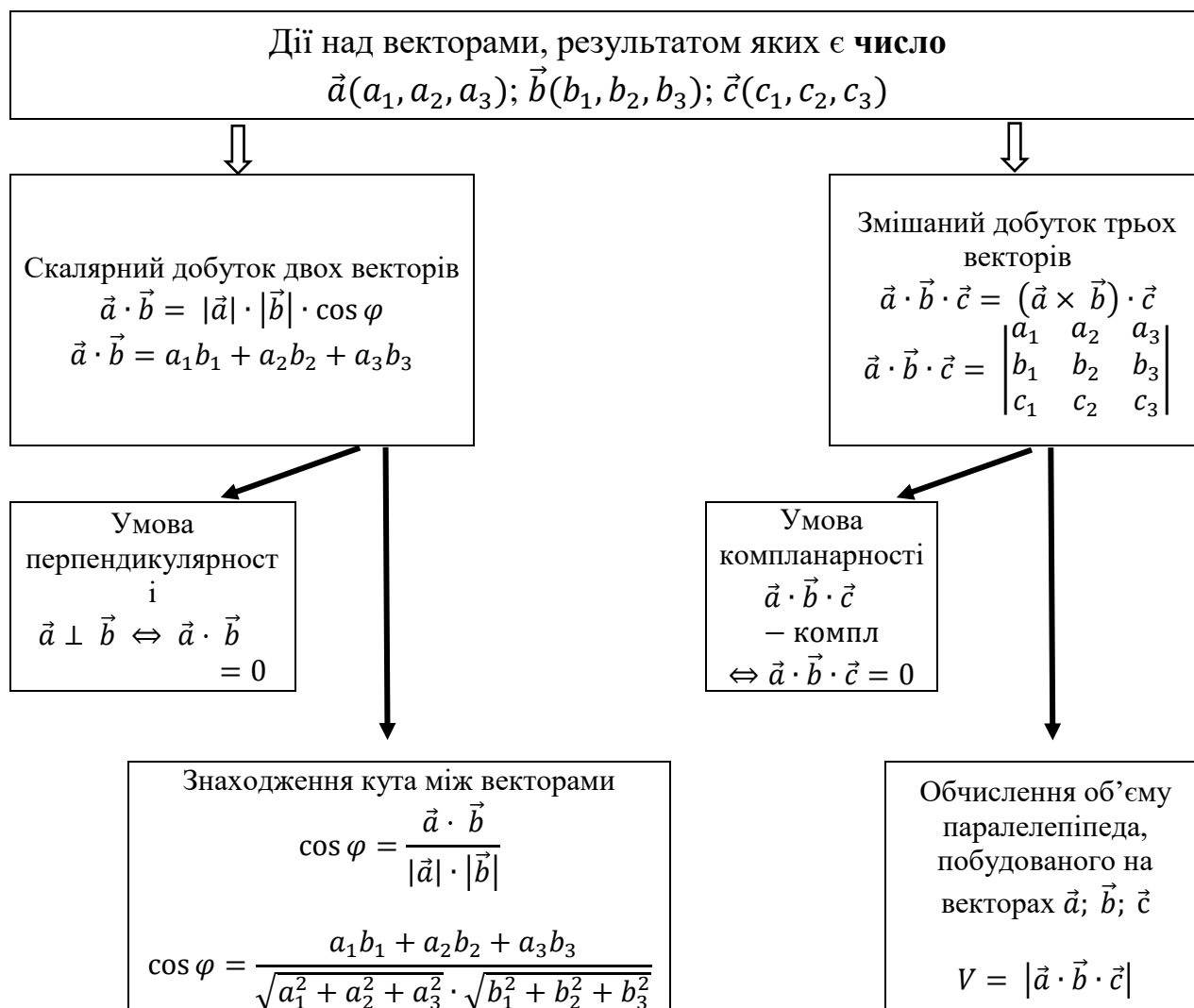
Вважаємо, що основа схем і таблиць має бути однаковою для всіх студентів, зміст та структура чітко визначені викладачем. На нашу думку, це сприяє усвідомленню студентами логічних взаємозв'язків між основними фактами навчального матеріалу та дозволяє уникнути можливих помилок у процесі їх систематизації [5].

Прикладом узагальнюючих схем при вивченні теми «Елементи векторної алгебри» можуть бути схеми «Дії над векторами», в яких виокремлено дії над векторами, результатом яких є вектор (Мал. 1), і дії над векторами, результатом яких є число (Мал. 2).

Мал. 1. Схема 1 «Дії над векторами»

На занятті викладач пропонує структуровану основу схеми, яку студенти мають заповнити. Самостійне опрацювання студентами засобів знаково-символьної наочності з їх подальшим обговоренням сприяє усвідомленню основних понять кожної теми, логічних зв'язків між поняттями і основними змістовими частинами навчального матеріалу.

Мал. 2. Схема 2 «Дії над векторами»

Висновки. Сучасна освіта вимагає від викладача пошуку сучасних методичних систем, які враховують особливості сучасних студентів. Візуалізація навчального матеріалу є однією з ефективних освітніх технологій навчання. Навчальний матеріал з вищої математики має свою специфіку, яка зумовлює результативність використання засобів знаково-символьної наочності при візуалізації навчального матеріалу на етапі узагальнення і систематизації

знань студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

1. Lewis Chou, 9 Data Visualization Tools That You Cannot Miss in 2019. [Електронний ресурс] URL: <https://towardsdatascience.com/9-data-visualization-tools-that-you-cannot-miss-in-2019-3ff23222a927>
2. Сілкова О. В. Педагогічна технологія візуалізації навчальної інформації / О. В. Сілкова, Н. В. Любач // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – Вип. 62, 2018. – С.180 – 183.
3. Шостак І. В. Підвищення ефективності дистанційного навчання у технічних вишах на основі використання інтерактивної когнітивної графіки / І. В. Шостак, Д. А. Купріянов // Системи обробки інформації. – 2015. – Вип. 9.-С. 190–194.
4. Білоусова Л. І., Житеньова Н. В. Функціональний підхід до використання технологій візуалізації для інтенсифікації навчального процесу // Інформаційні технології і засоби навчання. - 2017. - Т. 57, вип. 1. - С. 38-49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2017_57_1_6.
5. Розуменко А. О., Розуменко А. М. Реалізація принципу наступності у процесі дистанційного навчання вищої математики студентів нематематичних спеціальностей. *«Наука і техніка сьогодні» (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»)*. 2023. № 8(22). С. 255 – 267. URL:[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-8\(22\)](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-8(22))

З ДОСВІДУ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАКТИЧНИЙ КУРС ТРЕТЬОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (ІТАЛІЙСЬКОЇ)»

Салтикова Тетяна Олексіївна

викладач

Запорізький національний університет

Вступ. У сучасному суспільстві володіння однією або кількома іноземними мовами є запорукою успіху, вдалої кар'єри, престижного соціального статусу. Наша держава потребує висококваліфікованих спеціалістів конкурентоспроможних на ринку праці, здатних вільно спілкуватися іноземною мовою та гідно виконувати поставлені професійні завдання.

Перед системою освіти загалом і перед вищими навчальними закладами зокрема стоїть невідкладне завдання пошуку і розробки нових підходів, прийомів і методів до викладання іноземних мов. Саме тому аналіз педагогічного досвіду інших викладачів має велике значення і дозволяє підвищити компетентність педагогічних працівників і забезпечити якісний навчальний процес із використанням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.

Мета роботи. Метою публікації є аналіз практичного досвіду викладання навчальної дисципліни «Практичний курс третьої іноземної мови (італійської)», виявлення труднощів, які виникають у навчальному процесі, і пропонування ефективних шляхів для усунення цих труднощів.

Матеріали та методи. Матеріалом для дослідження слугував практичний досвід викладання навчальної дисципліни «Практичний курс третьої іноземної мови (італійської)» на факультеті іноземної філології Запорізького національного університету здобувачам вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія (освітні програми 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська, Мова і література (англійська), Переклад (англійський); 035.055 Романські мови та літератури (переклад включно), перша – французька, Мова і література (французька), Переклад (французький);

035.051 Романські мови та літератури (переклад включно), перша – іспанська, Мова і література (іспанська)). Для розв'язання поставлених завдань було застосовано методи аналізу, синтезу, класифікації, узагальнення отриманих результатів.

Результати та обговорення. Аналіз практичного досвіду викладання навчальної дисципліни «Практичний курс третьої іноземної мови (італійської)» дає можливість зробити певні висновки.

Структура і зміст навчальної дисципліни. Навчальна дисципліна «Практичний курс третьої іноземної мови (італійської)» викладається на факультеті іноземної філології Запорізького національного університету здобувачам вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія протягом двох семестрів на 4 курсі навчання. Загальний обсяг становить 180 годин (6 кредитів ЄКТС), з них 80 годин практичних занять і 100 годин самостійної роботи. Наприкінці кожного семестру здобувачі освіти складають залік.

Основною метою викладання навчальної дисципліни «Практичний курс третьої іноземної мови (італійської)» є формування у здобувачів освіти базової комунікативної компетенції з італійської мови шляхом комплексного, гармонійного навчання всіх видів мовленнєвої діяльності: аудіювання, мовлення, читання і письма. Основними завданнями вивчення дисципліни є формування навичок читання тексту італійською мовою вголос з правильною вимовою, інтонацією і членуванням речень; надання знань для досягнення здобувачами мовного рівня А1 за Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти; формування соціокультурної компетенції здобувачів на основі вивчення історії, культури та традицій Італії.

До змісту навчальної дисципліни «Практичний курс третьої іноземної мови (італійської)» включено:

- *фонетичний мінімум*: звукоряд італійської мови; особливості вимови приголосних звуків; буквосполучення для позначення певних звуків; наголос в італійській мові та його особливості;
- *лексичний мінімум*: найуживаніші іменники, прикметники, дієслова,

прислівники, необхідні для спілкування за темами «Знайомство», «Родина», «Зовнішність і характер людини», «Житло», «Дозвілля», «Транспорт і подорожі», «Засоби комунікації», «Погода», «Свята», «Їжа. Кухня»;

- *граматичний мінімум*: рід і множина іменників і прикметників; означений, неозначений, частковий (партитивний) артиклі; кількісні та порядкові числівники; прості та артикульовані прийменники; присвійні прикметники; граматичні часи *Presente indicativo, Passato prossimo, Futuro semplice, Futuro composto, Imperfetto, Trapassato prossimo*;

- *мовленнєві компетентності*: привітатися / попрощатися; відрекомендуватися / відрекомендувати; розповісти про себе, свою родину, своїх родичів або друзів; описати зовнішність і характер людини; запросити / прийняти або відхилити запрошення; розповісти про квартиру / житло, описати кімнату; запитати і відповісти котра година; висловити невпевненість і сумніви; розповісти про місцезнаходження предмета, людини; подякувати / відповісти на подяку; написати електронного листа; зателефонувати; розповісти про минулі та майбутні події, назвати дату, часовий проміжок; замовити в кафе, ресторані; розповісти про своє дозвілля; купити квиток на потяг; поговорити про погоду; висловити згоду та незгоду;

- *соціокультурна компетентність*: регіони та міста Італії; дозвілля італійців; свята в Італії; залізничне сполучення в Італії; італійська кухня; видатні італійські режисери та актори.

Методичні прийоми та засоби навчання. У 2022-2023 навчальному році основною формою навчання є дистанційна. З метою забезпечення якісного навчального процесу та підвищення ефективності викладання навчальної дисципліни «Практичний курс третьої іноземної мови (італійської)» в дистанційному форматі використовуються синхронні та асинхронні засоби навчання.

Головним засобом синхронного навчання є проведення практичних занять у форматі відеоконференцій на платформі Zoom, що має свої переваги та недоліки. Під час проведення відеоконференції викладач має можливість

робити демонстрацію екрану, працювати з підручником у форматі pdf і робити в ньому помітки, підключатись онлайн до сайтів з дидактичними матеріалами, що відповідають тематиці заняття, використовувати різноманітні електронні ресурси, інтерактивні дошки, інтерактивні завдання на платформах LearningApps, WordWall, Prezi, LiveWorkSheets та ін., ігрові види діяльності (наприклад, кросворди, ребуси, вікторини за матеріалом розмовних тем, що вивчаються) тощо. Це сприяє підвищенню мотивації до вивчення італійської мови.

До асинхронних засобів навчання належать онлайн-відеоуроки; методичні матеріали, створені викладачем, або матеріали інших авторів, якими вони діляться в Інтернеті, у тому числі у вигляді аудіо- та відеофайлів; інтерактивні завдання на освітніх платформах; комп'ютерне тестування; використання онлайн-тренажерів для вивчення граматики і лексики тощо.

Форми контролю знань і оцінювання. Вивчення дисципліни передбачає проведення поточного контролю та заліку наприкінці кожного семестру. Застосовується накопичувальна система оцінювання. Бали розподіляються наступним чином: 60 балів за поточний контроль (два модулі по 30 балів), 20 балів за виконання індивідуального завдання, 20 балів відводяться на підсумковий контроль (залік).

Поточний контроль здійснюється за змістовими модулями: програмовий матеріал першого семестру об'єднаний у два змістових модулі, а другого семестру – у 6 змістових модулів. Під час вивчення кожного змістового модуля виконуються різні види письмових та усних вправ і завдань, спрямованих на розвиток умінь з чотирьох видів мовленнєвої діяльності. Практикується індивідуальний та фронтальний контроль. Наприкінці кожного змістового модуля пропонується виконання міні-проєкту.

Підсумковий контроль здійснюється з метою підведення підсумків даного навчального курсу у формі заліку та представляє собою виконання завдань з усіх видів мовленнєвої діяльності – говоріння, аудіювання, читання та письма.

Труднощі навчального процесу і шляхи їх подолання. Труднощі, що

виникають у навчальному процесі, можна об'єднати в кілька груп.

Труднощі, пов'язані з навчанням в умовах воєнного стану. 2022-2023 навчальний рік проходив у складних умовах воєнного часу, коли Україна зазнала численних руйнувань об'єктів критичної інфраструктури, в наслідок яких були перебої з енергопостачанням і інтернет-зв'язком. У таких умовах ефективність навчального процесу напряму залежала від інформаційно комунікаційної компетентності викладача, від його вміння проводити заняття на різних пристроях, використовуючи не тільки стаціонарний, але й мобільний інтернет.

З іншого боку, у разі, коли онлайн-заняття переривалися через повітряну тривогу або коли здобувач освіти не мав змоги долучатися до онлайн-занять, збільшувалася частка самостійної роботи. Така ситуація вимагала від викладача додаткової підготовчої та організаційної роботи, щоб ретельно продумати форми та методи самостійної роботи здобувачів освіти і забезпечити їм доступ до методичних матеріалів, відео- та аудіоматеріалів, які полегшували сприйняття нового навчального матеріалу та його активізацію, а також дозволяли здобувачам навчатися в зручний для них час.

Труднощі, пов'язані з дистанційною формою навчання. Під час дистанційної форми навчання у здобувачів освіти з'являється багато можливостей для фальсифікації результатів (списування, використання заборонених під час контролю засобів, виконання завдань іншою людиною), тому контроль набутих студентами знань, умінь і навичок не можна вважати повністю об'єктивним. Викладач має формувати культуру академічної доброчесності у здобувачів освіти, пояснювати важливість дотримання Кодексу академічної доброчесності.

Труднощі, пов'язані з використанням автентичних підручників. По-перше, в автентичних підручниках пояснення надаються італійською мовою, що на початковому етапі вивчення мови створює зайві ускладнення. Для розв'язання цієї проблеми викладач може запропонувати здобувачам методичні матеріали українською мовою для пояснення фонетичних, лексичних

і граматичних явищ, що вивчаються.

По-друге, автентичні підручники (навіть у комплексі з робочим зошитом і додатковими інтернет-ресурсами) містять недостатню кількість вправ для закріплення навчального матеріалу. Особливо це відчувається, коли мова йде про складні для засвоєння теми, наприклад, вживання означеного, неозначеного, часткового (партитивного) артиклів, вживання простих та артикульованих прийменників, вживання дієслів у граматичних часах *Presente indicativo*, *Passato prossimo*, *Futuro semplice*, *Futuro composto*, *Imperfetto*, *Trapassato prossimo* тощо. У цьому випадку викладач має запропонувати додаткові вправи та завдання, щоб сформувати у здобувачів відповідні навички.

По-третє, деякі здобувачі користуються ключами з відповідями до вправ, тому здається доцільним використовувати вправи з робочого зошита у формі тестів в електронному навчальному середовищі, наприклад, у Moodle.

Висновки. Отже, практичний досвід викладання італійської мови як третьої іноземної показує, що для забезпечення якісного навчального процесу і подолання певних труднощів, пов'язаних з навчанням в умовах воєнного стану, з дистанційною формою навчання, а також з використанням автентичних підручників, викладач має:

- використовувати переваги дистанційної освіти і застосовувати в навчальному процесі різноманітні електронні ресурси для вивчення італійської мови, що сприяє підвищенню мотивації здобувачів до навчання;
- постійно підвищувати рівень своєї комп'ютерної грамотності, розвивати навички роботи з різними освітніми платформами;
- ретельно спланувати і організувати самостійну роботу здобувачів, підготувати навчально-методичні матеріали для асинхронного навчання;
- розробити різні види тестів і завдань для контролю чотирьох видів мовленнєвої діяльності;
- формувати культуру академічної доброчесності у здобувачів освіти.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Токар Ірина Сергіївна
Проха Анастасія Геннадіївна

Студенти
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
м. Ніжин, Україна

Вступ./Introduction. Слід зазначити, що на сьогоднішній день за показниками найбільш значущим періодом у формуванні основ здорового способу життя є молодший шкільний вік. В останні роки в початковій освіті відбувається процес зміни освітньої парадигми. Новою освітньою парадигмою передбачено зміну пріоритетів із формування знань, умінь і навичок на цілісний і різнобічний розвиток особистості.

Мета роботи. / Aim. Розглянути і теоретично обґрунтувати особливості формування соціальної та здоров'язбережувальної компетентності учнів початкової школи.

Матеріали та методи./Materials and methods. У Новій українській школі завдання вчителя полягає не у «передачі» готових знань учням, а у формуванні в них ключових компетентностей через діяльність (компетентнісному підході). Володіння цими компетентностями і визначає якість сучасної освіти.

Під компетентністю людини педагоги розуміють спеціально структуровану сукупність знань, умінь, навичок, ставлення, яких учні набувають у процесі навчання. Вони дозволяють дитині визначати, тобто ідентифікувати і розв'язувати проблему незалежно від її контексту та характеру галузі діяльності. Отже, компетентність – це результативнодіяльнісна характеристика освіти. Початковий рівень компетентності є рівнем діяльності, необхідним і достатнім для мінімальної успішності в досягненні результату.

Більшість авторів серед ключових виділяють соціальну та здоров'язбережувальну компетентність.

Це зумовлено необхідністю збереження здоров'я та формування здорового способу життя у сучасних дітей. Формування соціальної компетентності молодших школярів має на меті відкрити до суспільства особистість, бажання пізнавати оточуючий світ, готовність до сприймання соціальної інформації, володіння навичками соціальної поведінки.

Аналіз наукових джерел дозволив визначити кілька найбільш змістовних визначень терміну «здоров'язбережувальна компетентність». Так, у Державному стандарті початкової освіти, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р. № 87, здоров'язбережувальна компетентність передбачає дбайливе ставлення до особистого, соціального і фізичного добробуту та здоров'я, дотримання здорового способу життя; розуміння правил поведінки і спілкування, що є загальноприйнятими в різних спільнотах і середовищах, спроможність діяти в умовах невизначеності та багатозадачності.

І. Анохіна розглядає здоров'язбережувальну компетентність як готовність самостійно вирішувати завдання, пов'язані з підтримкою, зміцненням і збереженням здоров'я, як свого, так і оточуючих.

На думку Д. Вороніна, здоров'язбережувальна компетентність передбачає не тільки медично-валеологічну інформативність, але й застосування здобутих знань на практиці, володіння методиками зміцнення здоров'я й запобігання захворюванням. Формування спрямованості мислення на збереження й зміцнення здоров'я – невід'ємний компонент здоров'язбережувальної компетентності.

Феномен здоров'я був і залишається предметом дослідження багатьох учених і розглядається у кількох аспектах: філософському, медико біологічному, соціально-педагогічному. Соціальною та здоров'язбережувальною компетентністю є: інтегративна якість особистості, у т. ч. сукупність знань про людину та її здоров'я, здоровий спосіб життя; мотиви, що мають еколого-зберігаючу спрямованість за ставленням до себе та навколишнього світу, спонукають до ведення здорового способу життя;

потреба в освоєнні способів збереження свого здоров'я, орієнтованих на самопізнання та самореалізацію.

Виділяють такі педагогічні умови формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів: свідоме засвоєння учнями знань про здоров'я та здоровий спосіб життя; включення до змісту початкової освіти валеологічних знань; розробку та впровадження в освітній процес інтегрованих курсів, факультативів, тренінгів валеологічного спрямування; залучення учнів до позашкільних заходів, які сприяють поглибленню їхніх знань про здоровий спосіб життя, розвитку особистого прагнення його дотримуватися; використання інтерактивних методів навчання в процесі формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів.

Соціальна компетентність молодших школярів характеризується такими показниками: приймати соціальні правила і норми, знаходити правильні орієнтири для побудови своєї соціальної поведінки; проявляти гнучкість у сприйнятті нових вражень та їх оцінці, прилаштовуватися до вимог соціальної групи, зберігаючи водночас власне обличчя; добирати корисні для свого соціального розвитку ролі, поводитися відповідально; орієнтуватися у своїх правах та обов'язках; уміти брати до уваги думку інших людей, рахуватися з їхніми бажаннями та інтересами, визнавати сильні сторони; вміти вислуховувати, погоджуватися, відстоювати власну точку зору, домовлятися; виявляти толерантність, емпатію, здатність співчувати, радіти; налагоджувати з однолітками та дорослими гармонійні взаємини, домовлятися з ними; уникати конфліктів або розв'язувати їх мирним шляхом, утримуватися від образливих слів та агресивних дій; оптимістично ставитися до труднощів, уміти мобілізуватися на їх подолання; проявляти витримку в стресових ситуаціях; бути здатною до само покладання відповідальності, ініціювати допомогу та підтримку іншому; розраховувати на себе, рідних, близьких, знайомих, товаришів; гідно вигравати та програвати; узгоджувати свої бажання з можливостями та вимогами; контролювати та регулювати свою поведінку, утримуватися від негативних проявів; довіряти власному досвіду, спиратися на

реалістичну самооцінку; уміти в разі потреби звернутися до людей за допомогою; володіти мовленнєвим етикетом, бути здатною ініціювати, підтримати та культурно завершити розмову; бути людяною, справедливою людиною, вміти приймати точку зору іншої людини.

Результати та обговорення./Results and discussion. Соціальна та здоров'язбережувальна компетентність навчає дітей жити без конфліктів; орієнтуватися у своїх правах та обов'язках; навчають укріплювати, зберігати своє і цінувати чуже здоров'я.

Отже, поняттям здоров'язберігаючої компетентності слід розуміти характеристики, властивості учня, спрямовані на збереження фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я – свого та оточення. Тому вважаємо за необхідне конкретизувати педагогічні та методичні умови, які будуть цілеспрямовано впливати на формування в дітей молодшого шкільного віку здоров'язбережувальної компетентності.

До них ми відносимо:

- 1) формування в учнів мотивації на здоровий спосіб життя та ціннісне ставлення до здоров'я;
- 2) поетапна реалізація методики формування в молодших школярів здоров'язбережувальної компетентності;
- 3) використання здоров'язбережувальних технологій для закріплення учнями життєвих навичок, що сприяють фізичному, соціальному, психічному й духовному здоров'ю.

Важливість формування культури здорового способу життя, здоров'язбережувальної компетентності у молодших школярів обумовлена розумінням, що лише з раннього дитинства можна прищепити основні знання, навички і звички з охорони здоров'я, які згодом перетворяться у важливий компонент загальної культури людини і вплинуть на формування здорового способу життя усього суспільства. Саме у молодшому шкільному віці закладається майбутній потенціал здоров'я.

Висновки./Conclusions. Таким чином, можна зробити висновок, що формуванню соціальної та здоров'язбережувальної компетентності учнів сприятимуть: застосування інтеграційного підходу та валеологізація навчальних предметів; розробка та впровадження різних навчальних програм, організація позакласних і позашкільних заходів, спрямованих на поглиблення знань про здоровий спосіб життя та мотивацію ціннісного ставлення учнів до здоров'я; співпраця педагогів із батьками, медичними працівниками. Своєю чергу це полягає у становленні позитивної мотиваційно-ціннісної спрямованості на здоровий спосіб життя, оволодінні учнями знаннями, вміннями організувати здоров'язбережувальну діяльність, оволодінні досвідом здоров'язбереження; розвитку особистісних якостей, що забезпечується засобами оздоровчих методик та здоров'язбережувальних технологій з урахуванням специфіки функціонування закладів освіти.

ПРОБЛЕМАТИКА СУЧАСНОГО ПІДХОДУ ДО ВИКЛАДАННЯ СТИЛІСТИКИ ПРИ НАВЧАННІ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

Чекалін І. С.

Аспірант

Київський національний лінгвістичний університет

Черниш В. В.

Доктор педагогічних наук, професор

Київський національний лінгвістичний університет

Вступ. Важливість стилістичної компетентності при навчанні китайської мови є очевидною, в незалежності від того з якою метою вивчається китайська мова. У побуті, при перекладі, у діловому вживанні – стилістика формує дискурс, інформаційне поле (цитата)кожної окремої мовної ситуації і визначає лексико-граматичне наповнення.

Тим не менш, зазвичай, стилістика китайської мови починає вивчатися як окремий предмет лише на третьому, а іноді і на четвертому курсах. Звичайно, для компетентного аналізу стилістичного аспекту, учні повинні володіти мовою на певному рівні, проте на нашу думку теоретичний пласт стилістики китайської мови потребує серйозної уваги починаючи з початку вивчення.

Мета. Визначити основні актуальні проблеми при пошуку підходів до навчання стилістики китайської мови

Методи і матеріали. Матеріалами виступають робочі програми університетів, використано порівняльний метод дослідження

Результати та обговорення. Китайськомовна стилістична компетентність, незважаючи на свою важливість, тим не менш на даному етапі залишається у позиції невизначеної необхідності. Перш за все це пов'язане з тим, що поняття «стилю» відрізняється у китайській та українській мовах. (Шевченко, 2011). Так в китайській мові вивчення функціональних стилів і вивчення мовних засобів – це два різні напрямки, коли в українській лінгвістиці стилістика функціонує як єдиний напрям. Другою причиною є неоднозначність розуміння важливості стилістики на різних рівнях знання мови. Доцільною

практикою вважається формування стилістичної компетентності при наявності достатньої лексико-граматичної бази (Малинюк, 2022), тоді як Вовк О. І. (2014) зазначає, що вже на молодшому етапі навчання, ознайомлення студентів філологів з елементами стилістичної диференціації й варіювання мовлення позитивно позначається на рівні сформованості стилістичної компетентності в цілому. Також потрібно зважати на те, що у китайській системі освіти, при навчанні іноземців стилістика несе теоретичний характер і подається на останніх курсах (Мельник І., Вишневська А. 2012)

Висновки і результати. Таким чином можна прийти до висновку, що основними актуальними проблемами підходів до викладання стилістики є відсутність єдиного поняття «стилю» для різних лінгвістичних шкіл, а також питання рівня мовної компетентності здобувача освіти. Даний напрямок потребує подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вовк О. І. (2014). Особливості формування іншомовної стилістичної компетенції у студентів-філологів.
2. Малинюк І. В. (2022) Робоча програма навчальної дисципліни «Стилїстика сучасної китайської мови» Київського національного лінгвістичного університету
3. Мельник І., Вишневська, А. (2012). Особливості підготовки вчителя китайської мови як іноземної у вищих навчальних закладах Китаю.
4. Шевченко О. (2011). Поняття стилю в сучасному китайському мовленні: на матеріалі ділових паперів. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*, (54).

ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В ДОНЕЦЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ. ПРОБЛЕМИ І ПЕРЕВАГИ ОЧИМА СТУДЕНТІВ

Шинкар Ольга Володимирівна

к.мел.н., доцент

Донецький національний медичний університет

м. Лиман, Донецька область, Україна

Вступ. Під час карантину, а потім повномасштабної війни вища освіта в Україні стикнулася з неможливістю працювати в традиційній моделі, що складається зі студента і викладача, які зустрічаються і взаємодіють в аудиторії. Дистанційне навчання породило специфічні проблеми і виклики, які потребують осмислення.

Мета роботи. Виявити проблеми, які виникають у студентів і викладачів при реалізації дистанційного навчання в медичному університеті.

Матеріали та методи. Було проведено анкетування 110 студентів Донецького національного медичного університету 3 і 6 курсів. Анкета включала питання стосовно технічного аспекту взаємодії с освітнім середовищем, а також їх суб'єктивної емоційної оцінки процесу навчання в дистанційному форматі. Результати дослідження оброблено статистичними методами.

Результати та обговорення.

У Донецькому національному медичному університеті дистанційне навчання здійснювалось за допомогою електронно-інформаційного освітнього середовища (google class). Усі студенти отримували завдання з дисциплін та відправляли виконані роботи до цього електронно-інформаційного освітнього середовища. Додатково 25% студентів для взаємодії з викладачем користувалися електронною поштою, 14,5% месенджерами (Viber, WhatsApp тощо), 9% соціальними мережами.

При навчанні в дистанційному режимі у студентів виникали такі

труднощі: складність виконання практичних завдань без пояснення викладача (60%), великий обсяг матеріалів, що задаються (34,5%), недостатнє володіння комп'ютерними технологіями (23,6%), недостатня кількість дистанційного матеріалу (21,8%).

Дошкуляли також суто технічні проблеми. Серед них студенти виділяли наступні: необхідність мати доступ до інтернету (60%), недостатня швидкість інтернету (54,5%); технічні перебої в процесі відтворення матеріалу (34,5%); поганий зворотний зв'язок (12,7%). 16,4% студентів відповіли, що вони не мали технічних проблем.

На питання, що їм сподобалося у дистанційному навчанні, 96,4% студентів очікувано відзначили безпеку, 87,3% можливість скачати лекції, матеріали, презентації тощо, 80% індивідуальний темп навчання, 52,7% самонавчання, 40% додатковий обсяг інформації з предмета. 9% студентів навіть відзначили підвищення якості навчання.

Серед переваг електронного навчання найбільш популярними були такі відповіді: гнучкість навчального процесу (81,8%), здобуття практичних навичок (72,7%), можливість поєднувати роботу з навчанням (65,5%), навчання у комфортній та звичній обстановці (60 %). Більшість студентів мали на увазі здобуття практичних навичок саме на роботі в медичній сфері. Лише 3,6% студентів не побачили переваг у дистанційній формі навчання.

Переважна більшість студентів (96,4%) не мали претензій щодо технічного супроводу дистанційного навчання, їм не знадобилася допомога при роботі в електронно-інформаційному освітньому середовищі (google class), і лише у 3,6% виникли труднощі.

Викладачі найчастіше використовували такі форми роботи в електронному навчанні: проведення відео-занять (78,2%), видача завдань для самостійного виконання (76,4%), розміщення навчальних матеріалів (72,7%), online-тестування (63,6%), перевірка завдань для самостійного виконання (52,7%). Тобто студенти вказали, що завдання для самостійного виконання не завжди перевіряються викладачем.

Серед пристроїв на першому місці, безумовно, мобільний телефон (98,2%), далі йдуть ноутбук (43,6%), ПК (23,6%), планшет (9,1%). Тобто студенти використовують різні пристрої залежно від ситуації: чи вони знаходяться вдома, у сховищі, в дорозі тощо.

Більшість студентів залишили своє місце проживання. При цьому 45,5% евакуювалися в інше місто, область, 16,4% за межі України. Як і раніше, проживають вдома 38,2%.

Висновки. Студенти, в цілому, позитивно оцінюють досвід дистанційної освіти, виділяючи серед плюсів безпеку, можливість мати всі матеріали в електронній формі, які можна вивчати в індивідуальному темпі. Серед недоліків найбільше виділяють складнощі виконання практичних завдань без пояснень викладача, а також суто технічні проблеми з інтернетом.

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

ОБУМОВЛЕНІСТЬ СПЕЦИФІКИ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ ЇХНІМИ ПРОФЕСІЙНО-ВАЖЛИВИМИ ЯКОСТЯМИ

Джулай Анастасія Ігорівна,
здобувачка PhD,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
м. Київ, Україна

Вступ. Емоційний інтелект є суттєвим психічним ресурсом людини. Він сприяє підвищенню результативності діяльності за рахунок розуміння і регуляції емоцій з одного боку, та покращення взаємодії з соціальним оточенням за рахунок розпізнавання емоцій інших людей і управління ними – з іншого. Більше того, у ситуаціях стресу цей вид інтелекту дозволяє оптимізувати енергетичні витрати, керувати стрес-чинниками, отримувати корисний досвід, ефективніше вирішувати поставлені завдання. Емоційний інтелект не є постійною величиною і успішно піддається розвитку внаслідок спеціально розроблених програм або за допомогою життєвого досвіду.

Емоційний інтелект майбутніх практичних психологів розуміється як складне інтегративне утворення, яке визначається здатністю усвідомлювати, розуміти та керувати власним емоційним станом, емоціями та почуттями інших людей в процесі міжособистісної взаємодії, що зумовлює успішність їхньої майбутньої професійної діяльності.

Його специфіка полягає у залежності від таких професійно важливих якостей, як здатність до рефлексії, емпатії, керування власними емоціями, конфліктної компетентності, вміння ефективно застосовувати копінг-стратегії у стресових ситуаціях.

Мета роботи – емпірично обґрунтувати обумовленість особливостей емоційного інтелекту майбутніх практичних психологів їхніми професійно важливими якостями.

Матеріали та методи: теоретичні – теоретико-методологічний аналіз проблеми для обґрунтування основних питань дослідження особливостей розвитку емоційного інтелекту особистості; систематизація наукових літературних джерел; порівняння з метою визначення стану розроблення досліджуваної проблеми; узагальнення наукових даних для визначення ефективних шляхів розвитку емоційного інтелекту майбутніх практичних психологів в процесі навчання у закладі вищої освіти; емпіричні (тестування, опитування, психологічний експеримент (констатувальний та формувальний) з метою визначення наявного стану розвиненості, а також ефективності програми розвитку емоційного інтелекту майбутніх психологів під час навчання у закладі вищої освіти; математико-статистичні (кореляційний аналіз, коефіцієнт Стюдента) з метою кількісно-якісного аналізу отриманих емпіричних даних. Дослідження проводилось на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Результати та обговорення. Теоретичний аналіз наукових джерел надав можливість обґрунтувати критерії оцінки розвитку емоційного інтелекту майбутніх практичних психологів (рефлексія, саморегуляція), а також охарактеризувати їхні показники та рівні (високий, середній, низький). Розроблений та апробований психодіагностичний інструментарій надав можливість визначити особливості досліджуваного утворення у майбутніх психологів. Результати констатувального експерименту засвідчили, що більшість майбутніх психологів зазвичай правильно ідентифікують різноманітні емоції, розпізнають їхню щирість, можуть самостійно зменшити вплив негативних емоцій на продуктивність виконуваної діяльності, розуміють внутрішні та зовнішні причини появи різних емоційних станів, а також у багатьох випадках здатні керувати власними емоціями в процесі міжособистісної взаємодії. Серед складових емоційного інтелекту найбільш

розвиненою у майбутніх психологів виявилась ідентифікація емоцій, а найменш розвиненою – управління емоціями, що пов'язано з послідовним становленням цих здатностей в онтогенезі.

Проаналізовано особливості формування професійно важливих якостей майбутніх практичних психологів, які водночас є показниками розвитку їхнього емоційного інтелекту. З'ясовано, що більшість респондентів схильні аналізувати власні емоції та поведінку, а також уважні до емоційних виявів оточуючих. Вони виявили бажання глибше дослідити емоції і почуття інших людей, зв'язки між ними, оскільки не завжди можуть врахувати особливості їхнього впливу на наслідки ситуацій, що заважає їм ефективно планувати власну майбутню діяльність. Більш розвиненою виявилась ретроспективна рефлексія респондентів, а менш розвиненою – перспективна. У переважній більшості майбутніх психологів простежувалась готовність до співпереживання, здатність регулювати власні емоції у звичних для них ситуаціях. У випадках конфлікту вони частіше обирали такі способи їхнього вирішення як компроміс й уникання, що свідчить про схильність жертвувати власними інтересами заради збереження взаємостосунків. Проблемно орієнтовані та просоціальні копінг-стратегії застосовуються ефективно більшістю респондентів лише у знайомих для них стресових ситуаціях.

Проведений кореляційний аналіз засвідчив, що найбільший вплив на рівень розвитку інтегрального показника емоційного інтелекту майбутніх практичних психологів здійснюють такі показники, як «ситуативна рефлексія» та «емпатія». Помірні та слабкі взаємозв'язки було констатовано між досліджуваним інтегральним утворенням та «емоційною врівноваженістю», «співпрацею» як типовою поведінкою у конфлікті, а також копінг-стратегією «Пошук соціальної підтримки». Не було виявлено значущих кореляційних зв'язків між емоційним інтелектом респондентів і такими професійно важливими якостями і здатностями, як ретроспективна та перспективна рефлексія, копінг-стратегією «Вирішення проблем», що вказує на необхідність цілеспрямованої активації їхнього впливу з метою стимулювання розвитку

емоційного інтелекту майбутніх психологів.

Висновки. На основі теоретичного аналізу наукової літератури, результатів емпіричного дослідження і положень теорії функціональних систем нами запропоновано модель емоційного інтелекту майбутніх практичних психологів. Спираючись на результати емпіричного дослідження та авторську модель розроблено та обгрунтовано програму розвитку емоційного інтелекту майбутніх психологів в процесі їхньої професійної підготовки, яка базувалась на розумінні сутності досліджуваного особистісного утворення як сукупності взаємопов'язаних здібностей та положеннях теорії функціональних систем П. Анохіна. Розроблена розвивальна програма у своїй основі передбачала усебічний психологічний вплив на когнітивний (ідентифікація та розуміння емоцій) і поведінковий (емоційна фасилітація й управління емоціями) компоненти емоційного інтелекту обстежуваних та окремі його показники (ситуативну, ретроспективну та перспективну рефлексії, емпатію, емоційну врівноваженість, володіння основними типами поведінки у конфліктних ситуаціях, а також вміння застосування проблемно-орієнтованих і просоціальних копінг-стратегій).

Аналізуючи результати формульованого експерименту, можна стверджувати, що впровадження розвивальної програми у формі соціально психологічного тренінгу позитивно вплинуло на здатність майбутніх психологів чітко усвідомлювати й осмислювати актуальні власні почуття, враховуючи контекст ситуації та емоційні стани її учасників, якісно аналізувати власні емоції та їхній вплив на поведінку у минулому, ефективно прогнозувати власні емоційні стани як відповідь на можливі майбутні події. Також учасники тренінгу навчилися чітко розрізняти емоції і почуття інших людей та їхній перебіг, глибоко співпереживати їм, при цьому не беручи за них відповідальність на себе, що, у свою чергу, дозволило їм надавати конструктивну емоційну підтримку оточуючим. Набута обізнаність щодо особливостей власного емоційного реагування у стресових ситуаціях надала можливість майбутнім психологам вчасно вжити необхідних заходів для

запобігання негативного впливу емоцій на продуктивність виконуваної ними діяльності. Під час конфліктів вони мають на меті задоволення максимуму інтересів конфронтуючих сторін, вміють ефективно надихнути й залучити інших до співпраці завдяки концентрації їхньої уваги та активності на досягненні спільної мети. Учасники тренінгу навчилися свідомо викликати у себе сприятливий емоційний стан, який допомагає їм покроково планувати свої дії для вирішення конкретної проблемної ситуації, вчасно його змінювати в процесі безпосереднього виконання, успішно звертатись за допомогою до оточуючих. Усі зазначені вище позитивні зміни вказують на підвищення рівня емоційного інтелекту майбутніх практичних психологів.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОПИТУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Капустян Артем Євгенович

курсант 2-го курсу

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ

Науковий керівник:

Шинкаренко Інна Олександрівна

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри

гуманітарних дисциплін та психології поліцейської діяльності

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ

В кримінальних провадженнях, де діти є свідками або жертвами кримінальних правопорушень, питання, пов'язані з їх свідченням, мають особливе значення. Юридична психологія розглядає психологічні аспекти, які впливають на свідчення дітей, а також визначає проблеми, що виникають під час їхньої взаємодії з правовою системою. Дана тема має важливе значення для забезпечення справедливості і захисту прав дитини у судових процедурах.

Один з основних аспектів, які потрібно враховувати при свідченні дитини, - це їхні розвиткові особливості. Дитячий розум і сприйняття світу відрізняються від дорослого, що може впливати на їхню здатність висловлювати свої думки та емоції. Наприклад, дитина може мати обмежену мовну вправність або незріле розуміння понять, пов'язаних з правовими процедурами. Тому необхідно застосовувати спеціальні підходи до комунікації з дитиною, використовуючи просту мову, ілюстрації та інші візуальні засоби, які допоможуть дитині зрозуміти і висловити свої почуття та думки.

Другим важливим аспектом є психологічний стан дитини, особливо якщо вона є жертвою кримінального правопорушення. Травматичний досвід може впливати на емоційний стан і пам'ять дитини, що може впливати на якість її свідчень. Дитина може відчувати сильний стрес, тривожність, страх або навіть посттравматичний стресовий розлад. Ці емоційні стани можуть спотворити

спогади дитини про події або навіть призвести до їхнього блокування.

Одним з ключових завдань юридичної психології є створення безпечного та довірливого середовища для дитини під час свідчення. Спеціалісти повинні мати навички та знання, щоб забезпечити оптимальні умови для дитини, зменшити її тривогу та стрес і зберегти її психологічний стан. Наприклад, можуть застосовуватися методи психологічної підтримки, такі як терапевтичні ігри, арт-терапія або психологічні техніки релаксації, які допомагатимуть дитині впоратися з емоційними труднощами та зосередитися на свідченні.

Проблемою, з якою стикаються діти під час свідчення, є можлива маніпуляція або вплив з боку інших осіб, наприклад, адвокатів, суддів або навіть батьків. Дитина може бути під впливом вказівок, побоювань або навіть підштовхувань щодо певних відповідей. Тому важливо встановити етичні стандарти і правила процесу свідчення дитини, щоб запобігти будь-якому недопустимому впливу. Наприклад, можуть застосовуватися спеціальні техніки перекладу або проведення свідчень в спеціальних дитячих приміщеннях, де забезпечується конфіденційність та безпека дитини. Одним з найпоширеніших методів є використання ляльок або плюшевих іграшок. Ці предмети можуть створювати безпосередню зв'язок між дитиною і допитувачем, допомагаючи дитині відчувати більшу впевненість та зручність у висловлюванні своїх думок. Ляльки можуть використовуватися для розігрування ситуацій або демонстрації певних дій, що допомагає дитині краще зрозуміти, що очікується від неї під час свідчення.

Крім ляльок, можуть використовуватися також малюнки, фотографії або інші візуальні засоби, які допомагають дитині передати свої спогади або розповісти про події, які сталися. Візуальні матеріали можуть стимулювати дитину до кращого сприйняття і відтворення подій, оскільки вони надають конкретність і підтримують розвиток її мови та пам'яті. Вона може використовувати ляльку як посередника, щоб розповісти про свої думки, почуття або спогади, замість безпосереднього звернення до допитувача. Це може зменшити напругу та стрес, які можуть супроводжувати допит, особливо

у дітей, які можуть бути налякані або нервові.

Загалом, застосування даних методів під час допиту дітей дошкільного віку може бути ефективним методом полегшення комунікації та отримання достовірної інформації. Використання візуальних засобів, ігрових елементів та створення безпечного середовища задля сприяння розкриття дитини та забезпечення емоційної підтримки під час процесу допиту.

Насамкінець, важливо враховувати, що свідчення дитини мають свої особливості, і вони необхідні для забезпечення справедливості та захисту прав дитини у кримінальних провадженнях. Розвиток наукових досліджень і практичних підходів у галузі юридичної психології допомагає зрозуміти ці аспекти та розробити ефективні методи та стратегії для роботи з дітьми, як свідками та жертвами кримінальних правопорушень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сабуров А. С. Юридична психологія: навчальний посібник для студентів юрид. вузів та факультетів / А.С. Сабуров. – К.: ТП Пресс, 2003.
2. Єфімов М. М. Особливості встановлення психологічного контакту при проведенні допиту під час розслідування злочинів проти моральності. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2020. No 1.
3. Осипенко І. П., Пророченко В. В. Використання можливостей невербальної інформації у розслідуванні злочинів. Юридичний науковий електронний журнал. 2019.

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ НАДАННЯ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ ЦИВІЛЬНИХ

Мельник І. В.,
бакалаврат, II рік навчання,
спеціальність 053 «Психологія»,
кафедра інноваційних технологій з педагогіки,
психології та соціальної роботи,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро Україна

Війна – глибока індивідуальна та колективна психологічна травма для українців, а ще – це серйозний виклик для психологів, психотерапевтів. Уже більше року наша нація живе в стресі, під регулярними обстрілами, залишаючись без домівок, звичного життя та втрачаючи близьких. І все це супроводжується складними переживаннями, відчуттям втоми, тривоги, виснаження та спустошення. Психологічні наслідки надзвичайних подій (у тому числі воєнні дії) впливають на різні аспекти психічного здоров'я особистості, зокрема негативного впливу зазнає: емоційний стан, поведінка людини та її взаємовідносини з іншими.

Ці наслідки можуть бути пов'язані з:

- проблемами, які були виявлені раніше, такі як психічні розлади, алкоголізм, вживання хімічних та наркотичних речовин;
- труднощами, що виникли в результаті надзвичайної ситуації, такі як стрес, ПТСР, тривожні стани, депресія;
- проблемами щодо питань отримання гуманітарної допомоги, наприклад, через недостатню інформацію щодо можливості її отримання.

Усі ці фактори призводять до того, що стрімко зросла необхідність у психологічній реабілітації та в соціальному захисті, адже життя в довготривалій напрузі здійснює деструктивний вплив на психічне та фізичне здоров'я особистості.

Питання психологічної адаптації та реабілітації досліджувалося такими науковцями як: Ю. Д. Гундертайло, В. Соловйов, Б. В. Плєскач, В. С. Уркаєв,

В. Г. Панок, Г. М. Бойко, Л. М. Гридковець, та ін.

Реабілітаційна психологія – галузь психологічної науки, в межах якої розробляється, впроваджується й організовується системний підхід до психологічної реабілітації людини, яка зазнала травматичного впливу, для стабілізації або відновлення її психічного здоров'я, психологічного благополуччя та створення умов для гармонізації психічного, психологічного, духовного та соціального розвитку [1, с. 8].

Сьогодні виникла потреба розглядати реабілітаційну психологію в більш широкому значенні, ніж її сприймали раніше. Адже в Україні, як і в більшості інших країн, реабілітаційну психологію сприймали багато років лише в контексті розробок, спрямованих на психологічний супровід і реабілітацію осіб з різними вадами й, зокрема, в аспекті регуляції взаємин між неповносправною людиною і навколишнім світом, а також спортсменів, травмованих під час тренування чи змагань.

Важливо відмітити, що сьогодні спектр науково-практичного зацікавлення реабілітаційною психологією суттєво розширився, увібравши в себе такі дисципліни та напрями, як: психологічна реабілітація, психологічна корекція, кризова психологія, психологія жертви, психологія екстремальних ситуацій, психологія стресу. Як в умовах війни, так і після закінчення воєнних дій питання психологічної адаптації та реабілітації залишатиметься надзвичайно актуальним [4, с. 133].

Здійснення психологічної реабілітації передбачає навчання методам та прийомам саморегуляції, самовиховання та самонавчання з метою зниження впливу негативних психічних станів на особистість, формування позитивних мотивацій. Також необхідно звернути увагу на той факт, що будь-які стресові реакції, якими б дивними вони не здавалися, є нормальними для людини, яка пережила катастрофічні події та багаторазові повторення одних і тих самих жахливих історій, це навіть корисно, тому помилкою є прохання забути, про те, що сталося, не думати, переключитися тощо. Одним із наслідків воєнних конфліктів можуть бути різноманітні порушення психічного здоров'я

особистості [2, с. 34]. Найбільш розповсюдженою формою психічних порушень в осіб, що пережили небезпечні для життя ситуації, є посттравматичні стресові розлади (ПТСР), які з часом можуть стати більш вираженими та проявлятися досить раптово [3, с. 41].

У рамках психологічної реабілітації цивільних важливо звернути увагу на розлади, що асоціюються зі стресом та травматичним досвідом, проте не є ознаками ПТСР:

1. Розлад адаптації. Ключовий критерій для діагностування симптомів розладу адаптації – вони повинні виникати незалежно від іншого психологічного стану та асоціюватися з настанням стресової події.

2. Ускладнена реакція на втрату. Ознаки ускладненого горювання включають суттєвий дистрес, пов'язаний із сепарацією від значимої особи (зокрема пригнічений настрій та туга при спробах у думках «оживити» її) та переживанням втрати як травматичної події самої по собі (поведінка спрямована на уникнення, емоційні зміни, що нагадують зміни при ПТСР).

3. Гострий стресовий розлад. Може включати в себе симптоми вторгнення; негативний настрій; дисоціативні симптоми; симптоми уникнення; симптоми збудження.

Будь-яка травма дуже серйозно впливає на людину й вимагає до себе особливої уваги і ставлення. Нам потрібно уникати будь-яких знецінюючих дій та відволікань уваги від реального впливу травматичних подій, притаманних звичайному спілкуванню [5, с. 81].

Останніми роками багато наших співвітчизників набули досвіду переживання травматичних подій. Тому розвиток реабілітаційної психології цілком відповідає потребам суспільства. Можна зробити висновок, що здійснення психологічної реабілітації – дуже актуальна тема в умовах війни, що триває вже більше року, адже населення перебуває під впливом сильних стресорів, що, в свою чергу, може призводити до таких наслідків як депресія, ПТСР та різного роду психологічних розладів. Зазначимо, що психологічну реабілітацію можна визначити як комплексний процес відновлення і

підтримання психологічного здоров'я особистості та здатності відчувати психологічне благополуччя. На сьогодні активно зростає інтерес та потреба в дослідженні даної теми і розробці програм психологічної реабілітації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойко Г. М. Реабілітаційна психологія : посібник [для студ. вищ. навч. закл.]. Полтава : АСМІ, 2010. 240 с.
2. Гридковець Л. М. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Реабілітаційна психологія». Київ : КІБіТ, 2012. 80 с.
3. Горбунова В. В. Сприяння соціального оточення відновленню та зростанню особистості при посттравматичних станах та розладах // Наука і освіта. №5. 2016. С. 40-44.
4. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. Київ, 2018. 208 с.
5. Робота з травмами війни. Український досвід : матеріали Першої всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 28-31 березня 2018 р.) / [за наук. ред. Л. А. Найдьоновой, О. Л. Вознесенської, В. В. Савінова]. К.: Золоті ворота, 2018. 170 с.

**ВИКОРИСТАННЯ РЕЛІГІЙНИХ ПОЛОЖЕНЬ В ДІЯЛЬНОСТІ
ПСИХОЛОГА СЛУЖБИ ДОВІРИ**

Моцаренко Ганна Володимирівна

магістрант

Міжрегіональна Академія Управління персоналом

м. Київ, Україна

Вступ. / Introductions. Був час, коли люди радянського суспільства дивувалися що в Європі та інших країнах досить часто люди користуються послугами психологів. Навіть діти в багатьох країнах світу і ті мають своїх особистих психологів. А кожне підприємство, завод, будь-яка бізнес-контора, кожна школа і навіть дитячий садок теж **ОБОВ'ЯЗКОВО** повинні мати у своєму штаті посаду психолога служби довіри. Наразі в Україні, як і в багатьох інших державах, відкрито телефонні ліній, на яких працюють психологи служби довіри.

Мета роботи. / Aim. Актуальність теми статті сформувала особлива потреба в людях цієї професії в специфічних умовах сьогодення. Війна в нашій країні призвела до багатьох негативних наслідків у стані не тільки фізичного, але головне й духовного здоров'я більшості українців і не тільки їх. Але якщо говорити про моральну сторону цієї потреби, то можна з впевненістю сказати, що діяльність психологів служби довіри стала необхідною набагато раніше.

Матеріали та методи. / Materials and methods. Коли в будь-якому суспільстві починають змиватися кордони між добром і злом, коли людей привчають до того, що світле це є темне, а солодке це гірке и і т.п., тоді трапляється багато, так би мовити, катастроф особистості, як головного об'єкту дослідження вище визначеної теми. Це явище набрало чинності після розпаду Радянського Союзу та отримало назву «свобода совісті». Насправді ж, це була тільки табличка двері, за якою творилося беззаконня, яке, начебто їдкий дим вповзало в кожную оселю, вражаючи своєю отрутою насамперед молодь,

паралізуючи середнє покоління і вводячи в подив старше.

Що це була за отрута, яка переробляла особистість людини з раба Божого на раба диявола? Це був монстр який постав перед нічого не підозрюючою більшістю людей, як білий янгол, який несе ідеї світлого комуністичного майбутнього, ім'я йому атеїзм та окультизм, родоначальником якого був Маркс.

Карл Маркс – німецький філософ та беззаперечний авторитет нової більшовицької влади, який починав життя віруючим християнином, і в атестаті про здобуття ним середньої освіти у графі «Релігійні знання» було написано: «Його знання християнського віровчення і моралі досить зрозумілі та обґрунтовані. І він, певною мірою, знає історію християнської церкви» [3].

Однак у написаній незадовго до цього екзаменаційній роботі Карл шість разів повторює слово "знищити", не використане більше жодним із його однокласників. Саме після цього «Знищити» і стало його прізвиськом. Він почав висловлюватися про людство як про «сміття» і говорив: «Жодна душа не заходить до мене. І це мене тішить. Бо довбане людство може мене задовбати, (нецензурний вираз). Вони суцільно натовп негідників та шахраїв».

Така загадка його перетворення вирішується досить простим способом. Варто тільки перечитати його листування с батьком. Карл мав християнські переконання, проте не жив відповідно до них. Про це свідчать докори його батька в листах про витрати їм великих грошових сум на розваги та про безперервні сварки з ним та з матір'ю, через цю та інші причини. Через свої безперервні гульбища, він втратив безпечність, не звертав увагу на попередження Біблії: «Не давайте себе обманути: погане товариство псує добрі звичаї» [1, с. 1090] та потрапив у мережу особливо таємної секти сатаністів, пройшов там ритуал посвяти, після якого він перестав бути собою, а став справжнім рупором сатани, виголошуючи його первісні гасла: «Я прагну помститися Тому, Хто править згори» [4, с. 30].

Подібно до сатани, Маркс мріяв засмутити світ, створений Богом. Слова «я високо поставлю мій престол» і визнання того, що від того, хто сидить на

цьому престолі, буде виходити тільки страх і мука, нагадують про зухвалі хвастощі Люцифера: «Зійду на небо, вище зірок Божих піднесу мій престол» [1, с. 676] і не дають засумніватися у душі, який почав володіти Карлом Марксом з молодю.

«Засмутити світ» саме те, що йому добре вдалося, бо цей дух він передав всій більшовицькій команді, яка керувала новонародженою державою на ім'я Радянський Союз де у самому серці столиці був поставлений зіккурат – споруда некромантів (грец. νεκρός — мертвий і μαντεία — ворожіння) та демонологів. Ніякими патріотичними та науковими доказами, а тим більше моральними нормами не можна пояснити чому мертве тіло людини, послідовники якої так і не змогли виконати свої обіцянки та побудувати комунізм, а навпаки, керуючись заповідями Ілліча призвели країну до розпаду, занепаду та братовбивчої ворожнечі, до сих пір знаходиться посеред Москви.

Цей загадковий факт більш-менш розумно, як це не дивно пояснюється тільки з погляду месопотамської містики. Мумія Леніна - магічний терафім схожий на терафимів вавилонських халдеїв. Представляє собою ніщо інше, як культовий об'єкт, спеціально законсервований і використовуваний для окультних потреб де практикується так зване «творіння терафіма» — магічного артефакту, покликаного давати своєму господареві владу над своїми підданими. За прикладом технології створення терафіма Віла – головного бога вавилонян, була спеціально оброблена голова рудого чоловіка, запечатана в кришталевий купол. Іноді до неї додавали й інші голови, що дуже схоже з тією головою, яка покладена у зіккураті на Червоній площі

Результати та обговорення. / Results and discussion. Багато інформації з'явилося на цю тему у просторах інтернету і подробиці дійсно вражають. А останні події і нерозуміння народу Росії що таке гарно, а що погано, доводить, що Ленінський декрет про відокремлення церкви від держави, а потім повне її зневаження, призвело до майже повної втрати духовності народу, який знаходиться й досі під владою мавзолейного терафіму.

Людям, які знають, що таке магія, чудово видно окультний, містичний

сенса споруди на Червоній площі. Обивателям, рясно кожен день промивається мозок, щоб вони, як і раніше, не вірили у таку містику державного масштабу. Як говорить Слово Боже: «Жоден нечестивий не матиме пізнання, а розумні зрозуміють» [1, с. 859]. Зіккурат - це не диво радянської архітектури, а прилад, і дуже складний прилад. І не один він, швидше за все, такий... Мета ж людей, які використовують темні сили некромантії – влада над усім світом та перетворення його на один колосальний концтабір, що породжує потоки темної енергії. За Марксом комунізм так і виглядає, як суцільний концтабір: ніякої власності, все спільне люди не можуть не тільки вільно діяти, але й думати. Саме це і є мета сатани, тому що Христос сказав, що ворог людства немає в ньому нічого, тобто їх цілі не перетинаються. Найімовірніше для влади над усім світом.

Дивно, але 70 років, як свідчить Біблія ізраїльський народ знаходився під владою Вавілону. І саме через 70 років після початку свого існування Радянський Союз теж закінчив своє існування. І ця агонія його послідовників, які затіяли війну в Україні з метою повернути її під колишню владу, потерпить крах.

Але сьогодні війна ще не припинилася. Постійні загрози з боку кремлівського терафіму лякають тих, хто так і не повернувся до віри в Істинного Живого Бога. І зараз йде війна не між людьми, а між ідеологіями, між віруючими в сатанинські ідеали марксизму і віруючими в Христа.

Безумовно, люди в Україні завдяки колишнім ідеалам соціалізму і комунізму відійшли від справжньої віри, так і не перестали вклонятися ідолам, як попереджує Святе Писання: «Нових богів вибирали, з того й війна у воротах» [1, с. 256]. А молодь, відмовившись жити у реальності перетворилася на зомбі-комп'ютерних вояк, які вдень і вночі підготовляли свій дух до війни, вміло працюючи мишкою та комп'ютерною клавіатурою та розмальовуючи себе під справжніх індійців. І це, здавалося буде так вічно. Але ми не розуміли і не хотіли розуміти того, що Бог бачить все. Постійні прагнення знайти нового президента, який зробить чудеса і життя полетіть наче річка спокійна і

глибока, замість того, щоб шукати захисту у Бога, Який Один тільки і може допомогти людині, сім'ї, суспільству, світу. Ми не збиралися вірити в це добровільно, за те зараз немає в Україні жодної людини, яка б не волила до неба, до Бога Живого, до Христа Спасителя!

Відділення нервових хвороб переповнені, дітей машинами везуть з вогняних точок до безпечних міст прямісінько до психіатричних лікарень, щоб лікувати, відновлювати, втішати. Робота психологів служби довіри набрала нових обертів. Зараз потреба в них зростає з кожним днем. І це вже потреба не в тих психологах, які будуть розповідати про самодисципліну, самолікування, само... Тому що люди в Україні вже зрозуміли, що само... виходить дуже погано. Зараз у психологів є велика потреба вчити людей звертатися до Бога і знаходити спокій у Його Слові. Дивно... це, ніби, завдання священника, але багато хто з них вже давно збіг за кордон, а інших не вистачає, що покрити всі потреби суспільства у лікуванні духу та душі. Ось тому, зараз психолог має бути священником, лікарем, реабілітологом, іноді батьком чи матір'ю в одній особі.

Багато хто намагається вирішувати проблеми самотужки, але для значної більшості людей потрібен помічник, який допоможе їм побачити причину виниклого непорозуміння чи отримати втіхи у біді, пораду у безвихідних ситуаціях. І психологи служби довіри виконують у напрямку цього найзначнішу роль.

Довіра – ось те слово, яке повинно стати девізом психологів. Саме це слово відкриває двері серця людини, в які треба входити з повагою та обережністю, як Христос. Тому психологам служби довіри необхідно було та необхідно нині пристосовуватися до досить специфічної категорії громадян, які б зверталися до них за допомогою та сприймали їх поради. Це неможливо зробити якщо користуватися у своїй роботі тільки пізнанням, які вони отримали в університетах та академіях. У сьогоднішні їм вже ОБО'ЯЗКОВО потрібно мати пізнання не тільки основ хоча б основних релігій, але і доктрин, які містять поняття різниці між добром та злом, тому що саме на цьому фундаменті

потрібно будувати вирішення проблем, з якими можуть та будуть звертатись до них люди.

В Україні зараз все більше стає віруючих людей і це не дивно. Умови в яких нам доводиться зараз перебувати диктують свої правила життя. Солдати дякують своїм ближнім з передової лінії фронту за молитви, дії яких вони відчують у складних бойових обставинах. Діти моляться за батьків, друзі за друзів, батьки за дітей, бабусі та дідусі за онуків. Зараз вже не можна ігнорувати віру людей, так як це робилося за радянські часи.

Психологи служби довіри не можуть буди сьогодні невіруючими та невігласами в релігійних напрямках людьми, тому що віруюча людина, яка звертається до них з перших слів відчує, чи може вона ДОВІРЯТИ йому та отримати дійсну допомогу у своєму питанні чи ні. Вираз обличчя та впевненість психолога у питаннях, які він має задавати клієнту, мають показати людині з перших слів його компетентність та здатність допомогти йому у його біді.

Обізнаність у законах та Заповідях Господніх допоможе психологам зараз зміцнити дух людей України, навчити їх користатися духовною зброєю: молитвою та Словом Божим, які є насправді дієвими і переможними у цій битві. Шевченко Т. Г. надихнув у свій час нас такими словами:

«Борітеся – поборете! Вам Бог помагає!

За вас правда, за вас слава і воля свята!»

Сьогодні наука не тільки згодна з тим, що її існування без Бога неможливе, але й вона розписалася у своїй непрацездатності перед Творцем Всесвіту у багатьох, якщо не сказати, всіх сторонах нашого життя. А ті відкриття, які були зроблені вченими про Боже творіння та його властивості, показали, що людство не може, навіть, використовувати його собі на благо. Всі великі відкриття сама людина спрямувала на знищення людства.

Атеїзм у країні не тільки винищив в людях віру, але й сприяв поширенню окультизму та різноманітних магічних практик які руйнували відносини людей не тільки один з одним, а ще й віддаляли людей від Бога будуючи стіну, яка не

дозволяла їм почати мислити правдою Божою.

Сучасна психологія несе на собі вплив тієї безбожної думки до цього часу, хоча насправді кількість атеїстів є мізерно малою, а кількість психологів атеїстів, думаємо й зовсім дорівнює нулю. Психолог-атеїст, на нашу думку – це ущербний спеціаліст, який може працювати не з людськими душами, а хіба що з папірцями, та й то не з усіма.

Але для того щоб психолог міг поєднувати у собі мудрість згори і практично застосовувати її у житті своїх клієнтів, він має мати свій особистий досвід застосування духовних істин у своєму особистому житті, інакше його слова не будуть мати необхідний вплив на душі людей, з якими він працює. Для цього необхідно обов'язково поповнювати свої знання та віру, досліджуючи Біблійні писання, перш за все, тому що, саме в них зібрана вся мудрість згори. І як ми бачили часто знання всіх священних книг перегукуються між собою.

Прощення – це основний стан людини, який привносить в її життя істинний спокій. Але водночас, це самий складний стан душі, який тільки може отримати людина. Як доводить практика, досягти його неможливо без допомоги посередника. І бути таким у психологічній службі має саме психолог консультант. Від його мудрого слова, насиченого пізнанням Безначального, яке ґрунтується обов'язково на щирій любові до людей, залежить вирівнювання стану душі та повернення спокою у цілі сім'ї та суспільства. Треба зауважити, що досягнути стану прощення майже у сто відсотках ситуацій, можна за допомогою прикладу найвищого прощення, який було явлено людству прощення Христа. Недаремно, у Нагорній проповіді Ісус попереджає нас всіх: «Бо коли ви прощаєте людям їхні переступи, простить і вам ваш Небесний Отець; якщо ж не прощаєте людям [їхніх переступів], то й ваш Отець не простить вам ваших переступів» [1, с. 914]. Цей аргумент діє, але не швидко, у 100 % випадків.

Висновки. / Conclusions. Духовність народу визначається не зовнішніми ознаками праведності за людськими правилами, які можна демонструвати перед іншими людьми, а діями милосердя, які йдуть від щирого серця та чистої

душі, не потребують подяки і завжди жертвують собою, не заради ідеалів людських, а заради Бога, тобто заради любові. Який народ має таких людей, він благословенний. Атеїзм – заперечення Бога може зробити з людей тільки зомбі, покійного бездумного раба чужої волі. Віра в Творця неба та землі робить з людей подібних до Нього.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Біблія Сучасний переклад з давньоєврейської та давньогрецької мов, *CUV*, Перше видання, Українське Біблійне Товариство, Київ, 2021
2. Ричард Вурмбранд, «Маркс и сатана» 1986 – Переклад Маргарити Тучкової – Редактори Світлана Фотіна, Петро Наконечний – Graphics & Layout: OM EAST
3. Karl Marx, Archiv für die Geschichte des Sozialismus und der Arbeiterbewegung//Marx, Karl and Engels, Friedrich. Werke. Berlin: Dietz -Verlag. 1974. I. n. 182-183. (Карл Маркс «Архіви з історії соціалізму та робітничого руху»// Карл Маркс і Фрідріх Енгельс «Повні збори творів»)
4. Karl Marx, Des Verzweiflenden Gebet. Berlin: Dietz — Verlag, 1974. (Карл Маркс, «Заклинанія, впавшого в отчаяніє»//Карл Маркс и Фридрих Энгельс «Полное собрание сочинений»).

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ІНЖЕНЕРНИХ ВІЙСЬК ЗСУ

Рижкова Наталія Володимирівна,
здобувачка PhD,
Військовий інститут КНУ ім. Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Вступ. Кожна професія має свій спектр професійних деформацій, причому ці деформації проявляються на різних рівнях. Серед військовослужбовців інженерних військ Збройних сил України найчастіше зустрічаються такі деформації як, авторитарність, агресивність, консерватизм, соціальне лицемірство, поведінковий трансфер.

Мета роботи – визначення чинників формування емоційного вигорання військовослужбовців інженерних військ ЗСУ.

Матеріали та методи: теоретичні - контент-аналіз наукових джерел з проблеми дослідження – з метою теоретичного аналізу проблеми емоційного вигорання особистості в процесі її професійного становлення; емпіричні констатувальний і формувальний експерименти; тестування (методика діагностики рівня емоційного вигорання В. Бойка, опитувальник сформованості вмінь саморегуляції діяльності О. Осницького, модифікована форма В опитувальника FPI, методика багатofакторного дослідження особистості Р. Кетелла (опитувальник - 16 PF), малюнковий метод фруструючих ситуацій Розенцвейга) – з метою виявлення вигорання, особливостей регуляторних механізмів; методи математичної статистики - кутове перетворення Фішера, G-критерій знаків, кореляційний аналіз, критерій U Вілкоксона-Манна-Уїтні, H-критерій Крускала-Уолліса, критерій z-Колмогорова-Смирнова, коефіцієнт кореляції Пірсона – для обробки отриманих результатів емпіричного дослідження із подальшою їх інтерпретацією.

Результати та обговорення. Деформації емоційної сфери проявляються як «синдром вигорання». Під емоційним вигоранням розуміється стан

фізичного, емоційного і розумового виснаження. Цей синдром має такі компоненти, як емоційна виснаженість, деперсоналізація і редукція професійних досягнень і характеризується емоційною сухістю військовослужбовця, розширенням сфери економії емоцій, особистісною відстороненістю, ігноруванням індивідуально-психологічних особливостей співслужбовців у своїй професійній діяльності.

Визначено групи чинників формування емоційного вигорання (соціально демографічні, особистісні, організаційні, рольові). Головним чинником, джерелом змін, що викликають емоційне вигорання військовослужбовців інженерних військ Збройних сил України, є емоційні проблеми професійного спілкування.

Результати констатувального експерименту свідчать про те, що серед військовослужбовців рівень виразності синдрому емоційного вигорання є достатньо високим: майже у 50% з них синдром емоційного вигорання перебуває на етапі формування, практично у третини його діагностовано як такий, що вже сформувався. Між тим військовослужбовці-офіцери виглядають більш благополучно, ніж військовослужбовці військової служби за контрактом вони суб'єктивно більше задоволені своєю військовою працею, зокрема, такими її характеристиками, як стиль керівництва і соціально-психологічний клімат у військовому колективі. Це може бути пов'язане із такими особливостями життя і професійної діяльності офіцера батальйонної ланки, як менша конкуренція, більш уповільнений темп життя, відмінність у статусах офіцера ротної і батальйонної ланок та ін. Військовослужбовці військової служби за контрактом є більш орієнтованими на створення міцної родини і народження більшої кількості дітей, ніж офіцери.

Наявність власних дітей допомагає військовослужбовцю краще довідатися психологію дитячого віку, особливості різних характеристик розвитку дитини, тобто набути досвіду міжособистісного спілкування з нею, і чим більше власних дітей у військовослужбовця, тим вище ймовірність, що у нього сформується широкий поведінковий репертуар із взаємодії із дітьми. До

того ж наявність власних дітей може бути опосередкованим показником любові до дитини та орієнтації на її особистість. Факт місця проживання також впливає на цю змінну: офіцери ротної і батальйонної ланок демонструють більш високі показники синдрому емоційного вигорання порівняно із військовослужбовцями військової служби за контрактом.

Психопрофілактика емоційного вигорання складається з таких компонентів: базовий, представлений глибинними установками і ціннісними орієнтаціями військовослужбовця); змістовний, представлений індивідуальною системою знань про психічні стани, емоційну стійкість, саморегуляцію, вигорання; операційний, представлений індивідуальною технікою саморегуляції емоційних станів; і рефлексивний, представлений системою індивідуальних способів самоспостереження і самоаналізу. Автором розроблено та обгрунтовано програму психопрофілактики емоційного вигорання, яка є програмою психологічної підтримки і враховує психологічні умови, що забезпечують ефективність оволодіння вміннями емоційної саморегуляції станів; педагогічний зміст процесу; методичне забезпечення цього процесу; етапи його здійснення; а також критерії оцінки, що дозволяють визначити рівень сформованості емоційної стійкості.

Аналіз результатів формувального експерименту показав, що в експериментальній групі спостерігається статистично значуще підвищення рівня емоційної стійкості у військовослужбовців інженерних військ ЗСУ. Змінився характер регуляторних вмінь, знизилася кількісні показники за такими вміннями як, обережність у діях та орієнтація на оцінку. Сформувалися такі вміння, як моделювання умов, деталізація регуляції, упорядкованість діяльності, корегування результатів і способів дій. В експериментальній групі спостерігається статистично значущий розвиток вмінь саморегуляції, перш за усе змінилися функціональні вміння, а також динамічні характеристики саморегуляції. Найбільший відсоток складають військовослужбовці, що використовують потребово-нестійкий тип реакції, використання якого припускає достатньо високий рівень саморегуляції. Серед них у незначному

ступені виражена фаза «напруження», у той же час серед їхніх співслужбовців із контрольної групи спостерігаються усі фази емоційного вигорання. У результаті обробки отриманих результатів виявлено статистично значущий позитивний кореляційний зв'язок між емоційною нестійкістю і такими симптомами емоційного вигорання, як «емоційний дефіцит» ($r=0,47$), «неадекватне вибіркоче емоційне реагування» ($r=0,48$), а також «загнаність у клітку» ($r=0,54$).

Порівняльний аналіз результатів діагностики контрольної та експериментальної груп після формувального експерименту свідчить про ефективність запропонованої програми психопрофілактики синдрому емоційного вигорання, яка змінює систему професійних знань і мотивації військовослужбовців інженерних військ ЗСУ, формуючи у них нові уявлення про професійні деформації особистості, нову потребу у саморозвитку з метою збереження професійного здоров'я і душевного благополуччя, забезпечуючи активну діяльність у цьому напрямку як суб'єкта свідомих самозмін, а також розвиваючи професійну рефлексію.

Висновки. За результатами емпіричного дослідження до основних напрямків психопрофілактики емоційного вигорання військовослужбовців інженерних військ ЗСУ віднесено розвиток у них емоційної стійкості, навичок саморегуляції, професійної готовності, особистісно орієнтовану професійну освіту. Основними психологічними умовами психопрофілактики емоційного вигорання військовослужбовців інженерних військ ЗСУ визначено усвідомлення кожним з них власної унікальності, позитивне самоствавлення, усвідомлення необхідності емоційної саморегуляції та оволодіння відповідними нормами і прийомами професійного спілкування і професійної діяльності на рівні професійної майстерності, розвиток професійно значущих якостей, підвищення емоційної стійкості тощо.

ПСИХОТЕХНІКИ З РОЗВИТКУ СТРЕСОСТІЙКОЇ ОСОБИСТОСТІ ДО ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЙ

Сорока Олена Михайлівна,
доцент кафедри навігації і управління судном,
Дунайський інститут Національного університету
«Одеська морська академія»,
м. Ізмаїл, Україна

Вступ. В процесі професійної діяльності морякам доводиться працювати в умовах, що характеризуються дією екстремальних чинників підвищеної інтенсивності, що може привести до виникнення у них негативних психологічних станів типу динамічних розузгоджувань, які негативно впливають на регуляцію діяльності та її ефективність. При цьому негативні психічні стани сприймаються як негативні емоції і неприємні соматичні відчуття. Екстремальні умови сприяють виникненню стресів, збільшенню страхів, зниженню самооцінки і впевненості у себе. Робота у таких умовах вимагає розвитку певних особистісних і професійно ділових якостей, які дозволяють успішно виконувати складно-суміщену діяльність. У зв'язку з цим велике значення приділяється стресостійкості, причому вважається, що в основі цієї якості – високий рівень саморегуляції та професіоналізму, що дозволяють моряку ефективно діяти у складній, непередбачуваній ситуації.

Мета роботи – ознайомлення з психотехніками розвитку стресостійкості моряків до екстремальних ситуацій професійної діяльності.

Матеріали та методи. До пошуку та застосування спеціальних технік, які допомагають купіювати стрес, будемо підходити з позиції тренінгу відповідних навичок. Це означає, що представленим тут способам редукування стресу можна навчитися так само, як будь-яким іншим навичкам. На основі цих базових навичок побудовано більш специфічні та складніші техніки подолання негативних наслідків стресу, які наведено нижче. Тут розкриваються ситуаційні детермінанти, чи тригери стресової реакції. Розуміння того, як ситуація впливає на стресову реакцію, допоможе у виборі стратегій подолання стресу, які

виявляться найефективнішими. Програма розроблена з врахуванням традиційних принципів навчання, у ньому використовуються, наприклад, такі процедури, як формування та постановка цілей, подолання перешкод та самоспостереження, що практично використовуються для формування необхідних навичок. Ці процедури допоможуть засвоїти нові методики подолання стресу, а також здійснювати моніторинг та оцінку прогресу у цій сфері.

Результати та обговорення. Програма розрахована на 13 занять, які рекомендується проводити 2–3 рази на тиждень у групах по 6–12 осіб у спеціальному приміщенні, бажано – у кабінеті психологічного розвантаження. Заняття побудоване таким чином, що спочатку викладаються теоретичні засади, а згодом – конкретні вправи. Час кожного заняття – 60-90 хвилин. У міру оволодіння первинними навичками стресостійкості (глибоке дихання, м'язова релаксація та ін.) їхнє включення у наступні заняття для закріплення залежить від конкретних умов.

Фіксація на переживання ефективна при роботі з невідконтрольними стрессорами. Основна ідея в емоційно-сфокусованому подоланні стресу полягає у тому, що ви можете бути не в змозі контролювати стресор, але навчитись контролювати власну реакцію. Прикладами технік, які можуть бути ефективними у фокусуванні на емоціях, є: глибоке дихання; тренінг прогресуючої м'язової релаксації; візуалізація.

Когнітивні стратегії подолання стресу. Прикладами когнітивних стратегій подолання стресу є зміна неадекватних переконань; зміна небажаних думок. Загалом емоційно-орієнтовані техніки подолання стресу (техніки емоційного регулювання) є найбільш ефективними у випадку, коли людина не контролює стресову ситуацію, а орієнтація на проблему у подоланні стресу (стратегії, які мають на увазі спроби вплинути безпосередньо на стресор, а не на емоційну реакцію на нього) виявляється найбільш адекватною там, де індивід має деякий контроль над стрессором. Фундаментальні техніки емоційно- та проблемно-орієнтованого подолання стресу є найбільш суттєвими

навичками.

Модель раціонального самоуправління. Активуюча подія. Опишіть проблему, що вже виникла або є ймовірною у майбутньому, яка заважає вам працювати ефективно та/або змушує переживати виключно негативну емоційну реакцію, що ускладнює вирішення проблем та досягнення цілей. Опишіть свою неефективну поведінку та негативні емоційні стресові реакції, які постійно виникають у вищеописаній ситуації.

Переконання. Запишіть ваші переконання (думки, дії, розмови із самим собою) щодо активуючої події, які є неадекватними (нерозумними, хибними чи марними) і які призводять до деструктивних дій та емоцій.

Цілі. Опишіть, як би вам хотілося почуватися і поводитися у проблемній ситуації у майбутньому.

Сумнів/Опір. Запишіть і зробіть вправи з відпрацювання раціональних тверджень і настанов, які допоможуть вам протистояти вашим неадекватним переконанням, керувати власними емоціями та поведінкою та дозволять досягти цілей у разі чергової проблемної ситуації.

Прямі дії, спрямовані на зміну стресової ситуації. Поєднання проблемно-орієнтованих та емоційно-орієнтованих навичок подолання може бути ідеальним в аспекті вдосконалення здібностей упоратися із ситуацією, так само як і ймовірності сприятливого результату. Такі емоційно-орієнтовані навички подолання, як релаксація і когнітивне переструктурування є техніками, що дозволяють отримати контроль над власними емоційними реакціями. Однак пряме звернення до проблемної ситуації може сприяти усуненню джерела гніву. Такі проблемно-орієнтовані навички подолання, як тренінг впевненості у собі, можуть допомогти змінити саму ситуацію.

Методи, що дозволяють приблизно визначити, у яких випадках слід використовувати техніку прямої дії. Проблемно-орієнтовані, чи прямі дії вимагають часом більшої «роботи» (зусиль), але частіше призводять до стійких позитивних результатів. При плануванні прямих дій задля подолання стресу, слід пам'ятати про деякі факти. В окремих випадках, що стосуються

міжособистісних ситуацій, необхідно враховувати можливі наслідки, що виражаються у зміні відносин. Якщо зміна міжособистісних відносин є кінцевою метою, цьому може допомогти завчасне обмірковування, які зміни виявляться задовільними, а які – небажаними.

Модифікація старих передумов. У модифікації поведінки-мішені може зіграти істотну роль зміна існуючого фону. На цьому засновано чотири види втручань: уникнення передумов, звуження контролюючого впливу передумов, нове сприйняття передумов та зміна ланок у ланцюзі подій.

Створення нових передумов. Створення нових подій, що запускають бажану поведінку, часто виявляється дуже корисною стратегією у межах проекту успішної зміни поведінки. Існує шість технік, заснованих на цій ідеї: звернення до позитивного самонавіювання, усунення негативного самонавіювання, зупинка думок, створення нових контролюючих стимулів, генералізація стимулів та завчасне залучення/програмування соціального середовища.

Візуалізація та уява. До цієї групи технік належать створення розслаблюючих образів та вільна візуалізація. Їх рекомендується застосовувати у поєднанні з техніками м'язової релаксації.

Створення розслаблюючих образів. Почніть із вправ на прогресуючу м'язову релаксацію, описаних у 4 заняттях. Дозвольте своїй увазі фокусуватися на відчуттях напруги та розслаблення у міру того, як ви будете задіяти усі дев'ять м'язових груп. Якщо вас відвідають неспокійні чи небажані думки, обережно відсуньте їх убік, повертаючи увагу до відчуттів, які ви створюєте у ваших м'язах.

Коли ви пройдете через вправи ТПР, залиштеся у розслабленому стані та дихайте дуже глибоко та повільно, одночасно фокусуючись на характері відчуттів, які викликає релаксація. Остання може відчуватися як легкість чи тяжкість, тепло чи прохолода, світло чи темрява. Це лише кілька прикладів того, як люди зазвичай описують відчуття розслабленості. Зауважте лише кілька визначень, які найкраще описують ваше особисте відчуття

розслабленості. Тепер опрацюйте основні відчуття, які відповідають вашому стану розслабленості, і постарайтеся розвинути чіткі образи, що з ними асоціюються. Ваше основне завдання – створити чіткі образи і пов'язати їх із відчуттями розслабленості так, щоб ви могли за їх допомогою викликати релаксацію у ситуаціях, в яких інші релаксуючі техніки можуть виявитися недоречними.

Вільна візуалізація. До візуалізації можна також вдаватися з метою зробити приємнішою та глибшою саму релаксацію. Наприклад, деякі люди знаходять у відчутті релаксації надзвичайну легкість, начебто вони плавають. Порівняно легко створювати образи, в яких відчуття плавання може бути трансформоване у відчуття польоту, а це почуття багатьом людям (включно із льотчиками) здається дуже приємним, розслаблюючим та освіжаючим. Коли ви виконаєте вправу ТПР з 4 занять, продовжуйте дихати глибоко та повільно та зверніть увагу на відчуття легкості у кінцівках та тілі. Якщо ви хочете літати або створити власний світ релаксації, то усе, що вам потрібно – це виконати релаксуючі вправи 4 заняття, а потім звернутися по допомогу до уяви (і практики), створюючи яскраві образи для створення власної розслаблюючої обстановки.

Висновки. Таким чином, автором розроблено тренінг з розвитку стресостійкості, який містить описані психотехніки, що допоможе сформувати у моряків якості, що підвищують рівень їхньої стресостійкості в екстремальних умовах професійної діяльності.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «АСЕРТИВНОСТІ»

Холодних Інна Миколаївна

магістр

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

Вступ. Асертивність є достатньо новим поняттям у психології, яке використовується для опису особистісних рис людини. В психологічній науці, на сьогоднішній день, сутність цього феномена залишається неоднозначною. Тому, аналіз цього явища з використанням психологічних та філософських концепцій особистості є надзвичайно актуальним.

Ціль роботи. Метою статті є аналіз теоретичних джерел щодо розгляду та систематизації наукових підходів до вивчення поняття «асертивність».

Результати та обговорення. Концепція асертивності була сформована у середині ХХ століття під впливом ключових ідей гуманістичної психології (А. Маслоу, К. Роджерс, В. Фромм), транзактного аналізу (Е. Берн), гештальттерапії (Р. Перлз), соціально-когнітивного напрямку (А. Бандура), неофрейдизму (В. Райх, К. Юнг), в роботах представників біхевіоральної школи (Р. Альберті, Дж. Вольпе, М. Еммонс, А. Лазарус, Е. Солтер).

У Великій українській енциклопедії асертивність визначається як «здатність людини впевнено отстоювати свої права, не порушуючи при цьому прав інших осіб. Полягає в умінні висловити свої думки, бажання, почуття у такий спосіб, щоб це не стало загрозою, покаранням, приниженням для іншої людини».

А в енциклопедії практичної психології асертивність визначається як «поведінка, що поєднує внутрішню силу і ввічливість до оточуючих. Це здатність в ситуації зовнішнього тиску коректно відстоювати свої інтереси і свою лінію поведінки, спокійно говорити «ні» тому, що вас не влаштовує і продовжувати в соціально прийнятній формі ефективно наполягати на своїх

правах».

У межах дослідження асертивності в зарубіжній психології можна виокремити два основні напрямки. Перший напрямок розглядає зовнішню модель поведінки успішної особистості. В цьому напрямку проводили дослідження Г. Бейер, Д. Джонгвард, В. Каппоні, Т. Новак та інші дослідники. Другий напрямок досліджує внутрішній світ особистості та її екзистенційний стан. Цьому напрямку присвячені роботи А. Маслоу, К. Роджерс, В. Франкл, Е. Фромм.

Варто зазначити, що в роботах зарубіжних дослідників асертивність переважно асоціюється з такими соціально-психологічними поняттями, як автономність, самостійність, успішність, певність у собі. У дослідженнях вітчизняних психологів асертивність більш часто можна спостерігати у контексті таких понять, як здатність протистояти груповому тиску, відповідальність, особиста позиція, моральні переконання. Поведінковий підхід до важливих соціально-психологічних навичок в рамках концепції асертивності включає різноманітні параметри, які мають специфічні зовнішні прояви: здатність висловлювати свої бажання та вимоги, вміння налагоджувати контакти. Загалом, невпевнену поведінку пов'язують з неясними формулюваннями цілей, нездатністю використовувати наслідки попереднього досвіду, неправильною оцінкою результатів власних дій [6].

В наукових дослідженнях, проведених українськими психологами у радянські часи, було декілька методологічних підходів, в рамках яких досліджувалася категорія асертивності. Так, у соціально-психологічному визначенні цього поняття, що міститься у працях вітчизняних представників концепції спільної діяльності (В. Волков, Г. Суходольський, В. Шадріков та ін.), підкреслюється, що асертивність є одним із важливих та суттєвих компонентів, необхідних для досягнення особисто поставленої мети в діяльності колективу або невеликої групи [3].

Як відзначає І. Лебедева, існують три різні підходи до вивчення асертивності. Згідно з першим із них, асертивність проявляється у спонтанній

поведінці. У цьому випадку людина висловлює свої відверті почуття і бажання без надмірного контролю. Таким чином, спонтанність допомагає особі уникнути умовностей та ритуалів, дозволяючи їй бути самою собою. Але, на жаль, в рамках цієї концепції підтримується індивідуалізм, який, якщо його розглядати буквально, може мати прикрі наслідки: людина може зосередитися виключно на своїх потребах, ігноруючи оточуючих [1].

За другим підходом, асертивність розглядається як наполегливість, при цьому дослідники переоцінюють значущість впертості. Такий підхід пропонує альтернативу пасивній і агресивній поведінці, які властиві людям з низькою і високою самооцінкою [4].

З третьої позиції, асертивність розглядається як відповідність. В цьому контексті асертивність означає, що людина веде себе відповідно до обставин під час взаємодії з іншими. Вона змінює свою поведінку відповідно до прийнятих норм, правил та стандартів, реагуючи на конкретні умови. Згідно з цією концепцією, асертивні вміння, поряд з іншими навичками, включають здатність до конструктивної поведінки, яка не спричиняє незручностей для інших людей. При цьому важливими є вміння ввічливо й тактовно захищати свою точку зору, забезпечувати зворотний зв'язок та виявляти рішучість у досягненні поставлених цілей [1; 4].

К. Рудестам, підкреслюючи соціальні аспекти асертивності, також зазначає, що асертивна поведінка є найбільш ефективним способом міжособистісної комунікації, який дозволяє протистояти маніпуляціям та агресії. Вітчизняні науковці Є. Нікітін і Н. Харламенкова також описують асертивність як самоствердження шляхом плідної діяльності [3].

У своїй дисертаційній роботі, Л. Ніколаєв досліджує асертивність як здатність особистості адаптуватися до нових умов, її самовизначення, переконливість і цінності, які вона захищає. Вагоме значення асертивності належить переконанням особистості, які їй доводиться захищати при входженні до нового соціального середовища. На думку Л. Ніколаєва, асертивність - це властивість особистості, яка проявляється у впевненості у собі, вмінні захищати

свою думку, виявляє свою волю і водночас має терпимість до інших точок зору [6].

На підставі теоретичного аналізу в науковій роботі Ю. Шильцової зроблено висновок про відсутність чіткого розмежування між поняттями «асертивність» і «впевненість в собі». Вчені А. Ланж та П. Якубовський акцентують увагу на ідентичності цих понять, у той час як А. Прихожан у своєму визначенні феномена асертивності наголошує на впевненості, відділяючи її від самоствердження [4].

Згідно з дослідженнями С. Стайна та Г. Бука, асертивність включає три основні компоненти: здатність адекватно виражати свої емоції, здатність відкрито висловлювати свої переконання та думки, здатність захищати свої права [4].

За визначенням А. Петровського та М. Ярошевського, асертивність розглядається як здатність людини впевнено і гідно захищати свої права та досягати своїх цілей, не завдаючи шкоди ні собі, ні оточуючим людям [5].

На думку А. Бандури, найважливішою складовою асертивності є самоефективність, яка характеризується усвідомленою здатністю особистості контролювати себе в різних життєвих ситуаціях. Висока самоефективність це усвідомлення себе як особи, здатної досягати успіху, призводить до очікуваного досягнення цілей, що ще більше зміцнює самореалізацію. Натомість, низький рівень самоефективності і пов'язані з ним очікування невдачі, надмірна самокритика спричиняють невдачу, що далі знижує самоповагу [4].

У своїй науковій роботі, С. Медведєва розглядає асертивність як гармонійну синергію рис особистості, що виявляється у прямолінійній, природній поведінці щодо себе та інших людей, вмінні етично спілкуватися в певній ситуації в поєднанні із впевненістю, позитивним усвідомленням власної цінності та безумовним дотриманням прав інших осіб [2]. А. Лазарус вважав асертивність соціальною компетенцією, емоційною свободою, що проявляється у здатності виражати свої прагнення, запити, вимоги, можливість сказати «ні».

Зовнішнім проявом цього є здатність відкрито виражати свої позитивні й негативні емоції, свої бажання, у можливості самотійно розпочинати або припиняти розмову і не поступатися своїми інтересами [4].

Аналіз останніх наукових досліджень, як і зарубіжних, так і вітчизняних, дозволив В. Шейнову зробити висновок, що індивіди з високим рівнем асертивності мають більшу емоційну стійкість, менше страждають від страхів і рідше скаржаться на тривожність, у порівнянні з особистостями з низьким рівнем асертивності. Поряд з цим, існує прямий зв'язок між асертивністю та самооцінкою: особи з асертивним стилем поведінки мають більш адекватну самооцінку, здатні краще впоратися зі стресом та досягають більшого успіху в різних сферах життя. Крім того, було встановлено значущий позитивний зв'язок між почуттям власної гідності та рівнем асертивності. Оволодіваючи прийомами асертивної поведінки, люди тим самим можуть розвивати внутрішню силу та самоповагу [1].

Висновки. Аналіз зарубіжної та вітчизняної наукової літератури щодо даної проблематики показав, що сутність поняття "асертивність" виявляється через такі особистісні ознаки як: впевненість в собі, цілеспрямованість, відповідальність, самотійність, незалежність, рішучість, самоефективності, суб'єктність, конструктивність, ініціативність, вимогливість, наполегливість, здатність до рефлексії та ін. Асертивність сприяє досягненню успіху в діяльності, якщо особа при цьому є освіченою, раціональною, розумною, критично мислячою та має розвинені навички в різних сферах діяльності. Більше того, асертивність є вмінням, яке можна набути. Варто зазначити, що розвиток асертивності відбувається у соціумі, через взаємодію з навколишнім середовищем та іншими людьми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лучків В. З. Психологічні особливості розвитку асертивності в юнацькому віці 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія: дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук / В. З. Лучків. – НПУ. – Київ, 2017. – 200 с.

2. Марчук Л. М. Асертивність як комплексна інтегральна характеристика особистості. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Психологічні науки, 2012. Вип. 5.
3. Медведєва С. А. Асертивність майбутніх практичних психологів: досвід вивчення. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2008. Вип. 39–40. С. 234-240.
4. Мойсеєнко В. В. Аналіз наукових підходів до дослідження поняття «асертивність». *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2017. Вип. 5 Т. 1. С. 170-175.
5. Нагаєвська І. О. Психологічні умови розвитку асертивної поведінки в учнів професійно-технічних навчальних закладів 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія: дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук / І. О. Нагаєвська. – ІПОД. – Київ, 2015. – 262 с.
6. Ніколаєв Л. О. Розвиток асертивності підлітків у різних умовах соціалізації: автореф. дис. канд. псих. наук: 19.00.07. Переяслав Хмельницький, 2016. 22 с.

ВПЛИВ ПСИХОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ПРИЙНЯТТЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Шинкаренко Інна Олександрівна
доцент кафедри
гуманітарних дисциплін та психології
поліцейської діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат психологічних наук
Каліберда Нікіта Геннадійович
здобувач вищої освіти 2 курсу
факультету стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Прийняття судового рішення є наріжним каменем усієї судової системи, тому цілком виправдана увага, яка приділяється даному інституту. На сьогоднішній день у кодексах більшості країн світу закріплені відносно визначені санкції, тобто із зазначенням найнижчої та найвищої межі. У свою чергу суддя під час винесення рішення з урахуванням обставин справи та на власний розсуд повинен застосувати покарання в межах, визначених відповідним кодексом. З огляду на це, постає наступне запитання: наскільки справедливим буде такий розсуд саме з об'єктивної сторони та на основі чого буде базуватись даний феномен? [1]

У процесі судового розгляду судді беруть участь у вивченні великої кількості доказів, що підтверджують або спростовують наявність конкретних обставин та фактів справи, що розглядається.

Для того, щоб суд зміг винести об'єктивне та точне рішення, працівникам судового апарату недостатньо мати лише певні знання та вміння. В даному випадку необхідно говорити про певний психологічний фактор, який впливає на ухвалення рішення у справі [2]

Особа судді має визначатися високими морально-етичними якостями та

високим почуттям справедливості. Суддя має реалізовувати особистісний підхід при розгляді кожної справи та виявляти повагу до кожного учасника судового розгляду. При цьому суддя при ухваленні рішення має бути максимально об'єктивним, не допускаючи впливу на кінцеве рішення суб'єктивного ставлення до будь-кого з учасників.

Слід зазначити, що роль соціальних та психологічних якостей судді завжди залишається неоднозначною. Однак слід мати на увазі, що, як показує практика, судді з негативними якостями, такими, як самолюбство, схильність до безтактної поведінки та ін, можуть негативно впливати на роботу суду і завдавати значної шкоди суспільству [2].

У психологічних науках прийняття рішення слід розглядати як вольовий акт формування дій, спрямованих на досягнення певних цілей.

Процес прийняття рішень, перш за все, заснований на переконанні діяти в ситуації, що склалася, певним чином. Складність та неоднозначність прийняття рішень пов'язана зі ступенем невизначеності, заплутаності ситуації, що передбачає настання різноманітних, неоднозначних наслідків.

Процес ухвалення суддями рішень обумовлюється ще й різними соціально-психологічними факторами, властивими юридичній діяльності. Аналізуючи законодавство України, можна дійти невтішного висновку, що при розгляді справ суд приймає рішення на основі таких основних принципів, як гласність, змагальність, незалежність, об'єктивність, професіоналізм працівників судового апарату і підпорядкування їх лише закону, оцінки доказів з внутрішньому переконанню.

При цьому внутрішнє переконання судді як явище, яке поєднує різні аспекти (юридичні, психологічні та моральні), викликає явний інтерес в юридичній науці.

Даючи оцінку, суддя має бути не лише юристом-професіоналом, а й психологом. Незалежно від категорії справ він повинен оцінити особистісні особливості всіх учасників подій, що розглядаються. Тільки оцінюючи вчинки реальних людей, а не сухі юридичні факти, суддя може ухвалити рішення, яке

відповідатиме нормі закону та внутрішнім переконанням [3].

Таким чином, при прийнятті суддями різних рішень у справах, у працівників судового апарату часто виникають проблеми юридично психологічного характеру.

При винесенні рішення судді необхідно постійно зберігати на належному рівні самоконтроль за своїм емоційним станом, настроєм, поведінкою, особливо в процесі спілкування з людьми, що оточують суддю, учасниками процесу, з колегами по роботі. Ніщо, в тому числі і його особисті якості не повинні викликати у громадян сумнівів у його об'єктивності, справедливості та неупередженості у відправленні правосуддя.

Суддя при розгляді справи і винесенні рішення, безумовно, потрібен володіти такими психологічно-моральними якостями: почуття обов'язку і відповідальності, холонокровність, тактовність, ввічливість, стриманість, критичність мислення, спокій, неупередженість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шевчук В. А. Вплив позаправових факторів при прийнятті рішення суддею: теоретичний і практичний аспект Часопис Київського університету права. 2020. С. 434-438

2. Черненко О. М. Емоційна складова судового рішення. Law of Ukraine/Pravo Ukraini 7. 2020. С. 120-130.

3. Завязкіна Н. В. Психологічні складові прийняття юридично значущих рішень. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки» 2.3. 2016. С. 142-146.

JOURNALISM

ЛІТЕРАТУРНА ЖУРНАЛІСТИКА ПОДОРОЖЕЙ НА СТОРІНКАХ ВІТЧИЗНЯНИХ ВИДАНЬ

Задорожня Аліна Григорівна

к.політ.н, доцент
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна

Анотація. Розглянуто особливості підготовки матеріалів про подорожі представниками електронних ЗМІ у період, коли туристична сфера в Україні зазнала трансформаційних змін. Досліджено використання жанру нонфікшн, відомого як літературна журналістика, представниками вітчизняних масмедіа, блогерами.

До аналізу увійшли деякі матеріали вітчизняних журналістів, які представляють інформацію щодо сучасного стану тревелу, можливості та перспективи для відпочивальників.

Ключові слова: подорожня журналістика, нонфікшн, українські ЗМІ.

Вступ. Життя мандрівників не рідко нагадує ілюзорний світ, в існування якого складно повірити. Тоді у нагоді стає нонфікшн, коли інформація не спотворюється, а постає перед читачем у вигляді цікавих історій, оснований на дійсності. Саме такі розповіді здатні допомогти мандрівникам з найменшими перешкодами дістатися обраного пункту призначення, дізнатися про звичаї чи вподобання аборигенів маловідомих місць, убезпечити себе від несподіванок дикої природи. На відміну від художньої літератури обраний стиль написання базується на реальних фактах, знайомстві зі справжніми героями, що допомагає туристам одночасно довіряти авторові та насолоджуватися прочитаним.

Мета роботи передбачає теоретичне обґрунтування тревел-журналістики в контексті жанру нонфікшн. Звідси перед автором постає низка наступних завдань: 1) дослідити тревел-контент вітчизняних Internet-видань та виявити у них матеріали зазначеного жанру; 2) визначити пріоритетні географічні напрямки, які обирають мандруючі журналісти; 3) проаналізувати, як змінилася риторика щодо туристичної України після повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року.

Матеріали та методи. Під час дослідження обрано метод контент аналізу, що дозволило визначити стан тревел-журналістики, представленої у жанрі нонфікшн на українському медіаринку. При цьому використані загальнонаукові методи дослідження, серед яких слід виокремити методи спостереження, узагальнення та порівняння інформації.

Результати та обговорення. Під час аналізу, однією з гіпотез дослідження було те, що нонфікшн має низький рівень презентації у вітчизняній тревел-журналістиці. За останній період зменшення динаміки виходу публікацій пояснюється окупацією, відомого своїми курортами, Кримського півострову, розповсюдженням захворювання, спричиненого коронавірусом SARS-CoV-2, а наразі активними воєнними діями на території України.

Для початку з'ясуємо дослівний переклад терміну «нонфікшн». Англійською «non-fiction» складається зі слова «non» – «не» та «fiction» «белетристика, фантастика, вигадка», переконуючи нас, що це не художня література, а та література, яка ґрунтується на фактах. До нього відносять «документ або медіаконтент, який добросовісно передає інформацію про реальний світ і не базується на уяві» [12]. Такий матеріал буває навчальним, роз'яснювальним, дискусійним, звітним, хронологічним та переконливим переказом реальних подій [10]. До стильових особливостей жанру відносять: звуконаслідування; чималу кількість діалогів; швидку зміну сцен (ефект кінематографізму); детальний опис місця подій, портрет героя; репортаж як основу [7]. Від звичної нам журналістики такі твори відрізняються глибшим

зануренням в проблему. На відміну від художньої літератури з вигаданими персонажами та подіями, автори вказують на причини та наслідки подій, здатні порівнювати, класифікувати чи узагальнювати інформацію, розміщувати факти в логічному порядку.

До журналістських продуктів найчастіше відносять спогади, послання, листи, рецензії, памфлети, есе, прес-релізи, наукові журнали. З точки зору тревел напрямку, до них можуть належати матеріали про подорожі пізнавального характеру у вигляді есе, науково-популярні роботи про культуру, винаходи, історію, національні традиції місцевих жителів, мотиваційні публікації про побут, хобі, туризм, а також тревелоги, щоденники мандрівника та подорожні нариси.

Серед вітчизняних науковців, які вивчали літературну журналістику, ми зустрічаємо прізвища таких науковців, як Богдана Носова, Володимир Здоровега, Ганна Стембковська, Марія Титаренко, Микита Василенко, Тамара Денисова, Тетяна Хітрова. На переконання дослідниці Волинського національного університету імені Лесі Українки Олени Косюк, «домінування діалогів, що дозволяють краще розкрити характери людей; часте використання великої кількості розділових знаків – крапок, тире, багатьох знаків оклику, риторичних питань; фіксація мовлення героїв без редагування (сленг, звуконаслідування, діалектизми, просторікування), усі ці «маркери», включно з ефектом прямоєфірності, не роблять текст репортажем» [5]. Авторка переконана, що «вони навіть не проєктують типовий нарис (оповідний художньо-публіцистичний твір, у якому автор зображує дійсні факти, події, конкретних людей). Це швидше за все оповідання або новела (невеликий за обсягом прозовий художній твір, словесне повідомлення; розповідь).

Професорка з Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова Олена Юферева детально дослідила роботи українських блогерів, які працюють у жанрі «нонфікшн», а саме мандрівників-блогерів Саші Дрік, Ореста Зуба, Дм. Беркута, Олександра *Лапишина* (відомий під ніком *puerrtto*). Деякі автори подорожніх історій відверто зізнаються, що не є

професійними літераторами, проте переконані, що «цікавим текст робить спрямування мандрів, корисність інформації, а не майстерність письма» [9].

Так, наприклад, О. Зуб, збираючись до Греції, оповідає про побутові проблеми пілігрима, який примиряє іншу соціальну і культурну роль, нікуди не вирушаючи, а, до слова, «блог О. Лапшина, який приміряє різні маски, змінює паспорти, видає себе за журналіста, провокує «персонажів», що дозволяє створити непередбачену, часом драматичну ситуацію» [9]. Дослідниця робить висновок, що саме оповідь, а не нарис чи репортаж, частіше використовується блогерами. Таким чином літературні «аутсайтери» не намагаються активно використовувати художні ресурси, проте збирають аудиторію скоріше цікавими історіями іноді, створеними власноруч.

Поняття «тревел-райтер», яке влучно характеризує подорожніх журналістів, більш широко застосовується західними ЗМІ. Вони завжди прагнуть бути щирим, правдивим під час мандрівки та цікаво подавати матеріал. Успішним прикладом вітчизняного продукту можна назвати «Перехожі. Південно-Східна Азія» Б. Лонгвиненка. Його короткі історії, за участю корінних мешканців, туристів, студентів, мільйонерів чи таксистів, змальовують життя Таїланду, Лаосу, В'єтнаму, Малайзії та Сінгапуру. Портрети людей прості й спонтанні, «ті, ким захоплюється, ті, кому дивується, ті, яких не розуміє... старий дисидент, який дає цінні поради про життя, чи десятирічний хлопчик, що не боїться розповідати про свої мрії» [6].

Загалом до заокеанського жанру вдаються не багато журналістів. Серед авторів, які пишуть художні репортажі чи тревелоги, варто зазначити письменницю, журналістку, телеведучу, яка працювала Першим секретарем з питань культури посольства України у Франції й писала для «Української правди», «Українського тижня» Ірену Карпу. Її найбільше приваблюють країни Південно-Східної Азії. Після подорожі Гімалаями вона представляє читачеві своєрідний діалог буддизму і християнства. До прикладу, у своїй колонці «Української правди» І.Карпа розповідає про життя в Парижі, назвавши його «ідеальним містом, щоб стати нещасним, або добитися успіху» [4]. Історії

увійшли до роману «Добрі новини з Аральського моря» про чотирьох українських жінок з різними долями. У Франції вони намагаються почати нове життя, але «дуже складно бути успішною там, де тебе вважають людиною з «дикого краю» за замовчуванням» [4].

Письменник, інженер-енергетик за освітою Макс Кідрук побував більше ніж у 30 країнах та друкував свої тексти у журналі «Український тиждень» під рубрикою «Подорожі». Його колонка насичена захоплюючими історіями про «Рожеву пустелю» у Хашимітському Королівстві Йорданії, «Короля вулканів» – гігантський Котопахі в екваторських Андах, «Цитадель інків» - таємничу фортецю Мачу Пікчу у Перу. Розповіді про європейські, південноамериканські країни, Китай, написані в репортажному стилі. Чимало історій автора увійшли до видань «Подорож на Пуп Землі», «Навіжені в Перу», «Навіжені в Мексиці», «Любов і піраньї».

До українських репрезентантів жанру віднесемо і Артема Чапая. У своїй «Авантюрі» як студент Могилянки він подорожує США, Мексикою, Гватемалою, Кубою, Белізом, Гондурасом, Сальвадором, Нікарагуа. Разом із другом без грошей їде «дизелями до Нью-Йорка», втрапляє в різні халепи, знайомиться з десятками чудових людей. Спочатку частини книги з'являлися у блозі журналіста, а згодом були видані під однією обкладинкою. Для «Insider» А. Чапай пише про події на війні, раніше про відвідування Чорнобильської зони відчуження: «Маркіян потім зізнався, що і за його п'ять років це був один із найпекельніших виходів у Зону. А я зі збитими ногами, з потрісканими від зневоднення й переохолодження губами, сиджу й думаю: може, таки здатися заради сміху, й нехай оформлять протокол [8]. Художні репортажі він розбавляє діалогами, знайомить з унікальними особистостями, їхніми почуттями та прагненнями. Поряд з українцями, які часто стають героями матеріалів, є іноземці, вимушені шукати своєї долі в Україні, бо подорож до Європи їм не вдалася.

Публікації журналіста та яхтсмена Василя Біленко розміщено в українському туристичному журналі «Mandry.ua» з добіркою яскравих фото.

Він в деталях розповідає про подорож Північним морем на яхті. При цьому, 80% шляху команда пройшла під вітрилами. В історії «З Канар на Кабо-Верде. Довга дорога до креолок» автор використовує художні засоби, описує як «у білій імлі з'являються чорні скелі, хвилі стають неймовірно крутими – глибина різко змінюється від одного кілометра до сорока метрів» [2]. До відомих публікацій увійшли «Двадцять рейсів до Польщі», «Зубаті сліди юрського періоду в поліських лісах» тощо.

Разом з колегою-мандрівником Андрієм Некрасовим Василь Біленко влаштував «Підводну експедицію у затоплене село» у глибини Канівського моря. В матеріалі йдеться про те, що за радянських часів «на території України було збудовано шість рукотворних морів... Замість тисячі сіл, у яких колись проживало понад один мільйон чоловік, на території у майже 7 тис. кв. км хлюпочуться водосховища. Під ними – найкращі чорноземи, пам'ятки історії та природи» [1]. Під водою ні сліду від зруйнованих 350 дворів, над водою – лише 200-річна церква і одна садиба.

Висновки. Вітчизняні мандрівники здебільшого обирають репортаж; зберігають композиційну складову; практично всюди використовують діалоги, цитати з врахуванням діалектів співрозмовника; передають атмосферу, звички, настрої героїв, також допомагають аудиторії розгледіти проблему очима співрозмовників. Художні репортажі не рідко стають складовою книги про мандри, або щоденника. Географія мандрів прихильників жанру здебільшого направлена у бік азійських, африканських країн, американських континентів. Публікації про Україну переважно вирізняються «кутом подачі» інформації.

Сутність вищевикладеного зводиться до того, що після російського повномасштабного вторгнення в Україну, тревел-журналістика зазнала повної трансформації: друкована преса майже зникла з газетних кіосків, електронні ЗМІ обмежили публікації на задану тему до мінімуму. У даній ситуації говорити про нонфікшн майже не доводиться. Більшість авторів змінили жанр написання, перейшли до когорти письменників, або, вступивши до лав ЗСУ, активізувалися як військові журналісти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Біленко Василь, Некрасов Андрій. Підводна експедиція у затоплене село. *Електронний журнал «Mandry.ua»* від 10 квітня 2018. URL: <http://www.mandry.ua/?p=3883> (дата звернення: 24.01.2023).
2. Біленко Василь. З Канар на Кабо-Верде. Довга дорога до креолок. *Електронний журнал «Mandry.ua»* від 28 лютого 2019. URL: <http://www.mandry.ua/?p=4558> (дата звернення: 14.02.2023).
3. Зелінська А. А. Нон-фікшн. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Нон-фікшн> (дата звернення: 12.07.2023).
4. Карпа Ірена. «Ранкова доза» Франції. Карпа рекомендує Карпу. *Інтернет-видання «Українська правда»* від 29 листопада 2019. URL: <https://www.pravda.com.ua/podcasts/5dc0510f45f34/2019/11/29/7233350/> (Дата звернення: 01.03.2023).
5. Косяк Оксана. Особливості дослідження нон-фікшн у сучасному інформаційному просторі. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Косяк О. М. Особливості дослідження нон-фікшн у сучасному інформаційному просторі Том 32 (71) № 4 Ч. 3. 2021. URL: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/4_2021/part_3/35.pdf (дата звернення: 07.01.2023).
6. Логвиненко Богдан. *Перехожі. Південно-Східна Азія.* Львів : Видавництво Старого Лева. URL: <https://starylev.com.ua/ebook-perehozhi-pivdenno-shidna-aziya> (дата звернення: 02.03.2023).
7. Нон-фікшн книги: що це і з чим їх їсти. *Spark:* веб-сайт від 20 січня 2023. URL: https://sparkmedia.com.ua/non-fikshn-knyhy/#google_vignette (дата звернення: 14.02.2023).
8. Чапай Артем. Чорнобильські нелегали. Трагікомедія про те, як репортер INSIDER зі «стакером» шукали контакт з самоселами, а міліція Зони вкрала віскі. *INSIDER:* веб-сайт. URL: <http://www.theinsider.ua/lifestyle/55266b88cc24a/> (дата звернення: 01.03.2023).
9. Юферева Олена. Тенденції розвитку травелогу в Інтернеті: між

«креатив-нон-фікшн» і «наївною» словесністю. *Волинь філологічна: текст і контекст*. Література non-fiction. Луцьк, 2018. № 25. – С. 80–91. URL: <https://volyntext.vnu.edu.ua/index.php/volyntext/article/download/781/759/3048> (дата звернення: 01.02.2023).

10. Dave Leochko; Tom Rossi (2007), *Guiding Readers Through Non-fiction: Effective Strategies for Small-group Instruction*, Portage & Main Press, pp. 5–16

11. Dictionary.com. Unabridged. URL: <https://www.dictionary.com/browse/nonfiction> (дата звернення: 10.02.2023).

12. Farner Geir (2014). «Chapter 2: What is Literary Fiction?». *Literary Fiction: The Ways We Read Narrative Literature*. Bloomsbury Publishing USA. URL: https://books.google.com.ua/books?id=qXXHAgAAQBAJ&redir_esc=y (дата звернення: 14.02.2023).

МЕТОДИ ТА ФОРМИ ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНІЙ АГРЕСІЇ РОСІЇ УКРАЇНСЬКИМИ ЖУРНАЛІСТАМИ-МІЖНАРОДНИКАМИ

Цугунова Людмила Павлівна

студентка I курсу факультету післядипломної освіти
Київський національний університет культури і мистецтв
Київ, Україна

Вступ. Магістерська дипломна робота на тему «Методи та форми протидії інформаційній агресії росії українськими журналістами міжнародниками» є дуже важливою та актуальною темою, особливо у зв'язку зі зростанням кількості випадків інформаційної агресії та маніпуляцій у міжнародному інформаційному просторі. Тема "Методи та форми протидії інформаційній агресії росії українськими журналістами-міжнародниками" є новизною з декількох причин.

Інформаційна агресія росії в Україні є актуальною проблемою, яка має значний вплив на суспільно-політичну ситуацію в країні та в регіоні в цілому [1, 335]. Це вимагає розробки нових методів та форм протидії цій агресії. Дослідження, спрямовані на розуміння механізмів та методів інформаційної агресії, є досить новими в науковій спільноті [1, 341]. Тому вивчення методів протидії інформаційній агресії росії є важливим напрямом, який може доповнити нашу розуміння проблеми в цілому. Дослідження про використання журналістами-міжнародниками нових методів та форм протидії інформаційній агресії росії є актуальним в контексті сучасної медіа-екосистеми [5, 348]. Зокрема, з'являється все більше інформації про використання соціальних медіа та інших інтернет-технологій для поширення дезінформації та маніпулювання громадською думкою. Розуміння того, які методи та форми протидії можуть бути ефективними в такому контексті, має важливе значення. Тож, тема "Методи та форми протидії інформаційній агресії росії українськими журналістами-міжнародниками" є новизною та важливою для розуміння

проблеми інформаційної безпеки в Україні з урахуванням наявності гібридної війни, що веде росія проти України. У світі, де інформація стає все більш впливовим ресурсом, навички ефективного виявлення та протидії інформаційній агресії стають надзвичайно важливими. Особливо це стосується журналістів-міжнародників, які є найбільш піддаються інформаційному тиску від інших країн, включаючи росію, тому дослідження методів та форм протидії цій інформаційній агресії є вельми актуальним.

Мета роботи. Метою даної магістерської дипломної роботи є дослідження методів та форм протидії інформаційній агресії Росії українськими журналістами-міжнародниками. Дослідження спрямоване на виявлення та аналіз основних інструментів, що використовуються російською інформаційною машинерією, та розробку ефективних стратегій протидії цим методам. Магістерська дипломна робота з цієї теми допоможе розв'язати проблеми, що стосуються інформаційної агресії росії в Україні, а також допоможе розробити ефективні стратегії протидії. Результати дослідження стануть корисними для журналістів-міжнародників, дослідників та експертів, які працюють у галузі міжнародних відносин та інформаційної безпеки. Крім того, магістерська дипломна робота зробить внесок у підвищення рівня наукової компетенції в Україні в галузі міжнародних відносин та інформаційної безпеки. Вона стане цінним джерелом інформації для наукових досліджень та аналізу в цій галузі.

Матеріали та методи. У даній роботі будуть використані як первинні, так і вторинні джерела інформації. Первинними джерелами будуть інтерв'ю з українськими журналістами-міжнародниками, які стикалися з інформаційною агресією Росії, а також аналіз соціальних мереж та новинних ресурсів, що використовуються для поширення дезінформації. Вторинними джерелами будуть наукові праці, дослідження та аналітичні звіти, що стосуються інформаційної агресії та методів протидії.

Результати та обговорення. На основі аналізу отриманих даних визначені основні методи та форми інформаційної агресії, використовані

росією. Далі розглянуті стратегії протидії, які можуть бути використані журналістами для ефективного боротьби з цією агресією. Обговорюються можливі підходи до забезпечення інформаційної безпеки журналістів міжнародників та їхньої спроможності впливати на формування об'єктивного світогляду громадськості.

Крім того, дослідження включає аналіз соціальних мереж, які є важливим інструментом для поширення інформаційної агресії, і допомагає виявити нові тенденції та методи маніпулювання громадською думкою [2, 34]. Визначені основні методи боротьби із інформаційною агресією: використання фактчекінгу, інструментів верифікації та співпраця з міжнародними ЗМІ є важливими методами для українських журналістів-міжнародників для протидії інформаційній агресії росії проти України та забезпечення точності своїх повідомлень [7, 136]. Використання українських журналістів-міжнародників соціальних медіа-платформ, включаючи Twitter, Facebook і YouTube, може ефективно протидіяти інформаційній агресії росії проти України, надаючи оновлення в режимі реального часу та перевіряючи факти пропагандистських наративів [3]. Міжнародна співпраця між українськими та іноземними журналістами може бути потужним інструментом протидії інформаційній агресії росії проти України, оскільки дозволяє обмінюватися інформацією, перспективами та кращими практиками висвітлення конфлікту.

Сприяння критичному мисленню та навичкам медіаграмотності серед українського населення є важливим для протидії інформаційній агресії росії проти України, оскільки це дозволяє людям розрізняти точні звіти та пропагандистські наративи.

Розробка комплексної медіа-стратегії, яка включає моніторинг ЗМІ, перевірку фактів і залучення міжнародної аудиторії, є критично важливою для українських журналістів-міжнародників для ефективною протидії інформаційній агресії росії проти України.

Впровадження інноваційних технологій, у тому числі штучного інтелекту та блокчейну, може підвищити ефективність українських журналістів

міжнародників у протидії інформаційній агресії росії проти України шляхом виявлення фейкових новин та безпечного обміну інформацією [4, 295].

Висновки. Тож, за останні роки інформаційна агресія росії проти України значно зросла, і українські журналісти-міжнародники стали ключовими учасниками у боротьбі з цим явищем. Для ефективної протидії інформаційній агресії російських ЗМІ журналісти використовують різноманітні методи та форми, включаючи аналіз та факт-чекінг, контент-модифікацію, використання альтернативних медіа-платформ та співпрацю зі спеціалістами з кібербезпеки [6, 728]. Результати дослідження підтверджують важливість протидії інформаційній агресії росії українськими журналістами-міжнародниками. Проаналізовані методи та форми агресії надають підґрунтя для розробки ефективних стратегій протидії, таких як підвищення медіа-грамотності, критичного мислення та сприяння розвитку незалежних медіа. Забезпечення інформаційної безпеки журналістів-міжнародників стає пріоритетним завданням для збереження об'єктивного світогляду та національної безпеки. Дослідження надає важливі рекомендації для журналістів, органів влади та громадськості, спрямовані на протидію інформаційній агресії та забезпечення стійкості інформаційного простору. Отже, дуже важливо, щоб українські журналісти-міжнародники продовжували боротися з інформаційною агресією та вдосконалювали свої методи та форми протидії, що значно допомогло б українському медіапростору вдосконалитися та ефективно захищати громадян від гібридної війни, що росія веде проти України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бобало О. Ю. Комунікативні стратегії: навчальний посібник. *Міністерство освіти і науки України, Національний університет "Львівська політехніка"*. Львів. політехніки, 2015. С. 335-341.
2. Василенко В. А. Російсько-українська війна 2014 року: причини, перебіг та політико-правові оцінки. *Тиждень*. 2014. С. 28-42.
3. Герасіна Л. М., Погрібна В. Л., Поліщук І. О. Відносини міжнародні

// Політологічний енциклопедичний словник. — Право, 2015.

4. Григораш Д. С. Журналістика у термінах і виразах. — Львів, 1974.-295 с.

5. Карпенко В. О. Журналістика: основи професійної комунікації : навчальний посібник для студента ВНЗ. *Міністерство освіти і науки України. Київ. Національний Університет ім. Т. Шевченка, Інститут журналістики.* 2002. С. 348 с.

6. Мартинов А. Ю. Міжнародні відносини // *Енциклопедія історії України* : у 10 т.; Інститут історії України НАН України. — К. : Наукова думка, 2009. — Т. 6. С. 713—784.

7. Турчин Я. Б., Демчишак Р. Б., Матлай Л. С. Історія міжнародних відносин (1914-2015): навчальний посібник для студентів ВНЗ. *Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Львівська політехніка».* 2016. С. 134-137.

ART

ХОРУСНА, СОЛЬНА ТА МОДАЛЬНА ІМПРОВІЗАЦІЇ У ТВОРЧО-ВИКОНАВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙЛЗА ДЕВІСА

Костеньов Олександр Леонідович,
аспірант,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
Інститут мистецтв,
Кафедра музикознавства та музичної освіти
м. Київ, Україна

Важко уявити джазову музику другої половини ХХ ст. без *Майлза Девіса* (1926–1991). Його творчо-виконавська діяльність упродовж біля 50 років визначала зміст розвитку джазу. Він вплинув на виразові можливості стилю бібоп, сприяв розвитку експериментальних напрямів у джазі. На відміну від багатьох інших джазових музикантів, Девіс не обмежував себе якоюсь однією творчо-виконавською технікою або джазовим стилем, натомість постійно шукав нові шляхи та форми творчої самореалізації. Відзначаючи широту інтересів та багатогранність таланту цього музиканта, Д. Еллінгтон порівнював його з П. Пікассо.

Водночас, якщо звернутися до творчо-виконавських технік, які використовував М. Девіс, можна відзначити техніки хорусної, сольної та модальної імпровізацій. Остання починає активно розвиватися у другій половині ХХ ст. та вважається наймолодшою. Звернення до використання принципів модальної музики в джазі було зумовлено негативною реакцією на ускладнення гармонічних структур у джазовому музикуванні (композиція Дж. Колтрейна «Giant Steps» (1960) вважається вершиною розвитку техніки хорусної імпровізації). Такі обставини спричинили тенденції до пошуку нових можливостей у джазовій творчості.

Альбом М. Девіса «Birth of the Cool» (1949–1950) дав початок розвитку стилю кул-джазу. Запис відрізнявся інноваційними аранжуваннями, які зроблені під впливом класичних традиційних музичних прийомів, таких як поліфонія. Також цей запис ознаменував розвиток джазового напрямку постбоп. Девіс у цей період спирався на багату палітру гармоній, багато з яких були запозичені з музики європейських композиторів-імпресіоністів. Він досліджує нові інструментальні текстури, вважаючи за краще змішувати голоси валторн, як хор, а не протиставляти їх один одному, як традиційно робили біг-бенди зі своїми духовими секціями, та загалом практикує більш ліричний підхід до імпровізації. Водночас можна зазначити, що музика цього альбому зорієнтована на виразові аспекти хорусної та сольної імпровізації.

На рубежі 1950-х–1960-х років трубач М. Девіс та піаніст Б. Еванс спростили гармонічну структуру джазових композицій, що позначилося на принципах техніки модальної імпровізації. Якщо раніше джазова мелодія здебільшого ґрунтувалася на гармонічних послідовностях з 3-4 акордів (II-V-I, VI-II-V-I, III-VI-V-II), то завдяки спрощенням Девіса та Еванса мелодія могла ґрунтуватися на одному-двох акордах.

Мелодичною основою для музикування стало використання і музичних ладів (модусів). Записи з цього періоду з використанням модальної техніки стали знаковими й визначальними для джазу загалом. М. Девіс експериментує з формою і гармонією, замінює традиційні акордові послідовності на послідовності з витриманими остинатними (педальними) басовими нотами, або на акорди кварто-квінтової будови, а також використовує модальні принципи в імпровізації.

У 1958 році М. Девіс записав композицію «Milestones», яка вважається першим повноцінним твором, виконаним у модальній техніці. Твір будувався лише на використанні двох звукорядів: дорійського (G) та еолійського (A). А у 1959 році він записує один із найуспішніших альбомів за своє творче життя «Kind Of Blue». Найвідомішою з цього альбому є композиція «So What»; її можна вважати зразком у використанні модальної техніки. Також у записі цієї

епохальної платівки приймали участь піаніст Б. Еванс та саксофоніст Дж. Колтрейн, які також зробили значний внесок у розвиток модальної техніки імпровізації. Можливість позбутися складної гармонічної структури давало учасникам колективу М. Девіса необмежений простір у мелодичному та імпровізаційному варіюванні.

Техніка модальної імпровізації виконала роль сполучної ланки між хорусною імпровізацією та вільною імпровізацією. Після виходу альбому «Kind Of Blue» до техніки модальної імпровізації почали звертатися представники багатьох джазових жанрово-стильових напрямів, зокрема, хард-бопу, фрі-джазу, ф'южн. Творчі принципи модальної імпровізації активно переймають саксофоніст У. Шортер, піаністи Ч. Корія, К. Джаррет, Дж. Завінул, гітаристи Дж. Маклафлін, Дж. Бенсон та багато інших талановитих джазових музикантів-інструменталістів.

У період 1970–1980-х років М. Девіс став одним із основоположників стилю ф'южн, у якому він активно використовував модальні принципи музикування (лади народної музики Азії та Близького Сходу).

Щодо виконавського стилю гри на трубі М. Девіса варто зазначити таке. На початку своєї творчої кар'єри він намагався зрівнятися зі швидкістю та діапазоном гри на інструменті, якими володіли Д. Гіллеспі та Ч. Паркер. Згодом, вже у середині 1950-х років, Девіс знайшов власну оригінальну модель виконання, яка вирізнялася емоційною стриманістю, лаконізмом (використання звуків великої тривалості, малої кількості звуків у такті, великої кількості пауз), грою у середньому регістрі, використанням сурдин. Манера музикування Девіса була новаторською, а сам музикант став постаттю, яка серйозно вплинула на мислення джазових музикантів другої половини ХХ ст.

ОСОБЛИВОСТІ ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ЯПОНСЬКОГО ЖАНРУ КІБЕРПАНК В КІНО ТА ІНШИХ ВИДАХ МИСТЕЦТВА

Курбанов Георгій Олександрович

Творча аспірантура., аспірант
Київський національний університет театру кіно і телебачення
імені Івана Карпенко-Карого
м. Київ, Україна

Введення/Introductions. Як і вся японська культура, кінематограф країни сонця що сходить неймовірно колоритний і багатогранний. Особливою самобутністю відрізняється його художньо-образна кіно мова; система жанрів і під жанрів вражає як своєю кількістю, так і її різноманітністю. Яскрава та багата на події історія японської кінематографії є об'єктом інтересу та дослідження теоретиків кіно вже багато десятиліть. Серед значних робіт можна відзначити "Японський кінематограф" Пола Дункана, "Сто років японського кіно" Дональда Річі, "Сучасне японське кіно" Акіри Івасакі, "Японське кіно" Тадао Сато. Водночас проблемі самоствердження японської культури у контексті виявлення визначальної ролі самобутності світоглядних основ не приділяється достатньої уваги. Кінематограф, як продукт національно культурної ідентичності, що базується на системі цінностей даного суспільства, традиціях, морально-етичних установках, загальної історії, специфіці гумору, етнографічній екзотиці тощо, є ефективним механізмом самоідентифікації культури. Наявність національних кіно шкіл з ознаками, що чітко розпізнаються, як правило, є показником успіхів на шляху культурного самовизначення та розгляду можливостей і шляхів майбутнього розвитку культурної, наукової та гуманістичної складової суспільства.

Ціль роботи/Aim. У той час як проблема втілення національно культурної ідентичності та самоствердження у просторі західноєвропейського кінематографа досить активно вивчається, розвиток східно азіатського кіно у цьому проблемному контексті залишається на периферії наукового інтересу або поривах ентузіастів. Наростаючим уніфікаціям світоглядних та мистецьких

процесів, завжди успішно протистоїть тенденція збереження культурної самобутності. Ціль роботи це дослідження жанру кіберпанк та систематизація його піджанрів, насамперед – виявлення та обґрунтування відмінностей жанрової моделі, що представлена у просторі новітнього японського кінематографу, в інших видах мистецтва країни «сонця, що сходить», від західних зразків, з урахуванням впливів відповідних національно-культурних традицій та техніко-економічних реалій сьогодення.

Матеріали і методи/Materials and methods. Шляхом методів аналізу та порівняння робіт різних режисерів від періоду 1950х років, та так званого періоду «зимового розквіту» 1980-1990р були проаналізовані періоди та розвиток національної свідомості мистецтва та кінематографу Японії, а також виділення певних жанрових особливостей жанру кіберпанк та дочірніх до нього. Варто зазначити, що японське кіно перебуває у досить специфічному становищі. У Японії немає державної структури, що займається кінематографом, і у справах управління культурною політикою спостерігається певне відставання від Заходу. Сьогодні основна проблема, що хвилює японських кінематографістів, пов'язана із відсутністю державної кіношколи. До того ж режисери не отримують жодних авторських відрахувань, оскільки ще з довоєнних часів авторські права належать кінокомпаніям. Система обов'язкового надання державі копій також бажає кращого, а якість діяльності кінозалів для показу художнього та експериментального кіно абсолютно незадовільна. Таким чином, можна сказати, що японську кіноіндустрію, за великим рахунком, підтримує дуже висока ціна на квитки. Іншою формою підтримки можна вважати невгамовну енергію та уяву талановитих режисерів. Варто зазначити що дослідження не обмежується аналізом таких творів як відзначити "Японський кінематограф" Пола Дункана, "Сто років японського кіно" Дональда Річі, "Сучасне японське кіно" Акіри Івасаки, "Японське кіно" Тадао Сато, проаналізовані кіно стрічки такі як "Примара в обладунках" (Kokaku Kidotai, 1989-1991) деміурга і класика японського кіберпанку Масамуне Сіро та «Вибухне місто» (Bakuretsu toshi, 1982) Сого Ісія, а також

«Тецуо, залізна людина» (Tetsuo, 1989). Теоретичне узагальнення в даному питанні надали такі науковці і режисери, як Дж. Кемерон, Пол Дункан, Дональд Річі, Акіра Івасакі, Хаяо Міядзакі. Їхні праці становлять наукове підґрунтя дослідження. Режисери Дж. Кемерон та Хаяо Міядзакі стверджували що так званий кіберпанк, увірвавшись до світового кінематографа в 1980-х роках, став апогеєм науково-фантастичної та кібернетичної революцій. Кіберпанк у просторі японського кіно виступає якісно новим жанром, що втілює тривогу та песимізм людства перед техногенним та похмуриим майбутнім. Ця тема отримує цілком самобутню інтерпретацію, що свідчить про життєстійкість національно культурної ідентичності японської культури.

У свою чергу дослідник японського кінематографу Дональд Річі, вважав що, як і вся японська культура, кінематограф країни «сонця, що сходить», неймовірно колоритний і багатогранний. Особливою самобутністю відрізняється його художньо-образна кіномова; система жанрів і піджанрів вражає, як своєю кількістю, так й різноманітністю.

Результати і обговорення/Results and discussion. Головною відмінністю японського кіберпанку є те, що основні персонажі проходять крізь монструозні, незрозумілі метаморфози тіла на тлі урбаністичного похмурого пейзажу. Більшості картин притаманні насильство, інвазивні модифікації тіла, химерні сексуальні переживання, злиття життя і смерті - сцени та прийоми, традиційні для експериментального кінематографа, сповнені суто візуального абстракціонізму та символізму без найменшого пояснення того, що відбувається із сюжетом чи персонажами. Жанр не дуже близький до кіберпанку у традиційному західному його розумінні. Основний акцент тут робиться на індустріальність і сюрреалістичність, а не на високі технології та науковості. Комп'ютерна тематика як така відсутня, проте варто зазначити, що основна ідея комп'ютеризації суспільства і під'єднання всіх до головної мега корпорації та створення іншої реальності яка як ширма буде відділяти основний світ від нового присутня, тобто виходить симбіоз.

На початку ж « кібернетичної революції» у мистецтві кіберпанк – це (від

англ. cybernetics; кібернетичний та punk; сміття) під жанр наукової фантастики. Зазвичай твори даного жанру описують світ технологічно розвиненого недалекого майбутнього, у якому інформаційні технології та кібернетика поєднуються з глибоким занепадом чи радикальними змінами у соціальному устрої. Типовими елементами кіберпанку є: кіберпростір; віртуальна реальність; штучний інтелект; кіборги, біороботи; міські нетрі у постапокаліптичному стилі; найвпливовіші великі корпорації (в Японії це дзайбацу); кримінальні синдикати, мафія; хакери; кіберзлочинність; кібертероризм; нанотехнології; біоімплантати; квантова фізика; генна інженерія; наркотики та необхідні для виживання ліки».

Здебільшого твори кіберпанку орієнтовані на молодіжну, протестну аудиторію. Серед головних героїв у кіберпанківських творах зазвичай є комп'ютерні хакери-одинаки, що уособлюють ідею боротьби проти несправедливості. Набагато частіше це безправні, аморальні, «негероїчні» люди, які опинилися у надзвичайній ситуації, ніж чудові вчені чи капітани космічних кораблів, які шукають пригод. Одним із прототипів персонажів кіберпанку став Кейс із роману американського письменника-фантаста Вільяма Гібсона «Нейро-мант» (Neuromancer, 1984).

Висновки/Conclusions. Фактично одночасно з американською революцією в науково-фантастичній літературі кіберпанк пустив своє коріння в Японії. «Але втілювався він не в книгах, а в популярній манзі (японські комікси) та аніме (японська анімація). Побачивши в кіберпанці прогноз розвитку навколишнього техногенного суспільства, японські художники і аніматори взяли активну участь у конструюванні моделі реальності, привносячи в ці моделі величезну дециду етико-філософських проблем. Отже, вступивши в еру кінематографічного кіберпанку, японські режисери трансформують ідейний та художньо-образний зміст даного жанру відповідно до специфіки світосприйняття власної культури. Особливості національно-культурної ідентичності, саме схильність до ірраціонального, до філософичності сприйняття світу, до естетизації дійсності іт. п., перетворюють розроблену

європейською традицією техногенну тему. Крім того, важливою складовою інтерпретації даної теми «по-японськи» стає її специфічне художньо-образне та ідейне рішення, в основі якого особливе ставлення японського мислення до технопрогресу, що його межує зі страхом, його наслідків, видимих і невидимих загроз. Цей жанр не уникає національних кінотрадицій, що ще більше віддаляє його від західної традиції кіберпанку, надихаючись монстрами з кайдзю-ейга, а також композицією та висвітленням старих картин у жанрі кайдан¹. Таким чином, можна виявити, що незважаючи на принципову новизну даного жанру, його розвиток у просторі японської культури має унікальний характер і дає творчий заряд наступним кінематографічним десятиліттям.

ДУХОВНА МУЗИКА ЯК ОСОБЛИВИЙ ТИП МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Цюряк Ірина Олександрівна

к.п.н., доцент

Грушак Ірина Володимирівна

концертмейстер

Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

Вступ. Духовна музика з кінця ХХ століття і до теперішнього часу доводить свою значущість нестримним піднесенням її у розмаїтті жанрів. Це та особлива галузь музики, яку можна порівняти з сакральним (обрядовим) тематизмом, що береже раритетні правила, отож новочасна музика не може не відсторонюватися від них. Головним чином це торкається тих творів, вирішальна містина функціонування котрих – концертна територія, яка не виключає перспективи їх застосування у церковних ритуалах. Вибір теми статті наразі є цілком актуальним.

Мета роботи: окреслити культурологічну площину духовної музики таким чином, аби охарактеризувати одну із малознаних, проте дуже змістовних сторінок української та зарубіжної музичних культур. Аналогічне становище здається нам абсолютно невинуватим, адже духовна музика спрямована на такі важливі проблеми, як існування, буття і летальність у всій розмаїтості аспектів їхнього осмислення.

Матеріали та методи. Аргументом вище вказаної актуальності є мистецтво, яке можна порівняти з іменами Г. Гаврилець, Л. Дичко, О. Козаренка, В. Сильвестрова, М. Скорика, Є. Станковича, В. Степурка, М. Шука та ін. У наукових працях, що стосуються дослідження ідеології духовної музики, ми простежуємо також й розвідки її жанрів, зокрема, у працях Н. Гуляницької, А. Єфіменко, О. Мануляка, С. Шипа та ін. У теоретичних роботах Г. Карась, В. Москаленка та ін. розглядаються питання стилів, жанрів, музичної мови духовної музики.

Дослідники вважають, що під духовною музикою слід розуміти такий тип

музичної культури, який є виразником релігійної свідомості, становить складову частину конфесійного обряду і за способом діяльності поділяється на ряд специфічних моментів: церковна музика, богослужбний спів, духовні піснеспіви [7]. Кожна із складових даного поділу є специфічною внаслідок особливого поєднання музичних і смислових компонентів у їх відношенні до способу діяльності. Найсуттєвішою характеристикою духовної (релігійної) музики є відповідність її певній духовній традиції, що витокami сягає першопричини – Бога. Християнське розуміння віри в Бога полягає у слідуванні Його заповідям. Серцем, тобто через волевиявлення, сповідувати те, про що говорять уста – ось критерій істинності музично–духовної діяльності [7].

Ми зазначаємо, що ідеологія духовної музики в науковій літературі інтерпретується неоднозначно. По–перше: з точки зору богословської доктрини це визначення трактується як богослужбовий наспів. По–друге: вчення про життєвий світ духовну музику аналізує як таку, що споріднена з релігійною обрядовістю та як професіональну музику, створену на релігійні теми.

Незмінним супутником людини протягом усього її життя була, є і маємо надію, буде zostаватися музика. Вкрай важливо збагнути, кому призначено це досягнення – добру чи лиху. Нас у цьому напрямку може підтримати духовна музика як вирішальний компонент ефективного впливу на індивіда, протестована протягом багатьох віків.

Проаналізувавши праці А. Болгарського, О. Демченко, О. Самойленко та ін., ми побачили варіативність експлікацій поняття «духовна музика», що зумовлюється його ускладненням та охопленням значень. У літературі користуються термінами – церковна музика, релігійна, обіходна, богослужбова, релігійно-духовна, сакральна, які хоча і відносяться до однієї ділянки музичної культури, але мають деякі змістові відтінки.

Стає зрозумілим те, що побутує принаймні два підходи до тлумачення квінтесенції поняття «духовна музика»:

– музика розглядається як церковна, що є неодмінним елементом православного богослужіння. Зокрема, Л. Радковська у своєму дослідженні

вживає православну релігійну хорову музику, яка виконується а *capella*, як музику впливового культового наміру, що має теологічне єство та характеризується морально-виховними діями на людину [5].

– музика – це твори християнського змісту, які, однак, не призначені для релігійного богослужіння. Цей підхід знаходиться у руслі європейської християнської традиції, де духовну музику відмежовують від власне церковної.

Зокрема, Д. Болгарський розуміє богослужбовий спів як музику-молитву, яка йде від світу людей до світу Божественного, на відміну від музики мистецтва, яка є спробою заповнити в душі відсутність Бога. Дослідник в ієрархічно-смысловому узагальненні світу музики канонічний богослужбовий спів відносить до найвищого (восьмого) ступеня. Восьмий рівень як образ земного ангельського співу максимально наближений до свого небесного архетипу і за енергетичним, смысловим наповненням містить у собі потенціал повернення до Першоджерела [1].

Представник ще одного підходу Л. Остапенко не диференціює власне духовну і церковну музику і поєднує їх у термінах «релігійно-духовна культура» і «художня культура». Він розглядає духовну музику як засіб пізнання, як певний тип соціально-інформаційної системи, що виконує поліфункціональний характер міжсуб'єктної взаємодії, формуючи «художнє середовище» цієї системи, а також особистісні якості людини, що спонукають її на засвоєння пріоритетних загальнолюдських та художніх цінностей і розвиток свого творчого потенціалу [4, с. 174].

Результати та обговорення. Однак, незалежно від різних позицій щодо визначення поняття «духовна музика» дослідники вбачали у ній значний потенціал у вихованні індивідуальності особистості. Шанування такої музики, яка є спадщиною і елементом культури народу, неодмінно потрібне для підтримки національних звичаїв внутрішньо-морального та естетичного виховання людства.

Варто підкреслити, що ряд учених розглядають духовну музику як виняткове явище та особливий тип музичної культури, яке варто опрацьовувати

у сукупності з різноманітними образами християнського мистецтва. Володіючи, подібно до звичайної людської мови, інтонаційною природою, духовна музика значно більш емоційна і у той же час більш доступна. Вона несе в собі можливість створення вкрай абстрактних, споглядальних образів, у тому числі й релігійно-фантастичних. У духовній музиці ми бачимо унікальний інструмент психофізичного впливу, даний людству Богом або вироблений в процесі еволюції, що відіграє ключову роль у вихованні високодуховної людини нового тисячоліття.

Висновки. На сьогодні, коли суспільство пронизливо відчуває невідкладний попит у виготовленні духовних скарбів, в одушевленні свого життя, виучування, популяризація та регенерація перлів духовної музики має неабияку пізнавальну значущість і є однією із визначальних проблем, зокрема, розвитку сучасного музичного мистецтва в Україні. Вона є дієвим та ефективним засобом, що дає можливість сучасним поколінням доторкнутись до багатовікової історії духовної культури, відчутти її витoki, виховувати почуття гордості за свою країну, народ, культуру.

Ми поділяємо думку Миколи Гобдича, художнього керівника Камерного хору «Київ», котрий сказав: «Не викликає сумніву той факт, що сучасна українська духовна музика в недалекому майбутньому потрясатиме світ (подібно до золотої доби – українському класицизму) й обов'язково повернеться до місця свого основного призначення – Церкви. Бо написана вона талановитими синами й дочками свого народу і, підхоплюючи тисячолітню історію української духовної музики, прославляє Творця Всесвіту і виховує морально-етичні цінності християнства» [8].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Болгарский Д. А. Киево–Печерский распев как церковно-певческий феномен украинской культуры : дис. ...канд. мистецтвознавства: 26.00.01. Київ, 2002. 238 с.
2. Каменєва А. С. Хорова творчість Михайла Шука як духовний

універсум : дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03. Харків, 2020. 212 с.

3. Маріо М. Д. Виховання молоді засобами православної духовної музики у закладах освіти України (кінець ХІХ–поч. ХХ ст.) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Полтава, 2000. 238 с.

4. Остапенко Л. В. Дієвість педагогічних умов в процесі формування творчих якостей у студентів-хормейстерів засобами хорової духовної музики : зб. наук. статей Націон. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. К. : НПУ, 1999. Ч. 4. С. 172–179.

5. Радковська Л. Формування музичного сприйняття студентів вищих мистецьких закладів засобами духовної музики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2006. 263 с.

6. Словник Українського сакрального мистецтва за редакцією М. Станкевича : Львів, 2006. С. 155–158.

Електронні ресурси:

7. Духовна музика: культурологічний та психологічний аспекти: URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/103> [дата звернення 11.06.2023].

8. Цюряк І. О. Особистісно орієнтовані технології підготовки студентів мистецьких спеціалізацій засобами української духовної хорової музики : URL: <http://eprints.zu.edu.ua/30053/> [дата звернення 11.06.2023].

HISTORICAL SCIENCES

ПОЧАТОК КОНТРОЛЮ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ЗА ФОРМУВАННЯМ ПОЛІТИЧНО-КОН'ЮНКТУРНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В УКРАЇНІ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 1920-Х РОКІВ

Кузьмінець Наталія Петрівна,

к.і.н., доцент,

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Вступ./Introduction. В сучасних умовах повномасштабної російської агресії в Україні зріс інтерес до нашої духовної спадщини. Питання співіснування влади і мистецтва завжди є актуальними. Література не стоїть осторонь. Зараз українці, як ніколи, потребують виявлення історичних паралелей між літературою 1920-років і новітніми літературними процесами.

Переосмислення ролі митця в нових радянських реаліях привертає увагу багатьох сучасних дослідників. Серед вітчизняних істориків варто згадати праці О. Каракоз [1], О. Когут [2], О. Пашко [3], Т. Шарової [4]. Науковці знайомлять читачів з творчими напрямками, літературними школами. Це сприяє розширенню і переосмисленню культурних знань.

Мета роботи./Aim. Метою даної статті є висвітлення партійно-державної політики, її еволюцію від позиції зовнішнього невтручання до початку процесів уніфікації і появи політично-кон'юктурної літератури в Україні на початку 1920-х років.

Матеріали та методи./Materials and methods. Літературно-мистецьке життя в Україні в першій половині 1920-х років характеризувалося значними змінами у світогляді населення республіки, сплеском культурного розвитку, пошуком нових напрямків для творчості. Початок літературного відродження спричинив появу на мистецькому обрії нових імен – М. Рильського,

М. Семенка, М. Хвильового, М. Куліша, нових літературних угруповань та художніх напрямів. Бурхливий розвиток культури був пов'язаний з важливими суспільно-політичними змінами в українському суспільстві внаслідок української національної революції. Особливо це позначилося на літературі 1920-х років. Тут спостерігалася боротьба двох тенденцій: з одного боку, необхідно дотримуватися державної політики; з іншого боку – небажання інтелігенції залежати від офіційного курсу більшовиків у сфері культури. Переважна частина літераторів брала участь у подіях 1917-1921 рр. і перебувала під впливом національно-культурного піднесення. Комуністична влада намагалася будь-якими засобами контролювати літературну творчість. Хоча формально мали демонструвати бажання рахуватися з українським національним рухом.

На початку 1920-х років партійна верхівка зосередила під своїм контролем випуск друкованої продукції. Перевага надавалася агітаційним виданням. За підрахунками, з 290 книг, виданих в Україні в 1920-х роках, більшість вважалася політично шкідливими [5, с. 39]. У цей період зменшилася кількість друкованої періодичної преси, що було наслідком економічної ситуації у республіці. У видавництвах не вистачало паперу, центральна і місцева влада зменшили фінансування української преси у 5 разів. Друкували лише 5 республіканських газет українською мовою, серед них варто відмітити такі, як «Вісті ВУЦВК» та «Сільська правда», які ставали рупором партії. У 1921-1922 роках також зменшено видавництво періодичних літературних альманахів і журналів [6, арк. 15].

З метою поглиблення впливу компартійного керівництва на свідомість українців, владні органи намагалися знайти вихід із складної ситуації через сприяння появи кооперативних та приватних видавництв в умовах переходу до непу. Так, у 1921 році з'явилися кооперативні видавництва «Слово», «Червоний шлях», «Книгоспілка» та ін. Влада намагалася взяти під свій контроль існуючі кооперативні і приватні видавництва і підпорядкувати їх Вуккоопспілці. Розпочався процес монополізації видавничої діяльності. В 1922 році на

території Лівобережної України припинили працювати всі державні видавництва, таким чином, центр друку перемістився до Києва та Харкова [7, с. 64].

Влада розпочала проводити досить суперечливу політику – від протекціонізму до тотального контролю. Більшовики усвідомлювали, що політика українізації сприяла відродженню національної свідомості. Але в цих умовах важливо було не втратити контроль над процесами культурного піднесення і посилити ідеологічний вплив над духовними процесами в Україні. Розпочалася політика маневрування більшовиків. В умовах піднесення серед українських митців важливо було зберігати контроль над ними і створити систему нагляду над усіма культурними процесами, зокрема, над літературою. З цією метою у 1920 році було створено Головне управління політичної освіти, якому підпорядковувся Літературний відділ «Літо», з 1921 року ним керував Христовий. В цей же час партійно-державне керівництво створило при ЦК КП(б)У відділ агітації і пропаганди (Агітпроп). Саме він визначив подальші кроки у розвитку української літератури. На думку агітпропівців, література мала повністю слугувати владі і поширювати важливі для більшовиків ідеологічні ідеї. Літератори мали стати слухняним інструментом комуністичної пропаганди [8, с. 15]. Місцева влада повинна була створити у регіонах літературні колегії, завданням яких ставала пропаганда щасливого радянського життя. Центральні і місцеві органи рішуче розпочали процес ідеологізації літературно-мистецького життя, ввівши в обіг такі терміни, як «ідеологічний фронт», «ідеологічний наступ», «політична кон'юнктура». Набирає обертів процес політизації літератури, який в Україні мав певні особливості. Д. Лебідь, який обіймав посаду другого секретаря ЦК КП(б)У, вимагав створити сприятливі умови для літературної творчості тим письменникам, які б популяризували сюжети про керівну роль більшовицької партії, критикували б національно свідомих представників літератури.

Ще одним напрямком політизації літератури став тотальний контроль друкованої продукції. З цією метою у 1922 році розпочало свою діяльність

Центральне управління у справах друку (ЦУСД), яке стало головним осередком цензури [9, с. 98]. Дане управління взяло під свій повний контроль друк. Управлінці контролювали усю непартійну літературу. Цензурі піддавалося все: від звичайних літературних анонсів до повних літературних творів. Перевіряли також всю літературу, яка надходила з-за кордону. Лише потім дозволяли її поширення в Україні. В управлінні створили трирівневий контроль над такою літературою. Після вчитки редактором твір потрапляв до цензора. Далі текст повторно передивлялися і лише тоді він надходив до друкарні. Наступним кроком стало поширення вже надрукованої літератури через мережу магазинів, де на таких книгах ставили мітку «дозволено цензурою». Відділ цензури при управлінні друку вважався надзвичайно важливим, очолював його лише представник ДПУ. Процес цензури поглиблювався і на місцях. Функції нагляду над літературою поширювалися на губернські, повітові партійні комітети, поступово створюючи вертикаль тотального контролю над друком літератури.

На початку 1920-х років Центральне управління друку у губерніях сформувало представництва, які були підпорядковані центру. Такі осередки виникали у Харкові, Києві, Катеринославі, Одесі та інших містах республіки. Розпочалося вилучення «неблагонадійної» друкованої продукції, що вплинуло на скорочення діяльності бібліотек і книжкових крамниць. Компартійна влада з початком нової економічної політики зрозуміла, що через кооперативні організації свідома інтелігенція розповсюджувала українські твори, пропагуючи національні традиції. Більшовики цілком усвідомлювали небезпеку і тому будь-якими засобами намагалися змусити читачів користуватися інформацією лише з офіційних джерел.

У січні 1923 року розпочала свою діяльність комісія, яка контролювала ідеологічний зміст усієї надрукованої літератури. Спільними зусиллями Державного політичного управління і працівників управління цензури розпочалася перевірка усіх приватних друкарень, книжкових магазинів [10, с. 88]. Надзвичайно складно стало привозити літературу з-за кордону. Для цього потрібно було отримати спеціальний дозвіл ЦУСД, який вимагав опис

змісту книги. Так, у 1923 році із 1020 книг і журналів, завезених в Україну під заборону потрапило 102 примірника, 12 – до обмеженого поширення [11, арк. 92]. Література з-за кордону поділялася на декілька категорій: дозволяли ввозити і поширювати; обмежене право на ввіз; яку частково дозволяли поширювати. Органи контролю пильно стежили за друком академічних видань. У своєму «Щоденнику» С. Єфремов згадував, що його книгу з історії українського письменства «повернули через немарксистську трактовку явищ в літературі» [12, с. 40]. Під заборону ввозу в Україну також потрапили церковна література і написана за старою орфографією до 1917 р. Ретельно контролювалася також дитяча і пригодницька література. Не дивлячись на нестачу дитячих книжок, у 1922 році заборонили ввозити збірки казок «Кіт у чоботях» та «Червону шапочку». Загалом, можемо констатувати, що більшовики контролювали усю друковану літературу на початку 1920-х років. Хоча політика українізації дещо внесла корективи у цензуру. У деяких губерніях перестали вилучати книги українською мовою.

У 1924 році розпочали реформування відділів цензури і утворили Український головний літературний комітет (Укрголовліт), який підпорядковувався Наркомату освіти. У цьому ж році відбувся XIII більшовицький з'їзд, де обговорювалися шляхи розвитку радянської літератури. У 1925 році ЦУСД було приєднано до Головліту і видано документ «Про політику партії в галузі художньої літератури», де мова йшла про початок творення радянської літератури. За резолюцією з'їзду літературно-мистецьких діячів поділили на кілька категорій: пролетарські письменники і «попутчики» [13, с. 62].

Результати та обговорення./Results and discussion. Культурна політика більшовицької влади на початку 1920-х років започаткувала глибокі зміни у літературному житті республіки. Розпочалися процеси уніфікації. Не дивлячись на відносно ліберальний характер, вона була суперечливою і непослідовною. Партійне керівництво офіційно декларувало вільний розвиток української літератури і свободу творчості. Проте, на практиці їхня політика була

спрямована на формування тотального ідеологічного контролю над літературою з метою зміцнення влади, що в подальшому призведе до трагічного Розстріляного Відродження.

Висновки./Conclusions. У першій половині 1920-х років радянська влада розпочала контроль над українською літературою, намагаючись зміцнити її політично-кон'юктурний характер. Комуністи прагнули підпорядкувати собі усі процеси і спрямувати їхній розвиток відповідно до офіційної політики. Тому в досліджуваній період спостерігаємо появу ідеологічної літератури з подальшою заборонаю свободи письменників у їхній творчості.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Каракоз О. О. Цензура в публічних бібліотеках України 1917-1939 рр. 2-ге вид., випр.і доповн. Київ: Видавництво Ліра, 2017. 200 с.
2. Когут О. В. Літературно-мистецькі процеси в Україні в 1920-1930-х рр. / О. В. Когут // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Науковий журнал. Житомир: Видавництво ЖДУ імені І. Франка. Випуск 1 (79), 2015. С. 190–196.
3. Пашко О. В. До історії цензури в українській літературі 20-х років // Наукові записки НаУКМа. Літературознавство. Т.1. 2018. С. 87-96.
4. Шарова Т. М. Літературно-художня творчість у радянській парадигмі: практики адаптації, логіка та аргументи конформізму // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Філологічні науки (літературознавство): зб. наук. праць / за ред. О. Філатової. № 1 (21), квітень. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2018. С. 143-149.
5. Радченко С. Издательская деятельность партийных комитетов КП(б)У в 1918-1925 гг. К., 1989.
6. ЦДАГО України. Ф.1. Оп. 20. Спр. 1515.
7. Ківшар Т. Український книжковий рух як історичне явище (1917-1923). К., 1996.

8. Борисенко М.В. Уніфікація літературного життя України в 1920-1932 роках: Монографія. К., 2001. 126 с.
9. Отчет ЦК КП(б)У и его отделов за период с IV по VII партконференции. Х., 1923. С. 98.
10. Масненко В. Цензура в підрадянській Україні 20-х років: система інституції, репресивна політика // Сучасність. 1997. №6. С.81-90.
11. ЦДАГО України. Ф.1. Оп.20.Спр. 1775.
12. Єфремов С. Щоденники 1923-1929. К., 1997.
13. Кізюн В., Перепелиця Г. Головліт – один із найголовніших чинників посилення партійно-державної цензури в Україні в 20-ті роки // Наукові записки з історії України. Збірник статей. Кіровоград, 1996. Вип. 5. С. 61-68.

ЕВОЛЮЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ В ІСТОРІЇ ЛЮДСТВА

Набока Сергій Валерійович

к.і.н., доцент

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Вступ. Поступ людської цивілізації та конкретних суспільств, у великій мірі, визначається еволюцією методів збереження, передачі та засвоєння інформації. Ці фактори, реально впливали на функціонування соціуму та проявлялися в усіх сферах його діяльності, змінювали життя людей, детермінували успішність, специфіку чи деградацію суспільства, відбивалися на історичних подіях.

Мета роботи. Розвиток людства, серйозно залежить від вдосконалення технологій та інструментів збереження, передачі й засвоєння інформації, зростанням людських знань і навичок у користуванні ними. Об'єм і швидкість циркуляції інформації в соціумі, являється одним з головних критеріїв ефективності та успішності прогресу суспільства. Метою дослідження, є розгляд основних етапів еволюції інформаційних ресурсів й засобів комунікації, а також огляд їх впливу на соціально-економічне, суспільно політичне та культурне життя суспільства.

Матеріали та методи. В ході аналізу представленої тематики, автором використовувалися роботи науковців з даної проблематики. В дослідженні застосовано проблемно–хронологічний та історико–системний методи, що дозволили зважено підійти до розгляду даної проблеми.

Результати та обговорення. В історії земних соціумів, прослідковується чітка закономірність – чим зручніші, доступніші та точніші засоби передачі інформації (мова, письмо, телефон, радіо, інтернет...), тим інтенсивніше розвиваються всі галузі людського життя: економіка, наука, військова справа, побут, культура.

Наступним фактором виступає вміння людини швидко приймати та опрацьовувати інформацію (знання, грамотність, навички користування технічними засобами обробки даних).

Крім рівня передачі та прийняття інформації, дуже важливим, є також чинник збереження знань. Без ефективних засобів зберігання інформації, розвиток та функціонування суспільства дуже гальмуються.

В доісторичній епоху людства, комунікативно-інформаційні інструменти були досить прості. Певна інформація передавалась за посередництва різних знаків, вогняних та димових сигналів, звуків рогу чи барабанів, зображень на предметах, одязі, татуювань, жестів... До речі, наприклад гуанчі канарських островів, могли користуватися для спілкування свистом.

Але головним засобом інформаційної комунікації на першому етапі існування людства – виступав розвиток та освоєння мови. На той час, це був головний «винахід людства». І ті людські види, котрі краще ним володіли успішніше вигравали конкуренту боротьбу, мали перевагу над суперниками та ширше розселялись. Адже, чим точніше та ефективніше люди обмінюються інформацією, координують свої дії, зберігають знання – тим у них більші шанси на виживання та розвиток. Ті ж неандертальці, мали гірше розвинуту гортань. Відтак, в цьому відношенні, вони дуже поступалися кроманьйонцям, з усіма подальшими сумними для себе наслідками.

На другому етапі розвитку інформаційних технологій (в період давньої історії людства) – кардинальним зрушенням, що на порядок прискорило розвиток людських суспільств, стає винахід писемності. Писемність виникає в стародавніх цивілізаціях Сходу, через потребу організації великих колективів та координації спільних зусиль, задля вирішення величезних господарських завдань. В таких аграрно-іригаційних державах, необхідно було забезпечити синхронізацію діяльності мас трудівників, чіткий поділ праці, контроль і податки з населення, підрахунок та організацію робочої сили, матеріалів, ресурсів... Для гарантії ефективного функціонування поливного землеробства та взагалі нормальної діяльності такого величезного й складного суспільного

організму, доводилось оперувати великими об'ємами інформації. Без подібної організації, подібні цивілізації «дамб і каналів» – існувати не могли. Тому саме в стародавніх Китаї, Шумері, Єгипті й виникає писемність. Спочатку, це було піктографічне (малюнкове) письмо, а потім ієрогліфічне [1, с. 133]. На американському континенті, цивілізації ацтеків та майя, також мали свою писемність. А от інки, користувалися вузликовим письмом (кіпу) [2, с. 321].

Звичайно в державах Сходу, розвивалися й інші комунікаційні засоби будувалися дороги й канали. Розвивається транспорт (човни, колісниця, приручені коні). Для передачі швидких відомостей, перси застосовували кінну естафету (в той час як античні греки, для подібних цілей використовували піших гінців, звідки в них згодом пішли змагання з бігу та марафонські дистанції).

Розвиток інформаційно-комунікативних інструментів – прискорював розвиток та життя людей. Однак, потрібно зазначити, що абсолютна більшість підданих цих країнах, не вмiли і не могли користуватися цими можливостями. Таким чином, розвиток тут був уповільнений, тому що більшість людей не мали писемних навичок «приймати, обробляти та передавати» інформацію.

На відміну від цивілізацій Сходу, античні соціуми Греції та Риму, розвивалися набагато динамічніше. Оскільки в демократичних полісах та республіках, практично всі вільні громадяни, мали потребу, можливості й право, отримати масову освіту і зробити грамотними своїх дітей. Більше того, тут писемність була вдосконалена й спрощена для засвоєння – греки та римляни запозичили від практичних фінікійців абеткове письмо розвинувши фонетичні складові. Відтак, античні цивілізації в своєму розвитку, починають переганяти «східних конкурентів». Дороги, урбанізація, масова грамотність, мовна уніфікація, свобода інформації – в греко-римському світі перевищували показники Сходу. Для передачі швидких вістей, римляни використовували вогняну естафету, швидкі кораблі, будували прекрасні прямі й надійні шляхи та мости.

Писемність забезпечувала більш точну і ширшу передачу інформаційних

даних, знання в такому вигляді набагато краще зберігалися, ніж в усній формі.

Потрібно зазначити, що головними цивілізаційними та культурними центрами, «драйверами розвитку», де відбувався швидкий та ефективний обмін інформацією – являлись міста. Щоправда інструменти передачі та збереження знань, були недосконалі (писали на глиняних чи воскових табличках, папірусі, лакованих дощечках, пергаменті, шовку...). Подібні матеріали були незручні, недовговічні, або вкрай дорогі. Однак, незважаючи на це, в цей час вже з'являються величезні сховища знань – бібліотеки. Найбільшою в античному світі, була Александрійська бібліотека, яка на жаль не збереглась до нашого часу.

В період раннього Середньовіччя, відбувається занепад в усіх сферах життя, чому сприяла втрата людьми, багатьох факторів та інструментів отримання й збереження інформації. Занепадала транспортна інфраструктура, освіта і міста, не стало єдиної держави і загальної мови спілкування, населення стало рідким та малограмотним, виникла монополія на інформацію та релігійний диктат з боку церкви, вузький кругозір маси аграрних мешканців, низький рівень матеріального добробуту.

Основними засобами розповсюдження інформації стало усне мовлення. Головними джерелами отримання новин були міста, ярмарки, церкви, мандрівники-пілігрими, купці, театри. Точність передачі даних звичайно також впала, як і об'єм та темп їх циркуляції. Центрами освіти та збереження знань стали монастирі [3, с. 142]. Проте латина та християнська релігія – створюють єдиний культурний простір Європи.

Період Нового часу, ознаменувався початком третього етапу розвитку інформаційних технологій. Це відбилося і в запровадженні механічних годинників, вдосконаленні рахівниць, вексельного обігу, поширення в Європі арабських цифр та виробництва паперу, знаходження нових торгових шляхів, материків та виникнення морських каравел... Однак головним в цій сфері, стало винайдення Йоганом Гутенбером ефективною технології книгодрукування в XV столітті [4, с. 312]. Недаремно подальший період аж до кінця XX століття,

деякі культурологи називають «Галактикою Гутенберга».

Це стимулювало процеси поширення грамотності серед європейського населення та доступності інформаційно-друкованої продукції. Книги стали дешевші, доступнішими, обмін інформації та розповсюдження знань, прискорились колосально. Ці фактори та бурхлива соціально-економічна еволюція Європи, інтенсифікували попит на інформацію, що активізувало розвиток інших інформаційних засобів: з'являються газети. Перші прообрази газет, в Європі закономірно виникають в економічно активній Венеціанській торговій республіці (сама назва газета, походить від дрібної венеціанської монети, якою зацікавлені ділки платили за листок зі свіжими новинами). А власне у сучасному вигляді, преса з'являється у Німеччині в 1609 році, потім у Голландії та Англії. В 1748 році було винайдено сталеве перо, яке полегшило процес писання. Покращуються й транспортні засоби – з'являється рух диліжансів та поштова служба. У військовій сфері, запроваджують передачу сигналів з допомогою геліографів та збір даних про супротивника використовуючи повітряні кулі.

Друга половина XIX століття та перша половина XX століття – це четвертий етап еволюції інформаційних технологій. Розвиток економіки та соціального життя – прискорюються. Обсяг та обіг інформації і знань збільшуються. В цей час, з'являються кардинально нові транспортні й комунікативні засоби: паровози, пароплави, літаки, підводні човни, автомобілі, будуються залізниці. Виникає радіо, телеграф, телефон, патефон, фотографія, кінематограф. Нові інструменти передачі інформації та індустріальна економіка, потребують формування нових навичок у людей, відбиваються на суспільних процесах. Запроваджується масова освіта, а вплив на широкі верстви населення, все більше здійснюється через нагляд за навчальними закладами, а особливо над ЗМІ, які намагається контролювати держава.

П'ятий етап інформаційної революції, було започатковано після Другої світової війни. Протягом другої половини XX – початку XXI століття, виникають, вдосконалюються та дістають широкого розповсюдження

магнітофони, телебачення, персональні комп'ютери, мобільні телефони, інтернет, соціальні мережі... Це не лише колосально прискорило обіг та циркуляцію інформації в людському бутті, надзвичайно пришвидшило темп і ритми життя, інтенсифікувало розвиток науки й глобалізації у світі, кардинально впливає на еволюцію постіндустріальної економіки, освіти, культури, суспільно-політичних структур, соціальних стосунків... Але й продукує кардинальні зміни в психіці, способі життя, міжособистісних відносинах, світосприйнятті, духовних цінностях власне самих людей [5, с. 94]. Нові засоби та можливості сприйняття, обробки та передачі інформації змінюють не лише оточуючий світ пов'язаний з людством, але й саму людину.

В цьому відношенні, важливо проаналізувати еволюцію ролі ЗМІ у впливі на життя людей. Значення масмедіа, відчутно і невинно зростає з XIX століття. Неухильне збільшення ваги ЗМІ, практично у всіх сферах буття нашого соціуму, визначається кількома суттєвими чинниками. Тут і запровадження масової освіти серед широких верств населення, і поява масового середнього класу, масштабна урбанізація, наростаюча ускладненість економіки, прискорення циркуляції інформації, демократизація суспільства і політичних систем... Ну і звичайно, вдосконалення та розвиток в кожному столітті, власне самих технологій медіа. Для XIX – початку XX ст. – це було домінування преси. Потім до газет, додалися радіо й кінематограф. Згодом, самим важливим інструментом впливу стало телебачення. Перша половина XXI сторіччя – час мобільного зв'язку, комп'ютерів, інтернету, соціальних мереж.

Кожен з цих факторів, відіграє вагому роль, в колосальному зростанні питомої ваги ЗМІ, у впливі на життя людського суспільства. Причому, фактично у всіх областях – соціально-економічній, суспільно-політичній, культурно-освітній. Недаремно ЗМІ, зараз називають четвертою владою.

Особливо тому, що нинішній світ економічно і культурно тісно взаємопов'язаний та глобалізований. В цьому аспекті, важливість складової інформаційного впливу ще більше зростає. До того ж, варто відмітити ще один

дуже значущий аспект – сучасні ЗМІ, відіграють своєрідну роль «зворотнього зв'язку» між елітою та суспільством. Без цього, соціум перестає буди успішним та конкурентноздатним.

Висновки. Таким чином, в результаті проведеного аналізу, автором в контексті розгляду історичних періодів розвитку людської цивілізації, виділені основні етапи еволюції інформаційних технологій. Висвітлено закономірність залежності прискорення й успішності розвитку суспільств, від рівня свободи та досконалості їхніх інформаційно-комунікаційних засобів та суб'єктів. Висвітлено закономірність залежності прискорення й успішності розвитку суспільств, від рівня свободи та досконалості їхніх інформаційно комунікаційних засобів та суб'єктів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Крижанівський О. П. Історія Стародавнього Сходу. Київ : Либідь, 2006. 592 с.
2. Рубель В. А. Історія цивілізацій Доколумбової Америки: Навч. посібник. Київ: Либідь, 2005. 504 с.
3. Балух В. О. Історія середніх віків. Т. 1: Раннє Середньовіччя. Чернівці : Наші кн., 2010. 495 с.
4. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV-XVII століття. Київ : Основи, 1995. 543 с.
5. Ганс Рослінг. Фактологія. Десять хибних уявлень про світ. Київ : Вид-во «Наш Формат», 2019. 320 с.

CULTUROLOGY

THE INFLUENCE OF MASS CULTURE ON THE STANDARDIZATION OF HUMAN NATIONAL CULTURE

Hynda Oksana

Ph.D., Associate Professor
Hetman Petro Sahaidachny National Army Academy,
Lviv, Ukraine
ORCID 0000-0002-9339-6512

Golyk Mykola

Ph.D., Associate Professor
Hetman Petro Sahaidachny National Army Academy,
Lviv, Ukraine
ORCID 0000-0003-0852-4899

Vyshnevskya Stefania

Ph.D.
Hetman Petro Sahaidachny National Army Academy,
Lviv, Ukraine
ORCID 0000-0002-5322-0950

Recently, within the framework of the development of culture, much attention has been paid to the problem of "mass culture". Mass culture is a culture popular among the general population, focused on the "average person". Mass culture traditionally includes such areas as cinema, television, radio, the press, popular music, fashion and other conditions of life and lifestyle of modern man. It is especially important to consider the problem of human survival through the prism of the domination of mass culture, since this requires a reassessment of values, new aspects of people's responsibility not only for reality, but also for the future of mankind.

The purpose of the report is to consider mass culture in the context of its impact on personal development based on the analysis of a sociological survey. The

analysis of human capital, in our opinion, should be carried out on the basis of studying its basic component – education, in particular higher, which preserves and accumulates knowledge, spiritual values and achievements of national culture. In the conditions of building a knowledge economy, intellectual capital is determined by the level of development of the educational and scientific spheres, it is based on the ability to concentrate new knowledge, ideas that become the main source of economic growth, since it is she who is responsible for the education and self-improvement of society.

It should be noted that modern scientific views include key interpretations of the phenomenon of mass culture and are considered by such scientists as Akopyan K., Zakharov A., Kostina A., Lyutyi T., Prosandeyeva L., Yarosh O. and many others.

According to the outstanding writer of the nineteenth century Panas Myrnyi, "singing is the language of the soul, then the voice of the heart" [1, p. 48].

Lesya Ukrainka highly appreciated the influence of art on the human soul. Addressing the artists, the poetess wrote: "Search, select, reincarnate in your own work first of all what is beautiful, which is associated with the beauty of popular perception, folk fantasy and folk worldview, and not that ugly, ugly, which should only shade the greatness of the beautiful inherent in the people" [2, p. 18].

The outstanding teacher K. D. Ushinsky emphasized that music, fine arts and nature are important for personal development. The teacher paid great attention to the study of the history of the people, native language, literature and especially folklore. K. D. Ushinsky wrote: "A wonderful folk song pours from the mouths of the people, from which the poet, the artist, and the musician draw their inspiration; an apt, profound word is heard, in which, with the help of science and very developed thought, philologist and philosopher think and marvel at the depth and truth of this word" [3, p. 336].

According to the famous Ukrainian teacher G. G. Vashchenko, for the harmonious education of young people, knowledge of the history of writing, painting, sculpture, music, architecture is necessary. "In the field of artistic education, the first

place should be occupied by the upbringing of the female and the understanding of her native art, especially since Ukraine has significant achievements in this area" [1, p. 187].

Mankind in the post-industrial era significantly expanded the development and influence of mass communication, information technology, significantly increased the level of education of the population of many countries. In this way, new opportunities are created for the dissemination of culture in society. On this basis, in the second half of XX century. The phenomenon of mass culture was formed and spread. In the literal sense, it is a culture that finds demand in the bulk of the population, not taking into account the individual's belonging to a particular nation, state.

The press, radio, television, the Internet, new media are parts of the mosaic that makes up the picture of religious media. They differ not only in the way information is transmitted, but also in the specificity of the topics they prefer and types of communication. The mass media adopt all the features of secular media. The peculiarities of their functioning in the information 3 society and mass culture largely depend on the characteristics and structure of the functioning of secular means of communication, since each socio-cultural era forms its own specific ways of communication, partially modifying and using existing ones, or interprets them in a new way. Also, these means of communication cause the transformation of a particular era.

So, in our time, the nation is the main form of uniting people, and in the study of culture, the concept of national culture is considered. Because in modern society, national culture cannot be compared with popular culture. The concept of national culture is created on the basis of folk life, talents and outstanding masters and cultural figures. National culture should not be compared with the works of one nation of a country, since in a complex modern social organism involved, as usual, representatives of different nations, peoples, ethnic groups. Thus, national culture in modern society appears as a rather complex phenomenon, multi-element both in terms of the subjects of its creation and in content.

REFERENCES

1. Vashchenko G. Selected pedagogical works: in 2 vols. – V. 1. – Drohobych: Revival, 1977. – 245 p.
2. Mashenko M. Music and painting in literature lessons. – Kyiv: Soviet School, 1971. – 75 p.
3. Ushinsky K. Selected pedagogical works: in 2 vols. – V. 2. – Translations from Russian. Editorial Board: V. M. Stoletov (Chairman) and others. – Kyiv: Soviet School, 1983. – 347 p.

ОСНОВНІ РИСИ МОДИ ЯК КУЛЬТУРНОЇ ПРАКТИКИ

Черевач Вікторія Вікторівна

асистент кафедри фешн і шоу-бізнесу

Київський національний університет культури і мистецтв

Вступ./Introduction. Поняття «культурна практика» охоплює різні аспекти життєдіяльності суспільства і людини, включаючи символічні системи, звичаї, традиції та способи поведінки. Однією з форм культурної практики є мода. Вона охоплює сфери одягу, стилю, зовнішності та самовираження через вибір та комбінування певних елементів.

Ціль роботи./Aim. Коротко охарактеризувати основні риси моди як культурної практики.

Матеріали та методи./Materials and methods. У дослідженні використано міждисциплінарне поєднання низки методів і підходів, інтегрованих з культурології, соціології та ін. наукових дисциплін.

Результати та обговорення./Results and discussion. Мода, як і будь-яка культурна практика, формує та передає певні значення, норми та ідеї через своє символічне та матеріальне вираження. Вона слугує засобом комунікації, формування ідентичності та певного образу, вираження соціального статусу тощо. «Модна річ, яка є бажаною для людини, одночасно стає для неї бажаним образом соціального статусу та міжособистісних відносин, до яких вона прагне» [3, с. 42].

Мода та інші культурні практики не лише тісно взаємопов'язані, а й суттєво впливають одна на одну, формуючи та відображаючи низку культурних та соціальних аспектів суспільства.

Мода як одна з форм культурного вираження відображає зміну смаків, уподобань та способу життя певної групи людей у певний історичний період. Культурні практики, у свою чергу, формуються під впливом моди та модних тенденцій.

Серед основних характеристик моди як культурної практики можна

виокремити: 1) динамічність і мінливість, адже мода постійно еволюціонує та змінюється з часом. Вона піддається впливу нових ідей, тенденцій, технологій та соціокультурних змін. Тому загальновідомо, що мода не лише відображає поточні модні віяння, а й схильна до циклічних тенденцій; 2) ознаки соціокультурної конструкції, яка формується та підтримується суспільством. Вона відображає соціальні структури, класові відмінності, гендерні ролі, культурні цінності та ідеали краси; 3) символічне значення, адже мода слугує засобом і способом вираження та комунікації. Через вибір певних стилів, брендів або аксесуарів люди можуть виражати свою ідентичність, статус, соціальне становище або належність до певної групи; Недарма Ю. Габермас розумів культурну практику як реальність взаємозв'язків суб'єктів, що знаходяться в просторі взаємовизнання за допомогою здатності поділяти культурні смисли, що засвоюються інтерсуб'єктивно» [2, с. 168]; 4) комерціалізація: мода тісно пов'язана з комерцією та культурою споживання. Модна індустрія включає дизайнерів, бренди, роздрібні магазини, рекламні компанії та медіа, які створюють і просувають модні товари та послуги; 5) індивідуальність та самовираження: мода дає змогу людям виразити свою індивідуальність та самобутність через вибір певних стилів, кольорів, матеріалів, аксесуарів форм та їхніх комбінацій. Вона дає можливість презентувати себе та створювати унікальний образ. Так одяг та аксесуари стають засобом самовираження та створення певного образу; 6) здатність до формування самооцінки та самосприйняття людини. Адже мода не лише формує ідеали краси, норми модної поведінки, а й задає стандарти соціального визнання. Недарма «культурні практики в полях дозвілля, медіа, культурного споживання стають дедалі важливішими для сучасної людини. Саме на їх основі часто відбувається самоідентифікація індивіда, формування стилю життя, залучення до різноманітних спільнот» [1, с. 90].

Висновки./Conclusions. Усі перелічені характеристики дають змогу констатувати, що мода - це комплексна та динамічна культурна практика. У такому розумінні мода включає створення, поширення і використання певних

стилів, трендів і модних предметів, які відображають культурні цінності, соціально-статусні структури та естетичні переваги певної групи або суспільства загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Скокова Л. Культурні практики як рух у просторі можливостей. *Культурологічна думка*. 2014. №7. С. 90-97.
2. Судакова В. Культурні практики та проблеми їхньої модернізації в культурному просторі сучасних суспільств. *Культурологічна думка*. 2020. №17. С. 165-177.
3. Ovsiankina, L., Kuprii, T. Fashion as sign and symbolic conditionality: philosophical and sociological aspects. *Skhid*. 2021. 1(1). P. 36–42.

LITERATURE

СЕМАНТИЧНЕ НАПОВНЕННЯ ОБРАЗУ СОНЦЯ У ЛІРИЦІ ПОЕТА-ЕМІГРАНТА ЯРА СЛАВУТИЧА

Казанова Ольга Валеріївна

к.ф.н., доцент
Одеській національній університет
імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна

Вступ. Література української діаспори є надзвичайно важливою складовою розвитку й збереження національно-культурної традиції української словесності. Саме закордоном стає можливим більш вільно й активно провадити свою творчу діяльність для багатьох критиків, письменників, політичних діячів тощо. Надзвичайно цікавою й глибинною за своїм ідейно змістовим наповненням є творчість українського поета з Херсонщини – Яра Славутича (Григорія Жуленка), який у зв'язку із політичними перипетіями змушений був покинути рідну Батьківщину, що протягом всього життя письменника стане драматичним усвідомленням й переживанням екзистенційних пошуків себе у чужому світі.

Творча діяльність Яра Славутича – дійсно явище унікальне у контексті наукової та літературної реалізації. Професор Альбертського університету в Канаді, автор семи підручників з української мови для англомовних студентів, численних літературознавчих студій, перекладених англійською, німецькою, французькою мовами.

У творчому доробку українського поета-емігранта понад семисот віршів та перекладів. З 1990 року Яр Славутич нарешті отримує довгоочікувану можливість бувати в Україні, де проводить просвітницьку та добродійну діяльність.

Мета. У контексті провідних мотивів лірики Яра Славутича цікавим видається аналіз семантичної наповненості образу сонця, реалізацію антагоністичних уявлень та почуттів ліричного героя через цей образ.

Матеріали та методи. Однією з провідних тем лірики Яра Славутича залишається туга та біль за втраченою Батьківщиною. На думку І. Накашидзе: «У центрі уваги авторів еміграційної поезії – тема батьківщини-України. Звернення до неї є виявом духовних зв'язків з батьківщиною та проявом національної ідентичності, з одного боку, а з іншого – їх належності до української літератури»[1, с. 46]

Результати та обговорення. У своїй ліриці поет неодноразово звертався до образу малої батьківщини, відтворюючи ідилічну картинку-спогад власної юності, відчуття затишку та щастя на рідній землі:

«Під синім небом, над ясным колосся

Серед степів, де грала ковила

Де щастя й горе водночас велося,

Моя херсонська юність розцвіла» («Під синім небом, над ясным колосся» 1939) [2]

Мотив любові до рідного краю у поезіях Яра Славутича насамперед виражається через традиційні образи (степ, сонце, Дніпро, Славута, крила тощо), згадки про героїчне минуле народу, звитягу у боротьбі за власну свободу й волю. Поезії Яра Славутича є емоційно і психологічно насиченими.

Семантично навантаженим є образ-символ сонця, який у ліричних творах поета-емігранта реалізується подекуди у різних смислових площинах, несе антагоністичне значення.

Традиційно образ сонця у світовій символіці постає як символ життєвої сили, відродження в природі, тепла, щастя, відкриття, світла тощо. Для самого письменника сонце є не лише символом його малої батьківщини, а й має психологічне навантаження як образ, що сугерує відчуття затишку, щасливого дитинства, замилювання ландшафтами та природою рідного краю, що було втрачене фактично, але назавжди зберігається у душі:

Важкого зерна золотистий ворох
І повінь сонця на дзвенкім току
Хіба забуду, як журбу легку,
В ці довгі дні наснажувань суворих?

Блаженний будь, доріг рожевий порох,
Що далечінь окрилює витку,
І тричі стань жадана впам'ятку,

Прарідна земле, що загарбав ворог! (Важкого зерна золотистий ворох). [2]

Образ сонця артикулює процес подолання ліричним суб'єктом гнітючого роздвоєння і, як наслідок, здобуття внутрішньої гармонії у власній душі. Спогади про батьківщину, ряд символічних асоціацій були своєрідним поштовхом до утворення іншої реальності, уявним поверненням до рідного дому. Єдиним способом потрапити до нього для емігрантів була подорож у сні та мріях, що надавало їм можливості жити й працювати далі. Рідний простір стає для ліричного героя ідеальною сферою, де можна знайти полегшення, де тамується душевний біль. Часто у поезіях Яра Салвучича виявляється символічне зіставлення реалій рідного та чужого краю з емоційним прагненням повернутись на батьківщину, що поєнує і розпач, і надію. З міфологемою сонце пов'язане відчуття втрати гармонійного зв'язку із рідним краєм, що становить опозицію до «трагічного хаосу» реальності. Пов'язана з цим образом метафорика досить різноманітна:

Біла далеч - немов труна.
Устає сухостій хрестами.
Невідчутних пустель мана
Не кладе на розпуку тами.

<...>

Умирає гілля з льоду,
Гряне сонце - кривава рана.
Я снігами бреду й бреду -
Обітованих доль догана! (1972) [2]

Асоціативне порівняння образу сонця із кривавою раною артикулює мотив втраченого щастя, загубленої долі на чужині. Образ-символ сонця у ліриці Яра Славутича подекуди реалізується як психологічний авторський концепт, екзистенційно наповнений трагічним світовідчуттям втраченої Вітчизни, що вербалізується через низку семантично навантажених метафор, епітетів, порівнянь. Приміром:

Блідаве сонце низько над землею.
Низькі, безлисті, мертві дерева.
Чи назову країною своєю
Цю чахлу далеч? (На півночі, 20 грудня 1962 р.) [2]

Семантика епітету «блідаве» виявляє світосприйняття поетом-емігрантом його нового життя та топосу, в якому вимушений будувати своє майбутнє, виявляє опозиційний концепт чужина – рідна земля. Л. Череватенко в результаті проведеного аналізу низки творів поетів-емігрантів узагальнив: «Хоч як би гарно, затишно і заможно було за океаном, а тільки чужина ніколи не замінить Батьківщини!» [3, с. 136]

Перебування за межами рідного краю нерідко доповнюється мотивами самотності й сирітства; у певному сенсі чужина виступає ще й своєрідним випробуванням для ліричного героя, неможливістю виявити внутрішній душевний потенціал. Більшість поезій автора наповнені переважно екзистенційними ностальгійними мотивами, осмисленням духовних аспектів існування людини-емігранта, позбавленої Вітчизни й надії на повернення, що у чужому світі приречена на відчуження й самотність:

Замерзло жовтаве сонце
В небесній кризі,
І гасне проміння гронце
На снігу ризі.

Я чую, полярний світе,
Смертельна тише,
Як серце, відчаєм гріте,
Зиму колише,

Як тундра від щастя плаче
У срібній пряжі...
Малюй, самоти співаче,
Душі пейзажі (1964) [2]

Експерсивної акцентуації набувають пейзажні просторові образи: «замерзле сонце», «крига», «сніг», «полярний світ», «зима», «тундра» та ін., що відповідають внутрішньому стану ліричного героя, посилюючи емоційне сприйняття твору, за допомогою авторських метафор. Переважає суб'єктивно психологічне переживання часу, що нерідко зумовлює ототожнення моментів людського життя з певними порами року й доби.

Отже, солярна символіка у ліриці Яра Славутича відображає зміни у свідомості ліричного героя, який протиставляє красу рідного краю та дисгармонію чужого простору. Недосяжна батьківщина є омріяною, але далекою. Семантика образу сонця стає психологічним маркером вираження протилежних почуттів та переживань поета: з одного боку – сонце асоціативно поєднується з уявленням про щасливе і вільного життя, образом соняшника у полі, як одного із символів України, а з іншого – є образом, через який виявляються емоційні переживання самотності, відчуженості, маргінальності, екзистенційного вакууму на чужині.

ЛІТЕРАТУРА

1. Накашидзе І. С., засоби сакралізації образу батьківщини в поезії української діаспори в Канаді другої половини ХХ ст. // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Серія : Філологія. Літературознавство. 2016. Т. 277, Вип. 265. С. 46-54.
2. Славутич Яр. Твори. [У 5 т.] / Яр Славутич. Київ : Дніпро, Едмонтон : Славута, 1998. Т. 1 : Поезії (1937–1997).
3. Череватенко Л. «Зумій життя новим налити змістом». 100 поезій : Вибрана лірика (1943–1979) / Б. Олександрів-Грибінський. Київ : Юніверс, 2003. С. 136–149.

ЗАСОБИ ХУДОЖНЬОЇ ОБ'ЄКТИВАЦІЇ РОЛЬОВОЇ ЛІРИКИ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ХХ СТОЛІТТЯ

Назарець Віталій Миколайович

д-р філол. н., доцент

Дузінський Іван Олександрович

студент

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія

імені Тараса Шевченка

м. Кременець, Україна

Вступ. З другої половини ХХ ст. особливу увагу дослідників привертає проблема суб'єктної організації лірики і, відповідно, форм її художньої типологізації. Актуальності ця проблема набула у зв'язку як із загальним ускладненням в поезії ХІХ і особливо ХХ ст. форм вираження авторської свідомості, так і з утвердженням у її масиві так званої рольової лірики (з умовним, нетотожним авторові суб'єктом мовлення), протиставленої ліриці автопсихологічній.

Ціль роботи. У розвідці ставимо за мету охарактеризувати сукупність засобів художньої об'єктивації рольової лірики в українській поезії ХХ ст.

Матеріали та методи. Теоретико-методологічною основою дослідження виступають історико-літературний, історико-культурний, типологічний, а також загально-наукові методи (синтез, узагальнення, систематизація тощо).

Результати обговорення. До засобів, які уможливають художню об'єктивацію рольової поезії, відносимо художні прийоми, що допомагають авторові декларувати специфічні – рольові ознаки віршованого тексту і, відповідно, репрезентований у ньому факт повної або часткової несумісності «я» автора та «я» суб'єкта мовлення, якому передовірено авторський монолог. Якщо в автопсихологічній ліриці подібна потреба не виникає (зрозуміло, що тут автор говорить від особи власного «я»), то для рольової лірики прийоми зазначеної художньої об'єктивації необхідні, оскільки служать меті запобігання ймовірним хибним інтерпретаціям тексту поетичного твору читачами. Художня

об'єктивація рольової лірики типологічно може бути простежена на двох рівнях побудови поетичного твору: 1) формальному – пов'язаному з композиційним та мовленнєвим оформленням віршованого тексту, і 2) концептуально змістовному, пов'язаному з вираженням ідейно-тематичного змісту твору.

1) Формальні засоби художньої об'єктивації рольової лірики. До основних формальних засобів, що уможливають художню об'єктивацію рольової поезії, слід віднести так званий рамковий комплекс поетичного твору й сукупність прийомів його стилістичного оформлення. На думку багатьох дослідників, М. Челецької [1], Л. Скорини [2] та ін. одним із головних маркерів рольової поезії виступає рамковий комплекс, означений заголовком, підзаголовком, епіграфом та авторськими примітками. Розглянемо більш детально роль заголовку в системі формальних засобів художньої об'єктивації рольової лірики.

Заголовок – важливий й найперший структурний елемент поетичного тексту, який відіграє особливу – «сигнальну» роль комунікативного поінформування читача щодо тих або тих його ідейно-тематичних аспектів. Заголовковий комплекс рольових поезій може бути диференційований за допомогою ознак, що служать вказівками на:

1) ім'я рольового героя: поезії С. Голованівського «Блакитноока Леся», Ю. Клена «Жанна Д'Арк», М. Рильського «Франкові», О. Забужко «Сізіф» та ін.;

2) його оцінювальну характеристику: твори Лесі Українки «Веселий пан», І. Франка «Недужий», Я. Щоголіва «Дочумакувався», І. Багряного «Герой нашого часу», В. Малишко «Я здаюся собі попелюшкою...» та ін.;

3) професію: поезії П. Карманського «Бурлацька», М. Чернявського «Косар», Д. Кременя «Учитель музики», І. Драча «Трактористка» та ін.;

4) соціальний статус: лірика О. Козловського «Жебракова гадка», І. Франка «Три арештантки», Г. Чупринки «Повія», М. Терещенка «Безробітний», О. Ірванця «Вірш американського збоченця» та ін.;

5) родинний статус: лірика О. Маковея «Сон вдівця», І. Франка «Із

поучень батька синові», А. Малишка «Син», Ю. Липи «Три брати» та ін.;

б) вік рольового героя: твори Ю. Клена «Підліток», В. Базилевського «Я старий гладіатор, підводить рука...», Ф. Потушняка «Стара сосна» та ін.;

7) національність: вірші О. Ольжича «Готи», Ю. Липи «Скарга німця», М. Руденка «Тасманський король», І. Драча «Індіанка Ліліан» та ін.;

Водночас, слід зауважити, що заголовки поетичних творів не завжди марковані авторськими вказівками на рольову суб'єктність представленого тексту. Заголовок може бути семантично нейтральним (щодо авторських вказівок на його рольовий характер), або ж рольові тексти взагалі можуть бути позбавлені заголовку, як, наприклад, це має місце у поезіях О. Ольжича «Здригаюся і залишаю форму...», Ю. Дарагана «То я та вітер в дикім полі...», Л. Забашти «Я – сестра-жалібниця... Я шукаю тебе у палатах...».

2) Концептуально-змістовні засоби художньої об'єктивації рольової лірики. До основних засобів концептуально-змістовної художньої об'єктивації рольової лірики відноситься маніфестований у творі суб'єктний статус його мовця, що є несумісним з тих або тих причин з біографічними прикметами справжнього «я» автора. Серед найбільш типових засобів концептуально-змістовної об'єктивації рольової поезії є репрезентовані у ліричних творах мотиви:

– **соціально-психологічної несумісності автора і суб'єкта мовлення** (як декларації беззаперечної відмінності соціального статусу або світоглядних позицій та психологічних рис автора і його персонажа): твори М. Чернявського «Гультай», Б. Бойчука «Фото з летовища», Ж. Васильківської «Пісня бездомних», Д. Лазуткіна «Полудневі марення пана Очковського на околиці міста Прилуки» та ін.

– **культурно-історичної несумісності автора і суб'єкта мовлення** (як свідчення очевидної неможливості ототожнення автора і його персонажа за ознакою їхньої біографічної несумісності в історичному часі та культурологічних, естетичних або морально-етичних пріоритетів): поезії П. Карманського «Футуристи», О. Ольжича «Вікінг», М. Рильського

«Шекспір», М. Зерова «Сон святослава», Яра Славутича «Заповіт Мазепи», І. Пугача «Мовить Леся Українка», В. Стуса «Останній лист Довженка» та ін.

– **гендерної несумісності автора і суб'єкта мовлення** (як сигналу того, що автор та його персонаж належать до протилежної статі): вірші Б. Лепкого «Останній лист Катрусі», М. Загірньої «Я для свого краю працював, а тепер...», Лесі Українки «Пан Народовець», А. Малишка «Як я любила тебе, Іване...», Д. Луценка «Зажурилася я...» та ін.

– **відмінності автора і рольового героя за національною ознакою** (належність мовленнєвого суб'єкта і автора твору до різних націй або етнічних груп): Х. Алчевська «Пісня поляків».

– **відмінності автора і рольового героя за ознакою їхньої фізичної несумісності**. Цією семантичною опозицією передбачено взаємовиключення рольового персонажа і біографічного автора через їх належність до фізично несумісних світів, зокрема: матеріального / екзистенційно-абстрагованого (Л. Забашта «Діалог вічної жіночості з Роденом», «Монолог поезії»); людського / надлюдського або не-людського (М. Брацило «Монолог Купала», О. Забужко «Сізіф», Г. Петросаняк «Улюблені боги та герої», Н. Фурса «Заклинання сирени», К. Бабкіна «Монолог сонної феї»); живого / неживого (Л. Забашта «Монолог монумента», «Благання хлібного зерна», О. Забужко «Монолог Офелії», М. Голод «Камінь», М. Ревакович «Про що говорить листя осінню», Л. Коваль «Монолог старої хати»).

Типологічні різновиди несумісних з автором персонажів рольових поезій доцільно, на нашу думку, класифікувати за ознаками їх належності до різних галузей життєдіяльності людини, яку складають соціально-психологічна, громадсько-політична, культурно-історична, а також взаємовідносини людини з тваринним світом та сферою рукотворних об'єктів і технічних виробів.

– **Соціально-психологічна сфера**. Героями, належними до цієї сфери, зазвичай, виступають особи, діяльність яких відтворено в аспекті приватного або професійного життя: рольові герої поезії М. Йогансена «Робочий».

– **Громадсько-політична сфера**. Рольові персонажі цієї сфери належать

до різних суспільних прошарків, які обумовлюють їхні світоглядні позиції і напрямки діяльності: рольові герої поезій П. Карманського «До поета» (від можновладця), І. Багряного «Марш каторжан» (від імені репресованих радянською владою) та ін.

– **Культурно-історична сфера.** Героями цієї сфери виступають постаті історичного минулого, які зробили вагомий внесок у розбудову культурних підвалин держави: персонажі творів М. Рильського «Сафо до Афродіти», Л. Кисельова «З листа Джонатана Яреми Свіфта», Т. Мельничука «Лист О. Кобилянській», Р. Лубківського «Юрій Липа перед обличчям смерті», І. Драча «Марко Черемшина» та ін.

– **Тваринний світ.** Ідейним пафосом рольових монологів більшості «тваринних персонажів» української поезії ХХ ст. є засудження непродуманої діяльності «самозакоханої людини» [139, с. 245], яка шкодить і природі, і самій людині, або пошук певних символічних уподібнень між тваринним та людським життям: поезії С. Голованівського «Дельфін», М. Вінграновського «Новорічна заяча пісня», «Пісня сіроманця», П. Воронька «Пісня вороного», І. Муратова «Качиний монолог», В. Малишко «Ящірка». Своєрідна символічна поетична легенду відтворено у сповіді рольового героя поезії М. Рильського «Кінь». У цій сповіді сам кінь розповідає історію свого життя. В молодості він «носив рицаря на бойовім сідлі» [418, с. 297], був учасником багатьох бойових походів та битв, пізнав брязкіт зброї й запах крові. В мирний час був разом з господарем на лицарських турнірах та поюваннях. Завжди був відданим своєму господарю і, зрештою, змушений був виконати його злочинний наказ: затоптав маленьку дівчинку-селянку, яка наважилась полювати в угіддях пана. Невдовзі покараний долею був й сам лицар: впавши з коня, він випадково був затоптаний ним на смерть. Уникаючи невідвратної розправи за смерть господаря, кінь врятувався втечею, і після цього у нього настало вже зовсім інше життя:

Я втік. Ніколи вже не бачити мені,
Як тішать рицарів турніри голосні,

Ніколи у боях неситих не носити!
Навчався з ралом я покірливо ходити
І з трудівницьких рук достиглий їв ячмінь.
Коли ж господаря питають, що за кінь
До нього прибудивсь, і як, і звідкіля він, –
Я мислю: лиш тепер і хвален я, і славен –
І ржу тихесенько. А дівчинка струнка
Щебече: «Він мене до себе підпуска!
Він добрий!» І води з криниці набирає,
І напува мене, і ніжними взиває
Мене іменнями, і насипа вівса, –
І грає золотом її коса [3, с. 300].

– **Рукотворні об'єкти та технічні вироби.** Суб'єктів поетичного мовлення, колом яких окреслена належність до цієї сфери людської життєдіяльності, в рольовій українській ліриці небагато. Серед них можна назвати персонажів рольових поезій М. Рильського «Вікна говорять», М. Бажана «Біг-Бен», Л. Забашти «Що сказав пам'ятник», І. Калинця «Кам'яні баби», Л. Коваль «Монолог старої хати» та ін.

Висновки. Таким чином, сукупність засобів об'єктивації рольової лірики виявляє себе на двох рівнях художньої організації поетичного твору. На формальному, пов'язаному з композиційним та мовленнєвим оформленням віршованого тексту, основним засобом рольової об'єктивації виступає заголовковий комплекс.

На рівні концептуально-змістовної організації віршованого тексту основними засобами об'єктивації рольової лірики є прийоми, які демонструють соціально-психологічну, культурно-історичну, гендерну нетотожність автора і його персонажа, а також відмінності автора і рольового героя за національною або ж ознакою їхньої фізичної несумісності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Челецька М. М. Принципи формування заголовкової термінологічної парадигми у сучасному літературознавстві. *Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка*. 2005. Вип. 22. С. 200-203.
2. Скорина Л. Поетика заголовку віршотворів Михайла Драй-Хмари. *Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Філол. науки*. 2009. Вип. 167. С. 28-34.
3. Рильський М. Т. Зібрання творів: у 20 т. Т. 1: Поезії 1907-1929. Проза 1911-1925. Київ: Наукова думка, 1983. 537 с.

**ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ СРЕДНЕГО
ПРОФОБРАЗОВАНИЯ В КНР В УСЛОВИЯХ ПРОДОЛЖАЮЩЕЙСЯ
МОДЕРНИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ**

Чжоу Хунвей

кан. фил. н., преподаватель
Университет Хучжоу
г. Хучжоу, КНР

В статье анализируется современное состояние системы среднего профессионального образования (СПО) в КНР, раскрываются правовые основы профессионального образования, обобщаются тенденции модернизации профессионального образования в КНР в последние десятилетия и направления его дальнейшего развития в контексте общего реформирования системы образования.

Ключевые слова: среднее профессиональное образование (СПО) в КНР, тенденции развития образования, основные направления модернизации СПО.

После принятия в 1986 г. закона «Об обязательном образовании в Китайской Народной Республике» 9-летнее общее среднее образование превратилось в обязательную норму для всех детей в возрасте до 15 лет. И хотя обучение сверх обязательного уровня до сих пор остается платным, в Китае начала 90-х гг. прошлого века было положено начало созданию равных стартовых возможностей для молодежи из разных социальных слоев и регионов страны.

В мае 1996 г. был принят «Закон КНР о профессиональном образовании», который закрепил стратегическую направленность реформ в системе среднего профессионального образования (СПО). Принятие этого закона было направлено на решение нескольких болезненных проблем китайского общества конца 90-х гг.: безработица среди выпускников школ; низкая техническая

квалификация рабочих, занятых на не государственных предприятиях; быстрорастущие потребности развивающегося рынка, особенно в регионах и отсутствие достаточного количества соответствующих учебных заведений.

«Законом..» (1996) предусматривалось, что СПО, как и университеты будут выполнять две функции: общеобразовательную подготовку и профессиональное обучение. В 1999 г. был утвержден «План реорганизации учебного процесса и создания новых учебников для профессиональной школы», которым было предусмотрено обеспечение профессиональных учебных заведений учебниками, обновление учебных программ, расширение номенклатуры получаемых в СПО рабочих профессий. Однако, несмотря на потраченные в последующие два десятилетия средства и усилия, профессиональное образование не пользуется популярностью у выпускников китайских школ и их родителей. Как отмечают китайские исследователи, такое положение обусловлено рядом причин:

- ✓ сравнительно низкое содержание в программах СПО общеобразовательных дисциплин, из-за чего выпускники этих учебных заведений до недавнего времени были лишены возможности сдавать гаокао и поступать в университеты на академические программы бакалавриата;

- ✓ несоответствие направленности и качества образовательных услуг СПО потребностям рынка труда КНР, в связи с чем возникают трудности с трудоустройством выпускников СПО;

- ✓ более низкий, по сравнению с бакалаврами социальный статус и ограниченная профессиональная мобильность выпускников СПО. Мало кому из выпускников профессиональных колледжей дается добиться карьерных успехов;

- ✓ большинство китайских предприятий – это средние и мелкие частные предприятия, работа на которых не требует специальной подготовки. В результате, выпускники СПО после трех лет в колледжах получают такую же заработную плату как и выпускники основной школы, не получившие дополнительной профессиональной подготовки [1];

✓ неравномерность социально-экономического развития разных регионов приводит к тому, что выпускники СПО не хотят искать работу в промышленных зонах Центрального, Западного и Юго-Западного регионов, где заработная плата и условия жизни и работы хуже чем экономически развитых восточно-приморских провинциях и городах центрального подчинения. В результате, одни регионы постоянно испытывают нехватку квалифицированных рабочих, в других – на одно место претендует 100 и более человек.

В начале 2000-х гг. в китайском обществе утвердился стереотип, согласно которому, в учебных заведениях СПО учатся только слабые, неспособные к обучению дети. Таким образом, профессиональные школы превратились в механизм отбраковки школьников [2].

В последние десятилетия в КНР большое внимание уделяется изучению и адаптации опыта дуального образования. Однако, до последнего времени не было ни политической, ни финансовой поддержки, не были разработаны конкретные рекомендации по использованию опыта немецкого дуального образования, не была предусмотрена ответственность предприятий за подготовку высококвалифицированных кадров.

Несмотря на неоспоримые успехи в развитии СПО в Китае существует целый ряд проблем, препятствующих внедрению дуального образования: сильное влияние традиционных подходов к образованию, проявляющихся в недооценке практики; отсутствие законодательно закреплённых прав и обязанностей участников дуального обучения; неравномерное развитие профессионального образования в разных регионах КНР и огромная территория страны.

В 2022 г. была принята новая редакция Закона КНР о профессиональном образовании, согласно которому профессиональному образованию придаётся такое же важное значение, как и общему среднему образованию. Большое внимание уделяется повышению заинтересованности предприятий в поддержке СПО. Кроме того, предусматривается предоставление профессиональным

училищам большей автономии, совершенствование механизма финансирования профессионального образования. Выпускники СПО будут пользоваться теми же льготами, что и выпускники вузов.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Наиболее перспективные направления развития профессионального образования [Электронный ресурс] — Режим доступа: <https://zq.gp451.com/>
Дата доступа: 22.06.2023.

2. Всемерное повышение качества и привлекательности профессионального образования [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://russian.news.cn/> — Дата доступа: 22.06.2023.

**ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СХОДСТВ И РАЗЛИЧИЙ СИМВОЛИКИ ЦВЕТА В
РУССКОМ И КИТАЙСКОМ ЯЗЫКАХ ДЛЯ ЦЕЛЕЙ
КРОСС-КУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ**

Чжоу Хунвей,
кандидат филологических наук,
Университет Хучжоу
(КНР)

Русский и китайский народы имеют базовое общее понимание цветовой гаммы, но из-за разного географического положения, истории, культуры цветовая символика и цветовая топонимика имеют разное значение. Для понимания истинного смысла, содержащегося в цветочных словах, необходимо анализировать культурный контекст и содержание соответствующей культуры. Изучив слова, выражающие «цвет», мы обнаружили, что каждая культура имеет свое понимание и определение разных цветов, а сами цвета в русском и китайском языках имеют разные символические значения.

Известный лингвист Кен Хейл сказал: «Культура запечатлена в языке, и если язык исчезнет, часть культуры также исчезнет» [1]. Язык и культура взаимозависимы, язык является «важным и уникальным компонентом культуры» [2] и в то же время ее выражением. Язык немислим вне культуры, так и культура невозможна вне языка.

Цветовые слова являются очень ценной частью изучения отношений между языком и культурой. «Цветовые слова относятся к словам, которые описывают цвет, цвет – это своего рода восприятие объективного мира, реальная жизнь людей тесно связана с цветом, люди живут в цвете» [3]. В человеческом языке существует большое количество символов, которые описывают цвета — цветовые слова. Цветовые слова — это информационные символы, выраженные цветом, обычно описывающие цвета и черты различных вещей в природе, обладающие сильной выразительной силой и несущие в себе

разнообразные ассоциативные значения и богатые культурные коннотации.

В русскоязычной традиции выделяется семь основных цветов: *красный, оранжевый, желтый, зеленый, голубой, синий, фиолетовый*. В китайской традиции основных цветов шесть: *красный, оранжевый, желтый, зеленый, синий и фиолетовый*. И хотя их смысловое наполнение часто совпадает, культурные коннотации, отраженные различиями в географическом положении, историческом развитии, обычаях, религиозных убеждениях, национальной психологии, ценностях, образе жизни и многих других факторах, различаются.

Белый цвет в русском языке – это цвет снега и молока: *белый как снег, белый как молоко* и т. д. Белый цвет в русской истории символизирует дворянство, «белую кость». Так, Владимир Маяковский написал: «Белую работу делает белый, чёрную работу делает чёрный» [4]. В русском языке белый также символизирует чистоту и святость; поэтому свадебное платье невесты всегда безупречно белое. Белая одежда в России всегда считалась праздничной, нарядной. Крестильная одежда ребенка тоже всегда была белой. Белый также означает «пустой»: например, «белые пятна» - о неисследованных областях или об оставшихся без ответа вопросах, что эквивалентно «слепым пятнам» в китайском языке.

В китайской культуре белый цвет ассоциируется со смертью и трауром. В китайской истории, от династии Хань до династии Тан долгое время краски для тканей, цветная одежда стоили очень дорого, обычные люди могли носить только белую одежду, поэтому их называли «белыми людьми». В китайской истории людей, не имеющих достойного имени, называли «Белый Дин».

Очевидно, что белый цвет в китайской и русских культурах имеет разные коннотации.

В русском языке **черный** цвет имеет значение «тьма» (тёмный), например: «Костёр был потушен, и лес не казался таким чёрным, как прежде» (Л. Толстой) [5]; «Он — с работы, лицо у него чёрное, закопчённое дымом...» [6]. Черный также ассоциируется с несчастьем (считается, что увидеть черную кошку или собаку – к неприятностям), чем-то незаконным («черный рынок»), злым

(«черная душа», «черные силы»), неудачливым («черная жизнь», «черная полоса»), ссорами («Между ними пробежала черная кошка») и т.п.

В культурной символике китайского языка черный имеет как положительные, так и отрицательные коннотации. В древности черный ассоциировался с железом, символизируя «торжественность», «жесткость», «настойчивость», «самоотверженность». Например, при постановке традиционных опер черный цвет лиц часто используется, чтобы символизировать благородные качества исторических персонажей, их прямоту и самоотверженность (сценические образы Ли Куя в драме «Водный край», Чжана Фэя в драме «Троецарствие», Бао Чжэна в драме «Бао Гун» и др.).

Черный может иметь и уничижительный оттенок. Цюй Юань сказал в «Девяти главах Хуайша»: «Превратите белое в черное и упадите вниз» [7]. Кроме того, еще в период Чжоу и Цинь лоб заключенного был татуирован, а затем окрашен черными чернилами, что означало позорную метку, которую нельзя было стереть. Поэтому черный цвет также содержит в себе дополнительное значение позора, символизируя также «коварство», «ужас», «смерть» и т.п.

Черный также означает «порочный», «обманчивый», «незаконный»: «черные слова», «черные сердца», «черные списки», «черные товары», «черные деньги», «черный автомобиль» (имеется в виду вождение такси без водительских прав) и т. д.

Очевидно, что черный имеет негативные значения как в русской, так и в китайской культурах. Разница в том, что в традиционной китайской культуре чёрный также символизирует «торжественность», «стойкость», «самоотверженность» и другие положительные значения.

Красный – позитивный цвет в русскоязычном языковом пространстве. Так, до XVI века прилагательное «красный» было эквивалентно слову «красивый». Выражение «красна девица» в мифологических сюжетах относится к красивой девушке. Позже, во времена Петра Великого, слово «красный» обрело значение красного цвета. Красный занимает важное место в

русской этнической и религиозной культуре. Это одежда Богородицы в иконописи, которая символизирует тепло, любовь и жизнь. Но в христианстве красный цвет – это цвет крови, страдания. В русском языке красный также ассоциируется с революциями, и связанными с ними понятиями, такими как «красная армия», «красная власть» и т.д. Красный цвет символизировал войну, смелость, мужество. Также это символ человека, человеческой жизни. Наряду со всем перечисленным, красный в русском языке также символизирует редкие, ценные явления: например, книга, в которую внесены редкие, исчезающие животные и растения, называется «Красной книгой».

Красный является основным цветом восхищения в китайской культуре, это символ праздничности, успеха, благоприятности, верности и процветания в сознании китайцев. Красный цвет также важный компонент одежды: в первый год жизни детей одевают в красную одежду; во время празднования Нового года надевают красное; при вступлении в брак обязательно быть в красных туфлях и т. п.

В древнем Китае во многих дворцах и храмах оконные и дверные рамы, стены окрашивались в красный цвет, что символизировало богатство и благополучие. В китайской истории красный символизирует привилегии и богатство, печать императора была красной, красный олицетворял власть, уверенность в себе, неприкосновенность. В традиционной китайской пекинской опере красный цвет – атрибут верных и героических персонажей.

Желтый цвет в русской культуре отсылает к символике священного, божественного. Однако он же является и символом разлуки, расставания влюбленных, грусти, печали, в некоторых случаях ассоциируется с нездоровьем, болезнью (психиатрические больницы называли «желтыми домами», например). В Древнем Китае существовала поговорка, что когда дракон сражается, кровь проливается желтая; дракон символизировал императорскую власть, его священно право управлять страной; то есть желтый цвет ассоциировался с торжественностью, верховенством и святостью.

В современном китайском языке желтый также воспринимается как

символ элегантности. Однако в последнее время под влиянием других культур «желтый» часто используется для обозначения вещей, которые имеют налет непристойности, неблагоприятности, уничижительности.

В русском языке *зеленый* ассоциируется с незрелыми плодами, что образно отражается в значениях возрастной «незрелости», неопытности, молодости. В то же время зеленый цвет дарит людям жизненную силу, силу, надежду и любовь, символизирует «безопасность», открытость, благоприятствование («зелёная улица», «зеленый свет»).

В династии Тан официальной одеждой под семью булавками были зеленые одежды. Этот цвет также стал символом чиновников среднего и низшего класса в древние времена. Во времена династии Цин скромные солдаты поднимали зеленые флаги. Таким образом, зеленый цвет раньше имел значение «низкого статуса». Со временем ситуация изменилась, сегодня зеленый имеет преимущественно положительное значение. В современном китайском языке он символизирует весну как метафору «жизни» и «жизненной силы», содержит коннотации свежести, естественности, надежды.

Однако наряду с тем, что зеленый цвет является символом жизнеспособности и энергичного развития как в русской, так и в китайской культурах, есть и отличия: в русском языке «зелеными» называют неопытных молодых людей, в то время как в китайской культуре «зеленый» (особенно в пержние времена) отсылает к низкому социальному статусу либо плохой репутации. В русском языке *голубой* – это цвет немного более светлый, чем синий. Вспомним стихотворение «Парус» М. Лермонтова: «Белеет парус одинокий // В тумане моря голубом. // Что ищет он в стране далёкой? // Что кинул он в краю родном?»

Синий в русской культуре может использоваться для описания цвета лица и кожи человека, характеризовать его физическое и душевное состояние: «Она не спала всю ночь и на утро явилась к чаю с синими кругами под глазами». Синий цвет в описании людей связан с депрессией, тоской, склонностью к выпивке. А вот голубой – цвет всегда возвышенный, позитивный: в

христианстве одежды Богородицы голубого цвета; благородная кровь - «голубая» и т.д.

В китайском языке синий – это цвет, который выражает прямое значение окраски, природные, натуральные цвета, чистые, открытые и мирные.

Таким образом, в большинстве случаев базовое значение цветов в русской и китайской культурах схожи. Вместе с тем существенное значение имеют коннотации, дополнительные значения цветовых слов, которые формируются в процессе исторического и современного развития и «овеществляют» в языковых единицах культурные, ментальные, исторические различия народов.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Ванесса Андерсон. Взаимосвязь между языком и культурой [Электронный ресурс] Relationship Between Language and Culture/Mars Translation. – Режим доступа: <https://www.marstranslation.com/blog/language-and-culture>.— Дата доступа : 17.06.2022.

2. Гуань Синьхуа, Цзэн Цзяньпин. Введение в отношения между языком и культурой // Журнал Наньчанского института авиационной промышленности. (Издание по философии и социальным наукам). 1999. - № 1.

3. Цветные слова [Электронный ресурс]: baike.baidu.com. – Режим доступа: <https://baike.baidu.com/item//2949955> — Дата доступа : 10.06.2022.

4. Владимир Маяковский. Блек энд уайт [Электронный ресурс]: <https://poemata.ru/>. — Режим доступа: <https://poemata.ru/poets/mayakovskiy-vladimir/blek-end-uayt/>. — Дата доступа: 12.06.2022.

5. Толстой, Л. Н. Хаджи-Мурат // Собрание сочинений. Том. 14. — М.: Художественная литература, 1964. — 57 с.

6. Горький, М. Город желтого дьявола. Рассказы. Очерки. Воспоминания. Пьесы. — М.: Художественная литература, 1975. — 118 с.

7. Чу Ци. Девять элегий [Электронный ресурс] www.pinshiwen.com. Режим доступа : <https://www.pinshiwen.com/gsdq/qhsg/20190618110021.html>. Дата доступа : 10.06.2022.

POLITICAL SCIENCES

KOSOVO INDEPENDENCE AND INTERNATIONAL RECOGNITION.

POLISH APPROACH

Mokretska Maryna

Master of Social Studies of the University of Warsaw,
Scholar of the Vysehrad Fund Scholarship
at the Centre of European Studies of University of Warsaw,
Warsaw, Poland

Aim. Thesis is aimed to develop an evidence-based comprehensive study of the contemporary international approach to the conflict in Kosovo by showing and analyzing the key features of the conflict, as well as the main issues of EU countries, namely, Polish participation in the conflict.

The key pillars of its approach are important for the purposes of this research, i.e. a sovereign state acting in accordance with its national interests and important roles played by individual state agencies, as well as by non-state, non-governmental and social actors, but also international organizations.

Additionally, certain patterns of activity are tracked and identified in this research, taking into account the complexity of the research topic, which differs in its multifaceted, multidimensional nature.

Materials and methods. In this respect the author used the following methods: historical (is used to study purposes and main action course of Kosovo authorities towards independency of the state and its recognition), general scientific (is used to chronologically analyse the stages and crucial facts, as well as statistical data related to the Kosovo status in the 21st century). The author used “case study” method to describe how particular states, namely Poland Republic, attitude and reaction to Kosovo independency.

Introduction. Polish engagement within the Visegrad Group has been state of interest to political scientists and historians since 1991. The analysis of mutual relations within V-3, later V-4 shows that Poland shares many political goals in the sphere of international security. There are also many examples of divergent goals and activities of both countries on the international arena, assessments of important international events that have a significant impact on shaping European security. In 1999, Poland joined NATO and five years later - the European Union. The policy of the countries has been integrated with NATO and EU security strategies. Moreover, Republic of Poland also had to actively participate in the allied implementation of the existing strategies and activities aimed at stabilizing war-torn European regions.

War in Kosovo - NATO air strikes began a few days after Poland joined the Alliance, but both countries did not directly participate in hostilities. From the very beginning of the crisis in Yugoslavia, the Republic of Poland was actively involved in resolving the conflict. From the beginning of the conflict (1991) until now, Polish soldiers actively participate in ensuring peace and security in the Balkans under the auspices of the OSCE, UN, NATO and EU, as observers, peacemakers, advisers, trainers and instructors.

Results and discussion. On February 17, 2008, representatives of the Kosovo population gathered in the Kosovo Parliament and declared its as independent, sovereign and democratic state. The restoration of Kosovo's independence happened immediately after this event. Additionally, efforts related to strengthen Kosovo's international position as an independent and sovereign state.

Through the Declaration of Independence, the Republic of Kosovo has taken "the obligation of responsible membership in the international community (*Kosovo's Declaration of Independence, Atr.8*) and has accepted" the observance of the principles of the United Nations Charter, the Helsinki Final Act, other acts of the Organization for Security and Cooperation in Europe, international legal obligations and the principles of international coexistence that govern relations between countries (*Kosovo's Declaration of Independence, Atr.8*). This obligation to honor international terms sends a clear signal that Kosovo is trying to abide by the international

instruments and principles that apply to UN members before becoming a member of the United Nations. Moreover, while not a written condition of statehood, it has been argued that, in addition to the Montevideo criteria, the state must demonstrate a clear commitment to meeting international obligations.

According to the declarative theory of statehood, a state is defined as a subject of international law that meets certain structural criteria, regardless of whether that state has been recognized by other states (*Montevideo Convention, Art. 3*). Even if the actual situation in the state does not meet the statehood requirements of the Montevideo criteria, recognition becomes important evidence of a claim to statehood. Nevertheless, the Montevideo Convention codifies existing legal norms and its principles not only in relation to signatories but also to all subjects of international law as a whole (*Montevideo Convention, Art. 3*). The European Union follows similar principles and the main statement of its Badinter Committee is in line with the Montevideo Convention in its definition of a state: through ownership of territory, population and political power. The Badinter Committee also found that the existence of states was a matter of fact, while recognition by other states was purely declarative and not a determining factor of statehood (*D. J. Harris. 2004:99*). Many other countries outside the EU and outside Europe follow the same principle in recognizing the state. In this context, the Republic of Kosovo was no different. Immediately after independence, the major de jure powers around the world recognized the new state, and their numbers have grown steadily since then. With state recognition, at least for the time being, one of Kosovo's most important foreign policy goals, many have argued that statehood alone provides evidence of statehood (*Digest of United States Practice in International Law 1976:20*).

In July 2010, the International Court of Justice rejected Serbia's complaint that the move had violated its territorial integrity and "concluded that the declaration of independence on February 17, 2008 did not violate general international law" (*Advisory Opinion of 22 July 2010, International Court of Justice*).

In November 2018, 108 UN member states recognized Kosovo's sovereignty. Of these, 23 are members of the European Union and 25 are members of NATO. For

a given work, it is essential to present the legal rules for the recognition of Kosovo by Poland.

The Government of the Republic of Poland recognized the Republic of Kosovo on February 26, 2008. "Recognizing the independence of the Republic of Kosovo, the Republic of Poland expresses its conviction that in its internal and foreign policy this state will follow the principles of universally recognized democratic norms and respect the models of international law. Recognizing the independence of the Republic of Kosovo, Poland expresses solidarity with other Member States of the European Union and with the international community. As a member of the North Atlantic Alliance and the European Union, Poland is committed to the further peaceful socio-political transformation of the Western Balkan states. The government also hopes that an independent Kosovo will be a good partner in the future to develop mutually beneficial political, economic and social relations"(*Resolution on recognition by the Republic of Poland of the Republic of Kosovo from February 26, 2008*).

The question may arise, is diplomatic recognition important for a country to survive? In fact, UN membership is neither a necessary nor a sufficient condition for statehood to function, but if diplomatic recognition is not the main defining feature of a country, then what? Again, we have different definitions regarding the definition of statehood; government, legitimacy, physical control and the ability to issue documents and establish relationships with other countries do not always coincide with reality on the ground for many UN countries around the world. In this context, Kosovo's foreign policy after the declaration of independence was characterized by increased activity in shaping foreign policy and international cooperation. The Ministry of Foreign Affairs was established immediately after the entry into force of the Constitution of the Republic of Kosovo on June 15, 2008. Soon after, on the basis of Art. 65 sec. 1 of the Constitution of the Republic of Kosovo, the law on the Ministry of Foreign Affairs and the Diplomatic Service in Kosovo was adopted (*Constitution of the Republic of Kosovo*). Although the President of the Republic retained the highest powers in international affairs, the law regulates the authority and

competence of Kosovo's institutions to conduct relations with other states and entities of international law, as well as to promote Kosovo's political and economic relations on the international stage, while respecting citizens' rights under border. For the first time, the Ministry of Foreign Affairs has been given the power to develop and coordinate policy towards other countries and conduct external affairs by expressing and protecting Kosovo's interests in relations with other countries and international organizations. The Ministry has also been given powers to represent Kosovo and its state institutions in foreign countries and intergovernmental international organizations, through embassies, missions or other representations, as well as the power to conclude treaties and other binding international agreements with other states and international intergovernmental organizations. To this end, capacity building in the Ministry of Foreign Affairs began immediately. Staff working at home and abroad were recruiting, and the main preparations were at the stage of recruiting the first diplomatic corps ready to be sent abroad. The President of the Republic, on the basis of his constitutional powers and Art. 5 sec. 1 of the Law on the Ministry of Foreign Affairs and the Kosovo Diplomatic Service, appointed the first wave of diplomats for Kosovo's diplomatic missions. Initially, ten ambassadors were appointed in strategic countries: USA, Great Britain, Germany, France, Italy, Turkey, Belgium, Austria, Switzerland and Albania. There were only two diplomats working at each embassy; Charge d'Affaires and First Secretary.

The Government of the Republic of Kosovo has defined the following main objectives for the diplomacy: recognition of the state of Kosovo by UN member states and all EU countries, by regional countries and the inclusion of Kosovo as an equal member in all organizations and mechanisms of interregional cooperation; recognition as an Initiative member of the NATO Partnership for Peace; building a professional and effective diplomatic service, as well as opening diplomatic missions of the Republic of Kosovo in countries with regional or global influence. Another goal was to build an effective consular service in countries with a significant number of Kosovars and to provide necessary services to their citizens abroad; promoting Kosovo's economy worldwide by facilitating contacts between Kosovo and non

Kosovar companies and attracting foreign direct investment (*Programme and core Objectives of the Ministry of Foreign Affairs*).

When analyzing Kosovo's domestic policy, even after more than ten years of independence, the political situation in Kosovo seems fragile and unstable. During the transition period, the transition from the communist system to democracy, corruption is indeed present in all the Balkan countries. Although most of them are over twenty years old in a democracy, they have a serious problem with corruption. Being one of the newest countries in the world, Kosovo, despite the support of international actors, is currently experiencing what other Balkan countries had a few years ago. In addition to corruption, significant high levels of unemployment and slow progress in relations with Euro-Atlantic organizations, the popularity of the two largest parties in Kosovo, the Democratic Party of Kosovo (PDK) and the Democratic League of Kosovo (LDK), has declined. The main goal of both parties - the PDK and the LDK - is to join the EU and NATO, but the slow progress of these two parties during the coalition rule towards EU and NATO accession significantly reduced the popularity of both sides. Significant population in Kosovo continues to believe in the possibility of unification with Albania, especially most KLA supporters never gave up hope of creating an Ethnic Albania / Greater Albania. While one of the most important points in Ahtisaari's plan was that Kosovo had no right to reunification with another country, Self-determination never accepted this point and, moreover, never accepted an international presence after independence. In its political agenda, Self-determination emphasized the importance of joining both NATO and the EU, but the accession procedure should proceed in the "normal" way, in the same way as all other countries to date (*Piro Rexhepi, 2017*).

Conclusion. The status quo in Kosovo is still unstable. The situation on the ground could be described as a stalemate. De facto, Kosovo is an independent state in many respects, but de jure prospects for independence are cloudy. Kosovar Albanian political leaders believe that both international law and the facts on the ground entitle them to de jure statehood and insist that the international community should provide an unambiguous timetable for independence. At the same time, Serbian political

leaders in Serbia proper and in Kosovo insist that they must have a say in determining any future political arrangements for the area, claiming that according to U.N. Security Council Resolution 1244, the territory remains a sovereign part of Serbia. Serbian leaders in Belgrade appear intent on delaying final status consideration for as long as possible, most likely because the Kosovo issue is so loaded internally that no Serbian politician can afford to risk endorsing anything other than the status quo ante. The granting of independence to Kosovo has greatly divided the countries of the European Union and the world's superpowers. China, Russia and the Orthodox countries recognized that NATO did not have a mandate to shell Serbia and Kosovo in the format it had been done. They were strongly opposed. They also negatively reacted to the decisions of the United States and its allies when Kosovo gained independence. Analyzing the reaction of Poland and the Czech Republic to the recognition of Kosovo's independence, these countries largely differ. Poland turned out to be one of the countries that quickly recognized Kosovo's independence. On February 26, 2008, the Government of the Republic of Poland adopted a resolution recognizing the independence of Kosovo. The Czech Republic, like Poland, was also aware that the attitude it would demonstrate towards the developments in Kosovo would be one of the elements in building the image of the Czech Republic as a state capable of leading the European Union. However, compared to Poland, the government which very clearly supported Kosovo's independence did not attach much importance to the Balkan agenda, and the Kosovo issue was quite cautious. In the Czech Republic, the decision to recognize Kosovo was taken on May 21, 2008. Additionally, notwithstanding that international organizations' recommendations often conflict with the public interest, Kosovo needs and is working hard to implement them. Also, following the Kosovo Progress Reports, economic indicators and their performance over the years have highlighted major concerns. Even though the transition to the EU, as main intention of Kosovo, is not easy and takes a long time, the Kosovo authorities and government have to work hard to become an official candidate for EU membership. Even if a large number of people consider that the implementation of certain standards is meaningless and

contrary to the public interest, the majority of Kosovo's inhabitants (89%) are very enthusiastic about Kosovo and support it to become a member of the EU and agree to go through all the processes and reforms to get there (*E. Vuceva, 2008*).

REFERENCES:

1. Advisory Opinion of 22 July 2010, International Court of Justice, <https://www.icj-cij.org/files/case-related/141/141-20100722-ADV-01-00-EN.pdf>
2. Constitution of the Republic of Kosovo, <http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Constitution1Kosovo.pdf>.
3. Countries that Recognize the Independence of Kosovo <https://www.graphicmaps.com/which-countries-recognize-kosovo>.
4. D. J. Harris. 2004. Cases and Materials on International Law. London. Sweet and Maxwell. P. 99.
5. Digest of United States Practice in International Law 1976. Washington DC: US Government Printing Office. P. 19–20.
6. Kosovo's Declaration of Independence of 17 February 2008. Article 8.
7. Montevideo Convention of 1933. Article 3. <https://www.ilsa.org/Jessup/Jessup15/Montevideo%20Convention.pdf>
8. Piro Rexhepi, 2017, In Kosovo, too, there's a future for a leftist party of economic and social justice <https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/jun/12/kosovo-leftist-party-social-justice-vetevendosje>
9. Resolution on recognition by the Republic of Poland of the Republic of Kosovo from February 26, 2008, <https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/decyzje-rzadu/uchwala-w-sprawie-uznania-przez-rzeczpospolita-polska-republiki-kosowo.html>.
10. The Programme and core Objectives of the Ministry of Foreign Affairs, <http://www.mfa-ks.net/en/politika/483/njohjet-ndrkombtare-t-republiks-s-kosovs/483>
11. Vuceva Elitsa. 2008. Only a third of Croats enthusiastic for EU membership. EU Observer. <http://euobserver.com/9/27124>

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ВІЙНИ

Шпанчук Іван Русланович

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

Вступ. Останніми роками світ став свідком тривожного сплеску геополітичної напруги, що призвело до конфліктів і криз, які впливають на різноманітні аспекти суспільного буття. Особливо російська агресія суттєво вплинула на геополітичний ландшафт. Під час війни, коли ресурси та можливості держави вичерпані, роль волонтерів стає вирішальною у підтримці постраждалих громад, задоволенні гуманітарних потреб і зміцненні стійкості країни.

Волонтерство, яке характеризується безкорисливим служінням і відданістю добробуту інших, має давню історію в різних суспільствах. Волонтери – це особи, які охоче пропонують свій час, навички та ресурси для підтримки справ, у які вони вірять, без особистої фінансової вигоди. Їхній внесок може варіюватися від надання негайної допомоги під час надзвичайних ситуацій в період воєнного стану до участі в довгострокових проектах розвитку громади. Хоча волонтерство часто вважається неформальною діяльністю, участь держави в регулюванні та сприянні волонтерським зусиллям набуває пріоритетного значення саме нині, в умовах активної фази російської війни.

Особливої актуальності набуває дослідження механізмів державного регулювання волонтерської діяльності в умовах російської агресії, оскільки важливо зрозуміти, як держави реагували на виклики, пов'язані з війною, і як вони використовували потенціал волонтерської діяльності для задоволення критичних потреб суспільства. Важливо проаналізувати різні стратегії та підходи, які застосовуються державами для регулювання, підтримки та координації зусиль волонтерів, забезпечуючи ефективні та результативні

внески в умовах лиха.

Російська агресія, зокрема в Україні та сусідніх країнах, породила численні гуманітарні, соціальні та економічні виклики. Переміщене населення, пошкоджена інфраструктура та зруйновані соціальні системи створили нагальну потребу в допомозі та підтримці. Волонтерські організації та окремі особи відіграли вирішальну роль у заповненні цих прогалів, наданні допомоги та відбудові громад. Однак складність війни в поєднанні з еволюцією характеру волонтерської роботи вимагає розробки державою конкретних механізмів для регулювання та оптимізації цих зусиль.

Вивчаючи досвід і практики держав, які борються з наслідками російської агресії, можна визначити різні моделі державного регулювання волонтерської діяльності. При цьому важливо дослідити правову базу, політичні ініціативи та інституційні структури, які були запроваджені для сприяння та підтримки волонтерства. Крім того, необхідно виявити проблеми, з якими стикаються держави в координації волонтерської діяльності, забезпеченні її ефективності та підтримці її стійкості в тривалих конфліктних ситуаціях.

Мета роботи. Ця робота має на меті сприяти розумінню еволюції ролі волонтерів і державного втручання у реагування на кризу та постконфліктне відновлення.

Матеріали та методи. Для дослідження механізмів державного регулювання волонтерської діяльності в умовах активної фази російської агресії застосовано мультиметодичний підхід, що включає як первинні, так і вторинні джерела даних. Дослідження спиралося на поєднання якісних і кількісних даних для забезпечення комплексного аналізу.

Викладені матеріали та методи були використані для дослідження механізмів державного регулювання волонтерської діяльності в умовах російської агресії.

Цей підхід дозволив провести всебічний аналіз теми, включаючи первинні та вторинні дані, тематичні дослідження та методи ретельного аналізу даних, щоб отримати об'єктивну дослідницьку інформацію.

Результати та обговорення. Активна фаза російської агресії спричинила численні виклики для постраждалих регіонів, що вимагають комплексної та скоординованої відповіді для вирішення гуманітарних, соціальних та економічних потреб. Саме тому волонтерська діяльність відіграє вирішальну роль у підтримці територіальних громад і розвитку стійкості українського суспільства. У цьому контексті важливо наголосити, що ефективне регулювання та координація цих волонтерських зусиль з боку держави постають життєво важливими для максимізації їх впливу та забезпечення їх сталості [3].

Як свідчить аналіз, державне регулювання волонтерської діяльності охоплює розробку та впровадження законодавчої бази, політики та інституційних механізмів сприяння, підтримки та координації волонтерських ініціатив. Механізми державного регулювання мають важливе значення для оптимізації внеску волонтерів, забезпечення їхньої безпеки та благополуччя, а також упорядкування їхніх зусиль у рамках ширшої системи реагування та відновлення [4].

Одним із аспектів державного регулювання є створення законодавчої бази, адекватної та своєчасної для волонтерської діяльності. Вона забезпечує чіткість прав, обов'язків і захисту волонтерів, а також громад, з якими вони співпрацюють. Правові межі та чіткі інструкції дозволяють волонтерам впевнено займатися допомогою, знаючи, що їхні зусилля цінуються та підтримуються державою.

Політичні ініціативи є ще одним важливим компонентом державного регулювання волонтерської діяльності, оскільки політики сприяють співпраці між державними установами, волонтерськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами, залученими у відповідь на російську агресію. Заохочуючи партнерство та координацію, політика сприяє ефективному розподілу ресурсів і підвищує загальну ефективність та значимість волонтерської діяльності.

Інституційні механізми мають вирішальне значення для координації та

управління волонтерськими ініціативами, оскільки сприяють створенню спеціальних державних органів або агенцій, відповідальних за контроль та підтримку волонтерської діяльності. Такі організації можуть слугувати координаційними центрами для поширення інформації, мобілізації ресурсів і координації між різними зацікавленими сторонами. Крім того, вони можуть сприяти навчанню, розвитку потенціалу та визнанню волонтерів, забезпечуючи їх значущу участь і довгострокову стійкість [2].

Проблеми з координацією часто виникають у контексті російської агресії через складність конфлікту та різноманітність волонтерської діяльності. Успішні механізми державного регулювання вирішують ці проблеми шляхом заохочення співпраці та каналів комунікації між зацікавленими сторонами. Регулярний діалог і обмін інформацією сприяють покращенню координації, синергії та взаємній підтримці зусиль волонтерів [7].

Розширення можливостей та підтримка волонтерів є ключовими аспектами державного регулювання. Адекватне навчання та програми нарощування потенціалу покращують навички та ефективність волонтерів, дозволяючи їм робити суттєвий внесок у реагування та відновлення. Крім того, такі механізми, що стосуються безпеки та благополуччя волонтерів, як страхування та психологічна підтримка, є невід'ємною частиною захисту їхніх інтересів і забезпечення постійної участі.

Уроки механізмів державного регулювання в умовах російської агресії дають цінну інформацію для майбутньої практики. Проактивні правові рамки, політика та інституційні структури, які передбачають і вирішують унікальні виклики регіонів, які постраждали від конфлікту, є життєво важливими. Контекстно-специфічні підходи, гнучкість і адаптивність є ключовими для того, щоб механізми державного регулювання залишалися чуйними та ефективними в умовах, що змінюються. Постійне оцінювання, навчання та обмін знаннями між державами, волонтерськими організаціями та академічними колами сприяють постійному вдосконаленню механізмів державного регулювання [6].

Механізми державного регулювання волонтерської діяльності в умовах активної фази російської війни є вирішальними для оптимізації внесків волонтерів та координації їх зусиль. Через законодавчу базу, політику та інституційні механізми держави можуть забезпечити необхідну підтримку та координацію для ефективного використання потенціалу волонтерів. Розширюючи можливості та захищаючи волонтерів, сприяючи співпраці та сприяючи постійному навчанню, держави можуть забезпечити, щоб волонтерська діяльність відігравала значну роль у подоланні викликів, спричинених російською агресією та подібними конфліктами [1].

На нашу думку, державне регулювання є нині критично важливим для ефективного використання та координації волонтерської діяльності в умовах російської війни та воєнного стану. Хоча волонтерство відіграє життєво важливу роль у вирішенні багатогранних викликів, спричинених російською війною, втручання держави має вирішальне значення для забезпечення необхідної правової бази, політики та інституційних механізмів з метою оптимізації зусиль волонтерів. Без належного регулювання, потенційний вплив волонтерів не лише може бути обмеженим, а й можуть виникнути проблеми з координацією, що перешкоджатиме загальній ефективності реагування та підтримання ініціатив з відновлення.

Ми вважаємо, що чітко визначені законодавчі рамки та політичні ініціативи відіграють важливу роль у створенні надійної основи для державного регулювання волонтерської діяльності. Розробка та впровадження спеціального законодавства щодо волонтерства може запропонувати ясність щодо прав, обов'язків та захисту як для волонтерів, так і для громад, яким вони служать. Крім цього, політики, які сприяють співпраці між державними установами, волонтерськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами, можуть сприяти ефективній координації та розподілу ресурсів, що призводить до суттєвого підвищення ефективності волонтерської діяльності та впливу [5].

Ефективна координація постає ключовим викликом державного регулювання волонтерської діяльності в умовах активної фази російської

агресії. Складність конфліктних ситуацій, різноманітність волонтерських ініціатив та залучення багатьох зацікавлених сторін вимагають надійних механізмів координації. Успішні приклади свідчать про важливість співпраці між державними установами, волонтерськими організаціями та місцевими громадами за активного залучення всіх зацікавлених сторін до процесів прийняття рішень. Крім того, створення каналів зв'язку, платформ для обміну інформацією та регулярний діалог між учасниками сприяли покращенню координації та синергії зусиль волонтерів [1].

Проведене дослідження підкреслило важливість розширення можливостей та підтримки волонтерів через механізми державного регулювання. Нами було встановлено, що адекватне навчання, розбудова спроможності та програми визнання покращують навички та ефективність волонтерів, забезпечуючи їх вагому участь та стійкість. Крім того, механізми забезпечення безпеки та благополуччя волонтерів, включаючи страхування та психологічну підтримку, визначені нами як важливі компоненти державного регулювання. Інвестуючи в розвиток і добробут волонтерів, держава оптимізує свій внесок, сприяє розвитку та удосконаленню інституту волонтерства.

Висновки. Дослідження механізмів державного регулювання сприяє практичній діяльності щодо управління волонтерською діяльністю в умовах російської війни. Доведено необхідність формування своєчасної правової бази, адекватної політики та прозорих інституційних структур, які вирішують першочергові завдання та долають актуальні виклики регіонів, що постраждали від війни.

Крім цього, гнучкість, адаптивність та адекватні підходи до державного регулювання, що залежать від контексту, також доцільно визначити як ключові елементи у забезпеченні оперативності та ефективності волонтерських ініціатив.

Необхідно наголосити на важливості постійного оцінювання, навчання та обміну знаннями між державами, волонтерськими організаціями та академічними колами як засобу постійного вдосконалення механізмів

державного регулювання волонтерської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про волонтерство Закон України від 19.09.2019 № 1114-IX.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>
2. Досвід забезпечення безпеки та соціального захисту волонтерів в умовах конфлікту на сході України: аналітична записка.
3. Проект «Волонтерський законопроект»: аналіз відповідності до стандартів міжнародного права та кращих практик країн Європейського Союзу. Аналітична записка.
4. Борисенко І. В. Соціальне забезпечення волонтерів у сфері безпеки нації. *Інтернаука: міжнародний науковий журнал*. 2017. 1(6), С. 38–42.
5. Кузик Н. Правове забезпечення діяльності волонтерів в Україні. *Молодий вчений*. 2019. 11(79). С. 375–377.
6. Ківшар Л. І., Кузик Н. І., Склярєнко О. В. *Соціальне забезпечення волонтерів в Україні. Юридична наука та практика*, 2019. 2(22), С. 45–50.
7. Матяш Ю. В. Соціальний захист волонтерів: світовий досвід та перспективи України. *Актуальні проблеми державного управління*. 2019. 2(85). С. 131–137.

PHILOLOGICAL SCIENCES

PRAGMATIC ASPECTS OF COGNITIVE LINGUISTICS

Drofyak Nadiya

Lecturer

Ivan Franko National University

Lviv, Ukraine

Introductions. Cognitive Linguistics represents a specific vision of the natural language as the instrument for organizing, processing, and conveying information. Any formal structure of the language which is presented by words, phrases, sentences are viewed not as autonomous components of the utterance, but as reflections of general concepts which are organized and categorized due to certain principles and processing mechanisms which are embedded in cognitive capacities of a human being.

The aim of the investigation is to single out the way in which cognitive abilities and overall knowledge turn into practical application of the experience resulting from social and psychological comprehension of the world.

Materials and methods. As far as the theoretical realm of Cognitive linguistics is concerned it is based on the three main characteristics: “the primacy of semantics in linguistic analysis, the encyclopedic nature of linguistic meaning, and the perspectival nature of linguistic meaning “[4]. According to the first characteristic the basic function of language involves meaning; the other two go deeper into the nature of the semantic phenomena. The priority of semantics in any linguistic analysis follows from the cognitive perspective of the investigation. As the language is a system for the categorization of the world, it’s obvious that the world knowledge is associated with linguistic forms. But linguistic meaning implies that the world is not objectively reflected in the language because the categorization function of the language imposes a structure on the world rather than just mirroring objective reality.

So, language is a way of organizing knowledge that reflects the needs, interests, and experiences of individuals and cultures [6].

Speaking about the pragmatic aspects of Cognitive Linguistics it's worth pointing out that scientific dimensions are not just concepts, models, and techniques, they also consist of people, their activities and channels of communication which presuppose cooperation and coexistence. These ideas were elaborated by key figures of Cognitive Linguistics such as George Lakoff, Ronald W. Langacker and Leonard Talmy [3, 5]. They are called the founding fathers who originated Cognitive Linguistics. In terms of common perspectives and purposes, even if only partially shared, many more names could be mentioned. For instance, in terms of seminal ideas and actual influence, Charles Fillmore is considered to share the ideas of the three founding fathers, even though he would probably not describe himself as a cognitive linguist [1]. Given the fact that language is defined as a social system it is a set of collective conventions, a common code shared by a community. But it is also an individual, psychological activity that consists of producing specific combinations from the elements that are the components of the language. So, there must be a kind of mediating factor that bridges the distance between the social and the psychological, between the community and the individual, between the system and the application of the system. The linguists provide the difference between the competence and performance which pours some light on the issue. The bridge between social code and individual usage is the person's knowledge of the code and the practical usage of this code in everyday interaction, acquiring new knowledge and gaining new experience. The competence of the language user based on the interiorizing the notion of the linguistic system and the internal grammar of the language user is in fact a certain performance of individuals which constitutes a pragmatic aspect of Cognitive linguistics.

Results and discussions. Cognitive linguistics as the theoretical framework can be viewed as the philosophical orientations of cognitive-linguistic theory and cognitive grammar in particular. In other words, grammar is grounded in people's general cognitive capacities, and its meaning is rooted in people's experience with the

world. A profound insight into grammar as part of human cognition suggests dealing with categories, the basic units of thought and language, and shows how cognitive processes operate on categories and interact with other cognitive dimensions such as perception, attention, and memory. Another important factor about grammar of a language is that it reflects and presents generalisations about the certain phenomena in the way the speakers experience them. Some authors elaborate on the three basic types of cognitive processes: the formation of categories, the conceptual grouping of categories, and the extension of conceptual and linguistic categories by means of metonymy and metaphor [2, 5]. In producing and understanding the language some cognitive operations take place. First of all this is the construal of thoughts in speaking – the way the person understands the world or a particular situation. Human's behavior and activity will depend greatly on this comprehension. Another cognitive operation is based on building mental spaces in communication. Such spaces are essential for the analysis of the given information as well as evaluating the overall knowledge gained from the previous feedback and benefits. The last one is drawing or imagining of inferences by the hearer. It has something to do with implementing of some experiences into life in order to coexist in objective reality.

Conclusions. Cognitive linguistics and its basic constructs present the interwoven relationship between the world, people's conceptualizations, and the semiotic system of language. Due to the integration of theory and practice and guided by the cognitive-linguistic approach it gives the meaning the central position in the architecture of communication through application of the experience resulting from social and psychological comprehension of the world.

REFERENCES.

1. Fillmore Ch. The Mechanisms of "Construction Grammar" //– BLS. 1988. – №14. – P.35-55
2. Fillmore Ch. Regularity and idiomaticity in grammatical constructions: The case of „Let alone“ // Language. – 1988. – №64 – P. 501–538.
3. Langacker R., Language and the Cognitive Construal of the World.

Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 1995. – P. 51-79.

4. Langacker R., "Cognitive Grammar." *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*, ed. by Dirk Geeraerts and Herbert Cuyckens. Oxford University Press, 2007

5. Lacombe J., George Lakoff's Cognitive Theory and his Conceptual Metaphor. – GRIN Verlag. 2014 - 28 pp.

6. The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics. Introducing Cognitive Linguistics. 2012, p.3-22.

7. Radden G. and Dirven R., Cognitive English Grammar. John Benjamins.- 2007.

SEMANTIC PROPERTIES OF WORDS ENDING IN – ING IN JOURNALISTIC TEXTS

Lacková Marta

PaedDr., PhD.

Department of English Language and Literature
Faculty of Humanities, University of Žilina, Slovakia

Introduction. Over the last fifty years corpus linguistics has become an advanced linguistic discipline using corpora as a means of studying language. It provides a scholar with new perspectives on diverse features of real-life communication.

Within our regional linguistic environments, corpus-based quantitative analysis of texts together with procedures of detecting linguistic changes were introduced by scholars such as [1], [2], [3], and [4], who indicates that corpus linguistics research emphasizes qualitative methods together with parole [4, p. 11]. Simultaneously, the author highlights the advantage of having a sufficient amount of empirical data and being able to easily quantify all quantifiable phenomena [4, p. 11].

In our article, we investigate the chosen lexical units in the texts belonging to journalistic style; in concord with [5], we understand journalistic style as not only newspapers, but also television, radio and the Internet space that is becoming more and more influential in the 21st century.

We encounter several definitions of journalistic style in the linguistic literature; [6] states its scope as a way of purposeful selection and thematic arrangement of standard language means used for making the most up-to-date, accurate, and convincing information intended for the public. The prevailing characteristic traits adapted from several sources are as follows [5], [6], and [7]: mostly written form, monological nature, conceptuality, topicality, consistency, variability, publicity, official nature, communicative function. *Moreover, the specificity of this style is defined by the combination of both explicit and implicit means, each of which should be a strong medium of persuasion and influence* [8].

Aim. Taking into account the fact that corpus procedures have evolved into influential methodological tools of modern applied linguistics, the aim of this paper is to investigate semantic properties of lexemes ending in *-ing* within the journalistic sub-corpus of the Slovak National Corpus. At the same time, we arise from the premise that contemporary mass media display a huge impact on the general public opinion and this is one of the background factors which contribute to the penetration of the journalistic vocabulary into everyday communication.

We do not consider the usage of lexical units with the *-ing* ending to be a new linguistic phenomenon [9], [10], [11] within Slavic languages; yet, in the contemporary social situation the occurrence and significance of these lexical units have been increasing – this is the reason why concentrated on this specific field of vocabulary; in other words, the paper should reveal dynamics of these lexical units.

Therefore, the goals of the research of lexical units that bear the terminal suffix *-ing* within Slovak are developed in the following intentions: to provide characteristics of a specific layer of lexicon reflecting synchronic dynamics coexisting with integration changes from penetration into the system of the Slovak language through word-formation processes to semantic processes; to describe how language users cope with the process of their adaptation especially within the journalistic style; to depict the contemporary nature of the adaptation process taking into account its impact on the individual communication acts. These are namely the communication needs that influence the openness of Slovak towards other languages and the borrowing processes of new words themselves.

Materials and methods. For the needs of this paper, we utilized methods of corpus linguistics together with statistical methods interconnected in the special tool for searching in corpus NoSketch Engine (<http://www.sketchengine.co.uk>) and the [lemma="*.xxx"] CQL command, with the xxx string replaced with the *ing* word ending. The resulting concordances were applied to create frequency lists of lemmas. We applied also methods of generalization and classification of linguistic phenomena since the language samples supplied by the corpora do not immediately depict specific linguistic phenomena in their most general way.

Within the research, we looked into the Slovak National Corpus of the Ľudovít Štúr Institute of Linguistics– the Slovak monolingual synchronic annotated textual corpus, in particular the sub-corpus of journalistic texts (Slovak National Corpus prim-9.0-public-inf. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2020. Available at: <http://korpus.juls.savba.sk>). There are 1 194 435 396 tokens (919 577 80 words) located in the sub-corpus of informative acts of communication.

As a corpus-based study, its aim was to recognize repetitive patterns in which the investigated lexical units occur so that we might study their functions in the given discourse. Before that, we had manually identified the auto-semantic lexemes with the terminal ending *-ing* in [12] and in [13] in order to determine their semantic qualities.

In some cases, it was not feasible to relate the exact incidence of lexical units with the *-ing* affix as the result of their polysemic and homonymic character: Moreover, we were forced to filter manually out (or to work with the filtering tool) the forms that are not part of the searched expression paradigm. The structures include: proper names, e.g.: *Downing Street*; words from the English language; yet, not corresponding to the searched paradigm, e.g.: *king*; words from other languages, e.g.: *Peking, Jönköping*.

Results and discussion. Via the above-mentioned procedures, we made the evidence of 5373 lexical units with the terminal ending *-ing* whose occurrence and functions were to be justified in the texts of the journalistic style within the Slovak National Corpus.

The lexical units represent an extensive material to be elaborated; for the needs of the present paper we decided to work with 102 lexical units ending in *-ing* that are of the highest absolute frequency in the relevant sub-corpus (>499). In order to demonstrate the aspect, we generated 7 categories of these lexemes with diverse incidence in the journalistic sub-corpus; the results are depicted in the subsequent table.

It is evident from the summary the higher absolute frequency the lexical units acquire, the less of them belong to the category; only 3 words ending in *-ing* are of

higher frequency than 10 000 (*rating, tréning, marketing*) and 6 words in the range from 9 999 to 5 000 (*leasing, consulting, holding, racing, míting, monitoring,*) on the other hand, more than 4 000 words are categorized in the range from 9 to 1 value of their absolute frequency (e.g.: *allocating, motorcycling, indexing, twisting, grading, reprinting*).

Table 1

Categories of lexical units ending in –ing according to their absolute frequency

Category number	Absolute frequency of lexical unit occurrence	Number of lexical units
1	> 10 000	3
2	9 999 – 5 000	6
3	4 999 – 1 000	34
4	999 – 500	59
5	499 – 100	334
6	99 – 10	1361
7	9 – 1	4012

The above-mentioned differentiated incidence illustrates that the studied lexical units contribute to the fulfilling of specific functional communication needs; yet, their relatively low incidence and their location on the periphery of the lexical stratification do not interrupt the communication flow.

Most of the lexemes with the incidence >100 were recorded also in [12] and in [13] (e.g.: *forčeking, lifting, holding, telešoping, sampling*). The prevailing number of them is still classified as professional lexemes (e.g.: *rating* – 1. professional, a review of the condition, quality, characteristics, development of something according to systematic rules; proof of this assessment). Yet, there are professional lexical units coexisting with the neutral ones (e.g.: *timing* – 1. professional, time management; 2. synchronization of different events), or with lexical units belonging to journalisms (e.g.: *monitoring* – 1. professional, detection of data on something, survey, dwelling followed by analysis and evaluation; 2. journalism, the activity of a journalist, etc., aimed at monitoring the mass media and selecting information, topics from their content offer). The reflection demonstrates the fact that a loan word, when used for a long period of time, has the potential to gradually acquire a neutral stylistic value or

to be re-classified as a journalism proper.

Based on the data taken from the sub-corpus of journalistic texts, it was possible to find the evidence of the lexical units with the *-ing* ending within the following semantic fields on the grounds of shared similar lexico-semantic features: business and economy (e.g.: *leasing, banking, marketing, internetbanking,*); sports and free-time activities (e.g.: *skysurfing, jogging, dancing,*); mass media and communication means (e.g.: *advertising, briefing, , paging*); medicine (e.g.: *tejpung, skrining,*), and life-style (e.g.: *mentoring, koucing, tuning*).

The semantic stratification suggests that the lexemes used in journalistic communication acts continuously penetrate into other spheres of human activities and eventually into the core of the vocabulary system of the Slovak language. In addition to this, the partial analysis proves that the *-ing* ending is a suffixal terminal element with an independent processual meaning in the English language, since in the Slovak language the root morphemes usually do not bear this semantic mark.

Taking into account the relationships between the form and meaning of the *ing* lexemes we state that from the semantic point of view the core of the examined units represent monosemic lexemes, e.g.: *bowling* – game with bowling and heavy ball on the parquet track.

Together with this, cases of polysemy and homonymy in the Slovak language prove the hypothesis that the more frequent a word is the more striking these relationships are, e.g.: *trekking* – 1. more demanding, especially mountain hiking; 2. road cycling. Moreover, only a limited number of the studied lexical units enter mutually synonymic or antonymic relations: (e.g.: *damping/antidumping*).

Both the corpus and dictionary evidence prove that the lexical units with the terminal suffix *-ing* may hold one meaning in two or more orthographic forms. (e.g.: *snoubording/snowboarding*).

One of the most common variations is represented by the contrast of a double consonant and a single consonant: (e.g.: *mobbing/mobbing*). These modifications are in concord with the tendency of loan words to become incorporated into the system of the borrowing language following its own rules.

Conclusions. The analysis of the corpus material indicates certain characteristics in the group of lexical units ending in *-ing* that have penetrated into the contemporary Slovak language, into the journalistic style in particular. Not all the studied lexical units in the given period have undergone an analogical adaptation process, one of the possible reasons is that their semantic content refers to a wide range of concepts; in other words, the current usage in the field of loan words adaptation into Slovak is not homogenous. We cannot provide strict rules of their functioning on a system level; yet, based on the material corpus we highlight only certain tendencies of the integration processes.

In the end, we would like to indicate the limitation of our research; one of them underlines the fact that our analysis is not based on an absolute completeness of the lexical material as the word stock represents an open system that is being developed and enriched by new lexemes. Our analysis indicates that the competition between Slovak and originally English words will be even stronger in the future and language users will select a word fulfilling their communication needs, not considering the origin of the word.

Further research perspectives of verifying the given issue in large corpora applying modern corpus-based methods may cover the subsequent aspects: their phonetic characteristics; their features from the diachronic point of view; their incorporation into scientific prose and colloquial styles; their incorporation into syntagmatic relations; and semantic shifts compared with original meaning in the English language.

REFERENCES

1. Šimková, M., Gajdošová, K., Kmeťová, B., and Debnár, M. (2017) Slovenský národný korpus. Texty, anotácie, vyhľadávania. Bratislava, Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV – Vydavateľstvo Mikula, 168 p.
2. Křen, M. (2013) Odras jazykových změn v synchronních korpusech. Praha, Ústav Českého národního korpusu – Nakladatelství Lidové noviny, 184 p.
3. *Leláková, E. (2011) Presentation on relations between lexical units and their*

meanings. In: Sučasni dostidžennja z inozemnoji filologiji: zbirnyk naukovych prac. Vyp. 9. Užgorod: PP Grafika, pages 271-276.

4. Cvrček, V. (2013). Kvantitativni analýza kontextu. Praha, Ústav Českého národního korpusu – Nakladatelství Lidové noviny, 288 p.

5. Findra, J. (2013). Štylistika súčasnej slovenčiny. Martin, Osveta, 320 p.

6. Mistrík, J. (1989). Štylistika. 2nd edition. Bratislava, SPN, 584 p.

7. Mlacek, J. (2007). Sedemkrát o štýle a štylistike. Ružomberok, KU, 124 p.

8. *Hundarenko, E. (2019). Вербальные маркеры манифестации дискриминации в современном американском газетном дискурсе. Высшее гуманитарное образование XXI века: проблемы и перспективы: материалы четырнадцатой международной научно-практической конференции. – Самара: СГСПУ, 2019, pages 75-82.*

9. Horecký, J. (1991). Anglické slová na –ing v slovenčine. Kultúra slova, 10, pages 32–37.

10. Horecký, J. (1998) Miesto a funkcia slova lízing (leasing) v slovenčine. Kultúra slova, 5, pages 264–268.

11. Dobrík, Z. (2005). O funkčnosti anglicizmov a iných slov cudzieho pôvodu z pohľadu normativistiky a sociolingvistiky, resp. pragmaticky orientovanej jazykovej kritiky. Jazyk a komunikácia v súvislostiach. Ed. J. Dolník. Bratislava, UK, pages 236–249.

12. Krátky slovník slovenského jazyka. (2003). Eds. J. Kačala – M. Pisarčíková – M. Považaj. 4th amended and modified issue. Bratislava, Veda, 985 p.

13. Slovník cudzích slov. (2005) Bratislava, SPN, 1054 s.

РОЛЬ ЗАПОЗИЧЕНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ І ТЕРМІНОЛОГІЇ, ЗОКРЕМА У СФЕРІ СТРАХОВОГО ФОНДУ ДОКУМЕНТАЦІЇ ЯК ЇЇ СКЛАДОВОЇ

Беззубець Тетяна Яківна,
заступник завідувача відділу,
Афанасьєва Олена Миколаївна,
завідувач відділу,
Виноградова Ольга Євгеніївна,
молодший науковий співробітник
Науково-дослідний проектно-конструкторський
та технологічний інститут мікрографії
м. Харків, Україна

Вступ. Завдяки дослідженням обґрунтовано роль запозиченої термінології у формуванні мовно-професійної компетентності фахівців та української загальнотехнічної термінології, що викликає дискусії у професійних колах, здійснено огляд поповнення сфери страхового фонду документації України (далі – СФД) новими іноземними термінами та чинники, які впливають на цей процес.

Мета роботи. Метою досліджень є аналіз термінології сфери СФД, загострення уваги на питанні доцільності іншомовних запозичень, визначення причин цих запозичень та надання висновків щодо удосконалення національної термінології у зазначеній сфері.

Матеріали та методи. Методи досліджень ґрунтуються на застосуванні термінологічного аналізу та аналогії, що є різновидом системного аналізу, який спирається на вивчення контексту вживання терміна, а також на порівняльному аналізі визначень одного й того самого терміна в різних джерелах, який надав змогу уточнити зміст поняття, що застосовувалось під час роботи з чинними термінами.

Результати та обговорення. Загальновідомою формою семантичного (сислового) втілення найважливіших понять сучасного світу стало запозичення термінів з інших мов, що притаманно всім термінологічним

системам без винятку.

Цей прийом збільшує лексичні можливості будь-якої термінологічної системи, поповнює її кількісний і якісний склад, збагачує мову, розширюючи сфери її використання. На цей час перед лінгвістами постає завдання, яке полягає в об'єктивному вивченні причин, особливостей та наслідків застосування іншомовних термінів - це з одного боку, а з другого - у виробленні критеріїв і норм функціонування чужомовної лексики, визначенні допустимого рівня її кількості у мові, який би не загрожував функціонуванню національної мови як єдиної самобутньої системи.

На прикладі досліджень термінологічної системи визначено основні чинники, що впливають на запозичення іншомовних термінів до фахової мови, і це насамперед пов'язано з:

— глобалізацією ринкових відносин, розвитком міжнародних економічних та інших зв'язків, інтенсивним впливом мас-медіа, виникненням інтернаціональної термінології;

— калькуванням з оригіналу, здебільше російської, а також англомовної термінології цієї сфери;

— гармонізацією нормативної бази України з міжнародною та європейською, впливом на термінологію сфери СФД міжнародної та європейської стандартизації;

— розвитком науки й техніки, соціальних змін, виникненням нових сфер діяльності суспільства тощо;

— розвитком нових методик отримання зображення, зокрема у сфері СФД це розвиток технологічного напрямку, що стосується роботи з електронними документами;

— існуванням закордонних організацій, фірм на території України, продукцією яких використовують у сфері СФД, користування американською продукцією (Microsoft Word, Apple, Canon тощо).

Висновки. Встановлення відповідного співвідношення між національним і міжнародним у термінотворенні залишається однією з актуальних проблем

сучасного українського термінознавства. Ураховуючи наведене, можна зробити висновки, що для вирішення проблеми надмірного входження чужомовної лексики до національної сучасної мови загалом, над чим активно працюють українські мовознавці, фахівці з термінотворення безумовно мають керуватись і дотримуватись національних стандартизованих правил і норм побудови термінів і визначень понять та ураховувати *основний принцип* — перед тим, як уводити чужомовну одиницю до системи української мови необхідно дослідити серед національних термінів такий, який зміг би точно відобразити зміст запозиченого поняття або ж утворити синонім із корінних національних мовних ресурсів, і такий термін використовувати як нормативний. Якщо це неможливо, варто залишати запозичену термінологічну одиницю. Саме таким чином національні термінологічні системи можна зробити максимально досконалими.

То ж, слід пам'ятати, що українська наукова мова проходить надзвичайно відповідальний етап свого формування і фахівці з термінотворення одні з перших повинні усвідомлювати важливість цієї роботи та бути відповідальними за те, наскільки наша мова буде досконалою.

**СИНОНІМІЯ В ЛЕКСИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЯХ В АВТОРСЬКОМУ
ПЕРЕКЛАДІ УРИВКУ СТАТТІ ДЖЕНІС Л. ТЕМПЛТОН ТА ЖАКЛІН С.
ЕКЛІС «THE RELATION BETWEEN SPIRITUAL DEVELOPMENT AND
IDENTITY PROCESSES»**

Джаджа Б. А.,

студент

Кикоть В. М.,

д. філол. н., доцент

Черкаський національний університет

ім. Б. Хмельницького

Дослідження присвячене аналізу синонімічних заміни в авторському українському перекладі уривку публіцистичної статті Дженіс Л. Темплтон та Жаклін С. Екліс Спенса «The Relation Between Spiritual Development and Identity Processes».

В нашій роботі ми застосовуємо типологію трансформацій, розроблену О. Селівановою, яка, зокрема, зазначає, що «у вузькому значенні перекладацька трансформація є перетворенням, модифікацією форми, або змісту й форми в перекладному тексті з метою досягнення балансу різних видів інформації та прагматичного впливу на адресата порівняно з текстом оригіналу» [1, с. 202]. Ці перетворення робляться на підставі розбіжностей вихідної та цільової мов і є системними, а також через відмінність культур, онтологій, програм інтерпретації реципієнтів першотвору й перекладу, що дає підстави називати їх функціональними. Такий поділ перекладацьких трансформацій здійснюється за параметром їхніх чинників.

Синонімічні заміни, як зазначає О. Селіванова, «є формально-змістовими трансформаціями у денотативному плані, які в перекладі представляють словникові відповідники лексем з неоднаковим із вихідною одиницею семним набором та актуалізований контекстом повідомлення» [2, с. 460]; За умови визнання міжмовної синонімії такі трансформації передбачають використання еквівалента або з однаковим значенням, а найчастіше – з близьким, зважаючи

на контекст. Синоніми допомагають досягти більшої адекватності чи суттєвішої адаптації до культури мови-реципієнта.

Розгляньмо кілька прикладів:

Along with this belief comes the desire for, and commitment to, self-transcendence and connection with a greater force // Разом з цією вірою приходить бажання й прихильність до самовдосконалення та зв'язку з більшою силою

У тексті оригіналу словосполучення *self-transcendence* означає «the act of transcending oneself or the capacity to transcend oneself» [6]. Ми підібрали відповідник «самовдосконалення», який достатньо передає значення оригінального виразу – «Удосконалення самого себе (фізичне, моральне і т. ін.), своєї фахової майстерності тощо» [3]. Отже, ми вдалися до синонімічної заміни.

Work by Kelemen (2003) suggests that children have a strong tendency to find purposefulness in the shape of natural things. For example, Kelemen asked 7-, 8-, and 10-year-old American and British children to choose between a teleological and physical explanation of properties for living and nonliving things // Праця Келемен (2003) демонструє, що діти мають сильну тенденцію знаходити цілеспрямованість у формі природних речей. Наприклад, Келемен попросив 7-, 8- і 10-річних американських і британських дітей вибрати між телеологічним і фізичним поясненням властивостей живих і неживих істот.

Тут використано синонімічну заміну *suggests* – «to mention an idea, possible plan...» [5] на «демонструє», що означає «Виставляти що небудь з метою привернути чийось увагу» [3]. Ця лексема, на нашу думку, ліпше передає зміст, ніж її інші відповідники. Слово «згадує» в такому контексті в українській мові не використовується, адже праця Келемена не згадує, позаяк «вона нічого не забула». Натомість наукова праця може демонструвати якусь тенденцію.

We propose that the search for self-transcendence, which may take the form of a search for purpose, meaning, connection, and contribution, results in the development of a personal spiritual identity. // Ми пропонуємо, що пошук

самовдосконалення, який може мати форму пошуку мети, сенсу, зв'язку та внеску, призводить до розвитку *індивідуальної* духовної ідентичності.

У цьому реченні *personal*, що означає «relating or belonging to a single or particular person rather than to a group or an organization» [5], замінено синонімічною лексемою *індивідуальний* у значенні «Який перебуває в особистому користуванні, розпорядженні; окремий» [3]. У тексті розмежовуються поняття «колективна ідентичність» та «індивідуальна ідентичність», а серед варіантів «персональна», «особиста» ми обрали саме «індивідуальну», що, на нашу думку, найбільше підходить у контексті соціальних ролей, і тому ми вважаємо таку заміну найбільш влучною.

Отже, одним із головних завдань перекладача є досягнення семантичної еквівалентності вихідного тексту й тексту перекладу, чому суттєво сприяє застосування трансформацій із синонімічними замінами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Селіванова О. О. Проблема диференціації перекладацьких трансформацій. *Нова філологія*. 2012. № 50. С. 201–208.
2. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Монографічне видання. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю., 2012. 488 с.
3. Академічний тлумачний словник української мови. URL : <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 21.03.2022).
4. Oxford Learner's Dictionary. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com> (дата звернення: 21.03.2022).
5. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org> (дата звернення: 15.06.2023).
6. Merriam-Webster. URL: <https://www.merriam-webster.com> (дата звернення: 01.04.2023).

РИСИ ПОСТМОДЕРНІЗМУ В ТВОРАХ ПАВИЧА МИЛОРАДА

Колеснікова Вікторія Олександрівна

здобувачка освіти другого (магістерського) освітнього рівня

Полтавського національного педагогічного університету

імені В. Г. Короленка

м. Полтава, Україна

Вступ. У середині 1950-х років відбувається перехід від модернізму до постмодернізму. Особливості цього періоду полягають у неприйнятті існуючого на той час поділу мистецтва на елітарне й масове та у виникненні ідеї їхньої дифузії. Уже в цей час формується домінування постмодернізму як синтез минулого і теперішнього, високого і низького в мистецтві, орієнтація на полігамність естетичних смаків. У період 60-70 років постмодернізм охоплює різні національні літератури. А у 80 роки постмодернізм стає провідним напрямом сучасної літератури і культури. Передумовами появи цього напрямку є своєрідне розчарування в ідеалах модернізму як-то безповоротності прогресу, безумовного вирішення наукою й технікою глобальних проблем людства, існуванні загальнолюдських цінностей, цілісності світу.

У сербській літературі на тлі постмодернізму яскравою постаттю є науковець та літератор Павич Милорад. Творчість письменника постійно цікавить зарубіжних та вітчизняних дослідників. Особливість його творчої манери і світосприйняття аналізували Ю. Ковбасенко, І. Кузнєцов. Особливості розвитку стратегії гіпертекстуальності та рецепцію творчості в Україні досліджувала А. Татаренко. Також можемо побачити інші аспекти його творчої діяльності в системі поглядів «відкритого твору» в наукових доробках З. Гук, М. Євтича, А. Єркова, Я. Михайлович, І. Лучука, О. Бульвінської. Проте незважаючи на такий інтерес науковців до проблеми особливостей постмодернізму, у вітчизняному літературознавстві безсумнівно бракує окремого дослідження, яке б узагальнило особливості творчості письменника.

Мета полягає у дослідженні вивченні особливостей рис постмодернізму в творах Павича Милорада.

Матеріали та методи. Для вирішення поставлених завдань застосовувалися такі методи дослідження як аналіз наукової літератури з метою визначення стану розробленості проблеми дослідження; аналіз та узагальнення досвіду роботи науковців та практиків з метою вивчення і порівняння різних поглядів на обрану проблему; синтез, систематизація, порівняння і узагальнення з метою уточнення базових понять дослідження.

Результати та обговорення. Постать Павича Милорада ототожнюють з відомими письменниками течії постмодернізму Umberto Eco, Jorge Francisco Isidoro Luis Borges Acevedo. Як і всі письменники того часу, вони прагнуть зруйнувати межу між елітарною та масовою літературою, прагнучи, щоб стати популярними і доступними широкому колу читачів. Не є винятком із цього напрямку і творчість Павича М.. Письменник намагався утримувати кожного читача, розробив цілу систему для захоплення і утримання читацької аудиторії.

Павича М. вважають першим письменником двадцять першого століття, який є представником і основоположником гіперлітератури. Твори автора друкують класичним способом, проте їхня художня складова має властивості гіпертексту. Структура гіперпроекту дає їм безсумнівно більшу можливість розкрити всі слої і смисли, ніж друкowana версія твору. При цьому гіпертекст будується на нелінійному і багаторазовому прочитанні. Окремі складові частини великого тексту можна читати не в одному визначеному порядку, а різними напрямками, залежно від виявленого бажання читача. До того ж ці напрямки цілком рівнозначні. Від вибору способу читання залежать різні можливості створити образ головного героя в своїй свідомості. Активне використання комп'ютерної стилістики є безсумнівно не просто гонитвою за модою, а логічним продовженням тієї лінії розвитку постмодернізму, яка пов'язана з руйнуванням застарілого, відмовою від історично детермінуючих зв'язків. Це дозволяє шляхом відступів, коментарів, відокремлень та виключень зазирнути в багатогранність сюжету. Читач отримує більшу свободу, він наче стає автором твору. Тепер він сам вибирає не тільки варіант розвитку сюжету, як-то де твір почнеться, де закінчиться, а навіть вирішує долі героїв, при цьому

самостійно активізує багаточисленні внутрішні зв'язки різних розділів.

Зауважимо, майже всі твори письменника Милорада Павича побудовані у вигляді гіпертекстів, які легко перекладаються в електронну форму. Зазначимо, до оповідань «Скляний равлик» і «Дамаскин» подається підзаголовок «Оповідання для комп'ютера та циркуля»; «Вічність і один день» – це п'єса меню, де читачеві пропонується самому вибрати складові частини і скласти текст. При цьому слід вказати, що роман-кросворд «Краєвид, намальованийий часом» має вказівки автора: «Як читати цей текст по горизонталі» і «Як читати цей текст по вертикалі». Ці вказівки допомагають виділити блоки: за темами, за образами, за ходом подій, за любовними історіями тощо. Таке виділення блоків може змінити кінець чи початок роману і долі героїв. Роман закінчується по-різному, залежно від того, чоловік чи жінка його читає: в жіночій версії головна героїня залишається живою, в чоловічій версії жінку вбивають. У творі «Хозарський словник» також існує електронна версія, і його також можна читати в індивідуально створеному стилі. Павич Милорад зазначає, що з його творів можна вийти не через один вихід, а через декілька.

На думку автора, саме така проза у комп'ютерному стилі має повернути до літератури інтерес молоді, які виростили в інформаційному просторі і втратили цікавість до читання. У статті «Початок і кінець роману» Милорад стверджує, що сьогодні настала не криза літератури загалом, а криза традиційного способу читання, графічного вигляду роману зокрема.

Роман «Хозарський словник» та гіпертекст. У романі «Хозарський словник» безсумнівно є класичним прикладом гіпертексту. Ідеальний гіпертекст усіх часів, який існував здавна, бо це звичайний словник. Адже цілісний текст із класичним зачином, основною частиною, фіналом може просто загинути від купюр, перетасовки штампів, читання не спочатку тощо. Те, що для класичного гіпертексту є умовою життя, для традиційного тексту може виявитися причиною зникнення. У Павича Милорада час не стає основною темою його роману, втім система поглядів часу в нього стає тим філософським підґрунтям, на якому виростає архітектоніка усього роману.

Тобто, концепція часу «проростає» з надр його твору, підпорядковуючи усі елементи його композиції. Говорячи про концепцію часу у Павича Милорада, потрібно звернути уваги на структуру роману «Хозарський словник». Демони з'єднують часову вертикаль, і цілком ймовірно, що вона може подовжуватися - в результаті появи нової інформації про хозарів або в результаті нових видань «Хозарського словника». Рух можливий як в напрямку минулого, так і в напрямку майбутнього, де може перетинатись якоюсь новою площиною в поки що невідомому часовому шарі.

Динаміка стосунків між персонажами і елементами роману в цілому розігрується не тільки у горизонтальній, але й у вертикальній площині і на поверхнях трьох боків призми, а коли йде мова про світ демонів – і вздовж діагональної лінії призми. Складна структура роману, велика кількість сюжетних ліній, взаємне цитування різних статей, надзвичайна філософська насиченість роблять цей твір схожим на ризому у трактуванні Умберто Еко, бо в ній кожна доріжка має можливість перетнутися з іншими, при цьому немає центру, немає периферії, немає виходу.

Ця структура адекватна ситуації часу, бо одним з найголовніших постулатів постмодернізму є розколений світ, де немає ні вищого сенсу, ні ідеалу, ні істини, а отже, буття не є щось ціле, а тільки довільно склеєні фрагменти, які розсипаються від найменшого дотику, а потім складаються в іншу мозаїку. У цьому творі є три версії з сумою суперечливих уявлень про світ, тож у автора-постмодерніста істина багатогранна. Він замість одного оповідача включає в свою книгу багатьох авторів, які до того ж перебувають на трьох тематично-часових рівнях роману.

Отже, Павич М. уміло будує структуру роману з кількох шарів. Безсумнівно у ньому немає загального тематичного плану, а є зібрання мотивів, епізодів, епізодичних особистостей; немає наскрізного сюжету, а є розповідь про якийсь випадок, доповнений і збагачений коментарем з приводу цього випадку і розповіді про нього, а на наступному рівні він з'явиться ще раз з доповненими коментарями і доповненнями з приводу коментарів із

попереднього шару. Хочемо зазначити, що в романі відсутня єдина цілісна концепція часу, а безсумнівно існує своєрідна суміш моделей часу, починаючи з античних уявлень про час як про замкнене коло і закінчуючи запереченням об'єктивного і визнанням суб'єктивного часу.

Роман «Дамаскин: історія для комп'ютера і циркуля» і подвійний гіпертекст. Творчість Павича Милорада дає багато цікавих прикладів подвійного гіпертексту, одним із них є «Дамаскин: історія для комп'ютера і циркуля». Цей роман про кохання можна вважати яскравим прикладом подвійного кодування. На першому рівні роман постає як гіпертекст, оформлений із урахуванням можливостей комп'ютерного використання. Книголюбіві пропонується створити оповідання з фрагментів історії. Після прочитання вступних розділів він опиняється на «першому перехресті», де може сам обрати, в якому порядку читати наступні два розділи. Від цього вибору залежить, який з двох розділів читач обере за кінець оповідання.

Традиційно для автора, підзаголовок позначений двозначністю. Це наче підказка. Автор пропонує читачеві історію, у процесі ознайомлення з якою ключову роль відіграють комп'ютер і циркуль. Можливе буквально трактування використання цих приладів. Так, наприклад, комп'ютер може допомогти читачеві швидко прочитати роман за вказівками автора. Крім того, твір у такому випадку втрачає формальні обмеження. Що стосовно ролі циркуля, то його можна виключити з сюжету твору. Сприйнятий буквально, підзаголовок зводить функцію комп'ютера до забезпечення швидкого «пересування» текстом з метою відчитання фабули. Щодо циркуля, то він використовується для пошуку прихованих сенсів. Тож підзаголовок вказує також на два рівні прочитання роману: формально-поверхневий і алюзивно-значеннєвий.

Прихильники письменника Павича Милорада визнавали та вихваляли його багату фантазію, уміння використання сучасних технологій, повторювали його висловлювання про необхідність нового способу читання, не завжди замислюючись над тим, в чому саме він полягає. Це питання зацікавило і

літературознавців, критично налаштованих до автора. Критики висували претензії щодо примітивності прийому механічної перестановки складових частин, відсутність чітко оформленої ідеї твору, відсутність мотивації використання в ньому імен святих отців. У іменах героїв міститься своєрідний ключ до трактування новаторської стратегії читання, яку створює Павич Милорад. У творах Павича часто присутня паралель між будівництвом і літературою, і в його творі «Дамаскин» вона є особливо виразною. Давши їм імена Йована Дамаскина і Йована Лествичника, автор ввів у роман тему літератури як будівництва. Обидва описаних історичних герої були письменниками і церковними діячами. Вони займаються сакральним і світським будівництвом. Милорад Павич постійно переплітає відомі мотиви, створюючи нові комбінації, що у процесі руйнування старих сенсів приводить до нових смислових асоціацій.

Імена героїв і пов'язані з ними мотиви активізують основні асоціації, вторинні асоціації й асоціації випадкові. Уявимо комп'ютер і спосіб роботи пошукових систем. Пошукова система на запит користувача теж відповідає в такий спосіб. Вона дає посилання як на інтернет-сторінки, присвячені поняттю, яке шукають, так і на ті, де вони згадуються в абсолютно випадковому контексті. Інколи бувають випадки, коли перша і друга частини «завдання» є складовими двох різних імен. Павич задає обов'язкову помилку, відхилення від істини, а в такому випадку пошукова система пропонує варіанти подібних імен, понять тощо. Користувачі мережі Інтернет безсумнівно мають можливість скористатися пошуковими запитом комп'ютера, тож за логікою комп'ютера може діяти й читач творів Павича. Шукаючи ім'я чи поняття в мережі Інтернет, можемо одержати паралельно багато інформації з історії сербської культури і літератури.

Цікаві результати дає читання художньої прози Павича паралельно з його ж науковими доробками з історії сербської літератури. Під час аналізу можна не тільки знайти джерела мотивів та образів у творах письменника, а й дійти певних висновків щодо особливостей його оповідної стратегії. Історичне,

відоме, реальне у постмодерніста набуває рис неправдивого і хибного. А вже потім історичне, відоме, реальне стає частиною художнього твору, втрачаючи наукову важливість та істотність. Хоча слід зазначити, що історичне, відоме, реальне зберігає при цьому свій потенціал асоціацій і можливих зв'язків з іншими частинами колишніх систем поглядів. Нова стилізація ефективно призводить до створення нових образів відомих і усталених систем, архетипів і мотивів.

Висновки. Особливостями постмодерністської літературної творчості Милорада Павича є звернення до різноманітних систем поглядів на час як показ залежності сприйняття часу від суб'єкта. Ці складові частини уявлень про час залишаються незмінними та неперебудованими в єдине ціле. Кожен з них зберігає свою відокремленість. Це дає змогу обирати те, що більш до вподоби, як, наприклад, спосіб читання словникових статей роману. Також яскравим інноваційним елементом є підґрунтя літературної «будівлі», яку становить історія сербської і світової культури. Імена, назви, деталі в творах Милорада виконують функцію векторів на шляху розкриття потаємних образів і мотивів, які розуміються під цим поняттям, а також показовим взірцем латентного гіпертексту.

ІДЕЯ НЕЗЛАМНОСТІ У ТВОРІ «СТАРИЙ І МОРЕ»

ЕРНЕСТА ГЕМІНГВЕЯ

Носенко Марія Сергіївна

здобувачка освіти другого (магістерського) освітнього рівня
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка
м. Полтава, Україна

Вступ. Ернест Гемінгвей займає визначне місце в історії американської літератури, збагативши її своїми невмирущими творами. Мистецтво Ернеста Гемінгвея пролягає у його вірності традиціям реалізму, прагненні відобразити, зафіксувати дійсність, яка повсякчас змінюється, але й повсякчас існує, водночас будучи тісно пов'язаним із романтичними традиціями суто американського варіанту. Тематика його творів надзвичайно широка, проте кожен його роман, кожне його оповідання, крім суто ідейно-тематичного змісту, містить у собі глибокий історичний, естетичний або й навіть філософський підтекст.

Оповідання «Старий і море» не є виключенням, воно вважається одним з кращих творів Ернеста Гемінгвея, є постійним центром уваги читачів.

«Старий і море» Ернеста Гемінгвея – один з найвідоміших творів не лише у художній спадщині великого американського письменника, а й у літературі всього двадцятого століття. У повісті закарбовано подих великого світу, тривожні питання двадцятого століття про долі людини і людства, про ставлення до природи і суспільства, до самого себе до інших людей. Тривожні і важкі питання часу, над якими розмірковує і мистецтво, і філософія, і психологія.

Філософські проблеми повісті досліджені фрагментарно у літературознавчій науці. Повість викликала гострі дебати серед літературних критиків. Серед дослідників даного питання можна виокремити таких: К. Байкер, Л. Гурко; С. Фріхофа. К. Берхенса. Визначальними у дослідженні стали праці українських літературознавців Т. Денисової, Н. Чикирис, І. Білана

та американських науковців Б. Хай Пітер, А. Бургес, Л. Лін, М. Холістер, Дж. Твендж. Підґрунтям нашого дослідження є положення науковців методистів Л. Мірошніченко і Г. Токмань про особливості вивчення епічних творів.

Мета полягає у дослідженні ідеї незламності старого рибалки, для якого життєвими принципами були вірність власним принципам, незламність та внутрішня сила.

Матеріали та методи. Для вирішення поставлених завдань застосовувалися такі методи дослідження як аналіз наукової літератури з метою визначення стану розробленості проблеми дослідження; аналіз та узагальнення досвіду роботи науковців та практиків з метою вивчення і порівняння різних поглядів на обрану проблему; синтез, систематизація, порівняння і узагальнення з метою уточнення базових понять дослідження.

Результати та обговорення. Твори митця пройняті песимізмом. Кров та страждання I світової війни породили людей без почуттів, людей, що мають пост травматичний синдром. Тема «втраченого покоління» є провідною у творах Ернеста Гемінгвея. Представники цього покоління вражають холодним цинізмом, товстошкірістю, оскільки не можуть дати собі раду в житті, бо втратили усі життєві цінності.

У повісті «Старий і море» людина залишається наодинці зі стихією, з морем, яке витупає образом життя. Це образ віри, яка може бути порадою в стихії, яка є справжнім орієнтиром. Стихія була дуже злою до Сантьяго, але кістяк тієї рибини, що залишився після повернення уособлює в собі саме той кістяк його віри в себе, що дав можливість здійснити неможливе. Ідеться не про безсилля людини та про її казкову нездоланність, а про те, що саме віра безумовно є сенсом усього і що вона не дасть стати тріскою в бурхливих хвилях життя.

Зазначимо, твори Ернеста Гемінгвея сповнені трагізму, яким переповнюється життя і світогляд автора. Атмосфера розпачу та безпорадності безсумнівно впливає на свідомість. Проте автор безумовно не є провідником

песимізму, він є людиною, яка відображає реальність, дуже вдало при цьому передаючи атмосферу, та переживання.

Повість торкається кількох тем. Ернест Гемінгвей розкриває тему єдності й взаємодії людини і природи через образ старого: Головний герой відчуває себе частиною природи, а не людиною, яка з нею змагається. Також у творі присутня тема смерті, виражена законом: треба або вбивати, або бути вбитим. Смерть є неминучою, однак всі живі істоти борються за своє життя. Повесть характеризується як гімн мужності людини, людській волі й силі.

Повесть побудована на системі мотивів, які переплітаються та взаємодіють між собою. Зазначимо: перший мотив – незвичайна риба, яку хотів упіймати і упіймав Сантьяго. Другий мотив уособлює самотність. Третій мотив характеризується як зв'язок старого з минулим, його спогади про юність і пережиті пригоди.

У повісті Ернеста Гемінгвея застосував «прийом айсберга», тобто читач має сам це домислити. Одна з основних проблем повісті – взаємини людини і природи. З одного боку, герою притаманне почуття органічної єдності з природою, бо він милується її красою і величчю, схиляється перед її мудрістю та силою, щиро співчуває живим створінням. З іншого боку безумовно постає протистояння людини та природи. Саме у цьому полягає зміст двобою рибалки з рибиною та його битви з акулами. Двоїсті взаємини людини та природи найповніше розкриваються у ставленні старого до рибини. Він сприймає її як суперника, якого треба перемогти, однак при цьому він захоплено милується грацією та міццю рибини, і відчуває до неї щире співчуття.

До того ж у повісті порушується проблема життєвих поразок та перемог особистості. Зазначимо, за сюжетом, старий програє: від рибини, здобутої ціною неймовірних зусиль, залишається лише кістяк. Проте, з іншого боку, це безумовно є свідченням рибальського подвигу. У боротьбі з рибиною головний герой виявляє справжній героїзм, витримавши всі негаразди, що стверджує моральну силу людини.

Слід звернути увагу, головними у творі безсумнівно є ідея

непереможності та незламності людини, її здатності витримати будь-які випробування долі; а також ідея нерозривного зв'язку людини і природи, необхідності шанувати і жити в гармонії з оточуючим світом.

У повісті безсумнівно є багато позасюжетних елементів, які уповільнюють дію та доповнюють цілісну картину твору. Так, зазначимо, образ сноведінь – це пам'ять про пережиту боротьбу й готовність знову ставати до бою. Портретна характеристика головного героя дає нам безумовно змогу більше дізнатися про головного героя, його повсякденне життя, його минуле тощо, таку ж роль виконує й опис житла героя.

Зазначимо, назва твору по-своєму натякає на головні проблеми: людина і природа, тлінне і вічне, потворне і прекрасне тощо. Герої і події повісті конкретизують ці асоціації, поглиблюють і загострюють заявлені в назві проблеми.

Образ героя символізує людський досвід і разом із тим його обмеженість. Поруч із героєм автор змальовує маленького хлопчика, який вчиться, переймає досвід у старого. Але коли вдача покидає головного героя, батьки забороняють хлопчику виходити з ним у море. У двобої з рибою головному герою безсумнівно потрібна допомога, і йому шкода, що поруч нема хлопчика. Він розуміє, що це закономірно, бо стара людина нажаль стає самотня.

Тема самотності людини розкривається автором у символічних картинах старого і зношеного човна у безмежному океані. Океан символізує і вічність, і непереборну природну силу. Головний герой переміг рибу, але океан не віддав йому здобичі, акули з'їли її. Ернест Гемінгвей упевнений, що людину можна знищити, але неможливо перемогти. Головний герой довів свою здатність протистояти природі, він витримав найтяжче у своєму житті випробування, тому що, незважаючи на самотність, він думав про людей.

Наприкінці повісті автор торкається також теми непорозуміння між людьми. Він зображує групу туристів, які вражені тільки розмірами риби і зовсім не розуміють чому старий засмучений, і про що намагається розповісти їм один із героїв.

Ернест Гемінгвей не описує у творі природу. Він використовує прийом потоку свідомості. Внутрішні монологи старого рибалки надають твору відчуття присутності. Головний герой спостерігає, як світяться тропічні водорості у западині завглибшки в сімсот морських саженів; як у вирі, що утворюється від зіткнення стрімкої глибинної течії з урвищами дна, кишить риба; як вихоплюється з води летюча риба, яку переслідує великий морський хижак. Герой жаліє морських ластівок, які залітали далеко в море за поживою і майже ніколи її не мали. Море буває для людини суперником, іноді ворогом. Стосовно героя, то море для героя було зрозумілим і рідним, він відчував море. У творі описано як він дивився вниз і через товщу прозорої води бачив серпанок планктону й відблиски сонячного світла, крихітних рибинок, що вільно плавали серед довгих щупалець медузи. Він згадував, як колись бачив черепах, які заплющували очі й поїдали медуз разом із отруйними щупальцями. Він жалів тих черепах, бо більшість людей не мали жалю до цих істот.

На перший погляд твір безумовно простий: головний герой спіймав велику рибу, але рибу з'їли акули, тому додому привіз тільки хребет.

У тяжкій боротьбі з рибиною головний герой не втрачає сили волі. Він уже людина похилого віку, але питання особистої мужності є важливим питанням його життя. Тільки в боротьбі герой знаходить душевний спокій і бачить у цьому сенс життя. Він змагається з рибиною сам на сам. Цей двобій нагадує подвиги міфічних героїв.

Боротьба головного героя з рибиною закінчується його перемогою. Проте рибиною крадуть у героя акули. Герой змагається з акулами з усіх сил. Він не хоче здаватись. Боротьба головного героя з рибиною дає можливість перевірити йому свою стійкість. Але головного героя водночас дуже турбує той факт, що вони обоє належать до одного світу, в якому кожне явище має зміст лише через інше. Це викликає у головного героя роздуми про ті страждання, які супроводжують боротьбу за існування.

Завершення твору можна охарактеризувати порізно: з одного боку головний герой не бачить можливості людського щастя, з іншого він відчуває

самотність і вона допомагає йому бути сильним, вийти переможцем у боротьбі із стихією.

Отже, письменник безумовно виступає за активну позицію людини. Наявність такого забарвлення саме свідчить про відсутність песимізму. І через те повість закінчується описом великої рибини чи трагізмом самотності. Повість закінчується нейтрально: старий знову у своїй хатині спав обличчям вниз, і його пильнував хлопчик, старому снилися леви.

Ернест Гемінгвей через свого головного героя стверджував: «Людина не для того створена, щоб терпіти поразки. Людину можна знищити, але її не можна перемогти». Такими були герої письменника, такими як і сам Гемінгвей.

Висновки. Повість «Старий і море» визначається безумовно як один із найкращих творів у світовій літературі, який відомий саме завдяки глибині філософської думки, що робить повість необхідною для розуміння життя. Ернест Гемінгвей зазначав, що намагався показати справжнього старого, хлопчика, море, рибу, акул. І вони можуть тлумачитися по-різному. У цьому і полягає безсумнівно глибокий філософський контекст повісті. Кожен може побачити у повісті своє, і через образи повісті побачити світ.

**ЕМОЦІЙНО-ОЦІННИЙ МАТЕРІАЛ ДЕМІНУТИВІВ У ТВОРАХ
ВОЛОДИМИРА ЛИСА «СТОЛІТТЯ ЯКОВА» ТА
«СОЛО ДЛЯ СОЛОМІЇ»**

Фабрикiна Інна Володимирiвна,
учитель української мови та літератури, учитель-методист
Яцюк Алла Миколаївна,
учитель української мови та літератури, учитель-методист
Старокостянтинівський навчально-виховний комплекс
Спеціалізована школа I ступеня, гімназія
імені Героя України Сергія Михайловича Бондарчука
м. Старокостянтинів, Хмельницька область, Україна

Анотація. У статті розглянуто емоційно-оцінний матеріал використання демінутивів у двох творах Володимира Лиса «Століття Якова» та «Соло для Соломії». Проаналізовано контекст та зв'язок демінутивів з емоційним забарвленням та оцінками героїв, стаття показує, що демінутиви виконують важливу роль у створенні атмосфери та передачі емоційного стану персонажів. Використання демінутивів додає ніжності, лагідності та виражає різноманітні емоційні стани, такі як радість, сум, турбота тощо.

Ключові слова: Володимир Лис, демінутиви, емоційно-оцінний матеріал, «Століття Якова», «Соло для Соломії», емоції, оцінки, атмосфера, персонажі.

Актуальність дослідження та постанови проблеми. Одним із основних засобів представлення категорії демінутивності в національно-мовних картинах світу є демінутиви, які в багатьох мовах, крім функції позначення малості, служать і для вираження емоцій мовця, поява яких викликана тими чи іншими властивостями об'єкта, особистим ставленням адресанта або ситуацією мовлення, а також для створення експресивного фону. Суфікси суб'єктивної оцінки в складі лексем здатні нести в собі, крім основної, додаткову інформацію про пізнавально-оцінне ставлення до фактів дійсності.

Найпродуктивніше такий процес зrealізовано у створенні демінутивних одиниць. Зауважимо, що демінутивні суфікси можуть змінювати зміст лексеми як на мейоративне (позитивне), так і на пейоративне (негативне) значення, або не створювати оцінного значення загалом. Активним використанням демінутивних суфіксів, які надають художньому слову як мейоративного, так і пейоративного значення, характеризується творчість сучасного українського письменника Володимира Лиса.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Відомими науковими працями, у яких окреслено теоретичні аспекти поняття «демінутив», є праці таких відомих вітчизняних мовознавців: Л. Юрашко (демінутив як об'єкт лінгвістичного дослідження), Г. Хомечко (демінутив як самотутня прикмета української мови), Г. Сагач (емоційні суфікси на позначення позитивної суб'єктивної оцінки), М. Кравченко (іменники-демінутиви на позначення об'єктивної зменшеності предметів та істот), Т. Деркач-Падясек (семантичне розширення демінутивів в українській мові), О. Федоренко (демінутиви у вираженні оцінної семантики фразеологізмів). Незважаючи на наявність значної кількості наукових праць щодо проблеми стилістичного навантаження демінутивів в українській мові загалом та функціонування демінутивних утворень у мові художньої літератури зокрема, детального дослідження потребує таке питання, як аналіз емоційно-оцінної функції словотворчих засобів у творах сучасних українських письменників. Тому темою науководослідницького проекту ми обрали «Емоційно-оцінний потенціал демінутивів у творах Володимира Лиса «Століття Якова» та «Соло для Соломії»».

Мета статті є з'ясувати особливості стилістичного функціонування демінутивних утворень у художній мові романів Володимира Лиса «Століття Якова» та «Соло для Соломії».

Виклад основного матеріалу. Демінутивні одиниці досить широко представлені в українській словотвірній підсистемі. Велика кількість зменшено-пестливих суфіксів вирізняє українську мову з-поміж інших

слов'янських мов. Зразком розбудови словотвірної демінутивної суфіксації, зокрема іменникової, насамперед слугують тексти усної народної творчості (в основному поетичній), однак продовження назване мовне явище знаходить як у художніх творах українських письменників-класиків, так і в сучасній українській прозі.

Зазначимо, що словотвірні елементи водночас є показниками суто національно-мовної самобутності – тими мікроодинаціями, за допомогою яких слово набуває специфічного національно-мовного забарвлення, наприклад: рученька, рученята, ручечка; дівчинка, дівчинонька тощо. В аналізованих романах Володимира Лиса («Століття Якова» та «Соло для Соломії») ми виявили значну кількість лексем, які утворилися за допомогою зменшувально-пестливих суфіксів, тобто є демінутивними мовними одиницями: синочок, дітоньки, букетик, відерце, жіночка, донечка, матінка, смужечка, ямка, фартушок, деревце, кумася та ін. Усього нами проаналізовано 264 демінутивних лексем.

У художній мові романів Володимира Лиса «Століття Якова» та «Соло для Соломії» в утворенні демінутивних одиниць переважає іменникова суфіксація. Іменникові демінутивні похідні розглядаємо відповідно до їх морфологічних показників (родової належності) та суфікса, що бере участь у творенні певної лексеми, що дозволяє нам проаналізувати потенційні можливості окремого демінутивного афікса (суфікса), його продуктивність у мові загалом та в аналізованих романах зокрема, а також встановити коло домінантних словотвірних моделей.

Творення зменшено-пестливих форм іменників – загальних назв у мові художніх творів «Століття Якова» та «Соло для Соломії» відбувається за допомогою таких суфіксів: -к-, який засвідчений в основному в іменниках жіночого і середнього роду: ковбаска, дитинка, ніжка, мурашка, хмарка, пташка, корівка, ягідка, голівка, чобіток, ручка, лапка, вуличка, кожушок, мушка, щілінка, смужка та ін.; -ик-, який традиційно виступає в похідних іменниках чоловічого роду: кігтик, коники (коник), пазурики, корчик,

кучерики, півник, животик; -ок-, який досить часто автор використовує для творення іменників чоловічого роду: кілок, куток, холодок, павучок, гайок, ланцюжок, дитсадочок, горшочок, синок, капелюшок, горошок, горбок, сніжок; -ечк-, використовується зазвичай для творення зменшено-пестливих та здрібнілих форм іменників жіночого роду, подекуди чоловічого: майтечки, батечко, смужечка, поволечки, вустечка; -еньк-, який письменник використовує для утворення таких частин мови зі зменшувально-пестливим значенням, як прикметники, прислівники, іменники: рідненький, маленький (маленька, маленькі), вишенька, молоденька (молоденький), коротенька, гарненький, хреновенький, тихенько, новенька; -ісіньк- – цей суфікс є поширеним для утворення прикметників та прислівників: прямисінько, один-однісінький (сам-однісінький, сама-самісінька), голо-голісінька, тверезісінький, цілісінька; -очк- є характерним при творенні демінутивних іменників жіночого роду: блузочка, рисочка, диньочки, родимочка, діточки, сусідочка, курточка, курвочка, таточко, звісточка, кобилочка; -ц-, який традиційно виступає в іменниках середнього роду, рідше – жіночого: тільце, деревце, віконце (віконця), мамця, бабця, баранці, відерце.

Творення зменшено-пестливих форм іменників – власних найменувань в аналізованих романах Володимира Лиса відбувається за допомогою суфіксів: -к- (Оленка (Альонка), Гаврилко, Улянка, Соломійка, Софійка, Степанко, Василько, Юстинка, Захарко, Тетянка); -еньк- (Зосенька); -инк- (Соломинка); -ик- (Петрик, Тадик, Павлик); -усь- (Павлусь); -юн- (Зосюня). «Іменникові суфікси (-к-, -ок-, -еньк-, -оньк-, -инк-, -ечк-, -очок-, -єчок-,) на означення зменшеності (здрібнілості) та пестливості» вказують на:

- а) предмети, що своїми розмірами менші від звичайних предметів;
- б) маленьких тварин;
- в) пестливе, лагідне ставлення мовця до названого предмета;
- г) зневагу, іронію, коли предмет розмірами не зменшений, а в інтонації мовця вираження пестливості відсутнє [3, с. 26].

Суфікс -к- досить поширений у функції демінутивного словотвірного

елемента як у текстах художніх творів, так і в розмовно-побутовому мовленні. У похідних утвореннях із словотвірним елементом -к- почасти фіксуємо пересічення двох емоційно-оцінних планів: вказівки на зменшеність предмета та пестливо-голубливе, інтимне ставлення до об'єкту опису (очки, голівка, рукавичка): «Зося була вдягнута в сірий, із великим білим горошком жакет з викладом на грудях. Спідничка ледве покривала коліна, й між черевичками і подолом виднілися стрункі загорілі ніжки. Напівпрозорий капелюшок і незмінні рукавички...» [2, с. 80].

Такі лексеми, як нічка, гайок, вустечка, деревце сніжок та ін. мають яскраво виражений відтінок поетичності, вони засвідчують тяжіння письменника до мрійливості, сентиментальності тощо: «Дорогою вона не промовила жодного слова. Стисла уста. Примхливі вустечка» [2, с. 99]; «Улянка тодішня йому завше на вишеньку молоденьку схожою була і на ялинку водночас – їх обох батько посадив у двадцять п'ятім році коло вулиці по краях городу – тяглися теї деревця до неба...» [1, с. 26].

Відтінок пестливості, ніжності, позитивної налаштованості, лагідності властивий суфіксам -еньк-, -инк-, -иц(я), які фіксуємо в іменниках жіночого роду на позначення: рослин: травиця, травинка, вишенька, лозинка; тварин: пташка, мурашки, соловейки, пташеня, коники, корівка, півник, зайчик; речовини та продуктів: водиця, ковбаска, м'ясце; осіб жіночої статі: сусідонька, кумася, молодичка; осіб, які перебувають у родинних зв'язках: синочок, дітоньки, мамуся; загальноживані слова: куток, холодок; назви на позначення одягу: чобітки, рукавички.

Аналізуючи структуру демінутивних утворень, вживаних Володимиром Лисом у творах «Століття Якова» та «Соло для Соломії», можемо сказати, що більшість виявлених нами лексем є одночленими (пташеня, мамця, прогалинка, рукавички, поганенько, раненько, маленький тощо). Однак письменник у своїх творах також вдається до утворення двочлених лексем зі зменшувально-пестливим значенням, серед яких є структурні моделі «прикметник-іменник» (маленька жменька, маленькі вогники, маленьке

зернятко), «прикметник-прикметник» (маленькі-маленькі, один-однісінький), а також і прикладки (сміхом-дзвіночком, жінка-дівчинка).

Висновки. Отже, у творах «Століття Якова» та «Соло для Соломії» Володимира Лиса демінутивні одиниці вживаються насамперед зі значенням зменшеності. Іменникові деривати здебільшого мають значення зменшеності, а прикметникові – значення пестливості. Основною функцією використання автором демінутивів є привернення уваги читача до текстового складника творів. Іншою важливою функцією використання демінутивів є передавання бажаного ставлення реципієнта до персонажа. Значна кількість демінутивних суфіксів у арсеналі україномовної словотвірної підсистеми і їх різнопланова реалізація в текстах художньої літератури є показником не лише експресивності, емотивності висловлювання, що є свідченням психоментальної сутності особистості, а й показником динаміки мови. Демінутивні афікси, уживані сучасним українським письменником Володимиром Лисом задля творення лексем зі зменшувально-пестливим чи здрібнільним значенням, породжують динамізм слововираження, вони самі є мікродинамічними одиницями.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Лис В. Соло для Соломії : роман. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2013. – 368 с.
2. Лис В. Століття Якова : роман. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. – 240 с.
3. Сагач Г. Емоційні суфікси на позначення позитивної суб'єктивної оцінки. Українська мова і література в школі. 1975. № 12. С. 24–30.

PHILOSOPHICAL SCIENCES

PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF THE FORMATION AND SEMANTIC LOAD OF HUMAN POTENTIAL IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

Hynda Oksana

Ph.D., Associate Professor

Hetman Petro Sahaidachny National Army Academy, Lviv, Ukraine

ORCID 0000-0002-9339-6512

Golyk Mykola

Ph.D., Associate Professor

Hetman Petro Sahaidachny National Army Academy, Lviv, Ukraine

ORCID 0000-0003-0852-4899

Vyshnevskya Stefania

Ph.D.

Hetman Petro Sahaidachny National Army Academy, Lviv, Ukraine

ORCID 0000-0002-5322-0950

Introductions. The personality of a person is one of the most important components of human potential and national wealth. The world is changing physically, socially, economically and in all processes, the leader of progress development is an economically literate and independent person. Of course, changes create problems, but everything is a system and a person is also a system of certain knowledge that is constantly improving and how each system consists of subsystems. When an external influence on one of the subsystems is carried out, the others are waiting for their changes, therefore, the process, in turn, does not occur synchronously, which creates certain problems and is a clear manifestation of disintegration.

Aim. Certain questions of "postmodernism" were interested in such domestic and foreign famous philosophers: R. Inglgart, P. Virilio, J. Bataille, J. Wattimo, P. Kozlovsky, A. Helena, A. Turena, J. Lakan, O. Burova, V. Gorbatenko,

V. Lukianets. A significant contribution to the development of the origin and formation of postmodernism and the peculiarities of its transformation was made by well-known domestic scientists: O. Zabuzhko, S. Pavlychko, M. Zubrytska, V. Polishchuk. The concepts of J.-P. are taken into account. Sartre, M. Heidegger and others, which made it possible to understand the main task of existential philosophy, namely, gives a clear interpretation of human existence, while not taking into account external influences, living conditions and direct activities of the subject of research.

The theoretical aspects of human research in the sociocultural dimension have become autogenesis and the formation of a person who thinks, feels and remembers with the help of the brain and sensory systems (K. Marx, M. Mead, E. Morain, G. Parsons, V. Rusalov, etc.); The problem of understanding corporality in everyday culture was interested in: M. Epstein, L. T. Levchuk and others.

Materials and methods. The search for approaches to the definition of numerous phenomena, namely, a new paradigm of modern definitions of the subject, method, functions, structure of economic theory, the main content of political economy, economic theory, economics, their constant and continuous study has led to new interpretations of these definitions, attempts to situationally replace them with a conglomerate of theories of modern economic science of the West, etc. The emergence and development of new definitions became the subject of research by researchers of the history of economic thought T. V. Gaidai, V. G. Bodrov, V. G. Eremenko, L. Y. Korniychuk, S. M. Zlupko.

The modern globalization of the financial system, European integration processes, social tension and armed conflicts in Ukraine necessitate the development of national science in the direction of strengthening the theoretical and methodological foundations of the philosophy of economics, which can make a significant contribution to relevant research, taking into account conflicts of interests of different persons and strategies of behavior. The solution to this problem is possible by directing all possible efforts to unite Ukrainian philosophers, economists and other scientists to form a modern model, common approaches to reforming the Ukrainian economy, identifying priorities for its development depending on specific

historical conditions. Therefore, the definition of ideals and norms, ontological principles of economic science is also considered in the scientific article by S. Siniakov, E. Yurchenko "Philosophy and Economic Science" [1].

Results and discussion. The issue of complex transfer of experience and institutions of Western society, without taking into account national peculiarities, is disclosed in the work of A. Mazaraki and S. Volosovych "Dominants of institutional modernization of the financial system of Ukraine" [2]. Theoretical and practical aspects of the formation of the process of eliminating the state from the sphere of management led to a reassessment of the self-regulating mechanism of the market and the destruction of an integral system of effective management of socio-economic processes. This problem has become relevant in the scientific research of M. Rogoz, and also links the successful economic development of Ukrainian society with the concept of "social capital" and reveals it to Y. Karpenko [3]. The scientific problem of successful modernization and building a socially efficient economy in Ukraine is reflected in the article by K. Buzhymyska "Modernization of Ukraine's economy in the context of globalization: main trends and problems", etc. [4].

A person in the modern world does not have to work physically, the trend of change shows that the most paid work mental. Of course, now they pay for what people think, innovate and create. In this way, an information system is created on the basis of which management decisions are made. If a person wants to be a leader both at work and at home, then it is worth thinking and demanding concrete results and actions from himself, directly every day.

One of the most important factors determining the effectiveness of the work of state power is the level of its information support, the degree of equipment with modern technical, technological and telecommunication systems. On the basis of information, management decisions are made, which depend on the quantity and quality of information possessed by any organizational structure in the market. Therefore, today our state faces the task of improving the process of using existing and production of new information technologies, developing effective methods of managing them and ensuring information security.

The concept of information as a stating force of society underlies the theory of the information society, according to which the strengthening of the role of information in all spheres of public life determines the transformation of socio-economic and political processes at the state and international levels. Since the birth of human civilization, information processes have mediated people's economic activities, but gradually information and knowledge began to acquire the status of economic good, and at the present stage of civilizational development they become valuable goods, the main condition for competitive advantage.

The entry of mankind into a new phase of civilizational development brought new optimistic forecasts that were characteristic of the population and scientists from developed countries, where the spread of modern information communication technologies allowed not only to strengthen their economic leadership, but also to strengthen market globalization in the world economy.

Conclusions. Thus, the philosophical analysis of the human problem in the context of the formation and semantic load of neoeconomic knowledge made it possible to reveal the historical approach to its formation, to determine the content and main factors of globalization processes, to identify the characteristics of man and human potential in the conditions of postmodernism, to develop adequate mechanisms for searching for new ideas. In turn, it turned out that a person manifests himself through appropriate mechanisms for finding new ideas based on the "formula of life".

REFERENCES

1. Sinyakov S. V., Yurchenko E. A. (2016) Philosophy and economic science. [Economics and management of transport]. Kyiv : NTU. Issue. 3. pp. 154-160. [in Ukrainian]
2. Mazaraki A., Volosovych S. (2016) Dominants of institutional modernization of the financial system of Ukraine. [Visnyk Kiev]. № 1. pp. 5–23. [in Ukrainian]
3. Karpenko Y. V. (2017) Paradigm of modernization of the economy:

formation and development. [Visn. economic science of Ukraine]. № 1 (32). pp. 54-57. [in Ukrainian]

4. Buzhynska K. O. (2008) Modernization of the Ukrainian economy in the context of globalization: main trends and problems. [Visnyk ZDTU]. No 3 (45): Economic Sciences. pp. 45–52. [in Ukrainian]

ECONOMIC SCIENCES

CHANGES IN ORGANIZATIONAL FUNCTION OF UKRAINIAN FIRMS UNDER THE CONDITIONS OF WAR

Gres Georgiy,

PhD student of Management and Business department

Kotlyk Andrii,

PhD, associate professor,

associate professor of Management and Business department

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

Kharkiv, Ukraine

Introduction. The war in Ukraine has brought multiple negative humanitarian, social, economic, environmental consequences to our country. In the area of economics and business, it led to decrease of demand, logistic problems, destruction of assets, employees outflow, increase in costs, etc. [1, p. 9 – 11]. Addressing such dramatic challenges, most of Ukrainian firms have to change the way how to organize their activity, changing literally all the managerial functions, including organizational.

Aim. The aim of the thesis is to analyze changes in organizational function made by Ukrainian firms under the conditions of war.

Materials and methods. In the course of research, top-managers of 72 Ukrainian companies were interviewed about changes in performing organizational functions. The sample includes companies from industrial sector (about 20% of respondents), retail and wholesale trade (23%), IT sector (27%), Banking and finance (4%) and other sectors. More than half (54%) of interviewed companies represent small business, while medium and large companies cover about a quarter of the sample each.

While designing a questionnaire, such aspects of organizational function were distinguished [2 – 5]:

- number of levels in firm's hierarchy;
- area of responsibility and distribution of responsibilities;
- work standards;
- coordination;
- communications among departments;
- the nature of interfirm communications (formal of informal);
- employees' involvement in decision-making;
- employees' initiative.

Results and discussion. The research has shown that in order to address the challenges of the war, 23% of companies reorganized their hierarchy towards flatter design, decreasing the number of levels in hierarchy, while only 2% of companies did the opposite, making their hierarchy higher. In the same time, the vast majority of companies did no changes to their hierarchy.

Outflow of employees and rapid changes in many environmental factors forced 53% of companies to extend the area of responsibility of their employees, making it possible to share the duties of employees who left their workplaces to those who stayed. On the other hand, 9% of companies allowed employees to perform more specialized duties, as being relocated they had become unable to perform their basic duties in full scale. In the same time, 21% of companies interviewed made the distribution of responsibilities among their employees more flexible, less strict, trying to engage near to anybody to perform the job to do. Oppositely, 16% of companies distributed responsibilities in more clear, strict way, relying on discipline as an instrument to overcome the crisis. But 2/3 of companies did no changes to the way how they distribute duties among employees.

Another way to withstand the rapid changes in literally every aspect of a business was to simplify work standards, allowing employees to perform the job according to exact circumstances (40% of companies did that to different extent), while 2% of companies made it more complicated, striving for high quality. 40% of companies interviewed simplified the coordination in the firm.

One of the mechanism to do so was simplification of communications between

departments (as we can see, almost half of companies did it). 28% of companies shifted to more informal relationship, being guided by 2 major reasons: first, to make the company's management more human-centered, supporting their employees in a family-like manner; second, to enable faster and easier communications and decision making. On the other hand, 7% of companies formalized their internal communications to keep it in order.

40% of companies increased the extent of employees involvement to decision making, while 9% of companies did the opposite, centering decision making in hands of top-management. Finally, majority of companies stimulated the initiative from employees in order to improve the responsiveness, while 2% of companies focused more on straightening the discipline.

As we can see, Ukrainian companies being interviewed, in the conditions of war tend rather to increase their flexibility, stimulating employees' initiative, engaging them to decision making process, simplifying and de-formalizing communications, simplifying work standards, coordination and company's hierarchy.

Moreover, majority of companies used more than one among the changes mentioned. Thus, in the most of cases, decrease of employees' involvement in decision making came along with narrowing the area of their responsibilities. In another words, if companies cut responsibilities of employees, they often did it by the cost of decision making functions. Companies which stimulated the initiative from employees, quite often did this along with extension of employees involvement in decision making, area of responsibility and simplifying coordination within the organization.

It's interesting that less active involvement of employees in decision making was often implemented along with simplification of interdepartmental communications. That means, some companies improved the process of horizontal coordination between departments, easing cross-functional decision making and as a result the need in involving line employees can become less actual.

Companies which increased the number of levels in hierarchy, tend to less actively involve employees in decision making and to make their work standards

more strict. Simplifying and de-formalizing communications often comes along with simplifying work standards in company, and vice versa.

Conclusions. The research has shown that the most of changes in organizational function of Ukrainian firms, that happened during the war, were representing the shift towards greater flexibility. This is due to the fact that firms had to adapt their activity to the dramatic changes brought by the war. Further researches in this area should be aimed on understanding the effectiveness of the changes mentioned in the current research.

REFERENCES

1. Макроекономічний та монетарний огляд, травень 2022 року : Звіт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/makroekonomichniy-ta-monetarniy-oglyad-traven-2022-roku> (дата звернення: 09.06.2023).
2. Менеджмент у структурах видавничо-поліграфічного комплексу : навчальний посібник / Т. І. Лепейко, Т. П. Близнюк, А. В. Котлик та ін. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2011. – 352 с.
3. Мескон М. Х. Основы менеджмента / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури ; [пер. с англ.]. – М.: Диалектика, 2020. – 672 с.
4. Daft R. L. Organization Theory and Design / Richard L. Daft, Patricia G. Lane. – Tenth Edition. – Boston : Cengage Learning, 2010. – 670 p.
5. Principles of Management. Open textbook library. URL: <https://open.umn.edu/opentextbooks/textbooks/34> (accessed: 05.07.2023).

HOW TO MANAGE AND SUPERVISE STAFF

Iliev Plamen

staff Ch. Assistant Dr.

New Bulgarian University Department of Economics

Summary: The staff in an organization is very important to achieve the goals and therefore it is a current topic that is of particular importance in recent years in the conditions of the Covid crisis and the war in the center of Europe. If we assume that Industry 4.0 is focused on the digitization of processes and the use of artificial intelligence to increase productivity, then with the emerging Industry 5.0, it concentrates on the human factor and the person as the center of the production process.

Personnel management is a rather complex system, encompassing and applying various methods and technologies, regarding the need for relevant specialists, requirements to which they must meet, their selection, competencies, skills, experience, etc., which are synthesized into rules and applied together with control and auditing, will help to cope with the modern requirements of human resource management.

Here we can also consider the concept of personnel controlling, to create a mechanism for coordinating and optimizing activities within the personnel management system in a changing environment aimed at developing human resource management to achieve the organization's goals.

A personnel audit pays attention to policies, procedures and practices in the area of personnel selection, motivation, retention and training, combined with the results of internal control, and more specifically its five components, and especially the control environment that contains and considers, among other things, human resource management policies and practices and staff competence.

Personnel control is understood as a system of internal company planning and control in the field of personnel, which helps to turn strategic settings into planned values and concrete measures, as well as to form the basic regulations for personnel

management. According to a former president of the Ford Motor Company, all business operations can be boiled down to three words: people, product, profit, and if you don't have a good team, you can't do much with the other two.

Keywords: management, personnel, internal control, control environment, audit.

The personnel in the companies have always been the object of special attention from the management, who realizes that without the necessary personnel and their good management, it is difficult to achieve the set goals. In recent years, the controlling concept has been increasingly applied in personnel management, as part of the overall management of companies. No less important for personnel management are the control and audit regarding compliance with a number of regulatory requirements in relation to personnel management.

The development of technology, science and management practice in recent years, somewhat influenced by Covid 19, naturally directed attention to the search for new, more effective methods and tools for managing enterprises in the conditions of a dynamic, uncertain and highly competitive external environment. environment, through controlling and digitization recently.

Today, controlling is perceived as a system of enterprise management that ensures the achievement of its short-term and long-term goals in the conditions of a rapidly changing external environment and increasing globalization of markets, as a tool for collecting, analyzing and providing relevant information necessary for management for the adoption of management decisions, for any moment in time or functional areas.

According to one of the researchers - E. Mayer, controlling is a guiding concept for effective management of the company and ensuring its long-term existence, and in a broader sense it represents a system for ensuring the survival of enterprises in two aspects: short-term - profit optimization, and in the long term preservation and maintenance of harmonious relations and interrelationships of the given enterprise with its surrounding environments - natural, social and economic.

Against the background of the consequences of the Covid crisis and the war in Ukraine, controlling can examine, analyze, coordinate and navigate the upcoming and/or changes in the activity of the production organization that ensure the achievement of the organization's goals.

Temelkova, 2012

Many companies have recently introduced the controlling concept into the personnel management system as part of the overall management concept, which is also an innovation in management policy. Given this state of affairs, it is necessary to understand in detail what the essence of personnel control is, what are the main goals of this system.

Controlling personnel is primarily aimed at creating an effective strategy for managing human resources in the company, which is the most difficult component in terms of building competent management, because personnel are not easy to manage, because man is not a machine and his management is a whole art and a comprehensive concept of the so-called "human factor" is needed. The objectives of such a system or controlling concept are to plan a personnel strategy and exercise "general" control over its implementation. This can be understood as a system of internal company planning and control in the field of personnel, which helps to turn strategic settings into planned values and specific measures, as well as to form the basic regulations for personnel management.

The scope of personnel controlling includes the development and provision of tools to ensure strategic and operational capacity to maintain the required performance. In this aspect, the statement of Werner Niffer (1928-93), a German top manager, according to which the collaborators, respectively the personnel in an organization, are the most valuable asset of the enterprise and therefore the most important capital for success. It is not the computers, the robots, the technical equipment that lead to a given goal, but always the people who create and transform the concepts.

As an integrated management process, personnel controlling provides, with the help of appropriate tools, on the basis of a single structured, enterprise-wide database

and indicators, regulating economic and personnel impulses, the current and future work with personnel, their current use and their forecasted need. Various concepts of personnel controlling are known, such as a passive, past-oriented concept of controlling the success of HRM, an analytical concept of inherent costs, economy and success, an information and indicators-oriented concept, a management service concept, future-oriented and oriented to planning and control actions, etc. In this direction, the German Society for Business Economics Schmallenbach defines human capital as the intangible assets / values of the enterprise in the field of personnel, as well as the inherent knowledge of personnel and management regarding education, competence, and other intangible assets such as a good social-psychological climate, or knowledge database.

In its historical development, personnel is always subject to evaluation, and personnel evaluation research goes through the following stages: -In the 1960s, through accounting of human assets and capital, the first attempt was made to determine human capital through monetary valuation methods known as "classical valuation models". - In the 1980s, indicator models of intellectual capital were applied, which reached their peak in the 1990s and determined the study of human capital to this day. -In the last 10-15 years, personnel is no longer seen as a resource that incurs costs when used, but rather as a capital that, with appropriate stimulation or support, increases its value. In connection with the third stage, we must also pay attention to the evolution from Industry 4.0 to Industry 5.0, according to which and according to the European Commission and its report Industry 5.0 Towards a sustainable, humancentric and resilient European industry from the beginning of 2021, Industry 5.0 is not coming, to replace, nor is it an alternative to Industry 4.0, but a logical continuation of it. While Industry 4.0 is still focused on the digitization of processes and the use of artificial intelligence to increase productivity, Industry 5.0 is assumed or expected to concentrate on the human factor and the human being at the center of the production process.

<https://op.europa.eu>

According to this new paradigm, technology should be for the benefit of man

and he should actively cooperate with machines, or if Industry 4.0 is the basis of the relationship between machines and IT systems, then Industry 5.0 should unite the strengths of man and machines. As a means of supporting the organization's efforts to achieve its goals, is internal control with its five components / elements / - control environment, - risk assessment, - control activities, - information and communication and monitoring activities. These components of internal control are relevant to the overall organization and to individual levels and divisions, or individual operating units, functions or other structural elements thereof.

"COSO"-integrated framework-model for internal control -2013-
www.minfin.bg.

The control environment is the basic element for the development of all other elements of internal control. The control environment defines the fundamental values in the organization and influences the attitude of employees towards internal control. It provides discipline and structured control in the organization. The control environment includes: - the personal integrity and professional ethics of the head and employees of the organization; - management philosophy/approach/ and work style; -the organizational structure ensuring separation of responsibilities, hierarchy and clear rules, rights, obligations and reporting levels; - human resource management policies and practices; - the competence of the staff. Human resource policies and related practices cover selection, placement, training, appraisal, promotion and compensation. Policies should ensure: a transparent procedure for the selection and appointment of employees; appropriate criteria and requirements for qualifications and professional experience in the selection and appointment of employees; a system for training and qualification of employees for expected performance of tasks; an evaluation system to promote the professional development of employees; employee incentive systems to increase performance quality; employee rotation system; a system of sanctions for violations of the established rules. Personnel competence is a set of knowledge, skills and abilities to perform the duties arising from the goals of the organization and the specific position held. It is the responsibility of the head of the organization to assess the required level of

competence of employees, as well as to ensure appropriate policies and practices related to selection, training, periodic attestations, advancement in the hierarchy, etc.

Iliev Pl. - Internal control and audit - 2019

In addition to personnel control, we also need to clarify personnel audit or human resources audit, as an in-depth analysis of the function - policies, procedures, processes, documentation and systems. It must identify its strengths and weaknesses by carrying out an independent, objective and systematic assessment of its activities and benefits and propose ways and measures to improve its performance where necessary. Audit is a detailed and comprehensive process, system of processes, methodology, objectives; part of internal control in the organization and risk management, of the overall strategic management of the company to achieve its business goals.

Panova M. – PHRi, CHRM-CP-Audit of ČR-S.-2013

The human resources audit is a systematic process by which a competent person collects, analyzes, compares information and, according to pre-established criteria, provides the interested parties with an independent assessment of the state of the human resources management activity. This type of audit is a non-financial audit. In practice, it is applied independently and/or as part of the activity of the financial audit and/or the quality audit. The most commonly used key indicators in HR audits are: turnover, investment in training, new hire rate, length of time to fill a vacancy, back-up staff left before a key position is filled, average salary vs. average of wages for the branch.

Peycheva M. - Key indicators in the audit of the ČR-sp. Audit No. 5/2014

Human resource management is part of the organization's overall management system, and therefore their audit system is examined as a constituent element of its internal audit system. / Shopov D., Peycheva M. et al. -Management of human resources - S. -2009/

In the process of the research, basic processes related to the management of the quality of human resources and the possibility of its maintenance and constant improvement are analyzed. Conclusion. Among the most valued intangible assets are

talent (human capital, intellectual capital), speed to market, ability to innovate, quality of products, common goals of staff and leadership. The more investors trust these intangibles, the more in their minds the value of the company's cash flows increases. Controlling, in particular personnel auditing focused on capacity building, will require changes in the image and role of human resource management departments in companies. It is possible that some staff, rather than being 'personnel' or 'cadres', act for example as facilitators who will manage change processes for teams and whole organisations. These are new roles that will be required for HR professionals to forget the past and focus on the future.

Either way, the driver or the person responsible for the HR audit is the owners or senior managers. They are responsible for using the results of HR audits to build capabilities and implement strategies. Managers and leaders with bold new plans and vision who give the necessary attention to human resource management will build self-confidence, not cynicism and mistrust caused mostly by unacceptable or improper appointments and toleration of "our people", "like-minded party members" and others. at the expense of capable, knowledgeable personnel, but inconvenient to someone for one thing or another.

REFERENCES:

1. Brankova B. Vaznikvane i razvitie na kontrolinga, kato kontsepsiya za upravlenie na predpriyatieto-Godishnik-MGU-2009, t.52
2. Iliev Pl. -Vatreshen kontrol i odit –2019
3. Peycheva M. –Sotsialen odit i odit na choveshkite resursi-2015
4. Peycheva M.- Klyuchovi pokazатели v odita na CHR-sp. Odit-br.5/2014
5. Panova M. – PHRi, CHRM-CP-Odit na CHR.-2013
6. Shopov D., Peycheva M. i kol. -Upravlenie na choveshkite resursi -2009
7. Simeonov O. Kontroling. Operativen kontroling...2004
8. Temelkova M. Znachenie na kontrolinga na biznes protsesi za proizvodstvena organizatsia v usloviata na makroikonomicheska nestabilnost /<https://ejournal.vfu.bg/en/> 2012

9. <https://op.europa.eu>
10. <http://ophrd.krib.bg>
11. <https://zapustibiznes.ru/bg>
12. www.shrm.org
13. “COSO”- integrirana ramka-model za vatreshen kontrol -2013g-
www.minfin.bg.

ВИДИ ІНТЕРЕСІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В ПРОЦЕСІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЇХ ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ВЗАЄМОДІЇ

Агаєва Гюнай Махмуд Кизи,

студентка

Національний аерокосмічний університет

імені М. Є. Жуковського «ХАІ»

м. Харків, Україна

Вступ. Ефективна діяльність суб'єктів господарювання є результатом задоволення їх інтересів в процесі проведення діяльності. В умовах зміни обліково-фінансового механізму, якій забезпечує фінансове підґрунтя для виконання поставлених завдань, трансформуються й самі інтереси підприємства.

Мета роботи. Розглянути види інтересів суб'єктів господарювання в процесі трансформації обліково-фінансового механізму.

Матеріали та методи. Для досягнення поставленої мети в дослідженні було використано загальнонаукові методи дослідження: структурно-логічний аналіз – для визначення взаємозв'язків між елементами дослідження, абстрактно-логічний метод – для формулювання висновків.

Результати та обговорення. Інтереси суб'єктів господарювання визначаються їх потребами, цілями та змінами в їх обліково-фінансовому механізмі. Вони відображають бажання суб'єктів господарювання отримати певні користи, захистити свої права та досягти своїх цілей. Основною метою бізнесу є задоволення інтересів своїх власників та забезпечення прибутку, але інтереси суб'єктів господарювання можуть бути ширшими і включати інші аспекти, а саме:

1. Фінансові інтереси. Суб'єкти господарювання прагнуть досягнення фінансової стабільності та рентабельності, що можливо за рахунок отримання достатнього рівня прибутку, зростання власного капіталу, мінімізації витрат та оптимізації фінансових результатів.

2. Ринкові інтереси. Суб'єкти господарювання також зацікавлені в забезпеченні своєї конкурентоспроможності та успішному позиціонуванні на ринку. Вони прагнуть залучати та утримувати клієнтів, задовольняти їх потреби, розвивати нові ринки та експандувати свою діяльність.

3. Інноваційні інтереси. Задоволення інноваційних інтересів можливо за рахунок впровадження нових інноваційних рішень, технологій та методів. Суб'єкти господарювання прагнуть бути передовими, вдосконалювати свою діяльність, підвищувати ефективність та конкурентоспроможність за рахунок інноваційних змін.

4. Соціальні інтереси. Суб'єкти господарювання можуть бути зацікавлені в підтримці соціальних цінностей, виконанні етичних та соціальних стандартів. Вони можуть звертати увагу на взаємодію зі співробітниками, внесок у розвиток місцевого середовища, дотримання екологічних норм та інші аспекти, які впливають на суспільство та оточуюче середовище.

5. Юридичні інтереси. Забезпечення юридичного захисту своїх прав та інтересів, за рахунок захисту своєї інтелектуальної власності, укладання надійних контрактів та уникнення правових проблем також є суттєвим інтересом суб'єктів господарювання.

Але, необхідно додати, що ці види інтересів взаємодіють та можуть бути конфліктними у деяких ситуаціях. Суб'єкти господарювання повинні знаходити компроміси та балансувати між різними видами інтересів з метою досягнення сталого розвитку та успіху своєї діяльності.

У свою чергу, обліково-фінансовий механізм взаємодії суб'єктів господарювання визначається системою обліку, фінансовим управлінням та формуванням звітності, які забезпечують збір, обробку, аналіз та передачу фінансової інформації між різними сторонами відповідно до встановлених правил і стандартів.

Його мета полягає в забезпеченні ефективного функціонування фінансової системи підприємства та створенні сприятливих умов для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Обліково-фінансовий механізм взаємодії включає такі складові:

1. Облік – це система збору, класифікації, реєстрації та аналізу фінансової інформації. Облік включає фінансовий облік, управлінський облік, податковий облік тощо. Він дозволяє відстежувати всі фінансові операції підприємства та створює базу для складання фінансової звітності.

2. Фінансове управління – процес планування, контролю, аналізу та прийняття фінансових рішень. Воно включає управління фінансовими ресурсами, розробку фінансових стратегій, оцінку інвестиційних проектів, управління капіталом та ліквідністю.

3. Фінансова звітність – процес складання та представлення фінансової інформації у вигляді фінансових звітів. Фінансова звітність включає баланс, звіт про прибутки та збитки, звіт про зміни власного капіталу та готовість до фінансових ризиків. Вона надає стороннім користувачам (наприклад, інвесторам, кредиторам, державним органам) інформацію про фінансовий стан та результати діяльності підприємства.

Таким чином, обліково-фінансовий механізм взаємодії є важливим інструментом для підтримки ефективного управління підприємством та забезпечення його стабільності та розвитку.

Він збалансовує інтереси різних стейкхолдерів, забезпечує прозорість та відповідність законодавству та стандартам, а також допомагає в управлінні фінансовими ризиками та прийнятті стратегічних рішень.

Зміни, які відбуваються в обліково-фінансовому механізмі суб'єкта господарювання впливають також на його інтереси.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Богма О., Сілакова Г. Господарський інтерес підприємства в концепції економічної безпеки // *Scientia Fructuosa* (Вісник Київського національного торговельно-економічного університету). – 2021. – №137(3). – С. 107–116. [https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2021\(137\)08](https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2021(137)08).

2. Фінансові інтереси підприємства як основа забезпечення його фінансової безпеки // Економіка, Фінанси, Менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2015. – №2. – С. 39-45.

3. Сімченко Н. О., Аблялімов Е. Р., Чачуа Ю. О. Сучасні підходи до узгодження інтересів підприємства зі суб'єктами господарювання // Ефективна економіка. 2012. – №4.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Барченко Каріна Андріївна
студентка групи С-12-19-Б1Т(4,0з)
Навчально-наукового інституту управління,
економіки та бізнесу
Міжрегіональної академії управління персоналом

Невід'ємною складовою світового туристичного процесу є вітчизняна туристична галузь. Попри всі політичні та соціально-економічні негаразди останніх років індустрія туризму стала тією галуззю народного господарства України, яка з року в рік без залучення державних дотацій стабільно нарощує обсяги виробництва туристичного продукту [2].

Туризм в Україні може і повинен стати сферою реалізації ринкових механізмів, джерелом поповнення державного та місцевих бюджетів, засобом загальнодоступного і повноцінного відпочинку та оздоровлення, а також ознайомлення з історико-культурною спадщиною та сьогоденням нашого народу і держави.

Розвиток туризму в Україні суттєво впливає на такі сектори економіки, як транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів народного споживання, і є одним із найбільш перспективних напрямків структурної перебудови економіки в нашій країні.

В умовах розбудови української держави туризм стає дійовим засобом формування ринкового механізму господарювання, надходження значних коштів до державного бюджету, однією з форм раціонального використання вільного часу, проведення змістовного дозвілля, вивчення історії рідного краю, залучення широких верств населення до пізнання історико-культурної спадщини [4].

Аналізуючи перспективи розвитку туристичної індустрії в Україні на наступні роки, перш за все, необхідно підкреслити, що сучасний туризм - це та сфера економіки і життєдіяльності суспільства в цілому, яка в тій чи іншій мірі

інтегрує практично всі галузі. Саме це і визначає одне з перших місць, яке займає туризм у світовій економіці. Саме цей фактор повинен стати головним у формуванні нового державного підходу до туризму як тієї галузі, пріоритетний розвиток якої може позитивно вплинути на економічний і соціальний стан країни в цілому, стимулювати ряд важливих галузей економіки, сприяти зміцненню нового позитивного іміджу України на світовій арені.

Стратегічною метою розвитку туристичної індустрії в Україні можна визначити створення конкурентоспроможного на світовому ринку туристичного продукту, здатного максимально задовольнити туристичні потреби населення країни, забезпечити на цій основі комплексний розвиток територій та їх соціально-економічних інтересів при збереженні екологічної рівноваги та історико-культурного довілля.

Одне із ключових питань, яке необхідно вирішити в найближчий час [4]:

- питання оптимізації взаємодії туризму і культури як на рівні центральних органів влади, так і на місцях;
- координація стратегічного розвитку культурної сфери і туризму на місцях яка повинна привести до більш тісної співпраці місцевої влади і реального бізнесу у вирішенні конкретних завдань;
- подальший перспективний розвиток туризму в Україні що суттєво вплине на зайнятість населення.

Стратегія розвитку туристичної індустрії в Україні полягає у виробленні державної політики в галузі туризму як одного із пріоритетних напрямів розвитку національної культури та економіки.

Основу державної політики в галузі туризму повинні складати такі чинники [2]:

- державне стимулювання внутрішнього та іноземного (в'їзного) туризму, в тому числі через удосконалення системи оподаткування;
- забезпечення внутрішньої конвертованості туристичних послуг шляхом підвищення їх якості та розширення асортименту, поліпшення умов обслуговування туристів;

- поетапна приватизація туристичних об'єктів з їх інфраструктурою;
- будівництво нових, реконструкція та модернізація діючих туристичних об'єктів;
- державне фінансування відновлення пам'яток архітектури, культури, історії України;
- залучення коштів підприємницьких структур, суб'єктів туристичної діяльності для розвитку інфраструктури туризму (шляхи, пункти пропуску, системи водопостачання та каналізації, зв'язок, служби сервісу тощо);
- організація приміських зон короткочасного відпочинку, створення нових рекреаційних зон загальнодержавного та міського значення;
- сприяння організації виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції для забезпечення потреб туристів і відпочиваючих у високоякісних продуктах харчування;
- залучення приватного сектора, особливо у сільській місцевості, до рекреаційно-туристичного підприємства та підсобної діяльності у сфері туризму (сільського зеленого туризму);
- державне сприяння просуванню на міжнародний ринок туристичного продукту України через міждержавні угоди та програми;
- створення сучасної інформаційно-маркетингової служби у сфері туристичного бізнесу;
- проведення науково-дослідних, проектних і пошукових робіт з актуальних проблем розвитку рекреаційно-туристичних господарств, використання природного та історико-культурного потенціалу країни, створення геоінформаційної системи "Туризм в Україні" тощо.

Разом з цим необхідно реалізувати низку науково-організаційних програм з метою забезпечення екологічно допустимих масштабів і темпів розвитку рекреаційно-туристичних зон.

Подальший розвиток демократії, політична стабільність, визначення пріоритетних напрямків економічного розвитку, майбутній вступ України до НАТО та ЄС - все це забезпечить створення високоприбуткової туристичної

галузі, яка задовольнить потреби внутрішнього та міжнародного туризму, з урахуванням природно - кліматичного, рекреаційного, соціально-економічного та історико - культурного потенціалу країни, її національних особливостей.

Важливими факторами, що впливатимуть у подальшому на розвиток ринку туризму, є демографічні зміни, матеріальний та соціальний стан населення, рівень освіти, тривалість відпустки, професійна зайнятість та багато інших чинників.

Одним із найважливіших чинників, що впливає на розвиток як внутрішнього, так і міжнародного туризму, є добробут населення. Існує чіткий зв'язок між тенденцією розвитку туризму, загальним економічним розвитком і особистими доходами громадян. Туристичний ринок дуже відчутний до змін в економіці. За стабільних цін зростання особистого споживання на 2,5% збільшує витрати на туризм на 4%, а зростання особистого споживання на 5% на 10% [3].

Щорічне збільшення доходів громадян України приведе до більш інтенсивної туристичної діяльності і, зокрема, до збільшення кількості споживачів з високими доходами. В майбутньому населення України буде характеризуватися як таке, що має підвищену якість життя. Відпочинок, подорожі, мистецтво, культура стануть основними елементами, які заповнять вільний час людини.

Отже, підняття рівня якості вітчизняних туристичних послуг до європейських стандартів, удосконалення туристичної інфраструктури та транспортних шляхів сполучення значно прискорило б розвиток вітчизняного туризму та привабило б більше туристів як з України, так із близького зарубіжжя. Такі дії привели б до збільшення інвестиційної привабливості вітчизняного сектору туризму. Відрегулювання та вдосконалення нормативно правової бази у сфері туризму полегшило б виконання поставлених цілей. Одним із важливих чинників привабливості інвестицій в інноваційну діяльність туристичної галузі є розроблення чіткої стратегії конкурентоспроможності України та підприємств. Крім того, усі компоненти та складові туристичної

діяльності повинні піддаватися впливу науково-технічного прогресу. Тільки така взаємодія усіх елементів туристичної індустрії може привести до появи істотного синергетичного ефекту, вираженого в якості зростання сфери туризму. У підсумку виграє той, хто раніше за всіх додасть своєму туристичному продуктові нові споживчі якості і властивості і зуміє зацікавити споживача цими новаціями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України "Про туризм" (15 вересня 1995 р.). - К., 1995.
2. Кожухівська Р. Б. Туризм в Україні: стан, фактори та перспектива розвитку/ Р. Б. Кожухівська // Вісник Донецького національного університету, сер. Економіка і право. 2010. Вип.1. С.84-86.
3. Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Соловйов Д. І. Аналіз тенденцій розвитку туристичної сфери України та науково-методичні напрями вдосконалення її державного регулювання / Д. І. Соловйов // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2010 №1(9) - С.70-73.

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Блеско Назар Віталійович

магістрант

Чернівецький національний університет

імені Юрія Федьковича

м. Чернівці, Україна

Вступ. Характерною особливістю сучасного ринку є його нестабільність та динамічність зовнішнього і внутрішнього середовища суб'єктів господарювання, котрі функціонують на ньому. Тому підприємствам необхідно адаптуватися до глобальних змін шляхом вдосконалення в інноваційному та технологічному плані, а саме в умовах цифровізації економіки. Ефективність будь-якої компанії в першу чергу залежить від його трудового потенціалу, адже раціональне використання даного ресурсу веде до підвищення її продуктивності й ефективності. Механізм управління персоналом підприємства виступає сукупністю певних відносин та методів впливу на процес управління, розподіл, організацію, координацію та використання персоналу. Тому у сучасних умовах керівники підприємств намагаються модернізувати та запроваджувати інноваційні технології в систему управління персоналом в умовах цифровізації економіки. Актуальність даного виклику полягає в тому, що удосконалення механізму управління персоналу допоможе організаціям оптимізувати роботу з управлінням персоналом та рекрутингом, оптимізувати певні бізнес процеси, забезпечити конкурентоспроможність та розвиток компаній в стратегічному періоді.

Мета роботи. Метою дослідження є обґрунтування та висвітлення перспектив розвитку й удосконалення механізмів управління персоналом на підприємстві в умовах цифрової трансформації економіки та оцінити вплив інформаційних технологій на розвиток персоналу.

Матеріали та методи. Для проведення дослідження використані такі методи як теоретичне узагальнення, аналіз та синтез, систематизація

досліджуваної інформації, наукової абстракції, індукції та дедукції. Методичною основою проведеного дослідження виступили наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів у сфері управління персоналом таких як: Варіс І. О., Вербівська Л. В., Кравчук О. І., Никифорова В. Г. та ін.

Результати та обговорення. Управління персоналом є найважливішим фактором у формуванні конкурентноспроможного та висококваліфікованого трудового потенціалу підприємств, як найважливішого його ресурсу. За допомогою ефективного механізму управління персоналом, підприємство має змогу максимізувати прибуток та створити умови для подальшого розвитку компанії як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі. Мета даного механізму закладається в його функціях, оскільки в управлінні персоналом виділяють загальні (планування, контроль, організація, координація та мотивація) та специфічні функції, що визначаються функціональним поділом праці між безпосередніми виконавцями поставлених та структурними підрозділами підприємства. В умовах сьогодення необхідно виділити такі ключові функції ефективного механізму управління персоналом: персоналу:

- визначення потреби підприємств в персоналі, що включає планування якісної потреби трудових ресурсів та вибір методів розрахунку їх кількісної потреби;
- оптимальний процес забезпечення персоналом, куди входить підбір та відбір персоналу, розробка й використання інструментів по забезпеченню потреби в персоналі та його ділова оцінка;
- інформаційне та правове забезпечення процесу управління персоналом, розробка ефективної кадрової політики, облік та статистика персоналу;
- ефективне використання персоналу, а саме їх уведення, адаптація в трудову діяльність та вивільнення з неї, забезпечення безпекою праці, визначення змісту роботи працівників та формування і збереження сприятливого соціально-психологічного клімату в колективі;
- розвиток та навчання персоналу, підвищення його кваліфікації,

удосконалення методів оцінки персоналу, управління внутрішнім переміщенням і кар'єрою працівників;

- мотивація праці персоналу та його поведінки, що включає в себе матеріальне стимулювання (заробітна плата, премія, дивіденди), участь працівників в капіталі підприємства та його прибутку, формування нематеріальних стимулів(методи керівництва, нормування робочого часу, реалізація в кар'єрному плані, система заохочень та бонусів)та створення належних умов праці [3, с. 28-30].

В умовах цифрової трансформації економіки інтеграція цифрових технологій у бізнес дає широкий спектр перспектив на майбутнє, які призводять до змін мислення і діяльності суспільства та компаній, в плані забезпечення власної цінності, цінності працівників, клієнтів, партнерів через досягнення соціальних та економічних цілей. В процесі етапу становлення цифровізації виникли ряд принципів, дотримання яких є важливим у створенні та забезпеченні переваг використання цифрових технологій (рис. 1) [2]

Рис. 1. Принципи цифровізації економіки

Джерело: побудовано автором на основі [5].

Впровадження цифрових технологій в організаційну структуру підприємства є ключовим у приверненні уваги не тільки клієнтів, але й інвесторів. Поява на ринку цифрових інструментів з постійним оновленням

свого функціоналу та нових засобів для полегшення виконання монотонної роботи все більше впроваджуються в практику [2]. Тому в системі управління персоналом до технологій, що допомагають вдосконалювати та оптимізувати трудовий процес можна віднести:

1. Чат-боти - комп'ютерна програма, яка здійснює комунікацію в багатьох формах та розробляється на основі технологій машинного навчання, а також нейромереж, які набули популярності в 2023 році. Дана технологія допомагає HR-фахівцям в роботі з персоналом в плані оцінки, моніторингу, наданні інформації, служить гідом та відповідає на часті запитання.

2. CRM-система - Customer Relationship Management – це програмне забезпечення, що призначене для автоматизації управління відносинами з покупцями. В її функціонал закладено створення бази даних клієнтів, звітів з продажу, облік та статистика.

3. HRM-система - та сама CRM-система, але відмінність якої полягає в тому що вона допомагає здійснювати роботу не з покупцями, а з персоналом підприємства. В її функціонал закладено автоматизація найму, підбору та відбору персоналу, розвиток та навчання, орієнтація та залучення працівників, оцінка їхньої діяльності та поведінки, визначення системи нагороди та мотивації. Одним із найвідоміших HRM-систем на українському ринку є Huma, яка виконує всі вищезгадані функції.

4. VR-технології - є досить розповсюдженими не тільки як розвага, а як певний інструмент який дає змогу покупцеві випробувати певний товар у віртуальному просторі, наприклад купівля меблів та їх переміщення у власній квартирі навіть не маючи цього товару. Але для управління персоналом ця технологія є важлива в плані навчання та підвищення кваліфікації робітника, особливо в умовах дистанційної роботи.

5. Штучний інтелект (ШІ) - ця технологія є найновішою та найпрогресивнішою, оскільки вона може бути вбудована у всі вищезгадані технології, а також може виступати окремим інструментом. Найголовнішим завданням ШІ є обробка великого масиву даних за дуже короткі проміжки часу.

Даний інструмент може буде виконати звіт, який виконує працівник декілька годин чи днів за лічені секунди. Впровадження штучного інтелекту стає нормою для більшості компаній розвинених країн. Тому компанія IBM у своєму щорічному опитуванні серед керівників ІТ галузі показала випадки використання штучного інтелекту (рис. 2) [1].

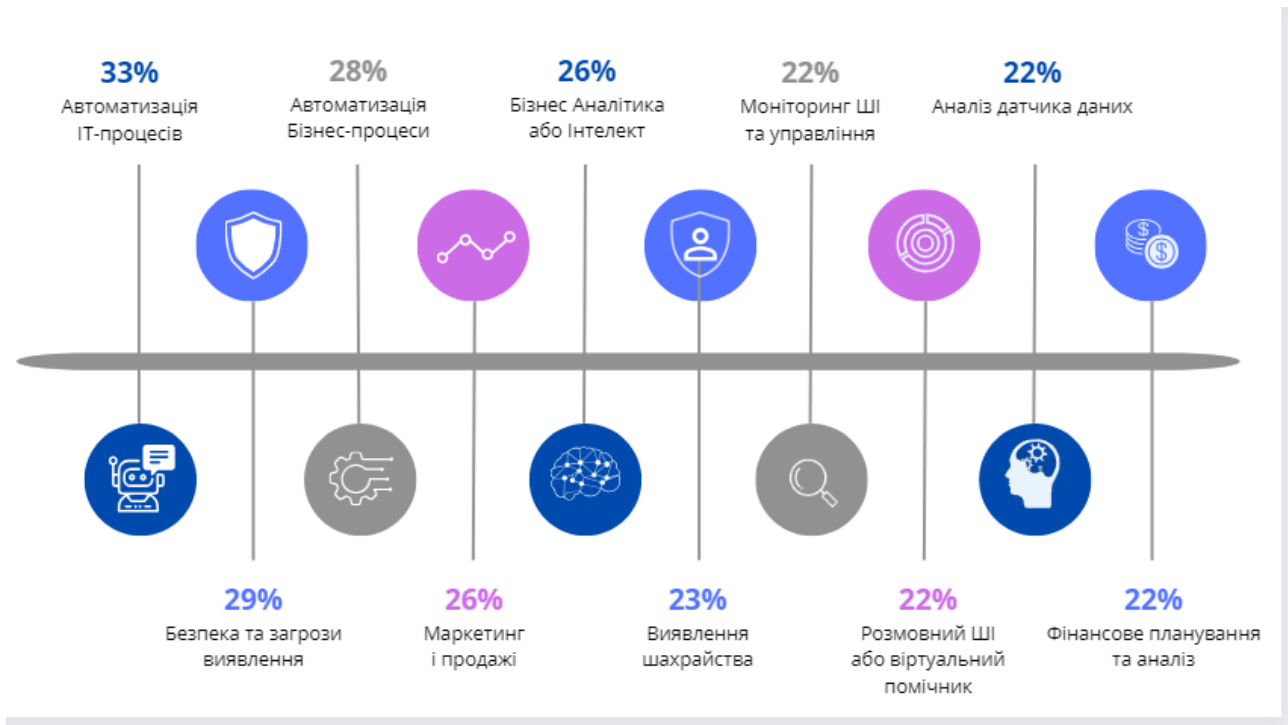

Рис. 2. Випадки використання штучного інтелекту на підприємстві

Використання даних цифрових технологій в механізмі управління персоналом є доволі перспективним для керівників та компанії в цілому. Але незважаючи на такі переваги існують також певні ризики та проблеми. Важливою проблемою для організацій, особливо в Україні є доволі висока вартість впровадження та постійної підтримки цифрових технологій на базі штучного інтелекту [2].

Іншою і не менш важливою проблемою є те що якість освіти та динаміка її розвитку не відповідає сучасним стандартам виробничого процесу, незважаючи на велику кількість незайнятого населення, підприємства не можуть забезпечити себе висококваліфікованими трудовими ресурсами для того, щоб розвиватися. Тому на допомогу приходить науково-технічний

прогрес, який посприяв становленню цифрових технологій та утворенню глобального інформаційного ринку [4, с. 5]

Висновки. Отже, удосконалення механізмів управління персоналом в сучасних умовах за допомогою таких цифрових технологій як HRM-системи, хмарні сховища, чат-боти, штучний інтелект та багато інших є доволі перспективними інструментами в оптимізації та автоматизації трудових процесів на підприємствах. Впровадження інноваційного програмного забезпечення зі штучним інтелектом допоможе усунути рутинну роботу, що підвищить мотивацію працівників в напрямі кар'єрного зростання та посприяє становленню конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. IBM Global AI Adoption Index 2022. URL: <https://www.ibm.com/watson/resources/ai-adoption>.
2. Кравчук О. І., Варіс І. О. Сучасні практики використання штучного інтелекту. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. № 8. 2023. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-8-04-06/2023-8-04-06>.
3. Никифорова В. Г. Управління персоналом: навч. пос. Одеса: Атлант, 2013. 275 с. URL: http://lib-net.com/book/104_Ypravlinnya_personalom.html.
4. Скрипник С. В., Обіход С. В., Вербівська Л. В. Зайнятість в умовах цифрової економіки. Економіка та держава. № 12. 2021. С. 4-9. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=5066&i=0>.
5. Україна 2030Е — країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-3>.

ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ ТА КОНТРОЛЬ У СФЕРІ НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

Глушаченко Ірина Валеріївна

аспірантка

Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

Вступ. Питання запровадження дієвого механізму фінансового контролю у медичній сфері є важливим, оскільки об'єктом медичної послуги виступає життя і здоров'я людини, що обумовлює певні вимоги до якості і безпеки таких послуг. Особливу увагу необхідно приділяти процедурі публічних закупівель, що здійснюються медичними закладами, для придбання ліків та медичного обладнання.

Це викликає необхідність посилення контрольних функцій з боку зовнішніх наглядових та контролюючих органів, а також служб внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту закладів медицини на кожному з основних етапів організації та здійснення торгів та враховувати ризики, притаманні кожному з етапів.

Ціллю роботи є здійснення комплексного аналізу та визначення основних напрямів здійснення фінансового контролю у сфері надання медичних послуг, у тому числі, при проведенні процедур здійснення публічних закупівель, та відповідності їх вимогам часу.

Матеріали та методи. Вартість медичних послуг має виступати важливим аспектом державного регулювання та фінансового контролю сфери медичних послуг. При цьому мова не йде виключно про медичні послуги, які надаються приватними медичними закладами. Послуги, які надаються державними медичними закладами, теж мають свою вартість, і вона повинна відповідати економічно обґрунтованій.

Ця вартість є прихованою від отримувача таких послуг, який досить часто сприймає такі послуги як безкоштовні. Хоча насправді їх вартість вже сплачена

за рахунок податків та внесків на соціальне страхування. Тому підходи фінансового контролю у сфері надання медичних послуг державними і комунальними медичними закладами відрізняються від підходів, які застосовуються у приватній сфері. Здійснення фінансового контролю у медичній сфері є комплексним питанням, яке досліджується вітчизняними фахівцями з різних позицій, а саме з позиції правової та фінансової.

З правової позиції українське законодавство з питань фінансового контролю має такі недоліки: відсутність офіційного закріплення поняття «державний фінансовий контроль» із класифікаційним поділом на «зовнішній» і «внутрішній»; відсутність закріплення принципів державного фінансового контролю; відсутність єдиних стандартів державного фінансового контролю та інше.

У контексті фінансової позиції робиться акцент на взаємозв'язок фінансового контролю та необхідністю вирішення проблем у галузі охорони здоров'я, серед яких основними називають недостатнє фінансування галузі охорони здоров'я в результаті чого громадяни несуть додаткові приватні витрати на медичні послуги; низька ефективність управління обмеженими ресурсами у сфері медичних послуг; фінансування медичних закладів з різних бюджетів. Проблема недостатності фінансування під час війни та повоєнний період буде тільки посилюватися, оскільки економіка України суттєво зменшиться, а значить впадуть і податкові надходження до бюджету.

Крім того, у повоєнний період може проявитися ще одна проблема, не пов'язана з дефіцитом фінансування, а навпаки, пов'язана з притоком фінансування від західних партнерів та донорських організацій. У такій ситуації важливо забезпечити дієвий фінансовий контроль не тільки за цільовим використанням таких коштів, але і за ефективністю їх використання та попередити будь-які спроби корупції, передусім під час проведення закупівель.

Одним із напрямів медичної реформи в Україні є закупівля ліків. Слід зазначити, що в Україні з 2017 р. року запрацювала програма «Доступні ліки».

Важливим аспектом фінансового контролю щодо реалізації цієї програми є не тільки перевірка цільового використання коштів, виділених на фінансування програми, але і на скільки ефективно відбувається реалізація саме програми, тобто чи дійсно пацієнти забезпечуються ліками належної якості та у достатній кількості. Ефективність реалізації програм типу “Доступні ліки” вимагає відповідного контролю у сфері закупівель.

Це повинно включати в себе як аналіз потреб закладів медицини в необхідних медикаментах з урахуванням можливих залишків, так і централізованих надходжень від Міністерства охорони здоров'я та у вигляді благодійної допомоги. Також це стосується обґрунтованості придбання дорогого медичного обладнання, та ефективність його використання. Наразі Державна аудиторська служба здійснює моніторинг державних закупівель, які оприлюднюються на майданчиках ProZorro, проте такий моніторинг не охоплює всі етапи процедур закупівлі.

Процедуру тендерної закупівлі можна умовно поділити на декілька етапів:

1. До-тендерний етап. Цей етап має на меті визначення потреб, планування та складання бюджету, включаючи визначення вимог та вибір типу процедури. Таким чином, цей етап вважається вирішальним для успішного управління закупівлями, оскільки правильне планування зводить до мінімуму необхідність внесення змін до контракту. На до-тендерному етапі найбільш поширеним порушенням є придбання товарів, робіт, послуг які або непотрібні, або які могли бути придбані на інших умовах, або (у випадку основних засобів) могли б бути взяті в оренду.

2. Етап планування тендеру. Контроль етапу планування закупівлі має зосереджуватися на тому, щоб забезпечити реалістичність та своєчасність бюджетів (кошторисів), що може вимагати залучення зовнішніх експертів, якщо здійснюється закупівля складного обладнання чи робіт. Крім того, на цьому етапі має бути чітко визначено розподіл меж відповідальності шляхом визначення рівнів відповідальності та кола відповідальних осіб, мають бути

вжиті заходи щодо попередження конфлікту інтересів.

3. Етап публікації оголошення про тендер. На цьому етапі основними ризиками, які можуть свідчити про факти шахрайства та змови між учасниками закупівель, можуть бути недостатнє визначення предмету договору; критерії відбору та присудження не визначені чітко та об'єктивно; застосовуються не рівні, дискримінаційні критерії відбору чи присудження контракту; технічні специфікації надто розпливчасті або не ґрунтуються на умовах виконання; недостатній час для отримання тендерної документації потенційним учасникам.

4. Етап вибору процедури. Вибір процедури закупівлі є зоною найвищого ризику для контролерів. При здійсненні контролю цього етапу закупівель вони мають звернути особливу увагу на те, чи було забезпечено, щоб обраний тип процедури сприяв достатньому рівню конкуренції та щоб процедура була достатньо відкритою з урахуванням предмета договору про закупівлю.

5. Етап проведення тендеру і обрання переможця. Одним з основних завдань всього процесу закупівель, особливо на етапах підготовки та проведення торгів, є запобігання, виявлення та усунення змови у сфері закупівель. Змова при проведенні торгів (так звана “змова на торгах”) має місце, коли різні компанії таємно домовляються маніпулювати процесом торгів з метою обмеження чи усунення конкуренції між ними, зазвичай з метою штучного підвищення цін або зниження якості товарів чи послуг для замовників, які бажають придбати товари або послуги на конкурсних засадах.

Змови між учасниками торгів (або потенційними учасниками торгів) переслідують дві основні цілі:

а) домовитися про ціну контракту, який буде укладено (“цінова змова”), щоб заздалегідь визначити ціну або діапазон цін, які вищі, ніж ціна, яка була б отримана в результаті конкурентного процесу торгів. Таким чином, конкуренти домовляються про знижки, які будуть запропоновані, або про мінімальну ціну, яку дотримуватимуться всі учасники торгів (тобто всі пропозиції будуть вищими, ніж пропозиція потенційного учасника-“переможця торгів”);

б) заздалегідь домовитися про конкурента, який виграє відповідний

тендер за контрактом, який присуджуватиметься на конкурсній основі. Інші конкуренти, які беруть участь у змові, домовляються про те, щоб навмисно програти контракт, та отримують певну компенсацію від призначеного переможця торгів. Таким чином, додатковий прибуток, отриманий в результаті змови, буде поділено між усіма учасниками змови. Не менш важливим аспектом контролю є етап присудження перемоги. Ситуація конфлікту інтересів може виникнути після вибору переможця.

Це може відбутися внаслідок навмисне поганого контролю, у результаті приймаються незавершені роботи - якщо вони взагалі виконувалися, чи неякісні товари. Під час процедури важливо дотримуватись критеріїв присудження перемоги та вимагати декларації про відсутність конфлікту інтересів від осіб, які ухвалюють рішення. Виявлення бенефіціарних власників тендеру може бути використане для виявлення конфлікту інтересів.

6. Етап після тендеру. На етапі після проведення торгів необхідно перевірити, чи виконано договір відповідно до результатів процедури закупівель та чи задоволені первинні потреби. Згодом на цьому етапі вирішуються такі питання: виплати підряднику, внесення змін до контракту, вирішення будь-яких проблем тощо.

Контролери мають звертати особливу увагу модифікації контрактів у частині ціни і обсягів поставок, якості товарів (робіт, послуг), термінів виконання договору. Також слід здійснювати перевірку ситуації на місці. В деяких випадках ініціатори закупівель та учасники можуть звернутися з клопотанням про проведення експертизи та перевірки порядку використання грошових сум, призначених для виконання договору.

Висновки. Зважаючи на те, що Україна обрала європейський вектор розвитку, то дефініції, принципи, стандарти, об'єкти та предмети фінансового контролю варто одразу визначати з урахуванням європейських практик. ЄС не накладає на держави-члени зобов'язання щодо одноманітної організації та фінансування системи охорони здоров'я, доповнюючи лише національну політику.

Це означає, що кожна країна розробляє власні підходи до фінансування сфери медичних послуг та контролю у цій сфері. Тобто немає еталонної системи, яку Україна могла б взяти як зразок для імплементації. У цьому є певні переваги, адже можна взяти до уваги кращі практики фінансового забезпечення сфери надання медичних послуг та організації фінансового контролю в ЄС та імплементувати їх в Україні з урахуванням особливостей інституційного середовища саме України.

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Дзюба Тарас Вікторович

Магістр зі спеціальності

Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

Чернівецький національний університет

ім. Юрія Федьковича

м. Чернівці, Україна

Вступ. Сучасні цифрові технології широко застосовуються в житті переважної більшості населення України та світу і, безперечно, встигли стати частиною бізнес-процесів усіх сучасних суб'єктів господарювання. Разом з тим, більшість компаній в Україні поки перебувають на шляху цифрової трансформації і постійно зіштовхуються з багатьма викликами, що пов'язані з інтеграцією та впровадженням цифрових технологій у виробничі, комерційні, інноваційні, фінансові та організаційні процеси діяльності підприємств. Для забезпечення конкурентоспроможності, стратегічного розвитку та підвищення ролі й значимості на світовому ринку товарів та послуг вітчизняним господарським суб'єктам важливо швидко реагувати на зміни, усувати негативні тенденції у діяльності, застосовувати інноваційні методи і технології, а також вміти утримувати баланс, щоб бути цікавими й затребуваними для потенційних споживачів товарів й послуг. Запровадження сучасних цифрових технологій допомагає значно знизити витрати діяльності суб'єктів господарювання, полегшують доведення готової продукції та послуг до потенційного споживача та дозволяють підвищити ефективність фінансово господарської діяльності в цілому.

Мета роботи. Цифрові технології мають значний потенціал для створення позитивних змін у сфері бізнесу, забезпечення підвищення продуктивності діяльності суб'єктів господарювання, а також збільшення зацікавленості в їх впровадженні та здійсненні нових розробок на сучасних підприємствах. Саме тому, на сьогодні в умовах глобалізаційних змін та

процесів євроінтеграції України дослідження впливу цифрових технологій на трансформацію підприємницької діяльності є актуальним для науковців та підприємницьких структур в контексті розуміння їх впливу на розвиток й оптимізацію діяльності господарюючих суб'єктів, а також вимірювання результативності впровадження тих чи інших інновацій.

Матеріали та методи. Питання необхідності та доцільності використання сучасних цифрових технологій та їх впливу на активізацію та зростання результативності діяльності малого та середнього бізнесу розкрили у своїх наукових працях чимало вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема: Боуман Г., Друкер П., Краус Н., Томпсон А., Баламут Г., Волосов А., Вербівська Л., Дубина М., Криворучко О., Кулинич М., Лазаренко Л., Нікітін Ю., Обіход С., Стецюк П., Шваб К. та інші. Але, незважаючи на проведені наукові дослідження залишаються недостатньо розкритими питання особливостей трансформації підприємницької діяльності в умовах цифровізації господарських відносин. Також потребує подальших наукових досліджень проблематика виявлення передумов та можливостей для оптимізації напрямків діяльності суб'єктів господарювання з метою зростання ефективності їхньої діяльності завдяки впровадженню новітніх цифрових технологій.

Результати та обговорення. В епоху цифрових трансформацій діяльність підприємницьких структур все більше залежить від інноваційних цифрових технологій. За останні 10 років різноманіття можливих інновацій для ведення бізнесу збільшилося багатократно, що відобразилося на методах створення й організації роботи сучасних підприємств. Значною мірою цей процес супроводжується підвищенням інтересом суб'єктів підприємницької діяльності до застосування цифрових технологій з метою оптимізації кількісних та якісних показників, активізації комерційної та маркетингової діяльності й досягнення конкурентоспроможності на ринку.

Використання сучасних цифрових технологій змінює спосіб мислення та мотиваційні рішення, тобто не тільки відбувається зростання продуктивності праці, але й зміни в економічній поведінці, в принципах організації й діяльності

підприємств та всієї підприємницької активності. Технологічні досягнення мають значний вплив на ділове середовище підприємств та його учасників, які перейшли на використання цифрових технологій:

- по-перше, покращилися шляхи організації та ведення бізнесу, його маркетингові стратегії;

- по-друге, оптимізувалось забезпечення бізнесу усіма видами необхідних для ефективного функціонування ресурсів;

- по-третє, скоротилися виробничі та транзакційні витрати (організаційні, управлінські, комунікаційні, витрати на отримання, обробку й зберігання інформації);

- по-четверте, отримання ефекту економії від масштабу здійснення підприємницької діяльності [2, с. 16-17].

Конкурентними перевагами для підприємств малого та середнього бізнесу стають їх інноваційні процеси та здатність використовувати цифрові технології як цінний ресурс. Впровадження нових бізнес-моделей та ринкових конфігурацій, які базуються на інформаційних технологіях, включаючи аутсорсинг бізнес-процесів, дозволило малому та середньому бізнесу отримати доступ до нових ринків та джерел конкурентних переваг [1, с. 206].

Сучасні цифрові технології відіграють роль не лише у створенні умов для активізації підприємницької діяльності економічних суб'єктів, але найважливіше, ці суб'єкти самостійно залучаються до процесу розробки та використання нових інформаційних технологій, які змінюють діяльність господарюючих суб'єктів в майбутньому. Такий складний процес саморозвитку має позитивний вплив на функціонування національної економіки в цілому. Крім того, підприємства, які досягли значних результатів у своїй сфері діяльності, з часом можуть створювати нові підприємства в інших галузях та секторах економіки, створюючи мультиплікативні ефекти для економічного розвитку країни [3, с. 20-21].

Створені за останні роки приватні та державні інформаційні технології, сервіси й ресурси значно спростили процес створення та ведення бізнесу в

багатьох розвинутих країнах, включно з Україною. Процес реєстрації підприємства скоротився щонайменше вдвічі, що, в свою чергу, стимулювало населення до початку активізації здійснення підприємницької діяльності в різних сферах господарювання [5, с. 682]. Також цифрові сервіси видозмінили й спростили процеси на підприємствах підприємств в таких сферах як фінансовий облік та аудит, управління персоналом, маркетинг і реклама, доведення продукції та послуг підприємств до потенційних споживачів тощо [1, с. 207]. Крім того, кількісне зростання технологій і сервісів збільшило частку підприємств і фахівців, які їх опанували і ефективно використовують для ведення економічної діяльності у якості підрядників для вже існуючих підприємств. Таким чином, цифрові технології відчутно розширили сектор зайнятості в рамках різноманітних сфер глобальної економіки, хоча і виник ризик скорочення робочих місць для фахівців, котрі не спроможні адаптуватися до трансформаційних процесів всередині власної галузі [6, с. 6-7].

У процесі виявлення впливу цифрової економіки на трансформацію та розвиток підприємництва варто окреслити основні зміни, що відбулися в діловому середовищі суб'єктів господарювання:

1) зміни у формуванні стратегії взаємовідносин із клієнтами, оскільки використання цифрових технологій та посилення конкуренції породжують такі тенденції, як поглиблення відносин з потенційними споживачами (покупцями), спілкування з ними у цифровому середовищі й швидке реагування на зміни в їхніх запитах;

2) нові умови в роботі з партнерами, оскільки використання прогресивного програмного забезпечення розширяє можливості інтеграцій, розширення напрямків співпраці чи диверсифікації діяльності;

3) зміни в конкуренції, оскільки перехід до цифрової економіки змінюється і дозволяє конкурентам стати партнерами, об'єднавшись між собою за допомогою цифрових платформ та спільного їх використання (для здійснення досліджень, розробок, маркетингової діяльності, швидких продажів й розподілу);

4) отримання нових джерел прибутку та факторів формування конкурентоспроможності, оскільки підприємства можуть мати великий вплив на якість продукції, її цінність та сервісне обслуговування, застосовуючи цифрові вдосконалення до своїх продуктів [2, с. 17].

Незважаючи на позитивні аспекти цифровізації діяльності підприємств, суспільство стикається з рядом викликів, до яких воно та бізнес можуть бути не готові, оскільки прогресивна автоматизація та використання робототехніки можуть призвести до нестабільності на ринку праці, що проявлятиметься у безробітті та нерівності у доходах. Недовіра до цифрових технологій, обмежений доступ до них та недостатні навички використання можуть призвести до збільшення цифрового розриву [7]. Також виникають проблеми безпеки, порушення конфіденційності, поглиблення соціальної відчуженості та етичних дилем. Все це підводить до думки, що необхідно прийняти національні й міжнародні заходи для подолання цих викликів у сфері цифровізації та посилення її позитивного впливу на діяльність суб'єктів підприємництва.

Висновки. Розвиток інформаційних технологій підштовхує підприємства в Україні та у цілому світі адаптуватися до нових викликів та нової реальності. Незважаючи на велику кількість нових цифрових сервісів та послуг, які стали доступні, підприємства виокремлюють ті, які найбільше підходять для вирішення власних задач підприємницької діяльності та намагаються утворити єдину еко-систему, що буде ідеально функціонувати всередині власної бізнес моделі. На сьогоднішній день сучасні цифрові методи і технології значно спростили процес створення та ведення бізнесу на багатьох рівнях, включно з веденням документації, організації діяльності персоналу, фінансового обліку, маркетингу тощо. Разом з тим, варто зазначити, що такі інновації повинні підтримуватися не лише представниками бізнесових структур та власниками підприємств, але й з боку держави повинна вестися робота з інтеграції власних послуг в єдину систему інформаційних технологій, що буде здійснювати позитивний вплив на розвиток національної економіки в цілому. Виробництво конкурентоспроможної продукції, надання якісних послуг, створення нових

робочих місць, поява нових фахівців на ринку праці, інвестиції в розвиток інноваційного бізнесу зробить Україну більш привабливою на міжнародному ринку, а також для залучення інвестицій з боку великих суб'єктів господарської діяльності. Держава повинна намагатися відігравати ключову роль не лише у створенні нових можливостей, але й боротися з викликами, такими як корупція у всіх сферах життя, яка утворилася внаслідок багаторічних дегенеративних процесів органах державного управління. Саме тому державі та бізнесу необхідно продовжувати співпрацювати разом в напрямку плавного переходу до цифрової трансформації економіки, яка в майбутньому повинна стати нормою для всіх суб'єктів господарської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биців М. М. Значення інформаційних технологій як чинника інновацій у діяльності малого та середнього бізнесу. Матеріали II міжнар.наук-практ. конф. «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи», 20 квітня 2021 року. С. 206-207. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/issue/view/13896>.
2. Бужимська, К. О., Желіховська, М. В. Сучасні тенденції та моделі розвитку підприємництва в умовах цифрової економіки. *Підприємництво і торгівля*, 2021. № 28. С. 15-19. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/779>.
3. Вербівська Л. В. Сутність та особливості розвитку цифрового бізнесу. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2021. № 4(28). С. 17-25. URL: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/262349/258816>.
4. Волосов А. М., Баламут Г. С., Цифрова трансформація як чинник змінення умов функціонування підприємництва, 2023. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2023-5_0-pages-80_90.pdf.
5. Криворучко О. С., Краус Н. М. Імперативи формування та домінанти розвитку цифрової економіки у сучасному парадигмальному

контексті. Парадигмальні зрушення в економічній теорії XIX ст. : III Міжнародна науково-практична конференція, 2-3 лист. 2017 р. : тези доповідей. Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 2017. С. 681-685.

6. Скрипник С. В., Обіход С. В., Вербівська Л. В. Зайнятість в умовах цифрової економіки. Економіка та держава. № 12. 2021. С. 4-9. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=5066&i=0>

7. Маркевич К. Цифровізація: переваги та шляхи подолання викликів, 2021. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/tsyfrovizatsiia-perevagy-ta-shliakhy-podolannia-vyklykiv>.

МАРКЕТИНГОВА ТОВАРНА ПОЛІТИКА ЯК ЕЛЕМЕНТ КОМПЛЕКСУ МАРКЕТИНГУ ПІДПРИЄМСТВА

Діченко Анна Леонідівна

к.е.н,

Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

Вступ. Економічні реалії сьогодення, обмеженість у можливості довгострокового планування бізнесу, інші об'єктивні умови динаміки соціально-економічного розвитку зумовлюють необхідність розробки концепції управління підприємством на основі раціональної товарної політики, що формується в рамках загальної системи маркетингу.

Мета роботи: надати практичні рекомендації щодо застосування маркетингової товарної політики як комплексу маркетингу в сучасних підприємствах.

Результати обговорення: У нашій країні практично використовуються лише окремі форми і методи організації маркетингової товарної політики. Перед українськими підприємствами постають складні проблеми, які потребують науково обґрунтованих рішень, у зв'язку з чим формування адекватної сучасним реаліям конструктивної товарної політики стає «критичною» умовою підвищення конкурентоздатності продукції.

Сутність, принципи маркетингу та історичний досвід розвитку цієї науки свідчать про те, що товар є основним елементом комплексу маркетингу, а маркетингова товарна політика основою ефективної імплементації кінцевої цілі задоволення споживача та отримання прибутку.

Розглянувши трактування терміну «маркетинг» як діяльності для оцінки та аналізу попиту і задоволення потреб споживачів, логічним є перехід до «маркетингової товарної політики» як основи та невід'ємної частини функціонування та базису маркетингу як філософії ринкових відносин.

Товарна політика – це цілеспрямована діяльність по формуванню

асортименту і управління ним з урахуванням внутрішніх і зовнішніх факторів впливу на товар, його створення, виробництво і продаж [1], а також юридичне підкріплення такої діяльності.

Знову ж таки, товарна політика сконцентрована не лише на асортименті товару, але й на якості товару, конкурентоспроможності, упаковці, маркуванню, позиціонуванню, сервісному та гарантійному обслуговуванню, іміджі тощо. Проте, якщо узяти до уваги специфічні об'єктивні та суб'єктивні фактори діяльності сучасних підприємств (глобалізація та транснаціоналізація економіки й суспільства та наслідки домінування інформаційної доби), маркетингову товарну політику є доцільним розглядати системно у поєднанні трьох її складових, а саме: ринкової, управлінської та загальноекономічної.

Виходячи з вищезазначеного доречним є трактування маркетингової товарної політики як комплексу стратегічних, тактичних і оперативних рішень та заходів щодо розробки, створення, вдосконалення, модифікації, обслуговування, та елімінації продукту (та чинників привабливості його оточення, тобто третій рівень товару) задля задоволення потреб споживача та досягнення цілей суб'єкта господарювання. Зазначимо, що до факторів привабливості оточення продукту входять: термін служби, сервіс, цінність та ціна, можливість придбання, імідж, марка, якість, екологічність, соціальна відповідальність та упаковка.

Товарна політика «становить ядро маркетингових рішень, навколо якого формуються інші рішення, пов'язані з умовами придбання товару і методами його просування від виробника до споживача» [2, с. 76].

До ключових принципів товарної політики підприємства відносять [3]:

- ✓ інтеграції управління, що виявляється в синергії діяльності функціональних підрозділів для постійної підтримки конкуренто-здатності підприємства завдяки формуванню конкурентоспроможної пропозиції, яка забезпечуватиме безперервний обмін товарів на гроші;

- ✓ адресності – кожний працівник має бути обізнаним на якому цільовому ринку працюватиме підприємство та в якому конкурентному

середовищі буде відбуватися торговельна діяльність;

- ✓ гнучкості, що передбачає змінюваність її форматів, коли цього потребує середовище маркетингу;
- ✓ узгодженості товарної політики з ресурсами підприємства;
- ✓ преференції – забезпечення безперервної спрямованості товарної політики за кожним форматом для запобігання відставання від конкурентів.

При розробці маркетингової товарної політики як частини комплексної маркетингової діяльності необхідним є вибір найбільш ефективних методологічних засобів і методів, що складають сутність ефективної реалізації товарів. Маркетингова політика базується також на нормативно-правовому підході, який передбачає розробку моделі маркетингової політики та шляхи її практичного імплементації.

Аналіз методологічних аспектів розробки та реалізації маркетингової політики має першочергове значення для вдосконалення маркетингової діяльності та управління, підвищення конкурентоспроможності.

Висновки: Для прийняття будь-яких рішень щодо товарної політики необхідно чітко розуміти її основні задачі та цілі:

- здійснення прориву на нові ринки збуту продукції;
- збільшення продажів, прибутку, вартості компанії, марки;
- досягнення певного рівня рентабельності;
- зменшення ризиків, згладжування сезонних коливань, зниження впливу конкурентних марок на ринок, забезпечення стійкості марки, за рахунок диверсифікації товарної пропозиції;
- розширення клієнтської бази; підвищення уваги споживачів до товару (за умов необхідності та економічної раціональності даного стимулювання);
- скорочення витрат виробництва, логістики за рахунок завантаження потужностей, збільшення оборотності, збільшення рентабельності;
- перемога над конкурентами, підвищення конкурентоспроможності продукції, досягнення відчутних конкурентних переваг;

- оптимізація асортименту;
- максимальне продовження життєвого циклу товару;
- виведення на ринок принципово нового продукту;
- в сучасних реаліях це страхування товарів чи всього товарного асортименту (якщо таке можливо);

Саме з постановки цілей і задач впливає подальша товарна політика суб'єкта господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Стернюк О. Б. Аналіз методів формування асортиментної політики підприємства. *Проблеми економіки та управління: збірник наукових праць*. Львів: Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2004. № 507 . С. 80-84.
2. Громова О. Є., Шевчук Ю. В. Товарна політика в системі маркетингу. *Молодий вчений*. 2022. №4 (104). С. 75-79.
3. Гаркавенко С. С. Маркетинг: Підручник для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. 4-е. вид., доп. К.: Лібра, 2006. 717 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ РУХУ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ В АПТЕКАХ

Дроздова Олена Геннадіївна

к.е.н., доцент

доцент кафедри обліку і фінансів

Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова

м. Одеса, Україна

Вступ. Аптечні заклади займаються оптовою та роздрібною торгівлею лікарськими засобами і виконують важливу функцію в галузі охорони здоров'я. Вони є комерційними підприємствами, які мають особливості у своїй структурі обліку та звітності, оскільки контролюють різні аспекти пов'язані з лікарськими засобами.

Аптеки мають схожість з підприємствами роздрібною торгівлі за характером своєї діяльності. Однак, аптеки мають свої особливості. Вони поєднують функції торговця і виробника у випадку виготовлення препаратів самостійно. Це означає, що окрім торгівлі готовими лікарськими засобами, аптеки можуть виробляти певні препарати самостійно, згідно зі своїми ліцензійними умовами.

Також аптеки можуть відпускати деякі лікарські засоби на пільгових умовах або навіть безкоштовно. Це пов'язано зі специфікою роботи аптек у системі охорони здоров'я, де існує певна соціальна відповідальність перед пацієнтами. Аптеки можуть брати участь у програмах соціального захисту, компенсувати вартість деяких лікарських засобів або надавати їх безкоштовно людям, які мають відповідні пільги або потребують особливої допомоги.

Отже, аптеки як комерційні підприємства здійснюють оптову та роздрібну торгівлю лікарськими засобами, але мають свої особливості у зв'язку зі специфікою лікарської галузі.

Аптека — не тільки установа охорони здоров'я, що забезпечує медикаментами, а й комерційне підприємство, яке під впливом ринкових чинників вимушена постійно оновлювати свою бізнес-модель, встановлювати

нові стратегічні цілі, дбати про підвищення ефективності діяльності, що насамперед вимагає ефективної організації руху товарів – лікарських засобів, здатної задовольнити постійно зростаючі потреби споживачів.

Зазначене зумовлює необхідність організації такої системи бухгалтерського обліку, яка забезпечить управлінців повною, своєчасною, корисною інформацією про фінансово-господарську діяльність та допоможе приймати обґрунтовані управлінські рішення, спрямовані на забезпечення економічної стійкості аптечних закладів. У зв'язку з цим, бухгалтерський облік, як основне джерело забезпечення управління економічною інформацією про рух товарів, потребує удосконалення в частині ефективної його організації.

Ціль роботи. Аналіз існуючих підходів до розробки облікової політики, визначення факторів впливу на облікову політику, в частині операцій, пов'язаних з рухом товарів - лікарських засобів в аптеках.

Матеріали та методи. Інформаційний, ретроспективний, засновані на дослідженні наукової літератури, матеріалів Інтернет – ресурсів і власних висновків.

Результати та обговорення. Оптова та роздрібна торгівля лікарськими засобами переважно здійснюється аптеками. Аптеки є комерційними підприємствами, які спеціалізуються на продажу лікарських засобів і здійснюють різні аспекти обліку та звітності, пов'язані з цим специфічним видом товару.

Організаційна форма аптеки може бути різною. Вона може функціонувати як самостійна юридична особа або бути частиною холдингу, групи або мережі аптек у формі філії або дочірнього підприємства. Такий статус аптеки впливає на порядок складання та подання фінансової звітності, а також на формування облікової політики.

Самостійні аптеки, як правило, повинні вести облік та складати фінансову звітність відповідно до вимог законодавства та стандартів фінансової звітності. Вони відповідають за свою фінансову звітність як окремі юридичні особи.

У разі, якщо аптека є частиною холдингу, групи або мережі аптек, вона

може мати специфічні вимоги щодо складання та подання фінансової звітності. Це може включати консолідовану фінансову звітність для всієї холдингової структури, а також додаткову звітність для керівництва цією структурою.

Формування облікової політики в аптеці також залежить від її організаційної форми. Облікова політика аптек повинна враховувати вимоги законодавства щодо обліку лікарських засобів, контролю за їхнім обігом, складання і зберігання облікових документів та інші аспекти, пов'язані з безпекою та якістю лікарських засобів.

За видом економічної діяльності аптеки можуть бути суто торговельними закладами або торговельно-виробничими, коли здійснюється власне виробництво певних препаратів, товарів - лікарських засобів та виробів медичного призначення. Відповідно до ст. 2 Закону «Про лікарські засоби» від 04.04.1996 р. № 123 (зі змінами) визначено, що лікарські засоби — це речовини або їх суміші природного, синтетичного чи біотехнологічного походження, які застосовуються для запобігання вагітності, профілактики, діагностики та лікування захворювань людей або зміни стану і функцій організму .

Серед лікарських засобів є такі, які включаються до Переліку прекурсорів (наркотичні та психотропні ліки). Діяльність у сфері їх обігу перебуває у зоні особливого контролю держави.

Ефективність фармацевтичного забезпечення населення і лікувально профілактичних установ визначається достовірністю обліку товарних запасів. Згідно з Положенням бухгалтерського обліку(П(С)БО) 9 " Запаси", товари - це матеріальні цінності, які придбані за плату і зберігаються на підприємстві з метою подальшого продажу, первісною вартістю яких є собівартість. Товарні запаси вважаються активами, якщо дотримано дві умови: існує імовірність, що підприємство одержить в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з продажем цих запасів; вартість запасів може бути достовірно визначена.

Якщо запаси товарів не можуть бути використані або реалізовані (втратили необхідні якості, минає термін придатності або з інших причин), вони не повинні відображатися в складі активів аптеки, тобто підлягають

списанню на операційні витрати звітного періоду.

Списання таких товарів на операційні витрати звітного періоду означає, що вартість цих товарів буде врахована як витрати, пов'язані зі звичайною діяльністю аптеки. Це дозволяє точніше відобразити фактичну вартість товарів, які були втрачені або стали несприятливими для використання.

Товарний асортимент аптек відповідно до формування роздрібних цін умовно можна поділити на групи:

- лікарські засоби і вироби медичного призначення, торгова націнка на які підлягає державному регулюванню;
- лікарські засоби, ціна на які встановлюється аптекою самостійно залежно від попиту і можливості прискореної реалізації;
- товари аптечного асортименту, які обкладаються 20% податком на додану вартість;

Крім основного надходження товару від постачальників, що збільшує залишок товару, в аптеці існують внутрішньоаптечні операції, які також впливають на збільшення товарного залишку. До них належить:

- вартість тарифів і води очищеної при реалізації лікарських форм індивідуального використання;
- дооцінка з лабораторних та фасувальних робіт;
- дооцінка з рецептурного журналу;
- переведення з інших облікових груп в товар: тари, МШП, ЛРС;
- оприбуткування рецептурного посуду, купленого від населення;
- оприбуткування рецептурного посуду з екстемпоральних лікарських форм, не одержаних хворими.

Організація бухгалтерського обліку в аптечних закладах, у тому числі руху лікарських засобів, передбачає, передусім, розробку облікової політики підприємства, що забезпечує (при ретельно обґрунтованій обліковій політиці) ефективність ведення бухгалтерського обліку.

Під обліковою політикою відповідно до Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” розуміють сукупність

принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності, проте на сьогодні відсутні жодні нормативні рекомендації щодо порядку її розробки.

Облікову політику можна розглядати, як сукупність конкретних методів і способів організації та форм бухгалтерського обліку, прийнятих підприємством на підставі загальних правил та особливостей господарської діяльності.

Для того, щоб розроблена облікова політика аптеки була ефективною, процесу її затвердження має передувати аналіз фінансового стану підприємства; формулювання його основних тактичних цілей; аналіз запланованих законодавчих змін; виявлення основних проблемних питань у бухгалтерському обліку, пов'язаних з неврегульованістю законодавства за окремими питаннями, зокрема, щодо надходження, розміщення та вибуття лікарських засобів, та розробка шляхів недопущення порушень.

На формування облікової політики аптечних закладів, впливають багато факторів, тому лише системний аналіз всіх факторів буде сприяти обґрунтованій розробці і оптимізації облікової політики аптеки.

З огляду на особливості ведення фармацевтичного бізнесу та специфіку товару – лікарських засобів, враховуючи можливі напрями руху товарів від фармацевтичних товаровиробників до споживачів, виділено як внутрішні, так і зовнішні фактори, які мають визначальний вплив на формування облікової політики в частині руху лікарських засобів, як товару. Зокрема, до зовнішніх факторів слід віднести наступне: процеси глобалізації; рівень розвитку економічного та політичного середовища в країні; розвиток інфляційних процесів; механізм державного регулювання господарсько-торговельної діяльності; кон'юнктуру споживчого ринку; розвиток ринкової інфраструктури. Зазначені фактори здійснюють вплив на організацію та методику бухгалтерського обліку в цілому та операцій, пов'язаних з рухом лікарських засобів, зокрема.

До основних внутрішніх факторів, які безпосередньо впливають на порядок організації бухгалтерського обліку руху лікарських засобів в аптеках

відносяться: організаційно-правова форма; організаційна структура; вид та спосіб торгівлі; товарний асортимент; маркетингова політика; рівень кваліфікації працівників; рівень обробки інформації; система внутрішнього контролю; обрана система оподаткування; цінова політика; договірна політика.

Перед формуванням облікової політики в частині руху лікарських засобів в аптеках необхідно провести детальний аналіз усіх відповідних параметрів та врахувати численні фактори. Системний аналіз всієї сукупності цих факторів допоможе визначити оптимальний варіант облікової політики щодо операцій, пов'язаних з рухом лікарських засобів, з урахуванням особливостей конкретного суб'єкта господарювання.

Основні фактори, які можуть бути враховані під час системного аналізу, включають, але не обмежуються наступними:

- законодавство і нормативно-правові вимоги: необхідно детально вивчити вимоги, що регулюють рух лікарських засобів, такі як ліцензування, реєстрація, зберігання, транспортування тощо;
- асортимент лікарських засобів: врахувати різноманітність та особливості продуктів, які продаються в аптеці, такі як рецептурні препарати, без рецептурні препарати, медичні вироби тощо;
- постачальники: оцінити роботу з постачальниками, їх надійність, якість товарів, наявність необхідних сертифікатів якості та дозволів;
- клієнти: врахувати потреби та вимоги клієнтів, їх очікування щодо асортименту, цін, якості обслуговування;
- інфраструктура: оцінити наявність технічної бази, обладнання, програмного забезпечення, які впливають на управління обліковими процесами;
- фінансові аспекти: вивчити фінансові показники, витрати, доходи, маржі, аналізувати ефективність і рентабельність руху лікарських засобів;
- конкуренція: проаналізувати конкурентну ситуацію на ринку, стратегії конкурентів, цінову політику, щоб забезпечити конкурентоспроможність;

- ризики та безпека: визначити можливі ризики, пов'язані з рухом та зберіганням лікарських засобів, і розробити відповідні заходи безпеки для їх запобігання;
- інформаційна система: оцінити наявну облікову систему, її зручність, надійність та можливості автоматизації обліку.

Після збору і аналізу інформації з цих факторів можна сформувати оптимальну облікову політику, яка враховуватиме особливості функціонування конкретної аптеки та забезпечить ефективний рух лікарських засобів.

Обґрунтованість вибору методичних прийомів, способів та процедур організації і ведення обліку в обліковій політиці сприяють посиленню обліково-аналітичних функцій в управлінні аптечним бізнесом, дають змогу оперативно реагувати на зміни, що відбуваються у бізнес-процесах суб'єкта господарювання – аптеках.

Висновки. Існування можливості вибору різних варіантів методології обліку певних об'єктів із законодавчо регламентованих альтернативних способів обліку дозволяє створити за допомогою облікової політики оптимальну, необхідну саме для конкретного підприємства систему обліку, в якій буде реалізована стратегія суб'єкта господарювання, а також вимоги до формування обліково-аналітичної інформації, її достовірності, доступності та корисності.

Вибір методології обліку залежить від різних факторів, таких як галузь діяльності підприємства, його розмір, правові вимоги тощо. Створення оптимальної облікової системи важливе для досягнення мети підприємства і враховує його потреби та стратегію. Обліково-аналітична інформація, її достовірність, доступність та корисність є важливими аспектами облікової політики. Ці аспекти визначаються підприємством з урахуванням його потреб і вимог стейкхолдерів.

Правильна розробка положень облікової політики забезпечить ефективне ведення обліку, швидке реагування на зміни в законодавстві, конкурентоспроможність на ринку, сприятиме ефективній організації

управління, податкового планування та оптимізації показників господарської діяльності аптечних закладів.

Наявність проблем, які зумовлені особливістю функціонування аптечних закладів та тих, що виникають при оприбуткуванні й реалізації лікарських засобів, підтверджують необхідність подальшого розвитку та удосконалення обліку суб'єкта господарювання - аптек.

АВТОМАТИЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Дубиніна Вероніка Вадимівна

Студентка 3 курсу 31 групи ФМОІТ

Одеський національний економічний університет

Наук. кер. – д.е.н., професор

Артюх О. В.

Вступ. Сьогоднішнє бізнес-середовище характеризується швидкими змінами, складністю фінансових процесів та зростаючими вимогами до точності та надійності фінансового контролю [1]. В умовах цього середовища, автоматизація фінансового контролю стає надзвичайно актуальною темою. Вона дозволяє організаціям ефективно впроваджувати стандарти контролю, знижувати ризики помилок, підвищувати ефективність та точність процесів, а також забезпечувати відповідність законодавству та регуляторним вимогам.

Мета роботи. Дослідження викликів та перспектив автоматизації фінансового контролю має важливе значення. Це дозволить глибше розуміти складнощі, з якими стикаються організації під час впровадження автоматизації, а також сприятиме виявленню можливостей для подальшого розвитку та вдосконалення процесів. Вивчення перспектив допоможе зрозуміти, які нові технології та інструменти можуть використовуватися для покращення фінансового контролю та які переваги вони можуть принести організаціям. Отже, вивчення викликів та перспектив автоматизації фінансового контролю є важливим завданням, яке допоможе організаціям підвищити ефективність та надійність контрольних процесів, а також розробити стратегії впровадження автоматизованих систем фінансового контролю. [2]

Матеріали та методи. Виклики автоматизації фінансового контролю:

1. Технічні виклики:

Автоматизація фінансового контролю потребує інтеграції різних систем та обміну даними між ними. Це може бути складним завданням через різні формати даних, використовувані в різних системах. Необхідно забезпечити

сумісність та зручний обмін даними між системами, а також здійснювати автоматичну синхронізацію та оновлення інформації. Крім того, забезпечення безпеки та конфіденційності фінансової інформації є важливим аспектом, який потребує уваги та впровадження відповідних технічних заходів.

2. Організаційні виклики:

Впровадження автоматизації фінансового контролю вимагає перегляду бізнес-процесів організації. Це може включати перерозподіл ролей та відповідальності, адаптацію процедур та політик, а також зміну організаційної культури. Реалізація автоматизованих інструментів вимагає готовності персоналу до навчання та оволодіння новими технологіями. Організаційна культура, яка підтримує інновації та зміни, є важливим фактором успішного впровадження автоматизованих систем фінансового контролю.

Розуміння та врахування цих викликів дозволить організаціям підготуватись до автоматизації фінансового контролю, розробити стратегії та плани впровадження, а також виконати необхідні зміни у бізнес-процесах та культурі організації.

Перспективи автоматизації фінансового контролю:

1. Покращення ефективності:

Автоматизація фінансового контролю надає можливість швидкого доступу до фінансової інформації з різних джерел та систем. Це дозволяє зменшити час, необхідний для збору та обробки даних, і забезпечує більш точну та надійну звітність. Автоматична обробка даних та звітності спрощує процеси, уникнення помилок, пов'язаних з ручним введенням та обробкою даних.

2. Зниження ризиків та помилок:

Автоматизовані системи фінансового контролю можуть виявляти аномалії, шаблони та фінансові ризики на основі аналізу великих обсягів даних. Це допомагає підприємствам ідентифікувати потенційні проблеми та уникнути фінансових збитків. Крім того, автоматизація дозволяє забезпечити відповідність регуляторним вимогам, оскільки системи можуть бути

налаштовані на автоматичне виконання необхідних процедур та контролів.

3. Покращення прийняття рішень:

Автоматизація фінансового контролю надає зручний та швидкий доступ до фінансової інформації, що дозволяє керівникам та менеджерам здійснювати обґрунтоване прийняття управлінських рішень. Штучний інтелект та аналітика даних можуть використовуватися для проведення прогнозування, моделювання та аналізу фінансових сценаріїв. Це дозволяє організаціям більш точно прогнозувати результати, оцінювати варіанти та вплив рішень на фінансову ситуацію підприємства. Загалом, перспективи автоматизації фінансового контролю полягають у поліпшенні ефективності, зниженні ризиків та помилок, а також покращенні процесу прийняття управлінських рішень. Впровадження новітніх технологій, таких як штучний інтелект, аналітика даних та автоматизовані системи управління, дозволяють організаціям використовувати ці перспективи для досягнення більшого рівня контролю та ефективності у фінансовому менеджменті.

Розвиток нових технологій та інструментів:

1. Використання штучного інтелекту та машинного навчання для прогнозування та аналізу фінансових даних:

Штучний інтелект (ШІ) та машинне навчання (МН) стають все більш важливими компонентами автоматизації фінансового контролю. Застосування ШІ та МН дозволяє автоматично аналізувати великі обсяги фінансових даних, виявляти закономірності та залежності, а також прогнозувати фінансові показники. Наприклад, застосування алгоритмів машинного навчання може допомогти виявити аномалії, шаблони шахрайства або фінансових ризиків, що дозволяє забезпечити більш ефективний фінансовий контроль.

2. Розширене використання аналітики даних та роботизованих процесів у фінансовому контролі:

Аналітика даних стає ключовим інструментом у фінансовому контролі, допомагаючи організаціям отримати глибокі інсайти та зрозуміти фінансову продуктивність. Використання аналітики даних дозволяє автоматично

обробляти та аналізувати фінансові дані, виявляти тренди, патерни та залежності, а також надавати вчасну та точну інформацію для прийняття рішень. Роботизовані процеси, такі як автоматичне збирання та обробка даних, можуть значно полегшити рутинні операції фінансового контролю, забезпечуючи більшу швидкість та точність процесів.

3. Розвиток інтегрованих систем управління фінансовим контролем для забезпечення комплексного підходу та оптимізації процесів:

Розвиток інтегрованих систем управління фінансовим контролем дозволяє організаціям забезпечити комплексний підхід до фінансового контролю та оптимізувати процеси. Ці системи об'єднують різні аспекти фінансового контролю, такі як внутрішні контрольні процедури, звітність, аудит [3] та відповідність регуляторним вимогам. Інтегровані системи управління фінансовим контролем дозволяють забезпечити однорідну та цілісну обробку фінансової інформації, спрощуючи комунікацію та співпрацю між різними функціональними підрозділами організації. Розвиток нових технологій та інструментів, таких як штучний інтелект, аналітика даних та інтегровані системи управління, відкриває нові перспективи для автоматизації фінансового контролю. Використання цих інноваційних рішень може допомогти підприємствам покращити якість контролю, знизити ризики та помилки, а також забезпечити більш ефективне прийняття управлінських рішень у фінансовій сфері. [4]

Обговорення. Автоматизація фінансового контролю дозволяє організаціям досягти значних переваг. Покращена ефективність є однією з головних переваг автоматизації. Швидкий доступ до фінансової інформації та автоматична обробка даних дозволяють прискорити процеси контролю та звітності, зменшуючи час, необхідний для виконання завдань та знижуючи ризик виникнення помилок. Автоматизація також сприяє зниженню ризиків та помилок шляхом виявлення аномалій, шаблонів та фінансових ризиків на основі аналізу великих обсягів даних. Це допомагає підприємствам ідентифікувати потенційні проблеми та уникнути фінансових збитків. Одним із

ключових аспектів автоматизації фінансового контролю є покращення процесу прийняття рішень. Швидкий та точний аналіз фінансової інформації допомагає керівникам та менеджерам приймати обґрунтовані управлінські рішення. Використання штучного інтелекту та аналітики даних може допомогти в прогнозуванні, моделюванні та аналізі фінансових сценаріїв, що робить прийняття рішень більш об'єктивним та інформованим. Обговорення результатів досліджень та конкретних даних на цю тему може стати основою для подальшого розвитку та вдосконалення автоматизованих систем фінансового контролю. Це дозволить організаціям розробити більш точні та ефективні стратегії впровадження автоматизованих систем, що сприятиме збільшенню ефективності, точності та надійності фінансових процесів.

Висновки. Дослідження викликів та перспектив автоматизації фінансового контролю показало, що ця тема є дуже актуальною в сучасному бізнес-середовищі. Технічні виклики пов'язані з інтеграцією систем, обміном даними та забезпеченням безпеки і конфіденційності інформації. Організаційні виклики вимагають перегляду бізнес-процесів та готовності персоналу до впровадження автоматизованих інструментів. Перешкоди при впровадженні включають недостатню підготовку персоналу та опір з боку співробітників. Впровадження автоматизації фінансового контролю може мати значні переваги для організацій. Покращення ефективності за допомогою швидкого доступу до фінансової інформації та автоматичної обробки даних сприяє збільшенню продуктивності та точності процесів. Зниження ризиків та помилок, завдяки виявленню аномалій та фінансових ризиків, забезпечує більшу безпеку та надійність фінансового контролю. Покращення прийняття рішень шляхом швидкого та точного аналізу фінансової інформації допомагає організаціям бути більш конкурентоспроможними та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Усвідомлення викликів та перспектив автоматизації фінансового контролю, а також використання нових технологій та інструментів дозволять організаціям підвищити ефективність, точність та надійність своїх фінансових процесів. Впровадження автоматизації стає ключовим етапом в еволюції

фінансового контролю, допомагаючи організаціям досягти вищого рівня контролю, оптимізації ресурсів та прийняття обґрунтованих рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андерсон Девід Р. "Аудит і контроль фінансових звітів: принципи, методи та додатки". Видавництво "Карта-Плюс", 2018.
2. Браун Майкл. "Фінансовий аналіз для керівників: керування фінансовою діяльністю підприємства". Видавництво "Нова книга", 2017.
3. Грея, Девід, Стоун, Майкл, Костелло, Герри. "Аудит: засади, методи і техніки". Видавництво "Знання", 2019.
4. Джонс, Роберт. "Фінансовий аналіз: теорія і практика". Видавництво "Наш Формат", 2020.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЙ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ В ГЛОБАЛЬНОМУ БІЗНЕСІ

Ковальчук Таміла Григорівна,

к.е.н., доцент

Загарій Віта Клавдіївна,

к.е.н., доцент

Національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана

м. Київ, Україна

Вступ. Злиття та поглинання можна охарактеризувати як складні соціально-економічні та політичні процеси, які зачіпають інтереси на всіх рівнях національної економіки та є невід’ємним елементом корпоративних стратегій. Злиття і поглинання підтверджує, з одного боку, об’єктивну доцільність таких угод в умовах формування глобальної системи світового господарства, а з іншого – надзвичайну ефективність цих процесів. Накопичений світовий досвід показує, що в сучасному світі конкурентоспроможність національних економік і цілих країн залежить від наявності та ефективності великого корпоративного капіталу, що і зумовлює розвиток та поширення угод М&А. Тому важливим є вдосконалення корпоративних стратегій М&А у глобальному бізнесі.

Метою дослідження є розробка шляхів вдосконалення корпоративних стратегій злиттів та поглинань у глобальному бізнесі.

Матеріали та методи. Інформаційну базу дослідження становлять праці та публікації з проблем корпоративних стратегій злиття та поглинання, звіти ЮНКТАД, тощо. Було використано наступні методи дослідження: аналіз, синтез, узагальнення, поєднання.

Результати обговорення. Злиття та поглинання, або скорочено М&А, включають процес об’єднання двох компаній в одну. Мета об’єднання двох або більше підприємств полягає в тому, щоб спробувати досягти синергії, коли ціле (нова компанія) більше ніж сума його частин (колишні дві окремі організації).

Добре сплановане та здійснене злиття чи поглинання може надати компанії на міжнародному ринку швидкий доступ до нових ринків, клієнтів та потоків доходів. Крім того, через сукупну вартість об'єднаних підприємств, організацій, що здійснюють діяльність у рамках злиття та поглинання, організація має більш стабільний фінансовий профіль. Зрештою, при зростанні за рахунок M&A з'являється доступ до більшого досвіду та різноманітності наборів навичок, що стає значною перевагою для організації з погляду людських ресурсів.

Злиття та поглинання також є ідеальною стратегією для власників бізнесу, які перебувають на стадії занепаду (старіння), які хочуть максимізувати вартість своєї організації перед її продажем. Наприклад, якщо власник організації планує продати через п'ять років, своєчасне придбання може підвищити доходи та становище на ринку, що призведе до значного підвищення цінності з боку інвестора та збільшення продажів, доходів, прибутку та частки ринку.

Хоча переваги «великого стрибка» очевидні, існують додаткові вагомі причини, через які злиття та поглинання є очевидною та впливовою стратегією зростання в сьогоdnішньому глобальному конкурентному бізнес-середовищі. Нижче наведено деякі переваги використання злиттів та поглинань як стратегії зростання [1]:

По-перше, це можливість швидко виходити нові ринки. Історично склалося так, що для виходу на ринок були потрібні роки. Однак придбання компанії дозволяє досягти цієї мети відносно легко та швидко. Окрім того, це можливість вийти до ринку з довірою. Використання попередньої переваги, отримання доступу до ринку саме по собі не дорівнює успіху, швидше за отримання довіри на ринку дає справжні результати, особливо коли ринки можуть бути перенасичені.

По-друге, розширення послуг та продуктів, що пропонуються компанією, може призвести до стійкості та збільшення доходів. Фактично, більші компанії диверсифікуватимуться, щоб підготуватися і захистити себе в майбутньому. Ця тенденція дуже часто спостерігається у харчовій промисловості. Наприклад,

кілька років тому, коли Mars придбала Chappell Brothers, або Coca-Cola придбала Odwalla.

По-третє, це можливість набуття інтелектуальної власності. Інтелектуальна власність відноситься до нематеріальних активів, таких як авторські права, патенти та товарні знаки. Ідеї можна перетворити на прибуткові послуги, продукти та технології. Це значить, що можна отримати кращі таланти. Злиття та поглинання є основним способом отримання сильних талантів. Вкрай важливо, щоб методи управління змінами здійснювалися зверху вниз, щоб утримати цих сильних співробітників, що, своєю чергою, захистить вартість угоди. При цьому, коли робиться стратегічний крок, багато співробітників розуміють його переваги, оскільки злиття та поглинання є частиною сучасного ділового ландшафту.

По-четверте, це можливість зменшити конкуренцію. Активи, отримані в результаті злиття та поглинання, можуть допомогти компанії працювати з меншими витратами. Прямим наслідком роботи за нижчих витрат є можливість знижувати ціни і, отже, знижувати конкуренцію.

По-п'яте, це можливість отримати більше цінності для акціонерів. Діяльність у сфері злиття та поглинання може створити велику цінність для зацікавлених сторін компанії, а диверсифікація через злиття або поглинання також може полегшити занепокоєння зацікавлених сторін.

На стратегії злиття та поглинання все більше впливає важливість стійкості корпоративного іміджу та ідентичності бренду на світовому ринку в майбутньому. У зв'язку з цим результатом стала зміна стратегії компанії та зосередження уваги на раціоналізації та зміцненні позицій компанії на світовому ринку за рахунок відданості принципам сталого розвитку. Ці зусилля призводять до відмови від продуктів та ринків, які несумісні з цією пріоритетною довгостроковою стратегією.

Згідно з глобальними даними IBR, дві третини (66%) керівників вважають інтеграцію після злиття так само важливою для фінансового успіху придбання, як і переговори перед угодою. За досвідом лідерів, вирішальними факторами

успішних результатів є утримання ключового персоналу (47%), інтеграція технологій (43%) та підтримка довіри та комунікації (40%). У той час як процес підготовки до угоди може вимагати інтенсивної уваги, етап інтеграції також потребує уваги на початку процесу [2].

Перспективи підсумків на 2023 рік є досить складними. Незважаючи на нові питання геополітичної стабільності, ризики та проблеми ринку продовжують суттєво впливати на розвиток ринку. Потенційні проблеми включають зростання інфляції, підвищення податків та посилення контролю з боку регулюючих органів, а також геополітичні ризики та зростання політики націоналізму. Цим проблемам протистоять стратегічні зрушення, що добре зарекомендували себе протягом 2022 року, які підтримували транзакції на ринку. До них відносяться корпоративне впровадження зростаючої цифровізації, модернізація ланцюжка постачання та захисту навколишнього середовища, а також більш практичний підхід до управління портфелем.

Пандемія підкреслила важливість підходу до злиття та поглинання протягом усього циклу. Компанії, які продовжували впроваджувати цифрові технології на основі злиття та поглинання з фінтехами, виявилися кращими. Вони були гнучкими, «спритними» та готовими інвестувати у стратегію та її розвороти за допомогою злиття та поглинання.

Наступні галузі стануть «гарячими точками» злиттів і поглинань в найближчі 6-12 місяців:

1. Фінтех: корпоративні та приватні інвестори, як і раніше, цікавляться фінтех-компаніями в рамках їх цифрової трансформації або інвестиційної стратегії. Проте фінтех-компанії також перебувають під тиском, враховуючи поточну ринкову кон'юнктуру, включаючи інфляцію та зміни процентних ставок, і втратили свою вартість порівняно з 2022 роком. Це може призвести до деяких опортуністичних злиттів та поглинань серед великих банків, які можуть придбати привабливі активи за нижчою оцінкою, ніж це було можливо раніше. Фінтех-компанії, нездатні забезпечити подальші раунди венчурного фінансування, можуть шукати покупця, що призведе до деяких проблем у сфері

поглинання та, можливо, до простого зникнення деяких фінтех-компаній з ринку.

2. Приватний капітал: інвестори в приватний капітал (PE), які все більше спеціалізуються на FS, спеціалізовані команди FS і збільшують обсяги коштів, зосереджуються на FS та пов'язаних з FS темах, таких як страхові брокерські послуги, платежі, платформи, фінтех, страхування та regtech. Таким чином, у 2023 році продовжимо спостерігати активність у сфері поглинання. Однак, оскільки інвестори в PE стикаються з великим тиском на прибутковість через вищу вартість капіталу, зосередження уваги на створенні вартості буде важливішим, ніж будь-коли [3].

3. Консолідація. Традиційні бізнес-моделі руйнуються, про що свідчить зростання кількості платформ та вбудованих фінансових рішень, а також зміна потреб клієнтів та посилення конкуренції. Масштаб, необхідний для створення життєздатної бізнес-моделі, і, очікується, подальша консолідація, особливо в більш фрагментованих секторах, де учасникам ринку необхідно змінити своє становище, щоб отримати вигоду з ефекту масштабу та охоплення.

Оскільки цифрове злиття та поглинання продовжується швидкими темпами, традиційні покупці щосили намагаються включити ці активи у свій існуючий портфель у рамках узгодженої комерційної стратегії цифрових злиття та поглинання. Розробка нових стратегій виходу на ринок, що використовують переваги унікальних можливостей цифрової мети та взаємовідносин із клієнтами, може виявитися складним завданням.

У міру того, як традиційні компанії набувають цифрових активів, можливість охоплення та взаємодії з цифровими компаніями може принести величезний прибуток.

Розробка цієї стратегії має важливе значення в умовах швидкого переходу на платформи цифрового продажу: дві третини генеральних директорів кажуть, що вони збільшать свої капітальні вкладення в цифрові технології та технології протягом наступних шести місяців 2023 року.

Є три галузі, які традиційні компанії можуть враховувати під час

розробки комерційних стратегій цифрових придбань, зокрема:

1. Безперервні бізнес-моделі та залучення клієнтів. Цифрові активи принципово різні. Еквайєри часто інтегрують нові бізнес-моделі, у тому числі на основі підписок, які забезпечують довгострокову цінність для клієнтів за рахунок послуг, а не продажу продукту в момент транзакції. Після того, як клієнт здійснить початкову покупку, комерційна стратегія цифрових злиття та поглинання може виділити ресурси для впровадження, продажу додаткових послуг та продовження. Це робить критично важливим цілодобове залучення клієнтів, і покупець може використати можливості цілі або переконатися, що вони є досить розвиненими, перш ніж повністю інтегрувати цифровий бізнес.

2. Збір та аналіз даних про клієнтів. Цифрові продукти з цілодобовим онлайн-залученням клієнтів створюють безліч даних, які відкривають нові способи залучення клієнтів, мінімізації відтоку, масштабування продуктів і розширення пропозицій. Це легше сказати, аніж зробити. Оскільки обсяг нової інформації може бути досить значними, важливо, щоб покупці ретельно визначали, які дані є корисними, а які ні. Крім розширення портфеля пропозицій, злиття та поглинання можуть допомогти у створенні нових можливостей для збору, аналізу та, зрештою, монетизації даних з усіх частин бізнесу.

3. Нові клієнти, різні потреби. Можливо, найбільшим відкриттям для еквайєрів у сфері цифрових злиття та поглинання є те, що навіть у рамках однієї галузі клієнти-мети можуть сильно відрізнятися від їх власних, і у них можуть бути нові очікування щодо того, як їх слід залучати. Це може включати персоналізований досвід або рекламні акції, щоб залучити клієнта. Покупцям, можливо, доведеться удосконалити свої власні навички цифрової взаємодії, такі як соціальне прослуховування та цифровий маркетинг, та ретельно відстежувати задоволеність клієнтів, щоб уникнути відтоку.

У традиційних злиття і поглинання придбання часто відбувається в тому ж секторі або пов'язаної з ним підгалузі, і кращі покупці навчені швидко оцінювати та інтегрувати мету.

Однак у випадку з цифровими злиттями та поглинаннями важливо мати терпіння – після закриття угоди і до запуску стратегії інтеграції злиття та поглинання – для обробки вартості того, що було придбано, включаючи те, хто нові клієнти, як вони взаємодіють із пропозиціями продуктів та які аспекти мети необхідно зберегти. Перш ніж вони зможуть дійсно досягти успіху у продажі нових цифрових рішень і виконати встановлену мету угоди, покупці повинні переоцінити сукупну ціннісну пропозицію для клієнтів.

Удосконалені стратегії комерційної інтеграції злиття та поглинання після цифрових транзакцій можуть відкрити шлях до нових продуктів, клієнтів та ринків. Інноваційна тактика планування та маркетингу може допомогти покупцям цифрових активів залишатися в курсі клієнтів та екосистеми, що розвивається.

Висновки. Отже, перспективи на 2023 рік є досить складними. Незважаючи на нові питання геополітичної стабільності, встановлені раніше ризики та проблеми ринку продовжують суттєво впливати на розвиток ринку. Потенційні проблеми включають зростання інфляції, підвищення податків та посилення контролю з боку регулюючих органів, а також геополітичні ризики та зростання політики націоналізму. Цим проблемам протистоять стратегічні зрушення, що добре зарекомендували себе протягом 2022 року, які підтримували транзакції на ринку. До них відносяться корпоративне впровадження зростаючої цифровізації, модернізація ланцюжка постачання та захисту навколишнього середовища, а також більш практичний підхід до управління портфелем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Acquisition as a Growth Strategy - High-Growth Approach URL: <https://dealroom.net/blog/mergers-and-acquisitions-as-a-business-growth-strategy> (дата звернення: 20.01.2023)
2. Steer your M&A growth strategy to success URL: <https://www.grantthornton.global/en/insights/articles/steer-your-ma-growth-strategy->

to-success/ (дата звернення: 19.01.2023)

3. Global M&A market slows in 2022 first half URL:
<https://www.mckinsey.com/capabilities/m-and-a/our-insights/global-m-and-a-market-slows-in-2022-first-half-but-shows-signs-of-strength> (дата звернення:
17.01.2023)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Левченко М. О.
професор кафедри
організації туристичної діяльності
Навчально – наукового інституту управління
економіки та бізнесу
Міжрегіональної академії управління персоналом

Ефективність функціонування туризму в Україні значною мірою залежить від рівня соціально-економічного розвитку населення, які на сьогодні відзначаються суттєвою галузевою, територіальною та функціональною диференціацією. Саме з цих причин виникає гостра необхідність розробки політики розвитку для кожного окремо взятого регіону країни [1, 3].

Теоретичне дослідження та нові методологічні підходи в системі розвитку туризму дозволяють зробити висновок, що політика соціально економічного розвитку населення (адміністративна область) представляє собою формування цілей щодо розвитку продуктивних сил та забезпечення комплексного і гармонійного його функціонування з обґрунтуванням організаційних, економічних та інституційних важелів ринкових перетворень [4]. Відповідно предметом діяльності регіональних владних структур щодо формування та реалізації цієї політики є визначення цілей розвитку відповідних територіальних соціально-економічних систем.

Як свідчать результати досліджень на етапі становлення ринкових відносин на формування та реалізацію політики розвитку туристичної діяльності регіонів України впливають чотири групи чинників: державна регіональна політика; чинники, що реалізують економічні відносини в регіоні (ринкова трансформація); природно-ресурсний та виробничий потенціал регіону; організаційно-управлінські чинники.

Перша група чинників – це база для досягнення соціально-економічних цілей. Чинники інших груп мають подвійне призначення. Із одного боку, вони є

базою для досягнення соціально-економічних цілей, а з іншого на певному етапі виступають цілями соціально-економічного розвитку регіону [2].

Важливим методологічним моментом в цьому процесі можна вважати те, що регіональна політика розвитку туристичної індустрії не є складовою державної регіональної політики, а розробляється на її основі, виходячи з принципів та базових засад останньої.

Саме через це доцільно розробити відповідні механізми політики розвитку туристичної діяльності регіону: механізми реалізації державної регіональної політики розвитку регіонального туризму в Україні; механізми обґрунтування цілей політики розвитку регіонального туризму в Україні; механізми інституційно-ринкових перетворень; механізми обґрунтування раціонального використання природно-ресурсних та виробничих чинників розвитку; механізми вдосконалення управлінських рішень розвитку регіонального туризму в Україні.

Як було зазначено вище, базовим для формування та реалізації даної політики виступають механізми реалізації політики щодо розвитку регіонального туризму в Україні, адже вона закладає основні засади для вироблення стратегії соціально-економічного розвитку регіону. Вони включають такі заходи економічного та фінансового забезпечення: виділення у складі державного бюджету коштів для фінансової підтримки депресивних регіонів, створення дієздатних і економічно самодостатніх територіальних громад шляхом їх об'єднання, завершення передачі у комунальну власність державного майна та інших об'єктів права власності [1, 4].

Крім того, до цих заходів слід віднести наступні: створення інститутів і механізмів забезпечення взаємного представництва центральних та регіональних органів влади; визначення розмірів соціальних виплат з урахуванням демографічних, галузевих та інших особливостей регіонів; розробка методики та запровадження фінансового вирівнювання місцевих бюджетів; перехід до формування збалансованих бюджетів усіх рівнів на реальній дохідній базі, оптимізованих видатків за мінімальними нормативами

бюджетної забезпеченості та на основі розмежування коштів державного і місцевого бюджетів; створення мережі регіональних агентств розвитку; створення ареалів та зон економічного зростання в регіонах; розробка нової моделі організації місцевих органів влади та розмежування повноважень між ними; запровадження державного та територіального прогнозування і планування соціально-економічного розвитку регіонів України.

При цьому важливе значення має дослідження проблем функціонування територіальних соціально-економічних систем (ТСЕС), що виступають об'єктом політики розвитку регіонального туризму в Україні. Особливої уваги потребують зв'язки між її складовими, адже їх недосконалість значною мірою й сприяє деструктивним тенденціям. Першочергового вирішення потребують суперечності у підсистемі “людина-природа”, тобто вже в найближчій перспективі необхідно сформулювати базові засади модернізації природоохоронної інфраструктури [4].

Особливу значимість в системі сталого соціально-економічного розвитку регіону має задоволення потреб та інтересів населення, адже вони виступають рушіями дій та вчинків людини, формуючи систему економічних відносин. Визначати успіхи щодо підвищення життєвого рівня населення можна лише за умови, коли відомий рівень задоволення потреб та інтересів. Ступінь забезпеченості різних груп населення регіонів повинен визначатися за такими критеріями, як рівень задоволення матеріальним станом, працею та професією, житловими умовами, послугами охорони здоров'я, становищем у сім'ї. З врахуванням цих критеріїв на базі середньогеометричного зважування значень первинних показників (середньомісячної заробітної плати, грошових доходів та витрат, обороту роздрібною торгівлі, платних послуг, виробництва товарів народного споживання, зайнятості) розрахованих на душу населення, проводиться інтегральна оцінка соціально-економічного стану розвитку регіонів.

На сьогодні однією з головних проблем регіоналістики є визначення впливу політики ринкової трансформації на політику розвитку регіонального

туризму в Україні. Перша з них визначає основні напрямки ринкових перетворень і є основою формування другої.

Розглядаючи механізми обґрунтування цілей політики розвитку регіонального туризму в Україні, слід зазначити, що в системі критеріїв регіонального розвитку в умовах ринкової трансформації визначальними є: рівень зайнятості населення; рівень підприємницької діяльності; рівень відтворення трудового потенціалу; рівень соціальної інфраструктури; рівень екологічної безпеки [3].

Проблема забезпечення зайнятості населення є ключовою в політиці розвитку регіонального туризму в Україні. Це особливо гостро простежується під час оцінки демографічної ситуації, адже саме вона виступає інтегральним показником ставлення держави до забезпечення потреб життєдіяльності своїх громадян. Результати досліджень показали, що демографічний розвиток детермінується типовими для більшості регіонів причинами: низькою народжуваністю, яка постійно зменшується протягом останніх років, високим рівнем смертності, значною летальністю хвороб органів дихання, інфекційними та паразитарними захворюваннями, високим рівнем передчасного старіння людей. Тому для виявлення основних тенденцій щодо зміни чисельності і складу населення рекомендується проводити структурно-порівняльний аналіз та відповідну інтегральну статистичну оцінку. Саме ці прийоми дають можливість виявити природу негативних моментів, пов'язаних із загостренням демографічної ситуації. З допомогою картографічного методу визначається рівень безробіття в регіональному розрізі, встановлюється наявність диспропорції попиту та пропозиції робочої сили, проблеми працевлаштування вивільнених працівників та зміни у динаміці чисельності незайнятого населення.

Таким чином, ключовою позицією у вирішенні проблем досягнення рівня оптимального розвитку регіонального туризму в Україні є підприємництво, яке дає можливість забезпечити і досягти необхідного інвестиційного потенціалу. Саме використання інтегральних показників (індексу організації

підприємництва, індексу інвестиційної діяльності та індексу результативності виробництва) дозволяє дати об'єктивну оцінку розвитку регіонального туризму в Україні в кожному з регіонів країни [2, 3].

З огляду на існуюче політико-правове поле та організаційно-економічні умови пропонуються наступні пріоритетні напрями становлення і розвитку регіонального туризму в Україні: формування та підтримка малих форм підприємницької діяльності; розвиток підприємницьких структур у базових галузях господарського комплексу регіону; розробка ефективних напрямків співпраці малих, великих, середніх підприємств; використання можливостей підприємницьких структур в процесі створення вільних економічних зон та територій пріоритетного розвитку.

Важливу роль у підвищенні життєвого рівня населення відіграє соціальна інфраструктура регіону, і саме від її розвитку залежать умови проживання людей. Інтегральна оцінка цих умов проводиться на основі інтегрального індексу комфортності проживання населення. Слід зазначити, що регіони країн відзначаються значною диференціацією за всіма вказаними позиціями, і кожен з них має специфічні проблеми, а отже, потребує окремого підходу щодо вдосконалення умов проживання населення. В системі розвитку соціальної інфраструктури першочергового вирішення потребують такі питання житлово-комунального господарства, як реформування економічних відносин шляхом проведення радикальних змін в існуючому порядку фінансування, кредитування, оподаткування та ціноутворення; забезпечення збалансованого розвитку тепло-, водо-, газопостачання та водовідведення в ході реалізації програм житлово-цивільного та промислового будівництва; технічне переоснащення на основі широкого застосування вітчизняних та зарубіжних науково-технічних досягнень [2].

Становлення регіонального ринку послуг від туристичної діяльності знаходиться у прямій залежності від масштабів приватизації, проведення якої характеризувалось недосконалістю правового поля, відсутністю належної методологічної та методичної бази, непродуманістю форм її здійснення. В

результаті приватизації у багатьох регіонах України так і не намітилася тенденція підвищення ефективності господарювання вже у приватному секторі, хоча деякі підприємства змогли подолати період стагнації, здійснили модернізацію основних виробничих фондів, оптимізували структуру матеріальних витрат.

Під час обґрунтування механізмів вдосконалення управлінських рішень в системі розвитку регіонального туризму в Україні слід визначити основні засади конкретних заходів та важелів концентрації фінансових ресурсів на реалізацію основних пріоритетів. Методологічною базою їх досягнення виступає розробка регіональних програм, які є інструментом прямого впливу на формування ринкової економіки, інтеграції державних та регіональних інтересів і відносин. Для забезпечення керованості процесами розвитку регіону пропонується здійснювати розробку та реалізацію трьох груп комплексних програм: розвитку території; розвитку інфраструктури; розв'язання господарських проблем [3].

Зрозуміло, що на сьогодні повна реалізація пропозицій, спрямованих на побудову принципово нової методологічної бази політики розвитку регіонального туризму в Україні є достатньо проблематичною через існуючі інституційні, організаційні, правові бар'єри. Для їх ліквідації потрібна адміністративна реформа, яка стала б дієвим каталізатором підвищення ефективності управління процесами розвитку регіонального туризму в Україні, зробила б їх більш динамічними і мобільними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вачевський М. В., Свінцов О. М., Кузнецов В. Ф. Розвиток рекреаційної сфери в Карпатському регіоні // Український бальнеологічний журнал. – 2011. – № 1. – С. 99-104.
2. Кравців В. С., Євдокименко В. К., Габрель М. М. Рекреаційна політика Карпатського регіону. – Чернівці: Прут, 2005. – 68 с.
3. Левченко М. О., Каліна І. І., Кривоберець М. М., Менеджмент в

туризмі: Курс лекцій для самостійного вивчення дисципліни – К.: МАУП. 2022.-279 с.

4. Мазур Ф. Ф. Соціально-економічні умови розвитку рекреаційної індустрії (на прикладі Карпатського регіону): Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 96 с.

5. Томашевська О. Золоті поради для ведення бізнесу власниками агроосель // Гомін Дрогобиччини. – 2008. – № 2 (25). – С. 1.

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ

Лунін Олег Максимович

Студент

Akademie HUSPOL s.r.o.,

Kunovice, Czech Republic

Анотація: дослідження має на меті виявити та продемонструвати ключові чинники розвитку стратегічного управління бізнесом у світлі останніх хвиль цифрової трансформації, яку зазнали компанії по всьому світу. Цифрова трансформація є світовим явищем, проте, регіональний вплив суттєво відрізняється залежно від регуляторного середовища та рівня економічного розвитку. По суті, руйнівний характер цієї тенденції може похитнути основи галузей, що вимагає від компаній фундаментальної зміни підходу до стратегічного управління. Запровадження рамкової стратегії цифрової трансформації має бути спрямоване на вирішення цих проблем і на сприяння додатковим дослідженням у цій галузі.

Ключові слова: цифрова трансформація, стратегічне управління бізнесом, інновації, конкуренція, цифровий ринок.

Вступ. У відкритому доступі такі компанії, як Facebook або Google, сприймаються як яскравий приклад цифрової трансформації. Вони отримують багато уваги з боку людей, які намагаються розкрити їхні бізнес-секрети або імітувати процеси та процедури, які роблять їх фінансово успішними. Однак, менше уваги приділяється питанням стратегічного управління та масштабам і глибині впливу процесів цифрової трансформації. Обсяг і структура інформації, що надається клієнтам через Інтернет, допомагає усунути існуючу раніше інформаційну асиметрію між підприємствами та клієнтами. Таким чином, покращення прозорості ринку ставить клієнтів у кращу позицію з ефектом

більшої переговорної сили та нижчих цін.

Мета роботи. Проведення дослідження допоможе виявити роль цифрової трансформації на стратегічне управління бізнесом.

Матеріали та методи. Для проведення дослідження застосовано такі методи, як аналіз, синтез, індукція, дедукція. В якості джерел дослідження використано звіти, у яких відображено тенденції розвитку сучасного ринку.

Результати та обговорення. Бар'єри для входу на ринок виявилися корисними упродовж багатьох десятиліть, дозволяючи учасникам ринку захищатися від конкуренції з боку інших учасників. Зростання цифрових компаній значною мірою спотворило старе уявлення про захист галузей. Цифрова трансформація є серйозною зміною для більшості компаній, які досі жили в умовах враження, що невеликих поступових змін достатньо, щоб залишатися на ринку. Однак у світі, де конкурент розробляє та впроваджує радикальні рішення для галузі, такий повільний підхід більше не буде успішним 3, с. 108.

Щоб компанії могли успішно конкурувати в ринковому середовищі, яке швидко змінюється, сила інновацій і креативності повинна бути вивільнена з метою залишатися попереду конкурентів за допомогою реалізації продуктів і послуг. Цифрова трансформація є серйозним викликом для співробітників на різних рівнях ринку 2, с. 132. Найпомітніше, що трудові ресурси стикаються з новими стилями лідерства та організаційними установками. Крім того, від них вимагається навчитися та засвоїти нові навички та здібності, щоб активно сприяти вимогам бізнес-середовища, орієнтованого на інновації 1, с. 179.

Висновки. Компанії можуть отримати конкурентну перевагу на основі їхньої індивідуальної здатності збирати, обирати, обробляти та використовувати великі обсяги доступних даних. Аналітики великих масивів даних підприємств можуть фільтрувати дані з різних джерел з метою використання інформації на користь надання індивідуальних продуктів і послуг різним групам клієнтів.

Цифрова трансформація може змінити баланс між компаніями, що

конкурують в одному ринковому середовищі. Це істотно впливає на відомі тектонічні бізнес-структури, створюючи нове ігрове поле та змінюючи спосіб конкуренції компаній на різних рівнях. Однак, виклики, пов'язані з цифровою трансформацією, мають руйнівний характер, і глибоке розуміння, моніторинг і реагування на ключові фактори, які будуть вирішальними для розвитку компаній. Таким чином, інтегрована структура цифрових стратегій має на меті доповнити існуючі моделі, щоб зберегти конкурентну позицію на ринку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Khin S., Ho T. C. Digital technology, digital capability and organizational performance // *Innovation science*. 2019. No 11. P. 177185.
2. Martinez-Caro E., Cegarra-Navarro J. G., Alfonso-Ruiz F. J. Digital technologies and firm performance: the role of digital organisational culture // *Technological forecast*. 2020. No 154. P. 119 135.
3. Nambisan S., Wright M., Feldman M. The digital transformation of innovation and entrepreneurship: progress, challenges and key themes // *Rescue policy*. 2019. No 48. P. 103 117.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ЕКОНОМІКИ КРАЇН ЄВРОСОЮЗУ ЗА ВИДАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мазур Маргарита Вікторівна
Сіренко Катерина Вікторівна
Галіцина Ольга Володимирівна

к.е.н., доценти

доценти кафедри математичного моделювання та статистики
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

Вступ. Науково-технічний прогрес, зростання конкуренції, розвиток міжнародної інтеграції та процесів глобалізації викликають вагомі структурні зрушення в економіці розвинених країн світу. Соціально-економічний розвиток будь-якої країни залежить від прогресивних структурних змін в економіці держави. Значні структурні трансформації впливають на сталий розвиток країн та потребують поглибленого статистичного аналізу. Останні роки спостерігаються загальні тенденції дематеріалізації виробництва, зростання питомої ваги сфери послуг та розвитку наукомістких видів діяльності. Однак розвиток цих процесів структурних змін в окремих країнах відбувається по різному і потребує ґрунтовних наукових досліджень.

Ціль роботи. Метою роботи є проведення порівняльного статистичного аналізу основних структурних показників економіки країн-членів Європейського Союзу (ЄС) для виявлення структурних переваг, тенденцій розвитку та пріоритетних напрямків структурних трансформацій.

Матеріали та методи. У даному дослідженні аналіз динаміки структури економіки країн ЄС за видами економічної діяльності здійснено на основі статистичних даних Євростату щодо валової доданої вартості (ВДВ) за видами економічної діяльності. Використано матеріали наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених з питань розвитку структур економік країн

світу та структурних зрушень. Застосовано методи порівняльного аналізу, синтезу, узагальнення, аналізу часових рядів та структурних зрушень щодо виявлення сучасних структур економік країн-членів ЄС.

Результати та обговорення. За результатами аналізу структури ВДВ країн ЄС за видами економічної діяльності за останні п'ять років, у переважній більшості країн частка ВДВ видів діяльності сфери послуг перевищувала питому вагу ВДВ галузей промисловості та будівництва. Винятки становили такі країни, як Ірландія, Польща, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина та Чехія, де питома вага ВДВ галузей промисловості та будівництва перевищувала частку ВДВ видів діяльності сфери послуг. Причому в окремих з перелічених країнах останні п'ять років частка ВДВ видів діяльності сфери послуг мала тенденцію до зниження. Наприклад, питома вага ВДВ видів діяльності сфери послуг в Ірландії у 2022 р. порівняно з 2018 р. зменшилася на 9,3 в.п.

Негативні тенденції зниження частки ВДВ видів діяльності сфери послуг в період 2018-2022 рр. спостерігалися також в деяких країнах ЄС з переважаючою питоною вагою цієї сфери в економіці. Зокрема, найбільш негативні зміни відбулися в Латвії, в якій питома вага ВДВ видів діяльності сфери послуг зменшилася на 6 в.п.

Також за останні п'ять років у 2022 році порівняно з 2018 роком частка ВДВ видів діяльності сфери послуг зменшилася відповідно в Болгарії (-5,1 в.п.), Греції (-4,2 в.п.), Литві (-3,1 в.п.), Фінляндії (-2,7 в.п.), Швеції (-2,4 в.п.), Бельгії (-2,3 в.п.), Нідерландах (-2 в.п.), Польщі (-1,9 в.п.), Кіпрі (-1,7 в.п.), Словаччині (-1,2 в.п.), Іспанії (-1,1 в.п.), Люксембурзі (-0,9 в.п.) та деяких інших країнах (табл. 1).

Таблиця 1

Структура ВДВ країн ЄС за видами економічної діяльності у 2018-2022 рр.

Країна	Сільське, лісове та рибне господарство, % до ВДВ		Зміна частки, в.п.	Промисловість та будівництво, % до ВДВ		Зміна частки, в.п.	Сфера послуг, % до ВДВ		Зміна частки, в.п.
	2018	2022		2018	2022		2018	2022	
Австрія	1,3	1,5	+0,2	47,2	46,7	-0,5	51,5	51,8	+0,3
Бельгія	0,7	0,7	0,0	34,9	37,2	+2,3	64,4	62,1	-2,3
Болгарія	3,9	5,0	+1,1	41,5	45,5	+4,0	54,6	49,5	-5,1
Греція	4,2	4,5	+0,3	25,2	29,2	+4,0	70,6	66,4	-4,2
Данія	1,2	1,3	+0,1	39,1	35,5	-3,6	59,7	63,1	+3,4

Естонія	2,4	2,9	+0,5	43,1	41,8	-1,3	54,5	55,3	+0,8
Ірландія	0,9	1,2	+0,3	74,3	83,5	+9,2	24,7	15,4	-9,3
Іспанія	3,0	2,6	-0,4	34,1	35,6	+1,5	62,8	61,7	-1,1
Італія	2,2	2,2	0,0	40,6	41,4	+0,8	57,2	56,4	-0,8
Кіпр	2,0	1,9	-0,1	20,1	21,9	+1,8	77,9	76,2	-1,7
Латвія	4,1	5,8	+1,7	33,7	38,0	+4,3	62,2	56,2	-6,0
Литва	3,2	4,4	+1,2	46,9	48,7	+1,8	49,9	46,8	-3,1
Люксембург	0,3	0,3	0,0	17,5	18,4	+0,9	82,2	81,3	-0,9
Мальта	0,7	1,0	+0,3	21,0	21,0	0,0	78,2	78,0	-0,2
Нідерланди	1,8	1,7	-0,1	32,3	34,5	+2,2	65,9	63,9	-2,0
Німеччина	0,8	1,2	+0,4	52,5	49,9	-2,6	46,7	48,9	+2,2
Польща	2,8	2,4	-0,4	54,2	52,0	+2,2	45,3	43,4	-1,9
Португалія	2,4	2,2	-0,2	36,5	36,4	-0,1	61,2	61,4	+0,2
Румунія	5,0	4,9	-0,1	52,9	52,9	0,0	42,0	42,2	+0,2
Словаччина	2,4	2,5	+0,1	53,8	54,9	+1,1	43,8	42,6	-1,2
Словенія	2,6	1,9	-0,7	55,8	54,4	-1,4	41,6	43,6	+2,0
Угорщина	4,1	3,2	-0,9	52,6	50,6	-1,0	44,3	46,2	+1,9
Фінляндія	2,8	2,6	-0,2	44,8	47,6	+2,8	52,5	49,8	-2,7
Франція	1,9	2,1	+0,2	30,5	29,5	-1,1	67,6	68,4	+0,8
Хорватія	3,6	3,0	-0,6	39,0	36,7	-2,3	57,4	60,3	+2,9
Чехія	2,1	2,1	0,0	60,4	55,7	-4,7	37,4	42,1	+4,7
Швеція	1,6	1,6	0,0	39,5	41,9	+2,4	58,9	56,5	-2,4

Висновки. Як свідчать результати аналізу структури ВДВ країн Євросоюзу, головною тенденцією в зміні структури є те, що в період 2018-2022 рр. питома вага ВДВ видів діяльності промисловості та будівництва поступово зменшувалася, а частка ВДВ сфери послуг в більшості країн ЄС поступово зростала. Однак, ці процеси відбувалися нерівномірно у різних країнах останні п'ять років. Найбільш швидкими темпами зростання частки ВДВ видів діяльності сфери послуг у 2018-2022 рр. спостерігалось в Данії (+3,4 в.п.), Хорватії (+2,9 в.п.) та Німеччині (+2,2 в.п.). У Чехії також, не дивлячись на переважання частки ВДВ промисловості та будівництва, відбулися позитивні структурні зрушення за цей період, які характеризувалися зростанням частки ВДВ сфери послуг у цій країні на 4,7 в.п. Найбільш негативні тенденції останні п'ять років спостерігалися в Ірландії, в якій з переважаючою часткою ВДВ галузей промисловості та будівництва питома вага ВДВ сфери послуг зменшилася на 9,3 в.п., що свідчить про необхідність здійснення відповідної політики уряду держави щодо оптимізації структури ВДВ за видами економічної діяльності.

АНАЛІЗ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ШЛЯХІВ ЗБІЛЬШЕННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Маматов Рустам Ілхамович,
Головний бухгалтер
Приватне підприємство «РОСТ»
м. Рівне, Україна

Вступ. Значну роль у веденні бізнесу відіграє ефективне управління прибутковістю, яке передбачає систему принципів і методів розроблення і реалізації управлінських рішень щодо формування, розподілу та використання прибутку підприємства. Сам механізм формування величини прибутку прямо залежить від обсягу реалізації продукції, доходів та витрат на виробництво. Саме взаємозв'язок у фінансовому менеджменті має назву «Взаємозв'язок витрат, обсягу реалізації та прибутку» (Cost – Volume – Profit – relationships «CVP») і дає змогу визначити вплив факторів на формування прибутку та забезпечити ефективне управління цими процесами.

Ціль роботи. Проведення аналізу та визначення шляхів збільшення прибутку підприємств. Матеріали та методи. Під час виконання роботи використано метод структурно-логічного аналізу. Матеріалами дослідження стали статистичні дані приватного підприємства «РОСТ».

Результати та обговорення. Фактори впливу на величину прибутку можна поділити на дві групи: зовнішні, що не залежать від діяльності підприємства та внутрішні, що знаходяться у компетенції підприємств. Відзначимо, що збільшення величини прибутку підприємства, можна досягти:

- 1) підвищення обсягів виробництва та реалізації продукції;
- 2) зниження витрат за виробництво продукції;
- 3) підвищення якості своєї продукції.

Отримати прибуток можна через зниження витрат на виробництво, тобто зниження собівартості продукції. Собівартість продукції – це вартісна оцінка природних та паливно-енергетичних ресурсів, сировини, матеріалів, основних

коштів, трудових ресурсів та інших витрат, які є безпосередніми компонентами виробничого процесу. Безперервний розвиток техніки та технологій є неодмінною умовою зниження витрат. Придбання основних засобів, механізація та автоматизація виробничих процесів, модернізація технологій, використання нових видів сировини призводить до зниження собівартості продукції.

Одними із найважливіших завдань будь-якого підприємства є отримання науково обґрунтованого висновку щодо забезпечення стійкого фінансового розвитку, термінів досягнення поставлених фінансових завдань, реалізації конкурентних переваг та розширення своїх позицій на ринку, зменшення впливу наслідків негативної економічної ситуації на фінансовий механізм підприємства як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі. Вдала реалізація перелічених завдань досягається шляхом створення та застосування ретельно розробленої стратегії дій та обрання правильного стратегічного напрямку розвитку. Якісна стратегічна програма неможлива без повної та достовірної інформаційної основи, що забезпечується за допомогою застосування прогностичного інструментарію. З огляду на нестабільність економічної ситуації в Україні прогнозування фінансових результатів підприємства не лише відіграє роль додаткового інструментарію, а й є неодмінною умовою існування підприємства у сучасному мінливому середовищі.

Основною метою аналізу формування прибутку для підприємства є пошук причин, які вплинули зміну прибутку, визначення напрямів збільшення прибутку. Тому необхідно вивчити структуру прибутку, визначити джерела її формування. Вихідні дані для підготовки таких показників можна взяти з балансу та звіту про фінансові результати. У таблиці 1 подано показники прибутку на деревообробне ПП «РОСТ» за 2018-2022 роки. За допомогою цієї інформації можна визначити основні джерела формування прибутку.

Проаналізуємо дані, подані у таблиці 1. Як бачимо, основне джерело формування прибутку ПП «РОСТ» – продаж готової продукції. Спостерігається

незначне коливання даного показника з 2018 р. по 2020 р. та різке збільшення у 2021 р. (на 16% та на 77562 грн. щодо попереднього року), а потім зниження у 2022 р. (на 22,7% та 127434 грн.). Така ситуація сталася через високий попит на дерев'яну тару у 2021 р. та його зниження у 2022 р., що пов'язано з російською агресією.

Також, майже вдвічі знижується прибуток від продажів у 2020 р. щодо попередніх років. Це могло статися з допомогою зниження попиту товар, і навіть втратою контрагентів із за ведення карантину COVID-19. Зниження попиту – явище поширене. Причиною цього могло стати також зниження доходів і зростання цін. З наведених вище даних, бачимо зростання інших доходів (здавання основних фондів в оренду, їх продаж тощо.) наприкінці аналізованого періоду на 2022 р. на 65,7%.

Таблиця 1.

Аналіз формування прибутку на ПП «РОСТ» за 2018-2022 рр., грн.

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Темп росту, % 2022 р.. до 2018 р.
Виручка від реалізації	444962	491127	484859	562421	434987	97,8
Собівартість реалізованої продукції	421075	416215	434604	439145	352613	83,7
Валовий прибуток	23887	74912	50255	123276	82374	344,8
Прибуток від продажу	12897	61319	36165	113641	12081	93,7
інші доходи	83191	67066	63589	39456	65378	78,6
Інші витрати	78825	95882	54569	72132	69143	87,7
Прибуток до оподаткування	12968	27864	41364	79914	8322	64,2
Податок на прибуток, зміна податкових активів та інше	-9111	-14157	-12273	-20092	-12957	-
Чистий прибуток	3857	13707	29091	59822	1187	30,8

На рисунку 1 представимо наочно, як перераховані вище фактори вплинули на чистий прибуток у проміжку з 2018 р. по 2022 р. включно.

Таким чином, ми бачимо, стабільне зростання чистого прибутку ПП «РОСТ» до 2021 р. та різке зниження показника у 2022 р. Цей негативний факт може говорити про те, що на підприємстві знижується обсяг продажів, зростає собівартість продукції, а також можливе завищення ціни товари через що зменшився попит на товар. Вище ми визначили, що на прибуток підприємства

впливають такі внутрішні чинники, як обсяг випуску продукції натуральному вираженні, ціни на продукцію, собівартість продукції. Нам відомо, що у ПП «РОСТ» собівартість одиниці виробленої продукції становила 78,08 грн.

Рис. 1. Динаміка чистого прибутку ПП «РОСТ» за 2018-2022 рр.

Розрахуємо витрати на 1 грн. виробленого товару в 2022 р., для цього собівартість реалізованого товару розділимо на виручку від реалізації та помножимо на 100:

$$З = (352613 : 434987) \times 100 = 81,06 \text{ грн.}$$

Враховуючи, що динаміка собівартості продукції знижувалася за аналізований період і в 2021 р. склала 78,08 грн., то у 2022 р. цей показник збільшився на 3,8% та 2,98 р. Цьому могло сприяти підвищення вартості матеріалів, прискорення темпів інфляції, ослаблення курсу національної валюти і, як наслідок, подорожчання імпортованих матеріалів тощо.

Далі розрахуємо вплив фактору «собівартості продукції» за формулою 1:

$$\Delta C = \left(\frac{C_1}{ТП_1} - \frac{C_0}{ТП_0} \right) \times ТП_1, \quad (1)$$

де C_0 , C_1 - собівартість продукції відповідно за попередній та звітний періоди;

$ТП_0$, $ТП_1$ - товарна продукція відповідно за попередній та звітний

періоди.

Проведемо розрахунки стосовно ПП «РОСТ»:

$$\Delta C = ((352613/434987) - (439145/562421)) \times 434987 = 13049,6 \text{ тис. грн.}$$

Таким чином, внаслідок збільшення такого чинника, як «собівартість», прибуток знизився в 2022 р. на 13049,6 тис. грн.

Підбиваючи підсумки, варто відзначити різке зниження прибутку в ПП «РОСТ» на кінець аналізованого періоду (2022 р.) і, тим самим, зниження ділової активності підприємства.

Проведений аналіз впливу факторів, що формують прибуток, виявив, що варто знайти шляхи зниження собівартості продукції та рекомендується збільшити обсяг продукції, що випускається у ПП «РОСТ».

Розрахуємо вплив фактору зниження собівартості на зміну прибутку за формулою 1:

$$\Delta C = ((416965/543734) - (352613/434987)) \times 543734 = -21749 \text{ тис. грн.}$$

Таким чином, лише збільшивши обсяги виробництва на 25% підприємство ПП «РОСТ» може збільшити обсяг одержуваного прибутку на 21749 грн.

Висновки. Прибуток є однією з найважливіших економічних категорій, основною та обов'язковою умовою розширеного відтворення та функціонування підприємства, забезпечення його конкурентоспроможності на ринку. Прибутковість підприємств є ключовим показником, який одночасно відображає результати фінансово-господарської діяльності та забезпечує ідентифікацію напрямів і резервів її підвищення.

ФІНАНСОВИЙ СТАН ДОМОГОСПОДАРСТВ В ЕКОНОМІЦІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: СВІТОВИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Орищин Тетяна Михайлівна

кандидат економічних наук
доцент, доцент кафедри фінансів
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна

Вступ. Світовий досвід оцінки реального фінансового стану домогосподарств надає цінні інсайти та розширює перелік методів, що поглиблюють вітчизняний досвід та сприяють більш точній та об'єктивній оцінці фінансової ситуації сімей. Один з цих методів передбачає визначення коефіцієнта споживчої здатності, який враховує загальний дохід сім'ї та витрати на основні потреби, інший - використання методу фінансового розрахунку, який аналізує баланс доходів та витрат, активів та зобов'язань домогосподарства. Розроблені програми та інструменти, які дають можливість на основі даних про доходи, витрати, активи, зобов'язання проводити аналіз фінансового стану для виявлення можливих проблемних ситуацій і надання рекомендацій щодо оптимізації бюджету та планування заощаджень. [1]

Також важливим елементом оцінки фінансового стану є порівняння з рекомендованими стандартами та нормами. Наприклад, порівнюючи свої витрати зі стандартами витрат на житло, їжу, транспорт тощо сім'я може зрозуміти, чи вона витрачає надмірно або недостатньо на певні категорії витрат.

Мета роботи. Україна також має свій власний досвід оцінки фінансового стану домогосподарств. Наприклад, розроблено методики оцінки бідності та індексу споживчої цінності. Вони базуються на показниках доходів, витрат, наявності житла, освіти та інших факторах, що впливають на життєвий рівень домогосподарства.

У переважній більшості випадків оцінювання стану формування, розподілу та ефективності використання фінансових ресурсів домогосподарств

зводиться до оцінювання окремих складових процесу контрагентами домогосподарства, що зумовлює використання таких методик оцінки, які зорієнтовані на розкриття та облік окремих показників. Такий підхід веде до певної односторонності оцінки: формування та використання фінансових ресурсів розглядаються як допоміжні складові визначення фінансового стану домогосподарства, поряд з тим, фінансовий стан є безпосереднім наслідком формування, розподілу та використання фінансових ресурсів домогосподарств та індикатором фінансової стійкості домогосподарства.

Матеріали та методи. Серед дослідників теоретичних питань функціонування домогосподарств у складі суб'єктів фінансових відносин увага акцентується на методичних підходах, що ґрунтуються на визначенні фінансового стану домогосподарства за допомогою коефіцієнтів, розрахунок яких дає змогу дослідити загальний фінансовий стан домогосподарства та здійснити оцінку структури та складу доходів та витрат в розрізі ліквідності, прибутковості та здатності забезпечувати фінансову стабільність. [2, 3]

Встановлення пропорцій розподілу між напрямками витрат, визначення достатності фінансових ресурсів для життєзабезпечення тощо, залишаються поза увагою дослідників та науковців, хоча мають одне з вирішальних значень для формування фінансової стійкості, що обумовлює неможливість виключення їх з оцінювання при дослідженні фінансового стану домогосподарств.

Результати та обговорення. Результатом розв'язання окреслених протиріч щодо управління фінансовими ресурсами домогосподарств та досягнення фінансової стійкості домогосподарств можуть стати теоретичні складові й реалізація заходів щодо управління фінансовими ресурсами, які спрямовані на формування та забезпечення фінансової стійкості домогосподарств:

- 1) оцінювання існуючого стану фінансової стійкості на основі моніторингу змін фінансового стану домогосподарства;
- 2) прийняття рішень щодо забезпечення фінансової стійкості домогосподарств та реалізації фінансової стратегії:

- 3) аналіз диверсифікації джерел доходів домогосподарств;
- 4) вибір та реалізація фінансової стратегії.

Складовою формування фінансової стійкості домогосподарств є моніторинг фінансового стану домогосподарства, який базується на проведенні його оцінювання. Метою такого підходу є дослідження співвідношення між отриманими доходами та здійсненими за їх рахунок витратами й сформованими заощадженнями, виявлення можливостей доходної бази функціонування домогосподарства забезпечувати свої потреби та оцінювання ефективності розподілу наявних доходів у відповідності до необхідних витрат.

Враховуючи специфіку функціонування домогосподарства як суб'єкта фінансових відносин, при формуванні показників оцінювання фінансової стійкості домогосподарства, здійснено поділ на дві групи показників пов'язані з забезпеченням споживання та здійсненням інвестування (табл. 1).

Таблиця 1

Система показників оцінювання фінансового стану домогосподарств

Назва показника	Спосіб розрахунку	Значення
Показники фінансового забезпечення споживчих витрат		
Показник мінімальної достатності доходів (СМДД)	Д/ПМ, де ПМ – величина прожиткового мінімуму, Д – величина отриманих доходів	$СМДД \geq 1$
Показник поточного фінансового забезпечення витрат (СВЗВ)	Д/С, де С – величина здійснених витрат на споживання, Д – величина отриманих доходів	$СВЗВ \leq 0,5$
Показник абсолютного фінансового забезпечення витрат (САФЗВ)	С/ПМ, де ПМ – величина прожиткового мінімуму, С – величина здійснених витрат на споживання	$1 \leq САФЗВ \leq 2,5$
Показники фінансового забезпечення інвестиційних ресурсів		
Показник формування інвестиційного потенціалу (СФФП)	ІП/Д, де ІП – величина інвестиційного потенціалу, Д – величина отриманих доходів	$СФФП \geq 0,4$
Показник використання інвестиційного потенціалу (СВФП)	І/ІП, де І – сума інвестованих заощаджень, ІП – величина інвестиційного потенціалу	$СВФП \geq 0,8$

Джерело [4]

Показники фінансового забезпечення споживчих витрат:

— Показник мінімальної достатності доходів (СМДД) – це можливість домогосподарства забезпечувати потреби щодо нормального функціонування за рахунок отриманих доходів. Розраховується як відношення суми отриманих доходів до величини прожиткового мінімуму, збільшеного пропорційно кількості учасників домогосподарства. Нормативне значення показника – 1, для позитивного впливу на фінансову стійкість значення показника має збільшуватись;

— Показник відносного забезпечення витрат (СВЗВ) розраховується як відношення суми витрат на споживання до суми отриманих доходів. Даний показник дає змогу зробити висновки щодо залежності домогосподарств від здійснюваних витрати на споживання. Зменшення величини даного показника вказує на збільшення інвестиційних ресурсів домогосподарства, що має позитивний вплив на фінансову стійкість даного суб'єкта. З огляду на можливість стовідсоткового проїдання належних домогосподарству ресурсів, значення показника СВЗВ має бути не вищим за 0,5. Перевищення витрат на споживання понад 50% сукупних доходів засвідчує неефективність використання наявних доходів або недостатність доходів для забезпечення поточної життєдіяльності домогосподарства;

— Показник абсолютного фінансового забезпечення витрат (САФЗВ) дає змогу проаналізувати доцільність здійснення витрат на споживання по відношенню до мінімальних потреб життєзабезпечення. Розраховується як відношення витрат на споживання до величини прожиткового мінімуму. Значення даного показника дає змогу розрахувати у скільки разів витрати на споживання перевищують мінімально необхідні витрати на життєзабезпечення домогосподарства. Розрахунок САФЗВ доповнює висновок по СВЗВ щодо доцільності здійснення споживчих витрат та формує передумови для збільшення інвестиційних можливостей домогосподарства.

Показники фінансового забезпечення інвестиційних ресурсів:

— Показник використання інвестиційного потенціалу (СВФП)

розраховується як відношення суми інвестованих заощаджень до величини сформованого інвестиційного потенціалу. Зміна значення показника нижче пропонованого граничного значення свідчить про формування неорганізованих заощаджень у домогосподарств.

— Показник формування інвестиційного потенціалу (СФФП) дає змогу проаналізувати потенційні можливості домогосподарства щодо формування заощаджень та інвестиційних ресурсів. Критерій для показника в межах 50% усіх витрат обрано з огляду на світові показники частки заощаджень у структурі ресурсів і витрат домогосподарств, з урахуванням особливостей функціонування українських домогосподарств. Кінцевий висновок по СФФП можливо зробити лише у порівнянні з показником САФЗВ, з огляду на можливість існування двох ситуацій для домогосподарства, коли показник СФФП буде нижче пропонованого порогового значення:

— недостатності доходів для забезпечення поточних потреб,
— невикористання фінансового потенціалу для формування заощаджень. Показники використання інвестиційного потенціалу та абсолютного фінансового забезпечення формують показники резервів збільшення інвестиційної складової фінансових ресурсів домогосподарств.[4]

Розрахунок та визначення даних показників мають вагоме значення як: для домогосподарства – з метою підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, так і для контрагентів домогосподарства:

— для держави – з метою виявлення резервів щодо залучення вільних коштів домогосподарств до фінансової системи як інвестиційного та кредитного ресурсу; можливості прогнозування фінансової стійкості домогосподарств при формуванні державної політики доходів, оподаткування тощо;

— для суб'єктів господарювання та фінансових посередників – для проведення оцінювання платоспроможності позичальників, потенційних можливостей інвесторів – учасників домогосподарства.

Впровадження системи критеріїв кожного із показників дає змогу

проведення порівняльного аналізу як для окремого домогосподарства (в часі, в залежності від очікуваних структурних змін доходів та витрат, в залежності від структури домогосподарства тощо), так і можливість здійснювати порівняльний аналіз фінансового стану домогосподарств між собою.

Комплексний аналіз фінансового стану домогосподарства у відповідності до запропонованих показників формує основу дослідження змін фінансової стійкості домогосподарства та стає передумовою розробки заходів щодо управління фінансовими ресурсами в розрізі зміни фінансової стратегії домогосподарства та структури доходів.

Другою складовою формування та забезпечення фінансової стійкості домогосподарства є прийняття рішень щодо найбільш ефективного використання наявних доходів і здійснення їх диверсифікації, та містить прийняття рішень щодо структури доходів та структури витрат домогосподарства.

Диверсифікація джерел формування доходів домогосподарств здійснюється після дослідження структури доходів, які отримує домогосподарство, а саме визначення величини доходів, їх структури у відповідності до джерел формування та спроможності забезпечувати потреби домогосподарства. Розширення потенційних джерел доходів зменшує вразливість домогосподарства щодо втрати чи зменшення розміру одного з отримуваних доходів.

Висновки. Отже, потрібен комплексний підхід до оцінки фінансового стану домогосподарства, до формування ефективного споживання та створення сприятливих умов для зростання заощаджень громадян і розуміння важливості зміни поведінки людей для забезпечення довгострокового фінансового благополуччя та можливості інвестування. Україні для подолання бідності і виходу на шлях сталого розвитку у роки повоєнної розбудови, треба розробити і втілити таку економічну політику, яка збільшить рівень заощаджень і спрямує їх на інвестиції в реальний сектор економіки. Це, зрештою, також поліпшить фінансовий стан громадян та їхній загальний рівень благополуччя і дозволить

сформувати передумови для створення потужної національної економіки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Netemeyer, R. G. Warmath, D., Fernandes, D., Lynch, J. G. Jr. How Am I Doing? Perceived Financial Well-Being. Its Potential Antecedents, and Its Relation to Overall Well-Being. *Journal of Consumer Research*, 2018, 45(1), 68–89. <https://doi.org/10.1093/jcr/ucx109>
2. Мелих О. Ю. Заощадження домогосподарств: соціально-економічна роль та тенденції формування в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.67>
3. Shaposhnykov K. Problems of formation of investment potential of the national economy. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 53. С. 20-23. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct53-4>.
4. Шкварчук, Л., Слав'юк, Р., Сова, О. Заощадження домогосподарств: схильність, пріоритети та фактори. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми економіки та управління», 2020. 4(1), 109–118. <https://doi.org/10.23939/semi2020.01.109>

ЕКСКУРСІЙНІ АВТОБУСНІ ТУРИ ЯК ЧИННИК МІСЬКОГО ТУРИЗМУ

Подпісов Денис Сергійович

Національний транспортний університет,
м. Київ, Україна

Вступ. Одним з важливих чинників стрімкого розвитку глобалізаційних процесів у сучасному світі є постійне розширення сфери масового туризму, зростання обсягів туристичних потоків, виникнення нових та розвиток існуючих туристичних дестинацій. Міста в цьому процесі відіграють одну з ключових ролей. Висока урбанізованість, будучи одним з проявів модерної цивілізації, означає, що саме міста стали справжніми її осередками економічними, соціальними, інформаційними, культурними, а в силу цього і туристичними магнітами, здатними задовольнити інтереси та смаки відвідувачів навіть з найвіддаленіших куточків світу.

Сьогодні все більше міст ставлять собі за мету стати міжнародними центрами туризму, оскільки розуміють важливість його впливу на розвиток місцевої економіки.

Все більш нагальною стає необхідність забезпечення максимальної мобільності туристичних потоків, такого їх регулювання, яке б справляло комплексний ефект на галузі місцевої економіки, безпосередньо чи опосередковано пов'язані з туризмом, на підтримку пам'яток історії та культури, закладів гостинності і харчування, екскурсійну справу тощо. Організація та розвиток міських автобусних турів відіграють у цьому процесі неабияку роль в силу популярності та затребуваності такого роду подорожей.

Мета роботи. Розкриття ролі екскурсійних автобусних турів у розвитку міського туризму, окремих аспектів організації цього формату подорожей.

Матеріали та методи. Використано дані інтернет-ресурсів, таких як веб-сайти компаній-операторів і порталів онлайн-бронювання білетів, матеріали наукових робіт, застосовано методи статистичного аналізу, синтезу опрацьованих матеріалів, групування, абстрагування та узагальнення.

Результати та обговорення. Оглядові автобусні тури первісно, ймовірно, були побічним бізнесом для багатьох операторів міжміських автобусних перевезень, оскільки для цього використовувалися ті самі типи автобусів (це залишається вірним навіть сьогодні). Під час Другої світової війни галузь занепала, але поступово вона відродилася як альтернатива автомобільним подорожам. Цьому сприяли такі різноманітні фактори, як ускладнення автомобільного трафіку у великих містах, зростання цін на паливо у 70-х рр., і водночас збільшення тривалості відпусток та поява автобусів високого класу, які за комфортабельністю наближалися до залізничних вагонів, літаків та персональних автомобілів. За останні десятиліття невід'ємним елементом міського пейзажу по всьому світу стали екскурсійні автобуси. І навіть більше не просто елементом, а справжнім драйвером розвитку міського туризму, не лише його знаних, але й нових дестинацій. В одному лише Нью-Йорку за 10 років на тлі невтомної туристичної промоції з боку міської адміністрації кількість двоповерхових екскурсійних автобусів збільшилася більш ніж втричі, до 194 [1].

Глобальна популярність таких подорожей серед туристів пояснюється існуванням низки переваг, які не лише самі по собі визначають сучасний рівень організації та проведення відповідних послуг, але й у своїй сукупності здатні зробити досвід знайомства з тим чи іншим містом по-справжньому незабутнім.

1. **Зручність** — можливість побачити найбільш визначні пам'ятки міста та околиць за короткий час та за будь-якої погоди. Такі тури можуть проводитися як загальними маршрутами (протягом яких турист може побачити пам'ятні місця різних епох та сфер життя міста від античності до сьогодення, від палаців та музеїв до відомих кав'ярень та парків розваг), так і спеціальними (наприклад, місцями, з якими пов'язана біографія відомої людини або локаціями зйомок знаменитої кінострічки, можуть пропонуватися дитячі, святкові, нічні екскурсії). Крім того, оглядові автобусні тури найкращий варіант для відвідання міста вперше без необхідності орієнтуватися в мережі і розкладі руху громадського транспорту, що особливо актуально для гостей мегаполісів

(Париж, Нью-Йорк).

2. **Імерсивність** — навряд щось зможе повністю замінити живу розповідь, проте місцеві гідни зазвичай володіють досить обмеженою кількістю мов, натомість сучасні технології роблять фізичну присутність гідни під час туру взагалі необов'язковою, адже у пасажирські місця вже вмонтовано аудіогідни з розповіддю про визначні пам'ятки міста кількома мовами світу; їх кількість постійно збільшується по мірі зростання туристських потоків з певної країни (так аудіокоментар українською можуть почути у своїх навушниках гості Берліна, Афін та Осло); пропонуються аудіокоментарі для дітей чи людей із вадами слуху.

3. **Комфорт** — огляд на 360 градусів, свіже повітря, а відтак і повне занурення в атмосферу міста забезпечує найбільш поширений транспорт для таких турів двоповерховий автобус з відкритим верхом. Такий засіб пересування є зазвичай або відреставрованим старим автобусом, або переобладнаним стандартним автобусом. Туроператори також експортують "дабл-декери" зі Сполученого Королівства і перетворюють його на автобус з відкритим верхом. Рідше випускаються автобуси спеціально для проведення екскурсій (першим став Ayats Bravo City, створений 2003 р. для City Sightseeing).

4. **Економія** — такі тури дозволяють заощаджувати на самостійних поїздках до головних міських туристичних атракцій; крім того у багатьох популярних серед туристів містах подібні екскурсії вже включені у вартість так званої карти туриста (CityPass), яка позбавляє необхідності купувати окремі білети (вхідні або на транспорт), що, знову ж таки, значно заощаджує кошти та час. У вартість білетів окрім самої поїздки можуть включатися й інші опції: пересадка на інший вид транспорту (річковий кораблик, фунікулер, підйомник) та/або пішохідна екскурсія, трансфер в аеропорт/з аеропорту, послуги стюарда, інформаційні матеріали (мапи, брошури, путівники), Wi-fi тощо. Крім того, можуть бути передбачені знижки для окремих категорій пасажирів (дітей, літніх людей, родин та груп), а також на відвідання окремих пам'яток, закладів

харчування, атракціонів чи масових заходів.

5. **Свобода** — ця перевага, на нашу думку, знаходить найбільш повне своє вираження у популярній серед організаторів оглядових автобусних турів системі “hop-on, hop-off” (дослівно — “увійшов-вийшов”). Вона полягає у тому, що на вибір туриста пропонуються один чи кілька маршрутів містом із зупинками біля найвизначніших пам'яток. Кількість і тривалість маршрутів розраховується залежно від того наскільки великим є місто та наскільки визначні пам'ятки розкидані його територією (в середньому автобуси ходять з інтервалом 15-30 хвилин, маршрут триває 2-2,5 години). Ключовим же в турах за системою “hop-on, hop-off” (що відрізняє їх від так званих “панорамних” турів) є те, що пасажир може на будь-якій зупинці перервати свою подорож, а потім або продовжити її тим самим маршрутом, або змінити останній (якщо маршрутів декілька) у межах терміну дії білета (зазвичай 24, 48 і 72 години), сівши на будь-який інший автобус компанії-оператора, що курсує потрібним йому маршрутом (білет можна купити заздалегідь, він починає діяти після першого використання). В такий спосіб на додачу до вказаних переваг, турист отримує повну свободу в побудові власної програми відвідання бажаних локацій у прийнятному темпі незалежно від гіда та групи. Популярність hop-on hop-off навіть змусила покласти цей принцип в основу роботи маршрутів громадського транспорту (автобус № 100 в Берліні [2]).

6. **Екологічність.** Компанії-оператори, які воліють займати та утримувати лідерські позиції на ринку екскурсійних автобусних турів, дбають про відповідність своєї діяльності сучасним екологічним нормам та стандартам, просуюючи заходи за цим напрямом і як необхідну реакцію на кліматичні зміни, і як виграшну стратегію по відношенню до конкурентів. Мова насамперед іде про поступове оновлення автобусного парку у руслі загальної тенденції на електрифікацію громадського транспорту. Зокрема один із провідних виробників екскурсійних автобусів, іспанська компанія UNVI, на міжнародному салоні Busworld у 2017 р. презентувала свій перший двоповерховий автобус на електричній тязі з запасом ходу без підзарядки

близько 120 км. Компанія пішла на цей крок в очікуванні 2020 року, коли такі мегаполіси, як Берлін та Лондон зобов'язалися перейти на міські автобуси з нульовим вихлопом [3]. А у 2021 р. першим містом, повністю забезпеченим парком з 12 електробусів на екскурсійних маршрутах за системою “hop-on, hop-off”, став Брюссель [4].

7. Доступність. Сьогодні на ринку оглядових автобусних екскурсій працює сотні компаній глобальних та локальних, муніципальних та приватних. Найбільшу частку ринку займають транснаціональні оператори з власним парком спеціально пристосованих для проведення екскурсій автобусів (зазвичай розрахованих на 65-80 пасажирів, з місцями під інвалідні візки і велосипеди). Хоча пандемія COVID-19 змусила їх зменшити присутність у багатьох містах через скорочення кількості маршрутів і автобусів, вони залишаються потужними гравцями, яких варто згадати окремо.

Gray Line Worldwide — міжнародна екскурсійна компанія, яка складається з місцевих екскурсійних операторів по всьому світу. Компанія, заснована в далекому 1910 р., зараз працює по всьому світу через незалежних операторів, яких вона називає «ліцензіатами», представлених в більшості найпопулярніших туристичних напрямків світу. Gray Line не надає безпосередньо екскурсійні послуги, а радше надає ліцензіатам свій бренд, рекламні послуги та системи бронювання. Емблему у вигляді синього ромбу зараз можна побачити на автобусах в понад 700 містах, що робить Gray Line найбільшою екскурсійною компанією у світі. 2018 р. її перевізники обслужили понад 35 млн пасажирів [5].

City Sightseeing — іспанська мережа міських екскурсійних автобусів, найбільша у світі (більше 1000 автобусів мережі перевозять понад 10 млн туристів на рік). На її маршрутах зазвичай використовуються двоповерхові автобуси з відкритим або напіввідкритим верхом, червоним забарвленням та червоно-жовтими або білими літерами. Компанія в основному розвивалася за моделлю франшизи. Деякі оператори повністю належали City Sightseeing, а деякі були спільними підприємствами; однак більшість турів зараз

здійснюються франчайзі. Як мінімум оператор франшизи повинен використовувати червоний базовий колір і стиль графіті City Sightseeing. Вони повинні використовувати глобальний веб-сайт бронювання, хоча багато хто також має власні веб-сайти, і відсоток доходу виплачувати City Sightseeing. В такий спосіб створена 1998 р. у Севільї компанія зараз відома у більш ніж 100 містах у 30 країнах і тепер також пропонує тури на човнах, потягах та пішохідні екскурсії [6].

Big Bus Tours є одним з найбільших операторів автобусних екскурсій з відкритим верхом, заснованим у травні 2011 р. після злиття «Les Cars Rouges» і «Big Bus Company». Компанія працює в 23 містах 11 країн з понад 150-ма автобусами по всьому світу. Як правило, Big Bus Tours використовують двоповерхові автобуси з відкритим верхом у бордовому і кремовому кольорі [7].

RATP Group — державна структура, що здійснює управління громадським транспортом Парижа і його передмість. З 2000 р. RATP вийшла на міжнародний рівень в оперуванні транспортних мереж та транспортної інженерії і займає шосте місце у сфері громадського транспорту. На ринку екскурсійних автобусних турів за схемою hop-on, hop-off компанія представлена брендом *Tootbus* у Парижі, Лондоні (та ще чотирьох британських містах) та Брюсселі [8].

Зазначені переваги у підсумку і створили ту індустрію міських автобусних екскурсій, яку ми знаємо сьогодні. Її масштаб та популярність не можуть не справляти ефект на міську інфраструктуру. Рухаючись та зупиняючись у загальному транспортному потоці, екскурсійні автобуси стають важливим чинником дорожньої обстановки. Компанії-оператори повинні перебувати у постійному контакті з місцевою владою з приводу отримання дозволів на організацію маршрутів, зупинок (часто місцеві правила забороняють окреме позначення зупинок екскурсійних автобусів), повідомлень про обмеження руху в певні дні, перевірки стану автобусного парку на відповідність чинним технічним і екологічним нормам тощо. Відомі випадки

дорожньо-транспортних пригод за участю екскурсійних автобусів у великих містах, наслідком чого стало посилення контролю за дотриманням ними правил перевезення пасажирів. Проведення екскурсійних автобусних турів в умовах щільного трафіку неодмінно стикається з дорожніми заторами та ремонтами, які обмежують їх масштаб і позитивне значення, адже за таких умов турист обиратиме більш швидкісний спосіб пересування. Ситуація ускладнюється й тим, що більшість маршрутів проходить центральними районами, більш насиченими пам'ятками, ніж периферія, що з боку оператора вимагає розробки альтернативних варіантів, а з боку влади комплексного підходу до будівництва розв'язок і окремих смуг.

Висновки. Навіть вказані перепони (як і скарги на нав'язливу рекламу, неадекватність водіїв, перевантаження і затримки у високий сезон, неповну або сумнівну інформацію від гідів, високу вартість тощо) все ж не здатні нівелювати сприятливий вплив екскурсійних автобусних турів. На мікрорівні він насамперед проявляється у позитивних враженнях туристів, цілісному досвіді, який вони отримали під час цих поїздок. На макрорівні мова може йти про ефект, який діяльність з екскурсійного обслуговування туристичних мас операторами автобусних турів, особливо згаданими нами глобальними гравцями, справляє на зростання доходів міських бюджетів, зайнятість місцевих фахівців (гідів, водіїв), просування певних локацій та всього міста як привабливі туристичні дестинації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Flegenheimer, Matt. "Double-Decker Buses, for Many in City, Are the Height of Irritation", The New York Times, 28 August 2013.
2. Explore Berlin by bus 100 // Visit Berlin. - Режим доступу: <https://www.visitberlin.de/en/explore-berlin-bus-100>.
3. Автобусы sightseeing: электрическая новинка UNVI // autocentre.ua. Режим доступу: <https://www.autocentre.ua/news/avtobusy-sightseeing-elektricheskaya-novinka-unvi-365748.html/amp>.

4. La STIB et RATP Dev inaugurent à Bruxelles le premier service de bus touristiques Hop on Hop off 100% électrique // [tootbus.com](https://www.tootbus.com/fr/brussels/la-stib-et-ratp-dev-inaugurent-bruxelles-le-premier-service-de-bus-touristiques-hop-hop-100). - Режим доступа: <https://www.tootbus.com/fr/brussels/la-stib-et-ratp-dev-inaugurent-bruxelles-le-premier-service-de-bus-touristiques-hop-hop-100>.

5. Gray Line Worldwide // [en.wikipedia.org](https://en.m.wikipedia.org/wiki/Gray_Line_Worldwide). - Режим доступа: https://en.m.wikipedia.org/wiki/Gray_Line_Worldwide.

6. City Sightseeing // [en.wikipedia.org](https://en.m.wikipedia.org/wiki/City_Sightseeing). - Режим доступа: https://en.m.wikipedia.org/wiki/City_Sightseeing.

7. Big Bus Tours // [en.wikipedia.org](https://en.m.wikipedia.org/wiki/Big_Bus_Tours). - Режим доступа: https://en.m.wikipedia.org/wiki/Big_Bus_Tours.

8. RATP Group // [en.wikipedia.org](https://en.m.wikipedia.org/wiki/RATP_Group). - Режим доступа: https://en.m.wikipedia.org/wiki/RATP_Group.

ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ

Сержук Анастасія Володимирівна

к.е.н.

доцент кафедри комерційної діяльності та логістики

Київський національний економічний університет

імені В. Гетьмана

м. Київ, Україна

Вступ. Публічні закупівлі – придбання замовником товарів, робіт і послуг у порядку, встановленому законом [1]. Публічні закупівлі означають, що кожне підприємство, незалежно від свого розміру, може подати пропозицію в закупівлю. Ніхто не може вплинути на учасників закупівлі та всі тендери є відкритими з доступною інформацією. З кожним роком система державних закупівель удосконалюється, Україна не є винятком. Помічається позитивна динаміка кількості проведених торгів та їх учасників. Роль публічних закупівель можна описати як «швидко і зручно», оскільки немає необхідності проводити складні, довготривалі перемовини з представниками влади.

Мета роботи полягає у визначенні ролі та місця публічних закупівель, основних змін в проведенні публічних закупівель та перспективи подальшого розвитку.

Матеріали та методи. Для досягнення поставленої мети були досліджені наукові публікації з питань державних закупівель, законодавчі документи. У процесі написання були використані такі наукові методи: емпірично теоретичний, абстрактно-логічний, порівняльного аналізу, групування, узагальнення.

Результати та обговорення. Система публічних закупівель забезпечує економію державних коштів та боротьбу з корупцією. Її перевагами можна назвати завдяки наявності альтернативних постачальників – високу гнучкість, високу конкурентність позицій, економію часу та витрат на організацію закупівельного процесу. Крім того, немає необхідності постачальнику витратити кошти на рекламу своєї продукції для участі в державних закупівлях.

Досить лише зайти в систему, знайти потрібну закупівлю та подати свою пропозицію. Замовник, в свою чергу, обирає якісний товар за найкращою ціною.

З ініціативи громадських організацій, комерційних майданчиків, державних органів та підприємців в Україні у 2015 році створена система ProZorro. Її мета – зробити процес використання державних коштів прозорим та ефективним, а корупційні схеми в державних закупівлях – неможливими. ProZorro використовується державними установами, підприємствами та організаціями у відповідності до Закону України «Про публічні закупівлі». Даний портал забезпечує відкритий доступ до бази даних тендерів та надає послугу проведення редукування. А на електронних майданчиках працюють учасники системи – замовники та постачальники.

Закупівлі можуть бути двох типів: допорогові та надпорогові [2]. Визначення порогів наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Визначення порогів для застосування процедури

Допорогові закупівлі		
Звичайні замовники	Замовники монополісти	Як проводити закупівлю
До 50 тис. грн.		Пряма закупівля або через ProZorro (від 3 тис. грн.)
Від 50 до 200 тис. грн. для товарів та 1,5 млн. грн. для робіт	Від 50 тис. до 1 млн. грн для товарів та 5 млн. грн. для робіт	Закупівля в ProZorro або звіт (вимог до термінів та документів немає)
Українські порого		
Звичайні замовники	Замовники монополісти	Як проводити закупівлю
Від 200 тис. грн. до 133 тис. євро для товарів та від 1,5 млн. грн. до 5,15 млн. євро для робіт	Від 1 млн. грн до 133 тис. євро для товарів та від 5 млн. грн до 5,15 млн. євро для робіт	Відкриті торги (15 днів) Конкурентний діалог Переговорна процедура
Європейські порого		
Звичайні замовники	Замовники монополісти	Як проводити закупівлю
133 тис. євро для товарів та 5,15 млн. євро для робіт	Від 1 млн. грн до 133 тис. євро для товарів та від 5 млн. грн до 5,15 млн. євро для робіт	Відкриті торги (30 днів) Конкурентний діалог Переговорна процедура

Джерело: Сформовано автором на основі [2]

Як видно з таблиці, надпорогові закупівлі проводяться з використанням

однієї з трьох тендерних процедур: відкриті торги, переговорна процедура та конкурентний діалог. Основною процедурою, звісно, є відкриті торги. Дві інші використовуються як виключення за певних умов.

На період воєнного стану, відповідно до постанови відбулися певні зміни у проведенні публічних закупівель [2]. Так, з'явилася процедура відкритих торгів з особливостями, яка передбачає скорочення строків проведення повноцінних тендерів у Prozorro.

Також було знято обмеження щодо максимальної суми закупівель в каталогах. На цей період діють і нові пороги: для закупівель товарів і послуг на відкритих торгах, якщо вартість закупівель дорівнює або перевищує 100 тис.грн., для послуг з поточного ремонту – 200 тис. грн., для робіт 1,5 млн. грн.

2022 рік був важким і для ринку закупівель. У зв'язку з енергетичними проблемами, відповідно до змін внесених в постанову №1178, на період військового стану та 90 днів після його закінчення в закупівлях, що створені з 03.01.23, відсутній трьохетапний аукціон [3]. На початку широкомасштабного вторгнення відбулося падіння конкурентних процедур до 28%. Проте, наприкінці року змогли піднятися до рівня 44% [2]. Тому 2023 рік називають роком переходу на новий рівень взаємодії. За 2022 рік кількість завершених закупівель склала 2,8 млн. Також 160 тис. конкурентних закупівель на загальну суму майже 200 млрд. грн. Загальна кількість замовників склала 30000, з них 16 тис., які оголошували конкурентні закупівлі. Загальна кількість учасників склала 181 тис., з яких 33 тис. брали участь в конкурентних торгах [2].

Досвід закупівель під час війни стане етапом переосмислення процедурних заходів в закупівельній сфері. Можливо, навіть після перемоги правила залишаться більш гнучкими, оскільки вони вже показали наскільки є ефективними та дієвими.

Висновки. Процедури проведення державних закупівель є адміністративно-правовими. Вони здійснюються на конкурентних засадах відповідно до правових норм закона «Про публічні закупівлі».

Подальші кроки з удосконалення системи державних закупівель можуть надати такі переваги:

- підвищення конкурентоспроможності українських підприємств;
- зменшення корупції від угод державних закупівель;
- економія державних коштів;
- сприятливі умови конкурентного середовища для розвитку українського бізнесу;
- нові прогресивні підходи в закупівлях;
- посилення українського іміджу на європейському рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про публічні закупівлі»:
<http://zakon3.rada.gov/laws/show/922-19>

2. Офіційний сайт державної установи Професійні закупівлі:
<https://cpb.org.ua/pro-nas/>

3. Постанова від 12.10.2022 №1178 Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України “Про публічні закупівлі”, на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування. Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-п#Text>

ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ

Сивульська Наталія Миколаївна

к.е.н.

доцент кафедри фінансів

Київський національний економічний університет

імені В. Гетьмана

м. Київ, Україна

Вступ. Процес децентралізації в Україні справив значний вплив на систему місцевих фінансів. Суттєвих змін зазнала система доходів місцевих бюджетів. Забезпечення органів місцевого самоврядування достатнім обсягом фінансових ресурсів є необхідною умовою ефективного виконання повноважень, забезпечення стабільності та розвитку регіонів.

Мета роботи. Метою роботи є дослідження системи доходів місцевих бюджетів України, основних тенденцій виконання місцевих бюджетів за доходами, виявлення причин змін та можливих шляхів покращення фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування.

Матеріали та методи. Методологічною основою дослідження є праці науковців щодо функціонування системи місцевих фінансів, чинні нормативно законодавчі акти, а також необхідні статистичні дані. Методика дослідження ґрунтується на системному підході до використання різних методик щодо аналізу та оцінки показників виконання місцевих бюджетів, зокрема, дослідження проводилось з використанням економіко-математичних та статистичних методів дослідження, методу порівняння, системного аналізу.

Результати та обговорення. Процеси реформування фінансової системи, які проводились в Україні, передбачали, зокрема, здійснення заходів, спрямованих на подальшу децентралізацію бюджетної системи та забезпечення місцевих органів влади достатніми ресурсами для виконання покладених на них повноважень. Ці положення закріплені у Європейській хартії про місцеве самоврядування. Зокрема, у частині 1 статті 9 Хартії зазначено: «Органи

місцевого самоврядування мають право в рамках національної економічної політики на свої власні адекватні фінансові ресурси, якими вони можуть вільно розпоряджатися в межах своїх повноважень» [1].

З прийняттям Податкового кодексу України в 2010 році змін зазнала система доходів місцевих бюджетів. В значній мірі ці зміни торкнулись місцевих податків і зборів, перелік яких суттєво скоротився з 14 до 4 платежів на сьогодні. На даний час до місцевих податків належить податок на майно та єдиний податок, а до місцевих зборів – збір за місця для паркування транспортних засобів та туристичний збір [2, стаття 10].

Надзвичайно важливим залишається питання дослідження впливу реформування бюджетної та податкової системи на забезпеченість місцевих органів влади фінансовими ресурсами, зокрема, власними.

Аналізуючи фактичні надходження доходів до місцевих бюджетів України, можна зробити висновок про зростання частки їх доходів у доходах Зведеного бюджету України. Так, зазначений показник зріс з 22,6 % у 2020 році до 24,4 % у 2022 році. Це свідчить про збільшення концентрації фінансових ресурсів на місцевому рівні.

Спостерігається поступове збільшення надходжень до загального фонду місцевих бюджетів впродовж останніх років. За даними Міністерства фінансів України обсяг надходжень зріс з 233,9 млрд. гривень у 2018 році до 394,4 млрд. гривень у 2022 році (рис. 1).

Таким чином, фінансові можливості місцевих органів влади поступово зростають навіть в умовах воєнного стану. Безумовно, військова агресія проти нашої держави мала негативний вплив на ділову активність регіонів, соціальну сферу, на виконання місцевих бюджетів. Довелося пристосовуватись до нових реалій існування, протистояти новим викликам.

Однак, виконання місцевих бюджетів за доходами загального фонду місцевих бюджетів було забезпечено на рівні 100,9 % у 2022 році. Реформа децентралізації в Україні довела свою ефективність.

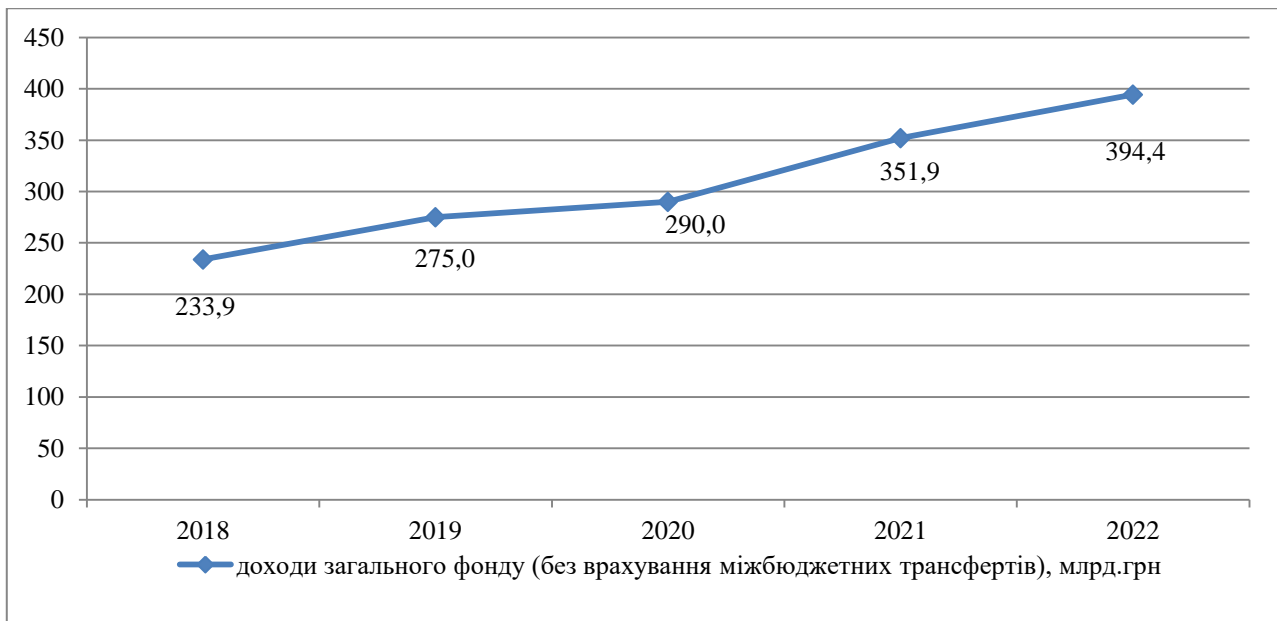

Рис. 1. Динаміка доходів загального фонду місцевих бюджетів України

В структурі доходів місцевих бюджетів України найбільшу частку становлять податкові надходження та, зокрема, податок на доходи фізичних осіб (ПДФО). Відповідно до Бюджетного кодексу України до загального фонду бюджетів сільських, селищних, міських територіальних громад належить 60 % ПДФО, що сплачується на відповідній території (крім міст Києва та Севастополя, для яких норматив становить відповідно 40 % та 10 %), до обласних бюджетів - 15 % [3, статті 64, 66]. Значний вплив на обсяг надходжень податку мало зростання мінімальної заробітної плати, легалізація доходів громадян, що були працевлаштовані неофіційно. Суттєве зростання надходжень ПДФО у 2022 році на 60 млрд. гривень (рис. 2) було зумовлене збільшенням нормативу його зарахування до місцевих бюджетів з 60 % до 64 %, а також зростанням надходжень податку з грошового забезпечення військовослужбовців. Так як податок на доходи фізичних осіб є одним з найбільш вагомих джерел доходів місцевих бюджетів, потрібно вживати заходи з подальшого зростання його обсягів з метою посилення фінансової бази місцевого самоврядування, особливо в умовах воєнного часу та необхідності післявоєнної відбудови. З цією метою доцільно продовжити подальше поетапне збільшення нормативу відрахувань ПДФО до бюджетів територіальних громад.

Крім того, доцільною є пропозиція Асоціації міст України щодо недопущення зменшення доходів ПДФО до місцевих бюджетів з грошового забезпечення та інших виплат військовослужбовцям [4].

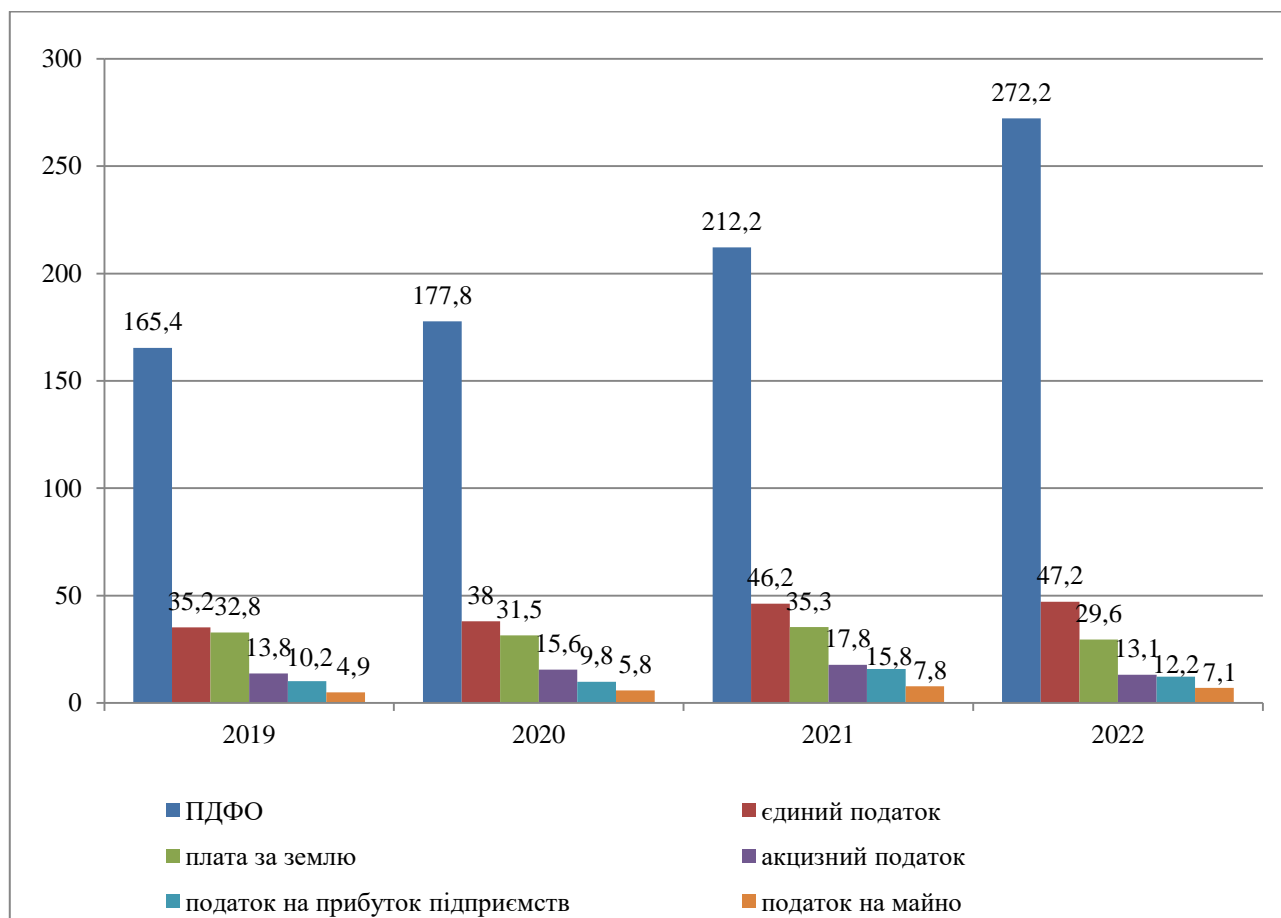

Рис. 2. Динаміка основних доходів місцевих бюджетів (млрд. грн)

Найбільш суттєве наповнення місцевих бюджетів серед місцевих податків і зборів на даний час забезпечує єдиний податок. Впродовж останніх років спостерігається його приріст. Дану тенденцію до зростання в значній мірі обумовили зміни в законодавстві щодо можливості переходу на спрощену систему оподаткування.

Для плати за землю характерне зменшення надходжень до бюджету, планові показники 2022 року були виконані на 85,7 % (затверджений плановий показник становив 34,5 млрд. грн.). Причиною зменшення надходжень було внесення змін до податкового законодавства, відповідно до якого на період з березня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком, в якому припинено

або скасовано воєнний стан, не нараховується та не сплачується плата за землю (земельний податок та орендна плата) на територіях, де ведуться (велися) бойові дії, або на тимчасово окупованих територіях [5]. Ще однією з причин зменшення надходжень плати за землю є звільнення від її сплати платників єдиного податку [2, стаття 297]. Бюджети також недоотримують плату за землю з тих земельних ділянок, якими фактично користуються без належного оформлення права на використання. Місцеві органи влади повинні мати відповідні повноваження щодо притягнення правопорушників до відповідальності. Необхідно законодавчо врегулювати зазначені питання, адже плата за землю є суттєвим джерелом доходів місцевих бюджетів і скорочення її надходжень негативно впливає на фінансову спроможність органів місцевого самоврядування.

Акцизний податок становить близько 3 % у структурі доходів загального фонду місцевих бюджетів України. Впродовж 2019-2021 років для цього податку була характерна тенденція до зростання. В 2022 році спостерігалось скорочення надходжень на 4,7 млрд. гривень у порівнянні з попереднім роком, спричинене наданням податкових пільг, а саме встановленням акцизу на імпорт пального на рівні 0 євро за 1000 літрів [4].

Частка податку на прибуток підприємств у структурі доходів загального фонду місцевих бюджетів також становить близько 3 %. В 2022 році спостерігається суттєве скорочення надходжень податку до бюджетів (рис. 2) Збройна агресія та окупація значних територій суттєво вплинула на економічну активність та змусила переносити підприємства у більш безпечні регіони або припинити їх діяльність.

На даний час для місцевих бюджетів України важливим пріоритетом є забезпечення достатнім обсягом доходів для фінансування власних повноважень, що є необхідною умовою для ефективного функціонування місцевої влади. Крім того, суттєвою складовою доходів місцевих органів влади повинні бути власні доходи, в тому числі місцеві податки і збори, адже саме вони покликані забезпечувати самостійність бюджетів, що обслуговують

місцеве самоврядування.

Враховуючи необхідність забезпечення місцевих органів влади власними ресурсами, передчасним було скасування деяких податків і зборів, що забезпечували доволі значні надходження до місцевих бюджетів. Зокрема, у структурі місцевих податків та зборів, що були мобілізовані до місцевих бюджетів України у 2008-2010 роках, надходження від ринкового збору становили більше 60 % надходжень, від комунального податку та податку з реклами – відповідно близько 20 % та 7 % надходжень.

Деякі територіальні громади мають певні об'єкти оподаткування, котрі можуть суттєво поповнювати доходну частину місцевих бюджетів та вирішити, таким чином, багато нагальних потреб.

Наприклад, за допомогою надходжень ринкового збору значна частина невеликих міст мала можливість здійснювати фінансування необхідних місцевих програм. Податок з реклами, хоча й не забезпечував великого обсягу надходжень, однак мав досить потужний потенціал за умови внесення відповідних змін у законодавство, адже реклама це дуже дохідна галузь. Зокрема, залишивши податок з реклами у переліку місцевих податків і зборів, доцільно чітко визначити базу, об'єкт оподаткування та ставки податку залежно від виду реклами.

Висновки. В результаті проведеного аналізу основних доходів загального фонду місцевих бюджетів можна зробити висновок про позитивні наслідки процесу децентралізації в Україні, метою якого є забезпечення місцевих органів влади достатніми ресурсами для здійснення як власних, так і делегованих повноважень. Система місцевих податків і зборів зазнала суттєвих змін, що справило як позитивний, так і негативний вплив на систему доходів місцевих бюджетів в цілому.

Подальше вдосконалення системи доходів місцевих бюджетів та, зокрема, оптимізація системи місцевих податків і зборів, сприятиме збільшенню обсягу фінансових ресурсів, котрі можуть бути спрямовані на фінансування важливих для регіонального розвитку проектів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Європейська хартія місцевого самоврядування. / [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
2. Податковий кодекс України № 2755-VI від 2 грудня 2010 року. // Верховна Рада України. Сайт в мережі Інтернет. / [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
3. Бюджетний кодекс України № 2456-VI від 8 липня 2010 року. // Верховна Рада України. Сайт в мережі Інтернет. / [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
4. Асоціація міст України заявила свою позицію в бюджетних консультаціях щодо Держбюджету України на 2023 рік. // Асоціація міст України. Сайт в мережі Інтернет. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://auc.org.ua/novyna/asociaciya-mist-ukrayiny-zayavyla-svoyu-pozyciyu-v-byudzhethnyh-konsultaciyah-shchodo>
5. Закон України від 15.03.2022 року №2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану». // Верховна Рада України. Сайт в мережі Інтернет. / [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20?find=1&text=%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D1%82%D0%B0+%D0%B7%D0%B0+%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%BB%D1%8E#Text>

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Сидорчук Анатолій Андрійович

к.е.н., доцент
докторант кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

Вступ. Методологія фінансової стійкості в системі управління фінансовими ресурсами є основою для результативного управління сферою фінансів домогосподарств – найбільш чисельною сферою фінансової системи країни. Проблема полягає також у тому, що важливим суб'єктом управління у сфері фінансів домогосподарств є не тільки домогосподарство, але й держава, що впливає на об'єкт управління (доходи, рівень інфляції, відсоткової ставки в економіці тощо), що у свою чергу, ускладнює прояв результатів дії із управління у сфері фінансів домогосподарств.

Ціль роботи полягає у дослідженні методології фінансової стійкості домогосподарств в системі управління їх фінансовими ресурсами.

Матеріали та методи.

У процесі роботи використано *аналіз* як загальнонауковий метод теоретичного пізнання явищ.

Результати та обговорення.

Місце методології фінансової стійкості домогосподарств в системі управління фінансовими ресурсами є надзвичайно важливим і визначається тим, що воно діє як система, поєднуючи функціонування двох складних структур – науки про управління фінансами на мікрорівні і державне регулювання фінансової системи на макрорівні, впливаючи на важливі процеси і явища інших учасників фінансових відносин у суспільстві.

Розглянемо місце методології фінансової стійкості в системі управління фінансовими ресурсами домогосподарств з позиції її графічної інтерпретації (рис. 1).

Рис. 1. Місце методології фінансової стійкості в системі управління фінансовими ресурсами домогосподарств

Згідно із представленим рис. 1., ті зміни, що відбуваються на рівні державного регулювання фінансової системи, у першу чергу, впливають на управління фінансовими ресурсами держави на прикладі нормативно-правового забезпечення рівня мінімальної заробітної плати, ставки податку на доходи фізичних осіб тощо. Домогосподарства, адаптуючись до змін у державному регулюванні, коригують вимоги до складу, структури формування фінансових ресурсів, їх розподілу та використання. Розроблена графічна інтерпретація місця методології фінансової стійкості в системі управління фінансовими ресурсами домогосподарств дозволяє виділити дві її складові: ідею та процес реалізації. При чому слід пам'ятати, що зазначені складові не тільки взаємозв'язані та виконуються у певній послідовності, але й впливають одна на одну. Це дозволяє розглядати методологію фінансової стійкості в системі

управління фінансовими ресурсами домогосподарств як єдиний цілісний інструмент.

Методологія дослідження фінансової стійкості домогосподарств наділена певним апаратом дослідження, до якого відносимо:

- принципи організації та проведення наукового дослідження;
- методи та способи проведення наукового дослідження;
- понятійно-категоріальну основу наукового дослідження, зокрема: актуальність, проблематика, об'єкт, предмет, мета, завдання, наукова новизна, евристична цінність, теоретична і практична значущість.

Результати наукових досліджень виражаються у вигляді системи понять, закономірностей, законів чи теорій. Усі складові елементи наукового дослідження фінансової стійкості домогосподарств є основою методологічного апарату і сукупно являють собою інструментарій цілеспрямованого пізнання об'єктів, явищ і процесів.

Пропонуємо виокремити шість принципів здійснення методології фінансової стійкості в системі управління фінансовими ресурсами домогосподарств: єдності теорії і практики, системності, розвитку, декомпозиції, об'єктивності та абстрагування.

Методологія фінансової стійкості в системі управління фінансовими ресурсами повинна реалізовуватись на таких рівнях:

- *динамічний* рівень, в який входять світоглядна інтерпретація результатів наукового дослідження фінансової стійкості домогосподарств, аналіз загальних форм і методів наукового мислення;
- *статичний* рівень, в який входять принципи, підходи, форми дослідження фінансової стійкості домогосподарств, які мають загальнонауковий характер;
- *аналітико-синтетичний* рівень, який складається з конкретної сукупності методів і принципів фінансової стійкості домогосподарств, що застосовуються у галузі фінансів;
- *міждисциплінарний* рівень – це методологія міждисциплінарного

комплексного дослідження, що відповідно до логіки наукового пошуку є сферою взаємодії різних наук, коли «можна отримати результат лише у разі врахування комплексного знання про предмет». Зокрема, методологія дослідження фінансової стійкості є сферою взаємодії фінансів та поведінкової психології домогосподарств.

При проведенні наукового дослідження використовують методи, вибір яких залежить від його мети і завдань. Вирізняються загальнонаукові методи дослідження, які застосовують для різних наук (індукція, дедукція, аналіз, синтез, абстрагування тощо), і спеціальні – при розв'язанні прикладних наукових завдань.

Методологію дослідження фінансової стійкості домогосподарств склала система таких методів:

- системний підхід (фінансова стійкість домогосподарств розглядається як система, що об'єднує певну множину взаємодіючих елементів в єдине ціле; взаємозв'язок системи і її складових підпорядковується діалектиці цілого і частинного, загального і окремого);
- аналізу (передбачає дослідження показників фінансових ресурсів домогосподарств в розрізі їх складу і структури);
- синтезу (передбачає об'єднання раніше виокремлених фінансових ресурсів в єдине ціле – фінансову стійкість домогосподарства);
- аналітичний (передбачає розрахунок планових показників фінансових ресурсів домогосподарств на основі визначення впливу на них різноманітних факторів);
- моніторингу (передбачає постійне спостереження за формуванням та використанням фінансових ресурсів домогосподарств);
- прямого рахунку (передбачає розрахунок показників бюджету домогосподарства, виходячи з реальних потреб у розрізі окремих статей доходів і витрат);
- нормативний (ґрунтується на використанні норм і нормативів, встановлених по відношенню до відповідних показників доходів та витрат

домогосподарства);

- функціональний (передбачає розрахунок планових, фактичних та прогнозних показників доходів та витрат домогосподарства згідно їх функціональних характеристик);

- балансовий (співвідношення пропорцій двох груп взаємопов'язаних показників доходів та витрат домогосподарства);

- аналогія (на основі подібності фінансових ресурсів чи фінансової стійкості окремого домогосподарства, за певними ознаками, зробиться умовивід щодо подібності їх, за іншими ознаками, на всі домогосподарства країни).

Висновки. Таким чином, під методологією фінансової стійкості в системі управління фінансовими ресурсами домогосподарств ми пропонуємо розуміти систему, що досліджує взаємозумовленість, взаємозв'язок і взаємозалежність знань і діяльності держави та домогосподарств у сфері формування й використання фінансових ресурсів останніх шляхом застосування сукупності принципів, функцій і методів, які мають специфічне цільове призначення, пов'язане з управлінською діяльністю з досягнення певної мети, зумовленої особливостями фінансової стійкості в системі управління фінансовими ресурсами домогосподарств. Це дозволяє сподіватися на оригінальність та достовірність отриманих результатів, спрямованих на вдосконалення практики управління фінансовими ресурсами домогосподарств.

ПРОЦЕСНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ У ПУБЛІЧНИХ УСТАНОВАХ ТА ОРГАНІЗАЦІЯХ

Сидюк Андрій Володимирович

Доктор медичних наук, професор, заступник директора з онкології
ДУ «Національний інститут хірургії та трансплантології
ім. О. О. Шалімова», м. Київ, Україна

Вступ. В даний час, у всіх організаціях, де застосовується сучасний підхід до управління трудовими ресурсами, працівники вважаються найдорожчим ресурсом у компанії, а розвиток їх потенціалу вважається однією з найважливіших цілей, яку необхідно досягти для реалізації ефективного функціонування підприємства, установи чи організації. Загальна корпоративна стратегія та досить великий обсяг інвестицій спрямовані саме на персонал, який працює в організації і вважається одним із головних факторів конкурентної переваги.

Кадрова політика, обумовлена певною філософією та принципами, реалізованими керівництвом щодо людських ресурсів організації, є однією з найважливіших складових частин її стратегії. Саме стратегія управління кадровим потенціалом загалом визначає пріоритети підприємства у сфері управління персоналом.

Зазначимо, що для реалізації наявних цілей у кадровій політиці необхідно проведення конкретних напрямків, таких як стратегія відбору персоналу, стратегія найму персоналу, стратегія адекватної мотивації персоналу.

Незважаючи на те, що все ж таки не існує єдиного терміну кадрової політики, це поняття широко використовується в таких напрямках як: управління працею, управління ресурсами праці, управління кадровими одиницями, загальне управління всім персоналом установи чи організації, робота з кадрами, пов'язана із трудовою діяльністю конкретного працівника, управління поведінкою працівника на всіх етапах процесу виробництва.

В економічній літературі зустрічається велика кількість визначень

поняття «кадрова політика». Кадрова політика є загальним напрямом усієї кадрової роботи, до якого входять такі елементи, як, наприклад, методи, загальні принципи, форми, а також механізми організації, пов'язані з напрацюванням тих завдань і цілей, які будуть спрямовані на стабілізацію, збереження та подальший розвиток всього кадрового потенціалу, наявного в організації.

На нашу думку, кадрову політику можна визначити, як загальну стратегію, що поєднує у собі всі форми роботи з кадрами, а також розроблені плани, згідно з якими має використовуватися робоча сила.

В загальній системі управління персоналом, говорячи про поняття кадрової політики, мають на увазі управління частиною населення, що належить до цієї категорії, та підпадає під планомірний вплив і регулювання відносинами, що склалися у суспільстві.

Поняття «кадрова політика» відносять частіше до певної території установи чи організації, і воно охоплює низку питань щодо ефективного використання робочої сили, яка задіяну у виробничому чи управлінському процесі.

Поняття «кадрова політика» сприймається як складова більш ширшого поняття – «економіка праці». Існує безліч різноманітних понять кадрової політики, кожне з яких належить до конкретного типу підприємства чи організації і безпосередньо залежить від цілей, які ставить перед собою дана організація, враховуючи її основні функції.

На думку Єгоршина А. П., кадрова політика – це свідомий цілеспрямований вплив з боку суб'єктів, керівних органів на людей, що здійснюється для спрямування цих дій та отримання бажаних результатів. На думку Єрьоміна Б. Л. і Базарова Т. Ю., кадрова політика є процесом планування, мотивування, організації, і навіть контролю роботи співробітників, які здійснюють свою трудову діяльність у межах цієї організації. Кадрова політика є необхідним елементом для формулювання та досягнення цілей, що стоять перед організацією. У цьому випадку управління кадрами

асоціюватиметься з однією або декількома функціями у певних системах. Кібанов А. Я. визначає кадрову політику як комплекс дій, які мають забезпечувати збіг кількісних та якісних характеристик персоналу з цілями та завданнями організації.

Ілляшенко В. В. дає визначення кадрової політики. Відповідно до якого, кадрова політика є діяльність, завдяки якій неорганізований натовп перетворюється на цілеспрямовану групу, що має високу продуктивність та значні показники ефективності.

Вважаємо, що вищезгадані визначення дещо відрізняються один від одного в певних деталях, але мають три схожі елементи, які і є основними ознаками кадрової політики:

- безпосередній вплив на певну групу людей, які здійснюють свою трудову діяльність на підприємстві, в установі чи організації;
- такий вплив тісно пов'язаний безпосередньо з цілями та завданнями організації;
- вплив, управління, який стимулює рух трудових ресурсів, а також регулює їх раціональне використання.

Найголовнішою метою кадрової політики буде забезпечення повного балансу між чисельністю та складом працівників організації. Даний баланс повинен формуватися на основі відповідних завдань, які стоять перед організацією і направлені на задоволення її потреб, а також цей баланс повинен бути обґрунтованим вимогами певних елементів законодавства і ситуацією, що склалася на ринку праці.

Мета роботи. Визначити процесний підхід до стратегічного управління персоналом у публічних установах та організаціях.

Матеріали та методи. Основною метою оптимізації персоналу організації є мінімізація витрат та збільшення результативності діяльності організації. Для цього необхідно визначити критерії, за якими виконується процес. Методи оптимізації персоналу можуть бути різними. Традиційно кадри менеджер вибирав між трьома варіантами: звільнення деяких працівників і,

таким чином, збільшення простору; розформування окремих підрозділів організації; здійснення аутсорсингу чи найму співробітників.

Для успішної реалізації стратегічних цілей у сфері ефективного управління людськими ресурсами дуже важливо вивчати фактори, що впливають на продуктивність, та своєчасно, на основі надійної системи наукового аналізу, повною мірою використовувати резерви зростання та покращення, та планування продуктивності.

Високі темпи зростання ефективності управління персоналом, особливо продуктивність праці, досягаються за допомогою наукового використання всіх комплексних чинників, які впливають на ефективність управління персоналом. Тим більше що багато організацій, особливо малі та середні, сьогодні стикаються з багатьма економічними труднощами, при обмежених ресурсах їх виживання необхідно вирішувати багато в чому за рахунок опори на резерви, що вимагає застосування великих витрат. Це все призводить до необхідності оптимізації персоналу організації.

Однак у сучасні соціології та сімейній психології відсутні теоретичні та прикладні розробки з цієї теми. Дане питання вирішується за допомогою оцінки впливу різних факторів без урахування поточної економічної ситуації або, висловлюючись здоровим глуздом, уявлення про схожість різних показників.

Проблема правильної категоризації чинників, які впливають на ефективність управління персоналом, є ключовою. При складанні цих класифікацій слід мати на увазі, що ці фактори діють не окремо, а взаємопов'язані.

Теоретичне значення класифікації чинників ефективності управління персоналом у тому, що вона дозволяє найповніше розкрити характер продуктивності праці, визначити взаємозв'язок між чинниками, виявити особливості окремих чинників, врахувати деталі кожного виду діяльності.

Використання даної класифікації дозволяє визначати вплив кожного фактора окремо, виключаючи перерахунки та враховуючи ефективність факторів зростання продуктивності, що дозволяє правильно виявити резерви та

використовувати їх для більш ефективного управління персоналом.

Чинники можуть бути класифіковані як неконтрольовані, погано контрольовані та контрольовані фактори залежно від ступеня контролю.

Неконтрольовані фактори не залежать від управлінських рішень, до них належать фактори, що визначають місцезнаходження організації, наявність конкурентів та інші фактори.

При слабкому регулюванні часто виявляються фактори з високою інерцією, що виникають з часом, практично не покладаючись на управлінські рішення. До таких факторів відносяться: розміри підрозділів організації, кількість та структура основних засобів, характеристики рівня технології виробництва (потужність машин, механізованість та автоматизація виробництва тощо).

До коригуючих факторів відносяться якість управління персоналом, рівень організації виробництва та праці, рівень використання ресурсів. Цей набір факторів та їх вихідні показники потребують подальшого вивчення.

Класифікація показників полегшує управління взаємозв'язком між ефективністю та регулюючими факторами, оскільки може вирішувати однойменну проблему з різних боків. При цьому, ефективність управління персоналом залежить насамперед від компетентності співробітників та рівня їхньої мотивації. Компетентність працівників залежить від рівня їхньої освіти (знань), професійного досвіду (навичок) та особистих здібностей (навичок).

Не можна заперечувати, що компенсація працівникам є надзвичайно важливим фактором, що впливає на ефективність управління персоналом. Мотивація співробітників може бути не єдиним способом покращити індивідуальну, колективну або навіть організаційну ефективність, але у більшості організацій вона може бути необхідною для підвищення продуктивності у довгостроковій перспективі.

Основна функція системи винагороди полягає в тому, щоб заохочувати та спрямовувати продуктивну поведінку персоналу у досягненні стратегічних цілей, тобто поєднувати відповідні інтереси працівників зі стратегічними

цілями організації.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє максимально наблизити організаційно-економічну модель системи управління персоналом компанії до реального часу та забезпечує врахування специфіки її функціонування з урахуванням специфіки ситуації та впливу зовнішніх та внутрішніх факторів.

Створення системи управління персоналом підприємства має здійснюватися на основі чітко визначеної економічної та організаційної моделі системи управління персоналом з урахуванням особливостей організації. При його формуванні потрібен постійний контроль та аналіз для виявлення відхилень та недоліків та їх усунення у найкоротші терміни.

З цією метою може бути запропонована низка заходів щодо забезпечення ефективності організації управління персоналом організації, зокрема:

- підбір відповідних кадрів для системи управління персоналом чи формування ефективних кадрових служб;
- організаційне проектування впровадження системи управління персоналом;
- документи, необхідні розробки та проектування системи управління персоналом;
- створення знань та технічна база;
- розробка та проектування нормативно-методичного та правового забезпечення системи управління персоналом.

За результатами дослідження робиться висновок про доцільність функціонування та розвитку підприємства за умови впровадження нової схеми організації та функціонування системи управління персоналом підприємства, достатньої для досягнення бізнес-цілей.

Висновки. Застосовуючи процесний підхід до управління персоналом, організація отримує такі можливості:

1. Вона може оптимізувати систему управління персоналом, зробити її прозорою для керівництва, гнучко реагувати на зміни зовнішнього середовища.

2. Дозволяє отримувати та використовувати системи ключових показників ефективності для прогнозів управління персоналом на різних етапах бізнес-планування організації.

3. Переконати керівництво організації, що існуюча система управління персоналом призначена для постійного підвищення ефективності та максимального задоволення інтересів заінтересованих сторін.

4. Така організація процесу управління персоналом дозволяє отримати конкурентну перевагу над ринком праці.

5. Впровадження процесного методу управління персоналом та побудова збалансованої рейтингової системи забезпечують чіткість процедур та відповідальності за формування, погодження, затвердження та ведення документів.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Kozak K. V., Nikoliuk O. V., Myronenko V. V. (2021). Сталий розвиток об'єднаних територіальних громад: адаптивні інструменти управління персоналом. *Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*, (1), 92-104.

2. Литвиненко В. (2020). Аналіз змін у системі управління персоналом в контексті еволюції законодавства про державну службу в Україні. *Економіка та держава*, 1(4 (16)), 49-49.

3. Свистунов М. Д. (2019). Кадровый менеджмент: модели взаимодействия. *Журнал "У". Экономика. Управление. Финансы.*, (2), 29-34.

4. Хільчук А. О., Шимко, О. В. (2019). Управління персоналом в системі управління підприємством. *Теоретичні та практичні аспекти стійкого розвитку економіки України*, 2019, 313-314.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ БРЕНДІНГУ

Стахурська Світлана

аспірант кафедри підприємництва і торгівлі
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

Вступ. Формування системи управління інтелектуальним потенціалом підприємства на основі брендингу включає ряд стратегічних та оперативних кроків, спрямованих на створення, розвиток та ефективне використання інтелектуальних активів компанії. Основні елементи такої системи включають: ідентифікація бренду; розвиток бренду; важливим аспектом управління інтелектуальним потенціалом є захист прав на інтелектуальну власність компанії, таку як товарні знаки, патенти, авторські права тощо; система управління інтелектуальним потенціалом також передбачає створення сприятливого середовища для розвитку інтелектуальних активів; брендинг є важливим інструментом для створення стійкого конкурентного переваги; ефективне управління інтелектуальним потенціалом передбачає внутрішнє співробітництво та залучення персоналу до створення та розвитку бренду компанії; моніторинг та оцінка.

Система управління інтелектуальним потенціалом на основі брендингу передбачає постійний розвиток бренду. Це включає проведення рекламних кампаній, спонсорства, партнерств та інших заходів, що сприяють побудові та зміцненню бренду. Розвиток бренду дозволяє підтримувати його актуальність та привабливість для споживачів.

Мета роботи. Метою представленої роботи є визначення основної послідовності дій щодо формування системи управління інтелектуальним потенціалом підприємства на основі брендингу.

Матеріали та методи. Основні методи дослідження використані в роботі це: метод аналізу та синтезу, що безпосередньо досліджують питання

використання інструментарію брендингу у формування інтелектуального потенціалу, методи індукції та дедукції для представлення основних результатів дослідження, графічний метод для наочного відображення результатів дослідження.

Результати та обговорення. Система управління інтелектуальним потенціалом підприємства на основі брендингу є комплексним підходом до управління інтелектуальними активами та ресурсами компанії з метою створення, розвитку та ефективного використання бренду як стратегічного конкурентного переваги. Основні етапи при формуванні системи управління інтелектуальним потенціалом підприємства на основі брендингу представимо на рис. 1.

Рис. 1. Послідовність формування системи управління інтелектуальним потенціалом підприємства на основі брендингу

Джерело: складено автором на основі джерел [1, 2, 3]

Ефективна система управління інтелектуальним потенціалом на основі брендингу передбачає постійний аналіз та вдосконалення стратегії. Важливо відстежувати результати маркетингових заходів, збирати відгуки споживачів, аналізувати конкурентний ринок та вносити корективи для покращення бренду.

Висновки. Отже, система управління інтелектуальним потенціалом підприємства на основі брендингу є стратегічним інструментом, що дозволяє створити сильний бренд, залучити та утримати клієнтів, підвищити конкурентоспроможність та досягти успіху на ринку. Вона передбачає комплексні заходи з розробки, управління та просування бренду, забезпечуючи позитивне сприйняття компанії та її продуктів споживачами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Божкова В. В. Трансформації інструментарію маркетингових комунікацій в умовах глобалізації / В.В. Божкова, О.В. Птащенко, Л. Ю. Сагер, Л. О. Сигида // Маркетинг і менеджмент інновацій, 2018, № 1 – С. 73-82 (електронна версія Режим доступу: <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/>)

2. Резнікова Н. В., Рубцова М. Ю., Рилач Н. М. Інституційні важелі міжнародної конкурентоспроможності національної інноваційної системи : проблема вибору інструментів стимулювання інноваційних підприємств // Ефективна економіка. 2018. № 11. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2018/16.pdf.

3. Сохацька О. М. Ефективність цифрових маркетингових комунікацій: від постановки мети до оцінювання результату // Олег Андрійович Легкий, Олена Миколаївна Сохацька // Маркетинг і цифрові технології. – 2017. – Т. 1. № 2. – С. 4–31.

**ВИКОРИСТАННЯ ОБЕРНЕНОГО МЕТОДУ НА ОСНОВІ ДОХОДІВ ВІД
ЗВИЧАЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ АМОРТИЗАЦІЇ
НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ**

Сук П. Л.,
д.е.н., професор,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Відокремлений підрозділ
Національного університету
біоресурсів і природокористування України
“Ніжинський агротехнічний інститут”,
м. Ніжин, Україна

Вступ. Відповідно до Податкового кодексу України амортизація систематичний розподіл вартості основних засобів, інших необоротних та нематеріальних активів, що амортизується, протягом строку їх корисного використання (експлуатації) [1, ст. 14.1.3].

Амортизацію необоротних активів можна визначати за різними методами і способами. Одним з таких методів є обернений метод на основі доходів від звичайної діяльності.

Відповідно до НП(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” витрати і доходи здійснюються за видами діяльності. Діяльність поділяється на звичайну і надзвичайну.

Звичайна діяльність – будь-яка основна діяльність підприємства, а також операції, що її забезпечують або виникають внаслідок її проведення.

Надзвичайна подія – подія або операція, яка відрізняється від звичайної діяльності підприємства, та не очікується, що вона повторюватиметься періодично або в кожному наступному звітному періоді [2; 3].

Згідно НП(С)БО 15 “Дохід”, доходи від звичайної діяльності в бухгалтерському обліку класифікуються за такими групами:

– дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);

- чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);
- інші операційні доходи;
- фінансові доходи;
- інші доходи [4].

У Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) (форма № 2) для доходів від звичайної діяльності передбачено такі статті: стаття “Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)” (код рядка 2000) – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); стаття “Інші операційні доходи” (код рядка 2120) – інші операційні доходи; стаття “Дохід від участі в капіталі” (код рядка 2200) – дохід від участі в капіталі; стаття “Інші фінансові доходи” (код рядка 2220) – інші фінансові доходи; стаття “Інші доходи” (код рядка 2240) – інші доходи [2; 5].

Мета – дослідити можливість використання оберненого методу на основі доходів від звичайної діяльності для амортизації необоротних активів.

Матеріали та методи. Згідно з Планом рахунків бухгалтерського обліку і Інструкцією по його застосуванню доходи від звичайної діяльності обліковують по таких рахунках: 70 “Доходи від реалізації”, 71 “Інший операційний дохід”, 72 “Дохід від участі в капіталі”, 73 “Інші фінансові доходи”, 74 “Інші доходи” [6; 7].

Залежно від видів доходів від звичайної діяльності, а також відповідно до рахунків 70, 71, 72, 73, 74 та субрахунків до них, можна формувати різну кількість обернених методів амортизації необоротних активів на основі доходів від звичайної діяльності.

До доходів від звичайної діяльності не відносяться надзвичайні доходи, які відображаються на субрахунку 746 “Інші доходи” рахунку 74 “Інші доходи”.

Розрахунок оберненого методу амортизації на основі доходів від звичайної діяльності здійснюється із попереднього прорахунку методу амортизації на основі доходів від звичайної діяльності, і суми переставляються у протилежній черговості: перший рік в останній, другий у передостанній і т.д.

Щоб визначити річну суму амортизації за методом на основі доходів від звичайної діяльності, потрібно вартість, що амортизується (різницю між первісною і ліквідаційною вартістю), помножити на коефіцієнт амортизації, який обчислюється діленням обсягу доходів від звичайної діяльності за окремі періоди на загальний плановий обсяг доходів від звичайної діяльності.

Розрахунок амортизації методом на основі доходів від звичайної діяльності здійснюється за формулами:

$$CA = (ПВ - ЛВ) \times КА,$$

де СА – сума амортизації; ПВ – первісна вартість об'єкта; ЛВ-ліквідаційна вартість об'єкта; КА – коефіцієнт амортизації.

$$КА = ОДЗВ : ПОДЗВ,$$

де ОДЗВ – обсяг (плановий або фактичний) доходів від звичайної діяльності за окремі періоди; ПОДЗВ – плановий обсяг доходів від звичайної діяльності за увесь період.

Обрахунок амортизації необоротних активів за методом на основі доходів від звичайної діяльності можна здійснювати також за іншим варіантом:

$$CA = ОДЗВ \times КА;$$

$$КА = (ПВ - ЛВ) : ПОДЗВ.$$

Існують два способи вирахування амортизації необоротних активів оберненим методом на основі доходів від звичайної діяльності: 1) на основі початкової вартості необоротних активів; 2) на основі залишкової (балансової) вартості необоротних активів.

Використаємо приклад для ілюстрації застосування оберненого методу амортизації необоротних активів на основі доходів від звичайної діяльності.

Приклад. Необоротні активи мають первісну вартість 154000 грн, строк корисного використання (експлуатації) – 5 років, ліквідаційну вартість 7000 грн. Таким чином, вартість, що амортизується становить 147000 грн (154000 – 7000 = 147000).

Планується за 5 років отримати 470000 грн доходів від звичайної діяльності, у т.ч.: за 1-й рік – 158000 грн, за 2-й рік – 137000 грн, за 3-й рік

82000 грн, за 4-й рік – 54000 грн, за 5-й рік – 39000 грн.

Значення коефіцієнту амортизації становить: за 1-й рік – 0,3362 (158000 : 470000 = 0,3362), за 2-й рік – 0,2915 (137000 : 470000 = 0,2915), за 3-й рік 0,1745 (82000 : 470000 = 0,1745), за 4-й рік – 0,1149 (54000 : 470000 = 0,1149), за 5-й рік – 0,0829 (39000 : 470000 = 0,0829).

Амортизацію необоротних активів за 1-м способом методу на основі доходів від звичайної діяльності розглянуто в таблиці 1, а за 1-м способом оберненого методу на основі доходів від звичайної діяльності – в таблиці 2.

Таблиця 1

**Прорахунок амортизації необоротних активів за методом
на основі доходів від звичайної діяльності 1-й спосіб
(від початкової вартості необоротних активів)**

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Доходи від звичайної діяльності, грн	Коефіцієнт амортизації	Річна сума амортизації, грн
1	154000	158000	0,3362	51775
2	154000	137000	0,2915	44891
3	154000	82000	0,1745	26873
4	154000	54000	0,1149	17694
5	154000	39000	0,0829	12767
x	Разом	470000	1	154000

[авторська розробка]

Таблиця 2

**Прорахунок амортизації необоротних активів за оберненим методом на
основі доходів від звичайної діяльності 1-й спосіб (від початкової вартості
необоротних активів)**

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Доходи від звичайної діяльності, грн	Коефіцієнт амортизації	Річна сума амортизації, грн
1	154000	39000	0,0829	12767
2	154000	54000	0,1149	17694
3	154000	82000	0,1745	26873
4	154000	137000	0,2915	44891
5	154000	158000	0,3362	51775
x	Разом	470000	1	154000

[авторська розробка]

Як видно з таблиць 1 і 2, застосування простого і оберненого методів на основі доходів від звичайної діяльності (за 1-м способом) дає змогу повністю розподілити вартість необоротних активів протягом строку їх корисного використання (експлуатації).

Розрахунок амортизації необоротних активів за 2-м способом методу на основі доходів від звичайної діяльності наведено в таблиці 3, а за 2-м способом оберненого методу на основі доходів від звичайної діяльності – в таблиці 4.

Таблиця 3

Прорахунок амортизації необоротних активів за методом на основі доходів від звичайної діяльності 2-й спосіб (від залишкової вартості необоротних активів)

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Доходи від звичайної діяльності, грн	Коефіцієнт амортизації	Річна сума амортизації, грн
1	154000	158000	0,3362	51775
2	102225	137000	0,2915	29799
3	72426	82000	0,1745	12638
4	59788	54000	0,1149	6870
5	52918	39000	0,0829	52918
x	Разом	470000	1	154000

[авторська розробка]

Таблиця 4

Прорахунок амортизації необоротних активів за оберненим методом на основі доходів від звичайної діяльності 2-й спосіб (від залишкової вартості необоротних активів)

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Доходи від звичайної діяльності, грн	Коефіцієнт амортизації	Річна сума амортизації, грн
1	52918	39000	0,0829	52918
2	59788	54000	0,1149	6870
3	72426	82000	0,1745	12638
4	102225	137000	0,2915	29799
5	154000	158000	0,3362	51775
x	Разом	470000	1	154000

[авторська розробка]

Як бачимо з таблиць 3 і 4, річні суми амортизації, розраховані за 2-м способом простого і оберненого методів відрізняються від їх розрахунку за 1-м способом цих методів. Це відбувається тому, що при 1-му способі амортизація кожного року визначається із початкової вартості необоротних активів, а за 2-м способом вона визначається із залишкової вартості необоротних активів. Причому, якщо за 1-м способом простого і оберненого методів вартість необоротних активів за строк їх корисного використання розподіляється повністю, то за 2-м способом простого і оберненого методів відповідно в останньому і першому роках буде нерозподілена сума, яка відноситься у витрати.

Результати і обговорення. Діяльність підприємства є звичайна і надзвичайна. Звичайна поділяється на операційну і неопераційну діяльність. Операційна є основна та інша. Неопераційна діяльність включає фінансову, інвестиційну та іншу.

Звичайною діяльністю є будь-яка основна діяльність підприємства, а також операції, що пов'язані з її проведенням та забезпечують її здійснення.

До надзвичайної події відноситься подія або операція, що відбуваються поза звичайною діяльністю підприємства і не передбачається, що вони здійснюватимуться періодично або повторюватимуться в кожному наступному звітному періоді.

Звичайна діяльність включає такі види діяльності: операційна, основна, інша операційна, неопераційна, фінансова, інвестиційна, інша неопераційна [2; 3].

Висновки. Розрахунок амортизації необоротних активів можна здійснювати за оберненим методом на основі доходів від звичайної діяльності.

Залежно від видів доходів від звичайної діяльності, а також згідно рахунків 70, 71, 72, 73, 74 та субрахунків до них, можна використовувати різні обернені методи амортизації необоротних активів на основі доходів від звичайної діяльності.

Можна використовувати два способи розрахунку оберненого методу на

основі доходів від звичайної діяльності: 1) на основі початкової вартості необоротних активів; 2) на основі залишкової (балансової) вартості необоротних активів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, затверджено наказом Міністерства фінансів України 07 лютого 2013 р. № 73, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 лютого 2013 р. за № 336/22868. – Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 “Звіт про фінансові результати”, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 червня 1999 р. за № 397/3690. – Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0397-99#Text>.

4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Дохід”, затверджено наказом Міністерства фінансів України 29 листопада 1999 р. № 290, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14 грудня 1999 р. за № 860/4153. – Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>.

5. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджено наказом Міністерства фінансів України 28 березня 2013 р. № 433. Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv#Text>.

6. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджено наказом Міністерства фінансів України 30 листопада 1999 р. № 291 (у редакції наказу Міністерства фінансів України 09 грудня 2011 р. № 1591), зареєстровано в

Міністерстві юстиції України 28 грудня 2011 р. за № 1557/20295. Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text>.

7. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджено наказом Міністерства фінансів України 30 листопада 1999 р. № 291, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 р. за № 893/4186. – Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.

АНАЛІЗ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Сьомченко Вікторія Вікторівна,

к. е. н., доцент кафедри
обліку та оподаткування

Шевченко Олександра Тарасівна,

студентка 2 курсу
Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна

Анотація. В даній роботі досліджені актуальні питання міграційних процесів в Україні та шляхам вирішення їх негативних проявів. Охарактеризовано основні зовнішні та внутрішні причини міграції громадян України та надано їх приклади. Відокремлені основні фактори та процеси, що впливають на переміщення українського населення за кордон. Проведений аналіз статистики міждержавних мігрантів за країнами в'їзду та виїзду. Визначено стан існуючої міграційної ситуації в Україні та надано висновки.

Ключові слова: міграція, міграційні процеси в Україні, українське населення, міждержавні мігранти, виїзд за кордон.

Сучасні всесвітні економічні та політичні тенденції призводять до збільшення міграційних процесів по всьому світу. Україна має низьку міграційну привабливість для мігрантів (через збройний конфлікт на сході, затяжну економічну кризу, складність ведення бізнесу), тому означена проблема є досить важливою, саме від її вирішення буде залежати подальший розвиток країни [1].

Демократизація суспільного життя після здобуття незалежності відкрила для громадян значно ширші можливості для виїзду за межі України. Проте набуття права на вільне пересування співпало у часі із глибокими структурними трансформаціями економіки, що супроводжувалися падінням рівня життя населення, зростанням безробіття, неповної зайнятості [2].

Аналізуючи міграційний рух населення за типом місцевості по регіонах у

2021 році, можна відзначити приріст еміграційних потоків в усіх регіонах України (двадцять чотири області країни). Найбільший приріст спостерігається в Донецькій, Київській, Харківській та Одеській областях [3].

В лютому 2022 році через вплив війни на країну більшій частині населення довелося емігрувати всередині країни та за кордон. За оцінками на основі загальнонаціонального опитування МОМ, яке було проведене 9-16 березня 2022 року, з різних регіонів у межах України виїхала така кількість людей: 2 344 936 – схід, 1 936 839 – Київ та область, 1 302 022 – північ, 485 829-південь, 220 243 – центр, 187 854 – захід.

Переміщення всередині країни відбувалося хвилями залежно від наявності бойових дій у регіоні чи населеному пункті. За оцінками на основі вже згаданого опитування МОМ, 48% переміщених в Україні залишили місце проживання після початку війни, 45% залишили місце проживання, коли війна досягла їхнього району, а 5% покинули місце проживання в очікуванні конфлікту.

Частина ВПО продовжує переміщатися як у межах України, так і за кордон. Майже половині (44%) жителів України довелося тимчасово розлучитися зі своєю сім'єю під час війни. Тож переміщення ВПО може бути пов'язане або зі спробами возз'єднання сім'ї, або, навпаки, із намаганням забезпечити найбільш вразливих членів родин (наприклад, вагітних жінок, жінок з малими дітьми) шляхом вивезення їх за кордон.

За даними пропускних пунктів на кордонах, станом на 22 березня кількість людей, які виїхали до країн, що межують з Україною, становить:

- Польща: 2144244 осіб;
- Румунія: 555021 особа;
- Молдова: 371104 особи;
- Угорщина: 324397 осіб;
- Росія: 271254 особи (за даними уряду Росії, які можуть бути неправдивими; ймовірно, вони можуть включати людей, яких примусово вивезли з тимчасово окупованих територій України);

- Словаччина: 256838 осіб;
- Білорусь: 4938 осіб (за даними органів влади Білорусі; ці дані можуть включати людей, яких примусово вивезли з тимчасово окупованих регіонів України) [4].

На жаль, міграційна політика України ніколи не належала до пріоритетних питань вирішення та не перебувала у центрі уваги суспільства та влади в цілому до початку воєнного стану. Тому внаслідок масштабності міграції, та непростих проблем, що її супроводжують, це явище все частіше фігурує у політичній боротьбі, використовується політиками як аргумент проти опонентів, або як засіб для набуття політичних дивідендів.

На наш час влада України всіма засобами та силами, з урахуванням підтримки європейських держав, намагається допомогти українським громадянам з питаннями перенаселення, безробіття та безоплатної допомоги переселенцям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Панченко І., Паращук А. Аналіз міграційних процесів в Україні: державний та регіональний аспекти. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/823>
2. Негативні фактори і вплив трудової міграції на громадян України та країни в цілому. URL: <https://vysh.gov.ua/negatyvni-factory-i-vplyv-trudovoyi-migratsiyi-na-gromadyan-ukrayiny-ta-krayiny-v-tsilomu/>
3. Сайт державної служби статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua>
4. Вимушена міграція і війна в Україні. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-24-bereznya-2022/>

МЕНЕДЖМЕНТ ТУРИЗМУ ЯК СИСТЕМА НАУКОВИХ ЗНАНЬ.

Табаченко Даніл Аркадійович

аспірант кафедри менеджмент організацій

Навчально – наукового інституту управління

економіки та бізнесу

Міжрегіональної академії управління персоналом

В сучасній науковій літературі широко поширена думка про те, що управління в туризмі є мистецтвом, суть якого полягає у застосуванні науки до реальної ситуації, а отже, до практики. Як стверджував Р. Макнамара, «...управління – найбільш творче мистецтво, мистецтво мистецтв, оскільки це мистецтво організувати таланти».

Дійсно, в практичній діяльності управлінці постійно мають справу із нестандартними ситуаціями, які неможливо вирішити на основі шаблонних, вже існуючих варіантів рішень. Відтак, творчість та креативність постають домінантними засадами досягнення успіху в професійній діяльності управлінців.

Управління не піддається вимірюванню. Але завдяки таким наукам, як математика і статистика, вдалося в деякій мірі змодельювати, оптимізувати та кількісно обґрунтувати явища, що виникають під час управління. Термін «мистецтво управління» зустрічається в давніх трактатах мислителів Китаю, Риму, Греції. Зміст цього поняття має різноманітне тлумачення, що викликане специфікою суспільного укладу різних країн. Так, наприклад, у Римській імперії мистецтво управління означало мистецтво панувати, мистецтво державного управління і підбору кадрів.

В економічній літературі поряд з поняттям «управління» зустрічається термін «менеджмент», який в багатьох джерелах використовується як синонім до терміну управління.

Термін «менеджмент», у значенні управління з'явився в США, однак на сьогодні став відомим практично кожній освіченій людині у всьому світі. Вперше поняття «науковий менеджмент» почали використовувати на початку

XX ст., що було пов'язано з публікацією книги Ф. Тейлора «Принципи наукового управління» у 1911 р [5].

Подальші роботи А. Файоля, Г. Емерсона дозволили узагальнити численний практичний досвід і створити напрямки школи наукового управління. Значимість менеджменту була особливо чітко усвідомлена у 30-ті рр. XX ст. Уже тоді стало очевидним, що діяльність ця перетворилася на професію, галузь знань – на самостійну дисципліну, а соціальний шар – на дуже впливову суспільну силу.

Роль цієї зростаючої суспільної сили змусила заговорити про «революцію менеджерів», коли з'явилися корпорації-гіганти, що володіли величезним економічним, виробничим, науковотехнічним потенціалом, порівняним за потужністю з цілими державами [6].

Термін «менеджмент» в українській мові є запозиченим з англійської мови і походить від «to manage» – керувати, управляти, справлятися з певним видом діяльності. Також існує припущення, що дане слово в англійську мову було запозичене ще з латинської мови і походить від «manus» (англ. hand рука). Згодом в італійській мові воно утворило слово «maneggiare» (to handle справлятися), а в іспанській мові вже означало «to control a horse» – «управляти конем».

З розвитком ринкової економіки в Україні, під впливом глобалізаційних процесів термін «менеджмент» для позначення певного виду економічного управління в умовах ринкових відносин став широко використовуватися вітчизняними науковцями та практикаками.

В Оксфордському словнику англійської мови термін «менеджмент» визначається [3]:

- як спосіб (манера) спілкування з людьми;
- влада і мистецтво управління;
- особливого роду вміння й адміністративні навички;
- орган управління, адміністративна одиниця.

Каліна І. І., Левченко М. О., Кривоберець М. М. в курсі лекцій для

самостійного вивчення дисципліни менеджмент туризму зазначається, що головне завдання менеджменту - сприяти розвитку в людей здатності до сумісних дій шляхом постановки загальних цілей, визначення цінностей, правильної структури організації, виховання необхідних трудових навичок і забезпечення кваліфікаційного розвитку [3].

Очевидним є те, що поняття «управління» та «менеджмент» є схожими, але водночас не можна вести мову про їх абсолютну ідентичність.

Зміст поняття «менеджмент» увібрав у себе всю різноманітність вимог до управління, як виду діяльності, процесу, системи та мистецтва. Поряд з цим науковці трактують його як орган управління та адміністративну одиницю.

Розділяємо думку вчених, які наголошують на тому, що категорія «управління» значно ширша, ніж «менеджмент», оскільки охоплює системи живої та неживої природи «...управляти можна різними процесами, приміром хімічною реакцією, проте невірно казати «менеджмент хімічної реакції» або «менеджмент автотранспорту».

На відміну від управління (що застосовується до різних сфер людської діяльності – соціальної, політичної, економічної, духовної) менеджмент передбачає насамперед діяльність з керівництва людьми в різних організаціях, які орієнтуються переважно на отримання прибутку чи комерційного успіху. Тому, доцільно розглядати категорію «управління» і «менеджмент» як синоніми в тому випадку, коли йдеться про сферу бізнесу.

Досить органічно поєднує всі визначення до сутності менеджменту Б. Будзан, який вважає, що:

- «менеджмент – це процес управління ресурсами і людьми, який включає певні цілі, планування, організацію, лідерство й контроль, що спрямовуються на досягнення кінцевої мети;

- це діяльність, яка спрямована на здійснення цього процесу;

- це певний прошарок (категорія) людей, що професійно займаються цією діяльністю і зосереджені в апараті управління;

- це мистецтво управління; це галузь науки, тобто теорія, сума знань,

накопичених за всю історію розвитку суспільства, що подається у вигляді концепцій, підходів, принципів, методів і способів».

Менеджмент виник внаслідок професіоналізації управління в бізнесі. В сучасному розумінні менеджер – це професійний управлінець, який має фахову підготовку і здійснює управління організацією (підприємством) в ринкових умовах. Менеджер повинен формувати ефективні міжособистісні відносини, творчо підходити до вирішення проблем, досягати поставленої мети і результатів.

Отже, поняття «управління» досить складне та багатогранне, і застосовується в різних сферах людської діяльності, охоплює велику кількість об'єктів та явищ, адже проявляється:

- в живій природі (управління біологічними явищами);
- в неживій природі (управління механізмами, технологічними процесами тощо);
- управління соціальними системами (управління людьми, групами людей).

В свою чергу, поняття «менеджмент» має виокремлене середовище, у межах якого відбувається керуючий вплив суб'єкта на об'єкт, а саме - сфера бізнесу. Водночас, керівництво є складовою частиною системи управління і полягає в офіційній розпорядчій діяльності керівника, направленої на організацію та координування співпраці трудового колективу туристичного підприємства для досягнення певних результатів.

Однією з найважливіших особливостей туризму як об'єкта управління є специфіка туристичних послуг і туристичного продукту. Їх необхідно враховувати під час розробки системи управління туристичним підприємством, організацією, територією, при встановленні стандартів обслуговування, навчанні персоналу тощо.

Особливі вимоги до менеджменту в туризмі висуває і специфіка туристичного попиту, який має неоднорідний характер і вирізняється серед інших причин:

- невідчутністю і незбереженістю турпродукту;
- різноманітністю споживчих уподобань;
- високою значимістю суспільних факторів.

На управлінні туристичною сферою позначається й така її особливість, як отримання послуги в комплексі під час перебування туриста на відпочинку. Саме цей комплекс становить основу туристичного попиту. Залежно від клієнтів на передній план можуть виходити та чи інша послуга. Турпродукт створюється зусиллями багатьох організацій, залежних одна від одної. В результаті цього зростає значення кооперації як по горизонталі, так і по вертикалі, що полегшує падання послуг в комплексі.

Отже, результати досліджень свідчать, що поведінка туриста впливає на ставлення до нього місцевих мешканців та інших мандрівників. Так, якщо туристи влаштовують галасливі вечірки, займаються видами відпочинку, які негативно впливають на природу, то це викликає негативне ставлення до них місцевих мешканців і може зіпсувати відпочинок.

Нарешті, діяльність з управління туризмом специфічна і суттєво відрізняється від діяльності працівників інших галузей, хоча на перший погляд може здатися, що менеджмент туристичного регіону і турфірми ґрунтується на тій самій базі, що й менеджмент будь-якого підприємства системи "людина-людина".

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баєва О. В., Новальська Н. І., Згалат-Лозинська Л. О. Основи менеджменту: практикум: навч. посіб. / О. В. Баєва, 332 Н. І. Новальська, Л. О. Згалат-Лозинська. — К.: Центр учбової л-ри, 2007. — 524 с.
2. Виноградський М. Д., Виноградська А. М., Шкапова О. М. Менеджмент в організації: навч. посіб. / М. Д. Виноградський, А. М. Виноградська, О. М. Шкапова. — К.: КОНДОР, 2002. — 654 с.
3. Каліна І. І., Левченко М. О., Кривоберець М. М. Менеджмент в туризмі: Курс лекцій для самостійного вивчення дисципліни – К.: МАУП. 2022. – 279 с.

4. Немцов В. Менеджмент організацій: навч. посіб. для студ. ВНЗ / В. Д. Немцов, Л. Є. Довгань, Г. Ф. Сініок. — К.: ТОВ “УВПК” ЕксОб, 2002.-392 с.

5. Тейлор Ф. Принципи наукового управління - 1911 р

6. Файоль А. І. Менеджмент організацій: підручник - К.: Либідь, 2004.-448 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕРОБКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

Харченко Тетяна Олександрівна

к.е.н., доцент

Глазирін Сергій Леонідович

Здобувач

Сумський національний аграрний університет

м. Суми, Україна

Вступ. Актуальність організаційно-правового регулювання переробки сільськогосподарської продукції в Україні надзвичайно важлива з наступних причин:

- є необхідною умовою для стимулювання розвитку переробної галузі сільськогосподарської продукції. Це сприяє збільшенню доданої вартості продукції, створенню нових робочих місць, підвищенню доходів сільськогосподарських виробників та загальному економічному зростанню країни;

- є важливим інструментом для забезпечення якості та безпеки переробленої сільськогосподарської продукції. Чіткі стандарти, правила маркування та контроль за дотриманням норм сприяють захисту прав споживачів і підвищенню довіри до внутрішнього та зовнішнього ринків;

- ефективне регулювання переробки сільськогосподарської продукції враховує принципи сталого розвитку та екологічної відповідальності. Воно спрямоване на забезпечення екологічно чистих технологій, оптимізацію використання ресурсів та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище;

- гармонізація національного нормативно-правового поля з вимогами європейського законодавства у сфері переробки сільськогосподарської продукції. Це дозволяє українським підприємствам отримати доступ до широкого європейського ринку та підвищити їх конкурентоспроможність.

Враховуючи ці фактори, актуальність належного організаційно-правового

регулювання переробки сільськогосподарської продукції в Україні стає очевидною, оскільки вона сприяє розвитку галузі, захисту інтересів споживачів, збереженню довкілля та впровадженню європейських стандартів у цій сфері.

Мета роботи. Дослідження організаційно-правових засад регулювання переробки сільськогосподарської продукції в Україні.

Матеріали та методи. Недостатня координація та співробітництво між різними органами влади та інституціями, відповідальними за регулювання переробки сільськогосподарської продукції, призводить до розбіжностей, дублювання функцій та непослідовності в прийнятті рішень. Недостатня прозорість та доступність організаційно-правових засад, пов'язаних з переробкою сільськогосподарської продукції, ускладнює розуміння та використання правових норм і призводить до правової несправедливості. Відсутній ефективний механізм контролю та виконання нормативно-правових актів щодо переробки сільськогосподарської продукції. Всі ці проблеми не лише обмежують розвиток переробної галузі сільськогосподарської продукції, але також можуть негативно впливати на економічну стабільність, конкурентоспроможність та сталий розвиток аграрного сектора України.

Результати та обговорення. Організаційно-правові засади регулювання переробки сільськогосподарської продукції в Україні є надзвичайно важливим аспектом сфери публічного управління розвитку аграрного сектора країни та забезпечення ефективного функціонування переробних підприємств. Ця сфера потребує належного законодавчого підґрунтя, яке встановлює правила та процедури щодо переробки сільськогосподарської продукції з метою забезпечення її якості, безпеки та конкурентоспроможності. Україна є аграрною країною з потужним потенціалом у сфері сільського господарства та переробки сільськогосподарської продукції. Розвиток переробної галузі сприяє створенню нових робочих місць, збільшенню доданої вартості продукції та підвищенню доходів сільськогосподарських виробників. Організаційно-правове регулювання гарантує якість та безпеку переробленої сільськогосподарської продукції, що є важливим фактором для захисту інтересів споживачів.

Встановлення стандартів, правил маркування, процедур контролю та сертифікації сприяє забезпеченню якості продукції, відповідності її вимогам безпеки та збереженню здоров'я споживачів, спрямоване на сталість та екологічну відповідальність у сфері переробки сільськогосподарської продукції. Встановлення екологічних норм, правил відновлення ресурсів та раціонального використання енергії допомагає зберегти природні ресурси та зменшити негативний вплив на довкілля.

Отже, належне організаційно-правове регулювання переробки сільськогосподарської продукції в Україні є актуальним з метою розвитку галузі, захисту інтересів споживачів та забезпечення сталого розвитку аграрного сектора країни. У законодавчій базі України, що стосується переробки сільськогосподарської продукції, міститься ряд нормативно-правових актів, які встановлюють правила щодо виробництва, маркування, якості та безпеки переробленої продукції. Рамковими нормативно-правовими актами в цій сфері є Закон України «Про якість та безпеку харчових продуктів та продовольчої сировини» [2], Закон України «Про державну підтримку сільського господарства» [1], Постанова КМУ «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств» [4], Постанова КМУ «Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств» [3], Постанова КМУ «Про затвердження Порядку надання сімейним фермерським господарствам додаткової фінансової підтримки через механізм доплати на користь застрахованих осіб - членів/голови сімейного фермерського господарства єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [5].

Розглянемо більш детально деякі документи які регулюють переробку сільськогосподарської продукції в Україні. Закон України «Про якість та безпеку харчових продуктів та продовольчої сировини» відіграє ключову роль у регулюванні переробки сільськогосподарської продукції в Україні. Цей закон

має на меті забезпечення високої якості та безпеки харчових продуктів і продовольчої сировини на всіх етапах їх виробництва, переробки, зберігання та реалізації. Закон встановлює вимоги та стандарти, які повинні бути дотримані під час переробки сільськогосподарської продукції і виготовлення харчових продуктів. Він регулює процедури контролю якості та безпеки продукції, включаючи випробування, сертифікацію, маркування та упаковку. Закон також встановлює відповідальність за порушення вимог щодо якості та безпеки харчових продуктів і продовольчої сировини, що сприяє захисту прав споживачів. Він регламентує процедури ведення документації, включаючи технічні карти, ідентифікаційні документи та санітарно-гігієнічні норми. Закон є важливим інструментом для забезпечення якості та безпеки переробленої сільськогосподарської продукції та продовольчої сировини. Він сприяє підвищенню довіри споживачів до українських харчових продуктів, створює умови для розвитку сільськогосподарського сектора та забезпечує виконання міжнародних стандартів у галузі харчової безпеки.

Загалом, Закон України «Про якість та безпеку харчових продуктів та продовольчої сировини» визначає важливі норми і правила, що регулюють переробку сільськогосподарської продукції та забезпечують якість і безпеку харчових продуктів, сприяючи здоров'ю та добробуту населення.

Закон України «Про державну підтримку сільського господарства» відіграє значну роль у регулюванні переробки сільськогосподарської продукції в Україні. Цей закон має на меті забезпечення стійкого розвитку сільського господарства, включаючи його переробну галузь [1].

Основні ролі Закону про державну підтримку сільського господарства у регулюванні переробки сільськогосподарської продукції в Україні включають:

1. Фінансова підтримка. Закон передбачає механізми надання фінансової підтримки сільськогосподарським підприємствам, включаючи підприємства з переробки, шляхом надання субсидій та дотацій.

2. Регулювання цін. Закон визначає механізми регулювання цін на сільськогосподарську продукцію та перероблену продукцію з метою

забезпечення справедливої оплати сільськогосподарських виробників та захисту їхніх інтересів.

3. Стимулювання інновацій. Закон сприяє стимулюванню інноваційних процесів у переробній галузі сільськогосподарської продукції шляхом надання пільг, пріоритетного доступу до державних програм та інших заходів підтримки.

4. Регуляторні політики. Закон передбачає розробку та впровадження регуляторних політик у сфері переробки сільськогосподарської продукції з метою спрощення бізнес-процесів, зменшення адміністративних бар'єрів та стимулювання підприємницької активності.

5. Норми безпеки та якості. Закон встановлює вимоги до якості та безпеки переробленої сільськогосподарської продукції з метою захисту прав споживачів та забезпечення високих стандартів якості.

Загалом, Закон України «Про державну підтримку сільського господарства» створює правову основу для регулювання та розвитку переробки сільськогосподарської продукції в Україні, сприяючи підтримці сільськогосподарських підприємств і стимулюючи їхнє ефективне функціонування. Нормативно-правові акти встановлюють правила і стандарти, які регулюють процеси переробки, виробництва, якості та безпеки сільськогосподарської продукції. Вони визначають вимоги до технологічних процесів, умов зберігання та транспортування продукції, маркування, сертифікації та контролю за відповідністю стандартам, забезпечує захист інтересів сільськогосподарських виробників та споживачів, забезпечує розумний рівень цін на перероблену продукцію та стимулює інноваційні процеси у галузі. Таким чином, нормативно-правове регулювання є необхідною складовою для стабільного та ефективного функціонування переробної галузі сільськогосподарської продукції в Україні.

Висновки. Враховуючи все вищевикладене можемо зазначити, що організаційно-правове регулювання переробки сільськогосподарської продукції грає критичну роль в економічному, соціальному та екологічному розвитку

сільського господарства в Україні. Це дозволяє забезпечити належну якість та безпеку переробленої продукції, захист прав споживачів, підтримку сільськогосподарських виробників та стимулювання їхнього розвитку. Зокрема сприяє створенню рівних умов для учасників ринку, забезпечує конкурентність та прозорість в галузі переробки сільськогосподарської продукції.

Зазначене регулювання також має соціальний аспект, оскільки воно сприяє забезпеченню працівникам галузі гідних умов праці, дотриманню їхніх прав та соціального захисту. Отже, організаційно-правове регулювання переробки сільськогосподарської продукції в Україні є важливим інструментом для створення стабільного та конкурентоспроможного аграрного сектору, забезпечення якості та безпеки харчових продуктів, підтримки сільськогосподарських виробників та стимулювання їхнього розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про державну підтримку сільського господарства: Закон України № 1877-IV від 24.06.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text> (дата звернення: 10.06.2023).

2. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України № 771/97-ВР від 23.12.1997. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 14.06.2023).

3. Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств: Постанова КМУ № 384 від 21 квітня 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/384-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.06.2023).

4. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств: Постанова КМУ № 106 від 7 лютого 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення:

25.06.2023).

5. Про затвердження Порядку надання сімейним фермерським господарствам додаткової фінансової підтримки через механізм доплати на користь застрахованих осіб - членів/голови сімейного фермерського господарства єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Постанова КМУ № 565 від 22 травня 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.06.2023).

ЦИФРОВА КУЛЬТУРА ПІДПРИЄМСТВ: ВИКЛИКИ, ЗАГРОЗИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Чернух Діана Віталіївна
аспірантка I курсу навчання
спеціальність 051 «Економіка»
Інститут економіки промисловості НАН України
м. Київ, Україна

Вступ./Introduction. Цифровий світ постійно змінюється, і підприємства повинні адаптуватися до цих змін, щоб залишатися конкурентоспроможними. Одним із ключових способів адаптації є створення цифрової культури. Згідно з даними компанії Deloitte до 2024 року 80% всіх взаємодій між компаніями та клієнтами будуть здійснюватися в цифровому форматі.

Дослідження проведене McKinsey & Company показує, що до 2025 року 70% всіх робочих місць будуть вимагати певного рівня цифрових навичок, а дослідження проведене компанією PwC стверджує, що до 2030 року світова економіка цифрової трансформації досягне 15,7 трильйона доларів США. Ці дослідження показують, що цифрова трансформація є неминучою і що компанії, які не адаптуються до цифрового світу, будуть відставати від конкурентів і втрачати клієнтів.

Ціль роботи./Aim. Дослідити особливості викликів, загроз та перспектив, пов'язаних з впровадженням цифрової культури на підприємстві. Визначити ключові проблеми та виклики, з якими стикаються компанії під час цифрової трансформації.

Матеріали та методи./Materials and methods. Під час написання наукової роботи були використані такі наукові методи як: кількісний аналіз даних, який дозволяє застосувати статистичні методи дослідження для обробки та аналізу зібраних даних, зокрема для ідентифікації тенденцій, взаємозв'язків та статистично значущих відмінностей у впровадженні цифрової культури. Вивчення трендів та прогнозування, зокрема аналіз сучасних трендів у галузі цифрової культури та прогнозування їхнього майбутнього розвитку. Це

дозволяє оцінити потенційні перспективи та ризики, пов'язані з цифровими технологіями та культурою на підприємстві.

Результати та обговорення./Results and discussion. Сьогодні коли світ стає все більш диджиталізованим, розвиток цифрової культури є актуальним для інноваційного підприємства.

Клієнти, співробітники та партнери віддають перевагу взаємодіяти з компаніями в цифровому форматі. Цифрові інструменти дозволяють підприємствам бути більш ефективними та продуктивними, а також надавати клієнтам кращий досвід. Серед основних причин розвитку та впровадження ефективної цифрової культури варто виділити такі чинники:

- ***Світ стає все більш цифровим.*** Згідно з опитуванням проведеним компанією McKinsey & Company до кінця 2023 року в світі буде понад 4,6 мільярда користувачів Інтернету. Оскільки сьогодні все більше людей проводять час в Інтернеті та використовують цифрові пристрої для спілкування, роботи та розваги.

- ***Цифрові інструменти дозволяють компаніям бути більш ефективними та продуктивними.*** Цифрові інструменти можуть автоматизувати завдання, що звільняє час працівникам для більш творчої та стратегічної роботи.

- ***Цифрові інструменти дозволяють компаніям надавати клієнтам кращий досвід.*** Цифрові інструменти дозволяють компаніям надавати клієнтам 24/7 підтримку, персоналізувати досвід покупок і пропонувати нові продукти та послуги. Згідно з даними компанії Gartner до 2025 року понад 70% всіх покупок будуть здійснюватися в Інтернеті. При цьому до 2027 року понад 80% всіх робочих місць будуть вимагати певного рівня цифрових навичок [1].

Сьогодні цифрова культура – це спосіб мислення, поведінки та взаємодії, який базується на використанні цифрових технологій. Вона включає в себе такі цінності, як інноваційність, гнучкість та співпраця. Окрім цього варто зазначити, що перед даною культурою сьогодні стоїть ряд викликів, загроз та перспектив (таб. 1).

**Виклики, загрози та перспективи розвитку
цифрової культури на підприємствах**

Виклики	Загрози	Перспективи
Нестача цифрових навичок у співробітників	Втрата конкурентоспроможності	Покращення ефективності та продуктивності
Культурний опір та зміна менталітету	Невдале впровадження технологій	Інноваційність та конкурентна перевага
Кібербезпека та захист даних	Зниження продуктивності	Покращений клієнтський сервіс та взаємодія
Фінансові обмеження	Застарілість та втрата ринкової позиції	Впровадження інновацій
Зміна бізнес-моделей	Зниження лояльності співробітників	Нові можливості для розвитку бізнесу
	Зниження задоволеності клієнтів	Підвищена гнучкість та адаптивність
		Покращена аналітика та прийняття рішень
		Розширення глобальної присутності
		Підвищення залучення та задоволення співробітників
		Стимулювання співпраці та творчості

Джерело: складено на основі [2-4]

У 2023 році компанією Deloitte було проведено дослідження серед 1 000 компаній у всьому світі. Опитування показало, що 95% компаній вважають, що цифрова культура є важливою для успіху їхніх компаній. Опитування також показало, що цифрова культура може принести ряд переваг підприємствам, таких як покращена ефективність аудиту, зниження витрат, покращене обслуговування клієнтів, покращена інноваційність та покращена конкурентоспроможність [5].

Варто зазначити, що опитування проведене World Economic Forum 2020 року показало, що цифрові технології є одним з найважливіших драйверів

економічного зростання в майбутньому. Дослідження проведене McKinsey Global Institute 2019 року показало, що цифрова трансформація може додати до світової економіки до 13 трлн доларів до 2030 року. Опитування Міжнародного валютного фонду 2021 року показало, що цифрова трансформація може сприяти економічному зростанню та створенню робочих місць у країнах з низьким і середнім рівнем доходів. Дослідження Dell Technologies 2021 року показало, що 82% підприємств вважають, що цифрова трансформація є важливою для їхнього успіху. За даними опитування PwC 80% підприємств вважають, що цифрові технології відіграють важливу роль у їхньому зростанні.

Дані дослідження показують, що цифрова культура має значний вплив на економічний розвиток підприємств і країн. Підприємства, які впроваджують цифрові технології, можуть підвищити свою ефективність, продуктивність, продажі, рентабельність і конкурентоспроможність. Це, в свою чергу, може призвести до економічного зростання і створення робочих місць [6].

Однак слід зазначити, що цифрова культура може мати як позитивні, так і негативні наслідки для економічного розвитку підприємств. З одного боку, цифрова культура може допомогти підприємствам підвищити свою ефективність, продуктивність і конкурентоспроможність. З іншого боку, вона може призвести до втрати робочих місць, оскільки деякі завдання можуть бути автоматизовані. Тому важливо, щоб підприємства зважили всі ризики та переваги цифрової трансформації перед тим, як впроваджувати її впроваджувати [7].

Висновки./Conclusions. У сучасному диджиталізованому світі цифрова культура являється ключовим фактором успіху підприємства. Переваги впровадження цифрової культури полягають у поліпшенні комунікації та співпраці, прискоренні процесів прийняття рішень та виконанні завдань, а також впровадженні інновацій. Вона створює нові можливості для розвитку підприємства, допомагає покращити ефективність його діяльності та підвищити конкурентоспроможність.

Для успішного розвитку цифрової культури на підприємстві необхідно

вирішити проблеми та виклики які постають. Це можна зробити шляхом створення сприятливого середовища для впровадження технологій, забезпечення навчання та підтримки персоналу, розробки стратегій кібербезпеки та захисту даних. Вона може стати джерелом конкурентної переваги та стимулювати інновації. Розвиток цифрової культури відкриває нові горизонти для підприємств, допомагає їм пристосуватися до змін в економічному та технологічному середовищі, а також забезпечує більшу взаємодію зі споживачами та іншими стейкхолдерами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1 Трушкіна Н. В., Чернух Д. В. Цифрові навички і цифрова компетентність: європейський досвід і можливості його застосування в Україні. Implementation of modern technologies in science: Proceedings of the XIII International Scientific and Practical Conference (Bulgaria ,Varna, December 20-23, 2022). Varna: International Science Group, 2022. P. 130-139.

2. Трушкіна Н. В., Чернух Д. В. Оцінювання впливу діджиталізації на економічну активність і конкурентні переваги компаній: емпіричне дослідження різних країн світу. Modern foundations of economics, management and tourism: collective monograph. Modern foundations of economics, management and tourism: collective monograph. Boston: Primedia eLaunch, 2022. P. 337-354. <https://doi.org/10.46299/ISG.2022.MONO.ECON.4.4.14>

3. Трушкіна Н. В., Чернух Д. В. Цифрова культура як сучасний тренд розвитку логістичних компаній. The XXXVII International Scientific and Practical Conference «Modern ways of solving the latest problems in science», September 2023, 2022. Varna, Bulgaria, 2022. P. 97-105.

4. Bezpartochna O., Trushkina N., Chernukh D. Influence of digital technologies on the development of the corporate culture of logistics companies. Strategic imperatives of economic systems management in the context of global transformations: scientific monograph / Edited by M. Bezpartochnyi, V. Riashchenko, N. Linde. Riga: Institute of Economics of the Latvian Academy of

Sciences, 2021. P. 121-137.

5. Дащенко, Н. М. (2020). Соціально відповідальне управління персоналом підприємства в умовах цифровізації економіки. *Бізнес Інформ*, 4, 424-432. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-4-424-432> (дата звернення: 13.07.2023).

6. Григорак, М., Трушкіна, Н., Чернух, Д. (2022). Грейдування як метод формування системи мотивації персоналу логістичних компаній. *Věda a perspektivy*, 7(14), 115-129. [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-7\(14\)-115-129](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-7(14)-115-129).

7. Трушкіна Н .В., Чернух Д. В. Цифрова культура компаній: уточнення термінології *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2023. Vol. 2. No. 1. P. 19- 33.<https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20230201.03>

ВПЛИВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗМІН В ЕКОНОМІЦІ ЗНАНЬ НА СТРАТЕГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Шевченко Єлизавета Андріївна

Студентка

Національний аерокосмічний університет

імені М. Є. Жуковського «ХАІ»

м. Харків, Україна

Вступ. Формування стратегічних механізмів інноваційної взаємодії суб'єктів господарювання в сучасних умовах економіки знань, вимагає від усіх учасників врахування змін, які мають місце у фінансово-економічній сфері. Це дозволить скорегувати наявні стратегії інноваційного розвитку та підвищити ефективність своєї діяльності.

Мета роботи. Розглянути фінансово-економічні зміни в економіці знань, які впливають на формування та корегування стратегічних механізмів інноваційної взаємодії суб'єктів господарювання.

Матеріали та методи. Для досягнення поставленої мети було використано загальнонаукові методи дослідження: аналізу та синтезу – для визначення взаємозв'язків між елементами дослідження, абстрактно-логічний метод – для формулювання висновків.

Результати та обговорення. Економіка знань ґрунтується на інтенсивному використанні знань, інформації та технологій у виробничих процесах та діяльності підприємств. Але на розвиток інноваційного потенціалу та посилення інноваційної взаємодії підприємств суттєвий вплив мають впливають фінансово-економічні зміни, які необхідно враховувати в процесі формування та корегування стратегічних механізмів інноваційної взаємодії суб'єктів господарювання.

Зазначимо, що стратегічний механізм інноваційної взаємодії суб'єктів господарювання охоплює комплекс заходів та стратегій, спрямованих на підтримку та розвиток інноваційного потенціалу підприємств, організацій та

інших учасників економічного процесу. Цей механізм сприяє створенню сприятливого середовища для взаємодії та співпраці між суб'єктами господарювання з метою стимулювання інноваційної діяльності та досягнення спільних цілей [1].

Основні складові стратегічного механізму інноваційної взаємодії включають [1-2]:

Розвиток інноваційної культури. Стратегічний механізм передбачає створення середовища, де інновації вважаються цінністю і підтримуються на всіх рівнях організації. Це може включати поширення інноваційних цінностей, сприяння творчості та стимулювання новаторського мислення серед працівників.

Залучення зовнішніх ресурсів. Стратегічний механізм сприяє активному залученню зовнішніх ресурсів, таких як науково-дослідні установи, вузи, інноваційні стартапи та інвестиційні фонди. Це дозволяє підприємствам отримувати нові знання, технології та фінансові ресурси для розвитку інноваційних проектів.

Партнерство та співпраця. Стратегічний механізм сприяє формуванню партнерських відносин та співпраці між різними суб'єктами господарювання, включаючи підприємства, дослідницькі установи, урядові органи та інші зацікавлені сторони.

Це може включати створення інноваційних кластерів, мережевих структур або спільних дослідницьких проектів з метою обміну знаннями, ресурсами та досвідом.

Фінансування інновацій. Стратегічний механізм передбачає створення ефективної системи фінансування інноваційних проектів. Це може включати доступ до державних грантів, інвестиційного капіталу, банківських кредитів та інших джерел фінансування, що сприяють розвитку та впровадженню інновацій.

Управління знаннями. Стратегічний механізм сприяє ефективному управлінню знаннями, їх збору, аналізу та поширенню в організації. Це може

включати створення баз даних, систем обміну знаннями, навчальних програм та інших інструментів для підтримки інноваційної діяльності.

У свою чергу, вплив фінансових та економічних факторів проявляється наступним чином [3-4]:

По-перше, один з основних аспектів інноваційної взаємодії - це фінансування інноваційних проєктів. Зміни в фінансових умовах, наприклад, зміна процентних ставок, доступність кредитів або джерел фінансування, можуть впливати на можливість підприємств отримувати необхідні кошти для реалізації своїх інноваційних ідей. Якщо фінансування стає більш доступним і привабливим, це може сприяти зростанню кількості інноваційних проєктів та їх успішній реалізації.

По-друге, фінансово-економічні зміни можуть впливати на розподіл ресурсів між суб'єктами господарювання. Наприклад, зміна умов оподаткування або встановлення фінансових стимулів може сприяти перерозподілу ресурсів на користь інноваційно активних підприємств. Це може стимулювати конкуренцію та сприяти зростанню інноваційного потенціалу в економіці.

По-третє, стратегічні механізми інноваційної взаємодії також можуть залежати від фінансового клімату та економічних умов загалом. Наприклад, невпевненість на фінансових ринках або економічні рецесії можуть призвести до зниження інвестицій у дослідження, та сповільненню розвитку інноваційних процесів. З іншого боку, стабільні та сприятливі фінансово-економічні умови можуть стимулювати довгострокові інноваційні стратегії та сприяти ефективній взаємодії між суб'єктами господарювання.

Узагальнюючи, відмітимо, що фінансово-економічні зміни можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на процес формування, або корегування стратегічних механізмів інноваційної взаємодії суб'єктів господарювання в економіці знань. Важливо забезпечити стабільні та сприятливі умови для розвитку інноваційного потенціалу, залучення інвестицій та сприяння взаємодії між суб'єктами господарювання для досягнення успіху в економіці знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лі Ц. Стратегічні механізми інноваційної взаємодії підприємств в економіці знань // Вісник київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2016. – № 84. – С. 32-37.
2. Луциків І. В. Інноваційна взаємодія як метод активізації інноваційної діяльності// Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих учених «Соціально-економічні аспекти розвитку економіки». 2017.-С. 50–5.
3. Теребух А. А., Лісовська Л. С. Визначення пріоритетності впливу факторів середовища на прийняття господарських рішень // Вісник Одеського національного університету. Серія «Економіка». – 2015. – №20. Вип. 3. С. 154-158.
4. Макарчук, О., Нікітенко, О. Фінансово-економічні зміни в економіці знань та їх вплив на інноваційні процеси // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Економіка, аграрне підприємництво, бізнес, 2018. – № 246(1). – С. 165-173.

РОЛЬ ТА РИЗИКИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИМ МЕХАНІЗМОМ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Ясіненко Ганна Денісівна,
Студентка
Національний аерокосмічний університет
імені М. Є. Жуковського «ХАІ»
м. Харків, Україна

Вступ. Розвиток сучасних цифрових технологій активізує формування інформаційних й бізнесових комунікацій між підприємствами, розширяє можливості їх взаємодії. Використання інформаційно-комунікаційних технологій має вагоме значення для конкурентоспроможності та обліково-фінансового забезпечення підприємств, оскільки від його ефективності залежить їх розвиток й результативність, що й актуалізувало тему дослідження.

Мета роботи. Розглянути роль та ризики інформаційно-комунікаційних технологій в управлінні обліково-фінансовим механізмом суб'єктів господарювання.

Матеріали та методи. Для досягнення поставленої мети в дослідженні було використано загальнонаукові методи дослідження: структурно-логічний аналіз – для визначення взаємозв'язків між елементами дослідження, абстрактно-логічний метод – для формулювання висновків.

Результати та обговорення.

Аналіз сучасної літератури дозволив виділити завдання, які виконують інформаційно-комунікаційні технології в управлінні обліково-фінансовим механізмом підприємства [1-3]:

1. Автоматизація обліку. ІКТ дозволяють швидко та точно збирати, обробляти та зберігати облікову інформацію. Електронні системи обліку та програмні комплекси дозволяють автоматизувати процеси обліку фінансових операцій, складання звітності, оподаткування та інші фінансові процедури.

2. Прискорення процесу доступності до інформації. ІКТ забезпечують

швидкий та зручний доступ до фінансової інформації для всіх зацікавлених сторін, включаючи керівництво підприємства, інвесторів, банки, регуляторні органи тощо. Це дозволяє приймати обґрунтовані рішення, підтримувати комунікацію та співпрацю між різними департаментами та зацікавленими сторонами.

3. Проведення фінансового аналізу та прогнозування. ІКТ надають інструменти для здійснення фінансового аналізу, моделювання та прогнозування. Завдяки цьому можна проводити комплексний аналіз фінансових показників, оцінювати фінансову стійкість підприємства, проводити стрес-тестування та робити прогнози щодо фінансових результатів у майбутньому.

4. Забезпечення проведення електронних платежів та фінансових операцій. ІКТ дозволяють проводити безпечні та швидкі електронні платежі, операції з рахунками, взаєморозрахунки з постачальниками та клієнтами. Це зменшує ризики, пов'язані зі злочинністю, сприяє ефективному керуванню грошовим потоком та покращує ліквідність підприємства.

5. Проведення управлінського обліку. ІКТ дозволяють вести ефективний управлінський облік, включаючи контроль за запасами, виробництвом, постачанням та логістикою. Вони надають інструменти для планування та оптимізації виробничих процесів, аналізу ефективності та прийняття рішень щодо виробничих показників.

6. Забезпечення безпеки та конфіденційності. ІКТ допомагають забезпечити безпеку та конфіденційність фінансової інформації. Вони включають захисні заходи, такі як шифрування даних, системи контролю доступу та аудиту, щоб запобігти несанкціонованому доступу до фінансових даних підприємства.

Так, сьогодні найбільш перспективним інструментів для бізнесу вважають хостингові та «хмарні» технології, які дозволяють економити фінанси шляхом скорочення капітальних інвестицій. Також високим попитом користуються на українському ринку ERP-системи. За оцінками SAP – сегмент

великих компаній насичений цими технологіями тільки на 30%. Проте обсяг продаж ERP-систем з кожним роком збільшується, враховуючи те, що вже зараз частка ERP-рішень становить майже 13% усього обсягу українського ринку ПЗ і IT-послуг [2]. Популярною для підприємств України є й технологія SAP HANA (High Performance Analytic Appliance), за допомогою якої можливо обробляти та аналізувати великі масиви інформації [2].

Необхідно додати, що при використанні підприємством інформаційно комунікаційних технологій в управлінні обліково-фінансовим механізмом, вони стикаються з різними загрозами, які можуть впливати на їх ефективність та безпеку, а саме [3-5]:

1. Кіберзлочинність. Розвиток технологій також призводить до зростання кіберзлочинності. Хакери та зловмисники можуть направляти свої атаки на системи обліково-фінансового управління підприємства з метою викрадення чутливої інформації, розповсюдження шкідливих програм або виконання шахрайських дій, що може призвести до втрати даних, фінансових збитків або порушення репутації.

3. Ризик втрати даних. Неадекватне зберігання, резервне копіювання або недостатня захисту даних може призвести до їх втрати або пошкодження. Технічні збої, віруси, помилки операторів або природні катастрофи можуть призвести до непоправних наслідків для фінансових даних підприємства.

4. Несанкціонований доступ. Низькій рівень системи контролю доступу до фінансової інформації може призвести до несанкціонованого доступу працівників або зовнішніх осіб до конфіденційних даних. Це може викликати виток конфіденційної інформації, порушення конфіденційності та порушення законодавства щодо захисту даних.

5. Технічні проблеми. Технічні несправності, помилки програмного забезпечення, конфлікти між системами або недостатня швидкість та масштабованість інформаційних систем можуть спричинити збої у функціонуванні обліково-фінансових процесів. Це може призвести до втрати продуктивності, затримок у звітності та іншим негативним наслідкам.

6. Соціальний інжиніринг: Зловмисники можуть використовувати методи соціального інжинірингу, щоб отримати нелегальний доступ до систем обліково-фінансового управління. Це може включати підступи до паролів, фішингові атаки або маніпуляцію співробітниками з метою отримання конфіденційної інформації.

Для зменшення цих загроз необхідно вживати заходів забезпечення безпеки ІКТ, таких як використання сильних паролів, шифрування даних, резервне копіювання, системи аутентифікації, фізичний та логічний контроль доступу, оновлення програмного забезпечення та регулярні аудити безпеки. Підприємство також повинно розробити план надійності та відновлення після інциденту, щоб забезпечити швидке відновлення діяльності в разі виникнення проблем.

Таким чином, використання інформаційно-комунікаційних технологій у сучасному управлінні обліково-фінансовим механізмом суб'єктів господарювання є надзвичайно важливим. ІКТ забезпечують швидкий і зручний доступ до інформації, автоматизують процеси обліку та фінансового управління, сприяють забезпеченню ефективної взаємодії між різними суб'єктами господарювання. Але, для отримання ефективних результатів в ході використання інформаційно-комунікаційних технологій в управлінні обліково-фінансовим механізмом суб'єктів господарювання необхідно враховувати ризики та мати надійні системи захисту інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гудзь О. Є. Модернізація інформаційного забезпечення корпоративного управління на основі сучасних цифрових технологій // Економіка. Менеджмент. Бізнес. – 2018. – №3 (25). – С. 4-12.
2. Гудзь О. Є. Модернізація організаційно-інформаційного дизайну сучасних підприємств // Економіка. Менеджмент. Бізнес. – 2017. №2. – С. 4-12.
3. Гусєва О. Ю., Легомінова С. В. Діджиталізація – як інструмент удосконалення бізнес-процесів, їх оптимізація // Економіка. Менеджмент.

Бізнес. – 2018. – № 1 (23). – С. 33-39.

4. Чубаєвський В. І. , Франчук Т. М. Проблеми захисту персональних даних в електронно- інформаційному середовищі // Кібербезпека. Безпека держави: матеріали наукових семінарів (Київ, 27 листопада 2020 р.) / відп. ред. А. М. Десятко. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. – 101 с., с.7-8

5. Бурячок В. Л. Інформаційний та кіберпростори: проблеми безпеки, методи та засоби боротьби [Підручник] / В. Л. Бурячок, Г. М Гулак, В. Б. Толубко. – К.: ТОВ «СІК ГРУП УКРАЇНА», 2015. – 449 с.

LEGAL SCIENCES

RIGHTS OF THE PEOPLE IN THE MIND OF THE EVIL CONFLICT (VIYNI)

Stupak Anastasia Ivanovna

2nd year higher education student,
Specialty 262 "Law enforcement activity"
Faculty of training specialists for units
of the Dnipropetrovsk State Criminal Police
University of Internal Affairs

Davydova Natalya Viktorivna

Teacher of the foreign language department

The rights of a person must be secured for any kind of furnishing. That is why one of the priority directives of international sparring is the provision of human rights in the minds of violent conflicts of a non-national character. Wanting the current international right to sue wars and deadly conflicts, the dzherela has not yet arisen, which will generate tension in the international states, which will lead to the potential possibility of blaming deadly conflicts of different manhoods.

During the armed conflict, civilian and military objects are distinguished on the territory of the warring parties. According to the provisions of international legal acts, military objects are those objects that, by virtue of their location, purpose or use, make an effective contribution to military operations and the destruction, capture or neutralization of which under existing circumstances gives a clear military advantage [3].

Thus, the legal regulation of armed conflicts contains many gray areas. Conflicts of a non-international nature are gaining special relevance today. In part, this depends on the globalization of the world, when state borders often become not only a certain convention, but also the reason for the reanimation of mutual accusations that have a deep historical character. Obviously, "Martens's warning",

which requires restraint in the conduct of any military actions, as well as being guided by the principles of humanism, should become widespread and spread in any possible conflict situations, regardless of their cause and intensity [4].

Therefore, in relation to cultural values, it is forbidden to: subject them to attack or destruction; to make cultural objects the object of reprisals; export them abroad, render them unusable. As we can see, the international legal mechanisms for the protection of human rights are designed for the duration of hostilities, i.e. in the conditions of an officially declared state of war. In other conditions, the issue of human rights protection is regulated, as a rule, by national legislation.

Therefore, the danger of using human rights is hidden in their abstract nature. Perceived as if they belonged to some disembodied but actually existing person, human rights can take on any meaning that their purveyors wish to give them.

Separated and left to fend for themselves, Darfur refugees are deprived of any human rights, while predatory states can claim to be their true voice. Or let's take two familiar examples: like a beaten woman who can no longer bear the cruelty and kills her abuser, a suicide terrorist cannot be perceived separately from a terrorist state that knows no limits in the use of force to deprive a person of the right to self-determination. The presence of rights (or their absence) cannot exist outside the institutions that are guaranteed (or rejected) by the latter and which in turn support (or deny) the latter [3].

In order for armed conflicts taking place on the territory of any state to be recognized as an armed conflict of a non-international nature falling within the scope of the second additional protocol, the anti-government forces must be under a single responsible command, be able to carry out continuous and coordinated military actions, to control part of the state territory. These criteria are fully applicable to the current armed conflict [4].

Unfortunately, this conflict is not recognized as a conflict of a non international nature and therefore does not fall under the regulation of international humanitarian law.

Based on the norms of all the above-mentioned international documents, it is

possible to draw conclusions about the existing violation of human rights and norms of humanitarian law during the armed conflict.

REFERENCES

1. Constitution of Ukraine: Adopted at the fifth session of the Verkhovna Rada of Ukraine on June 28, 1996. — K.: Press of Ukraine, 1996. — 80 p.
2. Handbook of international legal acts on the foundations of democracy and human rights. — K.: Ministry of Defense of Ukraine, 2001. — 191 p.
3. International humanitarian law. — K.: Varta, 2007. — 176 p.
4. The Geneva Conventions of August 12, 1949 and Additional Protocols to them. — Moscow: International Committee of the Red Cross, 2001. — 456 p.

АКТУАЛЬНІСТЬ КОРУПЦІЇ В СИЛАХ БЕЗПЕКИ І ОХОРОНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Базукін Артем Сергійович

здобувач вищої освіти 2 курсу спеціальність 262
«Правоохорона діяльність» факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Плахотний Артем Павлович

старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Корупція в силах безпеки і оборони України є серйозною проблемою, яка має негативний вплив на ефективність та довіру громадян до цих структур, а також на національну безпеку країни. Зокрема, корупція може призводити до того, що працівники силових структур не виконують своїх обов'язків належним чином, зловживають своїми повноваженнями та використовують свої посади для отримання особистої вигоди.

Традиційно виділяють два основні мотиви корупційної поведінки особи. Перший з них, досить очевидний і зазвичай, вважається ключовим – прагнення до отримання матеріальних благ, або преференцій у їхньому здобутті. Другий більш цікавий, з психологічної точки зору, який розглядається у ставленні до корупції, як до небезпечної та захоплюючої гри [1].

Згідно дослідженню, яка проводила антикорупційна організація Transparency International Україна за 2022 рік займає 116 місце серед 180 країн в Індексі сприйняття корупції-2022, піднявшись у рейтингу на 6 пунктів порівняно з 2021 роком, коли вона посідала 122 місце. Загалом, серед причин корупції зазвичай виділяють – історичні, економічні, політичні, культурні. Ми ж розглянемо силові структури, де причинами корупції можуть бути недостатня система контролю та відповідальності, недостатній рівень оплати праці,

відсутність моральних принципів серед окремих працівників, недостатня професійна підготовка та інші фактори.

Попри на воєнний стан, антикорупційні скандали навколо сил безпеки і охорони України не втихають. Так, не що давно у січні 2023 року з'явилася інформація про закупівлю продуктів для військових за завищеними цінами. В чому суть, Видання ZN.ua опублікувало матеріал, згідно з яким Міністерство оборони України звинувачується автором у розкраданні коштів, виділених на забезпечення харчування у 2023 році військових частин, дислокованих у далеких від лінії зіткнення областях (Полтавській, Сумській, Київській, Житомирській, Чернігівській і Черкаській) [2]. Міністерство Оборони звичайно ж спростувала цю інформацію, посилаючись що ця інформація спрямована на підрив довіри Міністерству Оборони. Так чи це? – Можливо. Чому можливо? Тому що на сьогодні скандал затих, так і не отримавши точної відповіді.

Розглянемо інший випадок, у Дніпрі, у березні 2023 року СБУ викрили лікарів, які продавали пацієнтам безкоштовні ліки. Ліки "закуповували" в потрібній мед. структурі, яка була у змові з лікарями, але, по суті, використовували препарати, що мали б бути безоплатними та були б у наявності в мед. закладі. Виручені кошти учасники схеми ділили між собою [3]. Ця ж ситуація досягла свого завершення, в якому причетних до корупції осіб покарали згідно з законодавством. Основними видами діяльності Центральної служби запобігання корупції є збір інформації та консультування незалежних експертів з питань, пов'язаних із виникненням ризику корупції та справами про корупцію, за якими проводиться розслідування [4].

Неоднозначним є питання, якою мірою національна ментальність впливає на схильність людей тієї чи іншої нації до корупції. В українському експертному середовищі є різні думки з приводу того, яку роль відіграє український менталітет у високому рівні корупції в країні. Одні кажуть, що поширеність корупційного способу життя в Україні безпосередньо пов'язана з особливостями нашого національного характеру. Інші кажуть, що український менталітет тут ні до чого. У даному випадку, більш актуально говорити не про

корупцію, а загалом про специфіку національної правосвідомості, зокрема прийнятих в нашому суспільстві моделях відношення до закону та його дотримання [1].

Отже, навіть в умовах воєнного стану продовжуються випадки с корупційними злочинами в силах безпеки і оборони України, яка негативно впливає на ефективність і довіру громадян до цих структур, а також на національну безпеку країни. Мотивами корупційної поведінки, як правило, є прагнення отримати матеріальну вигоду. Для запобігання корупції відповідні органи повинні проводити регулярні перевірки та залучати громадськість до боротьби зі корупцією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Недря К. М. Психологія корупції: гра без правил / К. М. Недря // Дискусійні питання застосування антикорупційного законодавства : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 17 листопада 2020 р.). - Дніпро : ДДУВС, 2020. – С. 88-91.

2. Стаття [posteat.ua](https://posteat.ua/news/chi-dorechnij-skandal-z-zakupivleyu-minoboroni-produktiv-koli-v-kraïni-vijna/): Поширення свідомо неправдивих відомостей чи спроба виявити правду щодо закупівель Міноборони: чи треба доводити свої звинувачення? URL: <https://posteat.ua/news/chi-dorechnij-skandal-z-zakupivleyu-minoboroni-produktiv-koli-v-kraïni-vijna/>.

3. Стаття Dnepr.Info: У Дніпрі викрили лікарів, які продавали пацієнтам безоплатні ліки: в СБУ розповіли деталі URL: <https://posteat.ua/news/chi-dorechnij-skandal-z-zakupivleyu-minoboroni-produktiv-koli-v-kraïni-vijna/>.

4. Дискусійні питання застосування антикорупційного законодавства. С.146-150 URL: <https://www.naiou.kiev.ua/files/naukova-diyalnist/naukovi-zaxodi/zbirniki/2020/diskus-pytannya.pdf>

ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ТРУДОВИХ ПРАВ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС ЗВІЛЬНЕННЯ

Батура Дана Володимирівна
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна
Нагорна Олена Олександрівна
старший викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Весь етап безпосередньої служби Національної поліції України регулюється як трудовим так і адміністративним законодавством. Під час проходження служби у Національній поліції України правове становище особи змінюється. Зокрема, безпосереднє набуття особою правового статусу співробітника поліції пов'язане із укладанням між цією особою та Національною поліцією контракту про проходження поліцейської служби як особливого виду трудового договору. Зокрема, деякі вчені зазначають, що контракт є не що інше, як трудовий договір, укладений у письмовій формі на певний термін або для виконання певної роботи.

Відповідно до ст. 63 Закону України «Про Національну поліцію», контракт про проходження служби в поліції – це письмовий договір, укладений між громадянином України та державою, від імені якої діє поліція, з метою визначення трудових прав та обов'язків між сторонами договору. [1]

Що стосується звільнення чи закінчення строку проходження служби в національній поліції, то воно безпосередньо пов'язано саме з попередньо укладеним трудовим договором, тобто контрактом. Правове регулювання припинення трудових відносин у поліції складає основу загальних норм трудового права. У статті 36 КЗпП України перераховано підстави для

розірвання договору між працівником та роботодавцем. Однак слід пам'ятати, що робота в поліції має свою специфіку, яка впливає із конкретних завдань, які покладаються на цей орган законом. Через це співробітники поліції мають особливий службовий правовий статус, тому не всі загальні підстави можуть бути застосовані при їх звільненні. [2]

Таким чином, конкретне законодавство передбачає винятковий перелік підстав для звільнення співробітників поліції, а саме: (1) закінчення терміну контракту; 2) хвороба – відповідно до рішення лікарської комісії про непрацездатність у поліції; 3) вік – у разі досягнення встановленого граничного віку для служби в поліції; 4) скорочення чи проведення організаційних заходів; 5) невідповідність посадовим вимогам; 6) виконання дисциплінарного стягнення у вигляді звільнення зі служби, накладеного відповідно до Дисциплінарного статуту Національної поліції України; 7) довільне бажання співробітника поліції припинити службу; 8) перехід на роботу в інші міністерства та відомства (організації); 9) пряме підпорядкування близькій особі; 10) рішення суду, що набрало законної сили, про притягнення до відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, або злочину; 11) набуття громадянства чи підданства іншої держави. [3, с. 138]

Гарантії реалізації трудових прав поліції Національної поліції України під час звільнення встановлені законодавством та спеціальними нормативно правовими актами. Основні положення щодо цих гарантій узгоджуються в Законі України "Про Національну поліцію" та Кодексі законів про працю України. Ось деякі з них - це виплата компенсації, тобто поліцейські мають право на виплату компенсації при звільненні. Це може включати відшкодування за невикористану відпустку, заробітну плату за невикористаний час роботи, винагороду за робочі досягнення та інші виплати відповідно до законодавства.

Нажаль, через низький рівень забезпеченості гарантій правового захисту відбувається порушення прав колишніх поліцейських. Такі проблеми є дуже

актуальними та потребують особливої уваги з боку органів державної влади. Основна проблема постає в тому, що далеко не всі гарантії забезпечуються, а деякі з них взагалі діють лише формально. Тому актуальним є питання забезпечення і реалізація гарантійних прав в повній мірі та на постійній основі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про Національну поліцію» URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
2. Кодекс законів про працю URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
3. Іншин М. І. Підстави звільнення з 1 служби в полі Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Вип.1-1. С. 138-142.

ТРУДОВИЙ ДОГОВІР ЯК ПІДСТАВА ВИНИКНЕННЯ СЛУЖБОВО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ

Батура Дана Володимирівна
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна
Логінова Марина Вікторівна
викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Трудовий договір займає особливе місце і є головним інститутом в системі трудового права. Відповідно до ст.21 Кодексу законів про працю трудовим договором є угода між працівником і роботодавцем, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, а роботодавець зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін. [1] В усіх країнах з ринковою економікою трудовий договір використовується як форма найму. Трудовий договір є основною формою залучення до праці, а також підставою виникнення трудових правовідносин. Саме на основі трудового договору виникають трудові правовідносини між роботодавцем та працівником, що в подальшому призводить до включення цих суб'єктів до системи правовідносин трудового права. [2]

Одним із видів трудових правовідносин є службово-трудова відносина. Державна служба є основним практичним засобом реалізації завдань і функцій держави, забезпечення функціонування її структур, створює умови для нормального життя та функціонування суспільства і людей в цілому. Саме про це свідчить досвід багатьох країн, адже суспільство, яке не має належно

організованої роботи, діяльності державних службовців, відчуває серйозні труднощі, пов'язані з якістю державного управління. Отже, держава не може існувати без спеціально створеного апарату державного управління. З одного боку, державний апарат виконує функції, що впливають із самої його сутності та призначення держави як складного системного цілого, а з іншого боку, апарат має служити суспільству, шляхом забезпечення права і свободи фізичних і юридичних.

Державним службовцем є фізична особа, громадянин України, який уклав з державним органом трудовий договір(контракт), має штатну посаду в цьому органі, має спеціальну професійну підготовку щодо здійснення від імені держави наданих йому функцій та повноважень, має необхідний кваліфікаційний розряд і отримує за свою службу грошову винагороду з державного бюджету. Специфіка службово-трудова правовідносин є їх особливий характер прав та обов'язків, які містять в трудовому договорі(контракті). Держава для забезпечення належного ходу процесу служби та досягнення відповідного результату праці не цікавлять будь-які працівники. Потрібні громадяни, які мають відповідні якості. Це визначає специфіку правового становища державних службовців, утримання посадових та службових відносин. [3]

Відповідно до нормативних вимог, встановлених щодо проходження служби державних службовців і необхідних для створення з ними трудових відносин необхідні також інші юридичні факти, склад яких може змінюватись в залежності від ситуації, таких як конкурс, зарахування в запас, стажування, випробування, присвоєння рангу, прийняття присяги. Також важливим є такий юридичний факт, як наказ по державному органу про призначення особи на посаду державної служби. На початковому етапі формування правовідносин на державній службі доцільно розрізняти два правові документи: трудовий договір та наказ про призначення громадянина на державну посаду державної служби. Прийом громадянина на державну службу оформляється трудовим договором, який укладається або на невизначений термін або на обмежений період.

Водночас важливим правотворчим документом є «наказ по державному органу про призначення на посаду державної служби».

Отже, правовідносини в які вступають державні службовці мають специфічний суб'єктний склад та складну структуру. Як носії влади, вони можуть бути суб'єктами трудових відносин та державно-владних повноважень. Це обумовлюється складною побудовою закону. Статус даної категорії працівників, поєднує в собі адміністративно-трудова та трудово-правовий статуси. Правове регулювання такого складного статусу є типовим випадком взаємодії норм різних галузей права у конкретній сфері діяльності. Значущими компонентами правового статусу даної категорії працівників є, саме трудова правосуб'єктність, а також права та обов'язки, які набуваються після неї, шляхом укладання трудового договору (контракту) для проходження служби в тому чи іншому державному органі, підприємстві, установі чи організації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кодекс законів про працю URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
2. Закон України Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
3. Закон України Про державну службу URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ПІД ЧАС ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Безкровний Єгор В'ячеславович

здобувач вищої освіти 2 курсу спеціальність 262

Правоохоронна діяльність

факультету підготовки фахівців

для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ

Плахотний Артем Павлович

старший викладач кафедри

тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ

Професійна діяльність співробітників патрульної поліції полягає в наданні поліцейських послуг в таких областях, як забезпечення громадської безпеки і порядку, захист прав і свобод людини, боротьба зі злочинністю [1]. Специфіка такої діяльності передбачає застосування співробітниками правоохоронних органів поліцейських заходів.

У Законі України "Про державну поліцію" "термін" поліцейська дія" трактується як дія або серія дій превентивного або примусового характеру, які обмежують певні права і свободи людини і використовуються поліцією відповідно до закону для забезпечення виконання повноважень, покладених на поліцію [1].

Аналіз ситуації зі службовою діяльністю співробітників патрульної поліції дає підставу констатувати існуючі проблеми, що виникли при застосуванні поліцейських заходів. Основними проблемами є недостатнє формування навичок швидкої оцінки рівня ризику та прогнозування можливого розвитку ситуації та наслідків застосування поліцейських заходів, перехід від превентивного заходу до примусового заходу і навпаки [2; 3].

Ретельний аналіз деталей застосування поліцейських заходів в ході службової діяльності співробітників патрульної поліції, визначення пріоритетів і найбільш часто використовуваних заходів, поєднання яких сприяло ефективному виконанню службових завдань, дає можливість виявити перспективні напрямки вдосконалення системи професійної підготовки співробітників поліції.

Недавні дослідження і аналіз публікацій показують, що вивчення проблеми застосування поліцейських заходів співробітниками правоохоронних органів присвячені дослідження багатьох вчених [2-9].

Концептуальні засади застосування поліцейських заходів примусу та їх використання у підготовці поліцейських детально вивчав О. Г. Комісаров [9]. Вчені наголошують на необхідності формування навичок поліції при своєчасному переході від превентивного використання заходу до примусового заходу.

У разі порушення порядку проведення превентивних дій поліції він повинен припинити застосування цього заходу примусу і повернутися до проведення превентивних дій поліції. Залежно від розвитку ситуації вчені виявили різні комбінації поліцейських заходів, використовуваних патрульними при виконанні службових обов'язків.

Комісаров О. Г. впевнений, що практична спрямованість освітнього процесу сприятиме підвищенню рівня професійної підготовки майбутніх співробітників правоохоронних органів.

Мета - дослідити особливості застосування поліцейських заходів співробітниками патрульної служби при виконанні службових обов'язків. Для досягнення конкретної мети вибираються наступні завдання:

- 1) Провести аналіз керівних документів, що регламентують застосування поліцейських заходів;
- 2) Визначте найпоширеніші поліцейські заходи, що використовуються патрульними під час виконання службових обов'язків.

Для вирішення цих завдань був складений нормативний документ, що

регламентує застосування поліцейських заходів, і проведено опитування співробітників патрульної поліції Києва (n = 182).

На підставі проведених досліджень було встановлено, що виконання службових обов'язків інспектором патрульної поліції передбачає застосування як превентивних поліцейських заходів, так і заходів примусу. Згідно з новою концепцією діяльності, виконання службових обов'язків співробітниками патрульної служби повинно бути направлено на максимальне залучення поліції в профілактичні заходи.

Вивчення отриманих результатів дозволило розподілити запобіжні заходи поліції за трьома групами залежно від пріоритетності застосування (Таблиця 1). Перша група (79,3%) заповнена профілактичними заходами, які найчастіше використовуються патрульними під час професійної діяльності. Зупиніть автомобіль. Перевірте документи цієї людини.

Використовувати технічні пристрої та технічні засоби з функціями фотографування, відеозапису, фотозйомки, відеозаписувальної апаратури. Поверхневий огляд та інспектування. 2-а група (18,9%) - поліцейські запобіжні заходи, які в меншій мірі використовуються співробітниками патрульної поліції: вимога покинути місце і обмежити доступ в певні райони. Беріть інтерв'ю у людей. Обмеження на переміщення фактичного майна людини, транспортного засобу або речі. Проникнення в будинок або інше майно людини.

3-тя група - 1,8%) - найменш використовувані заходи співробітниками патрульної поліції: для підтвердження відповідності вимогам дозвільної системи органів внутрішніх справ. Підтвердьте дотримання обмежень, встановлених законом щодо осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб. Варто зазначити, що пропонуване угруповання поліцейських превентивних заходів буде застосовуватися більшою мірою до великих міст. У міських поселеннях і сільській місцевості масштаби застосування цих заходів частково різняться.

Закон України "Про національну поліцію" передбачає [1], що коли особа

вчиняє протиправне діяння, співробітник поліції має право застосувати заходи поліцейського примусу: фізичний вплив (форс), фізичний вплив - це застосування фізичної сили та спеціального методу боротьби для припинення протиправного діяння особи. злочинець.

Спеціальні засоби-це сукупність пристроїв, пристосувань і предметів, які спеціально виготовлені, конструктивно спроектовані і технологічно придатні для придушення або обмеження волі людини шляхом впливу на нього або навколишні його об'єкти різними предметами (в тому числі зброєю), тимчасового (нашийник) пошкодження людини (злочинця, опонента), чітке регулювання підстав і правил використання таких засобів і службових тварин (психологічно це підходить для захисту людей від нападів (фізичних, психофізіологічних).

Застосування вогнепальної зброї є найбільш серйозною мірою примусу. Співробітники поліції дозволяється використовувати зброю. В умовах сьогодення, особливо враховуючи воєнний стан в Україні, значно зростає кількість злочинів, пов'язаних із використанням вогнепальної зброї. При цьому досить часто зброя використовується проти працівників Національної поліції України, які повинні володіти відповідною професійною підготовкою щодо застосування вогнепальної зброї з метою протистояння озброєним злочинцям [с. 62. 10].

Результати опитування показали, що коефіцієнт використання поліцейських заходів визначається особливостями району патрулювання (кількість розважальних закладів, урядових установ, житлових будинків, парків та інших зон відпочинку), типом зміни (денна і нічна), погодними умовами і готовністю поліції. Описані сезонні (літо, зима) і щотижневі (будні, вихідні, святкові дні) коливання в застосуванні поліцейських заходів.

Відзначається зростання застосування примусу під час нічних змін, особливо у вихідні та святкові дні, а також під час великих заходів (футбольних матчів, концертів і т.д.). Цей показник вище, ніж в середньому по районах патрулювання з великою кількістю нічних розважальних закладів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 18.03.2018).
2. Бондаренко В. В. Проблеми професійної підготовленості працівників підрозділів патрульної поліції. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: «Педагогіка». 2017. № 11. С. 24–28.
3. Бондаренко В. В. Професійна підготовленість як основа ефективної діяльності працівників підрозділів патрульної служби Національної поліції України. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. 2016. Вип. 139, т. 2. С. 287–290.
4. Чирик С. В. Окремі аспекти правових проблем патрульної поліції в умовах реформування системи МВС України // Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. матеріалів I міжнар. наук.-практ. конф. Харків : ХНУВС, 2016. С. 57–60.
5. Івлєв О. М., Моргунов О. А. Удосконалення службової підготовки патрульної поліції засобами дистанційного навчання (на прикладі тактичної підготовки) // Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. матеріалів I міжнар. наук.-практ. конф. Харків : ХНУВС, 2016. С. 129–133.
6. Бондаренко В. В. Особливості тактичної підготовки працівників підрозділів патрульної поліції. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: «Педагогіка». 2017. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_3_5 (дата звернення: 18.03.2018).
7. Моргунов О. А. Удосконалення фізичної підготовки правоохоронців МВС України на початковому етапі навчання. Честь і закон. 2014. № 2. С. 46–49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chiz_2014_2_10 (дата звернення: 18.03.2018).
8. Яреценко О. А., Сергиєнко В. В. Пути повышения качества подготовки слушателей патрульной полиции к применению ими мер

полицейского принуждения // Особенности подготовки полицейских в условиях реформирования системы МВС Украины : зб. матеріалів І міжнар. наук.-практ. конф. Харків : ХНУВС, 2016. С. 170–174.

9. Комісаров О. Г. Концептуальні засади застосування поліцейських заходів примусу та їх використання у підготовці поліцейських // Особенности подготовки полицейских в условиях реформирования системы МВС Украины: зб. матеріалів І міжнар. наук.-практ. конф. Харків : ХНУВС, 2016. С. 146–149.

10. URL:<https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/10445> С. 62.

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇЇ СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ

Бичок Олександр Миколайович

здобувач вищої освіти II курсу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович

доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук
старший науковий співробітник, доцент

Оперативно-розшукова діяльність існувала на протязі усієї історії людства, але змінювалася залежно від соціальних умов, застосовуваного обладнання, форм і методів. Кожна історична епоха мала свої особливості в цій сфері. Навіть у давнину, в біблейські часи, були засвідчені випадки конфіденційного співробітництва з метою збирання інформації.

Історія оперативно-розшукової діяльності налічує багато століть і відображається в різних аспектах людського розвитку. Від самого початку існування суспільства, люди намагалися виявляти та розслідувати злочини, а також забезпечувати безпеку та порядок.

Оперативно-розшукова діяльність була присутня в різних цивілізаціях і культурах. Наприклад, у давньому Єгипті вже існували спеціальні служби, які займалися виявленням та розкриттям злочинів. У Древній Греції і Римі також були спеціальні групи, що займалися розслідуваннями кримінальних справ та викриттям злочинців.

У 1649 році, за Соборним уложенням, функції з розшуку, слідства й суду

були об'єднані під одним терміном – «розшук». У 1669 році було встановлено посаду сищика, а губні цілувальники були знищені. Сищики виконували кримінальні розшукові, слідчі та судові функції. Розшук можна було розпочати незалежно від скарги потерпілого за ініціативою посадових осіб, а також самим потерпілим. Доказами, крім свідчень, були вважані обшук (поверхневий або обшук сусідів), обвинувачення, зізнання та «язичні молки» (показання свідків). Тортури були застосовувані. У XV-XVI століттях також існував розшук шляхом «гоніння сліду» [4, с. 14].

У 1697 році було створено Преображенський приказ - спеціалізовану установу, яка займалася організацією розшукової діяльності в справах, пов'язаних з злочинами проти царя, вищих посадових осіб та державних інтересів. Преображенський приказ розслідував як політичні, так і кримінальні справи. Він використовував досвід оприччини Івана Грозного та Розбійного приказу, створеного в 1539 році для боротьби з кримінальними злочинами, але займався і політичними справами [3, с. 28].

Преображенський приказ активно використовував інформаційно розшукову діяльність, спираючись як на таємних інформаторів, так і на офіційних чиновників, спеціалізованих у розшуку. В розшуковій роботі широко використовувались доноси про планування, підготовку та вчинення злочинів. Каткування, особисті допити та інші методи також використовувалися у розшуковій діяльності.

Оперативно-розшукова діяльність має велике соціальне значення у суспільстві. Її основна мета полягає в забезпеченні правопорядку, захисті громадян від злочинності та забезпеченні безпеки держави [2, с. 32]. Ця діяльність спрямована на виявлення, розслідування та припинення злочинних посягань. Оперативно-розшукова діяльність сприяє зменшенню кількості злочинів у суспільстві. Завдяки постійному контролю та оперативним діям правоохоронних органів, злочинці почуваються менш безпечними і ризикують бути виявленими. Це відіграє важливу роль у запобіганні злочинам та збереженні громадської безпеки.

Оперативно-розшукова діяльність також сприяє встановленню справедливості та притягненню винних до відповідальності. Розслідування злочинів, затримання злочинців і їх подальше притягнення до судової відповідальності розбурхується, діяльність встановлюється та порядок відновлюється. Це сприяє зміцненню довіри громадян до правоохоронних органів та системи правосуддя загалом.

Отже, оперативно-розшукова діяльність має велике значення для суспільства і правопорядку. Вона спрямована на виявлення, розслідування та припинення злочинності, а також на захист громадян і забезпечення безпеки держави. Крім того, оперативно-розшукова діяльність має позитивний вплив на розвиток суспільства. Виявлення злочинів та розкриття їх організованих форм дозволяє боротися зі злочинними структурами та мафіозними угрупованнями, що негативно впливають на соціально-економічний розвиток країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Албул, Сергій Володимирович. Основи оперативно-розшукової діяльності: курс лекцій. 2022 р.
2. Подобний, Олександр Олександрович, and О. О. Подобний. "Оперативно-розшукова діяльність у виявленні та розслідуванні злочинів: теорія, історія і сучасна практика: навчально-методичний посібник." 2021 р.
3. Пчолкін, В. Д., and О. В. Федосова. Інтеграційні процеси та їх вплив на формування структури методики розслідування злочинів. 2020 р.
4. Чупринський, Борис Олександрович, Олександр Вікторович Крикунов, and Андрій Володимирович Крутень. "Основи оперативно розшукової діяльності." 2022 р.

КЛАСИФІКАЦІЯ ТРЕТІХ ОСІБ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Божко Микола Володимирович

Аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін

Національна академія внутрішніх справ

м. Київ, Україна

Вступ. Значення участі третіх осіб у цивільному процесі полягає у тому, що вони допомагають правильно та обґрунтовано вирішити спір між позивачем і відповідачем, встановити всі дійсні обставини справи, забезпечити реальні гарантії захисту прав осіб, які беруть участь у справі. Їхній вступ в уже відкрите провадження запобігає ухваленню судом суперечливих рішень, сприяє заощадженню часу і засобів, оскільки не буде потреби розглядати ще одну цивільну справу, встановлювати ті самі факти [1, с. 92].

Мета роботи. Метою даної наукової розвідки є визначення законодавчого критерію для класифікації третіх осіб у цивільному процесі України, а також виокремлення та обґрунтування інших критеріїв для проведення такої класифікації.

Матеріали та методи. Інститут третіх осіб у цивільному процесі України у контексті загальних наукових розвідок з цивільного процесуального права досліджувався у роботах: В. І. Бобрика, С. С. Бичкової, К. В. Гусарова, О. С. Захарової, Я. П. Зейкана, В. В. Комарова, Д. Д. Луспеника, Ю. Д. Притики, Д. М. Сібільова, С. Я. Фурси, О. І. Угриновської, Є. О. Харитонова, О. І. Харитонової, Г. В. Чурпіти, М. Й. Штефана та ін.

Водночас, обрана проблематика актуалізується прийняттям 03 жовтня 2017 р. Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», яким ЦПК України 2004 р. було викладено у новій редакції. У зв'язку із цим, певних змін у законодавчому регулюванні зазнав інститут третіх осіб у цивільному процесі.

Для проведення класифікації третіх осіб у цивільному процесі України ми використовуватимемо методи наукового пізнання всіх рівнів, зокрема: історико-правовий метод, метод індукції та дедукції, метод системного аналізу, догматичний (формально-юридичний) та компаративістський (порівняльно правовий) методи.

Результати та обговорення. Законодавець виділяє два види третіх осіб у цивільному процесі: 1) ті, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору і мають як матеріально-правову, так і процесуальну заінтересованість у розгляді справи; 2) ті, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору і мають виключно процесуальну заінтересованість у розгляді справи.

Для проведення класифікації третіх осіб у цивільному процесі України спочатку визначимо законодавчий критерій для класифікації третіх осіб на зазначені вище два види.

В юридичній літературі думки з цього приводу розділилися.

Так, на погляд Ю. Ю. Цал-Цалко, обидві групи третіх осіб віднесені законом до осіб, які беруть участь у справі, а отже є юридично зацікавленими особами. Ступінь заінтересованості в осіб різна. Треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, мають високий ступінь заінтересованості, особистий інтерес і є учасниками спірного матеріального права. Треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору це ймовірні суб'єкти спірного матеріального правовідношення, які вступають у такий, що вже виник між позивачем і відповідачем процес, для захисту самостійних прав щодо предмета спору, відмінних та незалежних від прав та інтересів сторін [2, с. 164 –165]. Отже, законодавчим критерієм класифікації третіх осіб автор називає ступінь їх юридичної заінтересованості у розгляді цивільної справи.

У відповідному контексті О. В. Фелді зазначає: «В основу такого розмежування третіх осіб законодавець поклав ступінь впливу на їх цивільні права та обов'язки наявного між сторонами спору та судового рішення, яке може бути прийнято за наслідками його вирішення. Для третіх осіб, які

заявляють самостійні вимоги, такий вплив є безпосереднім, оскільки задоволення (повністю або частково) матеріально-правової вимоги позивача до відповідача автоматично виключає можливість задоволення такої матеріально-правової вимоги третьої особи. І навпаки, такий вплив є відносним для третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог, оскільки потенційне судове рішення лише гіпотетично у майбутньому може вплинути на їх права та обов'язки» [3, с. 141].

Виходячи з викладеного, О. В. Фелді доходить висновку про те, що така відмінність третіх осіб в матеріально-правовому розумінні дістала своє віддзеркалення і в розумінні процесуальному. Так, у цивільних процесуальних правовідносинах їх розрізняють за: 1) обсягом прав та обов'язків (треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, мають усі процесуальні права і обов'язки позивача, в той час як треті особи, які не заявляють самостійних вимог, мають усі процесуальні права і обов'язки, встановлені ст. 27 ЦПК України); 2) порядком їх вступу та (або) залученням до справи; 3) часом реалізації даного права (до закінчення судового розгляду – для третіх осіб із самостійними вимогами, або до ухвалення судом рішення – для третіх осіб без самостійних вимог) [3, с. 141].

С. С. Бичкова єдиним критерієм законодавчої класифікації третіх осіб на тих, які заявляють, та тих, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, вважає ступінь їх юридичної заінтересованості у вирішенні справи [4, с. 224].

А. І. Кузьменко у контексті адміністративного процесу вважає, що основним класифікуючим критерієм третіх осіб в адміністративному судовому процесі є характер їх юридичного інтересу в результаті процесу [5, с. 7].

Отже, серед вчених-процесуалістів переважає думка, що критерієм для законодавчої класифікації третіх осіб на тих, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, і тих, які таких вимог не заявляють, є ступінь їх юридичної заінтересованості у розгляді і вирішенні цивільної справи.

Наша позиція з цього приводу є такою. Цивільний процесуальний статус

третіх осіб обумовлюється порядком їх вступу у цивільну справу, останній, своєю чергою, залежить від характеру матеріально-правової заінтересованості третіх осіб у розгляді та вирішенні справи. Зокрема, за характером матеріально правової заінтересованості у розгляді та вирішенні цивільної справи законодавець поділяє третіх осіб на два види: тих, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, і тих, які таких вимог не заявляють (статті 52–53 ЦПК України). При цьому відповідно до ч. 3 ст. 52 ЦПК України треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, користуються усіма правами і несуть усі обов'язки позивача. Водночас, треті особи, які не заявляють самостійних вимог, мають процесуальні права і обов'язки, встановлені ст. 43 ЦПК України (ч. 6 ст. 53 ЦПК України).

Висновки. Виходячи з цього, можна стверджувати, що законодавчим критерієм для класифікації третіх осіб на тих, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, і тих, які таких вимог не заявляють, є порядок їх вступу у цивільну справу (подання позовної заяви до однієї або обох сторін або вступ у цивільну справу на сторону позивача або відповідача), який, своєю чергою, залежить від характеру матеріально-правової заінтересованості третіх осіб у розгляді та вирішенні справи.

Також, вбачається, що кожен з видів третіх осіб підлягають внутрішній диференціації.

Так, треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, залежно від спрямованості їхнього позову можуть бути класифіковані на:

- 1) третіх осіб, які вступають у цивільну справу шляхом пред'явлення позову до позивача;
- 2) третіх осіб, які вступають у цивільну справу шляхом пред'явлення позову до відповідача;
- 3) третіх осіб, які вступають у цивільну справу шляхом пред'явлення позову до обох сторін.

Водночас, треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, залежно від суб'єкта ініціативи їх участі у цивільній справі

можуть бути класифіковані на:

- 1) третіх осіб, які вступають у цивільну справу за власною ініціативою;
- 2) третіх осіб, які залучаються до участі у цивільній справі за заявою учасників справи;
- 3) третіх осіб, які залучаються до участі у цивільній справі за ініціативою суду.

Поряд із цим, залежно від матеріально-правового характеру правовідносин, які є предметом спору, третіх осіб як учасників відповідних справ можна класифікувати на:

- 1) третіх осіб, які є учасниками трудових спорів;
- 2) третіх осіб, які є учасниками справ щодо захисту прав споживачів;
- 3) третіх осіб, які є учасниками спадкових спорів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільне процесуальне право України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. С. С. Бичкова, І. А. Бірюков, В. І. Бобрик та ін.; за заг. ред. С. С. Бичкової. К. : Атіка, 2009. 760 с.
2. Цал-Цалко Ю. Ю. Особливості інституту третіх осіб у цивільному процесі. Правова держава. 2016. № 21. С. 163–169.
3. Фелді О. В. Деякі питання судової практики наслідків неучасті третіх осіб у цивільному процесі. Судова апеляція. 2017. № 3(48). С. 139–150.
4. Бичкова С. С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. К., 2011. 519 арк.
5. Кузьменко А. І. Треті особи в адміністративному процесі. автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата юридич. наук: 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Національний університет біоресурсів і природокористування України. К., 2017. 20 с.

ВЗАЄМОДІЯ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ В ПРОЦЕСІ ОПЕРАТИВНО РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Браунагель Марія Максимівна,
здобувачка вищої освіти II курсу ФПФППД
Науковий керівник:

Копилов Едуард Володимирович,
Викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Взаємодія – це спільна узгоджена діяльність відповідних підрозділів з використанням сил, засобів та методів, заснована на законах та підзаконних актах, спрямована на розв’язання завдань оперативно-розшукової та кримінально-процесуальної діяльності з попередження, розкриття та розслідування правопорушень.

Оперативно-розшукова діяльність і кримінальний процес не пасивно пов’язані між собою, а активно взаємодіють при вирішенні спільних завдань. Така взаємодія оперативно-розшукової діяльності і кримінального процесу при використанні матеріалів ОРД у кримінальному процесі здійснюється, як правило, через їх суб’єктів – органи дізнання, уповноважені на виконання оперативно-розшукових і кримінально-процесуальних функцій (ст. 101 КПК України), та досудового слідства(ст. 102 КПК України) [1].

Взаємодію правоохоронних органів, процес координації їх діяльності можна розглядати як складну систему, що розвивається і складається із багатьох взаємопов’язаних структурних елементів: слідчих, оперативно розшукових, експертних дій та заходів організаційно-управлінського характеру [2].

Слід звернути увагу на те, що фактична організація взаємодії податкової міліції з іншими правоохоронними органами не дозволяє говорити про вирішення завдань, які покладаються на ці органи, у повному обсязі. Аналіз

діяльності та проведені досліджування виділили фактори, які негативно впливають на ефективність взаємодії:

- 1) Наявність різних інтересів і показників оцінки діяльності підрозділів, що беруть участь у спільних діях;
- 2) Різні критерії оцінки діяльності взаємодіючих підрозділів;
- 3) Відсутність зацікавленості у спільному результаті;
- 4) Відомчі інтереси та не розкриття певної наявної інформації;
- 5) Низький рівень нормативно-правової регламентації взаємодії та координації діяльності правоохоронних та контролюючих органів;
- 6) Відсутність належного нормативно-правового забезпечення організації та здійснення взаємодії у сфері протидії скоєнню правопорушень;
- 7) Неналежний рівень професійної підготовки співробітників, які беруть участь у спеціальних діях;
- 8) Недосконалість розробки основних теоретичних положень взаємодії працівників оперативних підрозділів з населенням;
- 9) Складність виявлення і розслідування правопорушень, застосування заходів протидії правоохоронним органам; [3]

Поряд з цими факторами на процес взаємодії впливає ряд об'єктивних і суб'єктивних чинників. До об'єктивних можна віднести складність дій, що виконуються під час взаємодії, заходи щодо приховування слідів правопорушниками, низький рівень технічного забезпечення органів, які беруть участь у спільних діях, тощо... [4].

З метою зменшення часу необхідного для внесення відомостей до ЄРДР, а також створення умов для повної обізнаності уповноваженого прокурора з усіма матеріалами досудового розслідування та з оперативною обстановкою вчинюваного правопорушення на початковому етапі досудового розслідування, окремою нормою в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» слід передбачити наступне: «У разі виявлення під час проведення оперативно розшукових заходів ознак кримінального правопорушення керівник оперативного підрозділу невідкладно направляє зібрані матеріали, в яких

зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена КК України, до прокурора, який здійснює нагляд за дотриманням законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, для початку та здійснення досудового розслідування в порядку, передбаченому КПК України» [1, 2].

Ініціативне процесуальне керівництво на початковій стадії досудового розслідування не лише підвищує ефективність використання наявних ресурсів, а й виступає передумовою дотримання правоохоронними органами законності, достатності та пропорційності при втручанні уповноважених працівників правоохоронних органів у конституційні права громадян з одночасним дотриманням загальних засад кримінального провадження та реалізацією гарантій його учасників. Отже, процес між підрозділами Національної поліції та правоохоронними органами повинен базуватися на суворому дотриманні вимог чинного законодавства, особистих високопрофесійних якостях кожного фахівця, їх особистій відповідальності за виконання в повному обсязі поставлених спільних завдань та досягнення високих кінцевих результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вільська, Є. Р. "Взаємодія Національного центрального бюро Інтерполу України з правоохоронними органами іноземних держав." 2022 р.
2. Грошевий, Ю. М., et al. "щодо особливостей взаємодії слідчого з працівниками оперативних підрозділів при здійсненні орд." Статті друкуються в авторському варіанті. Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей, які суттєво перевищували пропоновані обсяги 2021 р: 229.
3. Коросташова, І. М. "Судові та правоохоронні органи України (питання класифікації)." 2021 р.
4. Ступник, Я. В., О. В. Білаш, and В. Й. Данко. "координація діяльності правоохоронних органів у сфері протидії наркозлочинності." Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право 64 2021 р: 322-327.

ПОЗОВНА ДАВНІСТЬ

Брусенцева М. С.

Курсант 2-го курсу, ННППФПП
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Логінова М. В.

Викладач кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Історично склалося, що позов – це один із способів звернення до суду, за захистом прав та інтересів, що охороняються законом, а також є підставою для порушення цивільної справи в суді. Визначення позову буквально йде від слова «шукати», інакше кажучи, шукати захист суду. Статути про позовну давність з'явилися ще при римському праві і становлять основу обмежень, передбачених в цивільно-правових кодексах Країни. Давність означає закінчення певного часу, стосовно придбання чи втрати будь-якого права.

В теорії права давність розумілася як зміна у правах через реалізацію, або не реалізацію їх протягом певного періоду. Залежно від характеру впливу, що вона надає на юридичні відносини, позовна давність ділиться на два види: за часом, необхідним для її повної дії та за походженням [1].

Учасники цивільних правовідносин не завжди, на жаль, дотримуються вимог чинного законодавства та положень укладених правочинів. Не завжди особа, права якої було порушено, відразу може звернутися до суду для поновлення та захисту своїх прав. Саме тому цивільним законодавством України передбачено існування інституту позовної давності. Відповідно до статті 256 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) позовна давність це строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу [2]. По суті, даний термін можна трактувати як проміжок часу, упродовж якого особа за допомогою органів судової влади реалізує право на захист своїх майнових та особистих

немайнових прав. Зрозуміло, що в період воєнного стану в Україні позовна давність набула особливого значення. Адже внаслідок дії воєнного стану кількість порушень та обмежень прав суб'єктів цивільних правовідносин суттєво збільшилася, тоді як умови для їх захисту стали набагато складнішими. Тому строк позовної давності дає змогу упорядкувати та стабілізувати цивільно-правові відносини, забезпечити договірну дисципліну та зменшити навантаження на роботу судових органів.

Позовна давність – це обмеження, що встановлюється юридичною системою щодо часових рамок для подання позову. Вона визначає період, протягом якого особа може звернутись до суду за захистом своїх порушених прав та свобод. Очевидно, що під час воєнного стану в Україні позовна давність не лише залишається актуальною, але й набуває особливого значення. Навпаки, вона стає ще більш важливою, оскільки забезпечує юридичну визначеність та передбачуваність розвитку цивільних правовідносин і цивільного обороту, а також забезпечує остаточність захисту від застарілих позовів. На початку повномасштабного вторгнення країни агресора на територію України, Верховний Суд у своїх повідомленнях на веб-сайті Судової влади України зазначав, що введення воєнного стану є серйозною підставою для відновлення процесуальних строків. Однак, аналіз судової практики підтверджує, що посилення лише на факт введення воєнного стану не є автоматичним підґрунтям для відновлення процесуальних строків.

Таким чином, термін «позовна давність» означає період, що дається для здійснення права направити з позовом з приводу порушення особистих прав. Після вчинення правопорушення дається певний час, коли порушник може відповісти за заподіяну шкоду та відшкодувати збитки. Позовна давність у цивільному праві покликана дисциплінувати громадян із метою своєчасного звернення на відновлення порушених прав. Це дозволяє упорядкувати ведення справ, закликаючи до відповіді порушників на законних підставах [3]

Підсумовуючи розгляд питання про поняття позовної давності, слід зазначити, що цей інститут спрямований на впорядкування громадянського

обороту, створення визначеності та стійкості правових зв'язків, дисциплінування їх учасників, дотримання господарських договорів, забезпечення своєчасного захисту прав та інтересів суб'єктів цивільних правовідносин, оскільки відсутність розумних тимчасових обмежень для примусового захисту порушених цивільних прав призводило б до утиску прав і інтересів відповідачів і третіх осіб, які охороняються законом, які не завжди могли б заздалегідь врахувати необхідність збирання та збереження значущих для розгляду справи відомостей і фактів. Застосування судом за заявою сторони у спорі позовної давності захищає учасників цивільного процесу від необґрунтованих домагань і водночас спонукає їх своєчасно дбати про здійснення та захист їхніх прав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Торська Х. І., І. В. Руснак. Поняття позовної давності та її значення у цивільному праві. The XV International Science Conference «Trends in the development of practice and science», December 28–31, 2021, Oslo, Norway. 386 p. ISBN-978-1-68564-511-3. 2021.

2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 256, 263.

3. Паламарчук О. І. Сучасне праворозуміння поняття позовної давності в цивільному праві. Механізм функціонування громадянського суспільства. 2019. с. 248.

ДОКАЗИ ТА ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Ващишин Павло Валерійович
курсант навчальної групи СР-142,

Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції,

Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Логінова Марина Вікторівна

викладач кафедри

цивільного права та процесу,

Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ,

капітан поліції

м. Дніпро, Україна

Вжиття заходів щодо забезпечення доказів, що належать до справи викликається збігом таких обставин, у яких докази перебувають межі зникнення чи коли подання їх до суду на момент розгляду справи неможливо чи важко.

Потреба у забезпеченні доказів, що належать до справи, виникає у таких випадках як, наприклад, коли як речові доказів використовуються продукти, що швидко псуються, втрачають зовнішній вигляд та властивості, коли сталася аварія і на місці пригоди можна встановити її об'єктивні причини, або коли особа, яка могла б дати свідчення про спірні обставин, що збирається надовго виїхати; або потрібне термінове експертне дослідження речових доказів, оскільки інакше вони можуть змінити властивості та втратити доказове значення, тощо [2].

На особливу увагу заслуговують протоколи та інші документи, які складаються у процесі забезпечення доказів і надалі використовуються при розгляді справи як похідних письмових доказів, замінюючи собою первісні. Це застосовується у випадках, якщо самі початкові докази не можна видобути та

безпосередньо дослідити у момент розгляду справи [3].

При цьому забезпечення доказів не слід плутати з отриманням письмових доказів з метою передбачуваного процесу. Наприклад, отримання витягу з історії хвороби про проходження лікування з приводу нападу стенокардії, який мав місце після відмови банку виплатити внесені суми громадяниномінвестором, – письмовий доказ, завбачливо отримане громадянином самостійно.

Але в цьому випадку мова не йдеться про забезпечення доказів, бо останнє передбачає дії офіційно уповноважених органів (нотаріуса чи суду) [3].

Важливим способом для підтвердження юридичної сили електронних документів є електронний цифровий підпис. Електронний підпис відповідає за захист документа від підробки. З допомогою електронного підпису можна підтвердити незмінність документа та особи особи, яка підписала електронний документ. Наявність такого підпису робить документ прийнятним для розгляду його в суді як доказ.

Електронні повідомлення, що надсилаються електронною поштою, не є електронними документами, доки не містять електронний підпис. За неможливості підтвердження справжності документів електронним підписом, учасники процесу часто представляють їх у вигляді роздруківок, засвідчених авторами електронного листування [4].

Для використання електронних повідомлень як доказова база у суді, їм потрібно надати юридичну силу. Суди визнають електронне листування як докази, якщо воно була передбачена договором, а також, якщо можна встановити, від кого виходило повідомлення та кому воно адресоване. Правова фікція виходить із того, що відправлення повідомлень з електронної адреси свідчить про те, що особа сама здійснила відправлення повідомлення, доки не буде доведено протилежне [3, 4].

Для визначення справжності документа потрібно провести експертизу. Для виробництва експертизи залучаються державні та недержавні експертні організації або особи, які мають відповідні знання. Експерт досліджує вміст

електронного поштової скриньки зацікавленої сторони і в результаті може встановити, як наявність повідомлення та тексту, і корисну службову інформацію.

Існує ще один спосіб для визначення справжності електронних повідомлень – нотаріальне засвідчення електронного листування для використання в суді. Однак нотаріус запевняє лише той факт, що сам бачив це листування на екрані пристрою, а не особистості відправника та одержувача. Як уже говорилося, існує проблема використання електронних джерел інформації, які застосовуються в судах як докази.

Законодавець чітко не закріплює, у яких формах учасники судового процесу повинні надавати електронні джерела інформації, щоб суддя прийняв і долучив докази до матеріалам справи. Проблема уявлення та застосування електронних джерел інформації у належну форму тягне деякі процесуальні проблеми, наприклад, проблему допустимості електронних джерел як доказів у судовий процес [4].

Отже, проаналізувавши все вищезазначене, доходимо висновку, що інститут доказів та доказування у цивільному процесі є доволі значимим та дієвим засобом реалізації завдань цивільного судочинства. З огляду на це, перспективи подальших досліджень вбачаємо у аналізі та висвітленні актуальних питань пов'язаних з доказами та доказуванням в цивільному процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Васильєв С. В. Цивільний процес : підручник / С. В. Васильєв. К. : Алерта, 2019. 506 с.
2. Гетманцев О., Гетманцев М., Осіпова І. Процесуальні особливості доказування в масових (групових) позовах у цивільному судочинстві. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 11. С. 13– 23. URL: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.11.02.131>
3. Андрійцьо В. Д. Докази як об'єкт збору на етапі збирання доказів у цивільному процесі // Право і суспільство. 2013. № 4. С. 33-38.

4. Волкова Н. В. Щодо ознак достовірності та достатності доказів у цивільному судочинстві / Н. В. Волкова // Правове життя сучасної України : у 3 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса : Гельветика, 2020. Т. 2. С. 330-332.

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Ващишин Павло Валерійович

курсант навчальної групи СР-142, 2 курсу,
Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції, рядовий поліції

Науковий керівник:

Шинкаренко Інна Олександрович

Доцент кафедри
гуманітарних дисциплін та психології поліцейської діяльності,
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Доцент кандидат психологічних наук

Поліцейські найчастіше стають учасниками конфліктних ситуацій з громадянами, зазнають психотравмуючого впливу при затриманні правопорушників і забезпечуючи публічний порядок. Саме тому, виникає необхідність в удосконаленні та пошуку інноваційних методів психологічної підготовки кадрів [1, с. 67].

Професійно-психологічна підготовленість працівника поліції обов'язкова складоаа частина професійної майстерності. Діяльність поліцейського характеризується такими психологічними особливостями: 1) опосередкованість операцій управління; 2) постійно мінливі умови з дефіцитом інформації; 3) постійна регламентація часом (дефіцит часу, ненормованість часу тощо); 4) достатньо велика кількість службових завдань; 5) соціотехнічний характер дій; 6) залежність ефективності професійної діяльності від індивідуально психологічних якостей суб'єкта діяльності.

Умови діяльності робітників поліції мають напружений характер. Як екстремальна ситуація вони сприймаються тоді, коли розуміються, оцінюються людьми як важкі, небезпечні. Екстремальна ситуація (лат. *extremum* – крайнє, граничне; *situatio* – становище) – це таке ускладнення умов діяльності, яке набуло для особистості, колективу особливу значимість. Екстремальна ситуація, як і будь-яка ситуація, втілює у собі єдність об'єктивного та суб'єктивного. Об'єктивне – це ускладнені умови та процес діяльності;

суб'єктивне – установки, способи дій в умовах, що різко змінилися [2, с. 82-87].

Встановлено, що поведінкові реакції людини у екстремальних умовах, їх тимчасові характеристики, взагалі психологічні особливості людей, залежить від особливостей нервової системи, життєвого досвіду, професійних знань, навичок, мотивації, стилю діяльності.

Поведінка в екстремальній ситуації визначається не тільки постійними характеристиками людини на даний момент, а й тим усвідомленим або неусвідомленим відбитком об'єктивних чинників довкілля, які впливають особистість співробітника. Тому необхідно розкрити зміст напруженої ситуації та форми її відображення у професійній діяльності поліцейського.

1. Екстремальна ситуація вимагає осмисленого розподілу уваги між контролем за поточним станом керованого об'єкта та виробленням нової комбінації способів, прийомів, дій.

2. Екстремальна ситуація за змістом може бути однією і тією ж, а форми її відображення у свідомості співробітника поліції будуть різними [2, с. 82-87].

Екстремальну ситуацію можна уявити як складний комплексний подразник, що викликає в основному два рівні реакцій:

- пристосувальні, активізуючі орієнтовні рефлекси та автоматичні акти типу навичок;

- реакції, що активізують складні інтелектуальні функції, які формують стратегію уваги між контролем за поточним станом керованого об'єкта та виробленням нового, адекватного для ситуації плану та способів дій.

Для оцінки ступеня впливу напруженої ситуації використовуються такі показники, як:

1) фізіологічні зрушення (вегетативні реакції);

2) психічні зміни (показники психічних процесів, що визначають успішність діяльності);

3) зміна функціонального рівня діяльності (результати діяльності) [3, с. 94-97].

Співробітник поліції зіставляє оцінку ситуації зі своєю психічною

готовністю, досвідом, особистісними можливостями.

Виділяють основні складові, що включають можливість протистояти напруженій ситуації:

1. Фізіологічна стійкість, обумовлена станом фізичних та фізіологічних якостей організму (конституційними особливостями, типом нервової системи).

2. Психологічна стійкість, зумовлена професійною підготовкою та загальним рівнем якостей особистості (спеціальними навичками дій в екстремальній ситуації, наявністю позитивної мотивації, почуттям обов'язку тощо).

3. Активно-діяльний стан (мобілізованість всіх зусиль і можливостей на майбутні дії) [4, с. 137].

Отже, поведінка у діях поліцейського в екстремальних ситуаціях – дуже складний процес, у якому динамічно переплітаються його залежність від інформації, фізіологічних захисних та пристосувальних реакцій, підготовленості, психічної стійкості та готовності, індивідуально-професійних особливостей особистості.

Оскільки екстремальна ситуація проявляється у різкому зниженні рівня організованості поведінки, гальмуванні дій і рухів і підвищенні ефективності діяльності, виділяють такі форми поведінки, які у даних ситуаціях:

1. Дезорганізація поведінки – імпульсивні, невчасні дії. Дана форма поведінки може виражатися у втраті раніше вироблених навичок, у невикористанні досвіду, в завзятій повторюваності рухової реакції у відповідь, незважаючи на відсутність необхідності в ній [1, с. 67].

2. Уповільненість дій виникає за недостатньої професійної підготовленості. Відбувається так званий «ступор». Така форма поведінки украй небезпечна. Заціпеніння, що виникло, демобілізує внутрішні потенціали людини, що може призвести до загибелі самого співробітника, а також оточуючих людей.

3. Доцільна активність виявляється у чіткому сприйнятті та осмисленні виниклих ускладнень, правильній їх оцінці, підвищенні самоконтролю, скоєнні

адекватних ситуації дій [2, с. 82-87].

Слід зазначити, що виникнення небезпечних умов може викликати різноманітні психологічні стани як наслідок може як знизити, так й дезорганізувати готовність.

Емоційний стрес значно посилюється, якщо суб'єкт розглядає його як нездоланну перешкоду, а свої можливості для боротьби зі стресом недооцінює. Негативний вплив стресу виявляється у погіршенні уваги, пам'яті, мислення, скутості дій, невідповідності чи хаотичності рухів.

Стійкість до стресу, збереження ефективності у напруженій ситуації визначаються, передусім, високим рівнем професійної майстерності, спрямованістю особистості, мотивами поведінки, готовності до активних дій.

Для співробітників поліції в екстремальних ситуаціях є важливою психологічна готовність, завдяки якій він має здатність до управління професійною поведінкою, що забезпечує раціональне використання своїх можливостей, свого ресурсу для вирішення професійних завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусишин Р. М. Наукова стаття "поняття та сутність професійно психологічної підготовки поліцейських". 2021,с.67
2. Гіденко Є. С. Сучасний підхід до навчання поліцейським діям в екстремальних умовах." Правові новели 3". 2017. с. 82-87.
3. Чухраєва, Г. В. Стреси та дистреси в психологічній діяльності працівників поліції. Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Серія: Психологія 59. 2016. с. 94-97.
4. Царьов О. Д. Аспекти тактики дій поліцейських в екстремальних умовах." Стаття всеукраїнської науково-практичної конференції". 2017. с. 137.

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ГАРАНТІЇ ПРАВ ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Гога Ірина

слухач магістратури 1-го курсу

ННППФПНП

Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Науковий керівник:

Федченко Володимир

професор кафедри

кримінального процесу та стратегічних розслідувань

ННППФПНП

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент, м. Дніпро

В сучасній Україні кожна особа та громадянин мають права, свободи та законні інтереси, які держава захищає від їх незаконного порушення. Визначальною ознакою правової та демократичної держави є визнання та офіційне закріплення всіх прав та основних свобод людини, а також здатність до їх безпосереднього правового захисту. Головною практичною цінністю прав і свобод людини є їх реальність, тобто те, наскільки проголошені права та свободи забезпечуються у повсякденному житті.

Державна політика забезпечення прав і свобод людини та громадянина здійснюється у формі єдиної правової системи, де загально правові та міжнародні норми права щільно пов'язані між собою. Таке єдність пояснюється тим, що всі права людини є універсальними, недільними та взаємопов'язаними одне з одним. Гарантування прав потерпілого у кримінальному провадженні повинно ґрунтуватися на методах, що на практиці забезпечують їх повну реалізацію.

Під поняттям кримінально-процесуальних гарантій слід розуміти види юридичних (правових) гарантій, що існують у межах держави за сферою діяльності, галузевим регулюванням, які дозволяють встановити об'єктивну

істину, забезпечити процесуальні права, кримінальні та цивільно-правові інтереси особи у кримінальному провадженні, а також складові елементи цієї термінології [1, с. 11].

Процесуальні гарантії прав потерпілого в кримінальному процесі України є невід'ємною складовою справедливого та ефективного судочинства. Визнання та захист прав постраждалої особи є важливою передумовою забезпечення правової держави та демократичних цінностей. Правові норми, що стосуються потерпілого, спрямовані на гарантування його прав на справедливе провадження, захист від протиправних дій, участь у розслідуванні та судовому процесі, що закріплені в чинному КПК [2].

Процесуальні гарантії включають комплекс заходів та правових механізмів, спрямованих на забезпечення активної ролі потерпілого в кримінальному процесі, його права на інформацію, участь у допитах та примиренні, отримання відшкодування шкоди, захист свідків, та багато іншого. Завдяки цим гарантіям, потерпілий має можливість здійснити своє право на справедливий та ефективний захист своїх інтересів у кримінальному провадженні

Аналіз процесуальних гарантій прав потерпілого у кримінальному процесі України виявляє певні виклики та прогалини, які потребують уваги та вдосконалення законодавства. Питання визначення статусу потерпілого, участь близьких родичів, компенсація моральної шкоди та інші аспекти потребують додаткового розгляду та розробки ефективних механізмів для їх реалізації.

Варто зазначити, що чинне кримінально-процесуальне законодавство систему гарантій для потерпілого поділяє на наступні види:

- Гарантії, які надаються потерпілому протягом усього провадження.
- Гарантії під час досудового розслідування.
- Гарантії під час судового провадження будь-якої інстанції [3, с. 16].

Чинний КПК України також змінило процесуальний статус потерпілого в кримінальному провадженні. Раніше особа потерпілого завжди вважалася стороною обвинувачення та користувалася правами такої сторони, але тепер

потерпілий є окремим учасником кримінального провадження, який може стати стороною обвинувачення лише в окремих випадках, передбачених КПК [2].

Позитивним аспектом є те, що закон передбачає можливість визнання близьких родичів або членів сім'ї постраждалої особи як потерпілих, якщо особа померла або перебуває у стані, коли не може заявити про злочин. Однак існують законодавчі прогалини, пов'язані з процедурою дій слідчого та прокурора у випадку, коли кілька родичів подають заяви через неможливість самої постраждалої особи використовувати свої права, а потім постраждала особа одужує і подає заяву самостійно про свій статус потерпілого. Виникає питання щодо необхідності залишення статусу потерпілих для близьких родичів або відмови від нього в подальшому провадженні.

Іншою прогалиною є положення чинного КПК України, де зазначено, що потерпілим визнається лише особа, якій завдана шкода кримінальним правопорушенням. Проте можливо, що значна шкода може бути заподіяна в результаті суспільно небезпечних дій, які вчиняються неосудними особами або особами, які не досягли віку кримінальної відповідальності [4, с. 130].

Отже, під час аналізу норм КПК України виявлено кілька протиріч, пов'язаних з безпосереднім статусом потерпілого та реалізацією його прав. Встановлено, що шкода може завдаватися не лише кримінальними правопорушеннями, але й суспільно небезпечними діями, вчиненими неосудними особами або особами, які не досягли віку кримінальної відповідальності. Тому необхідні зміни у нормах КПК, щоб врахувати ці ситуації. Також важливо визнання не тільки майнової шкоди, але й моральної (немайнової) шкоди для юридичних осіб. Тому необхідно розширити норми КПК, додавши право юридичній особі на компенсацію моральної (немайнової) шкоди.

Загалом, діючий КПК України має на меті повністю забезпечити та захистити права потерпілого, але з прогалинами в законодавстві цього досягнути не вдається. Тому для подальшого розвитку інституту прав потерпілого в кримінальному провадженні необхідно внести зміни в деякі

норми КПК, щоб розширити та повністю гарантувати права потерпілих осіб.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Погорецький М. А. Поняття кримінально-процесуальних гарантій. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2014. № 2(10) URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14pмакph.pdf>. (дата звернення 26.06.2023.)
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*: кодекс від 13.04.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n1089> (дата звернення 26.06.2023.)
3. Калугін В. Права потерпілого при відкритті матеріалів кримінального провадження за новим КПК України. Одеса : ОДУВС, 2013. 38 с.
4. Пожар В. Процесуальний статус потерпілого за новим Кримінальним процесуальним кодексом України: позитивні кроки та прогалини правової регламентації. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. Київ: НАВС, 2013. № 2. С. 126-131

ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ З ПОТЕРПІЛИМ НА МІСЦІ ПОДІЇ

Голубенко Юлія Андріївна

здобувач вищої освіти

Навчально-наукового інституту права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної поліції

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Шинкаренко Інна Олександрівна

доцент кафедри гуманітарних

дисциплін та психології поліцейської діяльності

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

кандидат психологічних наук, доцент

Виклик на місце події з потерпілим є важливим етапом роботи поліцейських, і вимагає від них високого рівня професіоналізму та вмінь спілкуватися з постраждалими особами. У таких ситуаціях особливо важливо дотримуватися професійних стандартів та забезпечувати конфіденційність, щоб захистити постраждалих осіб.

Поліцейські повинні бути готові до спілкування з постражданим, який може переживати стрес та емоційне напруження. Для досягнення успіху в таких випадках важливо застосовувати ефективні методи спілкування, які можуть забезпечити сприятливу атмосферу на місці події. Один із важливих аспектів комунікації полягає у встановленні довіри між поліцейським та постраждалою особою.

Для цього поліцейські повинні проявляти емпатію та розуміння до почуттів та потреб постраждалої особи. На додаток до цього, важливо завжди спілкуватися з особою зрозумілою для неї мовою, уникати професійної лексики та сленгу, а також дотримуватися елементарних правил ввічливого звертання до людини [1, с. 168]. Для забезпечення ефективного спілкування з постраждалою особою, поліцейські повинні дотримуватися встановлених процедур та протоколів і етичних норм.

Вони повинні враховувати індивідуальні потреби та особливості кожної постраждалої особи та забезпечувати належний рівень підтримки та допомоги. У цілому, спілкування з постраждалою особою є важливою складовою роботи поліцейських [5, с. 51].

Дотримання позитивних стандартів спілкування та професійних підходів може забезпечити вдалий результат на місці події та допомогти постраждалій особі. Поліцейські повинні бути готові до взаємодії з різними видами постраждалих, включаючи тих, які можуть бути психологічно чутливі або мають особливі потреби [3, с. 105].

Для досягнення успіху в подібних умовах, поліцейський має враховувати як об'єктивні так і суб'єктивні чинники ситуації, що склалася. Характер та методи спілкування з потерпілим суттєво залежать від віку, статі, національності, а також релігійних переконань особи. Окрім цього, правоохоронець завжди має оцінювати не тільки психологічний стан постраждалого, але і контролювати свій власний. Втома, недосипання, страх та роздратування – всі ці фактори впливають на адекватне сприйняття поліцейського свідомістю особи, з якою ведеться діалог. Враховуючи вищезазначене, можна зрозуміти, що поліціант прибувши на місце події, має вести себе впевнено, а рішучість його дій повинна зміцнювати загальний емоційний фон людини, щодо якої вчинено правопорушення.

Важливо також забезпечувати конфіденційність та захищати права та безпеку постраждалої особи. Навички спілкування з такою особою можуть бути вдосконалені та покращені через навчання та тренування. Поліцейські повинні регулярно проходити навчання та оновлювати свої знання та навички щодо спілкування з певною категорією осіб. Правильний підхід та дотримання професійних стандартів може забезпечити результативність виклику на місце події та допомогти постраждалій особі.

Одним із шляхів реалізації тренувань поліцейських у сфері спілкування з постраждалими є додання до освітнього процесу майбутніх правоохоронців такої навчальної дисципліни, як ораторське мистецтво. Практика викладання

цієї наукової течії у вищих начальних закладах із специфічними умовами навчання не є новою, та застосовувалася зокрема у різних університетах внутрішніх справ, Важливо завжди пам'ятати про нерозголошення поліцейським персональної інформації, яка стала йому відома у зв'язку із виконанням ним його службових повноважень. Поліцейські повинні встановлювати довіру з постраждалою особою, проявляючи розуміння до її проблем, почуттів, та потреб.

Для спілкування з цією категорією осіб, поліцейські повинні дотримуватися встановлених процедур та протоколів, враховуючи індивідуальні потреби, а також вікову категорію людини.

Поліцейські повинні бути готовими сприймати емоційні потреби людини в стані стресу. Крім того, важливо забезпечити для цієї особи доступ до медичної допомоги та соціальних послуг. Необхідно також забезпечити належний рівень спілкування з близькими та родичами постраждалої особи, які можуть бути в стані шоку та стресу [4, с. 333].

Узагальнюючи, ефективне спілкування з постраждалою особою є ключовим елементом професійної роботи поліції на місці події. Для досягнення цілей професійної діяльності поліцейські повинні мати високий рівень професійної компетенції, емпатії та знання ефективних методів спілкування з постраждалою особою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. В. В. Бедь, Юридична психологія посібник, 226 с. URL: https://law.sspu.edu.ua/files/documents/books/library/38/bed_viktor_yuridichna_psihologiya.pdf
2. Вісник Луганської академії внутрішніх справ МВС імені 10-річчя незалежності України, Луганськ, 2005 – 249 с. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/issue/view/59/2005-2>
3. Шинкаренко І. О. Методи забезпечення результативного спілкування / І. О. Шинкаренко // Мова і право: матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпро,

15 листоп. 2017 р.). – Дніпро: ДДУВС, 2018. – 104-107 с. URL:
<https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/3481/1/20.pdf>

4. О. Є. Самойлов, М. С. Корольчук, В. М. Корольчук, С. М. Миронець, Г. М. Ржевський, Юридична психологія : навчальний посібник, Київ. нац. торг. екон. ун-т, 2015. – 432 с. URL:
<https://knute.edu.ua/file/MTc=/9e02f2d446f0af160e81ba81d3946689.pdf>

5. Ю. В. Уфаровский, Юридична психологія, 1995. с. 50-52.

КОНСТИТУЦІЙНІ ГАРАНТІЇ ПРИНЦИПІВ НАЦІОНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Григорчук М. В.

кандидат юридичних наук,
професор кафедри державно-правових дисциплін
Університет економіки та права «КРОК»

Вступ. Дослідження проблем, пов'язаних з дотриманням вітчизняними судами конституційних принципів при розгляді справ щодо захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання, засвідчило про наявність судових рішень, ухвалених з порушенням принципів правосуддя. У цьому зв'язку для суду виникає завдання максимально забезпечити принцип верховенства права як єдиної підстави для застосування інших засад конкретної галузі судочинства.

Мета роботи полягає в здійсненні поточного теоретико-правового аналізу функціонування господарського судочинства у сфері дотримання конституційних принципів при ухваленні рішень в господарських спорах.

Матеріали і методи. Емпіричною основою даної роботи є Конституція України, Господарський і Господарський процесуальний кодекси України, оприлюднений науковий доробок та інша джерельна база, використана для подання фахового тлумачення системоутворювальних категорій і понять.

Для обґрунтування результатів роботи застосуємо низку методологічних інструментів, серед яких філософсько-діалектичний, індуктивний, герменевтичний, наукового аналізу, дедуктивний та інші.

Результати та обговорення. Для провадження фахового аналізу засад господарського судочинства, об'єктивного і повного охоплення основних аспектів цього процесу необхідно застосувати відповідний методологічний інструментарій. Поряд з філософсько-діалектичним методом, завдяки якому уможливиться дослідити становлення і розвиток загальних принципів судочинства, доцільним видається застосування індуктивного методу наукового

дослідження. Це дозволить розширити обсяг поняття «принципи господарського судочинства» і приведе до загальної категорії – «принципи судочинства». Завдяки такій методологічній операції узагальнений об'єкт дослідження, яким є «принципи господарського судочинства», надасть нам достатній обсяг відомостей, що всебічно охарактеризують досліджуване поняття. З метою одержання науково важливих результатів застосовуємо можливість методу наукового аналізу, що сприятиме сегментарному вивченню генези поняття «принцип» (*principium*) (лат.) – це: 1) центральне пояснення, особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь; 2) внутрішнє переконання, погляд на речі, які зумовлюють норми поведінки [1, с. 762].

У вітчизняній правовій науці категорія «принципи права» є достатньо поширеною, що свідчить про високий рівень запитуваності через універсальність характеристик, які в ній (категорії) закладені. Уніфіковані наукові підходи до розуміння сутності і значення цієї категорії визначають «принципи права як керівні засади (ідеї), які визначають зміст і спрямованість правового регулювання суспільних відносин. При цьому наголошується, що значення принципів права полягає в тому, що вони в стислому вигляді концентровано відображають найсуттєвіші риси права, є його квінтесенцією, «обличчям» [2].

З урахуванням того, що вітчизняне процесуальне та інше законодавство орієнтоване за своєю сутністю на інтеграцію в європейський, а отже й світовий юридичний простір, обґрунтованим є посилання до судових рішень Європейського суду з прав людини як джерела права при розгляді господарських спорів. Не дивлячись на те, що проблема реалізації конституційних засад судочинства під час здійснення захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання виступає підґрунтям усієї системи господарського правосуддя, ця тема потребує додаткового дослідження конкретних теоретичних і практичних аспектів судової процедури захисту суб'єктами господарювання їх суб'єктивних прав.

А. М. Колодій, досліджуючи принципи права, зазначає, що це такі відправні ідеї існування права, які виражають найважливіші закономірності й підвалини даного типу держави і права, є однопорядковими із сутністю права та становлять його головні риси, відзначаються універсальністю, вищою імперативністю і загальною значимістю, відповідають об'єктивній необхідності побудови й зміцнення певного суспільного ладу [3, с. 27].

На думку С. П. Погребняк, принципи права виступають критерієм оцінки права та основою для його подальшого удосконалення. Кожна галузь права виділяє свої власні галузеві принципи, але серед них є такі, що за своєю сутністю, є міжгалузевими. До міжгалузевих відносять: справедливість, рівність, гуманізм та узагальнюючий принцип – верховенства права. Вони знаходять своє закріплення в нормах-принципах, що також притаманні сфері господарського права. Наслідком цього закріплення є принцип рівного захисту державою всіх суб'єктів господарювання [4, с. 38].

Метод наукової дедукції уможливить поділ поняття «принципи права» на менш семантично об'ємні категорії - «принципи господарського судочинства». На переконання І. А. Балюк, принципами господарського судочинства є його фундаментальні положення, основоположні правові ідеї, які містяться в нормах господарського процесуального законодавства та які визначають систему організації господарського суду, його діяльність із метою прийняття законних та обґрунтованих рішень і особливості процесуальної діяльності інших учасників процесу [5, с. 38].

Здійснений в рамках цієї роботи складний теоретико-правовий аналіз вітчизняного законодавства засвідчив той факт, що вітчизняний судовий устрій має в основі принципи, які, з огляду на їх галузеву приналежність, впорядковують порядок і визначають парадигму діяльності судових органів на всіх стадіях судового розгляду. Господарське судочинство через своє загально юридичне походження, у повній мірі відповідає вимогам загальних принципів, які є базовими для всієї системи національного судочинства. Однак, зважаючи на відмінності в суб'єктному складі учасників господарського процесу від

інших осіб, задіяних в цивільному чи адміністративному, кримінальному процесах, господарське процесуальне право послуговується додатково ще й іншими принципами, які зумовлюють специфіку господарської сфери діяльності в її співвідношенні з іншими галузями судочинства.

Необхідно зазначити, що Конституцією України [6] визначено межі дозволеної поведінки для учасників господарського процесу, які конкретно у формі імперативних вимог сформульовані і законодавчо закріплені в Господарському процесуальному кодексі України [7].

Так, кожному учаснику судового розгляду визначено конкретні правила поведінки, за які виходити категорично заборонено. Недотримання цих правил тягне за собою порушення прав і охоронюваних законом інтересів суб'єктів судового розгляду, а отже є підставами для апеляційного і касаційного оскарження, а також ініціювання відкриття провадження про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами.

Ігнорування задекларованих принципів суб'єктами вітчизняного судочинства дає підстави учасникові процесу звертатися до міжнародних правових інституцій за захистом і поновленням свого порушеного права чи інтересу, який охороняється законом, що вкрай негативно впливає на загальний імідж України як держави, де конституційно проголошено верховенство права і виокремлено принципи правосуддя, якими досягається такий правовий режим.

Згідно з положеннями статті 129 Конституції України, відповідно до якої суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права, визначено головні засади судочинства, до яких, окрім іншого, віднесено урівняння в правах всіх учасників процесу, гарантія права на захист, змагальність сторін і прав на доведення перед судом правової позиції, розумність строків розгляду справ судом, право апеляційного і касаційного оскарження судових рішень, зобов'язання для зацікавлених сторін виконати судові рішення, яке вступило в законну силу тощо.

Окремим положенням цієї статті Конституції виділено те, що законом можуть бути визначені також інші засади судочинства в судах окремих судових

юрисдикцій. Така конституційна норма знайшла своє застосування в законодавстві України, наприклад в Законі «Про судоустрій і статус суддів» [8] та галузевому процесуальному законодавстві.

Оскільки норми Конституції є нормами прямої дії, то дотримання конституційних принципів правосуддя і судочинства є обов'язковими для виконання всіма суб'єктами, які вступають у відповідні правовідносини і якими встановлюється конституційний порядок у сфері господарської діяльності.

Висновки. Ми вважаємо, що приведення до єдиної форми конституційних принципів судочинства не обмежує поле діяльності судів із захисту прав суб'єктів господарювання, а слугує підґрунтям для галузевого розширення як змісту, так і введення додаткових принципів, які відповідають Конституції і законам України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Словник іншомовних слів: 23 000 слів та термінологічних сполучень. Уклад. Л. Пустовіт та ін. Київ, 2000. 1018 с.
2. Юридична енциклопедія : в 6 т. Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : Укр. енциклопедія, 2003. Т. 5.
3. Колодій А. М. Принципи права України : монографія. Київ. Юрінком Інтер, 1998. 208 с.
4. Погребняк С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика). Харків, 2008. 240 с.
5. Балюк І. А. Господарське процесуальне право : навч. посіб. Київ, 2002. 224 с.
6. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>.
7. Господарський процесуальний кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#n2065>.
8. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

КРЕАТИВНІ ІНІЦІАТИВИ – ЗАПОРУКА УСПІХУ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ В УКРАЇНІ

Дуняшенко Олександр Олександрович,

курсант 1 курсу

Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців

для підрозділів Національної поліції

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ

Науковий керівник:

Царьова Ірина Валеріївна,

професор кафедри українознавства та іноземних мов

Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців

для підрозділів Національної поліції

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

доктор філологічних наук, доцент

Вступ. Креативні індустрії стають все більш важливими для економічного благополуччя. Припускається, що творчість людини є кінцевим економічним ресурсом і що промисловість в двадцять першому столітті буде залежати від створення знань через творчість та інновації. Так, дискусію про культурну індустрію розпочав німецький соціолог Теодор Адорно в есе «Культурна індустрія: Просвітництво як обман мас», яке є складовою частиною філософського трактату «Діалектика Просвітництва» Макса Хоркхаймера і Теодора Адорно.

Українська культура не щороку зазнає кардинальних змін. Спробуємо з'ясувати які ж зміни відбулися та порівняємо креативні індустрії в Україні та світі.

Перший етап – це так званий історичний авангардизм 1910-1930 роки;

Другий етап – творчість поетів діаспори повоєнної доби та шістдесятники;

Третій етап – це так звана «нова хвиля», постмодернізм – відродження авангардизму в кінці 1980-х – на початку 1990-х років [3, с. 1].

Далі здобуття незалежності, трансформація культури від самовираження до креативних індустрій для більшої інтеграції в світову економіку.

Культурні індустрії та креативне підприємництво – це відносно нові поняття в українському контексті, проте не нові явища (визначення «культурні індустрії» запровадили Адорно та Горкгаймер у своїй «Діалектиці просвітництва» 1947 року).

За визначенням ЮНЕСКО цей термін застосовується в тих галузях, які поєднують у собі створення, виробництво та комерціалізацію змістів, які є нематеріальними і мають культурний характер.

Культурні індустрії – це унікальний сектор економіки, який виник внаслідок поширення масової комунікації та глобалізму.

Принципової різниці між визначеннями «культурні індустрії» (cultural industries) і творчі, креативні індустрії (creative industries) немає. Часто ці терміни вживаються як синоніми, але в деяких дослідженнях культурні індустрії виділяються в окремий сектор творчих індустрій. Останнє поняття є більш широким і універсальним.

На 2014 рік в Україні не приділялось достатньої уваги становленню культури та креативних індустрій. Було відсутнє розуміння значущості культурних та креативних індустрій (ККІ) на всіх рівнях влади та, відповідно, нормативно-правове забезпечення цього сектору економіки. Рівень культурної компетентності та культурних практик українців значно нижчий, ніж у мешканців європейських країн.

У світі потрібно розробляти впізнавані бренди для популяризації української культури. До прикладу, такі персонажі, як вікінги, ковбої чи ніндзя асоціюються з певними країнами. Про них знімають фільми і анімовані серіали, виробляють товари, а дизайнери створюють лінії одягу. Для України такими персонажами-брендами могли б бути козаки чи мавка. Серед рекомендацій участь у культурних проєктах міжнародного рівня. Культурна політика має бути чутливою до мовного питання і до мульти національності українського народу.

Наразі держава почала приділяти культурі більше уваги, ніж у попередні роки після здобуття незалежності. Як правило, вони рекомендують спрямовувати державну підтримку для продуктів та ініціатив, важливих з точки зору їхньої культурної цінності чи національної ідентичності, а також таких, що містять інновації чи експериментальний підхід.

Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок забезпечують лише 0,7% (17 млрд грн) валової доданої вартості України.

Внесок окремих областей та міст – дуже різний.

Так, найпродуктивнішими є:

- місто Київ (2264 грн/особу)
- Харківська область (449 грн/особу)
- Київська область (383 грн/особу)
- Миколаївська область (347 грн/особу)
- Полтавська область (344 грн/особу)
- Львівська область (342 грн/особу)
- Одеська область (321 грн/особу)
- Дніпропетровська область (287 грн/особу)
- Черкаська область (283 грн/особу)
- Запорізька область (273 грн/особу)

Найменше культурного продукту виробляє Чернівецька та Кіровоградська області. Вони також мають одні із найнижчих показників продуктивності у цій сфері (195 та 197 грн/особу відповідно) [3, с. 1].

В 2019 році уряд ухвалив розпорядження «Про затвердження видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій» [6].

Документом визначено перелік видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій, відповідно до Національного класифікатора України. Перелік охоплює види економічної діяльності у сфері креативних індустрій на етапі створення креативного продукту у таких секторах: візуальне, сценічне, аудіальне, аудіовізуальне мистецтво; дизайн; література і видавнича діяльність; нові медіа та ІТ; архітектура й урбаністика; реклама, маркетинг і PR;

бібліотеки, архіви та музеї; народні художні промисли.

Даний перелік дасть змогу ідентифікувати креативні індустрії у структурі української економіки і створить передумови для отримання статистичної інформації щодо стану креативних індустрій. Так як креативні індустрії мають позитивний вплив на економіку, соціальну інтеграцію, гуманітарну сферу, використання переліку уможливить кількісне та якісне розуміння щодо внеску креативних індустрій у ВВП, працевлаштування, підприємницьку діяльність, децентралізацію, культурні та освітні процеси.

Треба лише діяти та ставати на крок вперед до своєї мрії. Можливостей багато і лише ось декілька з них:

House of Europe («Дім Європи») – нова програма, що фінансується Європейським Союзом, створена з метою підтримки професійного та творчого обміну між українцями та їхніми колегами в країнах ЄС.

Програма фокусується на культурі та креативному секторі, освіті, медицині, соціальному підприємстві, медіа та роботі з молоддю

«Креативна Європа» – це програма Європейського Союзу, спрямована на підтримку культурного, креативного та аудіовізуального секторів. З 2014 до 2020 року на підтримку європейських проектів, що дають можливість подорожувати, охоплювати нові аудиторії, обмінюватися практичними навичками та вдосконалюватися, планується виділити 1,46 мільярда євро.

Український Культурний Фонд (УКФ) – інституція, покликана створити нову модель надання на конкурсних засадах державної промоції та багатовекторної підтримки ініціатив у сфері культури та креативних індустрій.

Серед пріоритетних напрямів діяльності УКФ такі: створення сприятливих умов для творчої діяльності; сприяння новим партнерствам; сприяння формуванню в Україні спільних цінностей громадянського суспільства; підтримка культурного розмаїття та сприяння міжкультурному діалогу; забезпечення дотримання культурних прав: рівного доступу до культурних ресурсів та рівних можливостей для особистісного розвитку та самореалізації для всіх громадян та спільнот, незалежно від культурних,

мовних, етнічних, регіональних, соціальних, гендерних та інших особливостей чиро збіжностей; забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на території України, а також сприяння вивченню української мови за кордоном; сприяння проведенню аналітичної та дослідницької діяльності у сфері культури і креативних індустрій; сприяння розвитку освітніх ініціатив, впровадженню інновацій, цифрових технологій та діджиталізації у сфері культури; сприяння створенню інноваційного конкурентоспроможного культурного продукту, розвитку дитячої та молодіжної творчості та професійного становлення митців; сприяння збереженню культурної спадщини, промоція цілісного та орієнтованого на майбутнє її розуміння; підтримка проектів, націлених на місцевий розвиток в умовах децентралізації; сприяння інтернаціоналізації української культури та координації донорської підтримки проектів в сфері культури та креативних індустрій [4, с. 4].

Так, дизайн (мода, дизайн інтер'єрів, ювелірних виробів, візуальне мистецтво, медіа, публікація книжок) є одним із ключових трендів в Україні. Дизайн також був визнаний міжнародним трендом креативних індустрій 2015 року. Еволюція креативних послуг, особливо комп'ютерних, також збільшився в два рази – сьогодні це 88%. Розвиток ІТ – пріоритетний сектор сьогодні української експортної стратегії. Віртуальна реальність, комп'ютерні ігри – послуги, попит на яких зростатиме в майбутньому.

Брендинг України варто просувати всім разом із туризмом. Сама краса культурної спадщини з її історією – добрий фундамент, на якому можна будувати креативні ініціативи [2, с. 3].

Висновок. Отже, важлива якість креативних людей – постійно навчатися, не припиняти вчитися, якщо креативна людина припиняє вчитися, то вона зачиняє двері змін. Нами окреслена лише маленька частина теперішніх та майбутніх можливостей. А більше буде, коли культурний сектор України завдяки грантовим традиціям перетвориться в активний сектор з можливостями саморозвитку і самофінансування, що здатний завдяки креативному

підприємництву створювати нові конкурентні культурні та креативні продукти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антошкіна Л. І. Креативні індустрії: проблеми і перспективи розвитку / Л. І. Антошкіна // Формування ринкової економіки: зб. наук. 62 праць. Спец. вип.: у 2 ч. Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи. — К.: КНЕУ, 2011. — Ч. 2. — С. 8—13. 10.
2. Кароліна Квінтана з ООН про світові тренди креативної економіки [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://gwaramedia.com/carolina-quintanta-svitovi-trendy-kreatyvnoyi-ekonomiky-oon/>
3. Креативні індустрії – радикальні зміни – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://gwaramedia.com/kreatyvni-industriyi-shho-de-yak/>
4. Культура та креативність для порозуміння та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://surl.li/qxmh>
5. Портал «Креативні міста в Україні» – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://creativecities.org.ua/uk/creative-city/project/>
6. Розпорядження «Про затвердження видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265-2019-%D1%80#Text>
7. Чуль О. М, Становлення креативної економіки, як нового феномену економічної теорії, 2012 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/Portal/soc_gum/ekfor/2012_1/4.pdf.

ОСОБЛИВОСТІ РЕСОЦІАЛІЗАЦІІ ЗАСУДЖЕНИХ

Есаулов Дмитро Андрійович

Здобувач вищої освіти 2-го курсу

Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців

для підрозділів Національної поліції

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Шинкаренко Інна Олександрівна

Доцент кафедри

гуманітарних дисциплін та психології поліцейської діяльності

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ

Виправлення засудженого - процес позитивних змін, які відбуваються в його особистості та створюють у нього готовність до самокерованої правослухняної поведінки.

Ресоціалізація - свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства; повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві.

Необхідною умовою ресоціалізації є виправлення засудженого.

Основними засобами виправлення та перевиховання правопорушників є виконання призначеного покарання та позбавлення волі (режим), громадські роботи, громадсько-виховна діяльність, виховання та навчання, громадський вплив. Засоби виправлення та реабілітації правопорушників залежать від виду покарання, характеру та роду злочинця, ступеня загрози громадській безпеці, мотиву злочину, поведінки під час відбування покарання.

Засуджені зобов'язані працювати в місці і за видом робіт, встановленими адміністрацією колонії. Засуджені беруть участь у суспільно-корисній праці з урахуванням наявних виробничих можливостей, статі, віку, працездатності, стану здоров'я та професії. Ув'язнені зазвичай працюють на фабриках, колоніальних фабриках, у державних чи інших формах підприємств, за умови,

що вони належним чином захищені та ізолювані.

Соціально-виховна діяльність засуджених організується на індивідуальній, колективній та груповій основі відповідно до психолого педагогічних принципів і методів. Моральне, правове, трудове, естетичне, фізичне, гігієнічне та санітарно-гігієнічне виховання засуджених, а також інші види виховання сприяють формуванню ними свого життєвого статусу відповідно до вимог правових норм і суспільно корисної діяльності в установах і органи, де виконується покарання, здійсн. Відповідно до Законів України «Про освіту» та «Про загальну середню освіту» засудженим до позбавлення волі організується загальноосвітня та профільно-технічна підготовка з метою здобуття ними повної та безоплатної загальної середньої освіти.

Ув'язнені, які бажають підвищити свою загальну освіту, незалежно від віку, отримують передумови для самоосвіти та навчаються в колоніальних загальноосвітніх закладах, створених місцевими адміністративними органами та органами місцевого самоврядування відповідно до їхніх потреб і необхідних освітніх ресурсів. технічних і наукових методів посадовими особами в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, з можливістю навчання.

Методи психолого-педагогічного впливу, які використовуються в установах виконання покарань, в основному відповідають загальним педагогічним методам виховання, але мають свою специфіку, обумовлену особливостями контингенту, до якого вони застосовуються. Одним з таких методів є метод переконання, який ґрунтується на впливі на психіку засудженого з метою досягнення розуміння поставлених завдань та формування згоди з необхідністю їх виконання. Основними характеристиками цього методу є реалістичність і доказовість аргументів, які повинні переконати засудженого. У бесіді, яка є основною формою переконання, використовуються достовірні та яскраві факти для аргументації доводів [2].

Ще одним важливим методом впливу в пенітенціарній психології є метод навіювання. Цей метод передбачає вплив на психіку засудженого без його критичного сприйняття. Його основна мета полягає в зміні ставлення

засудженого до його негативних установок та впровадженні нових прагнень. Навіювання, як правило, пов'язане з авторитетом особи, що здійснює цей вплив. У широкому розумінні, навіювання охоплює різні способи вербального та невербального емоційно забарвленого впливу з метою створення певного стану або спонукання до певних дій. Воно базується на послабленні свідомого контролю над сприйманою інформацією [4].

Навіювання може бути прямим, коли воно безпосередньо адресоване засудженому, або непрямим, коли інформація передається через предмети або дії. Методи непрямого навіювання можуть включати демонстрацію фільмів, вплив музикою, читання художньої літератури та інше. Важливо зазначити, що позитивні прагнення, що виникають у засудженого, мають тенденцію до згасання, тому необхідно стимулювати їх повторенням впливу, а також керувати самонавіюванням засудженого [1].

Таким чином, методи психолого-педагогічного впливу, використовувані в установах виконання покарань, мають за мету не лише контроль та покарання засуджених, але й їхню позитивну перетворчість та реабілітацію. Ці методи, такі як метод переконання та метод навіювання, створюють сприятливі умови для зміни мислення, ставлення та прагнень засуджених, сприяючи їхній подальшій соціалізації та інтеграції у суспільство.

Метод передання інформації є важливим інструментом в пенітенціарній психології. Цей метод передбачає спеціальний і цілеспрямований відбір інформації, яка допомагає засудженому розширити його соціальний досвід, ознайомитися та засвоїти нові знання, про які він раніше міг не знати або їх ігнорувати. Ця інформація може стосуватися різних аспектів життя суспільства, інтересів людей, трудових процесів, культури та інших аспектів, які можуть бути корисними для засудженого [2].

Ще одним специфічним методом впливу в пенітенціарній психології є метод регулювання психічних спілкувань. Цей метод надає можливість контролювати психічні взаємодії з іншими засудженими, родичами та близькими. Він також передбачає контроль над участю засудженого в

мікрогрупах, включаючи ті, які можуть мати негативний вплив. Метод регулювання психічних спілкувань сприяє створенню сприятливих умов для зміни спілкування та соціальної взаємодії з оточуючими [2].

Також, умови перебування засудженого в місцях позбавлення волі можуть включати застосування методу примусу. Деякі дослідники пенітенціарної психології вважають, що покарання діє не лише як залякування, але і як засіб примусити засудженого задуматися про те, яка поведінка є більш зручною не лише на даний момент, але й перспективною з погляду самовдосконалення [3].

Застосування цих методів у пенітенціарній психології спрямоване на позитивну трансформацію та реабілітацію засуджених, їхню соціалізацію та повернення до суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Поплавська А. Основи пенітенціарної психології. 2021 р.
2. Коширець Віктор Васильович. Пенітенціарна психологія. 2021 р.
3. Мудрик Алла Богданівна. Юридична психологія і медіація. 2020 р.
4. Суденко Ю. А. Прикладні проблеми юридичної психології. 2020 р.

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Заблоцька Анастасія

слухач 1-го курсу магістратури
Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

Науковий керівник:

Федченко Володимир

професор кафедри кримінального
процесу та стратегічних розслідувань ННП ПФПП
Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент,
м. Дніпро, Україна

Міжнародне співробітництво у кримінальному процесі України є надзвичайно важливою темою, яка стала актуальною в контексті сучасних викликів та перспектив. У зв'язку зі зростанням глобалізації та міжнародної мобільності, злочинність стає все більш транснаціональною, а відповідно й кримінальний процес стає складнішим і потребує ефективного врегулювання на міжнародному рівні.

Україна, як суверенна держава, також стикається з викликами в сфері кримінального правосуддя. Посилення транскордонної злочинності, включаючи організовану злочинність, корупцію, тероризм та кіберзлочинність, ставлять під загрозу безпеку та стабільність України. Саме тому належне міжнародне співробітництво у кримінальному процесі стає невід'ємною складовою в розв'язанні цих проблем [1, с. 87].

Виклики, з якими стикається Україна, включають в себе не лише спроби злочинців уникнути відповідальності шляхом перетину кордону чи змивання слідів злочину за межами країни. Також існують складнощі в обміні доказами, екстрадиції підозрюваних та засуджених осіб, збиранні інформації про злочини,

які мають зовнішні аспекти, а також виконанні міжнародних розшуків.

Проте, разом з викликами приходять й перспективи для України. Активне міжнародне співробітництво може стати ключовим фактором у боротьбі з транскордонною злочинністю та підвищенні рівня правосуддя. Посилення співпраці з іншими країнами, міжнародними організаціями та правоохоронними агентствами сприятиме обміну інформацією, експертизі та передачі технологій для розслідування та притягнення до відповідальності злочинців [2, с. 25]. Крім того, співробітництво може сприяти розвитку кримінального правосуддя в Україні та сприяти впровадженню сучасних стандартів та найкращих практик в цій сфері.

Додатковими перспективами міжнародного співробітництва в кримінальному процесі України є можливість отримання підтримки та досвіду від країн, що вже мають високий рівень правосуддя. Це означає, що Україна може скористатися передовими методами розслідування, судочинства та виконання вироків, що сприятиме підвищенню якості її кримінальної системи [3, с. 154].

Крім того, міжнародне співробітництво надає можливість для України виступати активним учасником глобальних ініціатив у сфері боротьби зі злочинністю. Приєднання до міжнародних конвенцій, участь у спільних розслідуваннях та обмін досвідом сприяють підвищенню міжнародного престижу України та зміцненню її ролі в міжнародному співтоваристві.

Необхідно також зазначити, що міжнародне співробітництво у кримінальному процесі має важливе значення для захисту прав та інтересів українських громадян, які стають жертвами транснаціональної злочинності. Завдяки співпраці з іншими країнами, українським правоохоронним органам надається можливість ефективно реагувати на злочини, здійснювати екстрадицію злочинців та забезпечувати їхнє притягнення до відповідальності перед судом.

Уряд України активно прагне покращити міжнародну співпрацю в кримінальному процесі шляхом укладення двосторонніх та багатосторонніх

угод з іншими країнами, розширення мережі правоохоронних контактів та спільних розслідувань.

Це свідчить про те, що Україна визнає важливість міжнародного співробітництва як основного інструменту для боротьби зі злочинністю та підвищення рівня правосуддя.

Саме тому, міжнародне співробітництво у кримінальному процесі України відкриває широкі можливості для подолання викликів, які стоять перед країною, та реалізації перспектив розвитку кримінального правосуддя. Спільні зусилля та взаємодія з міжнародними партнерами є ключовими для досягнення успіху в цій сфері та забезпечення безпеки та правосуддя для всіх громадян України.

Крім надання переваг у боротьбі з транснаціональною злочинністю та захисту прав громадян, міжнародне співробітництво у кримінальному процесі України також сприяє покращенню іміджу країни на міжнародній арені. Активна участь України у міжнародних ініціативах і співробітництво з іншими країнами у сфері правосуддя демонструють нашу готовність до співпраці та підтримку глобальних стандартів в сфері прав людини, руху за справедливістю та боротьби зі злочинністю [4, с. 241].

Крім того, міжнародне співробітництво надає Україні доступ до міжнародних ресурсів, фінансування та технічної підтримки. Це сприяє модернізації кримінальної системи, підвищенню кваліфікації правоохоронних органів та забезпеченню використання передових технологій у розслідуванні злочинів.

Отже, важливість міжнародного співробітництва у кримінальному процесі України не може бути недооцінена. Це викликає нас до постійного покращення системи міжнародної співпраці, вироблення ефективних механізмів обміну інформацією та взаємодії між правоохоронними органами. Тільки шляхом спільних зусиль та партнерства ми зможемо досягти значущих результатів у боротьбі з кримінальністю та забезпечити безпеку і правосуддя для громадян України та всього світу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кримінальний процес: підручник / Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк, О. М. Дуфенюк та ін.; за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова, В. В. Луцика. Львів: ЛьвДУВС, 2019. Ч. 1. 532 с.
2. Міжнародне співробітництво у сфері кримінального провадження за законодавством України та Республіки Молдова: навчальний посібник / [В. С. Березняк, Н. В. Павлова, Н. К. Паустовська, В. М. Федченко, Л. А. Філянїна]. Київ: Алерта, 2020. 310 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 1 / О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. Х.: Право, 2019. Т. 1. 768 с.
4. Кримінальний процес: навч. посібник для підгот. до іспиту / О. В. Капліна, М. О. Карпенко, В. І. Маринів, В. М. Трофименко, А. Р. Туманянц, О. Г. Шило. Х.: Право, 2016. 286 с.

НАСЛІДКИ НЕВИКОНАННЯ ГРОШОВОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Каліберда Нікіта Геннадійович

Курсант

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ

Логінова Марина Вікторівна

Науковий керівник

викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ, капітан поліції

У зв'язку з збройною агресією Російської Федерації на територію України та введенням режиму воєнного стану, цивільні правові відносини в країні претерпіли суттєві зміни. Багато цивільних договорів, укладених на території України, не можуть бути виконані через складну ситуацію. Це ставить під сумнів ефективність регулювання наслідків невиконання цивільно-правових зобов'язань у період воєнного стану.

Грошове зобов'язання, згідно з юридичною літературою, є цивільно правовим зобов'язанням, яке передбачає сплату грошових сум у визначеній або визначуваній сумі як законного платіжного засобу. Чинне законодавство не містить визначення поняття грошового зобов'язання, але передбачає правові наслідки для особи, яка порушила виконання такого зобов'язання. Зокрема, такими наслідками є припинення зобов'язання внаслідок односторонньої відмови, зміна умов зобов'язання, сплата неустойки та компенсація збитків і моральної шкоди. При цьому, вину порушника вважають одним з основних критеріїв застосування таких наслідків.

Однак, з введенням воєнного стану на території України були внесені зміни до чинного законодавства. Згідно зі Законом України від 15.03.2022 року [1], протягом дії воєнного стану та протягом 30 днів після його закінчення або скасування, особа, яка не виконала грошове зобов'язання за кредитним договором, може бути позбавлена права вимагати виконання зобов'язання або вимагати відшкодування збитків. Додатково, воєнний стан може мати вплив на

спосіб виконання грошових зобов'язань. Зокрема, умови сплати, строки та порядок виконання можуть бути змінені або призупинені.

Законодавство може передбачати можливість перенесення строків платежів, стягнення неустойки чи збільшення строку на сплату зобов'язання у зв'язку зі складною ситуацією, пов'язаною з воєнним станом. Важливо зазначити, що точні наслідки невиконання грошових зобов'язань під час воєнного стану можуть залежати від конкретних положень законодавства, що застосовуються у даній ситуації [2]. Рекомендується звернутися до юридичних консультантів або відповідних органів уряду для отримання детальної інформації про правовий режим грошових зобов'язань під час воєнного стану в Україні.

Додатково до вищевикладеного, в контексті воєнного стану в Україні, можуть застосовуватися особливі правові механізми для регулювання цивільно-правових відносин. Законодавство може передбачати можливість введення тимчасових обмежень або особливих процедур щодо виконання грошових зобов'язань у період воєнного стану.

Наприклад, можуть бути введені особливі механізми реструктуризації або переговорів з кредиторами, зміна умов платежів, встановлення тимчасової мораторію на стягнення заборгованості або підвищення вимог до доведення вини порушника [3].

Ці заходи спрямовані на забезпечення стабільності фінансово-економічного стану країни та захисту інтересів сторін у контексті складної ситуації, пов'язаної з воєнним станом.

Однак, точний перелік заходів та їх обсяг може визначатися законодавством та рішеннями уряду в період воєнного стану. Рекомендується звертатися до офіційних джерел і консультуватися з юридичними фахівцями або відповідними урядовими органами, щоб отримати актуальну інформацію про специфічні правила та наслідки, що стосуються грошових зобов'язань під час воєнного стану в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Цивільний кодекс України Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15?find=1&text=%D0%B3%D1%80%D0%BE%D1%88%D0%BE%D0%B2%D0%B5+%D0%B7%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D0%B2%27%D1%8F%D0%B7%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F+#w1_1
2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/T222120?utm_source=jurliga.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=jl03
3. Воєнний стан: чи змінились наслідки невиконання цивільно-правових зобов'язань URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/210706_vonniy-stand-chi-zmnilis-naslcki-nevikonannya-tsivlno-pravovikh-zobovyazan

ЕЛЕМЕНТИ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Каліберда Нікіта Геннадійович

курсант Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Логінова Марина Вікторівна

Науковий керівник

викладач кафедри

цивільного права та процесу,

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ,

капітан поліції

Власність завжди привертала увагу юридичних вчених, і можна стверджувати, що питання власності є одним з найбільш досліджуваних і законодавчо визначених аспектів як у науковій, так і в законодавчій сфері. Однак, незважаючи на це, дослідження питання власності завжди залишається актуальним, оскільки суспільство постійно розвивається, і з'являються нові форми власності, які потребують регулювання на законодавчому рівні. Основними елементами права власності є право володіння, користування та розпорядження майном.

Ці елементи залишаються фундаментальними в контексті власності. Право володіння визначається як фактична влада особи над речовими благами, що дозволяє особі повністю контролювати річ, користуватися нею для своїх потреб, отримувати з неї користь та захищати її від чужого втручання.

Володіння включає фізичний контроль та ставлення до речі [1], хоча не завжди вимагає постійного присутності особи біля речі.

Право користування означає можливість особи використовувати майно для задоволення своїх особистих потреб. Користування реалізує призначення речі, і його ціль полягає в отриманні користі або вигоди від використання майна. Власник має забезпечити врахування не лише своїх інтересів, а й інтересів суспільства. Право розпорядження над майном дозволяє власнику здійснювати активні дії щодо своєї речі на підставі своєї волі.

Продовжуючи, право розпорядження над майном дозволяє власнику здійснювати активні дії щодо своєї речі на підставі своєї волі. Це охоплює здійснення різних операцій з майном, таких як продаж, обмін, дарування, оренда, передача прав користування та інші.

Власник має повне право вирішувати, що робити зі своїм майном і яким чином розпоряджатися ним, за умови, що це не суперечить законодавству та правам інших осіб [2].

Власність є важливим інститутом в суспільстві, оскільки вона забезпечує правовий захист індивідуальних прав і інтересів власників майна [3].

Власність також впливає на економічний розвиток, стимулюючи інвестиції, підприємництво та інновації. Проте, існують етичні та соціальні обмеження щодо власності, які забезпечують баланс між індивідуальними правами та загальносуспільними інтересами.

Розвиток суспільства, технологічні зміни та глобалізація ставлять нові виклики перед поняттям власності. Наприклад, цифрові технології породжують питання про власність над цифровими активами, такими як дані, програмне забезпечення чи криптовалюта.

Також виникають дискусії про суспільну власність, спільнотну власність та інші альтернативні форми організації власності, спрямовані на досягнення суспільних цілей.

У результаті, питання власності продовжує залишатися актуальним і потребує постійного дослідження та законодавчого регулювання. Юридичні вчені, законодавці та суспільство в цілому повинні вирішувати нові виклики та забезпечувати баланс між правами власників та інтересами суспільства у змінних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Цивільний кодекс України Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 28.09.2022);

2. В. Мироненко Права володіння, користування і розпорядження власністю за цивільним законодавством URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/1/6.pdf>

3. Поняття, зміст і форми права власності URL: <https://baryshivskagromada.gov.ua/novyny-gromady/gumanitarna-sfera/ponyattya-zmist-i-formy-prava-vlasnosti.php>

ТАКТИКА ПЕРЕСЛІДУВАННЯ «ПО ГАРЯЧИХ СЛІДАХ» ТА ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ, ЯКИХ НЕОБХІДНО ДОТРИМУВАТИСЯ ПІД ЧАС ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

Каліберда Нікіта Геннадійович

курсант

Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Плахотний Артем Павлович

Старший викладач

кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
підполковник поліції

У роботі поліцейських часто виникають ситуації, коли потрібно переслідувати злочинця та затримати його. Як правило, поліцейські першими прибувають на місце події і можуть стати свідками протиправних дій або навіть застати особу під час їх вчинення. Проведення переслідування "по гарячих слідах" вимагає врахування багатьох факторів, щоб забезпечити його ефективність. Перед тим як розпочати переслідування, поліцейським необхідно врахувати особливості території, час доби, погодні умови, кількість злочинців та передбачити їхні дії. Також важливо знати, чи мають особи, які переслідуються, зброю чи інші небезпечні предмети, а також мати добре знання місцевості для успішного переслідування [1]. Перш ніж розпочати переслідування, поліцейським необхідно повідомити про це оперативного чергового і підтримувати зв'язок з ним. Це дозволить скоординувати роботу інших поліцейських та надіслати допомогу при необхідності. Під час переслідування можуть використовуватись такі тактичні прийоми, як засідка, блокування та раптовий підхід. Важливо також дотримуватись заходів безпеки під час переслідування: бути пильним на можливу зброю у злочинців, застосовувати вогнепальну зброю лише в крайніх випадках та з дотриманням законодавства, стежити за діями злочинця та уникати ризиків, що можуть

виникнути. Загалом, переслідування злочинця "по гарячих слідах" є складним тактичним завданням, яке вимагає уважного урахування багатьох факторів і дотримання заходів безпеки.

Доповнюючи вищезгадане, хотілося б додати наступне:

1. Співпраця і комунікація: Поліцейським варто співпрацювати із своїми колегами, обмінюватись інформацією та координувати свої дії. Ефективна комунікація з іншими членами поліцейського підрозділу допоможе в розслідуванні та затриманні злочинця.

2. Збереження доказів: Під час переслідування важливо враховувати можливість збереження доказів проти злочинця. Записи з камер відеоспостереження, свідчення очевидців та інші фізичні докази можуть бути корисними при подальшому слідстві [2].

3. Підготовка і тренування: Поліцейські повинні мати достатні знання та навички, щоб ефективно провести переслідування. Підготовка включає тренування фізичної підготовки, тактичних навичок, навчання вогневої підготовки та стрільби, а також знання процедур та правил, пов'язаних з переслідуванням злочинців.

4. Використання технологій: Сучасні технології, такі як GPS-пристрої, радіозв'язок, дрони та інші засоби спостереження, можуть допомогти в ефективному переслідуванні злочинців.

5. Підтримка відділу розслідувань: Після затримання злочинця важливо передати справу відділу розслідувань, які відповідають за подальше проведення слідства та накладання відповідних санкцій.

6. Після затримання: Після успішного затримання злочинця, поліцейським варто забезпечити його безпеку та передати відповідним правоохоронним органам для подальших дій.

7. Загалом, переслідування злочинців є складним та ризикованим завданням для поліції. Воно вимагає пильності, підготовки, співпраці та дотримання правил безпеки, щоб ефективно захистити громаду та забезпечити правопорядок [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції: навч. посібник / О. І. Тьорло, Ю. Р. Йосипів, В. М. Синенький та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 480 с.;
2. Методичні рекомендації про дії працівників органів і підрозділів внутрішніх справ в типових та екстремальних ситуаціях – НАВС. 2013;
3. Д. В. Андреев Тактичні операції затримання на гарячому при розслідуванні незаконного обігу зброї URL: <https://forumprava.pp.ua/files/006-013-2018-2-3-.pdf>

ВТЕЧА З МІСЦЯ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ АБО З-ПІД ВАРТИ

Кислякова Єлизавета Ігорівна

курсант

Корогод Світлана Володимірівна

доцент кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Вступ./Introduction. Втеча з місць позбавлення волі або з-під варті виникає з бажання людини свободи та самовизначення. Ця тема порушує правові, етичні та соціальні аспекти, які варто розглянути, аби отримати більш повне розуміння проблеми. Спочатку, варто зазначити, що втеча з місць позбавлення волі або з-під варті є незаконною дією. Вона порушує законні вимоги та порядок, встановлений законодавством України для збереження громадської безпеки. Втеча може призвести до небезпеки як самої особи, яка втікає, так і для інших людей, включаючи правоохоронні органи та невинних громадян. Такі дії часто включають порушення правил та звернення до насильства, що може мати серйозні наслідки.

Ціль роботи./Aim. Нобота присвячена аналізу явища втечі з місць позбавлення волі або з-під варті. Вона досліджує причини, наслідки та різні аспекти таких втеч, зокрема з точки зору права та соціальних наслідків. У роботі вивчаються основні причини, що спонукають осіб до вчинення втечі та мотивація осіб, що здійснюють втечу, у тому числі наявність невинуватених санкцій, жорстокого поводження та інших небезпечних умов.

У роботі також розглядаються правові аспекти втечі з місць позбавлення волі або з-під варті, включаючи кримінальну відповідальність за втечу та наслідки для втікачів. Аналізуються правові механізми, спрямовані на запобігання втечам та вдосконалення системи виконання покарань. Природа втечі з місць позбавлення волі або з-під варті є складною, і має різну мету залежно від конкретної ситуації та обставин. Основною метою втечі зазвичай є повернення свободи, уникнення покарання або зміна умов утримання. Особа,

яка втікає, може вважати, що її права порушуються або її життя та благополуччя знаходяться в небезпеці, і вона вважає втечу єдиним способом захистити себе.

Деякі з можливих цілей втечі включають:

1. Самозахист: особа може втікати, аби уникнути насильства, знущань або небезпечних умов, які існують у місці позбавлення волі або з-під варти.
2. Уникнення покарання: особа, яка вчинила злочин або є підозрюваним у злочині, може вдатися до спроби втечі, щоб уникнути відбуття покарання або уникнути затримання та подальшого переслідування.
3. Вираз протесту: втеча може бути способом протесту проти несправедливості, порушень прав або недоліків у системі правосуддя. Особа може втікти з метою привернути увагу громадськості та змусити до змін у системі.
4. Досягнення свободи: особа може втікати з метою отримання свободи і змоги вільно жити та діяти без обмежень

З іншого боку, існують ситуації, коли особі може здатися, що втеча є останнім вибором або єдиним шляхом для захисту від негідних умов або надмірної влади. В деяких випадках, особи можуть відчувати, що система не забезпечує їхні права або не відповідає їхнім потребам, і вони намагаються втекти, аби забезпечити свою особисту безпеку та свободу. Наприклад, політичні в'язні або люди, які страждають від систематичних порушень прав, можуть спробувати втекти, щоб звернути на себе увагу міжнародної спільноти та змусити змінити умови їхнього утримання. Етичний аспект втечі з місця позбавлення волі або з-під варти вимагає балансу між правами та інтересами особи, яка втікає, і потенційними негативними наслідками для суспільства та інших осіб. Етичні аспекти, які варто враховувати:

1. Порушення закону: втеча з місця позбавлення волі або з-під варти є порушенням закону і може мати негативні наслідки для особи, яка втікає у вигляді накладення додаткового покарання або штрафу, а також це може погіршити їхню правову позицію.

2. Безпека громадськості: втеча може створити небезпеку для оточуючих. Якщо особа, яка втекла, була утримана за вчинення особливо тяжких злочинів або представляла загрозу для суспільства, їхня втеча може призвести до наступних злочинів або небезпеки для невинних людей.

3. Легітимність системи: втеча може викликати сумніви щодо легітимності та ефективності системи покарання та контролю. Це може поставити під сумнів довіру до правоохоронних органів та справедливості системи.

4. Індивідуальна свобода: особа, яка втікає, може переконувати, що вона має право на особисту свободу та самовизначення. Втеча може бути способом забезпечити свої права та уникнути несправедливості або недоліків у системі.

Висновки./Conclusions. Втеча з місць позбавлення волі або з під варти не є ефективним способом протидії владі та вирішенню питань про несправедливість. Люди, в міру своєї необізнаності у сфері кримінальної відповідальності за протизаконні дії, або в міру самовпевненості легковажно розраховують на відвернення чи ненастання наслідків за їх дії, що викликано деформацією правової свідомості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Корогод С. В.: Удосконалення санкцій кримінально-правових норм в умовах запровадження відновного правосуддя / С. Бабанін, С. Корогод // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. - 2021. – Спец. вип. № 2 (115). – С. 366.

2. Конституція України Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР

3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III

4. М. І. Мельник, М. І. Хавронюк. Науково-практичний коментар кримінального кодексу України, 2010

5. https://pidru4niki.com/1/pravo/vtecha_mistsya_pozbavlennya_voli_varti

6. <http://elar.naiu.kiev.ua/handle/123456789/18691>

УМИСЕЛ ТА ЙОГО ВИДИ

Ковальчук Дар'я

Калашник Дарія

Курсанти 2 курсу, н.г.ПД-135

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Старший викладач кафедри кримінального права

Чорна Аліна Генадіївна

Проблематика умислу є актуальною у правовій юриспруденції, оскільки він є однією з ключових категорій. Згідно з Кримінальним кодексом України, кримінальне правопорушення визнається вчиненим умисно, якщо діяння здійснюється з прямим або непрямим умислом.

Більшість кримінальних правопорушень, відповідно до законодавства, вчиняються з умислом. Такі правопорушення вважаються найбільш небезпечними і можуть викликати сильну негативну реакцію з боку громадян та правоохоронних органів.

У теорії кримінального права немає єдиної точки зору щодо виникнення умислу у кримінальних правопорушеннях та його віднесення до протиправних дій. Існують різні підходи та концепції, які розглядають питання формування, виявлення та кваліфікації умислу. Дослідження в цій сфері спрямовані на розробку більш точних і чітких критеріїв визначення умислу, які б допомогли забезпечити справедливість у кримінальному правосудді.

Відомо, що більшість кримінальних правопорушень, передбачених нормами кримінального законодавства, належить до числа умисних. До них належить і більшість кримінальних правопорушень, скоєних у житті. Умисні кримінальні правопорушення є найбільш небезпечними злочинами, і з огляду на це вони привертають найбільшу увагу працівників правоохоронної сфери, викликають найбільше обурення громадськості [1].

Тематика запобігання кримінальним правопорушенням недостатньо дослідженою є і потребує значних наукових зусиль для висвітлення. Це допоможе покращити наявну нормативну базу або впроваджувати на основі

науки і теорії нові нормативно-правові акти, що регулюють суспільні відносини у сфері діяльності Національної поліції щодо запобігання кримінальним злочинам [5].

Види умислів класифікуються наступним чином:

Заздалегідь обдуманий намір характеризується тим, що виникнення наміру вчинити злочин передує його виконанню протягом певного проміжку часу.

Раптово виниклий умисел виявляється у злочині негайно або протягом короткого проміжку часу після виникнення наміру. Раптовий умисел може бути простим або афектованим.

Афектований намір виникає внаслідок неправомірних або аморальних дій потерпілого стосовно винного або його близьких, або через систематичну протиправну або аморальну поведінку потерпілого, що призвело до тривалої психотравмуючої ситуації. Конкретизований умисел характеризується винятком у винного конкретного ставлення до якісних і кількісних показників заподіяної шкоди діянням.

Альтернативний умисел передбачає приблизно однакову можливість настання двох або більше індивідуально визначених наслідків. Кваліфікація кримінального правопорушення, скоєного з альтернативним наміром, залежить від фактично завданих наслідків [1, с. 9].

Неконкретизований умисел характеризується тим, що винний усвідомлює лише загальні ознаки діяння, а не його конкретні аспекти.

Невизначений (неконкретизований) умисел характеризується тим, що у винного є не індивідуально-визначене, а узагальнене уявлення про об'єктивні властивості діяння, тобто усвідомлює лише його видові ознаки [3, с. 9].

Своєчасність та відповідність запобіжних заходів масштабам потенційної небезпеки забезпечує зниження як рівня загальної злочинності, так і дозволяє мінімізувати колосальні втрати, які виникають через необережне поводження з джерелами підвищеної небезпеки, втратам, які мають місце в результаті неуважності, соціально-безвідповідального ставлення до безпеки [2, с. 34].

Значна кількість практичних помилок пов'язана із встановленням ознак суб'єктивної сторони складу правопорушення – вини, тобто психічного ставлення особи до скоєного нею суспільно небезпечного діяння, передбаченого кримінальним законом, а також до наслідків такої дії. Знання об'єктивних та суб'єктивних ознак суспільно небезпечного діяння характеризують об'єктивну сторону конкретного правопорушення та допомагають визначити зміст суб'єктивного боку цього правопорушення, тобто зміст умислу у своєму діянні [4].

Непрямий умисел, якщо обличчя усвідомлювало суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачало його суспільно небезпечні наслідки і хоча не хотіло, але свідомо допускало їх наступ.

Підстава розмежування двох задумів: прямий - особа бажає настання наслідків, непрямий - виявляє байдужість до таких наслідків, не бажає, але свідомо припускає їх настання.

Слід зазначити, що загальними ознаками як прямого, і непрямого наміру є: усвідомлення винним суспільно небезпечного характеру своїх дій чи бездіяльності; передбачення їм суспільно небезпечних наслідків.

Неконкретизований намір зливається з непрямим, тоді доведеться визнати і те, що замах може відбуватися і з непрямим наміром, якщо ми говоримо про те, що при неконкретизованому (а також і при альтернативному) намірі особа передбачає різні наслідки та байдуже відноситься до їх настання. Це означає можливість замаху на злочин з найбільш тяжкими або найменш тяжкими бажаних наслідків. Проте правозастосовна практика спростовує цю тезу і наполегливо продовжує оцінювати замах на скоєння злочину з невизначеним наміром за наслідками, що фактично настали (якщо такі були).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Д. С. Азаров, «Розуміння суспільної небезпеки злочину (за результатами соціологічного експерименту)», Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки 3.2019: 16.

2. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право : навч. посіб. / за заг. ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2014. 944 с.
3. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / ред. Є.Л. Стрельцов. 4-те вид., перероб. і доп. Харків: Одиссей, 2014. 371с.
4. Лутчин В. І. Критерії класифікації кримінальних правопорушень на злочини і кримінальні проступки у кримінальному праві України та Республіки Польща. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 2. С. 292–299
5. Чорна А. Г. «Правові акти, що регулюють діяльність національної поліції щодо запобігання кримінальним правопорушенням на деокупованих територіях» 2023 р. 410-413 с.

ПРАВОВІ ФОРМИ УЧАСТІ ДЕРЖАВИ У ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИНАХ

Корінний С. О.

к.ю.н., кафедра економіки і права
Національний університет харчових технологій

Задніпряна-Корінна М. Ю.

к.ю.н., кафедра економіки і права
Національний університет харчових технологій

Вступ./Introduction. На сьогоднішній день держава, як учасник цивільних правовідносин, наділена правосуб'єктністю, а це означає, що держава може мати права та обов'язки, володіти майном, здійснювати правочини та брати участь у правовідносинах з іншими суб'єктами. Участь держави у цивільних відносинах відноситься до взаємодії держави з приватними особами або юридичними суб'єктами в цивільних правовідносинах.

Як правосуб'єкт держава може: укладати договори з іншими суб'єктами (фізичними особами, юридичними особами, іншими державами тощо) на основі взаємної згоди; володіти майном, розпоряджатися ним, набувати та відчужувати права на нерухомість, рухоме майно тощо; делегувати свої повноваження та права іншим органам чи організаціям; держава може бути стороною в цивільних судових процесах, захищати свої права та інтереси, а також виступати в ролі позивача або відповідача; реалізовувати свої повноваження та функції, необхідні для забезпечення порядку та дотримання законів. Таким чином, держава як правосуб'єкт може брати участь у різноманітних правовідносинах з іншими суб'єктами, будучи об'єктом і суб'єктом правових відносин одночасно.

Ціль роботи./Aim. Проаналізувати роль держави у цивільних відносинах в сучасних правових аспектах, адже держава виступає як регулятор та гарант прав і обов'язків у цивільних правовідносинах, забезпечуючи законність, справедливість та порядок. Усі ці дії та ролі держави в цивільних відносинах мають на меті забезпечення стабільності, правопорядку та захисту прав учасників цивільних правовідносин, а також розвитку економіки та суспільства.

Матеріали та методи./Materials and methods. В даному дослідженні використано такі методи, як загальнонаукові та спеціальні. Загальнонаукові методи допомагають зрозуміти загальні принципи та закони, що керують природними та соціальними явищами. Спеціальні методи дозволяють глибше вивчити конкретні аспекти і дати детальні відповіді на окремі запитання. Використовуючи обидва типи методів в поєднанні ми можемо отримати більш повне та об'єктивне розуміння об'єкту дослідження.

Результати та обговорення./Results and discussion. У цивільних відносинах держава може брати участь у різних правових формах. Слід зазначити, що держава є суб'єктом зобов'язальних правовідносин. Зобов'язальні правовідносини виникають внаслідок угод, контрактів та інших договорів, виконання обов'язків, розрахунків і т.д. Держава може укласти угоди та контракти з іншими суб'єктами, які стають зобов'язальними для обох сторін. Наприклад, держава може укласти договори з приватними компаніями для поставки товарів або послуг, встановлювати обов'язкові платежі та податки, які громадяни та підприємства повинні сплатити, а також мати інші права та обов'язки у відповідності до законів та норм права. Зобов'язальні правовідносини з державою можуть бути регульовані законами, договорами, рішеннями суду та іншими юридичними актами.

У таких відносинах застосовуються норми цивільного права та інших галузей права, які регулюють умови договору, відповідальність сторін, порядок виконання зобов'язань тощо. Держава реалізує свою правосуб'єктність через систему органів, які включають в себе різноманітні установи, комісії, суди та інші організації, створені для забезпечення функціонування держави та виконання її функцій. Ці органи мають різні повноваження та відповідальність, вони забезпечують виконання правил, законів та політики держави. Дії і рішення цих органів визнаються законними і юридично зобов'язуючими для громадян та інших суб'єктів, що діють на території держави. Зазвичай, система органів включає виконавчу владу, законодавчу владу та судову владу. Ці гілки влади діють у взаємодії одна з одною та забезпечують баланс влади в системі

державного управління. Важливо, щоб органи держави діяли в інтересах своїх громадян і додержувалися принципів законності та демократії. Правильне функціонування системи органів допомагає забезпечити стабільність і розвиток держави. Пропонуємо проаналізувати найбільш поширені правові форми участі держави:

-державна власність: держава може виступати як власник майна, включаючи землю, нерухомість, промислові підприємства, комунальну інфраструктуру тощо;

-державні органи як сторони договору: державні органи можуть укладати договори з фізичними та юридичними особами, які регулюють права та обов'язки сторін;

-регулювання та нагляд: держава встановлює правила і норми для діяльності певних галузей та підприємств і здійснює нагляд за їх діяльністю. Це може включати встановлення ліцензій, сертифікаційних вимог, стандартів якості тощо;

-участь держави в спільному підприємстві: держава може брати участь в підприємницькій діяльності разом з приватними компаніями у формі спільного підприємства;

-представництво держави: держава може бути представлена у цивільних справах у судах або арбітражних процесах;

-державні гарантії та підтримка: держава може надавати гарантії чи фінансову підтримку для певних проектів або діяльності;

-емісія правових актів: держава може видавати закони, укази, розпорядження та інші правові акти, що впливають на цивільні відносини.

Важливо зазначити, що форми участі держави у цивільних відносинах можуть змінюватися в залежності від конкретних законодавчих актів та політики країни. Також, регулювання може варіюватися в різних країнах залежно від їх правової системи та економічної моделі.

Висновки./Conclusions. Участь держави у цивільних відносинах може супроводжуватися різними проблемами та викликами. Деякі з найбільш

загальних проблемних питань участі держави у цивільних відносинах включають: коли держава виступає як сторона у цивільних відносинах або має бізнес-інтереси, можуть виникати конфлікти інтересів, це може стосуватися регулювання певних галузей, власності державних компаній або надання державних гарантій певним проектам; необхідність ефективного управління, адже великі державні підприємства або проекти можуть потребувати ефективного управління та гнучкості, щоб досягти успіху; забезпечення рівноправності, адже державні рішення та дії можуть впливати на рівноправність та конкуренцію на ринку; захист прав та свобод громадян, адже участь держави в цивільних відносинах повинна бути здійснена з дотриманням прав та свобод громадян; фінансові ризики, адже державна участь у підприємстві та комерційних проектах може призвести до фінансових ризиків для бюджету країни; баланс між ринковою економікою та інтервенцією держави, адже важливо знайти баланс між ринковою економікою та роллю держави в регулюванні та підтримці певних галузей.

Рішення та політика, пов'язана з участю держави в цивільних відносинах, повинні ґрунтуватися на прозорих та ефективних механізмах, які забезпечують правовий захист та збалансований підхід до регулювання економіки та суспільства.

ЩОДО РОЗВИТКУ МОРАЛЬНО-ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Кучеренко Діана Вячеславівна

Курсант другого курсу НННПФПП
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Анісімов Дмитро Олексійович

доктор філософії в галузі права,
викладач кафедри СФП ДДУВС

На теперішній час в умовах воєнного стану поліцейські повинні бути завжди готові до виконання різноманітних і складних завдань, які їм ставлять у рамках їх службової діяльності. Особлива увага приділяється фізичній підготовці кандидатів на службу в поліцію. Фізичний стан курсантів є важливим критерієм такої підготовки і вимірюється за допомогою різних факторів, таких як серцево-судинна система, маса тіла, вік тощо. Фізичний стан відображає загальний стан здоров'я людини, статуру, функціональні можливості організму, фізичну працездатність і підготовленість особи. Оцінка рівня фізичного стану курсантів може служити показником його оздоровчої ефективності виконання фізичних вправ, готовності до різних навантажень і загальною мірою показувати ефективність процесу фізичного виховання.

Спеціальна спрямованість фізичної підготовки поліцейських складається з співвідношення засобів, методів і форм загальної та спеціальної фізичної підготовки, забезпечення пріоритетного розвитку спеціальних рухових та психічних якостей, прикладних навичок та практичних умінь, які є найважливішими для забезпечення високого рівня професійної майстерності поліцейського [1, с. 297]. Важливість та необхідність якісної фізичної підготовки поліцейських за допомогою бойових мистецтв зумовлені не лише специфікою їхньої службової діяльності, а й загальними вимогами для розвитку

здорової молоді [2, с. 288], [3, с. 347].

Сучасний поліцейський повинен мати широкий спектр компетентностей, необхідних для ефективного виконання своїх професійних обов'язків. Ці компетентності включають знання, уміння, навички, методи і прийоми, які застосовуються в їхній діяльності. Продуктивне виконання службових завдань вимагає достатньої фізичної підготовки та високої морально-вольової готовності.

Відомий вислів здорове тіло-здоровий дух підкреслює важливий зв'язок між психологічними якостями особистості та її фізичним розвитком. У сучасному правовому середовищі працівники поліції повинні мати не лише фізичну силу, але й емоційну рівновагу, яка дозволить їм ефективно справлятися з будь-якими ситуаціями, контролювати свої дії та швидко адаптуватися до змін. Фізична підготовка впливає на формування не лише фізичних якостей, але й морально-вольових, що є необхідними для поліцейської професійної діяльності.

Психолог В. Желанова зазначає, що сьогодення висуває нові вимоги до освіти XXI століття, яка має не лише дати базові знання, а й сформувати навички, які допоможуть молодим людям максимально реалізувати власний потенціал і досягнути високих результатів. Ці навички XXI століття вона пов'язує із вольовою сферою особистості, яка передбачає сформованість таких морально-вольових якостей: цілеспрямованості, ініціативності, організованості, дисциплінованості, наполегливості, витримки, рішучості, самостійності, сміливості, старанності [4, с. 99].

Заняття зі спеціальної фізичної підготовки майбутніх поліцейських сприяють розвитку їх морально-вольових якостей. Під час фізичних вправ і виконання контрольних нормативів проявляються такі якості, як чесність, ввічливість, повага до інших, взаємодопомога, цілеспрямованість, наполегливість, сміливість а також самовладання. Фізична підготовка має велике значення в професійній підготовці майбутніх поліцейських, оскільки вона є основою для формування їх морально-вольових якостей.

Під час занять спеціальною фізичною підготовкою набуваються навички і вдосконалюються рухові якості. Також проводиться підготовка до виконання нормативних вимог, в тому числі вправ, що потребують швидкого прийняття рішень у складних ситуаціях, включаючи елементи рукопашного бою. Заняття також включають в себе роботу з різними перешкодами та обмеженим часом при великих фізичних і психологічних навантаженнях, такі як марш-кидки та робота з обтяженням. Це сприяє розвитку силових, швидкісно-силових можливостей, витривалості, а також покращує координацію та узгодження рухів. Усе це позитивно впливає на розумову й фізичну працездатність правоохоронців.

Отже, заняття зі спеціальної фізичної підготовки відіграють значну роль у розвитку морально-вольових якостей майбутніх поліцейських. Під час цих занять поліцейські не лише покращують свою фізичну форму, але й активно формують моральні цінності, характер і вольові якості. Заняття з фізичної підготовки сприяють розвитку цінних рис особистості, таких як чесність, ввічливість, повага до інших, взаємодопомога, цілеспрямованість, наполегливість, сміливість, самостійність та самовладання. Поєднання фізичних вправ з морально-етичними цінностями сприяє виробленню етичних стандартів та встановленню внутрішніх правил поведінки. Курсанти під час занять зі спеціальної фізичної підготовки набувають навичок, що допоможуть їм прийняти швидкі та обґрунтовані рішення у стресових та непередбачуваних ситуаціях, що є важливим для поліцейської роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Губаренко Т. О., Плутенко Е. В. Роль спеціальної фізичної підготовки під час навчання курсантів вищих навчальних закладів, системи міністерства внутрішніх справ України. Її організація та успішність засвоєння. Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути: тези доп. II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 4-5 лютого 2021 р.–Дніпро, Україна, 2021.–Т. 1.–502 с., 297. URL :

<http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2021/02/WD-2021-Part-1.pdf#page=297> (дата звернення: 17.05.2023).

2. Анісімов Д. О., Шеверун В. С. Сучасні аспекти вдосконалення рівня фізичної підготовки майбутніх правоохоронців засобами єдиноборств. Молодий вчений. 2021. № 11 (99). С. 284–288. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-11-99-63>.

3. Петрушин Д. В., Анісімов Д. О., Пожидаєв М. Ю. Методика розвитку спеціальних фізичних якостей курсантів закладів вищої освіти Національної поліції України з використанням системи кросфіт. Молодий вчений. 2019. № 2 (66). С. 345–348. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-2-66-75>.

4. Желанова В. В. Морально-вольові якості особистості як суттєва детермінанта формування "навичок XXI століття". Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. Педагогіка. соціальна робота. 2017. Вип. 2(47). С. 99-101. URL : [https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/22486/1/V_Zhelanova_NV_PSR_2\(41\)_PI.pdf](https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/22486/1/V_Zhelanova_NV_PSR_2(41)_PI.pdf) (дата звернення: 17.05.2023)

ПРОБЛЕМАТИКА МОБІНГУ СЕРЕД ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Липка Роман Олександрович

курсант II курсу,
Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
Україна

Науковий керівник:

Шинкаренко Інна

кандидат психологічних наук
доцент кафедри
Гуманітарних дисциплін та психології поліцейської діяльності,
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

У сучасному суспільстві мобінг стає все більш поширеною проблемою, з якою зіштовхуються працівники у різних сферах діяльності. Мобінг, або систематичне психологічне насильство на робочому місці, є проявом негативної динаміки взаємин між працівниками. Його сутність полягає в цілеспрямованому й повторюваному заподіянні шкоди окремій особі або групі осіб з боку інших працівників або керівництва організації.

Мобінг, або систематичне психологічне насильство на робочому місці, є серйозною проблемою, з якою зіштовхуються працівники у багатьох організаціях, включаючи Національну поліцію України. Проблематика мобінгу серед працівників НПУ може мати серйозні наслідки для здоров'я та добробуту працівників, а також негативно впливати на результативність роботи та ефективність організації в цілому.

Варто зазначити, що мобінг – вид психологічного тиску, під час якого співробітнику створюють нестерпну атмосферу в організації шляхом претензій до якості праці або прискіпувань особистого характеру. Кінцевою метою мобінгу є змусити працівника піти з місця роботи чи бодай послабити ступінь його соціального або професійного впливу в організації. [1, с. 135]

Незважаючи на те, що проблема мобінгу в трудових відносинах набуває все більшого поширення, їй, на жаль, приділяється мало уваги, хоча за статистикою кожний другий працівник стикається з мобінгом майже кожного дня. На підтвердження цього, у 2013 році інтернет газета Тиждень.ua визначила, що в Україні майже 46% опитаних доводилось побувати в ролі жертви мобінгу, майже стільки ж спостерігали таке явище в колективі, де працювали [2].

Ознаки мобінгу можуть бути різноманітними, включаючи образи, висміювання, погрози, ізоляцію, поширення чуток та неправдивої інформації, надмірний контроль, перевантаження роботою та інші форми психологічного тиску. Мобінг може бути спрямований на розслаблення особистості потерпілого, пониження його авторитету та самооцінки, а також створення атмосфери страху та невпевненості. [3, с. 58-60]

Основні форми мобінгу, з якими можуть зіштовхнутися працівники НПУ, включають:

1. використання образливих, висміювальних або принижувальних коментарів із боку керівництва, колег або підлеглих;
2. систематичне ігнорування, виключення або ізоляція працівника, коли його свідомо виключають з комунікації та спільних заходів;
3. постійний контроль та мікрокерування, коли працівника стежать за його діями та роблять постійні зауваження, що можуть викликати стрес та невпевненість;
4. Поширення чуток та неправдивих інформацій про працівника з метою підірвати його авторитет і довіру в колективі.
5. Призначення несумісних завдань або надмірного обсягу роботи з метою перевантаження працівника та створення умов для його невдачі.

Мобінг може мати серйозні наслідки для працівників НПУ, такі як психологічні проблеми (стрес, депресія, тривожність), фізичні проблеми (втома, головні болі, шлунково-кишкові розлади) та професійну деградацію. Він також може призвести до погіршення взаємодії в колективі, зменшення мотивації та

зростання виснаженості працівників.

Вирішення проблеми мобінгу серед працівників НПУ вимагає цілеспрямованих зусиль та планування. Важливо, щоб організація визнала проблему та вжила необхідних заходів для захисту своїх працівників і створення здорової та продуктивної робочої атмосфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дудко А. Г. Поняття та елементи психологічного насильства(мобінгу) в НПУ Наукові інновації та передові технології 3 (17), 2023.
2. Сорокіна, А. А. Мобінг та булінг в трудових відносинах. Молодий вчений 11 (63) 2018. с. 134-138.
3. Качмар, О. В. Мобінг як різновид психологічного насильства в трудовому колективі. Актуальні проблеми філософії та соціології 2016. с. 58-61.

ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Литвин Олег Миколайович
здобувачвищої освіти 2 курсу спеціальність 262
«Правоохоронадіяльність» факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Відповідно, робота поліцейського Національної поліції України зобов'язує діяти завжди відповідно до чинного законодавства. При цьому в таких умовах особливого значення набуло регулювання діяльності Національної поліції, зокрема щодо застосування вогнепальної зброї. Вогнева підготовка – це комплекс заходів, спрямований на вивчення поліцейським основ стрільби з вогнепальної зброї, правомірного її застосування (використання) та вдосконалення навичок безпечного поводження з нею, швидкісної та влучної стрільби по нерухомих і рухомих цілях, з різних положень, в обмежений час, в русі [с. 6. 1]. Кожен співробітник Національної поліції України вповноважений на носіння і зберігання, застосування і використання вогнепальної зброї, повинен володіти нормами чинного законодавства щодо застосування і використання у своїй діяльності найбільш суворого заходу примусу і знати норми Закону України «Про Національну поліцію» та положення Кримінального кодексу України щодо цього питання Так, важливим моментом під час дії воєнного стану є розширення повноважень щодо застосування зброї співробітниками Національної поліції України в умовах дії воєнного стану. Так, Верховна Рада під час останнього пленарного засідання ухвалила (на базі проекту № 7147) Закон «Про внесення змін до законів України «Про

Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» [2].

Тактико-спеціальна підготовка працівників національної поліції України є необхідною складовою для забезпечення ефективного функціонування правоохоронних органів в умовах сучасної загрозової ситуації.

Згідно з дослідженнями Міністерства внутрішніх справ України, тактико спеціальна підготовка є ключовою для забезпечення оперативно-тактичної діяльності поліцейських і дозволяє їм успішно протистояти сучасним формам злочинності [3].

Відповідно до національної програми реформування поліції, тактична підготовка спрямована на підвищення рівня професійної майстерності працівників поліції та їхню здатність ефективно втручатися в складних і небезпечних ситуаціях [4].

Досвід країн Європейського Союзу свідчить про необхідність регулярного оновлення та удосконалення тактико-спеціальної підготовки поліцейських з урахуванням сучасних загроз та викликів [5].

Згідно з дослідженням Національної академії внутрішніх справ України, тактична підготовка сприяє розвитку критичного мислення, оперативного реагування та здатності приймати ефективні рішення в екстремальних ситуаціях, що покращує загальний рівень безпеки в суспільстві [6].

Отже, тактико-спеціальна підготовка працівників національної поліції України є важливою для забезпечення їхньої готовності до ефективного виконання службових обов'язків у сучасних умовах загрози, а також забезпечує високий рівень безпеки в суспільстві.

Висновок з вище викладеної теми є наступним: тактико-спеціальна підготовка працівників національної поліції України є важливою складовою для забезпечення ефективного функціонування правоохоронних органів в умовах сучасної загрозової ситуації. Згідно з дослідженнями Міністерства внутрішніх справ України, тактико-спеціальна підготовка поліцейських є ключовим чинником для успішного протидії сучасним формам злочинності. Національна

програма реформування поліції також підкреслює важливість тактичної підготовки для підвищення рівня професійної майстерності поліцейських. Досвід країн Європейського Союзу свідчить про необхідність постійного оновлення та удосконалення тактико-спеціальної підготовки з урахуванням сучасних загроз. Згідно з дослідженням Національної академії внутрішніх справ України, тактична підготовка сприяє розвитку критичного мислення та здатності приймати ефективні рішення в екстремальних ситуаціях, що покращує загальний рівень безпеки в суспільстві. Тактико-спеціальна підготовка працівників національної поліції України є необхідною для забезпечення їхньої готовності до ефективного виконання службових обов'язків та підвищення безпеки в суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вогнева підготовка : навч. посіб. / кол. авт. ; ред. В. Я. Покайчук. – 2-е вид., перероб. і доп. – Дніпро : ДДУВС, 2021. – С.6. URL: <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/9934>.

2. Додаткові повноваження поліцейського в умовах іонного стану . URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=CZeC6c0AAAAJ&citation_for_view=CZeC6c0AAAAJ:0EnyYjriUFMC

3. Міністерство внутрішніх справ України. "Стратегія розвитку національної поліції України". URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d8d5faf1-4687-42fe-8ed0-b25106ef6478/content>

4. Національна поліція України. "Національна програма реформування поліції". URL: <https://www.npu.gov.ua/diyalnist/reforma-policiyi>

5. Європейський Союз. "Best practices in tactical training for police". URL: <https://dduvs.in.ua/en/2021/04/13/tactical-and-fire-training/>

6. Національна академія внутрішніх справ України. "Науково-практичний журнал". URL: <https://www.naiau.kiev.ua/zagalnoakademichni-kafedri/kafedra-konstitucijnogo-ta-mizhnarodnogo-prava/-ih-vidan/slavna-oksana-volodimirivna.html>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ТА ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ

Логінова Марина Вікторівна

викладач кафедри цивільного права та процесу

Северин Олег Олексійович

Курсант навчально-наукового
інституту права та підготовки фахівців

для підрозділів Національної поліції

Дніпропетровський державний

Університет внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

Тема соціального страхування та пенсійного забезпечення працівників є дуже актуальною незалежно від часу, оскільки вона стосується основних аспектів соціального захисту і добробуту населення. Вона має безпосередній вплив на якість життя працівників і їхню здатність забезпечити себе та свої сім'ї в разі втрати заробітку, хвороби, інвалідності або виходу на пенсію. Глобалізація, автоматизація та технологічний прогрес змінюють ринок праці. Це може призвести до зростання нестабільності зайнятості, зміни форм праці (наприклад, збільшення кількості фрилансерів та незалежних підприємців) і необхідності пристосовувати соціальне страхування до нових реалій. Зростання тривалості життя призводить до збільшення тривалості пенсійного періоду. Це означає, що пенсійні системи потребують стійких джерел фінансування, щоб забезпечити адекватне пенсійне забезпечення протягом довгих періодів.

Україна має свої власні проблеми у сфері соціального страхування працівників. Деякі з найбільш поширених проблем включають:

1. Багато працівників в Україні не мають достатнього страхового покриття через неофіційне зайняття, низькі заробітки або неповний робочий день. Це призводить до недостатньої соціальної захищеності у випадку втрати заробітку, хвороби або інвалідності.

2. Пенсійна система України стикається з фінансовими проблемами та

недостатком стійкого фінансування. Це призводить до низького рівня пенсійних виплат і недостатньої пенсійної безпеки для багатьох пенсіонерів.

3. Багато українців сплачують значні обов'язкові внески до соціального страхування, проте отримують низькі пенсійні виплати. Це створює відчуття нерівності та негативне ставлення до пенсійної системи.

4. Система соціального страхування в Україні стикається з проблемами корупції, недостатньою контрольованістю та недовістю у виконанні законодавства. Це ускладнює надання соціальних послуг та робить їх недоступними для деяких груп населення.

5. Багато громадян України не мають достатньої інформації про свої права та можливості у сфері соціального страхування. Це ускладнює їх здатність захистити свої інтереси та скористатися належними соціальними послугами [1, с. 134-139].

Ці проблеми потребують системних змін та політичної волі для поліпшення соціального страхування працівників в Україні, забезпечення більшої соціальної справедливості та покращення якості життя громадян

Для вирішення проблем соціального страхування працівників в Україні можуть бути запропоновані такі заходи: Необхідно сприяти формальному зайняттю та створенню якісних робочих місць. Заохочувати роботодавців до укладання офіційних трудових договорів та забезпечувати ефективний контроль з боку держави. Запровадження прозорих та ефективних механізмів контролю за використанням коштів соціального страхування та пенсійного фонду. Налагодження жорсткого контролю та покарання за корупційні дії у сфері соціального захисту. Забезпечення доступу до інформації про соціальні права та можливості, що надаються працівникам. Проведення освітніх кампаній, семінарів та навчань, які допоможуть працівникам краще розуміти свої права та процедури отримання соціального захисту.

Взаємодія з міжнародними партнерами для обміну досвідом та передачі кращих практик у сфері соціального страхування. Можлива підтримка технічної та фінансової допомоги з боку міжнародних організацій для здійснення

необхідних реформ [2, с. 200-205].

Ці заходи потребують цілеспрямованих дій з боку уряду, законодавчих змін, а також підтримки громадськості та активної участі громадських організацій у вирішенні цих проблем.

Україна також стикається з рядом проблем у сфері пенсійного забезпечення працівників. Основні проблеми включають:

1. Рівень пенсійних виплат в Україні є недостатнім для забезпечення достойного життя пенсіонерів. Багато людей отримують пенсії, які знаходяться на мінімальному рівні і недостатні для задоволення основних потреб.

2. Пенсійна система України використовує модель фіксованого розміру пенсії, яка не враховує індивідуальні особливості та внески працівників. Це створює нерівності у пенсійному забезпеченні та несправедливість між різними категоріями пенсіонерів.

3. Зростання кількості літніх людей порівняно з активним працездатним населенням ставить під загрозу стійкість пенсійної системи. Це призводить до нестабільності фінансування та можливості забезпечити адекватні пенсійні виплати у майбутньому.

4. Проблема недостатньої індексації пенсій відповідно до інфляції. Вартість життя постійно зростає, але пенсії не збільшуються належним чином, що призводить до погіршення життєвого рівня пенсіонерів.

5. Система визначення пенсій в Україні є складною та незрозумілою для багатьох громадян. Часто неможливо точно передбачити розмір пенсії, що створює невизначеність та нерівність [3, с. 176-179].

Для вирішення цих проблем можуть бути запропоновані заходи, такі як підвищення рівня пенсійних виплат, перегляд пенсійної моделі на основі індивідуальних внесків, забезпечення стабільного фінансування системи та підтримка демографічної стійкості. Також важливо забезпечити прозорість, ефективний контроль та залучення громадськості до процесу прийняття рішень у сфері пенсійного забезпечення.

Висновуючи з усього вищезазначеного, соціальне страхування та пенсійне

забезпечення працівників в Україні потребують серйозних політичних, системних та структурних реформ. Недостатня рівень покриття, низькі пенсійні виплати, корупція, нестабільність пенсійної системи та інші проблеми вимагають негайних заходів з боку уряду та громадськості.

Для вирішення цих проблем необхідно забезпечити широке покриття соціального страхування, розглянути можливість реформування пенсійної системи, зменшити корупцію та недовіру, підвищити свідомість громадян та забезпечити їх активну участь у процесі.

Ці заходи мають спрямовуватися на забезпечення достойних пенсійних виплат, соціальної справедливості, стабільності та сталого розвитку пенсійної системи. Досягнення цих цілей вимагатиме спільних зусиль уряду, міжнародних партнерів, громадськості та всіх зацікавлених сторін.

Важливо зрозуміти, що вирішення проблем соціального страхування та пенсійного забезпечення потребує часу, зусиль та постійного моніторингу. Запровадження ефективних заходів та змін в системі може сприяти покращенню соціального захисту працівників та пенсіонерів, створюючи більш справедливе та стабільне суспільство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бонтлаб В. В. Проблеми теорії та практики нормативно-правового регулювання вирішення трудових спорів (конфліктів) : монографія. Київ : Вид-во «ПВГОІ «Видавництво «Людмила». 2019. 420 с.
2. Гетьманцева Н. Д., Вакарюк Л. В., Козуб І. Г., Орловський О. Я. Навчальний посібник по вивченню навчальної дисципліни для студентів ОР «Бакалавр» за спеціальністю 081 «Право». Чернівці: Чернівецький нац., ун-т, 2020. 311 с
3. Пижова М. О. Юридичні гарантії реалізації права працівників на справедливу оплату праці : монографія: Київ : Вид-во «Наукова столиця», 2021. 376 с.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ

Логінова Марина Вікторівна

викладач кафедри цивільного права та процесу

Северин Олег Олексійович

Курсант навчально-наукового

інституту права та підготовки фахівців

для підрозділів Національної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

Тема дисциплінарної відповідальності в Україні є актуальною і важливою, оскільки вона стосується правил і процедур, які регулюють поведінку працівників у різних сферах діяльності. Дисциплінарна відповідальність включає сукупність норм, правил і процедур, які регламентують вимоги до поведінки та виконання обов'язків працівниками. Дисциплінарна відповідальність є інструментом для забезпечення дотримання працівниками встановлених норм і правил. Це сприяє збереженню порядку, ефективності та безпеки в організаціях і суспільстві в цілому.

Дисциплінарна відповідальність працівника поліції в Україні є особливо актуальною і важливою темою. Правоохоронні органи, зокрема поліція, відіграють ключову роль у забезпеченні правопорядку, безпеки та захисту громадян. Дотримання внутрішніх правил та норм поведінки поліцейських має прямий вплив на довіру громадян до поліції та ефективність їх роботи.

Метою написання є здійснення дослідження проблемних питань Дисциплінарної відповідальності працівників.

Дисциплінарна відповідальність в Україні - це система правових норм і процедур, які регулюють поведінку працівників у різних сферах діяльності і передбачають застосування дисциплінарних санкцій за порушення встановлених правил і норм. Українське законодавство визначає основні принципи та процедури дисциплінарної відповідальності для різних категорій

працівників, включаючи державних службовців, працівників правоохоронних органів, військовослужбовців, медичних працівників та інших.

Дисциплінарна відповідальність поліцейського в Україні має свої особливості через специфіку їхньої професійної діяльності та важливу роль, яку вони відіграють у забезпеченні правопорядку та безпеки громадян.

У разі встановлення факту дисциплінарного порушення поліцейському можуть бути застосовані дисциплінарні санкції, такі як догана, штраф, звільнення з посади, звільнення з служби, пониження посадового звання або інші адміністративні заходи в межах, передбачених законодавством [4, с. 23-24].

Під час дисциплінарної відповідальності поліцейського можуть виникати різні проблеми та труднощі, а саме:

Ідентифікація та збирання достатніх доказів щодо порушення поліцейським може бути складним завданням. Відшукання свідків, збір інформації та проведення досліджень можуть бути довготривалими та вимагати спеціалізованих навичок.

Для вирішення проблем, пов'язаних з встановленням фактів порушення, можуть бути вжиті наступні заходи: Поліцейські повинні отримати відповідну підготовку та навички, що дозволять їм ефективно збирати та аналізувати докази порушень. Покращення процесу навчання і тренування може допомогти поліцейським розуміти методи і прийоми встановлення фактів і додержуватися найвищих стандартів професійної практики. Забезпечення незалежного розслідування може допомогти уникнути будь-якого впливу чи упередженості при встановленні фактів порушення. Розгляд може бути доручено незалежній службі або внутрішньому дисциплінарному органу, який має високий рівень автономії та об'єктивності.

Забезпечення прав поліцейського на адекватний захист та можливість представлення своїх аргументів та доказів є важливим елементом справедливого процесу дисциплінарної відповідальності. Однак, поліцейські можуть зіткнутися з труднощами в доступі до правової підтримки та ресурсів для захисту своїх інтересів [1, с. 110-115].

Поліцейські можуть мати недостатні знання про свої права та процедури, пов'язані з дисциплінарною відповідальністю. Це може створювати нерівновагу між поліцейським та дисциплінарними органами. Для вирішення цієї проблеми необхідно забезпечити належну підготовку та навчання поліцейських щодо їх прав та процесу дисциплінарної відповідальності.

Поліцейські можуть відчувати, що процес дисциплінарної відповідальності не є достатньо незалежним, оскільки внутрішні дисциплінарні органи можуть бути пов'язані з поліцією. Для вирішення цієї проблеми необхідно створити механізми зовнішнього контролю та незалежності, які можуть включати участь громадських організацій, незалежних експертів або спеціальних комісій.

Забезпечення об'єктивності та прозорості розслідування дисциплінарних порушень є ключовим аспектом довіри до системи правосуддя. Якщо процес не є достатньо прозорим, може виникнути відчуття несправедливості та втрати довіри до системи [2, с. 333-339].

У деяких випадках може виникати тиск або спроби перекрутити факти, що призводить до неправдивих або неповних даних про порушення. Для вирішення цієї проблеми необхідно забезпечити незалежне розслідування, включаючи збір об'єктивних доказів, вислуховування свідків та залучення експертів. Також важливо створити механізми для виявлення та реагування на будь-які спроби перекрутити факти.

Недостатня прозорість процесу може викликати сумніви та недовіру відносно результатів розгляду дисциплінарного порушення. Для вирішення цієї проблеми необхідно забезпечити публічність процесу, оприлюднювати інформацію про розслідування та прийняті рішення, а також дати можливість сторонам висловити свої позиції та подати свідчення.

Деякі ситуації можуть бути складними через наявність зовнішніх факторів, таких як політичний тиск, громадські настрої, вплив ЗМІ тощо. Це може впливати на процес розслідування та прийняття рішень щодо дисциплінарної відповідальності.

Сильний громадський тиск та медійний вплив можуть впливати на об'єктивність та справедливість розгляду дисциплінарних справ. Для вирішення цієї проблеми важливо забезпечити незалежний розгляд справ, відокремлення від зовнішнього впливу та забезпечення конфіденційності розгляду, щоб уникнути недоречних впливів з боку громадськості.

Іноді колеги або внутрішні структури можуть впливати на процес дисциплінарного розгляду, спричиняючи небажані тиски або застосування суб'єктивних стандартів. Для вирішення цієї проблеми необхідно забезпечити конфіденційність, незалежність та відокремлення розгляду дисциплінарних справ від впливу колег та внутрішніх структур.

Також можуть бути встановлені механізми конфіденційного повідомлення про можливі порушення [3, с. 345].

Висновуючи з усього вищезазначеного, дисциплінарна відповідальність поліцейського в Україні є актуальною темою, оскільки вона стосується забезпечення дисципліни, професійності та відповідальності в поліцейській системі. Проте, виконання процедур дисциплінарної відповідальності може зустрічати ряд проблем і труднощів.

Ці проблеми включають суб'єктивність розгляду справ, недостатню об'єктивність та прозорість процесу, недостатню незалежність органів, труднощі встановлення фактів порушень, вплив зовнішніх факторів та недостатня підтримка та захист поліцейського.

Для вирішення цих проблем необхідно вдосконалювати законодавство, створювати незалежні контрольні механізми, забезпечувати надійність та об'єктивність процесу, залучати зовнішні незалежні органи, встановлювати ефективні механізми встановлення фактів порушень та забезпечувати належну підтримку та захист поліцейського.

Забезпечення справедливого, об'єктивного та ефективного процесу дисциплінарної відповідальності в поліції сприятиме підвищенню довіри громадськості до поліцейської системи, підтримуватиме високі стандарти професійності та забезпечуватиме виконання закону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гетьманцева Н. Д., Вакарюк Л. В., Козуб І. Г., Орловський О. Я. Навчальний посібник по вивченню навчальної дисципліни для студентів ОР «Бакалавр» за спеціальністю 081 «Право». Чернівці: Чернівецький нац., ун-т, 2020. 311 с.
2. Бабенко Е. В. Захист трудових прав працівників при припиненні трудових правовідносин (у тому числі при банкрутстві) : монографія. Харків : Панов. 2019. 400 с.
3. Бонтлаб В. В. Проблеми теорії та практики нормативно-правового регулювання вирішення трудових спорів (конфліктів) : монографія. Київ : Вид-во «ПВГОІ «Видавництво «Людмила». 2019. 420 с.
4. Трудове право : курс лекцій / Л. Ю. Прогонюк. Миколаїв : МНАУ, 2021. 99 с.

ЕТАПИ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Лопатінова Валерія Миколаївна

Стрижеус Олеся Сергіївна

здобувачі вищої освіти II курсу ФПФПД

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Копилов Едуард Володимирович

Викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Перш за все, зазначу, що розумово-аналітична діяльність працівників правоохоронних органів, яка полягає у перевірці та оцінці інформації, її інтерпретації, встановленні зв'язку між даними, отриманими в ході розслідування, і даними, що мають значення для кримінального провадження, з метою їх використання правоохоронними органами та судом, подальше проведення оперативно-стратегічного аналізу називається кримінальним аналізом [1, с. 8].

Кримінальний аналіз не дублює методи роботи оперативників чи слідчих, її алгоритми допомагають успішно обробляти великі масиви даних з метою вилучення з них значень. Тож, кримінальний аналіз відіграє роль додаткового інструментарію в руках працівників органів та підрозділів Національної поліції України.

Процес кримінального аналізу – це ланцюжок оперативних дій або процедур, що ведуть до найбільш точного та обґрунтованого висновку з цієї інформації.

Інформація збирається, оцінюється та систематизується. Аналітичний етап процесу починається з отримання відповідних даних і організації їх у формі, яка дозволяє зрозуміти їх значення. Цей крок, опис даних, полегшує ідентифікацію відсутньої інформації та допомагає спрямовувати подальші зусилля зі збору даних для отримання відсутніх даних (дотримуючись напрямку стрілки від опису даних до збору даних) [2, с. 33].

З-поміж іншого, збір даних — це цілеспрямований збір інформації відкритими та негласними методами, з різних джерел, у тому числі з правоохоронних та інших органів і осіб.

Після того, як інформація була зібрана, її необхідно оцінити. Саме належна оцінка вимагає, насамперед, оцінки достовірності джерела інформації, а також достовірності або правдивості її змісту.

Упорядкування ж в свою чергу включає зберігання інформації та систему індексованих перехресних посилань для її пошуку. Мета опису даних зібрати й узагальнити наявну інформацію, щоб її значення стало більш зрозумілим для аналітика.

Критичним елементом аналізу є застосування індуктивної логіки для формування висновків про злочинну діяльність, її методи, ключових осіб, ступінь злочинної діяльності чи впливу.

Зокрема, під час даного етапу виникає основа для введення індуктивного висновку з метою розробки однієї чи кількох гіпотез щодо основних сторін злочинної діяльності.

Гіпотези перевіряються повторним збором, впорядкуванням, оцінкою, описом даних і циклом індуктивного обґрунтування. Кожного разу, коли він повторює цикл, він все більше зосереджується на конкретних типах інформації, необхідних для підтвердження або спростування гіпотези. Це призводить до формування виходу з високим рівнем надійності.

Кінцевою метою цього процесу є надання висновку — підсумку, передбачення чи розрахунку, на основі якого можна впевнено діяти [3, с. 24].

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що динаміка діяльності організованої злочинності свідчить про те, що заходи, які вживаються правоохоронними органами, видаються недостатньо ефективними, тому вкрай необхідно вносити корективи, зміни правового, організаційного та тактичного характеру їхньої діяльності, яка може виражатися у вивченні та реалізації концептуальних положень криміналістичного аналізу щодо зміни тенденцій протидії злочинності в бік зменшення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Основи кримінального аналізу : підручник / А. М. Бабенко, О. М. Заєць, В. А. Некрасов, К. Ю. Ісмайлов, Д. О. Пефтієв та ін.; за заг. ред. О. Є. Користіна. Одеса, 2019. 296 с.
2. Бараненко Р. В. Застосування сучасних аналітичних методів для оптимізації оперативно-розшукової діяльності підрозділів Національної поліції / Р. В. Бараненко // Кримінальна розвідка: методологія, законодавство, зарубіжний досвід: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 29 квітня 2016 р.). – Одеса: ОДУВС, 2016. – С. 33-34.
3. Федчак І. А. Основи кримінального аналізу : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 288 с.

СТРАТЕГІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: РЕАГУВАННЯ НА КРИЗИ

Меренич Олександр Святославович

аспірант кафедри

конституційного права та порівняльного правознавства

Ужгородський національний університет

м. Ужгород, Україна

Вступ. / Introductions.

Стратегія національної безпеки, чітке, рішуче та непохитне реагування на кризи, зумовлені російським військовим вторгненням є стратегічним завданням Української держави. У зв'язку з цим, сучасні дослідники сприяють перемозі України, застосовуючи науковий підхід та цінні знання, котрі можуть бути використані на практиці.

Мета роботи. / Aim.

Метою роботи є розгляд окремих складових стратегії національної безпеки в контексті реагування на кризи, зумовлені російським повномасштабним вторгненням на територію України.

Матеріали та методи./Materials and methods.

У ході дослідження було використано комплекс загальних та спеціальних методів наукового пізнання. Зокрема, було застосовано метод опису та спостереження, догматичний метод, а також метод моделювання.

Результати та обговорення./Results and discussion.

Російсько-українська війна спричинила висунення на перший план питання національної безпеки України. Українські національні інтереси мають бути чіткими. Їх можна, на наш погляд, умовно поділити на дві ключові категорії:

1) життєво важливі інтереси, які мають широке, головне значення для виживання, безпеки та життєздатності нашого народу. Серед них – фізична безпека нашої території, фізична безпека наших громадян та економічний добробут, подолання корупції, оптимальне функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування тощо;

2) просування національних інтересів українського народу на міжнародній арені з використанням інструменту дипломатії у відносинах з нашими союзниками шляхом тісної співпраці та взаємної підтримки (зокрема, вступ до ЄС, НАТО), запобігання виснаженню ресурсів, спричиненому повномасштабним вторгненням росії на територію України, вирішення гуманітарних проблем.

Водночас, відповідальність за долю української нації лежить на самому народі, котрий є першорядним джерелом здійснення державної влади в Україні. Збройні сили провідних держав світу відіграють важливу роль у створенні коаліцій і формуванні міжнародного середовища таким чином, щоб захищати та підтримувати інтереси усього цивілізаційного світу.

За допомогою таких засобів, як передове розміщення або розгортання сил, оборонна співпраця та допомога в безпеці, навчання українських військових, наші союзники можуть впливати на формування регіональної стабільності, надавати допомогу у стримуванні злочинної російської агресії та примусу, а також служать як зразки для наслідування.

Непохитна позиція ядерного стримування демократичних держав-лідерів у такому аспекті є стратегічно важливою. Міжнародна спільнота повинна об'єднати свої зусилля та налагодити ефективну співпрацю, щоб переорієнтувати колишні радянські об'єкти та науковців з військових на мирні цілі.

У досліджуваному контексті особливого значення набуває також питання інформаційної інфраструктури України, від якої все більше залежить стан національної безпеки України.

Ці явища дуже взаємозалежні та стають дедалі вразливішими, а проблема інформаційної війни повинна бути вирішена шляхом розробки відповідних концепції та технологій, що сприятиме захисту інформаційного простору не лише України, але і усього цивілізованого світу.

Висновки./Conclusions. Щоденне стримування агресії та примусу в умовах російсько-української війни є ключовим аспектом формування ролі Збройних сил України. Здатність стримувати супротивника та повернути втрачені території, встановлення довіри міжнародного товариства до нашої бойової спроможності є важливими завданнями на цьому шляху. Україна повинна адаптувати та зміцнювати наші альянси та коаліції, щоб протистояти викликам середовища безпеки, що змінюється.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ ЯК ОДНОГО ІЗ ВИДІВ ПРЕВЕНТИВНИХ ЗАХОДІВ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Мислива Оксана Олегівна

Старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Северин Олег Олексійович

Шапошник Максим Юрійович

курсанти

Навчально-наукового інституту

права підготовки фахівців для підрозділів національної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

Тема поліцейського піклування є дуже актуальною для діяльності органів національної поліції України. Поліцейське піклування виступає як один з видів превентивних заходів, спрямованих на забезпечення громадського порядку, попередження правопорушень та забезпечення безпеки громадян. Основна ідея поліцейського піклування полягає в тому, щоб поліцейські встановлювали та підтримували контакт з громадою, особливо з вразливими групами населення, такими як діти, підлітки, літні люди, особи з інвалідністю та інші соціальні групи, які потребують особливого захисту та уваги.

Поліцейські, займаючись піклуванням, можуть проводити профілактичну роботу серед населення, надавати інформацію про можливі загрози та ризики, пропагувати правила безпеки та законності. Вони можуть брати участь у соціальних програмах, спрямованих на підвищення свідомості та зміцнення довіри між поліцією та громадою.

Поліцейське піклування представляє собою специфічний превентивний захід, який застосовується працівниками поліції по відношенню до конкретного кола осіб, які в результаті настання певних особистих, економічних, соціальних обставин, тощо, потребують відповідної допомоги [1].

В рамках поліцейського піклування було зафіксовано випадки, коли поліцейські надавали допомогу безнаглядним дітям ромської національності,

знайденим на вулиці. Поліцейські, побачивши таких дітей, вживали заходів для їхньої безпеки та доправляли до центру соціально-психологічної реабілітації дітей для надання допомоги та захисту.

Також поліцейські надавали допомогу українським дітям, які залишалися без нагляду дорослих. У таких ситуаціях, коли поліцейські знайшли плачучу дитину на подвір'ї, вони вживали заходів для з'ясування обставин та забезпечення безпеки дитини, а після повернення матері ситуацію успішно вирішували на місці [1].

Поліцейське піклування також виявилось необхідним для старших людей. Наприклад, у Тернополі був випадок, коли поліцейські допомагали розшукати стареньку жінку з психічними розладами, яка заблукала. Поліцейські проводили пошукові заходи, щоб знайти жінку і повернути її рідним.

Незважаючи на значимість поліцейського піклування як превентивного заходу, в його реалізації можуть виникати деякі проблеми. Ось декілька проблемних питань, пов'язаних з поліцейським піклуванням:

1. Поліцейське піклування вимагає додаткових ресурсів, включаючи час та фінансові кошти. Недостатнє фінансування та обмежені людські ресурси можуть ускладнити ефективне здійснення поліцейського піклування та вплинути на обсяг його покриття.

2. Ефективне поліцейське піклування вимагає спеціалізованих знань та навичок у взаємодії з вразливими групами населення, такими як діти, літні люди, особи з інвалідністю тощо. Недостатня підготовка поліцейських може обмежувати їхню здатність ефективно реалізовувати поліцейське піклування.

3. У взаємодії з різними соціальними групами можуть виникати комунікаційні труднощі через культурні різниці, мовні бар'єри або недовіра до поліції. Це може ускладнити встановлення довіри та розуміння між поліцейськими та громадою, що впливає на ефективність поліцейського піклування.

4. Поліцейське піклування часто вимагає співпраці з іншими службами, такими як соціальні служби, медичні установи, установи охорони

дитинства тощо. Недостатня координація та співпраця між різними службами можуть створювати перешкоди в ефективному забезпеченні поліцейського піклування.

5. Наявність чітко визначених норм та правил, що регулюють поліцейське піклування, є важливою для забезпечення законності та захисту прав громадян. Відсутність адекватного юридичного базису може стати перешкодою для ефективного здійснення поліцейського піклування [2, с. 5-11].

Ці проблеми можуть виникати в контексті поліцейського піклування в Україні та вимагатимуть уваги та системного підходу з боку органів національної поліції для їх вирішення та покращення ефективності поліцейського піклування.

Для вирішення проблем, пов'язаних з поліцейським піклуванням, можна вжити наступні заходи:

1. Необхідно забезпечити достатнє фінансування та людські ресурси для здійснення поліцейського піклування. Це може включати надання додаткових бюджетних коштів, розширення штату поліцейських, навчання та підготовку персоналу з питань поліцейського піклування.

2. Важливо забезпечити поліцейським необхідні знання та навички для ефективного здійснення поліцейського піклування. Це може включати спеціалізовану підготовку з взаємодії з вразливими групами, культурну чутливість, навички комунікації та розуміння потреб громади.

3. Важливо зміцнювати комунікацію та взаємодію між поліцейськими та громадою. Це може бути досягнуто через проведення спільних зустрічей, громадських консультацій, створення механізмів зворотного зв'язку та партнерства з громадськими організаціями.

4. Важливо покращити координацію та співпрацю з іншими службами, такими як соціальні служби, медичні установи та установи охорони дитинства. Це може бути досягнуто через укладання меморандумів про співробітництво, проведення спільних навчань та тренінгів, обмін інформацією та встановлення протоколів співробітництва [3, с. 123-133].

Висновуючи з усього вищевикладеного, поліцейське піклування як один з видів превентивних заходів діяльності органів національної поліції України має велику актуальність і потенціал для забезпечення безпеки та благополуччя населення. Проте, існують проблеми, які потребують уваги та вирішення. Для успішної реалізації поліцейського піклування необхідно забезпечити достатні ресурси, включаючи фінансування та персонал. Поліцейські повинні мати високий рівень підготовки та спеціалізовані навички для ефективного взаємодії з вразливими групами населення.

Комунікація та співпраця з громадою та іншими службами є ключовими факторами успіху поліцейського піклування. Необхідно підтримувати активний діалог, забезпечувати взаєморозуміння та спільність дій. Також важливо розробити чіткі юридичні норми та протоколи, які регулюватимуть поліцейське піклування, щоб забезпечити законність та захист прав громадян.

Всі ці заходи спрямовані на покращення ефективності та якості поліцейського піклування, що дозволить органам національної поліції України більш ефективно виконувати свої завдання забезпечення громадського порядку та безпеки громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Коли та до кого поліцейські можуть застосовувати «піклування»? URL : <https://realno.te.ua/%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB/%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8-%D1%82%D0%B0-%D0%B4%D0%BE-%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE>
2. Святокум І. О. Особливості здійснення поліцейського піклування в Україні: наук.-метод. рек. / І. О. Святокум – Харків : Харк. нац. ун-т. внутр. справ, 2018. – 31 с
3. Бездольний М. Ю. Правові аспекти й особливості застосування поліцейського піклування // Юридичний бюлетень: наук. журн. / редкол.: О.Г. Предместніков та ін. – Одеса: ОДУВС, 2021. Вип. 18. С. 129 - 133.

ПРАВОВА ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬ

Нечепоренко Володимир Романович

курсант н.г. СР-142 ННПтаПФПНП

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ, рядовий поліції

Науковий керівник

Ділігул Аліна Сергіївна

кандидат юридичних наук

доцент кафедри цивільного права та процесу

Серед багатьох проблеми, що виникають сьогодні перед людством, однією з найважливіших є охорона земель сільськогосподарського призначення від деградації і підвищення їх родючості. Земля є базовим компонентом навколишнього середовища, її складовою частиною, і разом з іншими її компонентами (надрами, водами, лісами і ін) забезпечує сприятливі умови для життя кожної людини. І для того, щоб зберегти такий унікальний об'єкт природи, як «земля», його треба забезпечити охороною. Охорона земель – це система організаційно-правових та економічних заходів, спрямованих на збереження земель, а також встановлення та застосування заходів юридичної відповідальності за порушення обов'язків щодо раціонального використання та охорони земель.

Правова охорона земель – це її охорона правовими засобами, тобто. шляхом встановлення прав та обов'язків по стосовно землі державних органів, підприємств, установ та громадян, шляхом заборон та дозволів, шляхом заохочення дбайливих власників, землевласників, землекористувачів, орендарів та покарання правопорушників.

При раціональному використанні земель, передбачається дотримання екологічних, містобудівних та інших вимог у процесі використання земельних ділянок і в цьому випадку немає необхідності застосування заходів щодо охорони земель. У процесі експлуатації земель не дотримуються, відбувається порушення ґрунтового покриву, якість земель погіршується. І в цьому випадку

вживатимуться заходи щодо охорони земель встановлені законодавством [1].

Необхідно також зазначити, що одним із спірних питань є співвідношення понять охорона та захист земель. Охорона земель - це складний комплекс заходів (правових, організаційних, економічних), а захист прав здійснюється у тих випадках, коли існує порушення прав або їх оскарження, таким чином. Охорона земель та захист прав земель – це різні поняття (у них різний об'єкт). Конституційне положення про те, що земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави (ст. 14 Конституції України), в першу чергу стосується земель сільськогосподарського призначення. Саме тому вирішення цієї проблеми, на нашу думку, перш за все повинно здійснюватися шляхом запровадження дієвої системи правового регулювання відносин у сфері правової охорони земель сільськогосподарського призначення.

Як цілі охорони земель визначені: запобігання та ліквідація забруднення, виснаження, деградації, псування, знищення земель та ґрунтів та іншого негативного впливу на землі та ґрунти, а також забезпечення раціонального використання земель, у тому числі для відновлення родючості ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення та покращення земель.

Основні напрямки діяльності державних органів, а також права та обов'язки землекористувачів у сфері збереження, відтворення та підвищення родючості сільськогосподарських земель. Відповідно до закону власники, власники, користувачі та орендарі сільськогосподарських земель зобов'язані:

- Здійснювати сільськогосподарське виробництво способами, що забезпечують відтворення родючості земель;
- дотримуватись правил та нормативів проведення агротехнічних, меліоративних, протиерозійних та агрохімічних заходів;
- подавати відомості до компетентних органів про використання агрохімікатів та про факти забруднення ґрунтів та деградацію земель та ін [2].

Серед земельних правопорушень слід передусім виділити екологічні, тобто порушення, які завдають шкоди землі як природному об'єкту, що

охороняється. До них належать: забруднення земель хімічними та радіоактивними речовинами, виробничими відходами та стічними водами; псування та знищення родючого шару ґрунту; нераціональне використання сільськогосподарських земель; безгосподарне використання земель та невиконання обов'язкових заходів щодо покращення земель та охорони ґрунтів. Ґрунт – це джерело матеріального добробуту людства, найбільший дар природи. Тому охорона та відтворення родючості ґрунту – першооснова високопродуктивного землеробства, отримання високих та стійких урожаїв [3].

Посилення правової охорони ґрунтів обумовлюється тим, що ґрунт як природна субстанція може бути вилучений з поверхні землі і перенесений на інше місце. Це може негативно позначитися на цільовому використанні земель сільськогосподарського призначення, заподіяти істотну шкоду земельній ділянці, зменшити її економічну та екологічну цінність. У зв'язку з цим на законодавчому рівні забороняється землевласникам та землекористувачам здійснювати зняття та перенесення ґрунтового покриву земельних ділянок без спеціального дозволу органів, що здійснюють державний контроль за використанням та охороною земель (ст. 168 ЗК України). Правова охорона земель сільськогосподарського призначення має певні особливості, а саме: запровадження в законодавстві посиленої охорони ґрунтів як структурної характеристики земель. Коли використання ділянки здійснюється з грубим порушенням правил раціонального використання землі, встановлених земельним законодавством, наприклад, якщо ділянка використовується не відповідно до її цільового призначення або її використання призводить до суттєвого зниження родючості сільськогосподарських земель, погіршення екологічної обстановки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Новаковський Л., Будзілович І., Леонець В., Юрченко А. Земельна реформа в Україні продовжується... (до 10-ї річниці) // Право України. 2019. № 1. – С. 37–42.

2. Актуальні проблеми аграрного, земельного, екологічного та природоресурсного права: теорія та практика: збірник наукових праць за матеріалами круглого столу. 5 жовтня 2021 р. м. Білоцерківський НАУ. 175 с.

3. Титова Н. І. Новий Земельний кодекс України: екологізація його норм // Підприємництво, господарство і право. – 2021. - №7. – С. 95.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ В ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Нечепоренко Володимир Романович

курсант н.г. СР-142 ННПтаПФПНП

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ

рядовий поліції

Науковий керівник

Логінова Марина Вікторівна

Викладач кафедри

цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ

капітан поліції

У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 - 34, 38, 39, 41 - 44, 53 Конституції України, а також вводяться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» (пункт 3 Указ Президента України від 26 листопада 2018 року №393/2018 «Про введення воєнного стану в Україні». 24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України Указом Президента України № 64/2022 введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб.

Введення воєнного стану не може бути підставою для застосування тортур, жорстокого чи принижуючого людську гідність поводження або покарання. Будь-які спроби використати введення воєнного стану для захоплення влади тягнуть за собою відповідальність згідно із законом (стаття 22 Закону № 389-VIII) [1].

Згідно з пунктом 3 Указу Президента України № 393 у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 - 34 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою (<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#n48>) статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану визначаються відповідно до Конституції України (<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>) та Закону «Про правовий режим воєнного стану» (стаття 20 Закону № 389-VIII).

Порядок запровадження воєнного стану

Військовий стан може встановлюватись як на всій території України, так і на окремих її місцевостях. До речі, досвід запровадження військового стану в Україні вже має. Так, у 1918 році на територіях Волинської, Чернігівської, Полтавської, Київської губерній, Херсонського, Катеринославського, Подільського повітів, а також в Одесі, Миколаєві, Києві було оголошено військовий стан Гетьманом Скоропадським Павлом (джерело) [2].

Отже, як і сто років тому, військовий стан в Україні запроваджується главою держави (зараз – Президентом України) шляхом видання указу. Пропозиції щодо запровадження воєнного стану на розгляд Президента України подає Рада національної безпеки та оборони України. Зазначений указ негайно підлягає затвердженню Верховною Радою України. Указ Президента України про запровадження військового стану, затверджений Верховною Радою, офіційно оприлюднюється разом із законом про затвердження такого указу Президента України та набирає чинності одночасно з набранням чинності таким законом.

Безперечно, виконання завдання захисту прав людини та дотримання домовленостей залежить, насамперед, від рівня досягнень країни та механізмів, що існують на національному рівні. Чинні національні закони, політичні рішення, процесуальні норми та механізми є ключовими факторами для реалізації прав людини у кожній країні. Тому важливо, щоб права людини стали частиною національних конституційних та законодавчих систем, щоб професійні юристи вміли застосовувати на практиці стандарти прав людини, а порушення прав людини зазнавали засудження та санкцій. Національні стандарти мають більш прямий вплив, а національні процесуальні норми доступніші порівняно з регіональними та міжнародними [3].

Держави збираються на міжнародні зустрічі та розробляють угоди, предметом яких є права людини. Ці угоди встановлюють держав реальні норми поведінки, що накладають ними певні обов'язки стосовно громадянам. Угоди може бути двох видів: юридично обов'язкові і обов'язкові. Обов'язковий документ, який часто називають «договором», «конвенцією» або «пактом», є зобов'язанням держави забезпечувати права на національному рівні. Кожна окрема держава заявляє про свою прихильність до прийняття цих стандартів, ратифікуючи їх або приєднуючись до документа (просте підписання документа не робить його обов'язковим для виконання, але свідчить про бажання сприяти).

У документах з прав людини відображено наше нове бачення того, що є і як слід поважати людську гідність. Але такі документи, як видається, завжди спізнюються на один крок, оскільки вони спрямовані на вирішення вже відомих проблем, а не на ті, які настільки глибоко «вросли» в наше суспільство, що ми все ще не можемо побачити їх як права і розпізнати їхнє порушення [4].

Отже, військове командування спільно з Міністерством внутрішніх справ, іншими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування мають забезпечити передбачені Законом України «Про правовий режим військового стану» заходи та повноваження, необхідні для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави. У зв'язку із запровадженням в

Україні військового стану тимчасово можуть обмежуватися конституційні права та свободи людини та громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України, а також запроваджуватись тимчасові обмеження прав та законних інтересів юридичних осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мироненко І. В. Межі здійснення суб'єктивного права власності / І. В. Мироненко // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: збірник наукових статей. – Івано-Франківськ: Плай. - 2018. – Випуск XII. – С. 112-117
2. Дзера О. В. «Розвиток права власності громадян в Україні». К.: Вентурі.1996 р.
3. Про правовий режим надзвичайного стану [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2021. – № 23. – Ст. 176.

ДОГОВІР ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ

Нечепоренко Володимир Романович

курсант н.г. СР-142 ННПтаПФПНП

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ, рядовий поліції

Науковий керівник

Логінова Марина Вікторівна

Викладач кафедри

цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ, капітан поліції

В даний час багато одиноких людей стикаються з серйозними матеріальними труднощами. З величезною швидкістю зростають платежі за комунальні послуги, що піднімаються в ціні продукти харчування. Далеко не кожна людина захоче здавати комусь свою житлоплощу, незважаючи на те, що ціни на оренду житлової нерухомості сьогодні більш ніж високі. Чи не найправильніший вихід і змінити квартиру на меншу з деякою доплатою. Попрощатися з рідним оточенням та обстановкою людині, особливо пенсіонеру важко, а отримані гроші ще не гарантують вам спокійну старість. Крім того, існує ризик залишитися взагалі без жодного житла.

Відповідно до положень Цивільного кодексу України за договором довічного утримання (догляду) одна сторона (відчужувач) передає другій стороні (набувачеві) у власність житловий будинок, квартиру або їх частину, інше нерухоме майно або рухоме майно, яке має значну цінність, взамін чого набувач зобов'язується забезпечувати відчужувача утриманням та (або) доглядом довічно.

Передаючи у власність майно, відчужувач, насамперед, має за мету отримання матеріального забезпечення, догляду та послуг, яких він потребує. Утримання (догляд) може полягати як у матеріальному (натуральному чи грошовому) забезпеченні, так і наданні догляду. Сторони вправі самотійно визначати в договорі розмір, обсяг та періодичність надання матеріального

забезпечення, види і зміст догляду (наприклад, надання житла, придбання продуктів харчування, одягу, побутових товарів, виплати грошових сум, медичне обслуговування тощо) [1].

У договорі довічного утримання (догляду) можуть бути визначені всі види матеріального забезпечення, а також усі види догляду (опікування), якими набувач має забезпечувати відчужувача. Також до обов'язків набувача належить забезпечення відчужувача житлом.

Це один з різновидів договору довічної ренти, передбачена Цивільним кодексом «За договором довічного утримання з утриманням одержувач ренти громадянин передає житловий будинок, квартиру, земельну ділянку або іншу нерухомість у власність платника ренти, що належать йому, який зобов'язується здійснювати довічний утримання з утриманням громадянина і (або) зазначеної ним третьої особи (осіб)».

Стороною, яка передає свою нерухомість, може бути лише громадянин (фізична особа), а іншою стороною (платник ренти) – як громадянин, так і юридична особа. Організації, які займаються укладанням договорів довічного утримання з утриманням, можуть бути приватними або державними.

Цей вид договору має багато позитивних сторін. Наприклад, платник ренти не має права в період дії договору відчужувати цю нерухомість (когось реєструвати, продавати, міняти, здавати в заставу тощо) без письмової згоди отримувача ренти. Ще один плюс для одержувача ренти полягає в тому, що він продовжує жити у своїй квартирі, але тепер має гарантовану матеріальну підтримку та догляд. Друге особливо важливе для осіб, які не здатні до повного самообслуговування.

Важливо відрізнити договір довічного утримання з утриманням від договору довічної ренти квартири, який не передбачає утримання в натуральному вигляді. У цьому випадку людина отримує лише гроші (щомісячні виплати) та не має права вимагати щось ще [2].

Відповідно до норм Цивільного кодексу України набувач не має права до смерті відчужувача продавати, дарувати, міняти майно, передане за договором

довічного утримання (догляду), укласти щодо нього договір застави, передавати його у власність іншій особі на підставі іншого правочину. На визначене в договорі майно нотаріусом накладається заборона відчуження. Договір довічного утримання (догляду) за своєю юридичною природою подібний до спадкового договору, який також укладається між відчужувачем, що є власником майна, та набувачем, на якого покладається обов'язок виконувати розпорядження відчужувача і який, у разі смерті останнього, набуває право власності на його майно.

Набувач по спадковому договору може бути зобов'язаний вчинити певну дію майнового або немайнового характеру до відкриття спадщини або після її відкриття (наприклад, сплатити на користь третіх осіб частинами чи одноразово визначену грошову суму, виконати розпорядження щодо обряду та місця його поховання та інше). Відмінність спадкового договору від договору довічного утримання (догляду) пов'язується з моментом набуття права власності.

Якщо за договором довічного утримання право власності у набувача виникає з моменту державної реєстрації права власності на нерухоме майно, яка здійснюється відразу після вчинення нотаріальної дії, то право власності за спадковим договором переходить до набувача тільки після смерті відчужувача [3].

Отже, найголовніше — будь-який контракт укладатиметься лише під контролем професіонала. Зверніться до юристів та нотаріусів — це мінімізує ризик бути ошуканим.

Дуже часто трапляється, що під виглядом ренти власнику нерухомості давали підписати угоду про дарування, власник втрачав житло та не міг отримати жодної допомоги.

А рентодавець має пам'ятати, що юридично він захищений набагато менше — наприклад, у разі пожежі та знищення квартири він все одно буде змушений до кінця життя платити власнику. А під час укладання угоди навіть після смерті власника житла є ризик не позбутися фінансових зобов'язань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великорода О. М. Договір довічного утримання : дис... канд. юрид. наук : 12.00.03 / НДІ приватного права і підприємництва Академії правових наук України, 2016. 25 с.
2. Лаптош М. В., Костенко-Костейчук Г. А. Загальна характеристика договору довічного утримання. Трипільська цивілізація. 2019. Вип. 3. С. 79–84.
3. Чучкалова Д. О. Деякі проблемні питання договору довічного утримання. Сучасні проблеми цивілістики : зб. матеріалів наук.- практ. конф. НЮУ ім. Я. Мудрого. Харків: б.в., 2018. С. 182–184.

ВПЛИВ НЕБЛАГОПОЛУЧНОЇ СІМ'Ї НА РОЗВИТОК ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ ДИТИНИ

Нечепоренко Володимир Романович

курсант н.г. СР-142 ННПтаПФПНП
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, рядовий поліції
Науковий керівник

Шинкаренко Інна Олександрівна

доцент кафедри
гуманітарних дисциплін та психології
поліцейської діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, кандидат психологічних наук

Як наголошується у науковій літературі, сім'я – це важливий інститут соціалізації, у якому створюється ціннісно-нормативна структура для особистості, а також умови для організації життєдіяльності молодого покоління, систематичного та цілеспрямованого впливу на дітей, батьків та кожного члена сімейного колективу з метою передачі життєвого досвіду, підготовки до трудової діяльності, освоєння культурними, духовно-моральними цінностями [1].

Сім'я зазвичай є основним інститутом виховання дитини. Всі знання вміння та навички, набуті в сім'ї, людина зберігає протягом усього наступного життя. У родині формуються основи особистості дитини, і вже до вступу до навчального закладу особистість дити вже практично сформувалась як особистість.

На жаль, сім'я може надавати як позитивний, так і негативний вплив на виховання. Позитивний вплив полягає в тому, що ніхто, крім близьких родичів не любить дитину так, не дбає стільки про неї, як мати, батько, сестри, брати і т.д. І поряд з цим, ніякий інший соціальний інститут не може потенційно завдати стільки шкоди у вихованні дітей, скільки це може зробити сім'я. На жаль, у суспільстві зростає кількість неблагополучних сімей. Ми не можемо

дати конкретне визначення ідеальної моделі сім'ї, але всім відомо, чого потрібно прагнути в сімейних відносинах. Це і моральне сприйняття цінностей, і матеріальне благополуччя, не можна не сказати і про підтримку здорового способу життя всередині сім'ї кожним її членом і т.д. Відповідно, всі ці норми повинні надаватись дітям, які зростають у таких сім'ях, щоб передати їм позитивний досвід створення благополучних сімей. Виховання в сім'ї має низку безперечних переваг. Це сприятливий емоційний клімат, атмосфера турботи, підтримки, духовна близькість між дітьми та батьками, зв'язок між поколіннями, позитивний приклад дорослих, сімейні традиції, моральне виховання дитини, але коли йдеться про неблагополучних батьків, ми всі чітко розуміємо, що їхнім дітям набагато складніше слідувати і жити за такими «сімейними правилами». Говорити про сімейне неблагополуччя і просто, і складно одночасно, тому що форми сімей досить різноманітні.

Саме сім'я має серйозний виховний потенціал, що включає цілий комплекс обставин, у тому числі матеріальні та побутові умови; чисельність, структуру, ідейно-моральну, емоційно-психологічну та трудову атмосферу сім'ї; життєвий та професійний досвід батьків; організацію сімейного дозвілля, сімейні традиції, систему та характер внутрішнього спілкування; рівень освіти та педагогічної культури дорослих членів [2].

В основі криміногенних деформацій особистості неповнолітніх, які порушують кримінально-правові норми, лежать, зокрема, недоліки сімейного виховання, які найчастіше є наслідком низької культури та розбіжності батьків у питаннях виховання дітей; надмірної турботи чи зайвої суворості до дитини; низького освітнього рівня; неповної батьківської сім'ї чи морального її розкладання. Відсутність емоційного контакту, теплого ставлення до дитини, а також належного контролю та незнання дитячих інтересів призводять часом до втечі його з дому, жебрацтва та скоєння правопорушень [3].

Неблагополучна сім'я – це сім'я з низьким соціальним статусом, що не справляється з покладеними на неї функціями в якійсь із сфер життєдіяльності або кількох одночасно. Адаптивні здібності неблагополучної сім'ї суттєво

знижені, процес сімейного виховання дитини протікає з великими труднощами, повільно та малорезультативно [1]. Існує велика кількість різновидів неблагополучних сімей (асоціально-аморальна поведінка батьків, алкогольна чи наркотична залежність одного чи кількох членів сім'ї, насильство та жорстоке поводження з дітьми, сімейні конфлікти тощо). Ні в кого немає сумнівів, що такі сім'ї, що неспроможні повною мірою справлятися зі своїми основними функціями, із завданнями виховання та освіти, більш того, вони надають десоціалізуючий вплив на дітей.

У результаті дослідження літератури з цього питання, можна дійти невтішного висновку про те, що неблагополучні відносини в сім'ї, тягнуть за собою девіантну поведінку дитини. Неадекватне ставлення батьків до дитини зумовлює її емоційний психологічний дискомфорт і, як наслідок, її поведінку, що відхиляється від нормальної.

У зв'язку з цим роль неблагополучних сімей має негативний характер. Складність у спілкуванні з дітьми в таких сім'ях посилює загальну емоційну обстановку та робить життя дитини складним, викликаючи велику кількість проблем. Дорослі не завжди розрізняють, що треба дозволяти, а що забороняти. Все це створює дуже складну ситуацію та негативно впливає як на дітей, так і на дорослих.

Отже, можна сказати, що вищезазначене є актуальною проблемою сучасного суспільства. Збільшення кількості неблагополучних сімей, випадків прояву агресії та девіації серед дітей, все це говорить про те, що потрібно вживати серйозних заходів щодо усунення цієї проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Строменко Л. О. Вплив неблагополучної сім'ї на формування особистості дитини. Відповідальність за автентичність цитат, правильність фактів та посилань несуть автори статей. 2018. с. 166.

2. Чепур М. В. Особливості виникнення негативної поведінки у дошкільників в умовах неблагополучної сім'ї. 2022.

3. Пошва Д. О. Вплив емоційного клімату сім'ї на формування девіантної поведінки підлітка. Психосоціальні ресурси особистісного та соціального розвитку в епоху глобалізації: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, (м. Тернопіль, Західноукраїнський національний університет, 4-5 листопада 2022 р.) в 2 т. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. Т. 2. 244 с. 2022. с. 71.

СУЧАСНИЙ СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО ПРАВА ТА ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Нянченко Дмитро Олександрович

курсант навчальної групи СР-142,
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для підрозділів

Національної поліції,

рядовий поліції,

Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ,

Плахотний Артем Павлович

старший викладач кафедри

тактико-спеціальної підготовки, підполковник поліції,

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

Постановка проблеми. Трудове право та право соціального забезпечення має динамічний та швидкий розвиток, особливо враховуючи фактор інформаційного суспільства, але при цьому зберігає свій самостійний галузевий юридичний механізм. Традиційними залишаються й основні ознаки індивідуальних трудових відносин, хоча деякі з них зазнають модифікації, зважаючи на посилення гнучкості зазначених відносин, що зумовлює необхідність і більш гнучкого їх правового регулювання. Умови сьогодення швидко змінюються, спочатку був спалах пандемії, тепер на всій території України проголошено військовий стан, що в свою чергу зумовлює внесення змін до законодавчої бази та по новому регулюються суспільні відносини.

Метою дослідження є здійснення аналізу сучасного стану, тенденцій, та перспективи розвитку трудового права та права соціального забезпечення.

Характерною особливістю сучасного світу є його швидкий та стрімкий розвиток, так як щоденно створюються нові технології, механізми, процеси, в цей же час посилюються глобалізаційні процеси, котрі передбачають завдяки новим технологіям швидкий обмін інформацією.

Сучасний стан забезпечення трудового права та права соціального забезпечення передбачає, що значне розширення суспільних відносин, котрий вимагає систематизації та встановлення критеріїв для відношення їх до галузі права. Реалізація окресленого питання в практичному аспекті є непомітною. Так як стрімко виникають нові види відносин, котрі мають нестандартну форму під час використання найманої праці в трудових відносинах, а іншим чинником є фактор, що законодавець приймає такі нормативні положення, які викликають ряд питань не тільки у практиків, але й у науковців.

Також українське законодавство часто бере орієнтир на міжнародний досвід, звертаючи особливу увагу на розвинені країни. Наприклад беручи до уваги питання аутсортингу, аутстафінгу. Дане питання проявило свою реалізацію в практичному аспекті на території України. На сьогоднішній день активно використовується вищезазначені форми найманої праці, але мають одну відмінність, а саме перебування поза межами правового впливу трудового законодавства [3, с. 255–258].

В трудовому праві та праві соціального забезпечення є певні тенденції, котрі використовуються для розширення сфери дії вищезазначеної галузі права. Так наприклад, стосовно трудових відносин, що будуються на основі трудового договору, при якому подальша дія сфери трудового права буде розширюватися, поширюватися на окремі норми та працю.

На думку дослідника І. Я. Кисельов в подальшому трудове законодавство чекає розширення та можлива зміна предмету регулювання, яким стане застосування праці як залежних, так і незалежних працівників, співучасників різних видів колективних власників, зайнятих у трудовому і виробничому процесі [2, с. 280]. Слід відмітити, що чинне законодавство про працю не враховує нових видів трудових відносин, які вже виникли й активно поширюються в Україні. Іншою є тенденція підвищення рівня їхнього захисту. Захист трудових прав здійснюється спеціально уповноваженими на те органами в порядку спеціальної юрисдикції.

Новою тенденцією, пов'язаною із розширенням сфери застосування

інформаційних технологій у сфері трудових відносин, стало запровадження обліку трудової діяльності працівника в електронній формі. Згідно з законом [1] облік трудової діяльності здійснюється в електронній формі в реєстрі застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування у порядку. Оформлена трудова книжка зберігатиметься у працівника, а власник або уповноважений ним орган на вимогу працівника зобов'язаний вносити до неї записи про прийняття на роботу, переведення та звільнення, заохочення та нагороди за успіхи в роботі.

Висновок. Отже, які б тенденції розвитку трудового права та права соціального забезпечення не відображалися на відносинах роботодавця та найманого працівника, доречно зазначити, що в подальшому у більшості дослідників буде виявлено значний інтерес до вивчення даної галузі, оскільки протягом останніх років було внесено ряд змін до законодавчих актів, окремих положень закону та прийнято ряд нових нормативно-правових актів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обліку трудової діяльності працівника в електронній формі : Закон України від 5 лютого 2021 р. № 1217-ІХ. Відомості Верховної Ради України. 2021. № 19. Ст. 121.
2. Сучасний стан забезпечення трудових прав і прав у сфері соціального забезпечення та перспективи його поліпшення : матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 4 червня 2021 р.) ; за заг. ред. К. Ю. Мельника. Х. : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2021. 280 с
3. Серeda О. Г. Сучасні тенденції розвитку трудового договору. Актуальні проблеми трудового права та права соціального забезпечення : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 90-річчю з дня народж. чл.-кор. НАПрН України, акад. Міжнар. Кадрової акад., Заслуж. діяча науки України, д-ра юрид. наук, проф. О. І. Процевського (Харків, 5 квітня 2019 р.). Харків, 2019. С. 255–258.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Плахотний Артем Павлович

старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Горбенко Денис Андрійович

здобувач вищої освіти 2 курсу спеціальність 262

«Правоохоронна діяльність» факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Відповідно до Закону України від 15.03.2022 р. № 2123-IX «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану», поліція діє згідно із призначенням та специфікою діяльності з урахуванням тих обмежень прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, що визначаються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [1].

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» визначає зміст правового режиму воєнного стану, порядок його запровадження та скасування, правові основи діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах воєнний стан, забезпечення прав і свобод людини і громадянина, законних прав та інтересів юридичних осіб.

Зазначений Закон визначає воєнний стан як особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого

самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2].

Серед основних повноважень поліції, встановлених Законом України «Про Національну поліцію», визначено, що вона сприяє забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного чи надзвичайного стану, зони надзвичайного стану, екологічної ситуації у разі оголошення на всій території України або в окремій зоні. До зазначеного закону внесено доповнення, які регулюють діяльність поліції під час воєнного стану.

Так, відповідно до Закону № 2123-IX від 15.03.2022, стаття 8 Закону «Про Національну поліцію» доповнена частиною четвертою, відповідно до якої під час дії воєнного стану поліція діє згідно із призначенням та специфікою діяльності з урахуванням тих обмежень прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, що визначаються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Що стосується додаткових повноважень поліції, то ст. 24 доповнено частиною другою, відповідно до якої у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальній цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості. [1]

Поліцейським надано право застосовувати заходи примусу до осіб, які беруть участь у збройній агресії проти України, без урахування певних обмежень і заборон, визначених законом (зокрема, дозволяється застосовувати заходи примусу без попередження, а також застосування вогнепальної зброї).

Також варто зазначити, що у зв'язку з введенням воєнного стану були розширені повноваження поліцейських щодо використання спеціальних засобів, а саме під час дії воєнного стану, у разі необхідності відбиття нападу, що загрожує життю чи здоров'ю поліцейського або іншої особи, а також усунення небезпеки у стані крайньої необхідності або при затриманні особи, яка вчинила правопорушення та/або чинить опір поліцейському, поліцейський має право використати підручні засоби.

Відповідно, кожен співробітник Національної поліції України має повноваження, що передбачають застосування заходів примусу до осіб, що беруть участь у збройній агресії проти України без урахування встановлених вимог та заборон щодо застосування зброї.

Впродовж дії воєнного стану, коли працівник поліції за-стосовує до осіб, які вчиняють агресію проти України та за-вдають цим особам тілесних ушкоджень, застосування вогне-пальної зброї, по можливості, з урахуванням подій на відповід-ній території, такий співробітник усно або за допомогою теле-комунікаційного зв'язку зобов'язаний повідомити про це сво-го безпосереднього керівника, який у разі потреби інформує відповідного прокурора та безпосередньо центральний орган управління поліції у разі потреби.

Слід зазначити, що надаючи поліцейському право використовувати підручні засоби, законодавець не дає визначення та класифікацію цих засобів. На мою думку, є доречним внесення змін до законодавчих актів щодо регулювання діяльності поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони.

Проблема полягає в тому, що у статтях Закону України «Про Національну безпеку України», визначаються основи національної безпеки і оборони та розмежовуються повноваження державних органів щодо забезпечення безпеки і оборони, Національна поліція визначена суб'єктом сектору безпеки і оборони, при цьому окрім того, що Національна поліція є центральним органом виконавчої влади, та виконує завдання щодо забезпечення громадської безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави,

надаючи послуги з допомоги особам, які потребують з певних причин такої допомоги, повноваження поліції в якості суб'єкта сектору безпеки і оборони не визначені. [3]

В свою чергу, Закон України «Про Національну поліцію» не визначає її суб'єктом сектору безпеки і оборони, а відтак і не закріплює завдань в зазначеній сфері. Разом з тим, у ст. 97 зазначеного Закону передбачено надання одноразової допомоги в разі загибелі (смерті) чи втраті працездатності поліцейського в ході антитерористичної операції та здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони. [4]

Враховуючи збройну агресію РФ в Україні, із введенням воєнного стану вбачається необхідним внести зміни до вказаних законодавчих актів, а саме: - у Законі України «Про Національну поліцію» визначити поліцію суб'єктом сектору безпеки і оборони, закріпивши права та обов'язки як суб'єкта зазначеного сектору; - у Законі України «Про національну безпеку України» визначити конкретні завдання поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України Про внесення змін до законів України "Про Національну поліцію" та "Про Дисциплінарний статут Національної поліції України" з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#Text>. ;

2. Закон України Про правовий режим воєнного стану [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>. ;

3. Закон України Про національну безпеку України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>. ;

4. Закон України Про Національну поліцію [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379. – 2015. – Режим

доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>. ;

5. Зеленський А., Плахотний А. Взаємо-дія національної поліції України та національної гвардії України у сфері охорони громадського порядку в умовах воєнного стану.

6. Плахотний А. П., Швець Є. В. Додаткові повноваження поліцейського в умовах воєнного стану. Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ.: 2022. с. 273.

ТАКТИКА ДІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПРИ ЗАГРОЗІ ЖИТТЮ

Плахотний Артем Павлович

старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Киркач Дар'я Андріївна

здобувач вищої освіти 2 курсу спеціальність 262

«Правоохоронна діяльність» факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Система цивільної оборони має відповідати сучасним вимогам забезпечення безпеки населення у разі техногенних катастроф та воєнних дій. У зв'язку із цим МВС України розробляє нові концептуальні підходи до організації цивільного захисту населення. Можливо, не передбачатиметься так звана загальна евакуація, коли при наближенні ворожих військ мирне населення вивозиться за межі міста. Нова стратегія цивільної оборони спиратиметься на притулки та захисні споруди. Наприклад, планується затвердити нову категорію захисних споруд – укриття, збудовані у житлових кварталах. Нову стратегію цивільної оборони буде змінено відповідно до реалій сьогодення. Аналіз сучасних військових конфліктів показав, що бойові дії, як правило, ведуться сучасною високоточною зброєю, яка не передбачає суцільної поразки площ. Удари як з одного, так і з іншого боку наносяться за певними цілями та скупченнями військових. При цьому, як правило, застосовуються фугасні та уламкові боєприпаси, від поразки якими і необхідно захищати мирне населення [3].

Виходячи з нових сценаріїв воєн і розроблятиметься стратегія захисту цивільного населення. У ній, на відміну від чинної, вже не передбачатиметься так звана загальна евакуація, коли при наближенні ворожих військ все мирне населення вивозиться за межі міста. Основний акцент у новій стратегії

цивільної оборони буде зроблено на притулку та захисні споруди. Наприклад, планується запровадити нову категорію захисних споруд – укриття, що будуватимуть у житлових кварталах. На відміну від радянських бомбосховищ вони не будуть розраховані на ядерні атаки, зате будуть здатні захистити від осколків снарядів і конструкцій будівель [2].

У сучасних умовах просто неможливо уявити евакуацію таких міст, як Київ або Харків. Навіть вивезти населення обласного центру дуже складно.

На заплановану зміну доктрини цивільної оборони вплинули і події в Україні – у Донецьку та Луганську. У цих містах населення ховалося від обстрілів у захисних спорудах так званого подвійного призначення. У мирний час це підземні автостоянки, склади та підвали житлових будинків.

В основі стратегії цивільної оборони та захисту від надзвичайних ситуацій лежить необхідність задоволення потреб людини та суспільства у забезпеченні захисту від лих та катастроф у світі, що змінюється.

Основними цілями розвитку МВС України є зниження ризику виникнення пожеж, у тому числі великих, а також надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, скорочення кількості загиблих та постраждалих у надзвичайних ситуаціях, запобігання економічним збиткам від аварій, катастроф та стихійних лих [4].

Необхідно мати на увазі, що «знання» тактики у тому сенсі, що співробітник знає про зміст запланованих дій, не обов'язково означає, що він зможе їх реалізувати насправді. Бути в змозі виконати будь-які дії в умовах навчального полігону (тиру) не те саме, що діяти у стресових умовах ситуацій підвищеного ризику. Аналогічно, той факт, що в певний період службової діяльності співробітнику вдалося реалізувати певну тактику дій, не означає, що він буде здатний діяти так само у подібних ситуаціях завжди.

Безперервне тренування у вигляді відпрацювання ситуацій, що моделюються. службової діяльності, у тому числі й уявного моделювання, має важливе значення, для підтримки рівня володіння тактичними прийомами та методами, які застосовуються в ході службової діяльності для контролю за

обстановкою, що склалася. Чим більш звичною є використовувана тактика, тим впевненіше почуватиметься співробітник. Багаторазово повторена тактика настільки сильно укорінюється в свідомості поліцейського, що він стає здатний реалізувати її несвідомо у потрібний момент. Але якщо реалізується тактика, зміст якої не входило до систематичних тренувань, то розраховувати на однозначний результат ситуації та реалізацію всіх запланованих дій не слід.

Таким чином, підсумовуючи розгляд тематики щодо тактики дій поліцейських у разі раптового або збройного нападу на працівників поліції в умовах воєнного стану, варто наголосити, що з початку повномасштабної війни обсяги покладених на Національну поліцію завдань суттєво зросли.

Це щоденна робота з викриття мародерів, відпрацювання диверсійно-розвідувальних груп, додалась контрдиверсійна діяльність на предмет виявлення і недопущення дій ворога, допомога військовим, евакуація цивільних, а також широкий гуманітарний напрямок. З'явилися завдання, яких не було раніше і по багатьом українські поліцейські демонструють високий професіоналізм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. 141 с.
2. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. // Офіційний вісник України. 2015. № 63. Ст. 2075.
3. Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану» Закон України від 15.03.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#Text>].
4. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції: навч. посіб. / О. І. Тьорло, Ю. Р. Йосипів, В. М. Синенький та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 480 с.

ТАКТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ПЕРЕВІРКИ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ

Плахотний Артем Павлович

старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Киркач Дар'я Андріївна

здобувач вищої освіти 2 курсу спеціальність 262

«Правоохоронна діяльність» факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Поліцейський повинен спілкуватися з водієм у ввічливій та відкритій формі. Поліцейському слід запитати про проблеми, які виникли на дорозі та спробувати знайти рішення, які задовольняють обидві сторони. Під час зупинки транспортного засобу поліцейський повинен бути уважним до деталей, що можуть бути важливими для вирішення ситуації.

В результаті тактично неписьменних і недоцільних дій поліцейських злочинці можуть втекти від переслідування, можуть приховати зброю та боєприпаси, вибухові речовини та вибухові пристрої та інші предмети, заборонені до перевезення, громадянського обороту. У ході професійного навчання в освітніх організаціях системи МВС усі співробітники поліції отримували необхідні знання та навички, пов'язані з перевіркою транспортних засобів [1, с. 79].

Однак у зв'язку з високою службовою зайнятістю, в ході службової підготовки, яка повинна здійснюватися за місцем служби, тренування та відпрацювання цих навичок проводяться дуже рідко або не проводяться взагалі, що не дозволяє підтримувати поліцейським належну форму [2, с. 65-66].

Як підстави для перевірки транспортних засобів, їхніх водіїв та пасажирів, виступають виявлені співробітниками поліції ознаки правопорушень

та злочинів, а також перевірки заявленими в «орієнтуваннях» щодо скоєних злочинів та правопорушень [3].

Якщо водій шукає документи у салоні чи багажнику серед речей, то поліцейському не слід розслаблятися, з метою забезпечення особистої безпеки необхідно контролювати дії водія з безпечної відстані, уважно стежити за руками водія, оскільки не виключена можливість спроби приховати сліди злочину або витягти те, що знаходиться в автомобіль зброї.

«Одним із недоліків, що знижують рівень безпеки, є небажання співробітника проконтролювати рух руки громадянина, опущеної до кишені для пред'явлення документів. Слід постійно стежити за руками особи, що перевіряється, так як його руки, те, що в них знаходиться і до чого вони можуть дотягнутися, може становити реальну небезпеку.

Необхідно стежити за ними до, під час та після контакту, тобто доти, поки не відійдуть на безпечну відстань» [2]. Коли водій чи пасажир поміщає руку в кишеню чи спину, то поліцейський повинен сприймати це як сигнал можливий небезпеки. У цьому випадку рекомендується стояти з боку цієї руки та, уважно спостерігаючи за її рухом, бути готовим перехопити її або заблокувати, якщо в якості предмета, що виймається, виявиться не документ, а зброю або зброю нападу [4].

Рекомендація поліцейському про те, що він повинен бути з боку руки, поміщеної в кишеню обличчям, що перевіряється, подається після обґрунтованою, оскільки при такому розташуванні громадянину, що перевіряється, вчинення нападу та застосування зброї, що знаходиться в руці, необхідно зробити поворот у бік співробітника поліції, що й дає поліцейському деякий час для реагування.

До того ж такий рух перевіряється громадянина буде добре видно для поліцейського. При необхідності складання протоколу слід рухатися до патрульному автомобілю чи посту позаду порушника трохи лівіше чи правіше від нього залежно від того, з якого боку поліцейський носить табельне зброю [1].

Перед посадкою в службовий автомобіль поліцейський зобов'язаний забезпечення особистої безпеки зробити зовнішній огляд шляхом промацування одягу на предмет наявності зброї, колючих, ріжучих предметів або предметів, які можна використовувати в якість зброї [2].

Для оформлення порушення рекомендується садити порушника лише на переднє пасажирське сидіння.

Якщо громадянина необхідно доставляти до службового приміщення поліції, то його необхідно садити на заднє сидіння по центру між двома поліцейськими у разі, якщо співробітників поліції троє, включаючи поліцейського водія. Якщо ж співробітників поліції двоє, включаючи поліцейського – водія, саджати громадянина необхідно на заднє сидіння праворуч за переднім пасажирським сидінням [3, 4].

При цьому страхувальник поліцейський сідає також на заднє сидіння. ліворуч від особи, що доставляється, і уважно стежить за нею діями.

Для більшої фіксації особи, що доставляється, можна до межі опустити назад спинки переднього пасажирського сидіння. У будь-якому випадку співробітники поліції повинні пристебнути ременем безпеки, що доставляється особа.

Також при доставленні особи до службового приміщення поліції співробітники мають право застосувати наручники.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Організація і тактика несення служби на блокпостах в О-64 умовах антитерористичної операції : метод. рек. / С. В. Албул, О. Т. Ніколаєв, А. О. Шелехов. Одеса : ОдУВС, 2014 34 с. з іл.

2. Дії працівників Національної поліції та їх особиста безпека при зупинці транспортного засобу: навч. посіб. / В. А Сягровець, Ю. І. Давигора, Є. В. Гузенко, О. В. Білоус, Ю. В. Демченко, С. В, Лук'янов, Д. М. Руцький; під. заг. ред. Сербина Р. А., Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 67с.

3. Тактика дій працівників національної поліції України в особливих

умовах: практ. посіб./ В. А. Сягровець, О. В. Хуторянський, Є. В. Гузенко, О. В. Білоус, Ю. В. Демченко, Ю. М. Єременко, С. В. Лук'янов, С. В. Прокопович, Д. М. Руцький, під.заг.ред. Сербина Р.А., Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2021. 138 с.

4. Гузенко, Євгеній Володимирович. "тактика дій поліцейських на блокпостах під час перевірки транспортних засобів та окремих осіб." 2022 р.

АНАЛІЗ ЗУПИНКИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Плахотний Артем Павлович

старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Смілянець Єгор Ігорович

здобувач вищої освіти 2 курсу спеціальність 262

«Правоохоронна діяльність» факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Коли реформується правоохоронна система і коли співробітники Державної поліції активно залучаються до участі в антитерористичних операціях, проблема аналізу поведінки співробітників правоохоронних органів при зупинці автомобілів стоїть особливо гостро і представляє національні інтереси держави. Співробітники поліції, які виконують свої службові обов'язки, щодня стикаються з ситуаціями, небезпечними для життя і здоров'я.

Під час несення служби при проведенні заходів по зупинці транспортного засобу співробітник поліції ускладнює або збільшує відсоток небезпеки в умовах, що склалися, таких як темний час доби, погана погода; характеристики оглядається транспортного засобу, місце зупинки транспортного засобу, криміногенна обстановка в штаті, наявність великого товарообігу зброї і вибухових пристроїв у відкритому доступі, проведення антитерористичних операцій в східній частині країни, відсутність спеціального обладнання та приміщень для співробітників поліції, спеціальна підготовка співробітників поліції. Недолік навичок.

У свою чергу, кожен з перерахованих вище пунктів піднімає перед співробітником поліції конкретне питання, яке слід детально розглянути і проаналізувати.

Розглянемо як приклад події які сталися у Дніпрі 25 вересня 2016 року коли через порушення правил особистої безпеки загинули двоє поліцейських. Співробітниками поліції був затриманий автомобіль марки «Citroen», який проїхав на заборонний сигнал світлофора. Затриманий почав сперечатися з поліцейськими і вимагав відпустити його. Після відмови затриманий зробив кілька пострілів у поліцейських що і спричинило їх загибель. При затриманні на поліцейських не було бронежилетів, свою нагрудну камеру увімкнув лише один співробітник.

Основна частина. Розглянувши найпоширеніші алгоритми поведінки поліцейських при зупинці транспортного засобу, ми визначили поведінку та правила, яких повинні дотримуватися поліцейські для підвищення особистої безпеки при зупинці транспортного засобу. До них відносяться:

- Належне спілкування та візуальне спілкування між працівниками;
- Належний візуальний контроль за поведінкою водія і, по можливості, пасажирів;
- Безпечне місце для співробітників при перевірці документів: перебувати на безпечній ділянці узбіччя, а не перед автомобілем або перед дверима транспортного засобу;
- Забезпечте належні межі, наприклад, не допускаючи втручання сторонніх осіб в роботу співробітників при перегляді документів;
- Забезпечити наявність у співробітника поліції необхідного спорядження і спеціальних засобів, засобів індивідуального захисту, засобів активної оборони, ліхтариків, портативних рацій, сезонного одягу, унікальних принтів і т. д.;
- Знання законів і підстав для зупинки транспортних засобів і перевірки документів;
- Знання і правильне розуміння керівництва по експлуатації;
- Проведіть відповідний інструктаж перед використанням Сервісу;
- Візьміть до уваги відповідну вказівку співробітника транспортного засобу або водія, за яким буде проводитися перевірка;

Ми розглянули і проаналізували позицію співробітника поліції при зупинці транспортного засобу, схематично представили позицію співробітника поліції з двох осіб під час бесіди, переглянули документи з водієм транспортного засобу і пояснили, де може бути застосована кожна з цих схем.

Ми провели опитування про ефективність пропонованих нами схем. В опитуванні взяли участь 20 діючих співробітників поліції і 20 співробітників поліції, які навчаються в спеціалізованих навчальних закладах. Кожен працівник оцінював кожену схему за 10-бальною системою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ануфрієв М. І. Організаційно-правові засади управління безпекою життєдіяльності працівників органів внутрішніх справ України : наук.-практ. посіб. Харків : Ун-т внутр. справ, 1998. 32 с.
2. Власенко І. В. Проблеми особистої безпеки працівників правоохоронних органів // Матеріали науково-практичної конференції «Проблеми вдосконалення професійної майстерності працівників ОВС в бойовій підготовці». Одеса, 2008. С. 11–13.
3. Ірхін Ю. Б. Психологічна підготовка працівників міліції до дій в екстремальних умовах та надзвичайних ситуаціях. Актуальні проблеми психології. Т. 7, вип. 15. 2012. С. 107–110.
4. Власенко І. В. Удосконалення професійної підготовки працівників ОВС. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2006. Вип. 35. С. 356–360.
5. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних
6. «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 03.04.2018).

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ПІД ЧАС ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Плахотний Артем Павлович

старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки

ЗДніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Смілянець Єгор Ігорович

здобувач вищої освіти 2 курсу спеціальність 262

«Правоохоронна діяльність» факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Професійна діяльність співробітників патрульної поліції полягає в наданні поліцейських послуг в таких областях, як забезпечення громадської безпеки і порядку, захист прав і свобод людини, боротьба зі злочинністю. [1]. Специфіка такої діяльності передбачає застосування співробітниками правоохоронних органів поліцейських заходів. У Законі України «Про національну поліцію» термін «поліцейський захід» трактується як дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейським відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень [1].

Аналіз ситуації зі службовою діяльністю співробітників патрульної поліції дає підстави констатувати існуючі проблеми, що виникли при застосуванні поліцейських заходів. Основними проблемами є недостатнє формування навичок швидкої оцінки рівня ризику та прогнозування можливого розвитку ситуації та наслідків застосування поліцейських заходів, перехід від превентивного заходу до примусового заходу і навпаки [2; 3]. Ретельний аналіз деталей застосування поліцейських заходів в ході службової діяльності співробітників патрульної поліції, визначення пріоритетів і найбільш часто

використовуваних заходів, поєднання яких сприяло ефективному виконанню службових завдань, дає можливість виявити перспективні напрямки вдосконалення системи професійної підготовки співробітників поліції.

Недавні дослідження і аналіз публікацій показують, що вивчення проблеми застосування поліцейських заходів співробітниками правоохоронних органів присвячені дослідження багатьох вчених [2-9]. Ряд вчених (А. Н. Бандурка, В. Гаркуша, Н. І. Дідик, А. А. Євдокимова, С. С. Єсимов, і. Д. Казанчук, Д. П. Калянов, С. Р. Кисіль, О. Г. Комісаров, А. С. Федченко, С. В. Чирик та інші) бачать часткове вирішення цієї проблеми в положення про правове забезпечення діяльності патрульної поліції. У контексті нашого дослідження, наукові дослідження спрямовані на розробку новітніх методів підвищення фізичного рівня; тактичного; стрілецької підготовки майбутніх співробітників правоохоронних органів [5-8].

Концептуальною основою для застосування заходів поліцейського примусу та їх використання в процесі підготовки поліцейських є А.Г.Іт був детально вивчений Комісаровим. [9] вчені наголошують на необхідності формування навичок поліції при своєчасному переході від превентивного використання заходу до примусового заходу. У разі порушення порядку проведення превентивних дій поліції він повинен припинити застосування цього заходу примусу і повернутися до проведення превентивних дій поліції. Залежно від розвитку ситуації вчені виявили різні комбінації поліцейських заходів, використовуваних патрульними при виконанні службових обов'язків.

Комісаров О. Г. ми впевнені, що практична спрямованість освітнього процесу сприятиме підвищенню рівня професійної підготовки майбутніх співробітників правоохоронних органів.

Мета-дослідити особливості застосування поліцейських заходів співробітниками патрульної служби при виконанні службових обов'язків. Для досягнення конкретної мети вибираються наступні завдання:

- 1) Провести аналіз керівних документів, що регламентують застосування поліцейських заходів;

2) Визначте найпоширеніші поліцейські заходи, що використовуються патрульними під час виконання службових обов'язків.

Для вирішення цих завдань був складений нормативний документ, що регламентує застосування поліцейських заходів, і проведено опитування співробітників патрульної поліції Києва. На підставі проведених досліджень було встановлено, що виконання службових обов'язків інспектором патрульної поліції передбачає застосування як превентивних поліцейських заходів, так і заходів примусу. Згідно з новою концепцією діяльності, виконання службових обов'язків співробітниками патрульної служби повинно бути направлено на максимальне залучення поліції в профілактичні заходи.

Вивчення отриманих результатів дозволило розподілити запобіжні заходи поліції за трьома групами залежно від пріоритетності застосування.

Перша група (79,3%) заповнена профілактичними заходами, які найчастіше використовуються патрульними під час професійної діяльності. Зупиніть автомобіль. Перевірте документи цієї людини. Використовувати технічні пристрої і технічні засоби з функціями фото - і кінозйомки, відеозапису, фото - і кінозйомки, відеозапису. Поверхневий огляд та інспектування.

2-а група (18,9%) - поліцейські запобіжні заходи, які в меншій мірі використовуються співробітниками патрульної поліції: вимога покинути місце і обмежити доступ в певні райони. Беріть інтерв'ю у людей. Обмеження на переміщення фактичного майна людини, транспортного засобу або речі. Проникнення в будинок або інше майно людини.

3-тя група (1,8%) - найменш використовувані заходи співробітниками патрульної поліції: для підтвердження відповідності вимогам дозвільної системи органів внутрішніх справ. Підтвердьте дотримання обмежень, встановлених законом щодо осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб. Варто зазначити, що пропонуване угруповання поліцейських превентивних заходів буде застосовуватися більшою мірою до великих міст. У міських поселеннях і сільській місцевості масштаби

застосування цих заходів частково різняться.

Результати опитування показали, що коефіцієнт використання поліцейських заходів визначається особливостями району патрулювання (кількістю розважальних закладів, урядових установ, житлових будинків, парків та інших зон відпочинку), типом зміни (денна, нічна), погодними умовами та готовністю поліції. Описані сезонні (літо, зима) і щотижневі (будні, вихідні, святкові дні) коливання в застосуванні поліцейських заходів. Відзначається зростання застосування примусу під час нічних змін, особливо у вихідні та святкові дні, а також під час великих заходів (футбольних матчів, концертів і т.д.). Цей показник вище, ніж в середньому по районах патрулювання з великою кількістю нічних розважальних закладів.

Математична обробка отриманих результатів показала, що здебільшого (81,3%), в 18,7% випадків, коли підставою для застосування превентивних заходів поліції служило виконання співробітниками патрульної служби громадських обов'язків, співробітникам патрульної служби доводилося застосовувати заходи поліцейського примусу (зазвичай комплексним чином).

Під час застосування співробітниками патрульної служби заходів поліцейського примусу - 94,6% ситуацій приводили до затримання і доставки в поліцейську дільницю. У 5,4% випадків не було необхідності проводити затримання у зв'язку з припиненням особою протиправних дій та подальшим виконанням законних вимог поліції. У 82,5% випадків для утримання людини застосовувалася фізична сила, за якою слідували мобільні засоби утримання (наручники). При цьому в 45,5% ситуацій наручникам передувало застосування тільки фізичної сили, а в 21,3% влада відреагувала на застосування засобів сльозами і дратівливими речовинами, в 11,1% – гумовим кийком, в 17,5% ситуацій людина не чинила опору, затримання було проведено без застосування фізичної сили (використовувалися тільки наручники). Якщо взяти до уваги дії злочинця і взяти до уваги правову базу, то в 4,6% випадків злочинець був затриманий із застосуванням вогнепальної зброї. Водночас у 4,2% ситуацій мали місце лише демонстрації вогнепальної зброї (попередження та

застереження щодо можливості її застосування).0,2% - застосування вогнепальної зброї (подати сигнал тривоги або викликати допоміжну армію). 0,2% - застосування вогнепальної зброї на ураження.

Результати розслідування дозволили виявити сукупність зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на рішення співробітника про застосування тих чи інших видів поліцейських примусових заходів. В середині знаходиться рівень психофізичної готовності, формування навичок оцінки рівня небезпеки, вміння прогнозувати можливий розвиток ситуації, здатність переходити від превентивного заходу до вимушеного заходу і навпаки. Зовнішніми факторами є наявність відволікаючих факторів (час доби, освітлення на місці аварії, погодні умови, інопланетяни і т.д.) і кількість злочинців і співробітників поліції; рівень підготовки злочинців; наявність видів зброї і т. д.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 18.03.2018).
2. Бондаренко В. В. Проблеми професійної підготовленості працівників підрозділів патрульної поліції. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: «Педагогіка». 2017. № 11. С. 24–28.
3. Бондаренко В. В. Професійна підготовленість як основа ефективної діяльності працівників підрозділів патрульної служби Національної поліції України. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. 2016. Вип. 139, т. 2. С. 287–290.
4. Чирик С. В. Окремі аспекти правових проблем патрульної поліції в умовах реформування системи МВС України // Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. матеріалів I міжнар. наук.-практ. конф. Харків : ХНУВС, 2016. С. 57–60.
5. Івлєв О. М., Моргунов О. А. Удосконалення службової підготовки патрульної поліції засобами дистанційного навчання (на прикладі тактичної

підготовки) // Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. матеріалів I міжнар. наук.-практ. конф. Харків : ХНУВС, 2016. С. 129–133.

6. Бондаренко В. В. Особливості тактичної підготовки працівників підрозділів патрульної поліції. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: «Педагогіка». 2017. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_3_5 (дата звернення: 18.03.2018).

7. Моргунов О. А. Удосконалення фізичної підготовки правоохоронців МВС України на початковому етапі навчання. Честь і закон. 2014. № 2. С. 46–49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chiz_2014_2_10 (дата звернення: 18.03.2018).

8. Ярещенко О. А., Сергиєнко В. В. Пути підвищення качества підготовки слухачей патрульної поліції к применению ими мер полицейского принуждения // Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. матеріалів I міжнар. наук.-практ. конф. Харків : ХНУВС, 2016. С. 170–174.

9. Комісаров О. Г. Концептуальні засади застосування поліцейських заходів примусу та їх використання у підготовці поліцейських // Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. матеріалів I міжнар. наук.-практ. конф. Харків : ХНУВС, 2016. С. 146–149.

НЕСУДОВІ ФОРМИ ВИРІШЕННЯ ЦИВІЛЬНИХ СПОРІВ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Рак Нікіта Вікторович

курсант навчальної групи СР-142

Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців

для підрозділів Національної поліції

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ

Науковий керівник:

Логінова Марина Вікторівна

викладач кафедри

цивільного права та процесу,

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ, капітан поліції

м. Дніпро, Україна

Україна, як і більшість країн світу, стикається зі складнощами в цивільному судочинстві. Значна завантаженість судів, висока вартість процесу та ускладнений доступ до судової системи призвели до зниження ефективності цивільного судочинства та підірвали авторитет судової влади. Це викликало необхідність пошуку нових дієвих та ефективних методів вирішення цивільних спорів.

Одним із можливих варіантів розвитку цивільного судочинства є розвиток несудових форм вирішення цивільних спорів. Це дозволяє вирішувати конфлікти без залучення судового процесу та сприяє розвитку демократичних цінностей. За світовими стандартами розвитку, існування несудових норм вирішення цивільних спорів є важливим елементом розвитку країни [2].

Проте, для ефективного регулювання несудових форм вирішення цивільних спорів вимагається чітке закріплення даних положень на рівні закону. Це дозволить забезпечити їх застосування відповідно до законодавства та сприятливо вплине на розвиток держави [1].

Отже, розвиток несудових форм вирішення цивільних спорів має важливе значення для забезпечення ефективності цивільного судочинства та розвитку

демократичних цінностей. Однак, для ефективного їх впровадження вимагається чітке законодавче регулювання.

Медіація є популярною формою вирішення конфліктів у Сполучених Штатах. Будь-яка суперечка в бізнесі, політиці, сім'ї не вирішується без серйозних переговорів. Основна роль медіатора полягає в тому, щоб забезпечити контакт між конфліктуючими сторонами, допомогти їм зосередити увагу на реальних аспектах суперечки та запропонувати рішення [5, с. 23].

Як зазначили Н. Васирина та В. Ганцицька, позитивний досвід медіації є також у таких країнах, як Чехія, Франція, Словаччина, Фінляндія, Австрія. У Чеській Республіці Служба акредитації та посередництва діє при Міністерстві юстиції. У Франції медіатори повинні бути акредитовані прокурором перед підписанням контракту з Міністерством юстиції Франції на надання послуг медіації. В Австрії послуги медіації надаються Департаментом Міністерства юстиції та Асоціацією пробації та соціальної роботи [4].

У багатьох країнах, таких як Бельгія, Нідерланди, Франція, країни Латинської Америки та Індонезія, обов'язково вирішуються спори за допомогою арбітражу, який створюється на законодавчому рівні. У порівнянні з цим, в Україні арбітраж має певні обмеження, але розвивається дуже активно, зокрема завдяки прийняттю Закону «Про третейські суди» [2].

Згідно з цим Законом, метою третейського суду є захист майнових і немайнових прав та інтересів фізичних та юридичних осіб. Третейський суд має бути заснований на принципах законності, незалежності суддів та їх підкорення закону, а також рівності всіх учасників перед законом і судом [3].

У світі найбільш популярними видами арбітражу є трудові арбітражі, арбітражі у спорах захисту прав споживачів, а також арбітражі, пов'язані із земельними відносинами. Український третейський суд також може вирішувати різноманітні спори, включаючи спори з цих галузей, а також спори, пов'язані з комерційною діяльністю, з контрактами та з іншими цивільними правовідносинами [2].

Третейські суди не входять до судової системи України, що визначає їх

особливе положення. Можна виділити наступні основні відмінності між третейським судом і державним:

- добровільність утворення третейського суду, можливість обрати суддю;
- обмежене коло справ, віднесених до їх юрисдикції;
- добровільна згода арбітрів на їх призначення або обрання у конкретній справі;
- рішення не приймаються від імені держави, хоча вони обов'язкові виконується сторонами, які звернулися до арбітражного суду.

Отже, кожна з вище зазначених форм характеризується власною процедурою застосування та вирішення цивільних спорів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про медіацію: Закону України № 1708-IX від 07.09.2021
URL:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877
2. Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004 № 1701-IV URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15#Text>
3. Ткачук О. С. Альтернативне вирішення спорів як форма захисту цивільних прав, свобод та інтересів. Проблеми законності. Цивільне право і цивільний процес. Господарське право. №133. 2016. С. 20-32.
4. Красіловська З. Альтернативні способи вирішення спорів у сфері державного управління: поняття та сутність. Механізм державного управління. Державне управління та місцеве самоврядування. № 1(24). 2015 С. 158-166.
5. Божук І., Дяченко С. Судова практика застосування альтернативних способів врегулювання спорів. Цивільне право і процес. №. 12. 2019. С. 11-15.

ПРАВОЧИНИ ТА ВИЗНАННЯ ПРАВОЧИНІВ НЕДІЙСНИМИ

Рак Нікіта Вікторович
курсант навчальної групи СР-142,
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції,
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Логінова Марина Вікторівна
викладач кафедри
цивільного права та процесу,
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, капітан поліції
м. Дніпро, Україна

Оновлення інституту правочину в теорії цивільного права в Україні було проведено з метою реформування цивільного законодавства, зокрема, закріплення відповідних положень (норм) щодо визнання правочину недійсним на законодавчому рівні. Правочини є одними з найпоширеніших основ для виникнення цивільних прав та обов'язків і представляють собою вольові акти, спрямовані на досягнення певного правового результату.

Форма правочину є зовнішнім вираженням волевиявлення особи. Закріплення зовнішнього виявлення волі необхідне для підтвердження правочину учасниками та, за необхідності, третіми особами, що стосується факту здійснення правочину, і встановлення дійсної волі сторін [1, 4].

Основною метою інституту форми угоди є забезпечення стабільності та стійкості громадянського обороту, що стало однією з ключових ідей Концепції розвитку цивільного законодавства. Закріплення вимог щодо форми правочину сприяє забезпеченню правової визначеності та впевненості сторін у їхніх цивільних правах та обов'язках, а також сприяє вирішенню спорів та уникненню недорозумінь. Це зміцнює довіру до громадянського обороту і сприяє розвитку ефективних відносин між учасниками цивільного права.

Оновлення інституту правочину в теорії цивільного права є важливим кроком в розвитку цивільного законодавства України, що сприятиме покращенню правової системи країни та забезпеченню захисту прав та інтересів громадян. Видається обґрунтованим можливість лікування угоди з пороком її форми не лише на підставі рішення суду, а також з волі учасників правочину, які мають право самостійно визначити необхідність визнання правочину недійсним або незаключеним або подальшого виконання правочину без застосування наслідків вад форми угоди.

Інститут недійсності правочинів відіграє важливу роль у цивільному процесі, оскільки його завданням є запобігти порушенням прав фізичних та юридичних осіб при здійсненні дій з власним майном або укладанні угод. Проте існує проблема з удаваними угодами, які, хоча формально відповідають юридичним вимогам, насправді є фальшивими. Це створює складнощі у визнанні їхньої недійсності [4]. Така ситуація є серйозною проблемою, оскільки такими удаваними угодами можуть порушуватися права фізичних та юридичних осіб, зокрема фізичних осіб, а відсутність належної правової бази ускладнює припинення цих порушень. Також виникають складнощі з визнанням угод незначними [2].

Багато нікчемних угод стають фактично чинними, оскільки їхній нікчемний характер не є очевидним. Наприклад, під видом дарування нерухомості може приховуватися фактична угода купівлі-продажу, і навпаки. Тому існує потреба в удосконаленні нормативно-правової бази та інструментарію для виявлення нікчемних угод.

Однак законодавство все ще містить неточності та різні тлумачення, що потребує подальшої роботи законодавців для їх усунення. Велика кількість недійсних правочинів пов'язана з низьким рівнем правової культури громадян, які часто ставлять свої корисливі інтереси вище за дотримання норм закону.

Таким чином, упорядкована система цивільно-правових наслідків недотримання форми правочину відповідатиме інтересам забезпечення стабільності цивільного обороту, захисту учасників правочину від можливих

зловживань осіб, усуне конкуренцію застосування тих чи інших норм про наслідки недотримання форми правочину. У свою чергу, допущення законодавцем можливості застосування наслідків недотримання форми угоди поряд з можливістю її лікування одночасно відповідатиме принципам диспозитивності у цивільному праві. Механізм забезпечення стабільності громадянського обороту відносно питання недотримання форми угоди передбачає встановлення цивільно-правових наслідків за такі порушення [2].

На сьогоднішній день ці наслідки недотримання форми правочину не є систематизованими, різні види наслідків застосовуються до окремих випадків порушення форми правочину в залежності від його характеру, вартості та учасників. Навіть положення Цивільного кодексу допускають застосування взаємовиключних наслідків до одного випадку недотримання форми правочину, що є неприпустимим. Отже, визнання правочину недійсним є самостійним засобом захисту цивільних прав і інтересів. Правочин, з моменту його здійснення, є юридичним фактом, який становить підставу для виникнення, зміни або припинення цивільних прав і обов'язків.

Правочин може бути визнаний недійсним, якщо він впливає на виникнення, зміну або припинення цивільних правовідношень та порушує права інших осіб або вимоги, визначені законодавством.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Давидова, Ірина Віталіївна, Смарт-контракти–правочини майбутнього. 2018 р. 421 с.
2. Філатова, Н. Правочини з використанням електронної форми представлення інформації. Проблеми законності 136 2017 р. 40-55 с.
3. Ханієва, Фатіма Магомедівна. Правочини, що опосередковують внесення вкладів до господарського товариства. Theory and practice of jurisprudence 2.16 2019 р. 8 с.
4. Давидова, Ірина Віталіївна. Правочини та їх недійсність в інформаційному суспільстві. 2018 р. 291 с.

ЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТУ ТСП В ПІДГОТОВЦІ КУРСАНТІВ

Рак Никита Вікторович
курсант навчальної групи СР-142,
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції, рядовий поліції,
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ,
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки,
підполковник поліції,
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Тактико-спеціальна підготовка виступає однією з дисциплін, яка підготовляє працівників органів внутрішніх справ порядку виконання дій використанням спеціальних засобів для вирішення поставлених оперативно-службових та оперативно-бойових завдань.

ТСП найбільш повно забезпечує співробітників комплексним навчанням, яке супроводжується професійною майстерністю, високим рівнем витримки, морально-психічною та фізичною підготовкою [1]. Таке навчання досягається систематичними та інтенсивними заняттями. Це пов'язано з тим, що система підготовки працівників правоохоронних органів постійно модернізується: з'являються нові засоби та методи навчання, удосконалюються діючі стандарти підготовки працівників правоохоронних органів, на яких ґрунтується навчання, розширюється законодавча база, яка виступає невід'ємною складовою при застосуванні співробітниками спеціальних засобів [2].

У загальному комплексі спеціальних дисциплін, мета яких – навчити особовий склад своєчасного та ефективного виконання спеціальних заходів щодо ліквідації наслідків будь-яких надзвичайних ситуацій для того, щоб відновити громадський порядок, зберегти життя та здоров'я людей, забезпечити

гарантії захисту їх природних права і свободи, захистити матеріальні та інші цінності від знищення, пошкодження, розкрадання, тактико-спеціальної підготовки (далі: ТСП) відводиться особливе місце [3].

Роль ТСП визначається, по-перше, однією з найважливіших функцій правоохоронних органів – забезпечення безпеки; по-друге, специфічними особливостями виконуваних підрозділами кримінально-виконавчої системи службово-бойових завдань.

У зв'язку з модернізацією системи навчання працівників правоохоронних органів необхідно враховувати той факт, що за останні роки зростає кількість надзвичайних ситуацій біля України.

На даний момент існує проблема підготовки майбутніх співробітників правоохоронних органів МВС України, які навчаються у неспеціалізованих юридичних вузах, щодо тактики дій під час НС [3].

Тактико-спеціальна підготовка у галузі нормативно-правового регулювання НС ґрунтується на З «Про Національну поліцію» та інших. Співробітники, які закінчили неспеціалізовані юридичні виші, є недостатньо підготовлені ситуації надзвичайного характеру. Вони не вміють правильно оцінювати ситуацію, ставити завдання оперативних груп із захисту населення [4].

Саме за допомогою вивчення тактико-спеціальної підготовки відбувається розвиток особистості співробітника за допомогою реалізації індивідуальних та професійних якостей [2].

Тактико-спеціальна підготовка є саме тією діяльністю, яка готує співробітників до таких ситуацій як: режим контртерористичної операції, режим воєнного стану, надзвичайна ситуація, надзвичайний стан.

У співробітників формуються навички оцінки оперативної обстановки в екстреній ситуації, професійне прийняття рішень, правильна організація особистої та суспільної безпеки.

Професійна спрямованість співробітників МВС складається з тих якостей та рис характеру, які вони набувають у результаті вивчення тактико-спеціальної

обстановки. Саме тому необхідно додати дисципліну «Тактико-спеціальна підготовка» до програми навчання за напрямом підготовки «Юриспруденція», тому що достатня кількість закінчили дану спеціальність, що надходять на службу до правоохоронних органів МВС [1, 2].

На кожному виїзному занятті має створюватися нова обстановка, для точного формування уявлень особового складу у спеціальній ситуації, що склалася.

Таким чином, вивчення поведінки особового складу під час проведення ТСП дозволить точно визначити правильні якості співробітника значущі для безпеки при моделюванні певних небезпечних ситуацій. У результаті напрацювання занять з ТСП курсант набуває навички які складають комплекс із: професійної підготовки, психологічної стійкості, здатність взаємодіяти злагоджено в колективі під час виконання завдань ТСП.

Процес формування та розвитку моральних якостей курсантів та слухачів на заняттях з ТСП, на нашу думку, досягне високих результатів, якщо методика ТСП виходячи з завдань, що стоять перед співробітниками в екстремальних ситуаціях, спираючись на об'єктивно-суб'єктивну природу цих ситуацій, використовуючи передові педагогічні технології з урахуванням специфіки навчання у вузах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шлянчак, А. В. "Роль тактико-спеціальної підготовки співробітників органів внутрішніх справ у формуванні їх професійної спрямованості." Актуальні проблеми сучасної науки та освіти (частина II): матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 20-21 січня 2022 року.–Львів: Львівський науковий форум, 2022. 76 с.: 74.

2. Глоба, Д. А. Роль і місце тактико-спеціальної підготовки в навчальних закладах, що готують фахівців за спеціальністю «правоохоронна діяльність». редакційна колегія Швець ДВ, кандидат педагогічних наук, доцент (Харківський національний університет внутрішніх справ); Сокурєнко ВВ,

доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України (Головне управління Національної поліції в Харківській області) 2019 р. 318.

3. Тарасова, Рената Русланівна. Тактико–спеціальна підготовка, як основа службово-бойової діяльності поліцейських. Теоретичні та практичні аспекти розвитку науки та освіти: V матеріали Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 30-31 травня 2022 року.–Львів: Львівський науковий форум, 2022. 73 с.: 66.

4. Албул, Сергій Володимирович, Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції. 2018 р.

ОСОБИСТІТЬ НЕПОВНОЛІТНЬОГО ЗЛОЧИНЦЯ

Рак Нікіта Вікторович

курсант навчальної групи СР-142, 2 курсу,
Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції, рядовий поліції
Науковий керівник

Шинкаренко Інна Олександрович

Доцент кафедри
гуманітарних дисциплін та психології поліцейської діяльності,
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Доцент кандидат психологічних наук

У науковій літературі можна зустріти твердження, що злочинність неповнолітніх – майбутня злочинність. Це означає, що становлення дорослого злочинця нерідко закладається у підлітковому віці, коли необхідно приділяти увагу розвитку та вихованню підлітка, закладання нормальних життєвих орієнтирів, основ моральності та моралі. Тому величезну роль грає розгляд становлення особистості неповнолітнього злочинця, адже кримінологами вже давно наголошено на необхідності вивчення особистості злочинця для боротьби зі злочинністю [1, с. 180.].

Поведінка людини формується у відповідь на сукупність кількох факторів: соціальне середовище, конкретна ситуація та власна особистість. Найпростіший спосіб описати відповідність поведінки людини загальновизнаним нормам - за допомогою таких понять, як «нормальна» та «ненормальна» поведінка. «Нормальний» можна визначити як таку поведінку, яка повністю відповідає очікуванням інших. Це також ілюструє психічне здоров'я людини. Тому «ненормальна» поведінка відхиляється від загальновизнаних норм і може бути ілюстрацією психічних захворювань.

Досить часто молодь чинить злочини агресивного характеру. Злочинцями можуть бути вихідці з неблагополучних сімей, золота молодь, особи, які схильні до застосування насильства, а також особи з девіантною поведінкою. Існують певні чинники формування особистості злочинця, до яких, зокрема,

відносять такі: маргінальне середовище, низький рівень самоповаги, моральний цинізм, правовий нігілізм, соціальна нерівність, бажання самоствердитися, показати характер, різна культура спілкування, унаслідок чого можуть створюватися конфлікти.

До ознак поведінки неповнолітнього відносять раптову зміну лексики, використання слів, які раніше не вживалися, різка зміна характеру, поява негативних звичок (куріння, вживання алкоголю, наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів), поява нових інтересів, пропагування матеріалів екстремісткої спрямованості (наприклад, етнічного протистояння), захоплення комп'ютерними іграми, поява нового кола спілкування, де найчастіше «друзі» є старшими, що створює небезпеку маніпулювання неповнолітнім, залучення до скоєння злочинів [2, с. 67.]

Логічно, що підлітків щось повинно спонукати до вчинення кримінальних правопорушень, тому нами виділені основні фактори впливу на дітей:

– часто неповнолітні виступають потерпілими від насильства в сім'ї, знущань з боку однолітків, учителів у школах. Порушення їх прав породжує прагнення дитини до встановлення «справедливості» та здійснення самозахисту;

– криза родинних стосунків, як важливого соціального інституту у вихованні та нормальному психічному розвитку дитини, сприяє руйнівному впливу на соціалізацію особистості;

– негативний вплив засобів масової інформації на формування психіки неповнолітнього полягає у вузькому кругозорі та обмеженості розумового розвитку підлітка.

Зростанню криміногенної діяльності неповнолітніх у великому місті сприяють процеси жорсткості звичаїв у суспільстві, в тому числі в молодіжному середовищі, в якому кожен намагається знайти «місце під сонцем», посилення тенденцій правового нігілізму та приниження закон, формування ставлення до вирішення життєвих проблем. відсутність ефективної системи правової освіти та захисту, недостатня ефективність превентивної

роботи правоохоронних органів тощо [3].

Зменшення негативного впливу на підлітків, позбавлення причин та умов, що сприяють впливу на підлітків та втягнення їх у незаконну діяльність, вимагають таких заходів та засобів як:

- забезпечення ефективної діяльності державних установ щодо надання психологічної допомоги підліткам;

- забезпечення швидкого виявлення неблагополучних сімей, їх облік та постійна перевірка умов проживання;

- забезпечення дій які би займали підлітків, які не мають постійних доходів та джерел існування; - надання державної допомоги підліткам, та всіх хто має над ним опіку чи то батьки чи опікуни через центри медіації ті юридичні установи [3, с. 37].

Отже, негативні тенденції щодо злочинності серед неповнолітніх у найближчі роки також супроводжуватимуться подальшими негативними демографічними процесами: депопуляція (особливо у східних та південних регіонах); зменшення кількості зареєстрованих шлюбів на тлі розлучення; зниження народжуваності; збільшення кількості людей, які виховуються в неповних сім'ях. Ці проблеми можуть бути особливо гострими у східних, центральних та південних регіонах, оскільки вони мають найгостріші проблеми депопуляції населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Грабовська І. С. Особистість неповнолітнього злочинця: стаття. Харків, 2020. 180 с.

2. Лутай Д. А. Характеристика особи неповнолітнього злочинця: стаття. Київ, 2020. 157 с.

3. Сизоненко А. С. Характеристика неповнолітніх осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення. : Правн. часопис. Київ, 2021. 67 с.

**ПРАВОВІ ЗАСОБИ ТА СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРИРОДНИХ
ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА**

Науковий керівник:

Резворович Кристина Русланівна

доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри цивільного права та процесу,
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ

Голубенко Юлія Андріївна

курсант II курсу,
Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Україна, як і будь-яка інша країна, має велику відповідальність перед своїми громадянами і перед майбутніми поколіннями. Одним з важливих напрямків роботи держави є забезпечення екологічної безпеки і збереження природних ресурсів.

В Україні існують встановлені державою правові норми, які регулюють відносини у галузі охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання та відтворення природних ресурсів, а також забезпечення екологічної безпеки. Ці норми складають сукупність екологічного права, яке є важливою складовою загальнодержавної політики [2].

Зокрема, відповідно до статті 16 Конституції України, держава зобов'язана забезпечувати екологічну безпеку і підтримувати екологічну рівновагу на території країни [3]. Також, держава повинна подолати наслідки вторгнення на територію нашої держави, оскільки за період війни, агресором була застосована різноманітна зброя, починаючи від звичайної яка не спрацювала, закінчуючи забороненою міжнародним співтовариством країн хімічну зброю. Завдання не менш важливе для держави складає зберігати

генофонд українського народу.

Однак, екологічна безпека та збереження природних ресурсів є не лише обов'язком держави, а й обов'язком кожного громадянина України. Громадяни повинні дотримуватись встановлених норм та правил у галузі охорони довкілля та раціонального використання ресурсів, а також брати участь у різних екологічних ініціативах та заходах.

Законодавство України, що регулює питання охорони навколишнього природного середовища, не містить повних критеріїв для визначення безпечного середовища. Однак, загальна ідея полягає в тому, що безпечне середовище повинне бути не небезпечним для здоров'я людей та запобігати погіршенню екологічної обстановки [1, 2]. Відповідно до статті 50 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», небезпечним середовищем вважається стан, який може викликати небезпеку для здоров'я людей та природи.

Громадяни мають право на відшкодування шкоди, яка була заподіяна порушенням їх права на безпечне довкілля. Це право може бути реалізовано через звернення до суду з позовом до державних органів, підприємств, установ, організацій та громадян [3, 4]. При цьому можуть відшкодовуватися не лише збитки, заподіяні здоров'ю, але й майнові збитки, що виникли через негативний вплив на навколишнє природне середовище. Забезпечення екологічної безпеки та підтримання екологічної рівноваги на території України є важливим завданням держави та обов'язком громадян, і це відображено у Конституції України та законодавстві.

Комплексний соціально-правовий інститут відшкодування шкоди, що заподіяна порушенням права на безпечне довкілля, має включати цивільно правову відповідальність за неправомірні та винні дії, а також позитивну (соціальну) відповідальність за заподіяння шкоди природними, природно техногенними чи іншими надзвичайними подіями та явищами. Цей інститут складається з комплексу заходів щодо захисту порушених екологічних прав і реалізується через їх застосування.

Гарантії екологічних прав людини і громадянина передбачають умови, засоби, методи і механізми, які забезпечують реалізацію прав і свобод кожної людини і громадянина у галузі охорони навколишнього природного середовища, раціонального природокористування та забезпечення екологічної безпеки. Такі гарантії є важливим елементом забезпечення сталого розвитку та збереження навколишнього середовища для майбутніх поколінь.

Україна визнає важливість екологічних прав громадян та зобов'язується їх захищати та гарантувати їх реалізацію. Державні органи управління в галузі екології та місцевого самоврядування мають допомагати громадянам у здійсненні природоохоронної діяльності та раціональному використанні природних ресурсів.

Крім того, громадяни мають право вносити свої пропозиції щодо поліпшення стану навколишнього природного середовища та брати участь у вирішенні екологічних питань. Це забезпечує більш широку участь громадян у процесі екологічної діяльності та допомагає зменшити негативний вплив на навколишнє середовище. Екологічні права людини встановлені та гарантовані державою за допомогою законодавства, приписів природного права та міжнародного права. Це забезпечує захист громадян від порушень їх прав у сфері використання та охорони навколишнього середовища. На нашу думку майже всі проблеми описані в нашій роботі можна вирішити за допомогою введення грантів на підвищення екологічного стану на території нашої держави. Додатковим рішенням з приводу покращення екології є варіант заснування органу який міг би здійснювати контроль за деокупованими територіями. Також досить важливим кроком буде покращення законодавства у сфері захисту екології, спираючись на досвід зарубіжних країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Екологічне право: підручник за редакцією А. П. Гетьмана. Харків: Право, 2013. 432 с. URL: <https://cutt.ly/Rljrvoj>. (дата звернення - 17.05.2023)
2. Гетьман А. П., Зуєв В. А. Екологічне право: роздуми про його

витоки та перспективи розвитку. Проблеми законності. 2017. Вип. 137. С. 75-91.

3. Конституція України : станом на 1 жовтня 2017 р. / Верховна Рада України. Київ : Право, 2017. 93 с.

4. Краснова, Марія Василівна. Екологічне право України. Загальна частина : підручник / М. В. Краснова, Ю. А. Краснова. - К. : ВПЦ "Київський університет", 2021. - 191 с.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОBOB'ЯЗKОВОГО СПАДKОВОГО ОТРИМАННЯ

Рудь Алеся Аркадіївна

к.і.н., доцент

Борщ Юлія Олександрівна

студентка

Міжрегіональна Академія управління персоналом
м. Харків, Україна

Вступ. Одним із найстаріших інститутів цивільного права є інститут спадщини. Кожна людина рано чи пізно стає учасником процесу спадкування, а тому держава повинна забезпечити належне правове регулювання питань спадщини для людини, щоб допомогти їй зрозуміти долю свого майна у разі смерті його та родичів. Це означає, що важливо не лише захистити інтереси спадкоємців та гарантувати виконання волі у разі її вираження в заповіті, а й для забезпечення інтересів осіб, яких не показали в заповіті. Національне законодавство, безсумнівно, повинно бути спрямоване на справедливе та належне забезпечення прав та обов'язків спадкоємців, повинне захищати інтереси неповнолітніх та інвалідів - членів сім'ї спадкоємця і, таким чином, допомогти зміцнити сім'ю. Крім того, законодавці повинні враховувати особливу частку інтересів, таких як інтереси боржників або кредиторів спадкоємця, оскільки смерть останнього може впливати на їхні юридичні відносини та мати відповідні наслідки.

Мета роботи. Здійснення дослідження юридичних положень інституту спадщини, зокрема, питань обов'язкового спадкового отримання на основі теоретичного аналізу наукової літератури та діючого національного законодавства.

Матеріали та методи. Нормативно-правову базу роботи складають Конституція України, Загальна декларація прав людини, Європейська конвенція про усиновлення дітей, Декларація прав дитини, Цивільний кодекс України, Сімейний кодекс України, Закон України «Про державну реєстрацію

актів цивільного стану», Закон України «Про нотаріат». Вчені приватного права, які звернули увагу на проблемні питання спадкового права, І. А. Бірюкова, В. І. Борисова, К. В. Гусаров, О. В. Дзера, Ю. О. Заїка, О. М. Кліменко, І. В. Спасибо-Фатєєва, Є. І. Фурса, Т. П. Харитонова, Я. М. Шевченко. Для досягнення мети дослідження в роботі були використані загальнонаукові та спеціальні юридичні методи, а саме: методи аналізу, синтезу, узагальнення; формально-юридичний, системний, історико-правовий методи.

Результати та обговорення. Законодавство України визначає обмеження волі спадкодавця в частині контролю над майном (обмеження принципу свободи заповіту) шляхом визначення права певного кола осіб на обов'язкову частку спадщини, спадкодавець не може позбавити спадщини осіб, які мають право на обов'язкову частку. Це положення захищає вразливі групи населення та сприяє соціальній справедливості в суспільстві. Так, малолітні, неповнолітні, повнолітні діти-інваліди, непрацездатна вдова (вдова) та непрацездатні батьки незалежно від змісту заповіту заповідача успадковують половину частки, яка належала б їм за законом (необхідна частка). Суд може зменшити розмір обов'язкової спадкової частини, враховуючи відносини між цими спадкоємцями та спадкодавцем, а також інші важливі обставини. При визначенні розміру обов'язкової спадщини враховуються всі спадкоємці першої черги за законом, склад усієї спадщини, а особливо право на вклади в банку (фінансовій установі), де вкладник видав розпорядження на випадок смерті, вартість меблів і звичайних побутових потреб, витрати на відмову від заповіту.

У спадковій практиці спірним є питання про правову природу спадкування обов'язкового отримання. Серед вчених і дослідників існують різні точки зору щодо трактування його суті. Перехід права на необхідну частину спадщини є особливим видом спадкування, який відрізняється від спадкування за заповітом і за законом. О. О. Сіроштан пропонує надати такій спадщині самостійний статус, щоб спадкування обов'язкової частки за законом було виділено в спеціальний розділ спадкового права, яким є «Гарантії та пільги

малолітнім, неповнолітнім та непрацездатним членам сім'ї спадкодавця під час спадкування за заповітом». Спадкова частина примусової спадщини розглядається за законом як вид спеціальної спадщини. Переглядаючи судову практику, можна сказати, що навіть суди підтримують цю позицію, встановлено, що право на обов'язкову частку є суб'єктивним майновим правом окремих спадкоємців першої черги (стаття 1261 Цивільного кодексу України), на одержання певної частки спадкоємцем майна незалежно від змісту заповіту. Хоча правила про право на істотну частку містяться в розділі про спадкування за заповітом, право на істотну частку по суті належить до спадкування торгової марки відповідно до закону. Отже, право на примусові дії існує лише за наявності волі. Визначене статтею 1241 Цивільного кодексу України коло осіб, які мають право на обов'язкову частину спадщини, є вичерпним і не підлягає розширеному тлумаченню. Спадкування примусової частини спадщини вважається особливим порядком спадкування на підставі заповіту. Найбільш виправданим є другий підхід до розуміння правової природи спадкування вимушеної частини спадщини. Стаття 1241 Цивільного кодексу України міститься у главі 85 «Спадкування за заповітом» Цивільного кодексу України, але згідно з нотаріальним порядком України після визначення розміру обов'язкової частини нотаріус передає її спадкоємцю, який має права на обов'язкову частину спадщини, з підтвердженням вибору спадкоємця в цьому випадку. А вибір спадкоємця є основним правом спадкодавця в цивільно-правовому інституті спадкування за заповітом, що власне і становить його сутність та визначає його функціональне призначення. Складаючи заповіт, особа намагається змінити встановлену законом черговість спадкування. Важливо, що спадкування вимушеної частки є для спадкодавця правом, а не обов'язком, і воно реалізується лише в разі прийняття ним спадщини.

Висновки. Існують відмінності між видами спадкування, визначеними законом, а тому спадкодавець своїми діями (написанням заповіту) або бездіяльністю повинен вирішити, як буде розподілено його майно між спадкоємцями. У разі спадкування за законом коло спадкоємців обмежується

п'ятьма категоріями, до яких належать лише фізичні особи за ступенем споріднення або за умови отримання матеріальної допомоги від спадкодавця, перелік яких має бути вичерпним. При спадкуванні за заповітом спадкоємцями можуть бути як фізичні особи (необов'язково, щоб між ними і спадкодавцем були кровні чи родинні зв'язки), так і юридичні особи, держава та регіональна громада. Це є твердження про наявність певних відносин між зазначеними учасниками цивільних відносин, які полягають у тому, що кожен спадкоємець за заповітом може стати спадкоємцем за заповітом, але не всі спадкоємці за заповітом можуть стати спадкоємцями за законом. Коло спадкоємців за заповітом визначається спадкодавцем (крім тих, кому належить необхідна частка спадщини), у спадщині за законом приймається законодавцем, проте надається можливість змінити порядок спадкування.

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНІВ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА ЇХ ВЧИНЕННЯ

Савенко Анастасія Богданівна

Курсантка

Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Плахотний Артем Павлович

Старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

Воєнні злочини – це порушення міжнародного гуманітарного права, що передбачають кримінальну відповідальність відповідно до міжнародного права. Воєнний злочин визначається як порушення основних законів та звичаїв війни. Дії, які кваліфікуються як воєнні злочини, повинні вчинятися як «акт війни», в іншому випадку вони будуть являти собою загальнокримінальні злочини. [1]

Сам термін «військовий злочин» з'явився лише в 1945 році у ст. 6 Статуту Міжнародного військового трибуналу в Нюрнберзі, який став юридично закріпленим висновком судового процесу над колишніми керівниками гітлерівської Німеччини. У ньому зазначено, що вбивства, знущання і депортація цивільних осіб на окупованій території, вбивства і знущання над військовополоненими, вбивства заручників, розкрадання державної і приватної власності, а також бездумне руйнування житлових районів, немотивоване військовою необхідністю, - все це слід визнати порушеннями законів і звичаїв війни.

Перший перелік воєнних злочинів міститься в Женевських конвенціях 1960 року: навмисне вбивство; катування і нелюдське поводження, включаючи біологічні експерименти; навмисне спричинення важких страждань або

серйозного каліцтва; нанесення шкоди здоров'ю; незаконне знищення та розкрадання майна, крім того, що впливає з військової необхідності, примушування цивільних осіб або військовополонених служити у ворожих військах, позбавлення їх права на справедливий судовий розгляд тощо. [2].

У чинному Кримінальному Кодексі України (ст. 401) закріплено, що військовими злочинами визнаються передбачені цим розділом злочини проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів.

Отже, відправними ознаками військових злочинів є спеціальний суб'єкт ним можуть бути лише військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти відповідних військових формувань, створених відповідно до законів України (Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України та інших військових формувань). До того ж, до цих суб'єктів встановлюється особливий порядок призначення та відбування кримінальної відповідальності та особливий порядок застосування інституту співучасті у злочині [3].

Слід пам'ятати, що однією з найважливіших умов призначення справедливого покарання за вчинення злочину є диференціація кримінальної відповідальності, яка спрямована на пошук найбільш адекватних заходів кримінально-правового впливу залежно від рівня суспільної небезпечності злочинів. Однією з її форм є закріплення у кримінальному законі кваліфікуючих ознак.

Зрозуміло, що встановлення вини – це точне визначення того, чи відповідає суспільно небезпечне діяння, вчинене винною особою, складу конкретного злочину, передбаченого законом про кримінальну відповідальність. Саме здійснюючи кваліфікацію злочину правник має змогу встановити конкретну статтю КК, яка закріплює вид та міру відповідальності особи за вчинення діяння. При кваліфікації в конкретному діянні необхідно встановити ті юридично зазначені об'єктивні та суб'єктивні ознаки, що входять

до складу конкретного вчиненого злочину. Крім того, доведеність вини може бути встановлена лише за наявності всіх ознак, визначених законом. Відсутність хоча б однієї з цих ознак свідчить про відсутність у поведінці особи складу конкретного правопорушення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Плахотний А. П. Воєнні злочини: проблеми законодавчого визначення та кваліфікації / Артем Павлович Плахотний // Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – 2022. –URL: <http://pli.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/12/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-29.09.pdf#page=148> .
2. Карпенко М. І., Чередник В. М. Історичні аспекти кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів. Київ, 2011. С. 141–149.
3. Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001 р. No 2341-III / Відомості Верховної Ради. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Слабких Заріна Андріївна

здобувач вищої освіти II курсу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович

доцент кафедри оперативної-розшукової
діяльності факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник, доцент

У сучасному світі, завдяки науково-технічному прогресу, суспільство активно переживає наслідки інформаційної революції. Цей процес полягає у зміні технологічної бази для передачі, зберігання та обробки інформації, а також у розвитку проводового та радіозв'язку. Це дозволяє більшій кількості людей бути підключеними до глобальних подій. Інформаційна революція вносить зміни в суспільну свідомість, зроблюючи її більш глобальною.

Україна, як частина світової спільноти, не може залишатися осторонь цих трансформацій [3]. Розвиток ринкової економіки та поява нових галузей сприяють лібералізації інформаційних відносин і, на жаль, сприяють також зростанню кіберзлочинності.

Слід погодитись з Телійчуком В. Г., який в своїй праці зазначає про те, що Інтернет повністю змінив світ спілкування та обміну інформацією і є цінним засобом для збору інформації для спілкування з друзями, бізнеспартнерами і цілим світом з метою продажу та купівлі товару. Інтернет зробив революцію у сфері зв'язку і торгівлі. Продаж наркотиків через Інтернет дуже ускладнює роботу правоохоронних органів, оскільки для отримання інформації за запитом

потрібним є кримінальне провадження. За оцінками експертів та результатами соціологічних досліджень, характерна для немедичного використання наркотичних препаратів латентність дозволяє вважати, що реальна кількість споживачів перевищує офіційні дані у 8-10 разів [1, с. 116].

Варто відмітити, що боротьба з наркотиками через Інтернет, телефонні дзвінки та мобільні месенджери в Україні є новим завданням для правоохоронних органів. Це завдання викликає значний інтерес як у практичних працівників, так і у науковців.

Недостатнє наукове знання у цій галузі має негативний вплив на організацію міжвідомчої боротьби та профілактики віртуального наркобізнесу, а також на законодавчу практику, яка мала б регулювати ці суспільні відносини [2, с. 45]. До недоліків наукового, законодавчого та правозастосовного рівня додається відсутність відповідних методик протидії такого виду злочинів, брак фахівців і високотехнологічного програмного забезпечення в мережі Інтернет, а також складність виявлення інтернет-наркобізнесу.

Відтак, у сучасному світі кримінальні правопорушення, пов'язані з розповсюдженням наркотичних речовин через Інтернет, становлять загрозу для безпеки держави, гальмують розвиток суспільства і сприяють зростанню злочинності, корупції і насильства. Кожного дня у всьому світі вдосконалюються телекомунікаційні та інші технології, які широко використовуються в різних сферах економіки і суспільного життя країн, включаючи Україну.

Використання глобальної мережі Інтернет, сучасних телекомунікаційних та інших технологій стає новим способом здійснення злочинів. Протидія цьому негативному явищу також зумовлена особливостями торгівлі наркотиками через Інтернет, яка може мати міжрегіональний характер. Замовник наркотиків може перебувати в одному районі або регіоні, тоді як поставник чи перевізник можуть діяти в іншому районі або регіоні, а процес легалізації зароблених від незаконного обігу наркотиків коштів відбувається в іншому місці.

Отже, на нашу думку, на сьогоднішній день надзвичайно важливо

використовувати науково обґрунтовані підходи для вирішення завдань, що стоять перед Національною поліцією, а також проводити подальші дослідження у сфері оперативно-розшукової діяльності. Ці дослідження мають сприяти своєчасному виявленню, припиненню та розслідуванню наркозлочинів.

Наукові дослідження з протидії наркозлочинності мають бути спрямовані на вирішення таких проблем, як перешкоджання поширенню наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів через Інтернет (виявлення та блокування веб-сайтів та окремих сторінок у соціальних мережах, месенджерах; блокування злочинного контенту; використання анонімайзерів, VPN-з'єднань, TOR-браузерів як засобів доступу до Інтернет ресурсів; моніторинг історії браузерів тощо).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Телійчук В. Г. Оперативно-розшукова протидія наркозлочинності в мережі інтернет як стратегія протидії наркозлочинності в Україні. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Вип 1. 2018. С.115-122 <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/1868>
2. Основи оперативно-розшукової діяльності : навчальний посібник. С. В. Албул, С. В. Андрусенко, Р. В. Мукоїда, Д. О. Ноздрін: за заг. ред. С. В. Албула. Одеса : ОДУВС, 2016. 270 с.
3. Назаренко І. В. Використання результатів оперативно-розшукової діяльності як приводів і підстав для початку досудового розслідування злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів. <http://doi.org/10.5281/zenodo.1203609>

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА В УКРАЇНІ

Собильський Дмитро Геннадійович

курсант н.г. СР-142 ННПтаПФПНП

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ, рядовий поліції

Науковий керівник

Ділігул Аліна Сергіївна

Кандидат юридичних наук, доцент кафедри

цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ

Вступ: Екологічна безпека в нашій країні є найважливішим фактором, що визначає розвиток державно-правових відносин. Тільки гідне і безпечне існування індивідуумів може виступити запорукою реалізації успішної державної політики в будь-якій сфері. Природні багатства служать джерелом задоволення різноманітних, все зростаючих у міру розвитку людини його матеріальних потреб.

У міру розвитку господарства і розширення масштабів природокористування виникла потреба в створенні економіко-правового механізму щодо реалізації прав громадян на сприятливе навколишнє середовище і на користування її ресурсами. Конституційні права громадян на безпечне довкілля, захист від природних і техногенних загроз формують цілісний адміністративно-правовий механізм забезпечення екологічної безпеки.

Що відноситься до життєво важливим інтересам людини взагалі. Мабуть, крім забезпечення можливості дихання, харчування, продовження роду, даху над головою (і то не для всіх це важливо) інтереси людей істотно різняться в залежності від історичних, культурних, релігійних та інших традицій і умов. Але навіть якщо взяти до уваги тільки первинні потреби людини, то необхідна їх захист від негативного впливу господарської та іншої діяльності, оскільки така створює загрозу умов існування і джерел задоволення цих потреб. Найбільш гостро загрози проявляються при виникненні надзвичайних ситуацій

природного і техногенного характеру, не контрольованості або повільному зниженні їх наслідків. [1]

Це висловлювання має певну світоглядної глибиною, яка не знайшла необхідного відображення в правових актах.

Екологічна безпека - це стан захищеності життєво важливих екологічних інтересів людини, перш за все його прав на чисту, сприятливу для життя навколишнє природне середовище. В екологічну безпеку переросла третя форма природоохоронної діяльності - захист навколишнього середовища.

До навколишньому середовищі відносяться: міста та інші населені пункти, промислові, агропромислові сільськогосподарські зони, зелені, приміські, лісопаркові зони навколо міст і промислових центрів, курорти, зони активного відпочинку. В екологічній безпеці відсутній комплексний підхід до вирішення проблеми ліквідації екологічної загрози існуванню людини, тим часом він зазначає, що «на сучасному етапі розвитку суспільства екологічна безпека особистості. [2]

Прогнозується підвищення якості життя, що досягається шляхом скорочення випадків захворювання і смертності, спричинених екологічними факторами, зменшення викидів вихлопних газів транспортних засобів та ін. Збереження і відновлення природного середовища передбачає імперативне проведення оцінки впливу на навколишнє середовище, відповідальність суб'єктів господарської та іншої діяльності за екологічні наслідки своєї діяльності. нарешті, передбачена необхідність запобігання небезпечних кліматичних явищ і адаптації до глобальної зміни клімату, а також звернення та переробки відходів, ліквідації накопиченого збитку. Слід зазначити, що запропоновані напрями державної екологічної політики не містять конкретизованих завдань, більш того, лише один напрямок має показники, досягнення яких забезпечує екологічну безпеку особистості і суспільства. Крім того, сумнів в якісному втіленні даного документа, в разі офіційного затвердження, викликає досить тривалий термін - до 2030 р.

Варто погодитися з думкою окремих дослідників щодо того, що з метою

повноцінного забезпечення екологічної безпеки слід враховувати реальні показники стану навколишнього середовища і природних ресурсів. Згідно з офіційними даними державної доповіді про стан навколишнього середовища і природних ресурсів в Україні, щорічно підготовлюваного Міністерством природних ресурсів і екології, аналіз усього масиву результатів моніторингу забруднення навколишнього середовища на території суб'єктів, що протягом багатьох років в місцях проживання більшої частини населення країни зберігається несприятливий якість довкілля, перш за все атмосферного повітря та поверхневих. [3]

Прогнозується підвищення якості життя, що досягається шляхом скорочення випадків захворювання і смертності, спричинених екологічними факторами, зменшення викидів вихлопних газів транспортних засобів та ін. Збереження і відновлення природного середовища передбачає імперативне проведення оцінки впливу на навколишнє середовище, відповідальність суб'єктів господарської та іншої діяльності за екологічні наслідки своєї діяльності. нарешті, передбачена необхідність запобігання небезпечних кліматичних явищ і адаптації до глобальної зміни клімату, а також звернення та переробки відходів, ліквідації накопиченого збитку. [4]

Юридичного понятійно-категорійного апарату термін «підсудні екологічні адміністративні правопорушення» та вважати ними «протиправні, підвищеного ступеня суспільної шкідливості, винні діяння (дії чи бездіяльність) особи, що порушують встановлені законодавством вимоги до використання природних ресурсів, охорони природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, спричинюють чи можуть спричинити шкоду навколишньому природному середовищу та (або) здоров'ю людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лук'янець Д. М. Адміністративно-деліктні відносини в Україні: теорія та практика правового регулювання : монографія. Суми : Університетська книга, 2016. 367 с

2. Куян І. А. Адміністративна відповідальність за екологічні правопорушення : дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2001. 208 с

3. Балюк Г. Проблеми удосконалення юридичної відповідальності за екологічні правопорушення в контексті сталого розвитку України. URL: <http://vuzlib.com/content/view/1170/34/>.

4. Бондар Л. О., Курзова В. В. Екологічне право України : навчальний посібник. Київ: Вид-во «Бурун Книга». 2008. 368 с

ПРОБЛЕМИ РЕЧОВО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВА В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Собильський Дмитро Геннадійович

курсант н.г. СР-142 ННПтаПФПНП

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ, рядовий поліції

Науковий керівник

Логінова Марина Вікторівна

Викладач кафедри

цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ, капітан поліції

Право власності є найважливішим інститутом громадянського права будь-якої правової системи. Цей інститут є сукупністю правових норм, що закріплюють належність матеріальних благ конкретним особам, можливість володіти, користуватися та розпоряджатися ними, а також забезпечувати захист правочинів власників у разі їх порушення.

Право власності є абсолютними правовідносинами в тому сенсі, що правомочності власника відповідає обов'язок усіх інших суб'єктів не порушувати його права. З цього твердження випливає вразливість права власності, оскільки теоретично його може порушити будь-яка особа. Така вразливість права власності вимагає особливих способів його захисту, які можуть бути спрямовані проти будь-яких осіб, які позбавляють власника будь-яких правочинів або перешкоджають їхньому здійсненню.

Цивільно-правовий захист права власності - поняття, що застосовується до випадків порушення права власності. Під цивільно-правовим захистом права власності розуміється сукупність передбачених цивільним законодавством коштів, що застосовуються у зв'язку зі скоєними проти цих прав порушеннями та спрямованих на відновлення чи захист майнових інтересів їх власників. Зазначені кошти неоднорідні за своєю юридичною і поділяються на кілька щодо самостійних груп [1, 1200 с].

Враховуючи той факт, що обмеження мають характер публічно-правових та рішення про їх введення знаходяться в процедурних межах саме галузей публічного права, то дотримання засад публічного права при їх впровадженні є надзвичайно важливим. В даному випадку можна говорити не лише про доцільність обмежень, що вводяться на території держави або в окремому регіоні, але й про дотримання процедурних меж введення обмежень цивільних прав, а також про дотримання загальних принципів публічного права.

Речові права може бути порушено як прямим, а й у непрямим чином, внаслідок порушення, зокрема, зобов'язальних прав. Наприклад, якщо особа, якій власник передав свою річ за договором оренди, відмовляється повернути її власнику. Тут мова має йти про застосування зобов'язальних способів захисту майнових прав та пред'явлення позовів, що впливають із зобов'язальних правовідносин [2, 21 с].

В окремих випадках неминуче виникнення ситуації, що одержала назву конкуренції позовів. Проблема конкуренції позовів зводиться до питання про те, до якого з можливих різновидів цивільно-правового захисту вправі вдатися особа, що потерпіла від правопорушення – до речово-правової або до зобов'язальної.

Традиційно віндикаційний позов розуміється як позадоговірна вимога не власника, що володіє річчю, до незаконно володіючого нею невласника про повернення майна в натурі. Віндикаційний позов застосовується у разі незаконного вибуття речі з фактичного володіння власника і полягає у примусовому витребуванні власником свого майна із чужого незаконного володіння. Метою даного позову є відновлення панування над річчю або можливості здійснення правочинів щодо неї на власний розсуд, що є, виходячи з аналізу норм вітчизняного та зарубіжного законодавства, сутнісною рисою права власності.

Серед обставин, що перешкоджають віндикації, можна виділити серед інших фактори тимчасового характеру, куди належить позовна давність. Розповсюдження термінів позовної давності на вимоги щодо віндикаційних

позовів викликає певні проблеми на практиці, деякі з яких наразі не знайшли свого рішення лише на рівні вищих судів [3, 66 с].

«Введення та продовження строку воєнного стану у зв'язку з триваючою широкомасштабною збройною агресією російської федерації проти України було визначено в законодавчому порядку. Запровадження воєнного стану може бути підставою, яка відповідно до частини першої статті 127 ЦПК України повинна враховуватися при вирішенні питання щодо поновлення процесуального строку, якщо пропуск строку знаходиться в прямому причинному зв'язку з такими обставинами [4, 277 с].

Речово-правового захисту права власності, хотілося б зазначити, що законодавче регулювання та правова доктрина речово-правових способів захисту права власності – одна з цікавих та складних проблем у вітчизняному цивільному праві.

Положення становлять зовсім незначну частину проблематики законодавства та доктрини речово-правових способів захисту права власності. Багато раціональних варіантів вирішення виникають у процесі застосування норм про речово-правові засоби захисту права власності вже знайшли своє закріплення на рівні рекомендацій вищих судів, їх застосування міцно увійшло до судової практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар / За заг. ред. Є. О. Харитонова– Х. : Одісей, 2016. – 1200 с.
2. Гриняк А. Б. Примусове відчуження майна в умовах воєнного стану в Україні. Нове українське право. Випуск 2. 2022. С. 21–28.
3. Сліпченко С. О. Поняття об'єкта цивільного права за ЦК України. Проблеми цивільного права та процесу: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті професора О. А. Пушкіна (23 травня 2009 р.). Харків : Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2019. С. 66-68.

4. Кучер В. О. Непорушність права власності за цивільним законодавством України. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Юридичні науки. 2017. № 4. С. 277–286. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2400/1/%D0%9A%D1%83%D1%87%D0%B5%D1%80.pdf> (дата звернення: 01.10.2022)

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО В ЖИТТІ І В МАЙБУТНІЙ ПРОФЕСІЇ

Собильський Дмитро Геннадійович

курсант н.г. СР-142 ННПтаПФПНП

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ, рядовий поліції

Науковий керівник

Логінова Марина Вікторівна

Викладач кафедри

цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ, капітан поліції

Вибір професії — це важливе рішення, оскільки воно впливає на все подальше життя. Іноді самі обираємо напрям, іноді нам допомагають батьки, друзі. Я вважаю, що приймаючи рішення про допустимість тих чи інших дій або способи вирішення конфліктної ситуації, перш за все, слід орієнтуватися на закон. Наявність права є основною ознакою цивілізації. Спираючись на чинні закони, визначити оптимальну стратегію поведінки у тій чи іншій ситуації, а за необхідності скласти заяву до суду та інших компетентних органів, прохання про оскарження офіційного рішення.

На мою думку, правова система України поділяється на підсистеми галузі права. Однією з таких галузей є цивільне право. В рамках правової системи України галузі права розрізняються за особливостями їхніх предметів і методів правового регулювання. Проте можливі й інші варіанти поділу правової системи держави на ті чи інші підсистеми. Наприклад, групування норм права за спрямованістю на забезпечення публічних чи приватних інтересів.

Діяльність передбачає роботу із застосуванням знань цивільного, підприємницького, комерційного, адміністративного, трудового, фінансового галузей законодавства, арбітражного процесуального, цивільного процесуального права, основ кримінально-процесуального права. Як в своїй майбутній професії стану використовувати навички засад адміністрування, ведення правової документації з використанням сучасних інформаційних

технологій, а також етики ділового спілкування, організації праці та управління. [1].

Юрисконсульт, корпоративний юрист співробітник правового відділу чи правової служби організації, обов'язком якого є надання правової допомоги, контроль за дотриманням законодавства, як стосовно тієї організації, на яку він працює, так і нею самою, участь у складанні угод та договорів, а також претензійна робота. Плюси й мінуси є в кожній професії. Її величезною перевагою перед іншими спеціальностями є багатозадачність і базовість знань. Ці навички стануть у пригоді також і в повсякденному житті. А недоліком професії є те, що, швидше за все, заради кар'єри доведеться жертвувати сім'єю. Робота в органах або з законом дуже відповідальна й забирає багато часу, тому особисте життя повинно відійти на другий план.

Чому саме ця сфера діяльності? Я хочу стояти на сторожі безпеки в суспільстві, а це можливо тільки за умови дотримання законів. Так багато думок на рахунок цієї професії, але я наполягла на своєму та зважилася. П'ять років вчитися — це великий відрізок часу, тому важливо зробити правильний вибір.

Формування високопрофесійних фахівців з високим рівнем правосвідомості, правової культури, професійної етики та антикорупційного мислення, здатних у подальшій професійній діяльності ефективно здійснювати правоохоронну діяльність, охороняти права та свободи людини та громадянина, інших суб'єктів правовідносин, сприяти подальшому розвитку правової держави. Фундаментальна підготовка високоосвічених юристів, які відповідають динамічним вимогам ринку юридичних послуг та міжнародному рівню професійної освіти, на основі інтеграції сучасних досягнень юридичної освіти, наукової та практичної діяльності [3].

Отже, на мою думку, високий рівень інтелекту та широкий кругозір, ерудованість, аналітичний склад розуму потрібен для навичок цивільного права. Юриста характеризує раціональність, уміння швидко ухвалювати відповідальні рішення. У процесі роботи важлива діяльність сенсорних систем,

уваги, пам'яті, активізація мислення та емоційної сфери. Юристу властива чесність та непідкупність. Тільки такі люди здатні забезпечити нашій державі порядок та справедливість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільне право України (у запитаннях та відповідях) : Навчальний посібник : Практикум / За ред. В. К. Матвійчука, І. С. Тімуша. – К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2019. – 348 с.
2. Цивільне право України в схемах: навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Львів: «Ліга Прес», 2019. – 700 с.
3. Цивільне право України: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. О. Доліненко, С. О. Сарновська. — К.: МАУП, 2019. — 384 с. — Бібліогр. у кінці розд.

ДО ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ РОЛІ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Сорокін Роман Олександрович

здобувач вищої освіти II курсу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович,

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук,
старший науковий, співробітник, доцент

З 2022 року наша країна намагається впоратися з випробуваннями які виникли з повно-масштабним вторгненням російської федерації, оскільки війна безумовно впливає на територіальну безпеку нашої країни та економічну також.

Системний характер викликів та загроз економічної безпеки передбачає високий ступінь організації забезпечення економічної безпеки як найважливішої функції держави. Формування та реалізація державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки здійснюється в рамках функціонування чітко вибудованої системи забезпечення економічної безпеки. На жаль, ні в документах стратегічного планування, ні в інших нормативно правових актах не міститься положень, які б регламентували поняття системи економічної безпеки України, а також прямо вказують на порядок її створення та функціонування.

Система забезпечення економічної безпеки – сукупність органів державної влади, спрямованих на протидію викликам та загрозам економічній безпеці, захист національних інтересів та реалізацію національних пріоритетів

держави в економічній сфері. Система забезпечення економічної безпеки, як і будь-яка інша форма організації, передбачає існування безлічі елементів, що утворюють певну цілісність, єдність [1].

Очевидно, що саме характер викликів та загроз економічній безпеці впливає на визначення ролі та місця конкретного суб'єкта у системі забезпечення економічної безпеки держави. У зв'язку з цим важлива роль у процесі забезпечення економічної безпеки належить оперативним підрозділам Національній поліції України являючи собою невід'ємну частину системи виконавчих органів державної влади, які покликані здійснювати захист проти таких серйозних загроз економічній безпеці, а також збереження значної частки тіньової економії.

Нині злочини економічної та корупційної спрямованості являють собою заздалегідь плановані дії. У такій ситуації єдиним ефективним способом отримання первинних відомостей про скоєння злочинів у сфері економіки, перевірки цих відомостей, а також отримання подальшої інформації, що сприяє розкриттю таких злочинів, виявлення та залучення осіб, які їх вчинили, є використання сил, засобів і методів оперативно-розшукової діяльності (далі-ОРД).

Визначальне значення у цьому випадку має розвідувально-пошуковий характер ОРД, заснований на принципах конспірації та поєднання гласних та негласних методів та засобів.

Слід погодитись з думкою А. Є. Шаріхіна, що «вибір оперативно розшукової діяльності як засобу адекватного реагування на реальні загрози економічній безпеці України обумовлені як характером небезпеки, одним з джерел якої є організована економічна злочинність, так і новим концептуальним підходом, що базується на сучасному сприйнятті оперативно розшукової діяльності» [2].

Згідно статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» підрозділи, які здійснюють ОРД мають велику низку прав [3]. На наш погляд, можливості ОРД свідчать не просто про передумови формування, а про

функціонування самостійної державно-правової форми протидії злочинності, яка у поєднанні з іншими державно-правовими формами боротьби зі злочинністю може проявити себе максимально ефективно.

Аналізуючи характер повноважень оперативних підрозділів системи МВС України, правомочних здійснювати ОРД, не можна не визнати, що практично перед кожним оперативним підрозділом у процесі своєї оперативно-службової діяльності, рамках своєї компетенції виникають питання, що стосуються забезпечення економічної безпеки та протидії корупції [4].

Отже враховуючи зазначене вище, слід наголосити, що в системі органів виконавчої влади, які виступають безпосередніми [5] суб'єктами забезпечення економічної безпеки, оперативні Національної поліції виступають однією з ключових ланок забезпечення економічної безпеки, до повноважень яких входить здійснення ОРД. У сучасних умовах заходи оперативно-розшукового характеру через особливу суспільну небезпеку криміналізації економічних відносин є єдиними заходами, завдяки яким органи поліції мають реальну можливість нейтралізувати та усунути існуючі загрози економічної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Крилов А. А. Моніторинг економічної безпеки – інформаційна основа профілактики латентної економічної злочинності Науковий портал МВС України. 2014. № 2 (26).
2. Шаріхін А. Є. Наукові основи забезпечення економічної безпеки України за допомогою оперативно-розшукової діяльності . 2007 рік
3. Стаття 8 Закон України « Про оперативно-розшукову діяльність» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (Дата звернення: 01.02.2022)
4. Про безпеку 28 груд. 2018 № 390 Збірник 2011. № 1, ст. 2.
5. Вечканов Г. С. Економічна безпека: підручник для вузів.2007.

ДІТИ З СІМЕЙ З ДЕФОРМАЦІЄЮ

Тарнопольська Анастасія Віталіївна

здобувач вищої освіти 2-го курсу
навчально-наукового інституту права та фахівців
для підготовки фахівців для органів національної поліції

Науковий керівник:

Шинкаренко Інна Олександрівна

доцент кафедри
гуманітарних дисциплін та психології поліцейської діяльності
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
кандидат психологічних наук, доцент

Для дитини дуже важливо мати повноцінну та підтримуючу родину. Сім'я це не просто група людей, які живуть разом під одним дахом. Сім'я - це та соціальна структура, яка забезпечує дитині не тільки фізичну безпеку та матеріальне благополуччя, а й емоційну, інтелектуальну та соціальну підтримку.

Дослідження показують, що діти, які виростили у повноцінних сім'ях, мають краще здоров'я, краще встигають у школі, мають більш високу самооцінку та впевненість у собі, а також більш успішні у суспільному житті, ніж діти, які виростили у неповних чи розірваних сім'ях. Повноцінна сім'я забезпечує дитині як матеріальну підтримку, а й моральну підтримку, любов, турботу і виховання. Батьки, які живуть разом і піклуються про свою дитину, створюють сприятливу обстановку, в якій дитина може розвиватися і рости в безпеці та гармонії.

Однак, якщо сім'я не є повноцінною, це не означає, що дитина не може бути щасливою та успішною. Батьки, які розлучилися чи живуть окремо, також можуть забезпечити своїм дітям любов, турботу та виховання, якщо вони налаштовані на співпрацю та спільне батьківство. В цілому, повноцінна сім'я є важливим фактором у розвитку та вихованні дитини, але не є єдиним фактором. Батьки, незалежно від того, чи живуть вони разом чи окремо, повинні намагатися забезпечити своїм дітям максимально можливу підтримку та

турботу, щоб діти могли вирости у здорових, щасливих та успішних дорослих.

На жаль, війна в Україні призвела до багатьох трагічних наслідків, включаючи втрату батьків багатьма дітьми. Конкретна кількість дітей, які втратили своїх батьків через війну, складно визначити, оскільки точних статистичних даних з цього питання немає.

Однак, згідно з доповіддю ООН від 2020 року, понад 3,4 мільйона українців потребують гуманітарної допомоги через конфлікт на сході України. [1, с. 1] Серед них - діти, які залишилися без батьків або втратили їх унаслідок конфлікту. Деякі організації, такі як "Український Центр Соціальних Реформ", оцінюють, що на момент 2021 року близько 10 тисяч дітей втратили одного чи обох батьків через війну. [3, с. 1]

Ці цифри дуже сумні і наголошують на необхідності допомоги для дітей, які залишилися без батьків або стали жертвами війни. Організації та державні установи повинні працювати разом, щоб забезпечити цих дітей необхідною підтримкою та допомогою, включаючи психологічну підтримку, освіту та медичне обслуговування.

Втрата батьків через війну в Україні – це вкрай важкий та травматичний досвід для дітей. Це може залишити довгострокові наслідки для їх психічного та фізичного здоров'я, а також їх соціального та емоційного розвитку. Втрата батьків може викликати у дітей глибокий біль, смуток, а також почуття втрати та безпорадності. Вони можуть відчувати почуття розлуки та відчуження від суспільства і страждати від стигми, пов'язаної з тим, що вони є сиротами. Вони також можуть відчувати підвищений рівень тривоги, страху, депресії та інших психологічних проблем. Діти, які втратили батьків у результаті війни, також можуть зіткнутися з проблемами в здобутті освіти та забезпеченні себе життєво необхідною. Вони можуть стати вразливішими перед експлуатацією та насильством, а також перед небезпеками, пов'язаними з життям на вулиці.

Однак, заради справедливості, варто зазначити, що кожна дитина унікальна, і її реакція на втрату батьків може відрізнитися залежно від її віку, особистості, досвіду та соціальної ситуації. Багато дітей, незважаючи на

труднощі, справляються зі своєю втратою завдяки своїй силі, ресурсам та підтримці оточуючих людей. Важливо, щоб діти, які втратили батьків у результаті війни, отримували підтримку та допомогу, які допоможуть їм подолати труднощі та розпочати нове життя.

Деякі люди вважають осиротілих дітей загрозою для світлого та щасливого суспільства майбутнього. Однак ті, хто залишився сиротами через війну в Україні, не є загрозою для суспільства. Навпаки, це наші спільні діти, які потребують захисту, підтримки та допомоги, щоб вирости у здорових, освічених та соціально відповідальних дорослих.

Замість того, щоб бачити в цих дітях потенційних злочинців або тягар для суспільства, ми повинні надавати їм усі можливості для освіти, розвитку та інтеграції у суспільство. Ми повинні створювати умови, які дозволять їм знайти нову родину, друзів, хобі та інтереси.

Діти, які втратили батьків у результаті війни, можуть згодом стати вразливими перед експлуатацією та насильством, а також перед небезпеками, пов'язаними з життям на вулиці. Але якщо ми допоможемо їм здобути освіту, підтримку та можливості для самореалізації, ми зможемо допомогти їм стати повноцінними та відповідальними членами суспільства, які будуть здатні робити свій внесок у розвиток країни.

Є безліч способів допомогти дітям, які втратили батьків через війну:

1. Перш за все створення фондів. Як приклад ідея зі створення благодійного фонду "Діти Героїв" який буде кілька напрямків допомоги [2, с. 1]
2. Фінансова підтримка: Ви можете зробити пожертву в організації, які займаються допомогою дітям-сиротам. Ці організації можуть використовувати гроші, щоб забезпечити дітей харчуванням, одягом, медичним обслуговуванням та освітою.
3. Надання притулку: Якщо ви можете надати житло, ви можете розглянути можливість стати опікуном або прийомним батьком. Це може бути довгостроковим рішенням, яке дозволить дітям мати будинок та сім'ю.
4. Допомога в освіті: Діти, які втратили батьків, можуть мати

проблеми в школі через травму та втрату. Ви можете допомогти їм у цьому, надавши ресурси для освіти, такі як навчальні матеріали, особисте навчання та фінансову підтримку для коледжу чи університету.

5. Психологічна підтримка: Діти, які втратили батьків, можуть відчувати емоційні проблеми, такі як депресія, тривога та посттравматичний стресовий розлад. Психологічна підтримка може допомогти їм упоратися з цими емоційними труднощами.

6. Надання можливостей для розваг та розвитку

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Майже половина населення України потребує гуманітарної допомоги - ООН. Новини України - останні новини України сьогодні - УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/society/mayzhe-polovina-naselennya-ukrajini-potrebuye-gumanitarnoji-dopomogi-oon-12135639>.

2. Українська правда _Життя. “Чому це з нами сталося?”. Історії дітей, які через війну втратили батьків. *Українська правда _Життя*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2023/03/11/253280/>

3. Ukrinform. Щороку в Україні стають сиротами близько 10 тисяч дітей. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3311475-soroku-v-ukraini-staut-sirotami-blizko-10-tisac-ditej.html>

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ У ВИГЛЯДІ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ВІДПОВІДНО ДО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Твердохліб Ярослав

ЮД-041

Дніпропетровський державний університет

внутрішніх справ

Юридичний факультет, 2 курс

Донедавна проблема домашнього насильства була дещо поверхневою з кількох причин. По-перше, на жаль, така ситуація є нормальною для більшості українських сімей і зазвичай не є предметом звернення до правоохоронних органів. По-друге, враховуючи тяжкість шкоди, завданої домашнім насильством, наприклад, тілесні ушкодження різного ступеня тяжкості, вбивства (близько 30% вбивств – за сімейними обставинами), напади, зґвалтування, погрози смертю, самогубство тощо, виникає питання, як кваліфікувати дії кривдника.

Не лише в Україні, а й у всьому світі поширення епідемії залишило сам на сам потенційних злочинців та жертв. Більшість населення позбавлена стабільної роботи, стабільних доходів та нормального способу життя. Очевидно, що на психологічному рівні нестача коштів, постійний пошук нової роботи в умовах ізоляції, накопичення провини на одного з подружжя, через деякий час спровокували домашнє насильство.

Однак, слід зауважити, що більшість громадян навіть не здогадується, що відтепер домашнє насильство інкримінується не лише як адміністративне правопорушення, а й вже як кримінальне правопорушення, яке передбачає не лише адміністративні стягнення, а й навіть покарання у вигляді позбавлення волі за домашнє насильство.

Згідно зі ст. 126-1 Кримінального кодексу України [1] домашнім насильством є саме систематичне завдання одного з видів негативного впливу особі, даним впливом називають форми домашнього насильства, а саме,

економічне, фізичне, сексуальне та психологічне насильство.

Також, при інкримінуванні домашнього насильства важливо розуміти по відношенню до кого воно може вчинятися, тут вже варто звертатися до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [2].

Також, слід звернути увагу на латентний характер даного виду кримінального правопорушення, що може бути взагалі не пов'язане з нерозумінням того, що стосовно них вчиняється домашнє насильство, здебільшого люди просто соромляться розповідати про ситуації, як їм здається, є звичайними в українських сім'ях.

З огляду на вищезазначене, можна зробити висновок, що внесення змін до Кримінального кодексу України в частині регламентації кримінальної відповідальності за домашнє насильство є доволі необхідним нововведенням в чинне законодавство, адже дана проблема є актуальною, і якщо її замовчувати, то статистика, яка зараз наявна в Україні не зміниться. Громадяни повинні знати, що така поведінка по відношенню до них карається не лише штрафом як видом адміністративного стягнення, але й може мати санкцію у вигляді позбавлення волі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341- III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 10.11.2021)
2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7.12.2017 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 10.11.2021)

**МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ
ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Ткачова Юлія Володимирівна

Курсантка

Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Плахотний Артем Павлович

Старший викладач кафедри

тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

Кожна професійна діяльність вимагає від людини певні вимоги і залишає певний слід на його особистість і змінює його образ життя. Служба в Національній поліції є небезпечною та супроводжується певною тяжкістю, що проявляється в можливостях з використанням фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї.

Наразі у зв'язку з військовою агресією Росії проти нашої держави в злочинному середовищі з'явилась тенденція, пов'язана з посиленням агресивності озброєних злочинців. В результаті чого зростає кількість злочинів для припинення яких поліцейським необхідно застосовувати спеціальні прийоми та робити це максимально коректно з точки зору тактики, щоб мінімізувати ймовірність нещасних випадків у подібних ситуаціях.

Поліцейські постійно піддаються впливу стресових факторів, при виконанні службових та бойових завдань, що в більшості випадків супроводжується специфічними умовами та додатковими ускладнюючими факторами, такими як надмірне фізичне навантаження під час виконання завдання чи несення служби у засобах індивідуального бронезахисту, або

здійснення службово-бойової діяльності в умовах високих або низьких температур. В залежності від пори року або території виконання таких завдань, або психологічне навантаження внаслідок тривалого виконання завдання з відчуттям власної відповідальності за позитивний результат виконання поставленого завдання.

Перелічені фактори впливають на фізичні та психологічні можливості поліцейських, на стан здоров'я та здатність ефективно виконувати службові завдання.

Одним з найважливіших підготовчих факторів перед потраплянням в ситуації з великим ризиком небезпеки є психологічна підготовка, яка допомагає в боротьбі з негативними емоціями в екстремальних ситуаціях та в керованому і свідомому застосуванні певних тактичних прийомів та засобів.

На сьогоднішній день звичайна методика навчання тактико-спеціальної підготовки заключається в отриманні навиків з контрольованого володіння спеціальними засобами, зброєю, умінням орієнтуватися у ситуаціях з різними рівнями небезпеки, що є недостатньо ефективним для розвитку мислення в ситуаціях коли дійсно необхідно швидко приймати рішення.

Професійну підготовку необхідно також направити на підготовку поліцейських до ситуацій, які вимагають прийняття рішень при великому емоційному навантаженні. На заняттях з тактико-спеціальної підготовки- це питання вирішується в ході дієвого підходу до створення необхідного психологічного навантаження під час виконання навчально-тренувальних вправ та вирішення ситуативних завдань.

На думку багатьох науковців, вивчення тактико-спеціальної підготовки не настільки пов'язане з фізичними навичками, як з психологічними процесами, а їх розвиток позитивно відображається на всіх аспектах підготовки поліцейських, та супроводжується ефективністю виконання ними службових завдань.

В зв'язку з цим необхідно нагадати випадок, що стався на автовокзалі в місті Дніпро в 2016 році, де поліцейські зупинили раніше судимого злочинця

О. Пугачова за грубе порушення правил дорожнього руху. В ході перевірки документів водій оказав спротив зробивши декілька пострілів в одного із поліцейських, а згодом застреливши іншого. В ході подій напарниця, згідно відео з нагрудних камер, вийняла пістолет з кобури та направила ствол в бік злочинця, але за відсутності психологічних навиків не виконала всіх необхідних тактично правильних дій, а в подальшому навіть не зняла запобіжник з положення запобігання та не діслала патрон в патронник із за чого і не змогла зберегти життя напарникові та собі, а тим паче чинити спротив злочинцю. [2]

Дана ситуація являється яскравим прикладом прогалин в сфері психологічної підготовки поліцейських. Необхідно розуміти, що такі ситуації, що погрожують життю чи здоров'ю поліцейського доволі часто виникають в їх професійній діяльності, в зв'язку з чим їм необхідно напрацювати навички в швидкому орієнтуванні в стресових ситуаціях і в боротьбі з негативними емоціями для успішного використання вогнепальної зброї.

Для вирішення даної проблеми доречно буде використати труды видатного науковця теоретика і практика в стрільбі Л. М. Вайнштейна. На його думку головним в таких ситуаціях є довіра своїм навичкам і навикам, що виникають на підсвідомому рівні. Ці навички з'являються в постійному тренуванні та доведенні своїх навичок до автоматизма всіх дій, які можуть бути в нагоді у разі виникнення стресової ситуації. [1]

Зараз спеціалістами виділяють три рівня психологічної підготовки:

1. можливість позитивно контролювати кожен етап процесу пострілу;
2. впевненість в тому, що він буде в змозі повторити одні й тіж самі дії;
3. впевненість в тому, що він зможе виконати постріл, правильний з технічної точки зору. [3]

Беручи за увагу все вище перераховане ми бачимо необхідність переглянути питання про доповнення до курсу тактико-спеціальної підготовки спеціальних навчань, з підвищення рівня морально-психологічної підготовки.

Також слід враховувати досвід іноземних силових відомств, враховувати сучасні тенденції та вітчизняний досвід проведення спеціальних операцій. З метою підвищення ефективності та злагодженості дій підрозділу в процесі тренувань, потрібно робити акцент на зменшення кількісного складу підрозділу, а також збільшення навантаження під час тренувань з вогневої, тактико-спеціальної та спеціальної фізичної підготовки з використанням ускладнюючих факторів з додатковим негативним психологічним і фізичним впливом. [4]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вайнштейн Л. М. - "Зброя - пістолет" Навчально-устодичний посібник зі стрільби з пістолета URL: <http://www.shooting-ua.com/books/book15.htm>
2. Рацибарська Ю. Екс-бійцю «Торнадо» Пугачову дали довічне ув'язнення через вбивство поліцейських [Електронний ресурс] / Юлія Рацибарська. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/29869007.html>.
3. Психологічні аспекти формування професійних навичок працівників. URL: <http://pda.ormvd.ru/pubs/102/15834/>
4. Удосконалення рівня тактико-спеціальної та вогневої підготовки представників сил сектору безпеки і оборони [Електронний ресурс] / Є. О. Меленті, І. В. Євтушенко, О. А. Гарбузов, В. О. Пономарьов // Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України. Харків, 2019. Режим доступу до ресурсу: https://www.univd.edu.ua/general/publishing/konf/31_05_2019/pdf/39.pdf.

ТАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ШАХРАЙСТВА В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Троцький Богдан Вадимович

здобувач вищої освіти 2 курсу спеціальність 262
«Правоохорона діяльність» факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Плахотний Артем Павлович

старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Банківська система життєдіяльності держави, яка пов'язана з накопиченням, розподілом і використанням державних і приватних коштів, є однією з найбільше притягальних для окремих злочинців і особливо організованих злочинних груп. У даній системі на теперішній час вчинюється значне число різного роду фінансових афер, здійснюваних частіше за все при різних банківських операціях.

Для нормального функціонування економіки необхідна надійна, стабільна і розвинена банківська система, при якій банки будуть здійснювати платежі, вчасно надавати своїм клієнтам кредити, послуги по операціям з цінними паперами тощо. якщо фінансове становище банку "похитнулось", то разом з ним може похитнутися і фінансове становище сотень його клієнтів.

Злочини, що скоюються в банківській системі або з її використанням, можна віднести до одних із найбільш небезпечних економічних злочинів, оскільки їх негативний вплив відображається не тільки на самому банку, але і на багатьох інших суб'єктах економічної діяльності і фінансовій системі держави в цілому [1].

Нинішній етап національного розвитку України характеризується серйозними труднощами на шляху встановлення ринкових відносин в

економіці країни. Особливу роль в переході до ринкових відносин відіграє кредитно-фінансова система, яка покликана сприяти стабілізації економічних процесів за рахунок перерозподілу грошового капіталу між регіонами і галузями. Широке впровадження кредитних операцій в економічні відносини є необхідною умовою нормального розвитку національної економіки. Але фундаментальні зміни в банківській системі, послаблення державного контролю та багато інших соціальних та правових причин призвели до появи нових, раніше невідомих, соціально небезпечних форм економічної поведінки. Серед них особливе місце займає шахрайство з використанням фінансових ресурсів в банківському секторі.

Щоб ефективно розслідувати шахрайство в банківському секторі, необхідно використовувати систему слідчих (детективних) дій, яка сильно змінилася з прийняттям КПК в Україні.

В даному випадку важливо зробити висновки про методи розслідування неправомірних дій в банківському секторі. Для вирішення цього питання необхідно визначити кваліфікацію слідчої (розшукової) дії при розслідуванні неправомірних дій у банківській сфері, тобто наступні пункти: 1. Огляд приміщень, особистих речей, інтернет-контенту (гаджетів), соціальних мереж, документів, 2. Допит, 3-4. Тимчасовий доступ до особистих речей і документів; Перевірка документів і складання опису, 5. Розшук місця проживання (роботи) підозрюваного, 6. Залучення експертів і знавців; 7. Видалення інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, видалення інформації з електронних інформаційних систем, 8. Аудіозапис особистості і моніторинг зображення.

Особливе значення при виявленні ознак шахрайства в банківській сфері мають особливості і тактика проведення слідчої перевірки документів, які дозволяють: відображати інформацію про особу злочинця, характеристики об'єкта злочину, спосіб вчинення злочину і т.д. на підставі цього ви можете отримати інформацію про кількість правопорушників, причетних до скоєння злочину. Судова медицина розрізняє види документів: документи (текстові), малюнки (креслення, замальовки, діаграми, таблиці), фотографії, кіно-, відео-,

аудіодокументи, електронні документи. Документи діляться на офіційні (ті, оборот яких регулюється законом) і неофіційні (багато особисті документи, такі як чернетки, листи, щоденники і т.д.) за своїм походженням, а за своєю правовою природою вони діляться на справжні і підроблені.

Тобто, що це за документ, у кого він є і де зберігається, зовнішній вигляд документа і його реквізити, його джерело і хто відправив його за призначенням. Слідчий вживає подальших дій залежно від того, яку роль відіграє цей документ у справі: речовий доказ або засіб доведення певних фактів ситуації. При вивченні документа слідчий використовує доступні методи і засоби для визначення справжності кожного документа, вивчаючи його зміст, форму, матеріал і окремі деталі, такі як підписи, печатки і т.д. щоб виявити ознаки підробки, слідчий повинен використовувати спеціальні методи огляду: під певними кутами і при певному освітленні, через збільшувальне скло, за допомогою невидимих променів спектра і т. д. якщо документ є засобом доведення факту злочину, особлива увага приділяється тій частині, яка грає засвідчує роль (підпис самої особи, дата документа).

Варто відзначити, що через складність і особливості банківських документів, в тому числі електронних, в експертизі зобов'язані брати участь фахівці, які допомагають слідчим у виявленні, реєстрації, вилученні та збереженні речових доказів і консультують з питань, що вимагають професійних знань. В якості експертів бажано запрошувати людей, що володіють знаннями в області банківської справи, інженерів комп'ютерних систем, аудиторів, співробітників інших банківських установ і т.д. [2].

При розслідуванні шахрайства в банківському секторі "обшуки" відіграють важливу роль у виявленні інформації та вказівок, які надають докази. Вивченню сутності обшуку, його видів, особливостей підготовки і тактики проведення обшуку, а також пропозиції системи тактичних прийомів присвячено достатню кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених [2, с. 21, 28]. Аналіз практики показує, що застосування спеціальних знань під час розслідування кіберзлочинів найчастіше здійснюється під час

проведення слідчих та інших процесуальних дій, і навіть судової комп'ютерно технічної експертизи. Експертиза відіграє важливу роль при розслідуванні всіх без винятку злочинів у сфері комп'ютерної інформації, яких велика різноманітність [с. 51. 4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. URL: <https://forinsurer.com/public/03/11/18/839>
2. Удовиченко С. А. Розслідування злочинів в банківських структурах: огляд документів. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. 2007. Вип. 7. С. 98–103.
3. Денисюк С. Ф., Шепітько В. Ю. Обшук в системі слідчих дій (тактико-криміналістичні проблеми) : навч. посіб. Харків : Консум, 1999. 160 с.
4. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=CZeC6c0AAAAJ&scilu=&scisig=ACseELIAAAAAZJPYrxFRpoaJBx2PVsJAhIAaHJA&gmla=AHoSzlXDBYTrhQTstA2OXXIHhyGQcSkQ2tGqoDf2KneTOdsz_GF0IHt5KZKA-tNXDQ19Rb1c8zoCE-oLSEySftjGdLAr1dFSdtgrCLKr1Ey59FFi4gLXLAdDA7KqA3qO6E8&sciund=4892306015043560107, С. 51.

АКТУАЛЬНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОЇ СУБКУЛЬТУРИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Усова Дар'я

здобувач вищої освіти 2 курсу

Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців

для підрозділів Національної поліції

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ

Науковий керівник:

Шинкаренко Інна Олександрівна

доцент кафедри

Гуманітарних дисциплін та психології поліцейської діяльності

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

м. Дніпро

Кримінальна субкультура як негативне віддзеркалення загальноприйнятої культури являє собою реальну загрозу для правосвідомості населення та відповідно становлення громадянського суспільства. Дана загроза на сьогодні набуває нового статусу в силу сучасної мінливості соціальних цінностей та традицій, оскільки в своїй сутності є детермінантою девіантної поведінки, що, в свою чергу, зумовлює протиправну поведінку.

Спочатку необхідно визначити, що таке кримінальна субкультура. У наукових дослідженнях існує кілька визначень цього поняття, але всі вони сводяться до розуміння кримінальної субкультури як системи особливих неприйнятних суспільству традицій, звичаїв та правил поведінки, які порушують загальнокультурні цінності та існують у кримінальному середовищі, спонукаючи своїх членів до девіантної поведінки [1, с. 10].

За вищенаведеним розумінням, це явище відзначається багатогранністю та включає в себе різноманітні традиції, звичаї та правила поведінки, що охоплюють різні соціальні відносини в кримінальному середовищі [2, с. 24]. Отже, кримінальна субкультура включає різні види інших субкультур, які розвиваються у цьому середовищі, такі як субкультура злодіїв, шахраїв, повій,

молодіжна кримінальна субкультура, тюремна субкультура тощо. Кожна з цих груп має свої специфічні ознаки, але їх об'єднує загальна мета - протиріччя загальноприйнятим цінностям та правилам.

Отже, можна згодитися з твердженням Кузьміна та Малетіної, що кримінальна субкультура поділяється на загальну та спеціальну. Це пояснюється тим, що одні цінності мають силу лише у вільному середовищі, тоді як інші - у відсутності контакту зі суспільством [3, с. 84].

Система протидії кримінальній субкультурі складається з способів запобігання та боротьби з нею. Головна мета цих способів полягає в тому, щоб подолати бажання населення приймати цінності кримінальної субкультури як основні принципи життя у суспільстві. Мета полягає не просто в забороні кримінальної субкультури як негативного явища, а в її відтісненні в історію суспільства, коли ці способи успішно реалізуються.

На підставі викладених положень, систему протидії можна поділити на дві частини: загальну та спеціальну.

Загальна частина охоплює способи, які застосовуються до всіх елементів кримінальної субкультури. Вони є основними принципами протидії, які використовуються та реалізуються через спеціальні способи [1, с. 17].

Основною ознакою загальних способів є їх необхідність та застосування до будь-якого елементу. Наприклад, публічне осудження кримінальної субкультури як негативного явища та активна антипропаганда. Цей спосіб безпосередньо впливає на самосвідомість осіб та створення «табу» щодо прихильності до кримінальної субкультури [2, с. 15].

Ще одним загальним способом є спрямованість держави та її органів на підвищення рівня життя населення, що призводить до зниження причин, що спонукають осіб приєднуватися до кримінальної субкультури.

Спеціальні способи є конкретними методами протидії для кожного елементу структури. Вони характеризуються індивідуальністю кожного елементу та мають на меті протистояння саме цьому конкретному елементу. Відмітною рисою їх від загальних способів є те, що вони не підходять або

мають низьку ефективність в реалізації для інших, не призначених для них елементів.

У зв'язку зі складною структурою кримінальної субкультури, яка включає різні елементи, вважається доцільним розробити систему способів протидії, яка базується на поділі на загальні та спеціальні частини. Крім того, ця система має багаторівневу структуру, включаючи загальносоціальні ідеологічні способи, організаційно-правові способи їх практичної реалізації та соціально психологічні способи на рівні малих груп [4, с. 42]. Для досягнення більшої ефективності використовуються загальні способи впливу і індивідуальні способи впливу. Врахування всіх цих особливостей системи протидії кримінальній субкультурі є невід'ємною гарантією успішної політики з протидії та запобігання останній.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Градецький А. В. Кримінальна субкультура як чинник протиправної поведінки у пенітенціарних установах. Право та державне управління. 2015. № 1 (18). С. 27-31.
2. Калініна Ангеліна. Динаміка формування ціннісного світу молодіжної культури України. 2021 р.
3. Поклад В. Владна еліта та кримінальна субкультура. 2021 р.
4. Сокурєнко В. В. Протидія впливу кримінальної субкультури через призму вимог міжнародно-правових актів. Вісник кримінологічної асоціації України. 2016. № 2(13). С. 11-19.

ДОДАТКОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Хода Олена Сергіївна

здобувач вищої освіти 2 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції

Плахотний Артем Павлович

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
підполковник поліції
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ

Досліджувати дане питання доречно почати з визначення воєнного стану, яке можна знайти в Законі України «Про правовий режим воєнного стану», а саме воєнний стан є спеціальною правовою системою, яка застосовується в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози збройної агресії або нападу, загрози незалежності Української держави та територіальної цілісності країни. Вона надає відповідним органам державної влади, військовому командуванню та місцевим органам влади додаткові повноваження, необхідні для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки. Водночас, воєнний стан передбачає тимчасове обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, з урахуванням зазначеного строку дії цих обмежень [1]. Варто зазначити, що внаслідок повномасштабного та агресивного вторгнення військ РФ на територію України 24 лютого 2022 року було оголошено режим воєнного стану в Україні відповідно до Указу Президента України №64/2022. Сьогодні воєнний стан є особливим правовим режимом, який застосовується в Україні для органів державної влади, а також для Національної поліції України. Його введення є необхідним для протидії агресії проти України та запобігання безпосередньої загрози агресії, і воно відіграє ключову роль у діяльності держави. Головне завдання Національної поліції України, відповідно до Постанови Кабінету

Міністрів України "Про затвердження положення про Національну поліцію", полягає у забезпеченні внутрішньої безпеки держави та сприянні правопорядку на всій території України. Від ефективності роботи Національної поліції залежить безпека громадян, захист їх прав та забезпечення громадського порядку [2]. Дослідження повноважень Національної поліції в умовах воєнного стану є актуальним, оскільки дотримання законодавства є гарантією законності дій посадових осіб поліції і сприяє ефективності їх роботи. Особливості діяльності Національної поліції в умовах воєнного стану визначаються законодавством, зокрема Законом України "Про правовий режим воєнного стану". Згідно з цим законом, Національна поліція сприяє діяльності військової адміністрації, судів, прокуратури та судових органів під час воєнного стану. Вона бореться зі злочинністю, забезпечує громадський порядок та звітує перед військовою адміністрацією про правове становище на відповідній території та результати своєї роботи [1]. Депутати Верховної Ради України прийняли Закон № 2123-ІХ Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою поліпшення роботи поліції, в тому числі під час дії режиму воєнного стану. Цей закон вступив в силу 15 березня 2022 року [3].

Згідно з Законом № 2123-ІХ Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», в поліцейських під час дії воєнного стану передбачено додаткові повноваження, зокрема: отримання інформації - поліцейські мають право отримувати відповідну інформацію за письмовим запитом від державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб державної форми власності, зокрема інформацію про військовополонених; конвоювання та охорона осіб - поліцейські можуть здійснювати конвоювання осіб, затриманих підозрюваними у вчиненні кримінальних правопорушень, узятих під варту, а також забезпечувати їх охорону в залах суду; тримання осіб - поліцейські можуть утримувати осіб, затриманих за кримінальні або адміністративні правопорушення, а також осіб, яким застосовано запобіжний захід у вигляді

тримання під вартою, адміністративний арешт, обвинувачених і засуджених; розмінування - поліцейські мають повноваження здійснювати оперативне розмінування, виявлення, знешкодження та знищення вибухонебезпечних предметів; техніко-криміналістичне забезпечення - поліцейські забезпечують техніко-криміналістичне обстеження місця події, включаючи пожежі, та спеціальні вибухотехнічні роботи у випадках вибухів та загроз вибуху; міжнародне співробітництво - поліцейські здійснюють представництво та виконання зобов'язань України в Міжнародній організації кримінальної поліції Інтерполі, а також співробітництво з Європейським поліцейським офісом (Європолом); біометричні дані - поліцейські збирають біометричні дані осіб, включаючи дактилоскопію; адміністративний нагляд - поліцейські здійснюють адміністративний нагляд відповідно до закону.

Для забезпечення ефективної роботи Національної поліції в умовах воєнного стану та забезпечення громадського порядку та безпеки необхідно правильно організувати її діяльність. Це включає вжиття заходів щодо забезпечення поліцейських необхідними матеріально-технічними ресурсами та розроблення алгоритмів дій для надзвичайних ситуацій, наприклад, захоплення будівель органів влади, особливо важливих об'єктів або заручників [4, с. 21].

Важливим моментом є те, що під час дії воєнного стану, повноваження щодо застосування зброї співробітниками Національної поліції України розширюються. Кожен поліцейський має право застосовувати заходи примусу до осіб, що беруть участь у збройній агресії проти України, незалежно від встановлених вимог і заборон щодо застосування зброї. У разі застосування вогнепальної зброї до осіб, які вчиняють агресію проти України і завдають даним особам тілесних ушкоджень, працівник поліції по можливості, з урахуванням подій на відповідній території, повинен повідомити свого безпосереднього керівника, використовуючи усну форму або телекомунікаційний зв'язок. Керівник, у свою чергу, інформує відповідного прокурора та центральний орган управління поліції при необхідності [5].

Доцільно розробити спеціальні плани та процедури, які передбачатимуть

дії поліцейських у надзвичайних ситуаціях, включаючи такі елементи, як взаємодія з іншими силовими структурами, використання спеціальних тактик та обладнання, організація комунікаційних зв'язків тощо. Також необхідно забезпечити поліцейських необхідними матеріальними та технічними ресурсами, такими як зброя, спеціальне обладнання, комунікаційні засоби та транспортні засоби. Це допоможе забезпечити їхню готовність до виконання завдань у воєнних умовах та надати необхідну підтримку під час виконання складних операцій. Загальні принципи таких дій включатимуть координацію, тренування та співпрацю з іншими силовими структурами, систематичний моніторинг ситуації, оперативну обмін інформацією та постійне оновлення та адаптацію планів дій до змінних умов. Важливо також забезпечити належну підготовку поліцейських до можливих надзвичайних ситуацій, включаючи тренування з тактики, використання спеціального обладнання та комунікаційних засобів, а також підвищення рівня професійної підготовки.

Враховуючи всі ці аспекти, Національна поліція зможе ефективно діяти під час надзвичайних ситуацій, забезпечуючи громадський порядок та безпеку в умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII : станом на 9 лип. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

2. Про затвердження Положення про Національну поліцію : Постанова Каб. Міністрів України від 28.10.2015 р. № 877 : станом на 18 трав. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-п#Text>

3. Про внесення змін до законів України "Про Національну поліцію" та "Про Дисциплінарний статут Національної поліції України" з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2123-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#Text>

4. Радзівон С. М. Порядок переведення особового складу на посилений варіант службової діяльності : зб. матер. Всеук. наук.-прак. конф. Актуальні питання забезпечення публічної безпеки та порядку, Маріуполь, 12 травня 2018 р. Маріуполь, 2018. С. 21–24.

5. Плахотний, А. П.; Швець, Є. В. Додаткові повноваження поліцейського в умовах воєнного стану. Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ, 273.

СПЕЦІАЛЬНИЙ СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Чорна Аліна Геннадіївна

Науковий керівник:

старший викладач кафедри

кримінального права та кримінології

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ

Миросенко Оксана Олегівна

Онопрієнко Олексій Юрійович

здобувач вищої освіти, курсант 2-го курсу ФПФППД

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ

Спеціальні ознаки суб'єкта мають кваліфікуюче значення, тобто особи за наявності цих ознак несуть підвищену відповідальність. У кримінальному законодавстві України немає визначення спеціального суб'єкта правопорушення, це поняття вироблено доктриною кримінального права. Практично в кожному розділі Особливої частини Кримінального кодексу України містяться склади правопорушень із спеціальним суб'єктом.

Встановлення спеціального суб'єкта правопорушення відображає особливості конкретних видів правопорушень, ступінь їхньої суспільної небезпеки. Тільки спеціальні суб'єкти можуть заподіяти передбачену законом шкоду, порушити громадські відносини, що охороняються кримінальним законом [2]. Інші особи, які не володіють спеціальними якостями (ознаками), не можуть бути суб'єктом правопорушення, наприклад, суб'єктом державної зради може бути іноземець, а суб'єктом згвалтування не може бути жінка [1].

Ознака спеціального суб'єкта правопорушення визначається об'єктом правопорушення, тобто суспільними відносинами, які порушуються при скоєнні дії. Будь-який соціальний зв'язок ушкоджується тільки зсередини, тому винний має бути учасником відповідної взаємодії. Говорити про спеціальний суб'єкт правопорушення можна лише стосовно конкретного складу правопорушення. Так, керівник організації є спеціальним суб'єктом

неповернення з-за кордону коштів у іноземній валюті. Та ж особа, яка скоїла крадіжку або хуліганство, вважається загальним суб'єктом [3].

Як відомо, суб'єкт правопорушення є одним із обов'язкових елементів складу правопорушення. Відповідно до Кримінального кодексу суб'єктом правопорушення є фізична осудна особа, що досягла віку кримінальної відповідальності.

Однак для притягнення до кримінальної відповідальності за деякими складами правопорушень вищезазначених ознак недостатньо. Поряд із загальним суб'єктом правопорушення кримінально-правова доктрина виділяє спеціальний суб'єкт. Але, на відміну від загального, спеціальний суб'єкт правопорушення не отримав достатнього наукового вивчення, хоча проблема формулювання його поняття та ознак у науці кримінального права не є новою. Спроби авторів сформулювати загальне поняття «спеціального суб'єкта правопорушення» робилися ще за радянських часів. Однак на сьогодні це питання продовжує залишатися дискусійним [4, с. 8].

Чинний Кримінальний закон, як і його попередники, не дає визначення категорії спеціального суб'єкта, але більш ніж у 40% всіх складів правопорушень він або прямо вказується, або мається на увазі. Кримінальне законодавство України складає Кримінальний кодекс України, який має свою мету, завдання, структуру, систему тощо. А також, має свої особливості. Особливість Кримінального закону вбачається саме в його наповненні.

Спеціальний суб'єкт правопорушення - це особа, яка має додаткові ознаки, які і зумовлюють можливість вчинення того чи іншого конкретного правопорушення. Безумовно, формулювання поняття теоретично кримінального права не вирішить проблем, що виникають на практиці при кваліфікації конкретного правопорушення. Необхідний комплексний, системний підхід та законодавчі зміни у диспозиції статей із спеціальним суб'єктом [3].

Ознаки спеціального суб'єкта правопорушення визначають ступінь небезпеки. Отже, встановлення ознак спеціального суб'єкта правопорушення є

обов'язковим. Необхідно підкреслити, що у разі відсутності додаткових ознак при вказівці на них у диспозиції основного складу правопорушення, слід говорити про відсутність складу правопорушення [4]. Отже, відсутність окремої норми, яка б визначала поняття спеціального суб'єкта кримінального правопорушення та визначала його спеціальні ознаки швидше є перевагою зарубіжного кримінального законодавства, тому що це свідчить про досконалість диспозицій норм та/або структури кримінального законодавства зарубіжних країн, що значно полегшує притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушення осіб, які наділені спеціальними повноваженнями або особливими ознаками порівняно із загальним суб'єктом [1]. Тим самим зробивши таке кримінальне законодавство більш ефективним. З огляду на викладений матеріал, можна підсумувати, що чинне кримінальне законодавство України потребує розробки визначення спеціального суб'єкта кримінального правопорушення, що містило б чітко визначені додаткові критерії чи ознаки, які визначатимуть суб'єкт кримінального правопорушення як спеціальний.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дем'янюк Вікторія. Спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення. Рекомендовано до друку Вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 3 від 26 березня 2021 р.) 2021 р. 84 с.
2. Левковець А. С. Спеціальний суб'єкт у кримінальному праві України. 2020 р.
3. Радковська Ірина Сергіївна, І. С. Радковська, Співвідношення понять «спеціальний суб'єкт» та «спеціальна (професійна) осудність». 2022 р. 76 с.
4. Тищенко Т. Працівники правоохоронних органів, як спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення. Болотова О. 2021 р. 332 с.
5. Чорна А. Г. (2023). Сич Олександр Вікторович. Наука у сучасній Україні. URL: <https://academconf.com/archiv/kyiv-16-04-2023.pdf#page=35>